

OLÁH JÁNOS

MB
250.711

KÖZEL

MAGYAR
NAPLÓ

„A Közel, amit lektorként, kéziratban is olvastam, nagyon tetszett. Írhatnám, hogy azért jó, mert a költők prózája az igazi próza. De hát ez közhely, és nem is igaz. Proust és Brontë, Flaubert és Kleist, Csehov és Bábel prózája is zseniális. Az már igaz, persze, hogy a költői látásmód és stílus olyan megfigyelésekre, főként olyan hangulatteremtő, szuggesztív erőre, olyan vizionárius ábrázolásmódra ad lehetőséget, ami már nem par excellence prózaírói erény. Regényedet ezek a képességek (és eredmények) is jellemzik. De engem nemcsak ez érdekelt, nem ez tetszett leginkább. Inkább az, hogy a Közel végre egy olyan paraszt-, vagy pontosabban szegényregény, amely nem ragad bele a magyar irodalom hagyományaiba, nem a szociográfiai anyag foglalkoztat, nem az a célod, hogy a mélységek egzotikumát mutasd fel, vagy akár a társadalmilag determinált drámákat. Hanem az, hogy egyszerűen közel hajolj egy emberhez, egy gyerekhez – aki történetesen ebben a közegben él, nő fel, s ez persze némileg meg is határozza –, és költőileg (vagyis íróilag) elemezd. Az analízis, legalábbis ilyen értelemben, nem erőssége prózáknak; te modern írói (pszichológusi) eszközökkel elemzel egy alkatot, sorsot (helyzetet is), kitágítva olykor az elemzést a költészet lehetőségei felé. Nem Veres Péter, hanem Proust tanítványa vagy. A módszer, érzékenységeddel párosulva, lehetőséget ad egy újfajta szegény kisgyermek újfajta panaszainak elsírására; még-hozzá olyan társadalmi-történelmi ellenpontokkal, vagy inkább koordinátákkal, amelyek elegánsan szituálják az örök emberi sorsot.”

(Réz Pál, levélrészlet, 1977. március 6.)

OLÁH JÁNOS

KÖZEL

OLÁH JÁNOS

KÖZEL

**MAGYAR
NAPLÓ**

Budapest, 2014

A kötet megjelenését
támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Budapest Főváros
II. kerületi Önkormányzat

© Oláh János, 2014
© Magyar Napló, 2014

MB 750.711

2014

ISBN 978-963-9961-93-7

KÖZJÁTÉK

*Élni annyi, mint
különböző lehetőségek
között habozni.
(Ortega)*

Némi hitetlenkedéssel állok e föl-fölbukkanó képek foszlányai között. Szeretném, ha volna mód, mint ahogyan nincs, és kikeveredhetnék egyszer, de gyöngé vagyok még elképzelni is. Mégis, van kezdet valahol, vég valahol, nem kezdete és nem vége ez ugyanannak, de közel jár hozzá – azt hiszem. Mi véd meg? Talán semmi – játszanak velem. A fordulók valahova vezetnek. Vagy becsaptak? De hát itt vagyok, ha nem világos számomra mindez, akkor is. Kétségbe vonom, de megtörténik. Ugyanakkor el is kell hagynom. Még egy lehelet az időből, a térből. Kevesebb, ennyivel is kevesebb, amit elveszíthetek. Szeretnék rendet tartani közöttük, azok között, amiket elveszíték, és azok között, amik megmaradnak. Mit jelent az, hogy eszembe jut? Annyi minden vésődik az ember emlékezetébe, ami aztán el is tűnik, és soha nem kerül elő a telítődés hullámaiból, és mégis, őrizzük ezeket a foszlányokat, én is, aki semmi más nem vagyok, mint ez a nehezen fölszított emlékező-képesség. Élünk, miközben megtörténhet akármi.

Ahol most állok, ahova jutottam, ezt a helyet homály takarja. Fertőző homály. Az emlékképek villódzása egy-egy pillanat erejéig kiváltja ugyan e fénytelen káoszt, de ezek a föl-fölvillanó képek éppen csak átsuhannak, eltűnnek, még mielőtt bármit megtudhatnék általuk. Semleges álom. A sötétséget sem érzékelhetem szemtől szembe. Mindenre csak következtethetnék, ha volna elég elvetemültség bennem. Miért nem érthető meg kísérteties találgatások nélkül semmi, ami van? Ha emlékezetemre hagyom magam,

a teljes bizonytalanság állapotába kerülök. A mozdulatok, amelyeket nem ismerek, visszataszítanak önmagamhoz, félelmetes közel, s innen kell újra és újra elrugaszkodnom. Maradni képtelenség, hiába szeretnék. A pillanat, amibe átlépek, amibe át kell lépnem, vagyis a jövő, mindig egyformán ismeretlen és távoli, sose kerül közelebb, se távolabb, alighogy elérem, máris túljutok rajta, olyan, mintha nem is létezne, és kudarc kudarcra halmozódik közben. A fölismerés máskorra halasztódik, így aztán mindig van, lesz, marad előttem valami, amire várjak.

Nem találom a határokat, és ez megingat. Talán azért is kezdtem kutatni, mint egy üres zsebben, a tegnapiak ki-marjult ráncaiban, hogy eltereljem kétséges helyzetemről a figyelmet, nem pedig azért, hogy valóban bizonyosságot szerezzek. Ráadásul lehet, valóban van valahol egy pont, bármilyen vétlen moccanás mélye rejti is, amitől kezdve az vagyok, aki vagyok. Utánanyúlok, de csak a távlat ürességét érzékelem, hiába a mohó kéz, hiába bármilyen csalás, a kockázatos kísérlet elbukott. Kalimpálni a semmiben, ez sem a legrosszabb állapot. Ha volna egy pont, amire több-kevesebb biztonsággal rámondhatnám, hogy ez az első, s amiről elég valószínűnek tetszhetne, hogy valóban az, akkor meg nem férközhetnék a közelébe. Mocorgás élménye egy elenyésző helyen, mintha valaki túlságosan is nyugodt kézzel lenyúlna értem, miután elejtett, és megpróbálna fölemelni. Idegen arc közele. Ez már mindennek a vége. Vagy a kezdete? Pihenés – így hívják. Talán. Miért kell kételkednem ebben is? A legfontosabbat, ha tudom, másoktól tudom. Furcsa, hogy igazi ismeretek nélkül van merszem annak ítélni. Azok a pillanatok, látszatra legalábbis, amelyekről vannak személyes emlékeim, ugyanolyan messzire távolodtak tőlem, mint azok, amelyekről nincsenek. Fogvatartanak, ahogyan én sohasem tarthatom fogva őket. Nem szívesen beszélek róla, de eltévedtem.

Csupán egy szakadozott fonal emlékeztet még valamire az ideútból, de hogy mire, azt képtelenség kibogozni.

Azért, ha nem is bízom benne, rábízom magam. Nem tudom, honnan hová, de azt tudom, mégis vezet valahová. A makacs kételkedés törvényen kívüli légkörében élek, arra kényszerülve, hogy minden erőmmel az elveszített emlékek létét bizonygassam. Nem remélem, hogy erősítésem választ ad valamire is, amire eddig nem sikerült választ kapnom. Nem a válasz reményében kutatok. A kényszer, ami hatalmába kerített, azt hiteti el velem, ennél is nagyobb a tét. Talán a létezés maga? Nem vágyom könnyebbségre, ha csak úgy lehet, hogy meghátrálok, és csak úgy lehet. Ezzel az elemi bizonytalansággal, amely mélyebben fészkel a születésnél is, úgy érzem, genetikai elrendeltség fűz egybe. Nem tudok nevet adni neki, nincsen semmiféle ismertetőjegye, mégis, mindenekfölött meghatároz. Nem csupán pusztá, iránytű nélküli kutatókényszer, de az is. Mit keresek emlékeim szétszóródott, megviselt foszlányai között? Ismereteket aligha. Talán azt a megnevezhetetlen kielégülést, amire az ismereteknél is nagyobb szükségem van, azt, ami képes összetartani – e szétszéledésre ajzott világban – önföladásra hajlamos sejtjeimet. És ekkor mintha elveszett volna, amit eddig követni véltem, a régi szál, elpárolog a biztonságérzet. Tapogatom saját tagjaimat, hogy meggyőződhessek róla, itt vagyok, de már ez sem nyugtat meg, a kézzelfogható bizonyosság. Túllendülök rajta, mintha hintán ülnék.

Születésem tisztázatlan pillanatával kezdődött minden, azzal a pillanattal, amely most már pótolhatatlanul üresen tátong emlékezetemben. Amit tudhatok róla, másoktól tudhatom, s ennek ellenére él, mint ahogy mindig is élt bennem a vágy, hogy valóban és egészen megismerjem, úgy, ahogy nem lehet. Két homályos pont között távolodom, mintha fogalmam se volna róla, ámbár nem kétséges egy pillanatig sem, melyik felé. Innen látszatra bármelyik egyformán elérhető, úgy érzem, egyszercsak föltárul előttem, ami most a megközelíthetlenség hiedelme alatt rejtőzik, és szemügyre vehetem egészen közlelről. Amikor

már-már azt hihetném, megingattam ismeretlenségüket, fölleltem egy érzékelhető világ jelenlétét mögöttük, bennük, tapintatlanul kijózanít a kudarc. Még el se képzeltem otthonos mozdulataimat, máris a kérdő kezdet áll elé.

Hiába képzeletem konok erőfeszítése, hiába kerülök bele egy-egy pillanat újraépíthető közelségébe, ezeknek a pillanatoknak nincs kapcsolatuk az előzőkkel, sem a következőkkel. Mintha fényévek hullanának hirtelen közénk, a jelen pillanata s a tegnap pillanatai közé. Ezek az át nem élt időközök, ha van, ha nincs tudomásom róluk, ugyanúgy léteznek, mintha átéltem volna őket, és ugyanúgy mindig új és új meglepetéseket tartogatnak számomra. Tehetetlennek érzem magam. Ha a kétes ésszerűség nem szabna határt törekvéseimnek, képzelhetnék bármilyen összefüggést tegnap és ma, itt és ott, megtörtént és meg nem történt közé. Oda, ahol a semmi mindent fölülmúló közönye fészkel, ahol nincs tárgy, történés, mozdulat, szín, hang, illat, és még annyi más sincs. Erő, tudás, bátorság megtorpan, a szándék szeizmográfja érzékeli: a tárgy, amit kutatna, fölfedezhetetlen. Ez a lényege, a fölfedezés ténye tulajdonképpen megszüntetné. Elindulok mégis, naponta kioldom a vitorlákat, kiteszem arcomat a szélnek, és közben közelebb kerülök, egyre közelebb, de hogy mihez, azt fullasztó köd takarja. Ha messze előrenézek, célom – bármilyen homályos kontúr jelzi is – irányába, úgy érzem, inkább távolodom, semmint hogy közelednék valamihez. Aztán ezt sem. Mintha eloldódtam volna időtől, tértől, történetem a semmiben kalimpál, s ha velük mérem is helyzeteimet, igazi hatalmukkal szembetalálkozni képtelen vagyok. Minek hát akkor ez a reménytelen erőlködés, megtudni, hogy mikor, hol tettem, amit tettem, hogy ki vagyok? Hiszen ha befolyásolhatna valamit ez az igyekezet, csak rontaná esélyeimet, ha vihetne valahová, csak hátrafelé, a megsemmisüléshez vihetne közelebb. Vagy azt mondod, ha előre haladhatnék, akkor se várna más?

ELINDULOK

ELSŐ FEJEZET

1

A feszült semmittevés nagyítója alatt kirajzolódnak, egészen pórusaikig nagyítva, a tárgyak; szavak leheletközeliségben. A látás perifériális mezejében jelen van ugyanakkor más is. Lelődul hozzám egy kócos, fekete lófej. Nyerítés foszlányai. Lőporfüst. Mindez homályosan. A szavakat nem értem. Érintések fognak körül, homályos érzetek. Lehelet szaga, nedvessége.

– Vigyék innen! Neköm nem köllenek!

– Há!

– Vigyék má'!

– Monggya nekik – ez suttogva, de erőszakosan – még-eccör!

– Vigyék má'!

– Na! – Némely hang egészen leválik a beszédről, s hol óriásivá növekedve, hol csaknem semmivé zsugorodva ott kóvályog bennem kiszámíthatatlanul, és nem találom mégse. Szeretném, ha legalább kívülről kapnék valami segítséget, nagyapám műhelyszagát, nagyanyám kendőszagát hívom. És ez nekem elég is ahhoz, hogy megnyugodjak. Fölismerni vélem tévedéseimet, mintha egyenest örömet lelnék bennük. Mintha két nyelv, amelyek közül egyiket sem ismerem, jeleit kapcsolnám össze önkényes szabálytalansággal, fordítom innen oda, onnan ide a megfelelőnek vélt részeket. Veszélye nem ér e kalandnak. Megvéd a konyha szürkésege. A pokróc alázatos színének segítségével egyre közelebb férközöm hozzá, és közben fölfedezem, minden csak lemondással érhető el.

Az érintés erejére bízom magamat: kitapinthatóvá lesz a pokróc durva szálassága, a cementlap hideg-sima tükre, a főlhólyagzott festék recéi az ajtón, a falon a mész laskás bögye. A tárgyak használatukon túl, mondhatnám, annak ellenére vannak jelen, s hogy mégis megnevezem őket, a kényszert, hogy meg kell neveznem őket, fájdalmas kép-telenségnek érzem: asztal lába, tűzhely vasa, dívány alja, konyhaszekrény ajtaja, az asztal alatt egy vesszővéka fonata, a vékában kotlós makog. Az ajtórésen fagy szivárog, de a küszöböt már a tavasz kaparja. Félig nyitott szemmel álom és fáradtság útvesztőjében lábalok.

Miért akkor érzek kényszert a válaszadásra, amikor nem kérdeznek? Kiválni, ez az a hívás, aminek érdemes volna engedelmeskednem, de aminek engedelmeskedni aligha vagyok képes. Még hallom a csikorgást, még fülemben az egészen el nem hangzott hangok. Az ajtó bezárult előttem. Kopoghatnék, de minek? Kinek van ereje mást próbálni folyton? A lehetségesnél hiába akarnék többet. A látás idegenségéből, a hallás idegenségéből, a tapintás, a szaglás idegenségéből fölépíthetnék ugyan valamit, ami hasonlít ahhoz, amit elvesztettem, ami enyém volt valaha, de bármit képzelek, a jeleneteket valamikori teljes jogukba visszahelyezni nem lehet. Fordítsak hátat az egésznek, vagy várjam be tétlen, ami amúgy is bekövetkezik? Most ezt a két utat látom magam előtt, egyik se vonz túlságosan, de hiába, valamelyik az enyém lesz. Talán már járok is rajta, csak még nem tudok róla.

Az egészen közeli égbolt suhanó, kivehetetlen szürkesége. Csizmák. Bakancsok. Hullik, pereg róluk a szárazon egymásra rétegződött s a nedvességtől most újra föllazult sár. Párásan csillog, szürkén dereng a cementlap a lépések alatt. Érintések: valaki a faluból éppen csak hogy, közülünk közömbösen, katonák durván, csizmájuk vasa nagyot koppan, csikorognak a csizmatalp alá szorult göröngyök. Van, amiről még e lépések sem árulkodnak, amit az ismeretlenség ígéretessé tesz, de én csak azzal tartok, talán

mert csak azzal tarthatok igazán szoros kapcsolatot, ami a látókörömbe ér, ide, a föld közelébe. Leereszkednek ebbe a szürkeségbe, ebbe a gyanútlan visszfénybe alig remélt jelek is valahonnan nagyon távolról, megfeythetetlenül. Puha hajamon durva kéz, a repecskes bőr mintázata szinte agyvelőmíg látszik. Az egyenruha sáros gyűrődései tapintásnyira, majd mintha még ennél is közelebb tolulnának, de csak alig, egy vonalnyival talán, miközben a köztünk lévő távolság mégsem változik semmit. Nevetés. Berreg valami. Egy arc ereszkedik le hozzám. A ráncok furcsa ívben futnak a szemtől a szilárd pofacsontok felé. Nevetés ráncai. Fiatalság! Schol egy megtört, elbicsaklott ív, ami félrevezetne, el, a dugdosott, titkolt sötétségbe. Bár a sejtek mélyén, ha nem is vesz tudomást róla senki, ott bizsereg a porló hamvadás. Néha-néha a szemekből is kivilágít a bizonytalanság, a félelem vagy más, a szégyellni való hiány. Az árulkodó arcok elhagynak, fölszállnak, szétrajzanak, mint a léggömbök, a mennyezet füstös égoltja alatt.

Egyedül vagyok. Az emlékezet merev szokásai, mint egy szakadozott háló, a szálak kifeszlenek, szétmállanak, amiről azt hittem, meg fog tartani, elejt. Csalfa érzés kísért, azt képzelem, most tudnék bánni velük, mindazzal, ami elmúlt, amikor már nincs semmi hatalmam fölöttük. Csak ami elveszett, az érdekel igazán.

Érintetlen fehér lapon megmagyarázhatatlan görbeségtől eleven vonal, egy vonal, ami eddig nem volt. Valaki nyilván megalkotta, okkal-e vagy ok nélkül, nem tudni, s azt sem, ki volt. Láthatóan leszakad, és egyre jobban, keletkezéséről. Mintha jelentése volna, azaz valami másra utalna, mint ami önmaga. A csalás valahol itt kezdődik. Olyasmit is föltételezek, amit nem szabadna. Kezdetben nem így volt, minden külön kényszer nélkül, önként adta meg magát érzékeimnek a világ, olyannyira, hogy ez az élmény mára se múlt el következmények nélkül. Bármennyire szeretnék maradni, érzem, akaratom ellenére mégis

haladok. Megtorpanok ugyan néha-néha, de ez a lényegen aligha változtat, sodródásom megállíthatatlan, akár lesznek következményei, akár nem. Fáraszt, hogy észreveszem tévedéseimet, s főként, hogy idejében, s hogy mégsem sikerül módosítanom őket.

Arcok a gőzölgő konyha homályában, egy nem szűnő lebegés alatt, aztán az udvaron, a lőporfüstös levegőben, ahol a szél dobálja a diófa ágait. A szagok, az érintések, a hangok jelentés nélkül, a saját meztelenségükbe burkolózva mutatják meg magukat, kívül minden másnemű kapcsolat körén. Amikor megérintenek, hirtelen eredetüket vesztett ingerekké válnak, s kicsapódnak ösztöneim még romlatlan kristálytűire. Beszívom, kitapintom, meghallom, azaz fölfogom őket, s ez elég, mintha hosszú, mohó keresés után hazatalálnék.

A reggel ritkás tejköde átjárja az udvart, s elválasztja egymástól a házat és az istállót. Már-már lehetetlennek látszik átkelni innen oda. Visszatartott lélegzettel, mintha víz alatt úsznék, mégis megteszem. Arcomat nagyanyám tejszagú, trágyaszagú kötényébe temetve élvezem a siker bódulatát, bőrömön a vászon durva érintése, orromban az istállószag finom tűszúrásai, ínyemen a tej lágy aromája. Nem akarok mást, csak itt maradni.

A katonaruhák szélszaga, földszaga, lőporszaga lerombol minden meghittséget. Irtózom, és közeledem feléjük mégis. Fölnevetek, talán csak hogy leplezzem magam, öntudatlanul. Amikor utólag a tudatára ébredek, mintha csaltam volna, megaláz.

A cementlap homályos tükrében ott az egész visszájára fordult, füstbe takart világ. Anyám szerint már tudtam beszélni, én azonban másként emlékszem. A szavak néha valóban riasztóan közel kerültek hozzám, olyannyira, hogy már-már megérintettem őket, de ezen a végső ponton mindig visszahőköltem, mintha kályha tüzes lapjához értem volna. Később egy-egy szemvillanásnyira sikerült ugyan belelátnom ebbe az idő előtti káoszba, de ezek a bizonyta-

lan villanások semmit se árultak el a lényegről, az akkori jelenlét teljességéről, becsapva, megszegyenítve kellett meghátrálnom mindig. Összefut a bútorok éle, aztán szétugrik, ahány, annyifelé, kapok az elszökő irányok után, de azok kisiklanak érzékeim közül.

Hangokká válik minden: recseg, zúg, pattog, sivít, dörmöböl, nyög, dobog, zeng. Aztán visszatér megint ugyanaz az egytagú, mégis vadul mozgalmas szürkeség. Mögötte, alatta erős színek vonaglanak. Sárga haj, piros száj, kék szem – egy nagyfejű, szőke gyereket dobálnak az emlékezet hullámai. Nem szívesen ismerem magamra, nem szívesen vallom be, én vagyok. A napfényes verandán a lomb foltjai halvány térképet rajzolnak az arcra, a ruhára. Alig látható nyomok, finom fény-árny beszéd. Így volt, pontosan így. Néhány elnagyolt részlet: a verandakapu, a fal lényegtelen háttere. Mi minden megőrződhetett volna! Végigborzolja az udvart a meleg szél, a virágok a drótkerítés rozsdás hálójába hajolnak, s odacsapkodják hulló szirmaikat. Egy ráncos, messzi arc bújik elő a fekete lepel alól, hajtogat, szerel, lakatol, s már indul is tovább. Mikor tért vissza, arra nem emlékszem, pedig vissza kellett térnie, e kép is arról beszél a talmin csillogó üveg alatt, aranyozott keretében.

Fölöttem három férfiarc. Olyan közel vannak, hogy a szemöldökük rángását is látom, s az erek lüktetését a duzzadt szemhéjakon. Mindegyikük mintha célozna, valahová a messzeségbe mered, fél szemük lehunyva. Sokáig maradnak így. Közben az egyik felém nyújtja a kezét, de nem érint meg, ujja félig begömbül, mintha nemrég még erősen markolt volna valamit, s most nem tudná ellazítani az izmait. Könyökét önkéntelenül a testéhez szorítja, talán attól fél, hogy karja egy óvatlan pillanatban túlságosan is messzire távozik tőle, s ez az önvédelmi reflexek kódexében jóvátehetetlen hibának minősülne. Ellenséges közeg vagyunk. Ez a tudat testesül meg az éber tartásban, a figyelő szemek résében ez tüzel. A védekező testtartást nem

egyszerre veszik föl, hárman három külön időpontban, három különféle módon, mégis olyan egyöntetűen, mintha ugyanazon parancsra tennék. Makacs tekintetek követik őket innen is, onnan is, a konyha rejtett zugaiból, anyámé, keresztanyámé, nagyanyámé, a macskáé és végül az enyém. Dermedten állok a rendszertelenül mozgó durva kezek alatt, arcok alatt, és a veszélynek szinte ingerekig bontható közelsége ellenére is úgy, mintha biztonságban állnék. Homályos érzés adja tudtomra mindezt, amit értelmem képtelen fölfogni, de helyzetem végül mégiscsak megtestesít. A bénaság érzése még innen van a cselekvésen, de már túl az elhatározáson, s azzal a téveszmével ámit, hogy a mozdulatlanság menedék, megteveszthetők vele a zsákmányra éhes gyöztések. Egyszer csak elpattan a megfigyelés által kimerevített pillanat, folynak tovább a mozdulatok, szavak, összevissza, megfigyelhetetlenül. Tele van a konyha. Nem is lehet tekintettel követni a mozgást, ami, félő, nem sokáig éri be e szűk határokkal. Tojástánc. A fáradtság lassan mindent megszokottá avat: félő, hogy a véletlen mozdulatok szétvetik a konyhát, de amikor éppen kell, kinyílik az ajtó szelepe, leül valaki a székre, a díványra, a sarokba húzódik, és a mozdulatok fönnakadás nélkül kavarognak tovább. Az arcokon figyelem. Megfagy a mozgás. Az egyenruha fölött a csapzott fej sapka nélkül, a nyitott gallérból kilátszik a nyak mély gödre. A falnál, mintha valaki sorba állította volna őket, egyforma fekete kendőben anyám, keresztanyám, nagyanyám, arcuk mélyen a kendők árnyékába bújik. Így, mozdulatok nélkül teljesen egykorúak, mintha az ifjúságot a könnyekkel együtt törölték volna ki a szemükből, jellegtelen fekete árnyék maradt a helyén. Hiába kapkodom a tekintetem ide-oda, nincs, hol megállapodjék. És ez megint valami egészen új érzés: ugrásra készen ott lapul benne a pánik. Szökni, rohanni, mindegy, merre, hová, és kiáltozni, ahogy a torkomon kifér, most ezt szeretném, de nem teszem. Fulladtan, bénán valami másra várok. Nem arra, ami végül valóban bekövetkezik.

A dívány alatti pókhálós sötétségben járok, poros, ragados homályban mászom. Előre? Még, még, még! Arcom, orrom a falhoz nyomódik, kezem elakad a fölmosórongyban: megérkeztem volna? Érdekes, mennyivel otthonosabb ez a szűk világ, mint a túlzottan tágasnak tetsző kinti. Az sem számít, hogy a súrolókefe szúr, a fölmosórongy hidegen tapad, a pókháló csikland, a dívány rugói a hátamat karcolják, nem, semmi nem számít. Jó helyen vagyok, érzem. Nem tudok megfordulni. Beszorultam. Az idő lassan visszasüllyed abba a kevésbé ellenőrizhető sodrásba, ahol én is eltűnhetek, és ekkor már nem keres senki, mint ha megfélekedtek volna rólam. Igen, itt, ebben a süllyedő, laza és mégis fogékony féléberségben röppennek föl és foszlanak szét legkönnyebben az álmok. Annyira rövidek és káprázatosak, hogy képtelenség fölfogni őket, csak a következményüket érzem, azt a kellemes testi bódulatot, amelynek langyos öléből semmi kedvem kimászni.

Felelőtlenség, hogy mégis megteszem. A mozdulatok egyszercsak elkezdenek patakozni, visznek, visznek tovább, minden rendszer nélkül, de kifelé, a kongó, üres konyhába, a sívító levegőre. A nullásgépet éppen csak legyőző kopaszság, borostás arc az ágyban: nagyapám. Tenyere bőrén, a repedések mélyén kiirthatatlan az olaj és a vaspör szaga, érzem, ahogy lassan-lassan átjárja ez a szúrós szag az egész ágyat, a párnától, a dunnától, a tollak közül, a lepedő érdes ráncaiból ez lehel. Nem alszom el. Arcom a párnába fúrom. E logikán kívüli, kötöttségeken kívüli sötétségben, amely körülöttem inog, most új, mondhatnám, igazabb életre kel a hátrahagyott nap, valóságosabbnak tetszik, mint amilyennek nemrég a jelenlét bűvöletében megismertem. Az eltékozolt, szétszórt jeleket itt hordom makacsul magamban, élvezem, hogy kiszolgáltatva kényemnek-kedvemnek széthull tombolásuk, hogy esendően semmivé bomlanak egy óvatlan mozdulat nyomán. Tudom, mindez nem az én hatalmam, de kedvtelve veszem tudomásul, hogy annak látszik. Az igazi alvás nem itt kezdődik, jóval

túl ezen a játszadozáson, ott, ahol a tegnapok önkényesen fölkeltek ingerképzeleteit már látszólag sem az én hatalmam zilálja szerteszét, ahol még sokkal inkább, mint egyébként, sarokba szorítva, nyűszítve viselem el, ami rám szakad. Eljön az ideje ennek is. Minden erőmet annak szentelem, hogy az átváltozást tetten érjem, és mégsem sikerül. Nem ismerem, s talán nem is fogom soha azt a pontot, ahol kiszolgáltatottsággá változik a játék, ahol mindent elveszítek. Amikor elhatároztam, hogy nem alszom el, hogy éberen lépek át képzeletem játékaik közül az álmok közé, még el is hittem, hogy sikerülhet.

Csak másnap eszmélek rá szégyenemre, de akkor már a távolság, a feledés, az új elképzelések elhomályosítják, s megbánás helyett új meg új próbálkozásra sarkallnak. Amikor aztán megint egészen közel jár hozzám az álom, de még szinte világítóan éber közök szaggatják meg, azt hiszem, itt a jó alkalom, és nem tudok ellenállni. A ravasz terveket elfelejtem, csak éberségemet őrzöm megfeszítve, míg csak annyira ki nem merít e törekvés, hogy hirtelen elveszítem magam. És ide is, az újabb elalvásnak ebbe a megmenekített éjszakájába is magammal viszem az éberség ragyogó dobbanásait, és most még fájdalmasabban vakítanak, mint amikor szembenéztem velük. Kiábrándítóan hézagos díszletek. Csalódott vagyok, de amikor az utolsó szín, illat, íz is a helyére kerül, tökéletlenségük lenyűgöz. Annyira közvetlenül a képzelethez szól – az érzékek, föloldva minden köznapi föladat alól, egészen önmaguktól beszélnek –, amennyire csak a szégyenérzet megengedi. Nemcsak közel, nagyon távol is van mindez, annyira távol, amennyire még semmi soha tőlem. Bármilyen erős e képzetek pillanatnyi hatása, s bármilyen végzetszerűen zuhantam közéjük, a legkisebb zavar elég, hogy eltüntesse őket, visszahívjon, egy rossz lélegzet, kényelmetlen mozdulat, és vége.

Az ébrenlét megaláz. Minden inger külön életet él benne. Az üresség szorításában más értelmet nyer minden.

Mássá válik a bárány gyapja, a meleg, tömör tapintás, a lassú, mormoló hang, ahogy a lucerna őrlődik a fogak között. Szalma zörög. Buta, vízenyős szemek figyelnek. Valami furcsa megilletődöttséget érzek ilyenkor, amit egyébként, amikor az udvar teljes zaja, bűze körülvesz, soha. Már-már összezárul körülöttem, eltemet ez az önmagába záruló, folyton körbeforgó képzet. Egyszerre csak, mintha magától történne, minden a helyére kerül, nem általam, velem együtt. Nem cselekvés ez, mégis, mintha az volna. Visszanézek: egy falu, keserű illat, alkonyodik. Vagy ez még csak a hajnal? A mély, porral borított utak fölé szederfák hajolnak, a domb fenyői közül a kastély fehér fala világít. Behunyom a szemem, pa pamm, pa pamm, pa pamm. Az álmosító hullámütembe izgatott zörögés, hörgés, sívítás ömlik be, aztán kínos csönd következik, néha egészen hosszan: megálltunk. Az indulás sem kíméletesebb semmivel. Pa pamm, pa pamm, pa pamm; pa pamm, pa pamm, pa pamm. Nem hiszem el, hogy haladunk. Az az érzésem, ha elmúlik, ugyanoda jutok, ahol eddig voltam, ugyanaz a jól ismert ház, udvar fogad be, ugyanaz az öntudatvesztés, ugyanaz a föleszmélés.

2

Apám mellett megyek a sugárzó fényben, tavasz van. Apám kezében meszelő, hosszan lóbálja. A nyél harangnyelve leng-bong, úszik, száll a levegőben. A föld még hólétől nedves, de már zöld foltokat sarjaszt. Tenyeremben érzem reszkető moccnásait. Négy. Kéz. Láb. A homok mintázata bőrömön, most ismerkedünk. Apám! Hol van? Eltűnt. Merre járhat? Messze, messze... Valahol távol, nagyon távol. Hosszú, komor léptek viszik. Elmaradtam! Az én arcom ez a riadt arc? Ez a sírásra görbülő száj enyém? Így maradok, kifejezéstelenül, sokáig. Vállamra nehezül az ég, a szél hajamba túr. Bukdácsolok. Apám

észre se veszi, megy előre, mintha menekülne, nem is érdekli, mit hagy el, hol vagyok. A képzelet szabad, de lekötöz – ha nem akadályoz, lehet átok az is. Nem kéne ilyen sok mindennel törődnöm. Ha nem érzem meg az új föld virágágy-hamvadását, ha nem tapintom nedves mélységeit, szívom be növényszagát, látom meg tomboló tavasz-színét, messzire lehetnék már én is! A bőséges ingerek mögött ott lüktet a mohóság kínja. Én vagyok a hibás, nem sírok hát. Fölkelek, nem kell több elégtétel, megyek tovább a világító falak mentén, a léckerítések árny-ütései alatt. Nem érem utol apámat, pedig sietek. Fején kalap. Füttyül. Akár egy óriás, válla egészen az ablakokig ér. Hátranéz, s megáll, mintha nem is engem várna, az eget fürkészi elmerülten. Beérem, itt vagyok, az árnyéka alatt, amit hosszan vet hátra a délután. Együtt indulunk tovább. Mozdulatai, mintha szét akarnának esni, mindig kiáll belőlük egy-egy oda nem illő gesztus. Jókedve van, dúdol magában. S bár a lépések hosszában érdektelen, fukar sietség lakik, rugalmasságukat vidám hév feszíti: előre-hátra, föl-le, lengedezik a karja, micsoda pazarló bőség. Ugorj! Siess! Futva tartom vele a lépést.

Bumm! Sötétség. Csillagok. Fölpatakzanak hirtelen, majd meg szétugrálnak, mint a bolhák, egyre több van belőlük, beborítják ezt a hirtelen rám boruló fekete éjszakát. Új vakság. Egy-két pont megkísérli a menekülést, de a mozgás már nem elég, hogy elkülönítse a semmitől. A káprázat tűzijáték-füstjének keserű, hányingerlő szaga fojtogat. Egy kéz. Egy arc. Kinek a keze, kinek az arca? A bőrömet sikamló nedvesség lepi el. Bizonytalan, lehangoló öröm. Nem talállok vissza az első, még érthető megingáshoz sem. Szétszalad, kibomlik a vérem, mint egy kényes, hideg lobogó. Fém csengése felel a szájnak. Ráismerek a fájdalomra, éppen csak nem érzem. Az utca túlvilági, kékes fényben imbolyog. Egy arc közelít. Fölém hajol, a sárga hólyagpapírbőr világít. Szinte érzem a pórusok lüktetését, mégis idefér arca és arcom közé a szél, ideférnek e tavaszi

lengedezésben forgolódó napszagú árnyak, és elválasztanak, mint egy arculesapás. A vér ujjamra tapad, arcomra mázoló, az is lehet, hogy ordítok. Miféle pánik robban ki belőlem? Szám szétfeszül, benne a sötétség elharaphatatlan almája. Rémület írásjelei az utca papírján. Ügyetlen kézzel kotorászom, érzem, ahogy kicsúszik szorításomból a tegnap. A borostás arc arcomhoz ér, igen, most itt van, tényleg itt van. Az ő ujjai ezek a remegő ujjak, ez a bizonytalanság az ő bizonytalansága. Lecsillapít. Kapu nyílik. Az udvar tárgyain árnyékos derengés vibrál. Lefolynak arcomon a könnyek, s közben elkeverednek a vérrel, furcsa ízük a számban, a torkomon, és én nyelem e szédítő mély kortyokat. Nyikorog a kút, valaki vizet húz. Csörren a lánc, félbemaradt lélegzet forráscsobbanása, tarkómra, számba távoli hidegség csorog. Vasíze van. Mosakszom. A lecsurgó víz tükröt tart elém: a szétgyűrűző fölszín összetöri az arcomat. A víz alatt remeg a fehér, zománcos bádóg, a zománcon éremnyi vakfoltok. Ideges bőr a lovak horpaszán. Fehér és barna: hókahomlok. Ami volt, eltűnt nyomtalan. Üresen táncol a tükör; vér, fájdalom nélkül. Ingemen a nedves borzongás foltjai. Apám megtörli az arcomat, porzik a rossz kendő, ellenkezem. Fülemlél, álmamnál nedves csíkok maradnak. A szél álmodó kelmébe bagyulál.

– Nem lehet meginni – egy hang csattan a szomszéd-ból. Azt mondja: mekini, de azért értem. A hang gazdája közben seholy, a kerítés takarja el. A kerítés deszkából van, s legalább két méter magas, a deszkaréseket mindkét oldalon vékony lécek takarják, így aztán átlátni csaknem lehetetlen, az volna egészen, ha az idő ki nem hullatott volna közben a megszürkült deszkákból pár repedt görcsöt. Egy ilyen lyukon nézek át: napfény zuhog az ablakokra, a fehér falra, az első ház cserepeire s a hátsó épület nádtetőjére. Mintha üveg alatt őriznék, olyan a látvány. Megtörülközve, az elállt orrvérzés után mennyire más minden: a kutya-tálban, amiben arcomat mostam, még ott a víz, de nyug-

hatatlansága egészen véget ért, tükre mozdulatlan, hüen fogadja magába az udvar képeit. Most éppen a fészgerendáira vetíti tekintetem, szarufák, székszelemen, tángerendák, oszlopok, könyökfák, talpgerenda, sárgerenda látszatra esetleges, valójában több mint évszázados rendbe fogózva. Melyik honnan, hova, eltévednék, ha minden illesztéket követnem kéne. Elfordulok. Akác és bálványfa lombja, gallya mögött az ég. A fehér téglából rakott tűzfal ólomszín síkja. Az elhagyott disznóól kimeszelt deszkafala, öklömnyi, kirágott lyukak. A falnak támasztva a megszélő. A nyél kinyúlik az árnyékból, átbotlik rajta a fény. A fészgerenda döngölt, kemény földjére dobva poros lószerszámok hevernek szerteszét. Itt vagyok. Legszívesebben nem mozdulnék. Aztán mégiscsak elindulok apám után, akit már rég elnyelt a ház: a fészerek, ólak, szobák, a padlás ezeregy zuga. Belépek az első adódó ajtón, hideg por és dohszag fogad, a nyerstéglafalakon salétrom virágzik, az ablak vaskeretbe foglalt apró szemei is portól hályogosak, lábamnál összeszáradt lótrágyacsomók, a falak meztelen, füstös síkjait csak néhány rozsdás szög háborítja, s a bejáráttal szemben a vályú. A sarokban, a mennyezetre vágott lyukon egész a padlásra látni. Itt dobálták le a szénát, amikor még volt élet a portán. Egyszer csak azt veszem észre, szitálni kezd a szürkület, mint a hó.

Hazafelé megyünk, egy másik utca, egy másik ház felé, amelyben egyetlen szobát bérlünk. A bért nehezen fizetjük apám gyárimunkás-fizetéséből. Naponta hallom e szegénységpanaszokat, de gyermekként szinte semmit sem értek belőlük, mert engem nem nyomasztanak. Lenyűgöz a világ beláthatatlan gazdagsága, a társadalmi igazságtalanságok körül összezsugoruló indulatok engem nem érintenek. A ház, a régi ház a bérelt szobával, a régi otthon idegenebb, mint a kilakoltatott kísértettanya, amelynek titkát szemtől szembe láttam. Láttam, és mégsem értem. Sötét van. Apám a kezét nyújtja, el ne vesszek. Vastag bőr, a kéreg szakadécai: kapaszkodom belé. Hazavezet, oda, ahol

a fészek forró csöndje lapul. A bizalom gyöngeség, de ki tehet róla, jólesik, akkor is.

Aztán egy újabb varázsütés: az istálló, a fészker, a szobák, minden a használatból ismerős. Tétován forgatjuk a táncoló, idegen tárgyakat, amiket nem is olyan régen hagyott el igazi tulajdonosuk. Ezekről a tulajdonosokról azon túl, amit az itt maradt tárgyak elmondanak, szinte semmit nem tudok, és, bármilyen visszataszítónak találok is ezt a közönyt később, most egyáltalán nem érdekel a soruk. Talán azért nem, mert a költözés, ahogyan a helyünket elfoglaltuk, leginkább rabláshoz hasonlított. Földönfutók, ahogyan a lábukat próbálják megvetni idegenben. Aztán egy furcsa, értelmezhetetlen szó tolakszik közénk és az idegen tárgyak közé: kitelepítettek.

Fölfordulás, vagonok csattogása, talpfaeste, fegyvercsövek, szekérnyikorgás, lónyерítés, búcsú, könnyek és jajgatás, a hideg éjszakai szél, vér, sár, hó, nem is merek igazán belenézni e zavaros emlékek kaleidoszkópjába. Ki tudja, minek jönnek a nyitjára, mi támadna föl belőle ellenem, aki pedig nem is tehetek semmiről, aki éppenhogycsak élek. A tegnap ágyútorkában forog lefojtva mindez, s nem akarom, hogy elősüvítsen belőle, nem akarom, nem akarom, nem és nem. Ahol annak idején, az első látogatáskor nem jártam, most megnyílnak előttem a szobák: az első szoba, ez néz egyedül az utcára; a középső, mi konyhának használjuk; a kisszoba, itt alszunk. A többit nem használjuk, azokban nem lakunk. A lakott részbe a konyhán keresztül lehet bejárni, innen nyílik egy ajtó az utca felőli első szobára, s egy másik a kisszobára. A lakatlan rész – egy külön szoba és egy mosókonyha – ajtai mind külön-külön az udvarra nyílnak. Lakni valójában a konyhában lakunk. Télen át egyedül itt van meleg, legalábbis addig, amíg a rozsdás, likacsos tűzhelyben lobog a tűz. Fölszáll esténként a főzés szaga. Néha a befagyott ablak is kiolvad.

– Bedurrantok – mondja apám, és ilyenkor valóban vörösben izzanak föl a szétégett tűzhelykarikák. A tűzhely

a bejárati ajtóval szemben, a jobb sarokban áll, a bal sarokban a dívány. A dívány és a tűzhely között a konyhaszekrény. A világoskék-virágos viaszosvászon abrosszal letakart asztal a konyha közepén, a lámpa alatt. A bejárati ajtó mellett, az ablak alatt, a leghidegebb helyen van a mosdóállvány, mellette vödörben a víz. Reggelre télvíz idején sokszor befagy. Talán ezért is utálok ennyire a mosakodást, a reggelt, amikor a jéghideg víz bélyeget süt az arcomra, a nyakamra. Az első ajtó, amelyik a nagszobára nyílik, egész télen át zárva van. A kékre festett falak között – a hengerlés nyoma rajtuk, ezüstsín virágok – kriptahideg kísért. A tisztaszoba, mert annak van szánva, ablakai az utcára néznek. A másik ajtót, a hátrafelé szölót esténként kitárjuk, hogy a kisszobába is jusson némi meleg. Keskeny, sötét szoba, egyetlen ablaka északra, az udvarra néz, zöld zsalugáterét évhosszat nem nyitjuk ki. Az én ágyam az ablak alatt áll, bár ez a hidegebb hely, jobb' szeretem, mintha az a másik jutott volna, a szekrény mögötti homály, a szüleimé.

A rácsos ágy álmoktrec. Hideg dunna fogad, ráncos lepedő, szúrós szalmazsák. Hirtelen, erős elhatározás kell, hogy közéjük vessem magam, de ha már megtettem, hamar megbékélek velük. Óvó, balzsamos kezek, napfény, homok. Langyos víz nyalja a mellemet, hol a Határ-ároké, hol a Kis-Dunáé. Elpereg alólam a homok, így maradok hanyattfekve a lebegés álmos ütemében. Mélyen alszom, mélyen és körültekintés nélkül, ahogyan nem szabadna. Terhes tudás kerülget, emlékek, amelyek csak arra jók, hogy szabadulni próbáljak tőlük. Lefelé-fölfelé, az idő lépcsőin rohanok céltalanul, amerre a lábam visz, mintha ábrándjaimat kergetném, pedig nem kergetek semmit.

– Odahaza földrengés volt – mondja anyám, miközben a karácsonyi szünet végeztével, amelyet szülőfalumban, a nagyszülői házban töltöttem, a zörgő villamoson közelítünk a már úgy-ahogy belakott kísértetotthon felé. Aládúcolt szobák, megrepedt falak fogadnak. Ez a föld gyom-

rából fölkorgó mitikus akarat azt a kevés biztonságot is szétzilálta, amely a tojáshéj-sérülékeny létet eddig összetartotta. Zokszó nélkül indultam el minden reggel az iskolába, pedig nem tudhattam, mi fogad, amikor visszatérek.

Fölfordított székek egy szekér tetején, közöttük dunnák gyűrődései, lábasok, zsákok, ládák és a bútorok. Iskola-táskával a hátamon baktatok fölfelé az enyhe emelkedőn szemben a nappal, amely elvakít. Mintha nem lettem volna részese a készülődésnek már napok óta, meglep a látvány. Futok. Itt vagyok. Gyomrom kétes remegése befogadja az izgalmat. Paták lusta kattogása a bazaltkockákon, majd a keramit síkos, sárga fölületén, visszfényben a lovak hasaalja, a fehér szőrcomók, a patkók meg-megcsúsznak, a kocsis kiabál, autódudák, villamos sivít. Lehajtott fejjel mögöttük futok. Bagzó izgalom: hóha, hé, vigyázz, na, gyia-gyia, ne, mehetsz, azanyádnésirasson, cö cö, cö cö, cö cö! A kocogás ritmusa megnyugtat. Mögöttünk összecsap az autók, a villamosok, a motorok áradata. Földübörög egy vontató. Dobognak a paták, a patkókon vastag gumi. Lefordulunk a főútról, a paták belesüppednek a homokba. A lovak meg-megállnak, ernyedten vizelnek, a sárgán széthabzó vizeletből szénaszag árad, mohón szívom be, mint egy ismerős, távoli üzenetet.

Lepakolni már én is segítek. Táskám a tornácon egy rozoga padra dobva. Székek, dunnák, párnák, lepedőbe kötött ruhák, kosarak; egy piszkos, napbarnított férfi adogatja őket. A kopott bútorok a fél udvart betöltik. Az üres kocsi lassan megindul visszafelé, lustán himbálózik a széles gumikerekeken, a kocsis a lovak közé csap, hogy gyorsabb haladásra készítse a kényelmes muraközieket. A kaput apám csukja be, nehezen megy neki, káromkodik. Itt nem egyedül lakunk, mint ott, a másik házban. Az L alakú épületből öt lakás ajtaja nyílik ugyanarra a tornácre. A két jobbik lakás az utcai szárnyban található, az istállóból átalakított udvari szárnyra jut a másik három. Ezek egyike lesz a miénk. Egyetlen szobából s egy konyhának is

használható előszobából áll csupán. A többi lakásban már laknak, csak a miénk üres. Belépek. Két lépés a konyhán át, s máris a szobában vagyok. Kicsi, de tágasnak tetszik, nem is tudom hirtelen, mitől, talán a friss meszelés szaga, talán a beözönlő napfény teszi, mert itt aztán nincs belőle hiány, a nagy, roló és spaletta nélküli ablak egyenest délre néz, és szinte szívja magába az álmosító, boldog napsütést, hullámszik a fehér falak tompított tükörszíne, s mint egy finom háló, emelkedik-süllyed bennük a hengerlés halványzöld mintázata. Vajon ez a világító nap hova torkoll, miféle megfutásba? Mindez lehetne pusztán szónoki kérdés is, ha nem égne benne a föltételezés, a gyanú, hogy így lesz; de benne ég. Csak egy pillanatot kérek a megfélemlítésből, s azt megkapom, és ez az én veszttem.

Behordjuk a bútorokat: szekrények, ágyak, a dívány – mostantól ezen alszom, hol a kiságy, az ágyam, ott hagytuk, elveszett? –, tükörállvány, asztal, székek, és zsúfolásig megtelt a szoba, mozdulni se lehet benne, asztalt, székeket kell félre- és visszatolni, ha a szoba egyik végéből a másikba akar eljutni az ember. Nem, hát ez így nem jól van, rendezkedünk tovább, miközben tudjuk, hogy sokkal jobb sehogyse lesz, mert egyszerűen nem lehet. A hasadékokból sötétség szökik elő. Be kéne fejezni már! Vagy be is van fejezve? Elővesz a bizonytalanság, megreppenek minden moccanásra, fölkapom a fejem, mintha idegenben volnék. Érdekes, nem gondoltam volna, hogy most az este hidege csaknem olyan akadálytalanul ömlik befelé az ablakon, mint nemrég a napsütés. Állok a szoba közepén a bútorok közé szorulva, és nem tudom, mit kezdjek magammal, merre induljak, hova térjek, ahol védelmet remélhetek.

Fölkattan a villany. Fénye jobban kifoszt, mint a sötétség. Az éjszaka gúnyosan hátrál. Rossz érzés. Zavarban vagyok.

– Nem kell kimenned? – figyelmeztet anyám. Miért figyel ennyire rám, ennyire, hogy ne mondjam, eszelősen?

Ha valaki megkérdezné tőle, talán zavarba jönne, de nem kérdezi senki, és ő biztos a dolgában, abban, hogy velem kapcsolatban nem tartozik számadással senkinek, nekem sem, hát elengedi magát. És igaza van, tényleg nem szólok, nem mondok ellent én sem, inkább eltemetem magamban a méltatlankodást.

A messze-kék égen szélfúttá csillagok pislákolnak. Amikor visszatérek, mintha már volna hova, a sarokban a dívány megvetve mintha engem várna. Sokáig nem sikerül, de végül csak elalszom. Az ablakon bevilágít a hold, búcsúfényében látom az asztalt, rajta pohár, kancsó, ha kinyúlnék feléjük, talán még elérném szomjam oltására őket, de nem nyúlok, abbamarad a mozdulat, mielőtt megkezdődne.

Mintha csak az itt, csak a most volna, a múlt, a jövő a semmibe tántorul. Fölébredek, a nap besüt az ablakon, átdereng az álmok peremén, aztán lassan, fokozatosan föloldja őket, mint sót a víz. Látok, élek, gyöngye szellő lengeti létem, függöny árnytánc a falakon. Egyedül vagyok a szobában, milyen jó, de milyen furcsa is ez egyben. Mi történt, mi történhetett, hogy így, ennyire észrevétlen megkaptam mindazt, amit tengernyi erőfeszítéssel sem sikerült elérnem?

Rádió szól valahol, aztán ez is, ez a játékos dallam, ez a furcsán ugyanaz a szignál is eltűnik, előbb csak megszabad, de aztán hallhatóan és végleg kikalimpál a közelemből. Talán nemcsak egy másik nap, egy másik évszak határához is elérkeztünk. Az üvegen darázs kopog, megpihen és újra kezdi.

Nyakamban földig érő, fehér lepedő, előttem hatalmas tükör, kikezdte már a vakota, és tele van légypiszokkal. Forog a forgószek velem. Egy, kettő, három, öt, hét – nem

is tudom, mit számolok. A borbélyműhely, mint egy puha, nyálas száj, benyelt. Laci bácsi lejt táncot benne: gyufaszál-kar röpköd gyufaszál-törzs körül. Egyik kezével belém kapaszkodik, a másikkal az ollóba, mintha attól tartana, elszököm. Az olló, ahányszor összezsattintja, annyiszor akad el, ettől aztán Laci bácsi megmérgesül. Nem hagyom magam, rángatom a nyakamba akasztott lepedőt, sivalkodom, végül mégis én húzom a rövidebbet. Hajcsomók hullnak a lepedőre, s onnan a padlóra. Lábam kalimpál. Ó, el-, csak elrúghatnám magamat ettől az alantas, légyzsarszagú széktől! Szállani, szállani föl a tettenérhetetlen magasba, erre vágyom. Oda, ahol csak a szél fúj! Selyme szétfut a bőrön. Gyógyító kedv koccan gyógyító kedvhez. Ez a mi utunk, barátom. A fémhang a tükörből szivárog.

– Barátocskám – ő így mondja –, ne rángasd a fejed!

– Húz!

– Húzd vissza!

– Jaj!

– Milyen legény vagy te, ha már ettől is jajgatsz?

– Kijön, kitépődik a hajam!

– Antúl jobb, antúl erősödik a hajgyökér, az ám.

– Fáj!

– De hiszen nem is húzom. – Megáll, hátralep, széttárja a karját, csodálkozik. Az olló is nyitva marad a kezében. A keskeny homlokon összefutnak a ráncok, a sárga szemöldök – igen, sárga, mintha piktör festette volna – olyan bozontos, hogy azt hihetnénk, a mester ki se lát alóla. A hosszú, ősz haj szinte a vállát verdesi, de a fejtetőn szétnyílik, s kitetszik alóla a fénylő koponya. A földből majd csak az eső mossza ki, innen már a huzat is. És az bőven ömlik, nyitva van mindkét ajtó, az utcára nyíló, meg az asztalosműhely felőli is. Az utcáról szabadon csap be a szélben kavargó por, a konyha és az asztalosműhely felőli ajtónyílásban kopott, fogdosásos pargetfüggöny dagad, kis zöld-lila virágok rózsaszín alapon, hol majd' szétreped, hol meg ronggyá lappad

a légmozgás szeszélye folytán. Étél és fűrészpör szaga szivárog, néha-néha eszelősen sivít föl a fűrészgép pengéje. A függöny egy-egy lebbenése legyek óriási hadát csapja a műhelybe. A fűrészgép sívításai között csönd lapul. A vasárnap délelőtt csöndje. Az utcáról napfény vetül a padlóra. Hol a háttérben, hol szemben velem – a forgószék szeszélye folytán a nézőpont folyamatosan változik – egyetlen tiszta tó tükre szökik szét, s ölel magába mindent.

Vége a csodálkozásnak. Munka láza hajlongatja a vézna testet: felém kapkod, lecsap rám az olló csőre. A pofacsont és az elvadult szemöldök szakadékában résnyi, szűrke szem. Talán nem is lát vele, hiszen erre vall minden, lépcsősre vágja a hajamat, megvérezi a fületem, a nyakamat. Sebaj, timsót rá, sziszegi. A szembogarán repedés. A lapátfülön átrózsállik az ablak. A vastag száj ritkán nyílik föl, de akkor látni benne mindent, nemcsak a négy sárga agyarfogat, a megfeketedett csonkokat, az arany- meg az ezüstkoronát, de a torok romlékony piros húsát is, a lepedékes nyelv mögötti éjt, ahonnan bűz tör föl, kétségbeejtő, verejtékes álmok gyomorszaga. Mintha hanyattesnék, fény zuhan felém, tükörből tükörbe látok.

– Auúúú! – Megpördül. Na, na, csak nem az egész szoba? A szekrény, a polcok ezernyi üvegét szédülés téríti összevissza, perdülnek, megdőlnek, mégsem csurog ki belőlük a folyadék. Amilyen gyors, annyira óvatos lendület dajkálja őket. Ha valami elkezdődik, véget is ér, bármilyen hosszúra nyúlik kezdet és vég között a céltalan bolyongás évada.

Laci bácsi száraz papírtenyérébe olaj csorog, hajolaj. Most visszateszi az üveget a polcra, kezét óvatosan a fejéhez emeli, egy csepp se, vigyáz rá, el ne hulljon, aztán, zsupsz, a fejemre loccsintja az egészset, s dörzsölni kezdi. Mégghozzá milyen vadul! A fejbőröm is belesajog: – Ne, ne, jaj! – De mire sírni kezdenék, a gyulladt bőrt már fésű szántja. Mély lélegzetet veszek, miként a kínzás befejeztével illik is. Laci bácsi, hogy megszemlélje művét, hátralép,

aztán vissza, lekapja rólam a bő lepedőt. A tükörből nézek magamra, de mintha mégsem magamat látnám. A haj a koponyára ragad. Micsoda rögzös forma! A fésűnyomok barázdái mélyén a fejbőr fehéren világít. A forgószek újra perdül, Laci bácsi tollseprével a vállamat, a hátamat, a mellemet piszkálja, puha keféjével a nyakamba nyúl, hogy megszabadítson a bőrömre ragadt hajszálaktól, de csak egyre mélyebbre piszkálja őket. Behúdom a nyakamat, nem azért, hogy ellenkezzem, mégis megsértődik. Leteszi a kezét, és oda se figyelve int, hogy vége, kész, mehatsz, amerre látsz. És eltűnik előlem. Lecsúszom a forgószékről, gyerünk, gyorsan, mintha menekülnék, de még mielőtt elérném az ajtót, kilép a lebbenő függöny mögül. Mellén szétnyílik a begombolatlan ing. A résből vörhenyes szőrszálak ágaskodnak. Megtorpanok. Partvist, személtlapátot tart a kezében. Rám se hederít, lehajol, és összesöpri a szét-szórt hajcsomókat. Apámra nézek. Nem mozdul, az újságokba temetkezve ül a lócán. Föladom a menekülés tervét, s a nyitott ajtóban állva nézelődöm tanácstalanul.

Az idegen, aki apám mellett ült, fölemelkedik, és nehézkes léptekkel indul a szék felé, ahonnan én az imént szabadultam. A párna még biztosan őrzi bőröm melegét, de ő a vastag posztónadrágon át aligha érez ebből bármit is. Rezzenetlen, unalmas arc, mintha vaspör lepte volna be, olyan szürke.

– Mi lesz?

– Borotválás. – Most még furcsa érzés, hogy helyet cseréltünk, de nem sokáig. Az utca fénye tompán szűrődik be a műhelybe, és szétfolyik az újságokon. A kitergetett lapok harsogva gyűrődnek meg, amikor leülök közéjük. A szürke arcot közben már ellepte a fehér hab, szappanhínár. Mintha nem is élne, úgy terpeszkedik hátát a szék támlájának vetve, fejét megadóan a fejtartó öblébe ejtve. Csönd van, a fűrészgép sem sivít. Tisztán hallani a borotva sercegését, s azt is, ha apám kezében megzizzen az újság. A legyek lankadatlan szorgalommal szálldosnak szerteszét. Laci bácsi tudomást

sem vesz róluk, a nyaka ráncaiban bukdácsolnak, alkarja szőrrengetegében botladoznak, de ő rezzenetlen arccal figyelmesen dolgozik tovább. Most azonban megrázza magát, hátralép, hogy megszemlélje, mire jutott. Elégedett lehet, mert becsattantja a borotvát, a köpenye fölső zsebébe csúsztatja, és a mesterség furcsa, bohém szokásaira tér, láthatóan nagy élvezettel: arcvíz, krém, hajolaj, púder. Az idegent egészen az ajtóig kíséri az illatfelhő.

– Egy parti belefér, Lénárt úr?

– Nem, Laci bátyám, most nem. Tudja...

– Az asszony...

– Á, nem arról van szó. Csak hát egész héten nincs ott-hon az ember, egyedül ilyenkor vasárnap. – Annyira széles test, hogy az egész ajtónyílást betölti.

– És pótolni kell, igaz-e? – Apám felé fordul, és kurtán-furcsán fölnevet. – He he he, he he! – Apám zavartan bólogat.

– Isten áldja! – búcsúzik Lénárt úr. Laci bácsi és apám oda se figyelve viszonozzák a köszönést.

Lénát úr kilép az utcára. Nyomában akadálytalanul ömlik be újra a fény, Laci bácsi derékig ebben áll, hunyorog és a bajuszát sodorgatja. A műhelyen átlebben a készülő ebéd illata, s idehallatszik az edénycsörömpölés is. Indulni szeretnék. Arra várok, hogy apám fölálljon. Nehezen szánja rá magát, aztán megteszi mégis, ropognak a csontok, az izmok. Nem indul el az ajtó felé, ahol én várom, megáll a műhely közepén, tanácstalanul néz körül, mintha keresne valamit.

– Mit keres?

– A kalapomat.

– Volt magánál kalap?

– Persze, hogy volt.

– Nem emlékszem rá.

– Attól azért még lehetett.

– Hát akkor csak keresse! Ha volt, akkor meglesz, itt semmi sem vesz el! – Apám elbizonytalanodva váratlanul felém fordul.

– Hoztam én kalapot? – kérdezi.

– Nem – mondom. Csalódott. Úgy érzi, meghazudoltam, de hát ha biztos az igazában, akkor miért kérdezett?

– Na, látja – nyerít föl diadalmasan Laci bácsi, és rám hunyorít. – A gyerek jobban tudja! – Szeretném elhárítani ezt az undok cinkosságot, de nem tudom, hogyan tehetném.

– Gyerünk! – mondja apám, és megindul kifelé.

– Hova siet? – Apám készséggel torpan meg.

– Nem sietek – mondja.

– Na, látja, ez már beszéd. Egy parti belefér?

– Bele – mondja apám, és visszaül a helyére. Laci bácsi már hozza is a készletet, amit egy nagy cipősdobozban tart. Egészen fölenged, élénk és vidám. Kiönti a bábukat. Szétgurulnak. Húsz ujj kapkod utánuk. Laci bácsi már rég fölrakta a magáét, amikor apám még mindig a paraszttokkal vesződik, minduntalan kiugranak nehézkes ujjai közül. Többször is le kell hajolnia egyért-egyért, mire végre sikerül. Laci bácsi egy darabig tanácstalanul nézi, aztán segíteni akar. Nagy igyekezetében ki-kikapja apám kezéből a bábukat, erre apám megmérge.

– Hagyja csak, én is föl tudom állítani.

– Csak segíteni akartam.

– Ha belekapkod, még lassabban megy – mondja apám kioktatóan, némi büszkeséggel a hangjában, mert már sikerült megbirkóznia a föladattal. Glédában áll a két sakk-sereg a táblát helyettesítő viaszosvászon harctéren egymással szemben.

– Mehet?

– Felőlem igen.

– Akkor kezdjen!

– Én?

– Maga hát, maga a világos, nem?

– Én vagyok.

– Hát akkor mire vár?

– Kezdjen maga!

– Én?

– Maga.

- Aztán miért?
- Nem szeretek kezdeni.
- Akkor cseréljünk helyet!
- Minek?
- Sötéttel nem lehet kezdeni.
- Mér?
- Mert ez a szabály.
- Miféle szabály?
- Erről nem vitatkozom.
- Én se.
- Még mindig azt akarja, hogy én kezdjek?
- Azt.

– Akkor üljön át oda! – mutat Laci bácsi a világos bábuk mögötti székre, amelyből az imént pattant föl készségesen. Apám bosszús, de engedelmeskedik. Látszik rajta, még mindig nem érti, hogy mire jó ez a céció. A csere megtörténik. Laci bácsi ül a világos, apám a sötét oldalon. Harcra készen néznek farkasszemet egymással.

– Így ni – mondja Laci bácsi. Füttyent egyet, és fölemeli a kezét, amely néhány pillanatra megáll a tábla fölött, mintha tétovázna, de nem. Lecsap az egyik parasztra. – Gyerünk! – sívítja, és megteszi az első lépést. Újabb éles füttyentés hallatszik, amely, mint üveget a repedés, kriksszkrakszai-val telerajzolja a műhely levegőjét.

Most apám jön. Már a megnyitáson hosszan gondolkodik. Türelme, hát igen, türelme az van. Homlokát ráncolja, s lassan, körülményesen egyszercsak megjelenik a bábuk fölött a vaskos, nikotinsárga hüvelykujj, de aztán nyomban vissza is táncol. A kéz visszaereszkedik a térdre. A másik kéz indul útnak, de semmivel se magabiztosabban. Sokáig bizonytalankodik ez is a tábla fölött, aztán megragadja az egyik paraszt fejét. Nem, nem, mégsem. Elengedi. Ekkor újra fölharsan az idegtépő fütty: tralla, tralla, tralla. Apám megadja magát, megteszi ugyanazt a lépést, amelyet az imént Laci bácsi. Idegesítő tükörsakk. Amikor fölnéz, homlokán már nincsenek ott a ráncok, elégedetten mosolyog.

Visszaülök a helyemre. Mintha szalmába süllyednék. Por fojtása, szálak borzongása. Sárgás, árnyékos derengés ritkul, sűrűsödik körülöttem. Ellenkezem, küzdök. Először világosodni kezd, aztán újra homály borul rám, és akkor, amikor már végleg föladnám, besüt a nap, gyógyszerüveg-fénye elálmosít. A képkivágások ablakaiban megjelenő világ szűrt fényű képeit mintha egy tetszés szerint összezaggyvált utazás dobálná elém. Nincs indulás és nincs megérkezés. Föllobban és kialszik a magnéziumláng, hetek, hónapok, évek telnek közben el, de én egyetlen sűrű pillanatot bűvkörében találkozom mindennel.

Tűz melegénél, a huszonötös égő fénykörében, igen, mert este volt és tél, a régi házban, a viaszosvászon abrosz kék-fehér virágmintái fölött, ott találkoztunk először. Játék volt. Anyám sorra, mind megnevezte őket. Úgy kezdődött, mintha titkok megfektetésébe fognék. És mi lett belőle? A pontok, mint a betűk. Sűrűség és ritkaság aránya vezet. Hiba volna azt hinnem, hogy valahová. Lehet, hogy ez a kíváncsiság nem vezet sehová, de legyőzni sem tudom, arra kényszerít, hogy kövessem. Valaki előrehajol, az arc árnyékba vész, a hatalmas kopasz fej csaknem betölti az oldalt. Azért marad hely a rövid babos szoknyának, amely csitri lány nádszáldereka körül röpköd, s az ég felé röppenő áttetsző, szőke hajtincseknek. A lány mentét visel. A férfi szőrös keze görcsösen tapad a hímzett mente hátára.

leírhatatlan lelkesedéssel ünnepli a másfélszázézeres tömeg rákosi elvtársat fölharsan százötvenezer torokból a jól ismert ütemes éljen rákosi kiáltás de sosem hallott erővel sosem látott kitartással sosem tapasztalt önfeledt ujjongással már percekig zúg a taps az ütemes éljenzés és rákosi elvtárs ezúttal hiába tapsol közbe a tömeg nem hagyja abba rákosi elvtárs hátrafordul és intésével leülteti a díszemelvényen lévőket de ez sem használ a tömeg szeretet-áradatát nem lehet megállítani

*a tribün felé fordul a tömeg újra és újra rákosi elvtársat
éljenzi nem ilyen forró lelkesedést a dolgozó nép vezére
iránti szeretet ilyen hatalmas megnyilvánulását még soha
semmilyen nagygyűlésen nem láthattuk*

*zászlóerdőt emel a tömeg a magasba az erős esőfelhő-
ket hajtó porfellegeket kergető szélben csodálatosan lobog
a vörös és a hármás szín*

*és egyre tovább hangzik éljen rákosi éljen rákosi éljen
rákosi*

rövid az idő a különvonatoknak is időben kell indulniuk

Trala lala lala... A betűk halvány csipketengerén a vas-
tagon szedett részek palackpostája: kiemelem, de vissza-
csúszik kezemből, még mielőtt föltörhetném, megfejtet-
ném. Hánykodik tovább, mintha sose próbálkoztam volna
megfejtésével.

Apám és Laci bácsi ugyanúgy ülnek egymással szem-
ben, mint amikor magukra hagytam őket, és elmerültem
a körém halmozódott újságok bogarászásában. Apám keze
a tábla fölött. Soká tétovázik, míg végre rászánja magát, és
megfogja a bábút, amit kiszemelt, de alighogy megfogja,
el is kapja rögtön a kezét. Pedig egyébként tenyerébe veszi
az élő parazsat is.

– Azzal lépjen, amit megfogott!

– Hát, hiszen azzal lépek, ha nem mondja is. – És daco-
san megragadja újra a bábút, és lép egyet.

– Akkor jó. – Laci bácsi vár egy darabig, aztán merően
apámra néz. – Ezt lépte?

– Ezt – mondja apám, és mérgesen néz vissza.

– Szóval ezt – éneкли Laci bácsi, mert most már majd-
nem énekel. Jó kedve van. S egy könnyed mozdulattal le-
emeli a tábláról apám futóját. – He he he he he... Elesett
a kis huszárocska. Túl bátor volt alighanem. A bátorság
nem mindig jó tanácsadó. Néha nem árt az észre is figyel-
ni! – Apám megdöbbenve nézi, mi történt. Elsápad.

– A bástyával köllött vóna – dörmög zavartan.

– A bástyával?
– Evvel e’ – mutat rá apám, és meg is ragadja rögtön, az egyik bástya vállát. Laci bácsi nem szól, gondolkodik egy ideig, és csak aztán böki ki:

– Hát akkor mért nem avval lépett?

– Eltévesztettem.

– Vissza akarja csinálni?

– Hát...

– Na, nem bánom, most az eccer. De ez nem játék, azt tuggya-e?

– Nem köll – utasítja vissza apám a nagylelkű ajánlatot önérzetesen.

– De, tegye vissza nyugodtan, hiszen megegyeztünk – mondja Laci bácsi, és maga rakja vissza a bábukat eredeti helyükre. – Csak most aztán jobban vigyázzon! – Apám határozottan nyúl a bástya után. Nem gondolkodik. Megfogja, lép, de úgy, hogy még a pad is rezeg bele, dülöngélnék a bábuk. – Ezt lépte? – hüledezik Laci bácsi.

– Ezt.

– Tényleg!

– Tényleg.

– Nem rossz – mondja Laci bácsi, és megvonja a vállát.

– Mit vitatkozik állandóan, lépjen, az a játék, nem? – mordul föl apám sértetten.

– Na, jól van – dünnyögi Laci bácsi maga elé –, lépek én, különösen, ha maga mondja –, és egy alig észrevehető mozdulattal odébb tolja a királynőt. Elégedetten vizsgálja apám arcát.

– Sakk? – néz föl apám a tábláról. Kicsit bizonytalan, mivelhogy Laci bácsi nem mondta be, ahogyan pedig illenék, a sakkot.

– Matt.

– Hol?

– He-he-he, beszorult a kis királyocska. – S minthogy apám egyre hitetlenebbül csóválja a fejét, meg is mutatja. – Itt, ni! – Apám még ekkor sem akar hinni a szemének. – Nem látja?

– Dehogynem – füllenti apám, pedig látszik rajta, nem igazodott még ki a bábuk bonyolult fenyegetettségi rendszerén. Mintha mély álomból ébredt volna, úgy néz körül, egy ásítást is el kell nyomnia. Lassan lesz úrrá rajta a bosszúság. A tarkója is kivörösödik, aztán váratlanul egy mérges mozdulattal lesöpri a táblát, hogy csak úgy gurulnak szerteszét a bábuk a vastag hajópadlón. Laci bácsi négykézlábra ereszkedik, kuncogva szedegeti össze, és rakja a cipősdobozba őket. – Revancs nem lesz? – vág közbe egészen váratlanul apám.

– Revancs? – Laci bácsit láthatóan meglepi a javaslat. Úgy tesz, mintha nehezére esne utána engedni, de aztán sietve áll kötélnek, mintha most meg attól tartana, apám táncol vissza. – Nem bánom – mondja, és lelkesen szedi elő újra a bábukat. Apám mohó kézzel nyúl utánuk, és nyomban rakni kezdi őket, nem ügyesebben, de sokkal eredményesebben, mint először.

– Ki kezd? – kérdezi Laci bácsi.

– Kezdjen maga – hárítja el a lehetőséget udvariaskodva apám.

– Az előbb is én kezdtem.

– Hát aztán! – néz szigorúan a sötét bábuk fedezékéből Laci bácsi szemébe apám. Laci bácsi megvonja a vállát, és elindul a játszma.

Az ablak alatt, a dél sárga fénytócsájában ülök a műhely már-már hallhatatlan zajainak tengerfenekén. Gyűrődik a papír, tompán koppan egy-egy bábu a játékbroszon, megrezdül, s elcsattan a huzatban a függöny. Mindez mintha egy más időből, térből jutna el hozzám, egyelőre az sem dönthető el, a múlt vagy a jövő koordinátái által eltorzított létközegből. Távozó tárgyak: kopár tükör, kölnis- és olajos üvegek, szappantartók, tégelyek. Lüktetve hátrál minden, de visszatérésre készen. A lélegzés homályos ritmusa uralodik rajtunk. Kétes uralkodás, de uralom mégis.

A végsőig csigázott erőfeszítés olykor-olykor valószínűtlen állapotba emel, ahol mindent másnak találok, mint

amilyen valóban, vagy legalábbis különbözőnek attól, amilyennek eddig elképzeltem. Vonzódásom a valószínűtlenhez büntudattal kínoz. Mélyen csöndül meg a hosszú, visszhangos út, mintha egy kút gyűrűin vezetne át. Jó volna gondolkodás nélkül fogadni el bármilyen távlatot, de erre nem vagyok képes.

Idő kell mindenhez, a figyelemnek az alkalmazkodáshoz, az eseménynek a bekövetkezéshez. Most úgy érzem, lehetetlen kívánnom bármit is, de amikor itt van, amikor bekövetkezett, aminek nem kellett volna bekövetkeznie, akkor meg azt veszem zokon. Micsoda tékozlás! Mennyi esendő vágy, mennyi ráérős derű megy veszendőbe, miközben a véletlenek egyre széjjelebb szórják a világot. Ahol a dallam nem, ott a hiányos ritmus fűzi össze a kavargó hangokat, s köti oda a távoli eredet közös pontjához. Ezt kerestem, ideindultam, úgy érzem, könnyedén elérhetném célomat, ha képes volnék visszagombolyítani az elszállt dallamot.

Édes víz illata szédít, kúttükör villant felém egy homlokot. Üveggyöngysor, szél borzolta tincsek. Kicsit duzadt, cserepes ajak, fénylik a nyál. A bőrt pihék ezüstözik. A szemhéj keskenyre húzva. Pedig úgy szerettem volna e rejtett tekintet mélyére látni! A szemöldök férfiasan dús, az áll szögletes és erős. Ki is ő tulajdonképpen? Haja búzaszíne, szeme kékje, bőre pírja, bár sohasem láttam, ismerős. Tetőtől talpig zöld lepelbe bújtatott mozgás távolítja el tőlem. A meztelen kar fölemelve, föl, föl, föl, s a ruha redői lecsúsznak róla, ömlenek, mint a vízesés, mintha meg sem akarnának állni. Pedig útjukat szegi már a váll is, az érzékeny mell, a has, a comb, a csípő. A másik kéz e habozva hullámzó ráncok között virágot tart. A kék ég háttere előtt lebeg áttörve annak hajlott távlatával. A meztelen láb virágos réten tapos. Most, most kéne elindulnom, amíg tart a káprázat, még mielőtt a végső mozdulat megzavar, elveszít, még mielőtt vakká éget a végleges kijózanodás. Ó, Flóra, Flóra, Flóra! Mintha virradna, újra

megvilágosul a műhely. A menekülés hangjai egyre megszesebb járnak. Egy szánt dobálnak havas úton a döccenők. Futunk. Kifelé a nyárból. Mária kékje és fehéré! Égzeng az ordastorkú tél.

– Föladja? – érdeklődik sejtelmesen Laci bácsi.

– Dehogyan adom – tiltakozik apám.

– Hát akkor sakk. – Apám megfogja a királyt, fölemeli, és hosszú gondolkodás után leteszi az egyik látszólag üres fekete mezőre. – Na-na! – mordul rá Laci bácsi. Apám erre ijedten kapja vissza a bábút, rosszat sejt, de nem akarja megadni magát. – Oda nem lehet.

– Mér' ne lehetne?

– Mert ott is sakk.

– Itt?

– Ott bizony.

– De hát akkor hova az Istenbe lépjek?

– Sehova.

– Hát ezt meg hogy érti?

– Matt.

– Matt? – Laci bácsi már föl is állt, s mint aki jól végezte a dolgát, indulni készül. Apám makacsul őrzi a helyét. Még mindig nem hiszi el, hogy újra veszített. Kínosan sokáig marad így a tábla fölé görnyedve, kedvező megoldás után kutatva próbálja kielemezni a reménytelen állást.

– Majd a jövő héten folytatjuk, de addig trenírozzon ám! – biztatja Laci bácsi. Fél kézzel félrehajtja a ragadós függönyt, egy pillanat, és eltűnik a konyhában. Miközben arra vár, hogy apám magához térjen a vereség kábulatából, hozzám fordul, aki már az ajtóban állok útra készen. – Asztán te, te tucc-e má' sakkozni? – kérdezi.

– Tudok – mondom öntudatosan.

– Ha tucc', akkor mér' sírtá?

– Nem sírtam.

– Mér' hazucc?

– Nem hazudok. Nem szoktam hazudni, vegye tudomásul!

– Jó van, jó van, mit mérgelőcc! – Apámhoz fordul. – Hajja-e, de mérges gyerek ez! Aztán, mondja, mindig ilyen mérges?

Nem várom meg a választ, köszönés nélkül fordítok hátat, egy ugrás, és máris kint vagyok az utcán. Végighúgom kezem a sima vaskorláton, ujjaim bizseregve siklanak le róla, megyek tovább. A szél elállt, de a szürke por még ott lebeg fölöttem, éppen csak átsüt rajta a nap, meleg van. Előrefutok, csikorog a kavics a lábam alatt. Visszanézek. Apám most lép csak ki az ajtón. Bevárom. Megfogom a kezét, mintha szükségem volna rá, hogy vezessen, különben úgy érzem, eltévednék.

– Mi bajod van? – kérdezi.

– Miért mondta, hogy hazudok?

– Csak viccelt.

– Nem viccelt! – mondom mogorván.

– Jaj, dehogynem – bizonykodik apám. – Ilyen vicces ember, csak nehéz rajta kiigazodni – mondja, aztán hogy másra terelje a szót, megkérdezi: – Készen van a leckéd?

– Szünet van – világosítom föl. Csodálkozom, hogy még ezt sem tudja. Szótlanul poroszkálunk hazáig, miközben mindketten a szünidei hazautazás ellenkező előjelű előérzetével bajlódunk magunkban.

4

A kopott, bizonytalan színű papírbörönd az ágy alól egyszer csak az asztalra kerül. Rongy bolyha száll, anyám a port törli. Körül könyvek, ceruzák, festékek, rajzlapok, ingek, nadrágok, s ki tudja még, mi minden. Hirtelen jött, idegen összevisszaság.

– Ezt a füzetet még! – mondom.

– Hol a kulacs? – kérdezi anyám. Apám hozza a kulacsot. – Tölts bele vizet! – mondja anyám. – Tudod, hogy mindig szomjas – teszi hozzá magyarázkodva. A tárgyak ostroma

szinte semmit nem csillapul, de a bőrönd tele van, már nem is lehet becsukni. Lehajtuk a fedelét, föl pattan. Anyám nehezné nekem engem ültet rá, de ez sem használ. Ideges, hiszen indulni kéne. – Csukd már be! – mondja apámnak. Apám odalép az asztalhoz, s a bőrönd fölé hajol, két hatalmas tenyere a homokszínű földelen, ránehezedik, és a zár, mintha ez volna a világ legtermészetesebb dolga, bekattan.

Megkönnyebbült csönd telepszik a konyhára, csak az óra ketyeg idegesítően tovább. Valami biztosan kimaradt, de hogy mi, egyikőnk se tudja, csak érezzük. A bőrönd a földön. Mellette a kosár. Anyám a táskájában kotorász, a kulcsok között. Bezárunk. A magas tornácon állunk a fehér ajtó előtt, apám próbálgatja, valóban bekattant-e a zár. Lent az utca, hátul a kert. Az ajtót finom repedések hálózák be. Lemegyünk a lépcsőn, nyikordul a léckapu, azon át lépünk ki az utcára. Szembefúj a szél, lesöpri a tárgyakról a megszokás porát. Minden idegen, s mennyivel szebb így. Forma, szín, illat: bordó, fehér, okkersárga, szürke, anilinzöld; szabálytalan sokszögek szeszélyes sora; növény és vegyi illat a szélben, tavasz és gyár. Apám nagyokat lép, anyám szinte üget mellette.

– Ne maradj el! – Ez nekem szól, mert elmaradtam. A homályban a hajnali borbélyüzlet dermedt álma csilingel. A homokra ködszűrte fény szemerkél. Mint egy üres hangláda, olyan az utca, valószínűtlenül fölérősödik benne a bőrönd fogantyújának fémes csikorgása, apám dróttal erősítette meg. A házfalak közt a lilaakácok moccanatlan, lucernasűrű lombja. Ügetni kezdek a távolban megtorpanó két alak felé. – Hun tekerögsz? – mordul rám apám. Megvártak, de mérgesek mind a ketten, hiszen tudnom kéne, hogy sietünk, le ne késsük a vonatot. Villamos dőcög velünk végig a városon. Poros kórók a szélben. Véget nem érő gyárudvarok. A suhanó ablakokra függőnyt takar a kosz, csipkét ver az eső. Éppen hogy szemerkél egy kicsit, és máris eláll. A sárszínű égbolton átsüt megint a nap. Por és korom súrolja az arcomat. Szememből kicsordul a könny.

– Vonat indul a külső harmadik vágányról... óra huszonegy perckor tíz perc múlva Bátaszék felé. Vonat indul...
– Csengő-bongó visszhangból szövődik a mikrofonbeszéd hullámverése.

– Még bent sincs – dörmög apám. – Vedd meg a jegyet – mondja apám –, addig én fölugrok.

– Ne! – Tiltakozik anyám ijedten. – Még valami bajod esik. – De apám már neki is indul, futva a sokaságon át, szembe a sínekkel.

– Vigyázz a csomagokra – mondja anyám, és ő is eltűnik. Egyedül maradok a lökdösődő, durva sokadalomban. Leülök a bőröndre, a kosarat a lábam közé veszem. Távol már látszik a szerelvény hátsó, mozdony nélküli vége. Hosszú-hosszú percekig kúszik felénk. Betolat. Vaszika mered szembe az ütközővel. Lassan közelítenek, túlságosan lassan egymáshoz. Hiába reménykedtem, nem sikerül összecsatanniuk. Csalódott vagyok, mert már elképzeltem a körülöttem nyüzsgő, önelégülten tolakodó utasok riadalmát. Gőz csap föl a kerekek közül. Új lendületet kap a lökdösődés. Mintha a bőröndök, a kosarak, a zsákok cipelnék az embereket, és nem fordítva.

Apám az egyik ablakon derékig kihajolva integet. Hogy került oda ilyen hamar, amikor még mindenki itt tolong lent a lépcsőkön, a peronon? Igen, fölugrott még odakint a külső peronon a tolató szerelvényre.

– Ide gyertök, ide, ide! – kiabál, mintha nem tudná, nekem a csomagokra kell vigyáznom. És ekkor valaki megragadja a kezemet és hisztérikusan fölránt ülőhelyemről. Anyám az. Én a kosarat vonszolom, ő a bőröndöt. Az ablakon át próbáljuk föladni őket. Idegenek segítenek. Aztán irány a lépcső, bajosan mászom meg, de sikerül. Hátamban a csarnok visszhangos lihegése: to vább, to vább, to váb bbb... Vonatszág. Hideg fapadok. Hely az ablaknál. Mellettem egy kosár. A kosarunk. Az utasok tolongva, kiabálva keresnek helyet maguknak. Nem jut mindenkinek. Apám diadalmasan néz körül, mert nekünk már van.

– Ülj le! – mondja –, és vigyázz a helyedre. Anyám helyén a kosár. A bőröndöt most teszi föl a csomagtartóba. Anyám is itt van, friss és hideg a kinti szélről. A kosarat lábhoz tesszük, mert ebben van az ennivaló és a víz.

Mintha földrengés lökései ráznák a kocsit, ide-oda rándul.

– Máris indulunk? – riad meg anyám.

– Dehogya – mondja apám –, csak rákapcsoltak valamit.

– Nevet. Megcsókol. Barackot nyom a fejemre, aztán anyámtól búcsúzik. Újabb rándulás, és a szerelvény tényleg megindul. Apám azonban, mintha szándékosan húzná az időt, nem siet. Csak akkor indul el, ugrik le, amikor már a külső peron lámpaoszlopai is föltünedeznek. Kinézünk az ablakon. Apám a lendülettől egy ideig futva követ bennünket, aztán megáll, és nevetve integet. Ő csak vásárnap jön utánunk, mert dolgoznia kell.

Langyos hullámokban csap át rajtam a ringatózás. Nem állok ellen, álmodom és fölébredek. Újságpapír zörög. A táj. Zajok. Betűk. Nézek, hallok, s ebben a nézésben, ebben a hallásban a képtelenség izzása lakik. Félbehagyott mozdulatok. Nem próbálom összeilleszteni őket, szétrázódnának úgyis: ta ta ta ta, tata tata, tatatata, ta tatata, tata tata, tatatata, ta ta ta ta, tata tata, tatatata... A követhetetlen döcögés véget nem érő viszontagságai vesznek körül. A tekintet kiválaszt egy pontot az áramló világból, látszólag egészen önkényesen, és odatapad, de meg sem barátkozhatok vele, máris elsodorja a távolság. Értelmezhetetlen hiányérzés marad utána. Zölden áramlik közbe a szikrázó vetés, egy másik, boldogabb látvány ígérete. Aztán elforog ez is, még mielőtt egészen közel kerülhettem volna hozzá.

A bizonytalanság minden egyes pillanata mintha külön-külön is a végtelent zárná magába. Itt, ezen a ponton már a képzelet is megcsal. Hátradőlök, fejem a pad támlájára koppan, minden, ami velem volt, elhagyott: a dombok, a völgyek, s a köztük csatangoló szél hullámai. Lecsukódik már a szemem. De a tied, igen, valahol itt vesztettem el a fonalat, nyitva, Atyám.

Csikorgó kavicsok, fehér betonkerítés. Hol vagyunk, a lábam nem akar engedelmeskedni, lépnem kell mégis. Készséges útítársak adják kézről kézre a csomagjainkat. Gőz pamacsa a lábam előtt. Odafönn izgatottan suttog a nyárfalomb. Sípól a mozdony, megrándul a szerelvény, s a csattogó kerekeken dülöngve gördül tovább, de már nélkülünk. A sötéten túl, az állomás előtti fényből egy alak bukkan elő. Az állomás előtti egyetlen lámpa hátulról világítja meg, így csak a körvonalait láthatom, az arcát nem, megismerem mégis. Futok feléje, fölkap, átölel, borostás arca arcomhoz ér, megcsókol. Nagypapa, súgom, de csak magamnak, a szememet mégis elfutja a könny. A szél hirtelen jött elemi borzongás a bőrömn. A dombok fölött sötét üvegablak-ég. A nyikorgó bőröndöt nagyapa viszi, a kosarat anyám. Kikopott téglajárdán megyünk az eperfák alatt.

Olyan ez az egyre mélyülő este, mintha örökre telepedt volna körénk. Egyenetlen lépéseink meghitten kopognak, fölharsan egy-egy kutyaugatás, de csak azért, hogy utunk zavartalanságát biztosítsa.

– Mi újság itthon? Mindenki jól van? – érdeklődik anyám.

– Be köllött lépnöm – szivárog elő nagyapa ajkai közül késlekedve a válasz. Anyámból kitör a zokogás. A szivárgó friss trágyaszag, s a por távoli, száraz illata ismerősen fogad, mintha minden a régi volna még. A lombokban madarak fészkelődnek, az udvarokból kihallatszik az esti jövés-menés, mintha igazán mégsem sérült volna semmi, ép volna még a falu védett köre.

Amikor kikanyarodunk az országútra, hirtelen ránk ömlik az egyenetles, kemény szélzúgás, s árad a földek nyers illata. Járda helyett itt ingatag gyalogösvény vezet tovább, kis kanyarjai majdnem elvesznek az apróra legelt árokperti fűben. Fejünk fölött diók, hársak hatalmas lombja zúg. A gallyak a házak cserepeit kotorják, a tűzfalakat verik. Megérkeztünk. A ház előtt diófák, ha lehet, ezek még a többenél is nagyobbak, a ház ablakai az utcára néznek,

a falakat vadszölő futja be. A mezőről hideg borzongás árad, de odabent meleg van. A rádió szól, villany ég, vacsora vár. Nagyanyám: egy fekete kendő. Keresztanyám: virágos röppenő ruha.

Egyedül fekszem a dunyha merev ráncai alatt. Kintről a fény pengeéllyi csíkja, s az érdes ajtóüvegen vasszürke derengés. Otthon vagyok a dunna tollillatában. Ez az, ismerem föl, igen, a hazatalálás mesepontja. Megkeresném, bárhol vagyok. Itt földidézhetem, amit elfeledtem. Bárány bundája. Lucernaíz. Visszakaptam, velem van, s most az sem érdekel, hogy tudom, újra elveszítem. Ami ébren van belőlem, nem én vagyok, dobhártya lüktetése, recehártya haló izgalma. A keserűség, a valóság elvesztésének keserűsége távolról kísért, lélegzet nélkül mégis feléje zuhanok.

Néném lábujjhegyen jár-kei a konyhában, be-bekukkant a szobába is, de csak óvatosan, nehogy fölébresszen. Titkolt zajok: csissz-csossz, tutyi vászontalpa a kövön, seprűsurranás, késnyisszanás. Visszatartom a lélegzetem, hallani akarok mindent. A megfeszített figyelem akaratom ellenére is egészen fölébreszt.

A nyár üvegburája alatt ülök, a veranda levelein még a fűszáradt harmat illata, szűnyogdongás. Az udvaron tyúkok tollázkodnak. Néném – ruhája lebbenését még látni vélem – éppen most tűnt el a nyárikonyhában. Elöttem az üres asztal. A reggelit már megettem. Néhány nedvességfolt a viaszosvásznon. És az utca. Egy autó. Hirtelen csap föl a sárga por a kerekek alól, s lassan ülepszik vissza. Odakint a mezők fölött remeg az izzó levegő, tisztábbnak látszik, mint amilyen valóban. Egy bura merev üvege. Kihalt falu: ember, állat a mezőn, csak a disznók rőfögnek a hídlásban, néhány öregasszony motoz a nyárikonyhák mélyén.

Miféle káprázat játszik velem? Árokpárt füve. Diófalomb. Esélyek. A függőben maradt jövő? Úgy lépek el mellettük, mintha unatkoznék. Poros fű. A szelíd marton libák legelnek, hulló tolluk a fehérbe hajló ég előtt lebeg.

Az állomás felé megyünk. Mellettem anyám, hátul nagyapám a bőrönddel. Apám hol van? Később jött s előbb hazautazott, spórol a szabadsággal, mondta anyám. A sorompó leeresztve, piros és fehér csíkok, de ez még nem az a vonat. A meszelt betonkerítés szinte világít a bántó nap-sütésben, a peronon kavicsmező, dől a meleg belőle. Várunk. Szemem újra bejárja, újra és újra ugyanazt az utat. Lecsap a gőz. Foszlányaiban anyám. Ahogy fölkapaszkodik a lépcsőn, lobog a ruhája. Egyedül áll a peronon láncok és vasrudak között a huzatban. A zaj lélegzetelállító hullámai. A vonat lassan húz ki az állomásról. Testközelben látom a csillogó alkatrészeket, ahogy birkózni kezdenek a messzeséggel. Lecsap a szél, és a ragyogó napfénybe táruul újra minden. Könyörület nélkül ér a fölismerés: itt maradtam. A vonat messze, nagyon messze már. Anyám még mindig az ablakban. Nem látom, de tudom, hogy ott van, ott kell lennie. Futni kezdek. Utol kell érnem, ezt lihegem magamban, utol kell érnem, utol kell érnem. Szemből kiszáradnak a könnyek. Égő, száraz tekintetem a semmiben kalimpál. Lihegve, verejtékezve lassítok, s szégyenkezve, csalódottan indulok vissza az állomás felé.

Nagyapám áll mellettem, megszorítja a kezemet. Föl nézek rá. Mintha őt is a sírás fojtogatná. Az állomás kihalt, de a kusza lombok még nem itatták föl a füst keserű szagát. A templom elmarad mögöttünk, de az eperfák sokáig kísérnek. Lombjukban a délelőtti verőfény motoszkál. A fekete fenyők közül elővillog a kastély fehér fala. A képek, amikkel szembe találom magamat, az öntudatlanság fájdalomával rögződnek meg az emlékezetemben.

Egy kalap. A karima alatti árnyékban ismeretlen tekintet hunyorog. Köszönök, mert itt mindenkinek köszönni kell, nem úgy, mint ott – nem úgy gondolok rá, mint az otthonomra –, a városban.

– Incse'te! – bököm ki az itteni társaktól tanult köszönet, ami röviden annyit tesz, dicsértessék a Jézus Krisztus. A taplómerev arc fölenged.

– Nahát, möggyütté, gyerök? – kérdezi barátságosan.
– Már egy hete – igazítja ki a nagyapám. A háttérben a fészter homálya. A fénycsíkokban táncol a por, akárcsak az elharapott szavak zenéjére ropná a táncot. A férfi hátat fordít és eltűnik a fészter homályában. Kasza pendül, ki-villan a vas. Továbbmegyünk, egy újabb találkozás felé.

– Onokád?

– Az.

– Mögnyűnnek a gyerökök.

– Mög.

– Mi mög mögöregszünk.

– Há.

– Azér' vagyunk.

– A tieid hunn vannak?

– Kaposba.

– Nagyok má'?

– Há!

– Mögnyűnnek.

– Mög.

– Ez is.

– Az annya?

– Most mönt haza.

– Itt vót?

– Itt.

– Tucc má' segíteni? – Ez nekem szól, de a választ nem tőlem várja a kérdező, hanem egy hiteles tanútól, a tanú pedig nem más, mint a nagyapám.

– Tud ám.

– Hát csak segiccsön is, ezöknek kő dógozni, mi má' dógoztunk öleget, igaz-e, sógor?

– Igaz.

– Pihenni kõne egy kicsit.

– Majd a földbe.

– Alighanem.

– Assincs messze.

– Szöröncsére – vonja le a keserű tanulságot nagyapám.

– Ne! Nagypapa, ne halj meg! – akarom mondani, de a hang nem jön ki a torkomon. Nagyapám keze után kapok, megszorítom, a kemény, érdes kovácskéz visszaszorítja madárpuha gyermekkezemet. És most már így megyünk hazáig, kéz a kézben üzenve hadat a bizonytalan jövőnek.

Lassan beavat otthonos hétköznapijaiba a falu. A főutcán lefelé menet szembejön velem a másik nagyanyám. Talpig feketében, kendője mélyen elrejtí az arcát. Imbolyogva jár, de délcegen. A több mint harminc éve viselt háborús özvegyi gyász nem törte meg, csak keserűvé tette. Talán rám is haragszik, hogy nem nála lakom, hanem anyai nagyszüleimnél, mintha én döntöttem volna így. Ha én dönthettem volna, akkor se volna másképp, de hát ő ezt nem tudhatja, mégis úgy viselkedik, mintha tudná.

– Mi van, gyerekek?

– Megyek a boltba.

– Mit vössz?

– Kenyeret.

– Nem süt öreganyád?

– Nem.

– Osztán mér'?

– Nincs lisztje.

– Dehonnincs, csak sajnájja.

– Nincs neki.

– Mondd neki, hogy öllessön! Vagy fé'sz tüle?

– Nem.

– Hát akkor mér' nem mondod?

– Csak.

– Teli van a pallás, igaz-e, búzáva'?

– Nincs.

– Dehonnem, teli van az, csak sajnájja. Mondd neki, hogy ne sajnájja, mert e'viszik a fináncok úgy is, oszt akkor má' hiába sajnájja. Lesöprik a pallást, oszt mögdöglenek még az egerek is.

– Incse' te!

– Csak nem emész má', te?

– De.

– Osz tán hova mész?

– A boltba.

– A bótba? Gyere, adok én neköd könyeret, igazi szép fehéret, nem azt a suvickos bótít. Jóllakhatsz vele. – Becsukódik a kapu, a deszkakerítés hasadékán át figyelem, ahogyan öreganyám fekete árnya hátrafelé billeg a kertbe. Ringnak szoknyáin a fakó fekete ráncok, míg konokon lépkedő sötét alakja el nem tűnik a meggyfa árnyékában. A kert poros lombjai, a kusza szalmakazal, a kőkeményre száradt sár hepehupái ürességet sugallnak, mintha senki se volna itthon, mintha nem is az imént nyelte volna el öreganyámat. Jobbra tornác fut végig az alig használt lakószobák és a télikonyha előtt, egész a padlásfölgjáráig, mígnem az istállók útját nem állják. Az istállók végében a trágyadomb, azon túl a kert, ölében a szalmakazal. A másik oldalon disznóólak, kerítés, a szomszéd ház vakolatlan hátfala. A fal előtt fák: körte, birs acélos levele peng. Alattuk örökös árnyékban moha és ritkás fű. A disznóólak s a fák között az udvar szíve, a nyárikonyha füstöl. Ez öreganyám örökös fészke. Itt fő az étel, a finom levesek, s fortyog a moslék.

Az árokparti fák lombja az álló levegőben is meg-meg-ing. Lassú, kiolthatatlan suttogásuk egészen a boltig elkísér. A bolt előtt szivarfa szórja virágát a járda szabálytalan tégláira. A téгла nyers, piros színe még küzd a föld hatalmával, de a hézagokból mindenütt kiütözik a gaz, a homorulatokat ellepi a moha, a szegély fölé behajol az árokpart haragoszöld, fürtös báránfüve, a bolyhosan virágzó vadhere. Lányokat kísér a csarnokba az este békés borzongása, kezükben kanna nyikorog, fölszáll a friss tej illata. A kapukban a korhadó padokon, a taplógomba-eres deszkán öregek ülnek, arcukon izzadság, napsütés rajzolta ráncok, kezük a térdükön, a kérge, durva bőr rovátkáiban melegség bujkál, tudom, és ruhájuk porában ott van az istálló langyos illata. Futva jövök hazafelé. Olyan elhagyott és üres bennem minden, mintha lakatra volna zárva.

Kút nyikorog, locsog a víz, edények csörömpölnek. Mégis úgy érzem, sose találhatok egészen vissza, az érintések közvetlen mesevölgye mintha végleg elveszett volna.

A vályú fölé hajolok. Hideg tükröt tart elém a víz. Törött arc a diófa törött lombja között. Szinte cseng, ahogy arcomról, mellemről lecsöppen a víz. Vörösre dörzsölt bőr, törülköző érdes vászna. Megbékélés visz tovább. A verandán bor pirosa, vacsora íze, szúnyogok. Az előszobában félhomály, aszparágusz, aszparágsz, ne rágj. A nagyszobában púpos, fehér dunyhák. Megnyikordul a padló. Bebújok a keményített vászon őrizte tollhegy alá. Fölöttem az álom áttetsző hullámai. A víznél ritkább, levegőnél sűrűbb elem kezemre, arcomra, melleme csorog, de nem nedvesít be, nem hűvös, nem meleg, csak végigsimít, mint a puha nyári szél. Átlátok rajta. Az ajtó érdes üvegén világosság, az alsó résen fénycsík bukik át. Meg-megrebbennek a fények. Ajtó csukódik. Rádió szól. Hullámokban hallok csak a recsegéssel erezett hangokat.

Ágak koccannak a tetőn, csikorognak a cserepek, zúg a szél, eltévedt lépések az ablak alatt. Villámcsikázás-rajzolta ég. Hiába alszom el, a baljós álmok suttogása mindent elárul. Nagyapám lekapcsolja a rádiót, vége az éjszakai titkos adásnak. Bejön. Óvatosan nyitja az ajtót, nehogy fölébresszen. Nem gyújt lámpát, tapogatva tájékozódik, öltözik át hálóruhába a lefekvéshez, aztán bebújik ő is a dunna alá. Érzem bőrének kesernyés istálló- és műhelyszagát. A kérges tenyér óvatosan végigsimítja a hajamat, így alszom el.

A vonat után futok. Karom belegabalyodik a gőz szalagjaiba. Lerázom. Feje tetején áll a táj. Gombokkal teli zöld kabát a domb. Most kéne utolérnem az utolsó kocsit, amíg ki nem húz végleg az állomásról a szerelvény. Már csaknem a siker öröm-bő kortyát nyelem, amikor ráeszmélek, vége. Megállok. Kifújom a levegőt, és nem szívok be újat.

A Poletár felé vezető út porlepte eperfái alatt megyek a naptól betonkeményre szikkadt földön öreganyám háza felé. Hátam mögött zűrzavar furcsa hullámai. Bekanyarodom a düledező, részeg kerítések közé, és hirtelen hatalmába kerít a bizonytalanság. Minden lépésért meg kell küzdenem, nehogy visszaforduljak, mert legszívesebben ezt tenném. Még sose voltam itt egyedül. Mindig jött velem valaki, legtöbbször apám. Biztos révből biztos révbe hajóztam. A poshadt, ízes körtéket hullató fa, öreganyám száraz gallyként heverő keze, a lucernát ropogtató, lehajtott fejű lovak, az omló vályog napsütésmeleg fala, mindez, így együtt, különösen, hogy ennyire magamra maradva emlékezem rá, túlságosan távolinak, valószerűtlennek tetszik ahhoz, hogy még egyszer elérjem, hogy befogadjon. Magam vagyok, ennek súlyát most minden lépésnél külön-külön is el kell viselnem. Szeretném elodázní a megérkezést, ugyanakkor szeretnék minél hamarabb túl lenni rajta. Szinte akaratom ellenére sodródok előre. Föltűnik a mohaette, taplógombás léckapu, fölötte a körtefa csúcsos, fémszöld lombja. Amíg távol voltam, könnyű volt másra gondolnom, de most már lehetetlen. Ahogy kezdetben haladni nem volt, most visszafordulni nincs erőm.

Az érkezés ugyanolyan meggondolatlan mozzanata a létezésnek, mint a többi, hiába próbálom másnak elképzelni. Belököm a kaput. Nehezen megy, aztán kicsapódik hirtelen, s csattanva visszaleng. Lábam alatt a tornácra vezető téglajárda púpjai, körül az ezerszer fölívott és ezerszer visszazáradt sár megdermedt tengere. Hátul a szalmakazal, ölében tyúkok főtörnek. Óriási medve: a hőségtől mintha dülöngélne is. A kutya úgy pattan ki belőle, óriásugrással, mint egy bolha, és rohanni kezd felém. Kitérek előle. Újra a kapun kívül vagyok. A kutya a behúzott léckapunak csattan. Csalódott morgás. Sárga hab

a száján. Foga villog. Recsegnek-ropognak a lécek, ahogy birkózik velük. A nyálgó szájban fekete moha, taplógomba apró levélfénye. Most leválik a kapuról. Egy merész fordulat, még félig a levegőben, és már nyargal is visszafelé, de csak hogy lendületet vegyen az újabb támadáshoz, a tyúk-
kok riadtan rebbennek szét. – Bobi, te, ne bántsál! – könyörgök, de Bobi, bár látom, megismert, nem hagyja abba az acsargást. Láthatóan szórakoztatja. Szerencsére a kihalt udvar közepén egyszer csak ott terem az ángyi. A keze csípőn, széles szája szögletében szfinxmosoly.

– Bobi, takarodj! – szól rá a kutyára szelíden, miközben a kezében tartott vasvilla nyelét erőlyesen a földhöz kopantja. A kutya erre leválik a kerítésről, és kedvetlenül, farkát a két hátsó lába közé húzva viaszomfordál a hát-sóudvarba, a kazal mögé.

– Csókolom, ángyi!

– Te vagy a', gyerők? Mőg se ismertelek. Nézzék má', hogy mögnyűtté.

– A mama itthon van?

– Itthun há'. A nyárikonyhába' van, hun lönne másutt. – Maga előtt tuszkol a nyárikonyha felé. Az ajtóban megálunk. – Mőnny be! – mondja, de mivel nem mozdulok, belőki előttem az ajtót, s előretuszkol a sötétbe. – A Jani fia, ehun e' – mondja. Odabent csönd és feketeség. Motózás ébred. Öreganyám lekászálódik a lópokróccal letakart vaságyról. Tetőtől talpig végigmér a tekintetével.

– Apád hun van? – kérdezi.

– Otthon.

– Pestön?

– Ott.

– Mér' nem gyűtt?

– Hát mert...

– Anyád nem engette, mi?

– Nem, nem azért.

– Hanem?

– Dolgozik.

– Pedig semmibe se kerűne neki az út, ingyenjegye van
– veti közbe ángyi.

– Tégöd mög ki kérdőzött? – torkolja le öreganyám bosz-
szúsan.

– Sönki, na. Mér', nem szabad má' beszéni se?

– Attá' a disznóknak?

– Jóvan, mögyök má', nem kő mindönér' veszekönni. –
Elmegy. Egyik keze a kopott, rongyos kötény alatt, a másik-
ban vödör. Botladozik a göröngyökön. Kettesben maradunk
őreganyámmal. Nem mondhatnám, hogy félek, gyorsab-
ban veszem mégis a levegőt.

– Vasárnapra se gyün mög?

– Majd csak máskor.

– Osz tán mikor?

– Ősszel.

– Mikor?

– Nem tudom.

– Mér' nem gyüssz közelebb, így nem hallok sömmit –
mondja. Az ajtó egészen nyitva maradt ángyi után, a sötét-
ség mégis alig enyhült. Engedve a biztatásnak beljebb me-
részkedek. Sárból tapasztott tűzhely. Lobog a tűz, pedig
kint is milyen meleg van. Szemben a tűzhellyel vaságy,
szürke lópokróccal van letakarva, ezen ül öreganyám. Kö-
zelebb von magához. Ott állok előtte karnyújtásnyi közel,
a kötényét nézem, a fakult, félig a tej, félig a korom szí-
nére emlékeztető vásznat.

– Na, most mondd!

– Egy hónap múlva, azt hiszem.

– Ulyyan sokára?

– Igen. – A tűzhely és az ágy között áll az asztal, fölötte
kis, szürke ablak. A hátsó falon fölaggatott háztartási esz-
közök: gyúródeszka, sodrófa, galuskaszaggató, habverő,
fakanalak, szűrők, sajtár, vágódeszka, köcsögök, lábasok,
szakajtók, tepsik, sziták. Rájuk esik a hályogos ablak gyön-
ge fénye. A tűzhely fölött a nyitott kémény feketén ásít.
A zsúfoltság, bár első pillanatra úgy látszott, hogy ez lehe-

tetlen, helyet enged, befogad, része vagyok már. A fickándozó lángok pokoli heve szinte égeti a homlokomat, ugyanakkor a bokámat a döngölt föld hűvöse csiklandozza.

– Mögnyüttlé! – A szúrós tekintet arra készlet, hogy összehúzzam magamat. – Apád mér' nem gyün hamarébb?

– Nem kapott szabadságot a gyárban. – Előrehajol, s mintha nem látna jól, közelről az arcomba néz. Érzem, nem hiszi el, amit mondok.

– Jól vattok?

– Igen.

– Apád is?

– Ő is. – Váratlan ér véget a szembenézés. Öreganyám feje a köténye fölé hajlik, és így marad egy darabig, mintha elaludt volna. Amikor újra megszólal a hangja, egészen más, mintha valamilyen régen elhagyott álomból szivárogná elő, barátságos és nem számon kérő, amilyen eddig volt.

– Na, gyere, kapsz szállót! – mondja. Tétovázom. – Mi az, nem köll? Nem szeretöd a szállót? – Érzem a hangján, megsértődött. Próbálom megengesztelni.

– De! Szeretem – mondom készségesen.

– Hát akkor gyere! – Föláll, és elindul kifelé. Megyek utána. – Kosarat hoztá'?

– Nem.

– Nem baj, adok én. Itt van, fogd mög! – Felém nyújt egy fonott szatyrot. – Ehun, ez a szütyő. – Kilépünk az udvarra. Az ég szikrázó alagútja alá. – Aztán hozd ám vissza! – Sietve kelünk át az udvaron. Már a tornácon állunk, a szőlőlevelek falra vetülő, foltos árnyékában, de még itt is vak-sin hunyorgok. Az újabb ajtó hirtelen nyílik föl, mint egy csapda. A veremhez hasonló kamra sárgafölddel fölsikált padlatán körték, almák, diók csak úgy a földön, a szőlő magas keresztrudakról csüng összekötözött fűrtökben. Öreganyám arcát a mélyen lehúzott kendő alatt is megfesti a sárga visszfény, gonosz-ságot lop az egyébként most éppen jó-ságosan tiszta ráncok mögé. Az egész padlásfölgé-

rót, mert tulajdonképpen erre szolgál a kamra, csak a félig nyitott ajtón át beszüremelő fény világítja meg. E különös megvilágítás merevítő körében elveszítik színüket, formájukat a tárgyak, egy-egy árnykép mindegyik: polcok, üvegek, gyümölcsök, kenyerek, dobozok sorakoznak körül, ebben a különös rend által szabályozott összevisszaságban. A fény, mert háttal állok a forrásának, furcsa képzeteket kelt. Mintha egy gödör fenekén volnánk. A fal egyenetlenségei még az ásónyomokat látszanak őrizni. S mintha öreganyám horgas keze is göröngyök között válogatna. Hátamon a hideglelés tűszúrásai, apró verejtkcseppek a hajamban. Leszorított szemhéjam alól könny szivárog. Félek, és ezt ráadásul még szégyellem is.

A horgas kéz a kis szütyőbe hullatja a göröngyöket. Ahogy megszokom a világítást, kezdem otthonosan érezni magamat. A gyümölcs, a viasz, a méz, a meszelés, a kenyér illata együtt és mind-mind külön is ezt az érzést erősítik bennem. A kosár gyorsan megtelik. Alul kövér körtek, fölül két fürt szőlő. Öreganyám elégedetten néz körül. A polchoz lép, kenyeret göngyöl ki a pirossal hímzett vászonruhából. Keresztet vetett a piruló héj fölött a késsel, s csak utána szegi meg a kenyeret, s kerít le belőle egy jókora karéjt. Sokáig válogat a mézesüvegek között.

– Ikrás kő? – kérdezi. – Szeretöd az ikrásat?

– Igen, szeretem – mondom. Kiválasztja az egyik üveget, leveszi a legfelső polcra, s egy alacsonyabbra helyezi. Leoldja a hólyagpapírt, mézet csurgat a kenyérre, elkeni, aztán felém nyújtja a csillogó karéjt. Elveszem, ő visszafordul a polc felé, elrakja a kenyeret, beköti az üveget, sokáig motoz így, míg végül mindent a helyére rak. Kezemben a kenyér. Beleharapok, a hűvös íz lebegés érzetét kelti. Kifelé indulunk. Öreganyám előttem jár, látom, fekete kendőjét elnyeli a nyári konyha. A nyár fülledt, langyos levegője hirtelen ömlik végig a bőrömről, lemossa róla a benti hűvösség érintését, az árnyékokat, az illatokat. Egyedül állok a forróságtól álmosan pillogó udvar közepén.

Harangoznak. Dél van. Odaát nagyanyámék asztalhoz ültek, ebédelnek, párolog a leves, fehér terítő, lábasok piros zománca, a fedő alatt a vasárnapi csirke, vörösbor az üvegben, otelló, harákol a szódásüveg, kés, villa, kanál csörren a tányér fenekén. Nem vagyok ott, pedig biztosan várnak, hiszen meg is ígértem, nem maradok sokáig, és mégis maradtam. Tudom, ezt nagyanyám árulásnak veszi, és én is annak érzem, mégis maradok. Állok a szőlőlevelek árnyékában, nézem az udvart, az eget, csak foszlányok vetülnek át a messzi kékből a déli felhők fehér füstködén. Kezem, szám ragad a méztől, a levelekbe törölöm. Az utolsó falatot a kutyának adom. Bobi lógó nyelvvel áll előttem. Könyörgő tekintetét egész idő alatt le se vette rólam. A feléje dobott falatot, mint fecske a legyet, egyetlen mozdulattal kapja el, nyeli le. Ennyi elég is neki, hogy megbarátkozzon velem. Játsszani hív. Sárga örvényekben száll, szóródik a szalma, ahogy rohan, pörög, bukfencezik benne.

– Bobi te, ne te! – Csitítom lihegve. Érzem, remegő teste pattanásra kész, mint az íj megfeszített húrja. Alighogy elszáll kezemből a piros meggyfabot, utána lendül. Mint ha a lába sem érné a földet, mint egy rakoncátlan, táncoló rongycsomó éri el a botot, még mielőtt az földet érne. Szájába kapja, és fut vele vissza hozzám. Harapása nyomán a piros héj alól kilátszik a fa csontfehére. Megáll előttem. A fejét ingatja, a szemét félig lehunyja, lassan, bizalmatlanul közelít hozzám. Én meg mintha észre se venném. Közelebb jön, egyre közelebb. S ekkor elkapom a bot egyik, cselből fölkinált végét. Sértett morgás a válasz. Visszarántja. Nem számítottam ekkora erőre. Elenge dem. Kikapja a kezemből, és fut vele boldogan a ríkoltozó tyúkok, a szálló szalma közt körbe-karikába. Én utána. Herseg a levegő. Megvan, újra megvan a bot. Most már jobban vigyázok, mint először, nem hagyom magamat lerázni. Hirtelen irányváltásokkal igyekszik szabaddulni tőlem. Teljes erőből jobbra, majd úgy, hogy még egyensúlyomat sem sikerül közben visszanyernem, balra

ránt, elesek, de a botot nem hagyom, a váratlan ellenállástól elesik ő is. Én kapok lábra először. Fölállok. Forogni kezdek. Bobi lába fölemelkedik a földtől, lebegve száll, mint a vásári körhinta, mégsem engedi el a botot. Foga a fába mélyed, mintha belenőtt volna. Talán, már ha akar na, se tudna engedni. Minden elmosódik körülöttem, már Bobit se látom, a lesütött tüzes kutyaszemeket. Hanyattfekve nézem, az összezúzott magasság mivé lett.

Öreganyám kiált az udvaron át. Föltápaszkodom, porlom magamról a töreket, bőven ömlik az ingemből, a nadrágomból, beszemetelem az udvart. A nyárikonyha homályában semmit se látok. Vigyáznom kell, nehogy rátaposak a lábam alól lustán elrebbenő csirkék valamelyikére. Keserű csirkeszag, síkos, hideg csirkeürülék mindenütt. Öreganyám, kibontakozva a homályból az asztal fölé hajlik, késsel vakarja a gyúródeszkáról a ragadékot, tenyerével a földre söpri, a csirkék szárnyverdesve vijjogják körül.

– No, most má' ölég! – mondja zsörtölődve, és söprűvel hajtja kifelé a csirkéket. – Hess ki, hess ki! – Riadtan futnak, bukdácsolnak szinte egymás hátán keresztül, de alighogy kiérnek, fordulnak is vissza a kifelé rohanók szárnya alatt, lába között, hátára kapva, csak azért, hogy amint beértek, ismét megforduljanak. Az az érzésem, sohasem sikerül kihajtani őket, öreganyám azonban nem csügged, türelmesen hadonászik a söprűvel, közben szóval is próbálja jobb belátásra bírni a kelekótya jószágokat. Amikor végre sikerül becsuknia az ajtót, elégedetten roskad a szürke pokrócos ágyra, ejti ölébe a kezét.

Orromba csapódik, ijedten kapok utána, de ekkor már a combomon mászik, a szájam szögletét ostromolja, a hamba gabalyodik. Bármilyen kétségbeesetten hadonászok, képtelen vagyok kibontakozni a méz szagától följazott légfelhőből.

– Micsinyász te?

– Legyek.

- Fé'sz tülük?
- Nem, csak csípnek.
- Csípnek? – fordul értetlenkedve felém. A ráncos, gyíkuha kézfejre nézek, és elhallgatok. – Fenét csípnek, hiszen a légy nem is tud csípni.
- Mama!
- Mi van?
- Délre vissza kell mennem, mert különben megszidnak.
- Dehogy színnak! Ehös vagy? Gyere, adok én neked önni – mondja. Föláll, leemel a tűzhelyről egy fehér, halványkék-virágos zománcátlat, és az ölembe teszi, a nehéz foltozott ónkanalat utána nyomja a kezembe. – Tikhusleves. Szeretöd? Na, ögyé! – próbál unszolni szeretetteljesen. A leves fölé hajlok, de a legyek minduntalan megzavarnak, abbahagyatják velem az evést.
- Mög akarod fogni őket?
- Igen.
- Nem úgy kő! Mögmutassam?
- Igen.
- Idenézz! – Kevés cukrot szór az asztalra, nemsokára vastag, fekete réteg ülepszik föléje, egymás hátán bozsognak a legyek, s mind lefelé tülekszik, a cukor felé. Öreganyám fölöttük áll, elégedett mosollyal nézi őket, megvilan sárga szeme. Ujjait összeszorítja, tenyerét kicsit behajlítja, és merőlegesen az asztal lapjára fekteti, pontosan szembe a legyek csíkjával, és egy váratlan mozdulattal végighúzza kezét az asztal lapján. Volt, nincs, mintha egy varázsló intésére tették volna, eltűntek a legyek. Rám néz. Fölmutatja ökölbe szorított kezét.
- Megvannak? – kérdezem kissé hitetlenkedve.
- Mög ám!
- És most mit csinál velük?
- Mögszorongatom őket egy kicsit, hadd szédüljenek e'.
- A tűzhelyhez megy, összeszorított öklét a moslékos lábas fölé tartja. – Osztán bedobom őket a moslékba. Od'aggyuk őket a disznóknak.

– A disznóknak?

– Há’.

– Minek?

– Mögönni.

– És szeretik?

– Szeretik ám, de még hogy! Ettü’ lősz zsiros a kóbász.
Szeretőd-e?

– Mit?

– Hát a kóbászt.

– Szeretem. – A zárt ököl lassan kinyílik, a legyek szédülten evickélnek ki belőle, s hullnak le egyenesen a fortyogó moslékba. Mikor azt hiszem, na, ez már az utolsó, mindig újabb és újabb mászik utána, mintha öreganyám bőre alól jönnének.

– Na, mögpróbálsz te is? – A félig kikanalizott tál még az ölemben, leteszem magam mellé a székre, és az asztalt nézem. Még mindig tele van legyekkel, olyan jelentéktelen a pusztítás, amit öreganyám végzett közöttük, hogy észre se lehet venni. Vadak, mintha vesztüket éreznék. Öreganyám akciója kizökkentette őket előbbi lusta nyugalmukból. A cukor sávjában a veszély érzete ellenére nagy a forgalom, mégsem itt kísérletezem. Kiválasztok egy magányos példányt, mögéje illesztem a kezem, megrendítem, de már amikor ökölbezárul a kezem, érzem, nincs a tenyeremben semmi. Még látom is a kiszemelt áldozatot, ahogy elszáll, szemtelenül köröz kicsit az orrom előtt, majd fölcsap és eltűnik a mennyezet alatt felhőző rajban.

– Elment.

– E’ hát, mert rosszú csinyátad. Szömbe kő tönni a kezedet, osztán akkor éppen beleröpül. Ejjs csak előre tud főszáni, mint a röppüllőgép.

– De ha meglátja a kezemet, nem ijed meg?

– Rosseböt ijed az, nincs annak esze. – Szemem már megint az asztal lapján kutat, keresem az új áldozatot. – Na, mögpróbálsz mégéccör?

– Meg – mondom készségesen, mert már engem is elkapott a harci hév. Kiszemelem a leendő áldozatot, óvatosan eléhelyezem a kezemet.

– Ez az – hallom öreganyám biztatását –, így jó lössz. Na, csinyád má’ te, mer’ még e’röpül a végin! – Elindítom a mozdulatot. – Mögvan-e? – kérdezi cinkos izgalommal öreganyám.

– Nem tudom – mondom bizonytalanul, de reménykedve.

– Bizsörög a markod?

– Azt hiszem, igen.

– Ha bizsörög, akkor mögvan – nyugtázza sikeremet a mindenható tanító diadalmas mosolyával öreganyám, de azonnal a leselkedő veszélyre is figyelmeztet. – Jól szoricsd mög, nehogy e’szájjon! – Szorítom. – Most má’ ki nyithatod. – Tenyerem ráncsaiban egy nyálas, fekete pont. Undorodva piszkálom ki, de örülök.

– Megvan – mondom kicsit undorodva, de a győztesek hamisítatlan büszkeségével a hangomban. A légyhulla az asztalra pottyan. Öreganyám lenyúl érte, fölemeli a szárnyánál fogva, s a moslékos lábosba dobja.

– Na, most má’ öhecc tovább – mondja –, kiérdömüted. – A leves fölszínén elvékonyodnak, szétválnak, majd visszarakadnak az aranykarikák. A só karcos, mély íze minden más ízt elnyom. Testemben szétfut a furcsa bizsergés. A tészta tojásíze, a zsír avas zamata egymásba oldódik a nyelvem alatt. Lassan, kimérten kanalizok. Váratlanul fut az orromba a korty.

– Légy! – mondom, miközben a hányingerrel küszködve harákolok. Öreganyám mintha észre se venné vészjelzéseimet, halált megvető nyugalommal borsót pirgál a kötényébe. A kanál csörrenve csúszik ki a kezemből, bele a tálba. Nem eszem tovább. Öreganyám erre néz csak föl, emeli rám kérdőn a tekintetét.

– Ölég vót?

– Beleesett egy légy.

– Hova?

– A levesembe.

– Hun van?

– Itt ni! – mutatom. Belenyúl a tányéromba, kiemeli az apró, fekete hullát, még megvárja, hogy visszaessék róla egy két csöpp a tányéromba, aztán a moslékhoz lép vele, beledobja az állhatatosan fortyogó óriás vaslábasba.

– Na, most má' jó' van? – teszi föl némi kioktató hangszúllyal a szónoki kérdést, és visszaül a borsós tál mellé. Nem válaszolok, de hiába van előttem a tányér, kezemben a kanál, nem eszem. Mélyen a tányér fölé hajolok, de hiába, érzem, hiába minden mesterkedés, öreganyámat nem tudom megtéveszteni. – Most má' nincs benne légy, mögöhetöd! – biztat jóhiszeműen. Szeretnék ellentmondani, de nem merek. Lassan ajkamhoz emelem a kanalat, és lenyelem az első, kompromittált kortyot. Ettől kezdve mintha magától menne minden, már-már magam is meglepődöm, amikor üresen koppan a tányér aljára a kanál. Öreganyám kiveszi kezemből a tányért, vizet önt bele, meglötyögteti, és ezt a lötyöt is a moslékba önti. – Egy csöpp se vesszön kárba! – mondja csak úgy magának. Aztán felém fordul. – Ízlött? – kérdezi, de a kérdése csak formaság, mert a választ meg sem várva azonnal hátat fordít.

Kutyacsaholás hangzik, lovak dobognak, beszédfoszlány szűrődik be a konyhába. Bátyám érdes hangja. A nyitott ajtón át látom, dobálják le a szekérről a lucernát. Ketten vannak. Vége a jelenetnek. Jóska, az unokatestvérem fürgén ugrik le a szekérről, nagybátyám komótosan kászálódik. Öreg csontok. Fogják ki a lovakat, szedik le róluk a szerszámot. Ekkor már ott vagyok én is közöttük. Nagybátyám szürke ruhájából földszag és a lucerna fűillata páráll. A göröngyös arcot szél simítja, lomb legyezi. Dombos táj. Csillagok közül hajol le hozzám a szürke alkonnyatban. Nagyon messziről. Őszes szőke haj. Begöngyöli a szürke ég.

A bakon ül, kezében ostor, megpöccinti a kalapját, feszül a gyeplő, ahogy a hegy horhosában ereszkedik alá.

Az ostor hegye előremutat, hazafelé. A szőlőhegy meredek lejtőjén helyezkedik a szürke égre rajzolódva. Odalent a darázsfészeknyi falu. Sokáig tapogatja nehéz bakancsával a talaj egyenetlenségeit, megveti a lábát, aztán kaszálni kezd.

– Az anyád úristenit, nem hallod, hogy rínak azok a disznók? – nagybátyám feddi így ángyit, a feleségét.

– Hallom, há' má' honne hallanám!

– Akkor mér nem ötötöd mög üket? Mindön csupa kosz. Fő se söpörté. Csak tunnám, mi az Úristent csinyász egész nap, csak azt tunnám!

– Há', maj' ippen fösöprök, hogy magik összefőtörgyék. Vót dolog öleg, azt ne higgye, hogy nem vót. – Hull a lucerna zöld esője a disznóól lerágott deszkái közé. Eláll a visítás. Tülekedés békélő zaja hallatszik a zöld szálak alól. Ló patája dobog, egyikük, Ráró már az istállóban, a másikat, Csillagot most vezeti Jóska. Szerszám nélkül, lomposan baktat át az udvaron, farkával unottan legyezi magát. Véletlen sodrás remeg a fáradt mozdulatokban. Most a pokróc fogy el a szekérről, aztán a saroglya, a vella, végül csak az ülésdeszka marad. A rúd föl, az égnek, a szalmakazal fölött sötétlő meggyfalombra mered. A sötétkék, hűvös üvegéjszakába. Elkezdődik álomtól gémberedett agyam függetlenülése. Az istálló felé megyek. Kezemben az ostor. Fölakasztom az ajtófélfába vert szögre. Állok az istálló kiszivárgó melegében, hallgatom a fejés ütemes zaját, ahogy a sajtárba csorran a tej. Indulnom kell, s ez megmagyarázhatatlan keserűséggel tölt el.

– Csókolom. – Miért ez szalad ki a számon, ez az affektált városi köszönés az itt szokásos dicsértesség helyett, nem tudom, utólag már szégyellem magamat miatta, de hiába.

– Mindörökké! – igazít helyre a válasz. Ángyom az udvaron áll, de arcán még ott dereng a petróleumlámpa ikrás fénye. Hóna alatt a teli sajtár.

Mindezt visszafordulva látom a hunyorgó sötétben. Kezembben a kosár, de mintha semmire se emlékeznék. Más idő áramlik felém az egyformaszürke utca egyformaszürke fái alatt. Egyik alkonyat a másikba mosódik, de hogy melyik melyikbe, nem tudhatom. Ez, amiben most megyek, mintha képes volna befogadni valamennyit, amelyik e fák alá valaha lehajolt. Halogatom a megérkezést, talán még jobban, mint idefelé jövet. Büntudat gyötör. Bizonytalanság lüktet a tárgyakra települő szürkesség sejtelmes ragyogásában. Árnyak lopakodnak felém mindenünnen, a magasba indázó vadszőlősorokból, a fekete kukoricásból, az üres tarlók felől. Meggyorsítom a lépteimet, de úgy érzem, ennek ellenére sem haladok, ösztöneim hiába tapintják ki az unásig ismert kerítések, fák, járdák között az utat. Elmosódnak a határvonalak, elmosódik minden.

A diófák alatt, a vadszőlős verandán vacsorához terítve az asztal. Villanyfény hasítja ki az estéből a képet. Járnak-kelenek a házban. Haragszanak. Ebédre vártak, és csak most jönök. Milyen könnyű is megszegni ígéretet, s milyen nehéz szembenézni a mulasztással aztán!

– Hun vótá’ ilyen sokáig? Má’ aszittük, e’veszté! Azt se tuttuk, hun keressünk! – önti rám keserű dohogását nagyanyám.

– Minket már talán nem is szeretsz, csak azokat? – teszi föl a kínos kérdést keresztanyám.

– Agyonidegösködtem magam, e’vittek a cigányok, vagy mi a rosseb van veled, azt se tuttam. Még a gyomrom is remög – háborog nagyapám.

A dülöngő kerítések lécei szétfutottak. A homály szürke hamuja mellemre nehezül. Szédülök. Izmaimban a végső kimerültség ingere. Egyik kezem a verandakaput nyitja, a másik a másik világ kosarát szorítja görcsösen. Ennyi volt az utam otthontól itthonig.

Egyenletes sötétség tölti be a szobát. A bútorok is – egy-egy reccsenés jelzi csak jelenlétüket – láthatatlanok. Sípóló hiány. Lebegünk. Valahol mégis az eleven beszéd, a kimondatlan szavak megtévesztő tisztasága lappang. Nem tudom, mi igaz, s mi a képzelet szülte kegyes hazugság, hiszen talán – mondják – a képzelet tákolmányaiában is rejtőzhet némi igazság. Hallgatózom. A kimondatlan, éppen csak megsejtett szavakat nem tudom elkülöníteni sem egymástól, sem háttérüktől, a csöndtől. Együtt van minden. Játszik vagy kijátszik az emlékezet, most dől el. Sívár igazság, csak az számít, aki hallgat. Arcomon feszült figyelem, s ami mögéje élményként lerakódik, az mégis a figyelem hiábavalósága. Az elveszített jelentés, az elszalasztott hangsúly hiányát nem pótolja a hivalkodó lehetőségek sokasága. Az ezerszer megízlelt hiány sípjait hallom, mintha álmomban hallanám. A semmi vesz körül, akár egy éppen elpatanni készülő szappanbuborék. A lét egyre vékonyodó burka, alig férek el benne. Próbálok hozzáidomulni, testem kilapul, elnyúlik, behorpad. Lassan az is kérdésessé válik, én vagyok-e még az a valaki, aki énnek tudja magát.

Köhögés rázza a láthatatlan bútorokat. Mintha rátapintottam volna – minek is, talán a léten túli létezésnek, vagy valami egészen másféle, a mi emberi fogalmaink által meg sem közelíthető jelenségnek a pulzusára. Egy séta méze. Poros dűlőutak a délutánban. Így villan föl, ennyire hajszálrepedésszerűen minden emlék. Összeállíthatom-e belőlük a helyszínt, ahol vagyok, vagy csak lenni szeretnék, egy szoba csöndjét, vagy éppen a csillagos ég szédítő távlatát?

Vonat csattog át az állomáson. A szabad ég alatt állok, nem a váróteremben. Egyedül vagyok, egyedül, miként bárki másnak is lennie kéne, ha álom sodorná el közeléből a jelent. Egy hosszú-hosszú beszélgetés fonálán függ az elsodort világ, és én is benne. Himbál a szél. Csak nekem

szán esendő sorsot, vagy mindnyájunknak? Sosem gondoltam volna, hogy ennyire kellemes érzés lehet vitorlázni a teljes megsemmisülés felé.

Jólesik a felejtés szeszélye. Lehet, hogy igazságtalan, de így van. Üres mező, vagy még csak üres se. Megérint a semmi lüktetése. A hullámverés először csak bokáig ér, aztán mellig, majd állig. Félő, hogy árama itt sem áll meg. Érdekes, ennek ellenére egyáltalán nem félek. Járok, bár lábam se éri a földet. Mint tükörkép a vízen: mintha játékba font játék visszfénye villódzna valamiféle nem létező elem fodrozódó fölszínén. Örülni is tudok már neki. Olyan közel az álom, hogy nem is érzékelem. Mintha egy szökőkút foltjai lobbannának ki a sötétség-világosság egyenmű üressége felé. Kétségbeesem, mint egy újszülött. A nemtudás borzalma sejtjeimig maródik. A képzelődés csökkent csírája küzd vele reménytelenül valahol. Oda jutok vissza, ahonnan – azt hittem – sikerült megtérnem az imént. Figyelmem, talán mert most túlságosan is hibátlan, esendőbb, mint általában.

Béke. Ünnepe. Lány vízben az álomittas táj. Mit őriz színe pecsétje? Nem kérdezem. Megadom magam. Beléfeledkezem. Hatalmában tart, s ezt folyton tudtomra is adja, mint egy nyílt kihívást. Nem a küzdelemre, túl egyenlőtlenek az erőviszonyok, inkább megadásra késztet. Nem bánom mégsem. S ha bánnám is, hiába. Idáig se választás folytán jutottam, egyszersak, így emlékszem, itt voltam, abban az ittlétben, amit képtelen voltam megfigyelni.

Hosszú és fárasztó közellét marasztal. Fejem is a takaró alatt, megpróbálom minden érzékemet elszigetelni a valóságtól, hogy még csak levegője se érjen a szobának. A dunna, a párna ráncai között régi tollszag. Bőröm száraz szappanszaga észrevétlen keveredik hozzá. Mintha üveg csörömpölne. Odakint, az éjszaka kék paraszán füstöl a diófa lombja. Valahol erdő dereng, a fák koronái a hold körül zúgnak. Mélyen alszom, mélyebben, mint

szabadna. Sokszor érzem úgy, innen már nincs is visszatérés. Nehéz küzdelmet vívok, nem is az álom, önmagam ellen.

Pengeélnyi fénycsíkok törnek be a roló résein, szűrődnek át a függönyön, s vonják színtelen derengésbe a szobát. A reggel poharának alján ott feketéll az éjszaka maradéka. Ébren vagyok, de készen arra, hogy bármikor visszazuhanjak az öntudatlanság szakadékába. Alábukni könnyű volna, de aztán mérhetetlen erőfeszítésbe kerülne föleszmélnem újra. Kivilágosodik minden, a bútorok, a fal hengerelt mintái, a képek. Nem vagyok benne biztos, de az az érzésem, másutt vagyok, nem ott, ahol elaludtam.

A sötét, politúrozott bútorokban elsüllyed a fény, a csillár mélyen az ovális kisasztal fölé ereszkedik. Szent Antal a szemközti falon. Finoman meghajló nyak, üveges derengés a szemben, merev ruharáncok, lilium. Ez a legbelső szoba, kifelé hosszú út vezet: nagyszüleim szobája, az előszoba, a veranda, a tornác. Hány óra lehet? Zúg a fejem. Az ablakhoz lépek, fölhúzom a redőnyt. Beömlik a diófalomb függönyén átszűrt zöld napfény. Zöld reflexek köröznnek: legyezőminták nyílnak, csukódnak, fehér gyöngyök emelkednek, süllyednek alá.

Elalvás és az ébredés között van egy érinthetetlen időköz, amely hitelteleníti magát a létfolytonosságot is. Szent Antal mögött egy nemlétező tenger felszíne vibrál. Szél fúj a lemenő nap felől. Ferde sugarak pezsdítik föl a vizet. A violaragyogás kilép a fal síkjából, a keretek közül. Hűvös lehelete a szobában imbolyog, szűrt, vibráló máslet, por csíkjai, pókháló rojtja.

A polcon befőttek, előttük hímzett terítők lángolnak. Még körülöttem, de már a felejtés tűnékeny áramában minden, az elalvás és az ébredés nehéz percei, a lüktető álmerek, mintha nem is volna közöm hozzájuk, semmihez, ami létezik, mintha tovatűnt volna minden. Meztelen talpam, lábujjaim a szúrós szőnyegbe markolnak. Nadrág. Ing. Önkéntelen bújok bele a hétköznapiak jelmezébe.

Kihalászom az ágy alá rúgott cipőket is. Az előszoba aszparágusz-felhői alól már fölöltözve lépek a konyhába.

– Csókolom.

– Na, mi van, gyөрök, fölébretté? – veti oda nagyanyám némileg lekicsinylő hangsúllyal a köszönésemet viszonzó szavakat hátra se nézve, miközben a tűzhely körül tesz-vesz éppen, mint mindig, most is feketében.

A lavór ott van a sarokban, szokott helyén. Vízet merek, mosakszom. A törülközőn alig van száraz hely. Savanyú szaga van, mint az aludttejnek. A konyhaasztalnál reggelizem. Nagyanyám hozza a tejeskávét. Kenyeret aprítok bele, nagykanállal nyomkodom szét az olvadó-alvadó morzsákat, míg nem a bögre aljáig jutok. Mintha nagyon hirtelen és nagyon közel az arcomhoz fáklya lobbanna föl, úgy ér a napsütés. Bármerre fordulok, bekúszik arcom elé a lángok. Vakító, lidérces álmok tükröződése mindenütt. Nem látok semmit. Vak vagyok, aki tudja, érzi maga körül a lobogást, a fény ütemét, csak éppen képtelen igazi kapcsolatot tartani vele. Káprázat örvénye forгат, de egyre lanyhulóbban, földet érek: látni, hallani, megtapintani mindent, ha nem érdemes is, ezzel próbálkozom.

A tárgyak horpadásai, kiszögellései iránt indulok, hallgatózom, tapogatózom. Így jutok előre és így távolodom. Kisajtó léce. Meglököm, elengedem, vissza, a térdemnek csapódik. Tovább, más dimenziók felé új szenvedély vezet. Ujjaim alatt a mész laskásodó domborulatai, repedései. Valami megzörren a lábamnál. Óvatosan, de a fejőszékbe botlottam. Egy macska ül rajta. Háta fölúpózva, pofáját a napba fordítja, füle hegyesen kétoldalt mered. A diófa lombjában zsisvajgó, hancúrozó madarakat figyeli. Végigsimítom homlokától a hátgerincéig. Váratlanul, de megérzem az egész testében megfeszült vadászösztön viharzását. Egy durva nyújtózással ledobja az előbbi figyelem terhét, és dorombolni kezd. Abbahagyom a simogatást. Elmegy. Hosszú, szürke teste puhán nyúlik

föl a kerítésoszlop tetejére s huppan le odaát, még hallom a körmök karmolását, a kerítésdrót pengését.

Elindulok én is a puszta udvar iránt. Megkezdett szénakazal, kukoricaszár halma. Szemben a trágyadomb. A föld jégkemény göröngyei. A kertet kerítés választja el az udvartól. A kertkaputól a kert végéig lugas vezet, éretlen szőlőfürtök a tenyérnyi levelek között, balról-jobbról növények ágyásai, paradicsom, paprika, uborka, hagyma, s a fák, körte-, meggy-, szilvalombok, más szín, más forma, más csengés mindenikben. Visszanézek. Üres fejszék fekete sziluettjét látom a laskásra gyűrődött vakító fehér fal előtt. Annyira üres most ez a kép, hogy nem tudom elhinni, onnan jövök. A szűk világ, amit magam mögött hagytam, mulasztásaim színhelye, most már biztosan tudom róla. Ha visszatérnék, talán volna esélyem jóvátenni ezt-azt. A félbehagyott mozdulat lélekvesztője megbillen, kisiklik alólam, egyensúlyomat veszítve seholsem vagyok.

7

Kékesszürke, pamutszerű homály üli meg a világot. Ide-oda ütődöm ebben a tompa térben, tárgyaktól tárgyakig: léckerítések, drótkerítések, deszkakerítések, padok, kőkupacok, bokrok, fák – akác, dió, szeder, gesztenye, szilva, alma, birs –, falak, árkok, hidak, s minden összevissza. Utam közöttük egészen reménytelen. Megyek, megyek, csak megyek és megyek, más nem történik. Ismétlődés ismétlődés nyomában: távolodom. Az előbb még anyám is itt lépdelt mellettem, hallottam cipője halk süppedését a porban, hangját, ahogy az ismerősöknek köszöngetett, és most hiába keresem, nincs sehol.

Fekete vénasszonyok itt is, ott is, a rossz padokon ülnek, a kapuban állnak, hogy elkerüljem varjúpuha kendőik érintését, gyanakvó, sárga szemük sugarát, óvatosan lép-

kedek közöttük. Légyfogó közelségüktől megrémülve té-
tován szédelvek tovább. Mindennek nekiütődöm, ellenem
szegülnek a szögletek, de még a nyitott, látszólag elfogadó
terek is. Nincs menekvés: szabadságom, amit annyira áhí-
tottam, kiszolgált. Más világ ez, nem olyan, amilyenre
vágytam.

Minden, ami körülvesz, erőfeszítést kíván tőlem. Az is
csoda, hogy létezem. Valószerűtlen kaland volt eddig is.
Meg kéne állnom, mégis továbbmegyek. Mintha nem tud-
nám, mit cselekszem. Ami megtörténik, véletlenül törté-
nik, és nemcsak velem. A levegő valótlan tisztaságban ég.
Ez nem az az út, amire vártam. Néha azt hiszem, a végső
tévedés kapujában állok, s amikor belépek, kiderül, megint-
csak nincs veszve egészen semmi, kezdődhet újra előről
minden.

Annyira reménytelen sors ez, hogy nem tudok azono-
sulni vele, de azért megadom neki magamat. Ezt hívják
bátorságnak? Vagy éppen ez a gyávaság maga? A veszély
haldokló íze, így utólag talán ez sem meglepő, átfogalmaz
mindent. Távolról, valahonnan egészen távolról tömött
lombok suttogása hallatszik. Minden a mozdulatlan, éles
levegőben kavarg, a létezés kiszámíthatatlan örvényének
kényére bízva. Megszakad az idő múlása, a lét repedé-
seibe üresség áramlik. Várom kell valamire. Kénytelen
vagyok úgy tenni, mintha tudnám, mire, de nem tudom.
A levegőben veszett kalimpálás. A semmi zenéje.

Ismerős léckapu csattan. Félhomályos, víz alatti árnyak
fogadnak. Elharapott beszélgetések. A haldokló otthon.
A dunna fehér gyűrődései közé süppedve, elvesztem
öreganyám. A mozdulatlan kéz a fehér ráncokon hever,
aztán finoman fölemelkedik s megérint. Ez a gyöngye,
elhagyott érintés végleg belém maródik. Tanúja vagyok
valaminek, amit képtelenség tanúsítani.

Tájékozatlanul és bizonytalanul állok a fekete gerendák
alatt. A füst- és földszagba belekeveredik a szellőzetlen
testek, az áporodott ruhák nehéz kipárolgása. Robbanásig

feszül a szoba zárt tere. A kíméletlen nyomás a koponyámat feszíti, hallom a gyöngé csont szúpercegésnyi roppanásait. Szemem előtt mintha pitypang bolyhos ernyői emelkednének, viszi őket a szél, mégis helyben maradnak, vagy éppen lüktetve szállnak föl-alá egyenletes ütemben, mintha nem is léteznének.

Mindez váratlanul, előjelek nélkül történik. Az elkülöníthető árnyak és fények világa megkopasztva. Minden jelkép mögött különös, eddig még sose érzékelt utalás lapang. Óvatosan próbálok lélegezni. Hányás kerülget. Nyálkahártyámon kemény, apró, tűszúrások. Innen indulnak, e túlérzékeny tartományból, de lassan egész bőrömet beborítják. Befurakodnak a belső szervek közé is. Elfoglalják minden más inger helyét. A kábulatfüggönyön át felde reng egy régi arc. A pókhálóráncok remegése fogva tartja tekintetemet. A lélegzés szaggatott üteme mégis mindent fölold.

Megállt a levegő. Térdemet szédülés remegteti. Lenézek. A mélység eltakarja, de tudom, mi van odalenn, mi vár. Ha más forrás táplálja is, szorongásom most idetapad, ehhez a szobához, ehhez az ágyhoz. Elnehezült lélegzet, bizonytalanul lüktető halánték. Enyhe görcskészség. Verejték. Bőröm hol összerándul, hol elernyed, mintha nem is én volnék, aki vagyok. A hűvösség jólesik. Éppen azzal, hogy elkezdtem magamra figyelni, adtam föl egészen magamat.

Apám abból a megfejteti sem kívánt mélységből néz felém, amitől az imént még visszahőköltem. Valóságos, mint egy darab fa. Éjszaka jött a vonattal utánunk. Az ágyhoz lép. Lehajol. Keze könehéz mozdulattal nyúl öreganyám keze után, de hiába. A lüktető gyíkeres továbbrebbenek a dunyhán. Apám abbahagyja a kapkodó vadászatot. Keze lecsügged, feje előre hajlik, arcán erőltetett, komikus grimaszkezdemény rángatózik, mintha valamiféle, a zokogás és a nevetés között cikázó inger fájdalommal csiklandaná.

A kéz még egyszer, mintegy utolsó lendülettel a gyíksurranású, sápadt ujjak után kap, de ahogyan az várható is volt, nem éri el őket. A lendület, az erő elfogyott. A kéz megáll a levegőben, aztán leesik s ott marad, mint egy darab kő, dögölt madár, mélyen belenyomódva a dunnába. A tenyér fölfelé néz, jól látszanak a szögletes ujjbegyek, a nikotinsárga bőr domborulatai, a betokosodott vasszilánkok kékes nyomai. Huzatos műhely, daru lánc, kalapács, kék füst, fogó harap, izzó vas lötyög a láncon. Az ernyedten hanyattfordult tenyér mindezt önkéntelenül vallja ki. Öreganyám keze tétován, gyanakodva közelít hozzá. Gyík ül a szenvtelen köre. Melegedni? Hűlni?

– Fijam, te vagy az? – Apám megszorítja a tétova kezét, de csak óvatosan. Öreganyám mégis fölszisszen.

– Na, micsinyász? – Apám torkából kellemetlen, csukló hangon robban elő gyakorlatlan, darabos hévvel a sírás, amely aztán öreganyám csitító, békítő szavait érzékelve azon nyomban abba is marad. – Iszen nincsen semmi bajj... –

Apám arcán újra táncba kezdenek a fuldoklást mímelő grimasz ráncai, de a szája néma. Érzem, tudom, sír mégis. Ő, akit sírni még sose láttam. Az ügyetlen ráncok közben mintha egy nevetés rejtjeleit rajzolnák az arcra. Legjobb, ha nem belőlük olvasok. Megremeg a térdem. Veszteg maradni, ügyetlenül, de ezt próbálgatom. Fölnézek. Mint száradó göröngyön a barna páncél, úgy fut szét apám arcán a fáradtság.

Az állomáshoz vezető poros út. Fúj a szél. Az arcok lezárva, mintha nem volnának, úgy vannak jelen. Összevissza, hanyatt, tótágast, félreállva, jelenlétükben nincsen semmi rend. A henye képzelet fércműve mindez. Visszhangzó, tompa puffanások. Deszkapalánkon dübög a durva föld. Távolodás, közeledés. A homály szűk folyosóin a valószínűtlen alkonyi megvilágítás dereng. Léptek a nyirkos kövön. Ajtók csapódnak, valaki kopog. Mindenki egyedül, mindenki másutt, más rejtékutak, benyílók rabláncá végén.

Előnytelen hely ez itt, középen, ahonnan kilátás nyílik mindenhová, s ahová mindenhonnan visszalátnak. Látható vagyok én is e homályba vesző, reménytelen alagút mélyén, ahogyan reménytelenül motoszkálok. Minden látó kör végpontja egyben egy másik kezdete is. Szétszóródunk. Elveszítjük egymást. A bizalom árnyékát szétrágja a homály. Ebben a kiterjedési tartományban egyformák vagyunk mindannyian, semmivel sem erősebbek, semmivel sem gyöngébbek egymásnál, nem zavarnak az elfoszlott ábrándok.

Pusztá arcok. Verejték. Pórusok. Árkok. Szántás sebei. Eső-vájta horhosok. Szárazság repedései. Ennyi elég, vagy talán túl sok is. Behunyom a szemem. Ernyedt érzékek, amelyeket a megfélemlítés legmélyebb árnyalata ural. Talán már nem is vagyok. Nem túlságosan biztató távlat. Mielőtt azonban végleg elveszettnek tudhatnám magamat, váratlanul arra eszmélek, ott vagyok újra, ahonnan elindultam.

Hirtelen tör rá arcomra a szél. Meztelen ragyogása tetőtől talpig elönt. Szétfoszló, menekülő esőfelhők csordái tarkázzák az eget. Lassan letépdődik érzékeimről a félelem: rongyolódó, foszlékony távlat fogad, a semmi közelsége. Nem tudom, hogyan kerültem ide, de itt vagyok, ahol nem zavar semmi, se öröm, se fájdalom, a falu holt és eleven lényei érzéketlenül vesznek körül.

Kutya harapja a léckerítést, fölcsúszik rózsaszín ínye, kilátszik alóla a sárga fog, búcsúzóul morog egyet, aztán visszahull az udvar rendetlenségébe. Egészen arcomig ereszkedik az eperfák csipkéslevelű lombja, fölemelem a kezemet, beletúrok a laza levelek közé, kezemet gyümölcs nedve éri, nyelvemen az eper édes, émelyítő, poros íze. Íz, amelyet a füst ezüstje metsz át. Váratlan, idegen illat. A kékes köd beszívódik a sötétzölden fénylő levelek közé. Az árok burjánzását homály vékony hamuja lepi el: a disznóparéj, a fostosparéj, a bürök, a lapu, a papsajt s a többi, létéért inaszakadtáig harcoló növény itt vívja meg senkire se tartozó harcát.

Mintha vízbe merülnék, úgy merülök el derékig a zöldben. Odatúl már a gyalogút szilárd sárgaföd-göröngyei várnak, de e tolakodó burjánzás nem enged. Egyetlen lendület kellene csak, s most éppen az hiányzik. Hűvös van. Üvegsima szél. Ez már egy más világ. Más levegő érinti a mellemet, az arcomat. Szandálom sarokvasa a vásott téglákhoz ütődik, fémesen peng lábam alatt a járda. Színek, szavak, mozdulatok rakódnak egymásra a véletlen pillanat lencséjébe gyűlve. Fű bolyha lepi a földet, körül tömött gyeptű, fönt az ég. Fekete ruhák. A kendők keretében az arcok egészen összezsugorodnak. Távol a dombok. Látnom mindezt olyan érzés, mintha az öröm apadó forrására hajolnék; nem tudom, miért, de fáj.

Földübögnék, most már tényleg, a koporsódeszkákon a göröngyök. Gyomorkorgás bufog a sír fenekéről. Éhséget érzek. A föld nyers, nehéz illatát tömjénfüst járja át. A gödörből kisüt a föld nyers hűvöse, mintha a csontokon túlról vagy még messzebbről lehelné ránk dermesztő üzenetét. A többi inger lebegve úszik el: kényes lovak a szélben, egyik fölkapja a fejét, a másik szétveti a lábát, s unottan vizel. A gyász kocsi fekete üvegfénye és ezüstcirádái. Középen a pap cifra palástja vet merev ráncot, mint a papír.

Most kezdek sírni, mintha eddig képtelen lettem volna fölfogni, mi történt. Könnyű szédülés emeli el testemet a földtől, súlytalanul keringek a levegőben a föl-föllobbanó ingerek vonzásában. Aztán mintha hirtelen minden megsemmisülne: sehol sem vagyok.

*Porba tér a por,
Bilincse lehull.
Lelkem égbe száll,
Hozzád, Istenem.*

A hang a többi magányos érzet között magányos érzet maga is, az ének, bár látszólag nem éneklí senki, zeng mégis megállíthatatlanul. A semmiből buzog. Kehely

csillogása. Füst habja. Nincs a tárgyaknak élük, súlyuk, alakjuk, minden viszonyokká vedlik csupán, egy kiszámíthatatlan, szabályok nélküli játék rejtjeleivé. A hangok buborékjai, mint egy hirtelen jött hideg zápor cseppjei, a fűre gurulnak.

Kudarc és düh táplálja sirásomat. A könnyek szétmázolódnak az arcomon. Mérlegelni és döntení, most erre nincs idő. Bárhogyan is történt, ami megtörtént, el kell fogadnunk, megváltoztatni nem lehet. Törékeny, túl törékeny minden pillanat, ez jut eszembe. Mindaz, aminek eddig játszva neki-vágtam volna, most visszariaszt. Nem mozdulok, arra várok, hogy elmúljanak e mesterkélí óvatosság percei, órái, napjai, évei. Mint éles kés, úgy sebez meg a fájdalom. Riadtan ejtem el. Zöld fű melle fogadja be, rozsdát locsol rá az eső. Nem az vagyok, és szinte sohasem, akinek még az imént is képzeltem magamat. Úgy látszik, jelenlétemnek ez a szorongás az ára. Meg kell fizetnem, nem latolgathatom, megéri-e.

Fekete kendők mögé, homlokra húzott kalapok karimái alá rejtőzik minden arc. A szagगतott hüppögés gazdáját föl ismerem.

– Ángyi – mondom –, ne sírjon!

– Jaj, jaj – mondja ángyom –, honne rínék, amiko' möghótt öreganyád! Te mé' nem rísz, nem sajnálod öreganyádat?

– De sajnálok – mondom sértődötten, és most már csak azért is visszatartom a sírást, és még azt a néhány könny-cseppet is, ami kibuggyant a szememből, lopva törlöm le, nehogy ángyom észrevegye. Dacolok vele, de nem haragszom rá, inkább félek tőle. Vele tartok mégis.

A férfiakon öltöny, fehér ing, kalap, az asszonyokon szoknyák teli csokra, fekete blúz, kendő. A látómező absztrakt rendje megbillen. A levegőt furcsa, évszázadokat túlélő festékillat lengi be. Mint friss hórá erős vér, zöld fröccsen a feketére. Dombok az érzéketlenül világoskék ég alatt. Átcsapnak rajtuk a szél hullámai. Zakatol a tágas messzeség, a dombokról lefelé iramlik, a völgyekből föl-

felé kaptat. Tengerüteme megszédít. Tudatlanságra vágyom, hogy bátorságot adjon.

Zuhognak a rögök, énekel a pap, áldást oszt, keresztet vet. Vége. A bokor mentén veti le palástját. Ministráns fiúk: lecsúszott zokni, kopott könyökű kabát. Az ingek szalagját a sekrestyés segít kioldani. A ráncok közt soká matat a tömpe ujj. A fehér ingek lehullnak a före. Az egyik fiú összeszedi, s átadja őket a sekrestyésnek. Ő gondozza, hajtogatja ránctalanra a ruhákat. Megcsörren a csengettyű, a füstölő lánc, becsattan a kertkapu a távozók mögött.

– A fizetést ki intézi? – kérdezi egy hétköznapi hang. Minden testvér elszéledt már, csak apám, a városi szegény ördög maradt a színen. Büszkén, rátartian áll elő.

– Mibe kerül? – kérdezi, s kotorászni kezd a pénztárcája után. – Itt van – mondja –, és a gyászkocsis kezébe nyomja a ropogós bankókat, frissen kapott fizetését –, nem kő visszaadni – fordít hátat legyintve a vakarózó kocsisnak egy igazi dzsentrit is megszégyenítő nagyvonalúsággal. Csak anyám zokog. Ki tudja, öreganyámat vagy a pénzt, egész hónapra is csak gondos beosztással elég megélhetésünket siratja? Ritkásan oszlik szét a szélben a tömjén itt maradt illata. Mikor már nem ismerem föl, érzem akkor is. Áttűnik a fű illata a föld sokkal erősebb szagán is: megráz és elsimít. Tétován lép mindenki ide-oda. Most, hogy széledt a tömeg, meglátom a sírt: ragacsos, sárga göröngyök, a fejfán koszorúk, papírszalagok, lilák, feketék, s füstszagú levelek zörögnek a szélben.

Egy arc homokomlás-közelsége, mintha onnan túlról nézne vissza, napfény csorog le rajta, mozgás lebegteti. Nagyanyám. Tudtam, hogy itt van, mégis meglepődöm. Nagyanyám, öreganyám – mind a két szó ugyanazt jelenti. Nálunk nem, nagyanyának az anyai nagymamát hívjuk, öreganyának az apait. Amikor látogatóba érkezve a mamát kerestem, ángyi azonnal rám dörrent: – Öreganyádat keresöd? – A mozdulatlan délután, mint egy üveglap dereng előttem, hol átereszti, hol visszaveri a fényt.

Sárgult, papírvékony, de még eleven bőr feszül a járom-csontra, de meg-megremeg a száj szögletében. A szem fölé kiugrik az erős szemöldökcsont. Én is megtapogathatom a sajátomat. Az arcra kendő árnyéka rajzol ívet. Föl-nyílik az ajak, a fogakon megcsillan a fény. Aztán újra becsukódik a száj, pengeéles szigorúság őrzi a lélek titkát, nemcsak az övét, az enyémet is. És most már nem nyílik szóra soha többet. Magamra maradtam. A szél idegenül csap le a távoli dombok felől. Fehér, ezüstös villanás hasít az üres égbe. Behunyom a szemem. Így indulok haza, a lassan meg-megnyíló pillák résnyi látóterében éppen csak a téglajárda huppanóit tartva szemmel.

Amikor belépek a kapun, előnt a fölismerés meleg árama. Nem tudom, miért örülök ennyire a megérkezésnek, de örülök. A pitvarban állunk, a diófa árnya alatt. Homály fogja föl a mozdulatokat. Közel kerültünk. Mennyire közel! Nagymama – fájós a lába, mégis megelőzött – rám emeli a tekintetét. Egy pillanatra kisimul az arca, kiemelkedik a ráncok redői közül. Szeme bogara, mint egy sárga üveggolyó, mélyén a fénytörés szirmai. A szem s a fal fehére áttűnnek egymásba. Leereszkedik a szemhéj, az arc mozdulatlanúságba dermed, mintha én itt se volnék.

– Mama! – mondom, s ijedten rángatom meg a szoknyáját.

– Na, möggyütté' te is? – mondja, mint aki mély álomból ébred. Lehajtom a fejem. Cipőm orrát nézem, a tornác moha ette tégláit. Tekintetem bizonytalanul ide-oda ugrál, mintha félnék, pedig nem félek. – Osztan sirtá'-e? – a hangsúly enyhén szemrehányó.

A szobából a nyitott ajtón át kihallatszik a szekrényajtó nyikorgása. Ott vetkőzik, öltözik vissza a keresztanyám. Tőle tudja, vagy látta is?

– Igen. – Eltakarom a szemem. Nehéz volt kimondanom az igazat.

– Pedig aszontad, nem sírsz.

– Nem mondtam.

– Dehonnem, emlékszöm rá, hogy aszontad. – Nem emlékszem, hogy mondtam volna, de abban sem vagyok biztos, hogy nem mondtam. Akár így, akár úgy, lelkiismeret-furdalás kínoz. – Aszontad, nem szeretöd, aszontad, akkor minek sírná'. – Megfogja az államot, és maga felé fordítja erőszakkal a tekintetemet. Ennyi elég is, hogy sírva fakadjak. – Hát szeretted mégis! – állapítja meg nagyanyám, olyan szenvtelenül, mint ahogyan az orvos fogalmazza meg a diagnózist. A sírás vad örvénye forgat, olyan féktelen erővel, hogy beleszédülök. Az öntudatlan kábaság egyre mélyebbre nyom. S ahogy fölnézek e haldokláshoz hasonló szürke süllyedésből, látom a lámpafényű szem együtt érző villanását, s érzem, hogy az érdes tenyér fejemet simogatja, s arcomat tejszagú kötényébe vonja. – Ne sírj, na, ne sírj! – Annyira távolról indul a hang, mintha nem is hozzám szólna, aztán végül, mint az infúzió, úgy ömlik belém. Melegség borzolja a bőröm. Annyira elgyöngültem, hogy mozdulni is képtelen vagyok. A levegő is kihűlt körülöttem. Már nem sírok. A védtelen bőr reszketve rándul össze.

Érzéketlenség vesz körül. Minden, amit érzékelek, egy teljesen idegen világ érzetét kelti bennem, semmi se olyan, amilyen eddig volt, és már nem is lesz, érzem, tudom, soha többé. Lengő fény, vásári kavargás, padlásillat, nyárcirádák, báránybunda csöndje. Hol vagyok?

Milyen hosszúra is nyúlhat egy délután! Idegenül koppan minden zaj, mintha egy-egy tévedés eredménye volna, s nem igazi moccanása a világnak. Ellenállásom, érzem, ugyanígy pereg el. Ami megmaradt belőle, idegen, mint a nadrágszárra fröccsent, megszáradt sár. Ha megdörzsölöd a szövetet, szétporlik. Az vagyok, akivé nem akartam lenni. A nyárikonyha sárgafödje kimázolva, locsolva. A bordó falon fröcskölés kék mintái. Nagyanyám ott guggol középen. Krumplit pucol. Előtte dézsa, jobbról kosár. Kintről nézek be, s olyan így, mintha nagyon messze volna. A délután, mint egy befőttesüveg, hirtelen dongani

kezd. Talán darázs szállt bele. Huhuú bzmm, huú bzmm, hu huhuú bzmm... Föltört dió. A disznók vadul üvöltenek. A moslék már a tűzön fortyog. Kificamított szót keresek, de csak ez jut eszembe: békülékenység.

Harangoznak. Egy-egy erősebb kondulás föl is kapaszkodik a völgyből, majd visszacsúszik. A kertek alatt, a templom felé szántás kipállott rögei sárgállanak a dombon. Most könnyű így végignézni a tájon, de amikor szembeszegül veled a távolság, amit meg kell tenned, szembe a szél, a kerítések, a fák, az út göröngyei, a hajlat lejtése, emelkedése, alig tudsz vele megküzdeni, zihálsz, a lábadat görcs béklyózza. Tehén bög, tyúkok kárálnak, birka béget, ló nyerít. Itt vagy itthon. Nagyanyám szemmel láthatóan egyre mélyebbre fészkei magát ugyanazokba az apró mozdulatokba. A gyűlölet gyorsan ellobban, akár a csillagszóró, de közben fényt vet az arcra, amely a közélébe kerül. Röpké, éles fényt, mint a magnéziumvillanás. Kézzel nyomja szét a főtt krumpli gumóit, keveri közájuk a korpát, a vizet. Mintha sarat kavarna, belemarkol a sárga kulimászba, kicsúszik ujjai közül, újra belemarkol, újra kicsúszik. Törzsével is segít, aprókat ing előre, hátra. A kulimász egyre sötétebb lesz, és egyre széjjelebb kenődik. Az öntöttvas lábas világoskék zománca már jórészt lepatogzott, egymást érik a fekete foltok. A mozdulatok, mint ha egy láthatatlan gépet forgatnának. Közben a moslék meleg vízében egészen föloldódott a korpával áttört krumpli: csatakos, barna kanálishé. Elkészült, paprikáskrumpli illata párolog belőle. Nagyanyám két vödört készít elő, egyikbe belemeri a moslék felét, a másikba a maradékot önti, s a vödörrel elindul a disznóól felé. A nyárikonyha ajtajából nézem, ahogy a moslék habosan a vályúba ömlik. A disznók egymást földöntve, harapdálva vonaglanak fölötte, csúszik, dobog a palló, szuszogás, fröcskölés, vinnyogás, sárga fogak. A kerítésen, a disznók hátán, mindenütt csirkék nyüzsögnek a szétfröcskölődő moslékban. Szárnyukkal verdesnek, s ha lehull valahova egy-egy

magvasabb csepp, azért megtépik egymást. Nagyanyám már a kukoricát csörgeti egy bádögbögrében: pi, pi, pi, pi, pi, pi, s széles mozdulattal az udvarra szórja a szemeket. Fölbőg a tehén, nagyapám lucernát vet eléje. Nagyanyám a fejőszéken ül összekuporodva, s a sajtárba ütemesen csorran a tej.

– Esse kerül a menyországba, a' biztos. – Csak úgy magának mondja, de azért nem sajnálja, hogy hallom én is.

– Miért? – kérdezem megrökönyödve.

– Hajaj, vót bűne ölég.

– Milyen bűne?

– Nem látták azt templomba', talán még húsvétkor se.

– Megborzadok, de azért próbálok öreganyám védelmére kelni.

– Nem ért rá.

– Mit védöd, nem attak azok neköd sömmit.

– Attak.

– Osztán mit?

– Szöllőt.

– Azt a savanyú otellót.

– Meg körtét.

– Fostos vót az is.

– Jó körte volt.

– Jó, hát persze hogy jó. Mégiscsak mögha't. Sajnáni kő, akármilyen vót, mer' különben mögver az Isten.

– Én nem sajnálom. – Megszédülök. Most emlékszem vissza, hogy tényleg egyszer már kimondtam ezt a mondatot. Bor. Este. Vacsora. Esztelen fény vetődik a falra. Tompa idegzsongás kétsége rángat. Egy szál, visszhangos nevetés. Mintha hajszoznál. S ahogy kimondom ezt a kimondhatatlan mondatot, felcsaholnak a kutyák, lövések dörrennek. Mintha elájulnék, becsukódik az öntudat könyve. Miért ez a heves megbánás, amikor mindenki helyesel?

– De sirtá'.

– Mindenki sirt. – Olyan gyorsan csattan az újabb kérdés, hogy szinte megbénulok.

– Csak azér’? – Rosszullét környékez. Még látom a sárga szem lámpáját, ahogy kialszik. Sötét csönd tódul a helyére. Csak nem a halál? Megrémülök, ahogy földereng tudatom legfenekéről a szó.

8

Vissza, az emlékezet mezsgyéjén visszatalálok. Ünnepe van, reggel, süt a nap. Felé fordítom az arcomat. A verandán ülök. Az asztalon reggeli. Szememben még az álmos-ság homálya, de szétfoszlik könnyedén. A nyers napfény fölmutatja a tárgyakat. Azok ellenkeznek ugyan – élük begörbül, sarkuk eltompul, behajlik az oldaluk –, de nem sok eredménnyel, rejtőzködésük véget ért. S amint tisztán és szilárdan kirajzolódnak, háttérbe is húzódnak nyomban, figyelmem elkerüli őket. Arcomon a mosakodás rosszul letörölt vizes foltjai. Lábammal harangozok.

– Ne harangozz! – szól rám csöndesen nagyanyám. Mellettem a padon, szemben az utcával nagyapám ül. Kétoldalt egy-egy széken keresztanyám és nagyanyám.

Ahol rendszeren senki sem szokott ülni, háttal az utcának, szemben nagyapámmal és velem, most apám és anyám foglalják el a helyet egymás mellett a szobából külön e célra kihozott székeken. Bármennyire is vakító és teljes a napsütés, őrzi magában az éjszaka közeli, harmatos hidegét. Megborzongok. Nagyapám megszegi a kenyeret. A tömpe ujjak áhítattal rajzolják a keresztet. Óvatosan mozdul a kés, kanyarodnak le a kenyeres kosárba a karéjok. Zöld uborka, szalonna, sonka. Az asztal közepén egy lábasban malátakávé. Merítünk. Elöttem nagy, piros bádogbögre. A zománc alól itt-ott fekete égés nyomai látszanak. Habzik a kávé. A pörkölt árpa kesernyés íze átjárja a tej édes-semleges kortyait. A kenyér héján a kemence maradék hamuja. A kenyeret a kávéba tördelem. Kanállal nyomkodom le, kevergetem az úszkáló darabokat, míg

meg nem szívják magukat, el nem süllyednek. A kávé és a napfény foglalják le érzéseimet, mintha egyedül volnék. Mögöttem hétköznapiak hosszú sora. Átlátok a ma fájdalomosan ünnepi csöndjén, mint egy kerítésen.

Máskor magam hozom ki a reggelit a nyárikonyhából, ahol piros bögrém a moslék öntöttvas fazeka mellett melegszik. A lábamat lóbálom, élvezem, hogy nem szól rám senki se. Nagyanyám az állatokkal bajlódik. Keresztanyám talán a boltba ment? A műhelyben cseng-bong már nagyapám kalapácsa. Gyorsan nyelem le a reggelit. Boldogan válok eggyé az ismerős, avult ízekkel, mintha ruhát ölténék. Kicsapom a veranda kiskapuját, és futok a műhelybe. Szuszog a fűjtató, szikrázik az üllő, dübögnek a füstös falak. Ló nyihog. Vas csöng. A hétköznapiak méhkasdongása ilyen.

Most azonban minden más. Apám és anyám sietve állnak föl, tolják ki maguk alól a széket. Keresztanyám, nagyanyám hordják le az asztalt. Törölgetnek. Keresztanyám szinte a kezemből kapja ki a bögrét. Előkerül a bőrönd, a szatyrok, a kosarak. Egy piros-fehér vászonszalvéta, benne dió. Egy másikban bab. Újságpapírban szalonna. A régi, kopott papírbőröndöt spárgával kötözzük meg, fülét dróttal erősíti újra apám. A kosár vászonszalvétával van letakarva. A szatyor ugyanúgy. Fölállok, visszaülök, elindulok, megállok, nem találom a helyemet. Elutazunk? De hát miért nem mondta ezt eddig senki? Tudhattam volna anélkül is, ha akarom, de nem akartam. Disznóól, repedt favályú, a ganyélé fekete tócsái, csípős szaga, s mindez a reggel szokatlan, törékeny fényébe mártva; s a kert, a levelek szürkék a víztől, a legkisebb érintésre bőven ömlik belőlük a harmat, a fű is fehér vízcseppektől szikrázik. Sírás szorítása a torkomban, de még nem olyan erős, hogy meg kéne adnom magamat neki. Halogatom a búcsút, egyelőre még itthon vagyok. Fölöttem a körtefa leveleinek opálos fénye. Az enyhe szellőtől dagadozó lombkorona, mint egy léha léggömb, úgy száll el a semmiségbe.

Gőz gomolyog. Közénk csap, elválaszt sisteregve. Örök-re... örökre... örökre... – ezt kattogják a távozó kerekék. Megszédülök, amikor megértem. Mintha a halál öle ringatna el, és fulladásig a rémület. Sírok. Soha többet. Soha többet már? Hiányzik minden, még az is, ami itt van velem, amit magammal viszek. A színek, a formák tánca egy negatív távlatba lejt. Ismeretlen, távoli világ forog velem. Nincs. Ez tudatosul bennem. A külső és a belső, látvány és látomás összekeveredik: meszelt falak, öreganyám utolsót rebbenő keze, sárkánygyík surranása a vörös fű között, mintha minden láthatóvá válna, amiről nem szeretnék tudni. Levegő után kapkodok. Kifut a vonat a rezzenéstelen nyárfák közül. Egy elvont eszme él bennem, ami túl durva és túl finom ahhoz, hogy vonatkoztatni lehessen bármire. Nem tudom elképzelni, mit jelent, de azt tudom, az élet rendjét ez szabja meg. Elmegyünk valahonnan és megérkezünk valahova, miközben képtelenek vagyunk egészen elszakadni bármitől, és véglegesen megérkezni bárhova.

Anyám magyarázatai nemhogy elindítanak, inkább megállítják a képzeletemet. A vonat lassú, de biztos zökkenői nyugtatnak meg. Az érzéketlen zötyögés álomba ringat. Elképzelni se tudom, mi lesz a vége mindennek. Ha visszafordulnánk, még lehetne másképp, de úgy már akkor se, ahogyan volt, ahogyan folytatni szerettem volna. Ami elmaradt mögöttem, annak a jelenléte megismételhetetlen. Nem kényszerít semmi és senki, mégis úgy történik minden, mintha kényszer következménye volna. Ami megtörtént, nem élhető újra; olyan, mintha soha nem is lett volna.

Talán, ha el tudnám képzelni, hogy tőlem függetlenül is ugyanígy létezne minden, ahogyan most velem, körülöttem, jobban megérteném a világot, gondolom, s jobban el tudnám fogadni olyannak, amilyen, de ha ez a helyzet előállna, ha nem léteznék, és nem létezne semmi se számomra többé e világból, akkor hogyan ellenőrizhetném, úgy történik-e minden, ahogyan elképzeltem, vagy vala-

hogyan egészen másképp? Lehetetlennek tetszik, hogy megértsem, mi történik velem, még csak egy – legalább a magam számára – elfogadható hazugságot sem tudok kiválasztani a sok közül, ami körülvesz. Egyáltalán, bármiféle elhatározásra képtelen vagyok így, hogy már előre látom az értelmetlenségét. Lehet, hogy lesz majd idő, amikor egyszerre mindent csorbíthatatlanul megérttek, de alig-hogy elképzelem, már nem kívánom ezt se, túl terhes tudás volna, azt hiszem. Az a kevés fény, ami be-beszűrődik félálomom deszkarésein, a múlt fénye, nem a jövőé. A diófa lombját látom ismét, érzem a megemészthetetlen, keserű illatot, ami késként vágja át a langyos, porízű estét. Falu. Bozontos fű. Látni vélek valakit az ablak már egészen eltompult messzeségében, napszíta arc, szőke haj, az ingen világoskék-fehér csíkok. Valakit, aki nincs, de aki lehet, hogy én voltam nemrég?

Szinte arculcsapja az elrobogó vonat szele, a fekete, olajfényű, vasszagú testet villámló ablakok világítják át. Langyos, puha por buggyan föl meztelen lábujjai közül. Fürdésből jön éppen. Egyedül gyalogol a dűlőúton. Mögötte a folyó: sárga víz, lassú örvények, tollak, virágszirmok, pitypang pelyhei, iszapos tócsák a parton. A víz édeskés illata, mint egy lánytest közléről. Víz, sár, ázott virágszirmok. A nap szinte szúr, bizsergő melege befészkei magát a bőr alá, az izmokba, a vérbe. Fönn a foszlányos égen, ahogy hanyatt fekszik, meglátja a színtelen felhők foszlányait. Messze vannak, olyan messze, amilyen messze még sohase voltak talán. A meredek partot, a kiszélesedő katlant vörös cigánykóró s hamvas бүrök növi be. Forró susogásuk egészen a közelébe nyomul, szinte beléfojtja a lélegzetét. Komló fut föl. Őserdő meleg párája. A légnyomás távoli terhét cipelve meg-meginganak a bokrok. De itt nem érződik ebből semmi, a mozdulatlan levegő üvege mögé húzódik minden zavaró moccanás. Fölfelé szabadon lobban a tekintet. A víz térdig ér, de az erős örvénylés sodrában mégis reszketni kezd. A meredek

lőszpart szemellenzője között messze siklik a tekintet. Fahíd. Idehallik a dobogás, mintha fölötte csattogna át a szekér, az aratók lépései itt dobognának, s a forró pelyva és a por mintha a hajába szóródna egyenest. Ahogy elül a zaj, a félelem újra visszatér. Belső zsongása fölfedezhetetlen forrásokból táplálkozik: bogár zúg, váratlan loccsan egy hullám. A durván botladozó örvény a lábát markolja. Az ég, amilyen változatlanak tetszett nemrég, most olyan hirtelen sötétül el. A nap a katlan peremére csúszik. A bozótos réseiben új színek, új árnyak. Az ing gyöngyöző bőrére tapad, amikor fölveszi. Már a katlan peremén áll, onnan néz vissza a hirtelen fölmorajló sokaságra. Lányok sikongatnak. Legények csörtetnek bele a vízbe. Ló horkan, ahogy vezetik lefelé a lejtőn. Mindez már eltűnőben. Az erős, meztelen testek látványa messze harsog. Háta fordít, az út porát rója. A fű finom hullámai a keréknyomokba csapódnak. Tarajuk kékes villanásában, ez már az alkonyat előjele, virágok. Illatuk kicsapódik, mint a só. Lepe-reg a dülőút bársonyos porába. Két keskeny, kerekektörte csík, úttalan út vezet a vadon réten át. Fekete bokor, egy karcsú ág nyúlik ki belőle, a szárazság letépte róla a lombot, mereven inog, amikor ráül egy madár. Mintha titkos lendület vinné őket, így hintáznak bokorról bokorra az álmos gébicsek, csivogásuk egyszerre lobban föl az este kotlósszárnycsík alól. Néha elnyúlik hosszan, fájdalmasan, mint a szekérnyekergés, máskor beleszaporáz, mint a sietős tilolófa. E békétlen, hullámzó dal fölött az egyre közeledő ég, már-már karnyújtásnyira. A fenyegető, fényes vidrahát arcához ér. Fut. A szabadon ki-kibomló szél fölkapja lépteit porát, s kiteríti messze a hullámzó fű fölé. A falu fénypontjai pislogva várják haza.

A fülkét homályos kocsifolyosó fűzi össze. A lámpák állandóan égnek, dülöngő árnyak járkálnak alattuk. A mi fülkénkben apámon, anyámon s rajtam kívül csak egyetlen idegen foglal helyet. A gyéren sugárzó vészlámpa csak a körvonalakat rajzolja ki, a többi részletet elnyeli a ho-

mály. Az ablakból az éjszakára látni. Anyám feje a koszos támlára nyaklik, a szája tátva, sötét szivárog belőle, s ez rossz sejtelmeket ébreszt bennem. Öntudatlan, néha-néha horkolásba bicsakló szuszogása megriaszt. Apám a másik sarokban, feje mélyen lecsügged, egészen a térde közé, a haja kettéválik és zavarosan összekócolódik.

Én közben éberen figyelem az idegen ceruzájának útját, ahogy laza körvonalatokat, mindentudó tónusokat vet a kinyitott vázlatfüzet üres oldalára. A látvány lassan, de biztosan bontakozik ki a puhán cikázó grafitnyomok alól. Egy kastély. Az előtérben lakótorony. Oldalt, balra hátrafut a főszárny. Néhol kisebb kiszögellések. Az előtérben lombok. Esti kép. Az ablakokból fény vetül a parkra.

– Készen van – mondja az ismeretlen útitárs, és eltartja magától a füzetet, hogy távolról is megsejtelje, mire jutott. Látja rajtam az érdeklődés jeleit. Felém fordul. – Tetszik? – kérdezi. – Szoktál te is rajzolni? – Miből gondolja, csak nem anyám mondta meg neki, amikor még ébren volt? Nem emlékszem rá, hogy volt idő, amikor ő volt ébren és én aludtam, de biztos vagyok benne, hogy így történt. Miért kell mindent elmondania?

– Nem – mondom megalázva, mert tudom, hogy tudja, hogy hazudok.

– Mit szoktál rajzolni?

– Semmit.

– Dehogynem – vág közbe anyám, aki most ébredt föl, éppen a legrosszabbkor. – Mutasd meg a bácsinak!

– Nincs nálam semmi.

– De van, csak szégyelli – mondja könnyedén anyám az idegennek, én remegve tiltakozom.

– Nincs. – Hiába, anyám már a bőröndben kotorász. Kétes mozdulatai belesüllyednek a ragacsos lámpafénybe. Előkerülnek a nyári mázolómányaim, amelyek híven árulkodnak róla, hogy mennyire járatlan vagyok a vízfestés fortélyos mesterségében: a színek átfolynak egymásba, összepiszkítják egymást, másutt meg a papír fehérségét se

képesek befedni egészen, kivilágít alóluk a rajzlap. A hibák színes ceruzával vannak kijavítva, de ezektől a javításoktól az egész – most látom csak – még szánalmasabb. Kívülálló talán nem veszi észre, hogyan is vehetné, hiszen nincs összehasonlítási alapja, a papíron látható színek, formák milyen messze vannak azoktól a színektől s formáktól, amelyeket láttam, és amelyekhez a festék, a színes ceruza segítségével közel akartam férközni.

Keresztanyám – látva buzgólkodásomat – képeslapot tett elém, másoljam le. Engedelmeskedtem, de nem érdekelt a föladat. Hiába kaptam újabb és újabb képeslapokat másolásra, visszatértem eredeti témáimhoz, őket akartam tetten érni, a kalászkok között bujkáló búzavirágok kék pislogását, a térdig érő pipacsmező bársony-ringatózását, a régitemető sarkában égre meredő kiszáradt öreg akác csontvázának feketeségét, a patkolásra váró ló izmainak ideges vibrálását, a lucernát szaglászó bárány átszellemül arckifejezését, és ezer kudarc, minden sikertelenség ellenére is velük birkóztam a képeslapok csábító és tetszetős másolása helyett. A férfi érdeklődést mímelve lapozgat a füzetben.

– Ügyes – mondja, és a képeslapmásolatra bök. Hosszan, lelkesen magyaráz anyámnak. Sértetten fordulok el, nem érdekel, mit mond.

Az ablakhoz lépek, kinyitom. Világosság ömlik az arcomba. A szélfúvás bőröm alatt zizeg. Egy állomáson vágatunk keresztül. Kihajolva, hosszan nézek utána. Megálunk-e valaha, valahol? Mintha sose érhetne véget ez az éjszakának nekilódult rohanás. Fárasztó zakatolás, egyhangú szél. Fölhúzom az ablakot. Odakint a távolodás néma meséje. És idebent?

A vázlatfüzet – a szégyenem – visszakerült a bőröndbe. Ez megnyugtat, az már kevésbé, hogy a férfi is, anyám is biztatóan néznek rám. Nem viszonzom a tekintetüket. Zavartan fordítom el a fejemet, keresek valami más célpontot az érdeklődésemnek.

Éppen a lámpa alatt egy reprodukció kerül a látókörbe. Sárga gyűrődések. Jelentéktelen mozgás rendezi el őket. A sárga bősege megered. Okker és citrom. Kukoricacsövek. Csak egy részlet, de az egészet befolyja. Sárga visszfény a bő ujjú ingek ráncaiban. Arcok. Szinte egytől egyig ismerősek. Meseszó parázs fészke. A mozgás és a mozdulatlanság egyszerre van jelen. Áttetszik, mint vízen a kő. Aki te voltál, most én vagyok. Ócska papír, rajta az ázás térképeltjei, hólyagok púpjai, de valamit mégis megmutat abból, amit keresek. Egyszerre távoli és ősi ígéret, ami menten szétfoszlik, amikor úgy érezhetném, közelebb kerültem hozzá.

A sarokba húzódva rázkódom a haladás ütemére. Szemben ugyanez az ütem ringatja a fölhlólyagzott papírú reprodukciót: kukoricahántás. Hollósy Simon. Fejem lehajlik, az álom mázsás súllyal öleli magához. Talán a szél, talán az elhagyott messzeség zúg benne, s a képzelet fényét átkaroló csöndes fájdalom. Mindegy, mi történik velem, elfogadom. Éppen csak villanásnyi képek, amelyeket nem láthatok, de sejtelveik egészen a mély ösztönökig érnek. Találkozhatnék bárkivel, és nem találkozom. Egyszer aztán ennek a kietlenségnek is vége szakad.

Az apró részletek azonban, amelyekkel eddig nem törődtem, most egészen magukhoz vonzanak. Valahol mélyen ez az elfelejtett kezdet rendez el mindent, tisztában vagyok vele, mégsem akarom elismerni. Nagyobb függetlenségre tartok igényt. Tudásom maradékát is összezilálom, csakhogy elképzelhessem, amit nem lehet.

Menekülő figyelmem ekkor talál rá a sarokban egy másik képre. Hatalmas, kongó terem. Jobboldalt, az előtérben emelvény. Zászló. Alatta egy köpcös, apró férfi. Bal kezét hátracsapja, papírt szorongat benne, alighanem a beszéde kéziratát. Előrelendített jobbjá megáll a levegőben. Körülötte a tömeg a pillanat dermedésébe zárva. Csimbókos szakállak, bajszok dere. Puskák. Tölténytartók a derékon, a mellen keresztbe vetve. Cigaretta parázslik. Pipa.

Füst. Beszéd lehelete. Ruha, haj, kötés, sapka, zászló egyetlen örvénylés föl-fölvillanásaiként vetődnek elő, süllyednek el egyetlen látomásban. Izzadásbűz. Ital szaga. Megérint a kialvó érzékek hatalma, álmodom. Fegyverropogás szikrái úsznak a fekete álomitatós szálkás ürességében. Tűz! Tűz! Tüüüü!

Félálomban lebegek a lépcsők fölött, idegenek adnak kézről kézre, csodálkozva érek földet. A peronon állok a rendetlen csomagok között. Vacogok. Gőzcsomók. Huzat tépi őket, mint a vattát. Szállnak, lebegnek a foszlányok, aztán összekavarodnak. Bár lábam alatt a talaj szilárd, a döcögés kábulata forgat még mindig. Körül a pályaudvar, a huzatos, magas üvegcsarnok fényei. Az ajtó, mint egy bádog denevérszárny tárul ki. Hajamba kap a szél. Mintha egy fürdő lépcsőin ereszkednénk alá. Üveg. Fém. Kirakatok. Villamos zörgése. Autók. Csengő csilingel, duda har-sog. Féknyikordulások. Aueöiáé...

Mindig más kezdet áll elém, és egyre nehezebb megbirkóznom velük. A zaklatott percek nem alkalmasak rá, hogy tájékozódjunk. Csupa téves távlat bomlik ki belőlük. A múlt egészen megfosztva örökétől, befejezetlen marad, így igazán tékozló minden. Úgy érzem, nincs idő kivárnom, amíg az események beteljesednek. Nincs idő a végére járni semminek. Ha csak egy arasszal tovább jutottam, már nyert ügyem van, az egy másik világ, ott újra kezdődik minden, új jogom a szerencséhez még nincsen elhibázva. A valamikori teljesség így csorbul ki végleg, és így haladok én is szegényletes, ravaszkodó oldalazással a be nem látható jövő iránt.

A próbálkozás lendülete nem emel föl, de nem is tapos el. Távól előttem, fölöttem füstnyi remény lebeg, felé igyekszem, de nem érem el. Jelenlétemet a villamos pislákoló lámpafénye tölti ki, túljut rajtam, bevilágít oda is, ahol sose jártam, ahova el se juthatok soha. Bizalmam nem sok van ebben az emlékezet táplálta sejtelemben. Azért meghagyom amúgy sem erőszakos jogában, jobbat úgysem

tehetnék. Amikor mégis látni vélek valamit ebben az időn és téren túli ragyogásban, az mindig más, nem azonos soha semmivel, még önmagával sem. Mindig más mozgás nyűge béklyóz le. A pillanatok önmagukat szüntetik meg. Ha megérint egy-egy elhatározás, csak arra jó, hogy nyomban semmivé váljék, akár az elmulasztás, vagy éppen a megvalósulás által.

Sokáig várok ebben a jeltelen jelenlétben, betölt az érzéketlenség nyugalma. Bármilyen hosszú is ez a várakozás, nem lepődöm meg, amikor vége szakad. Fölötlik egy újabb esély, amire nem számítottam. Igénybevesz már az is, hogy gondolkodok rá. Hamvadó parázs fiatalodik visszafelé.

Nem hagyatkozhatom semmire, ami jelen van. A létezés minden pillanatában ott lüktet, már létrejöttékor a megsemmisülés. A töretlen űr lélegzete. Hiába tudom, hogy a lehetetlenről képzelődöm, nekifutok újra meg újra mégis. Mást kéne hinnem, mint amire a tapasztalat csábít. Semmi bizonyítékom rá, hogy az érzékelt valóságon túl egy másik valóság rejtőzik, de mint egy rögeszme, más és más változatban, mégis folyton ez a képzet kísért. Mi lenne, ha egyszercsak beteljesülne, amire várok? Nyugtót nem adna az se. Megkeseredik számban az íz, agyamban a tudás.

Reggel van? Kifelé botorkálok. Még az is fölrémlik bennem útközben, mi lesz, ha nem sikerül, elbotlom, hasra esem, összetöröm magamat, megsemmisülök? Gyanúsan simán megy minden. Konyha. Tejfölös kenyér, savanyú uborka. Egy kendő hűvössége csap az arcomba, mintha tél volna. Megyek az úton. Por. A ködben szürke parasztok úsznak, a vállukon kasza, oldalukon kotyog a tokmány. Egyszer mintha már megtörtént volna mindez, megérinti bőrömet a szürke, hűvös por. Nem vagyok egyedül. Nagyanym, nagyapám: sapka, kendő. Öreg arcok a hajnali, tompa égen. Emlékszem rájuk, keresem őket, és nincsenek sehol. Mindennel így járok majd? Valahol távol szekér zörög. Az állomás sárga épülete. Kétoldalt a fehérre

meszelt betonkerítés. Oldalt pléh víztároló, hozzáerősítve, hosszú nyélen a pemet és a csáklya tűzoltásra előkészítve. Talpfák, sínek. Távol és közel. Nyárfák ideges lombja. Ősz van. Nagyapám hajol le elsőnek hozzám, megcsókolom borostás arcát, a hirtelen légvonat fölcsapja kabátja szárnyát. Nagyanyám kendője éppencsak megérint, máris befut a vonat. A kerekek és a lépcsők közül sisteregve dől a gőz. Fehér csomói között állok a peronon. Kiabálás, lökdösődés. Az állomás csak akkor bomlik ki a gőz ezüstpapírjából, amikor elhagyjuk. A rázkódás egyenletes üteme szétrázza mindazt, amit az otthonomnak véltem, eresztékei szétcusúsznak, mint egy összeomlani készülő állványzaté.

Átlátok az üveges derengés mögött elúszó tájra. Erre csuktam rá a szemem. Késő, már késő visszanézni. Megérezem a kemény ragyogás messzi ízét, amit nem a múltó nap fénye ad. Vagyok. A sugárzás a lélegzet rendjéhez hasonló. Elszakadva, kitépve: levegőbe tárt gyökerek. Napfényes dombok, régmúlt melegség, olthatatlanul más világ, az nem lehet, hogy véletlen mozdulat műve volt csak. Hideg van. Csörömpölés nyers ingerei. Villamos. Éjszaka. Fény. A város, amire nem akarok ráismerni. Röpülés érzete keltette csömör. Magától jött, nem kellett érte tennem semmit. Vészjóslón pattognak a villamoskocsi eresztékei. Az áramszedő szikrát szór szertesztét. Mindent átvilágít az érkezés idegensége.

Iskolapor. Hályogos, meszelt ablakok. Torkomat köd kaparja. Lassan világosodik, gyorsan sötétedik. Egy mély, fekete folt nyílik meg előttem. Észrevettem, és belezuhanok, bár nem akarattal. Mintha meghaltam volna, és mégis élnék. A bizonytalanság mentőövébe kapaszkodom, nem az vagyok, akinek véltem magam, kétes igyekezetem mintha ezt jelentené. Érzékeim minden lehetőséget egyforma készséggel hajlandók elfogadni. Ez zavarba hoz.

Azt is kimondom, amit nem kellene, de néha ugyanez fordítva is igaz. Mint akinek a szó parancsol. Ha kimon-

dod, vége. Vége és mégis él, elevenje a kollektív emlékezet. Akkor jut eszembe mindez, amikor már-már elereszt magától az emlékezés. Recsegés. Enyv. Bútorok. Megint egy pont, ahonnan folytatni lehetne. Nem én választottam a helyszínt, egyszercsak itt van körülöttem. Vagy még sincs? Tér és idő fölfoghatatlan távlatai. És bennük egyetlen olvasható jelet sem észlelek. Elalvástól az ébredésig vezet az út. És vissza aztán. Hideg folyón nézek keresztül, mint egy ablakon. Befúj a szél, szállingózik a por.

A szemgolyómra enyhe nyomás nehezedik, úgy érzem, egészen közel vagyok, egy billenés, vagy annyi se, és elértem. Volt már, hogy sikerült. Legalábbis valami ilyenre emlékszem. Aztán elszalasztom. Az az érzésem, hogy most aztán végleg. Ez a büntetés azért, hogy azt éreztem, hatalmam van rajta, amikor pedig nem volt. Ami jelen van, teljes káprázatával van jelen. Talán hogy kárpótoljon az ösztöneim mélyén feszülő süket ellenkezésért?

Hideg izzadság lepi el a homlokomat. Megbénít az ismerős, régi érzés közelsége. Nemrég még elindulhattam volna bármerre másfelé is, de most már nem lehet, a lehetőségeim végképp bezárultak. Talán éppen ez kellett hozzá, hogy a legnagyobb erőfeszítésre is képesnek érzem magamat. Félek, de talán éppen ezért minden idegszállammal figyelek. Láng lobban föl így, s alszik el. Kopás nyugtatja meg, utalja tegnapivá a legelevenebb tudást. Elképezelek valamit, s elindulok felé, ha előre tudhatnám, hogy hiába, ezt tenném akkor is. Veszíteni is lehet mámoreosan. A lombreflexek fölfelé futnak a fehér falon, aztán leömlnek. Fárasztó mindennek a tudatában lenni, ugyanakkor csábító is. Ami megtörtént egyszer, azzal lehet nem törődni, azt el lehet feledni, csak éppen meg nem történtté tenni nem lehet. Mindez nem jelenti azt, hogy több félelemmel fogadnám a közelgő pillanatot az eddigieknél, de azt se, hogy kevesebbel, semmit nem jelent.

A fehér falon finom szélárnyék reszket. Honnan vetül ide? A karcsú, keskeny ablakokból, amelyek az utcára néznek? Kora délelőtt van. Hópelyhek csípős darázsraja kering körül, ahogy anyámmal a havas márciusi utcára kilépünk. Rövidnadrágban vagyok. Lehajtom a fejem, a szandálom orrát nézem, s az utat a lábam alatt. Anyám a kezemet fogja, és szinte húz maga után. Szabad kezemmel lúdbőröző combomat dörzsölöm, térdem furcsa merevség ropogtatja, aprókat lépek, mint egy kutya.

– Fázol? – kérdezi anyám. Nem szeretné, ha igennel válaszolnék. Miért okozzak neki csalódást, hiszen ha okoznék, sem változna semmi.

– Nem – mondom hát vigasztalón, és készségesen szaporázom a lépteimet. Az út ügetésem ütemére rázódik talpam alá, olyan egyformán, hogy elveszítem. Tévedések sorozata kényszerít rá, hogy megérkezzünk.

A pártház egy bordóra fröcskölt épület. Hámlik róla a vakolat. Itt lesz az ünnepség. Az ablakokat díszítő virágos, de golyónyomoktól gyötört stukkódíszek módos svábházra vallanak. A boltozatos sárga fakapu sarkig kitérve. A keramitkockákkal kirakott kapualj visszhangozva fogadja az ünnepségre érkezők lépteit.

Jobbra a lépcső. A falon itt is sárgás foltokat vet a megszélés, talán a nedvesség, talán a keramitkockák miatt. Most látom, hogy az utcai részhez egy udvari szárny is csatlakozik L alakban, de ezt a csatlakozó részt nem szegélyezi tornác, mint az utcait. Az utcai szárny udvar felőli részét, ahol állok, széles tornác, vastag mellvédfal keríti, s vaskos, szögletes oszlopok. A nagy nézelődésben elvesztettem anyámat, egyszercsak azt veszem észre, nincs mellettem. Riadtan forgatom a fejem, de mozdulni nem merek. Szerencsére gyorsan – még mielőtt ráébrednék végzetes elvesztettségemre, és síni kezdenék – előkerül anyám. Mint göröcsös, parti gyökérbe a fuldokló, úgy kapaszkodom

a kezébe. Fogasok alatt, fölakasztott ruhák párájában megyünk, a falon a salétrom térképei, ajtók, szűk folyosók, aztán egy kiszélesedő torkolat, ismeretlen rendeltetésű tárgyak, ládák, keménypapírból kivágott, színüket hagyott alakzatok, nehéz bársonyfüggönyök, lécek, poros drapériák ismeretlen világa vesz körül. Izgatott arcok. Suttogás. Lépcsőn botladozunk. Valaki elsiet mellettünk. Hozzám ér. Meglök. Mások is. Kíméletesen, udvariasan, de lökdösnek.

– Hová megyünk? – motyogom magam elé, de anyám nem válaszol, talán nem is hallja a kérdésemet, talán ha hallaná, se tudna válaszolni. A szemközti falon három ajtó, és mindegyik nyitva van. Tükrök, ruhák, vízcsap, kibelezett szekrények néznek vissza rám.

– Megérkeztünk – mondja anyám, és elengedi a kezemet. Megfogja a vállamat, és előretol, az egyik öltöző közepén találok magamat, ráadásul egy idegen nő fölügyelete alatt. A nő mellén átvetve széles nemzetiszín szalag virít. Én csak egy kokárdát viselek. Szégyenkezve húzom össze magamat olyan kicsire, amilyenre csak tudom. A nő megragadja a felsőkaromat – erős, férfias szorítása van –, és ellentmondást nem tűrő magabiztossággal tol maga előtt a színpad irányába. Bizalmas erőszakosságától megbor-zongok. Honnan veszi a bátorságot, hogy úgy bánjon velem, mintha a saját gyereke volnék, háborgok, de csak magamban. Nincs lehetőségem tiltakozni.

Már a színpadon állok. Szemembe lámpák világítanak. Annyira közelről, hogy szinte a melegüket is az arcomon érzem. Elöttem a sötét nézőtér láthatatlan, valahogyan mégis érzékelem, hogy zsúfolásig megtelt. Egy asztal mellett állok. Az asztalon vörös terítő, tálca, pohár, egy kancsó víz. Az asztal mögött férfiak ülnek. Egyedül a mellettem lévő szék üres, idegen pártfogóm, az ismeretlen nő ide ül le. A férfiakon sötét öltöny, a nőn fekete szoknya, fehér blúz, a mellén keresztben – most veszem észre – a nemzetiszín szalagot egy ugyanolyan, ha nem szélesebb, vörös szalag keresztezi. Kiábrándítóan közelről látom az arcát,

az orra alatti pihéken verejtékcseppek gyöngyöznek. Félek tőle, mégis közelebb húzódok hozzá. Alighanem bátorító mosolya babonáz meg. Lent erősödik, majd elhal a mocorgás. A várakozásteli csönd örvénye mint egy oroszlánszáj ásít felém. Tekintetem anyámat keresi, de nem találja sehol. A keze után kapok, de csak az üres levegőt markolom.

Közben megszólal valaki. Rekedt férfihang. Mit keresek én itt ezek között az érdes, idegen hangok között? A szavak értelme elmerül a mondatokat derékba törő szónokias, idegen hangsúlyok gépies ritmusában. Az a néhány szabályos hangcsomó, ami kiszűrődik mégis, nem képes arra, hogy bármiféle üzenetet közvetítsen. Csupán néhány makacsul ismételtetett frázis tartja egyben a beszédet, nem az értelmezhető gondolatok, nem a logika. Ami csak egyszer hangzik el, mintha el se hangzana. A szavak, a mondatok úgy vannak jelen az emlékezetemben, hogy tulajdonképpen nincsenek is ott, mert másutt felejtették az értelmüket. Lecsüggeszttem a fejem, tekintetem a padló erezetét kutatja. A szeszélyes minták pókhálója meg-megremeg, mintha csak azért indázódott volna szerteszét, hogy engem foglyul ejtsen, ezért aztán mozdulni se merek.

– ...csa... patok... (Krákogás, szünet.) ...meghozták ne... szták ne... künk... (Jóval később.) ...zatos küzdel... mek árán... (Ezer elnyelt hang közül is kiválik a:) ...dicső... (Egy újabb torokköszörülést legyőzve:) ...cső föl... cső föl... csapatok. És elhozták... nekünk... a világ... (Szúrás a dobhártyámban.) ...szabadságot. (Rövid taps.) ...tartozunk... népének... ének... hálával. – A szónok leteszi a papírt, vége a beszédnek. A hosszantartó, fölszabadult tapsvihar azt jelzi, az értelmezhetőség minden zavara ellenére szónok és közönsége egymásra talált.

Hát így is lehet? – sandítok irigykedve a papírajait rendezgető férfire, aki a hatást látva elégedetten ereszkedik vissza a székre, s bólogatva, mosolyogva aratja le a dicső-

séget. Pedig most igazán nem szabadna ezzel törődnöm, semmi mással, csak magammal, hiszen én jövők. Ezt onnan tudom, hogy a szalagokkal kidekorált nő, aki mellett eddig álltam, tenyerét a hátamnak támasztva finoman, barátságosan a színpad előterébe terel. Ettől megnyugszom, bár semmi okom rá. Magamtól lépek tovább. Ekkor érint meg a szédülés, előre vonz egészen a színpad pereméig. Mintha a közönség fölött lebegnék. Hangom remeg, megbicsaklik, úgy érzem, nyomtalanul nyeli el az üresség.

– *Talpra magyar, hí a haza! Itt az idő, most vagy soha!*

Sose éreztem még ennyire, hogy szükségem van a megértésre. Csak a lámpák zümmögése hallatszik, semmi más. És a figyelem kíméletlen, számon kérő csöndje. Ettől jövők zavarba. Hogyan tovább? Van tovább egyáltalán? Legszívesebben abbahagynám a szavakat, elfutnék a világ végére akár, belebújnék az első egérlyukba, hogy senki se találjon rám többet, most úgy érzem, ez is jobb volna, mint itt állni és megküzdeni a rám szegeződő tekintetek várokozásával. Miközben a menekülés lehetséges és lehetetlen módzatai között ugrál csapongó képzeletem, értelmem lázasan kutatja emlékezetemben a folytatáshoz szükséges hiányzó szavakat. Lassan kínessá kezd válni a csönd. Rémtűten próbálgatom magamban a folytatásra esélyes vesszőket, de egyik sem illeszkedik megnyugtatóan a már elhangzottakhoz. Félek kimondani, bizonytalan is vagyok benne, hogy helyesen cselekszem-e, de kimondom mégis:

– Rabok legyünk... – a nyelvtani összefüggések áttekinthető hálóját itt megszakad. Kárhozottak. Ősapáink. Szolgaföld. Sehonnai bitang ember. Rongy élete. A haza becsülete. Méltó. Sírjaink domborulnak. Unokáink leborulnak. Áldó imádság. Szent neveinket. És az ismétlődés visszacsengése, amely újra és újra tápot ad megtépzott önbizalmamnak. Az utolsó szavak varázslata megráz, mint

az áram. Próbálom elrúgni magam a már kimondott szavak béklyózó erejétől. Szabadulni szeretnék ettől az egész kínos színpadi jelenléttől. Elönt a verejték, és nem törölhetem le. Mintha apró bogarak mászkálnának a hajamban.

– A magyarok istenére... – hangzik föl az utolsó refrénnek való nekirugaszkodás vezényszava. Csak hatásszünetet szerettem volna tartani, de valaki az asztalnál ezt félreértve sűgással akar segíteni. Ez megaláz, jobban, mint szerencsétlen tétovázásom. Tudom, hogy rossz, amit mondok, kimondom mégis. Már visszavonnám. Késő. – Esküszünk – mondom. – Esküszünk, hogy rabok leszünk. – Javítani szeretnék, de az asztalnál mások is észrevették a hibát, és sűgni próbálnak, teljes a zűrzavar. Mindegy, nem törődöm velük, határozom el, és kimondom, amit ki kell mondanom. – Nem leszünk, nem leszünk, nem leszünk! – azonban hiába. A dacos, mindent elsöprő taps belém fojtja a helyesbítést. A közönség döntött, mit akar meghallani és mit nem.

Torkom száraz, arcizmaim merevek. Tudom, hogy vége, nem mozdulok mégsem, mintha folytatni akarnám, pedig érzem, tudom, hogy nem lehet.

– Hajolj meg! – hallom a hátam mögött pártfogóm rekedt suttogását. Hátralépek, meghajolok. Kifelé botorkálok a színpadról, egyedül, mert már senki nem kísér, megtettem, amit tennem kellett, nem vagyok érdekes tovább. A taps egyhangú csattogása szűnni nem akaróan zúg a fülemben, és elfeledtet velem kudarcot, csalódottságot, sikert, csaknem mindent.

A lépcső alján váratlan öröm ér, anyám karol át. Belékapaszkodom, mert annyira elgyöngültem, hogy nélküle elesnék. Kilépünk az utcára. A havazás elállt, de a csípős márciusi szél nem enyhült, épp olyan hideg van, ha nem hidegebb, mint idefelé jövet. A kevés hó, ami esett, nem olvadt el, fátyolos csíkokban sodródik az utcakövön, vagy megül a mélyedésekben, a házak szélárnyékos oldalán. A nap fehéren rajzolódik ki a szürke égboltra. A szél a Duna

felől a víz szagát hozza. Mélyet lélegzem, hiába a jeges lobogás, ez már a tavasz illata.

Erőmet visszanyerve megkönnyebbülten lépdelek anyám mellett, már nem vonszoltatom magamat. Az apró, hurkapálcikákra ragasztott papírzászlók, a hatalmas bársonnyal behúzott fotelek, az olajozott padlót markoló oroszláncörmös lábak, a nehéz, vörös színpadfüggöny, a tompa olajszag bár a hátunk mögött maradt, elkísér hazáig.

– Megdicsért a tanító néni is – mondja anyám.

– Belesültem – mondom szabadkozva.

– Nem is lehetett észrevenni – próbál vigasztalni anyám, de nyilván ő is tudja, hogy nem mondott igazat, s ettől zavarba jön. Bármilyen reménytelen, mégis szeretném megmagyarázni a történeteket.

– Belebeszéltek – mondom mentséget keresve, és ahogy kimondtam, érzem, mennyire nevetséges a magyarázkodásom, de anyám nem hagyja annyiban.

– Kik? – kérdezi bizonytalanul. Mintha maga se tudná eldönteni, most beszéltesen, segítsen kibeszélni magamat, vagy terelje másfelé a szót.

– Az asztaltól – mondom, és szégyellem, hogy nem tudom pontosabban megnevezni a tetteseket. Ettől olyan érzésem támad, mintha hazudnék.

– Nem baj – mondja anyám, és megsimogatja a fejemet –, azért nagyon ügyes voltál. – Nem figyelek rá, nem akarom megérezni vigasztaló szavaiban a hamisságot. Magamba roskadva, meggörbedve, öregem botorkálok. Az utca végén már látni a házat, a magas utcai tűzfal fehér meszelése messzire világít. A kékeszöld zsalugáter az ablakokon most feketének hat. A fal fehér síkját alig érinti a nap, most válik le róla, látni a horpadások vékony árnyékait.

Magamban már elkezdtem a napok visszaszámlálását a nyári szünetig. Azt várom szeptember óta, a szabadulást. Eddig reménytelennek tetszett a várakozás, de most már ott táncol délibábja a szemem előtt.

Apám nincs otthon, dolgozik, túlóráznia kell. Az ajtók bezárva. Töredezik róluk a festék. Anyám kezében megcsörren a kulcs. A tornácon állunk. Az utca mélyen alattunk, mint egy folyó, szürke köd gomolyog a medrében. Onnan jöttünk. Anyám sokáig bajlódik a zárral, mire sikerül kinyitnia. A nehéz, fehér faajtó mögött egy másik, ezt két üvegtábla teszi átláthatóvá, és nincsen kulcsra zárva. Belépünk. Elöl anyám, mögötte én. Itthon vagyunk. Leveszem az ünneplőruhát, hosszúnadrágot húzok. A díványon fekszem, a sarokban. A tűz még nem aludt ki egészen, anyám élesztgeti. Aztán betakar, teát szűr a bögrébe, s kimegy az udvarra valamiért. Segíteni szeretnék neki, de képtelen vagyok kikászálódni a pokróc alól.

Szeretném elmondani, megmagyarázni valakinek, mi történt, valahogyan kifejtteni az igazamat annak, aki megért, de még magammal sem tudom megértetni magamat. Nemcsak a szavakat nem találom, az érvelés érzelmi indítékai is elvesztek.

Vannak pillanatok, amikor az érzékelhető világ tökéletlensége túl közel kerül ahhoz, hogy a megértés szándékával közeledhessünk hozzá. Alighanem ez az a pillanat, amelyről nem tudom eldönteni, az álomhoz vagy az ébrenléthez van-e közelebb. A jelenségek, amelyeknek akarva-akaratlanul a részeseivé kell válnunk, egyszercsak semmivé foszlanak, emlékezetünk hiába próbálja kétségbeesett erőfeszítések árán visszatartani őket, elhagynak örökre. Elhagynak, és velünk maradnak mégis. Kísértő táncuktól nincs szabadulás. És ez a kísértés lázálomhoz hasonlít. Dráma, amelyet az én átél, kívülesik minden mérési tartományon. És egyre valószínűtlenebb, hogy bárki megértse. Lehet, hogy nekem sem szabadna beszélnem róla, hiszen semmi bizonyosat nem tudok mondani.

MÁSODIK FEJEZET

1

Belépek. A vastag, valamikor sárgára festett, de most szürke fakapu átereszt. Rövid folyosó fogad. Cementlappal van borítva, kétoldalt foltos, paréjzöld olajfestés, fönnsárgult meszelés, a zugokban szürke pókhálórojtok. A cementlapok repedezettek, némelyiknek már csak a helye látszik kimarjult buktatóként. Nem botlom meg, ismerek minden gödröt, minden kiszögellést. Nem nézek a lábam elé, mindenre emlékezem. Ez a rabtartó mikrovilág valószínűtlenül részletes térképet rajzolt ösztöneimbe. Már már boldog vagyok, hogy kora nyári elválásunk óta nem történt semmi, ami most keresztezhetné utamat. Pedig egy egész, végtelen teljességnek tetsző nyár ékelődött közbe. Vagy több is talán. Igen, ami megtörtént, azt jóval többnek érzem.

Nem szívesen tértem vissza, de most mégis jólesik a viszontlátás. A jelenlét gyógyító balzsama enyhíti a még mindig bennem fészkelő viszolygást. Nem szeretem, de enyém ez a világ is. A folyosóról két ajtó nyílik, balra a mi osztályunk. Az ajtó magasan fut fölfelé, szinte a mennyezetig. A kilincsért is ágaskodnom kell. A fa sötétbarnára van pácolva. Néhol egészen égettfeke. Fönnsárgult üvegablak rezeget. Nem tudom, miért meszelték le, hiszen olyan magasan van, úgyse látna át rajta senki. Van még idő a csöngetésig. Továbbmegyek az üres folyosón, amely az udvarra nyílik.

A boltív keretében, távol, az udvar végén, egy dombon a budi. Nyers téglafalak, féltető, festetlen deszkaajtók.

Ahogy a szabadba lépek, hirtelen ölel át az udvar rendetlen tágassága. A kerítés balra téglá, jobbra drót, hátul korhadt deszkapalánk köti össze őket. A két udvari tanterem ajtaja közvetlen ide nyílik, két hepehupás téglajárda ágazik el jobbra és balra, s fut végig a tantermek előtt. Az ablakok olyan alacsonyak, hogy belátni rajtuk az osztályterembe, érdekes, ezeket mégis elfelejtették lemeszelni. Négy évig ide jártam, most ötödikben kerültünk át az utcai nagyobb tanterembe. A nyáron a padokat is kicserélték. Hullik, zörög a nyárfa levele. Le vele. Por kevereg a szélben.

Hiába borítja új, fekete salak a régit, a szorgos gyerek-talpak ezt is fölverik majd. Kezdődik előlről minden. A finom, szürke por beletapad a ruha, a bőr ráncaiba. Ragadós háló. És nem lehet szabadulni tőle, minden mozdulat csak még jobban belegabalyít, mint a legyet kétségbeesett szárnyverdesése a pókhálóba. Hiába van csap az udvaron, mosakodni tilos, nehogy szétfröcsköljük a vizet. Bár mindig örzi valaki, nehogy óvatlan megnyithassuk, mégis csupa sár körülötte a föld. Valószínű, valami rejtett hiba okozza a szívärgást. Érthetetlen, miért nem javítják meg. Évek óta. Le-lehullik egy-egy szívärványos csepp. Körülötte az éhség légüres tisztasága. Áttöri, mint játékos bűvös forrás a szomjúság legrosszabb délutánját. Érintése a bőrömnön, íze a nyelvemen. Már-már fölfogom, mit jelent, aztán összerándul, s szégyentelenül semmisül meg a régi vágyakozásnak még az emléke is. Arcok a fölcsapódó por finom kartácstüzében. Mindegyiket ismerem.

Az eresz alatt, a téglajárdán állok. Ide nem ér a szél, bátran izzik föl a napsütés a sárga fal előtt. Belátom az egész udvart. Velük vagyok, de nem közöttük. A nyár idegenné tette őket, nem kíváncszom közéjük. A durva csöngőhang háromszori berregésére várok. Arra, hogy vége legyen a rohanásnak, a sorakozóra, amikor még lüktet a lihegés a társak mellkasában, de az izzadság már hűlni kezd a homlokokon. A mozdulatlan napfény nagyítója alól szeretném figyelni a jelenetet, utolsónak állni be a sorba, mintha nem

ide tartoznék, érezni, ahogy ingem alatt meg-megrándulnak a föltámadó szél hűvös, fehér erei. Elfogadni, ami megérint, a véletlen különös szeszélyét, és örülni neki. Most az az érzésem, örülnék bárminek. Mozdulatlan, elhagyott báb vagyok a fény üvegvitrinjében. Ebben a nem egészen érthető helyzetben kell magamra ismernem, s ez bizonytalanná tesz. Amikor megtörténik mégis, akkor érzem meg, milyen távoli is az az öröm, amely nemrég a bőrömet bizsergette.

Szerszám vascsöndülése jut el így a visszhangos estében valahonnan valahová, amikor a távolság érzékelhetőnek tetszik, hallhatónak, kitapinthatónak, pedig nem az. Már-már arra gyanakszom, képzelgés csupán. Néha, például most is, hajlok erre a föltételezésre. Pedig körülöttem van, a legtávolibbnak, legidegenebbnek érzett mozdulatok ütköznek belém, löknek meg, mozdítanak ki türelmes, megszokott helyzetemből, s ragadnak másfelé akaratom minden tiltakozása ellenére. Egy tánc kezdete. Pamm-pamm para-pamm. Miért avatkoznak illetéktelen erők a sorsomba, miért nem intézhetem el azt, ami rám tartozik, önmagam, önmagamban?

Kihagy a kezdet ígéretes sodra. Az elhagyott s majdnem visszanyert pillanat bomlottan, de teljes egészében tűnik el mögöttem. Meg kéne feledkezni róla, ahogy már annyiszor és minden nehézség nélkül megtettem, de most nem sikerül. A ragaszkodás eddig ismeretlen ösztöne sarkall. Veszíteni is tudni kellene, és én nem tudok. A régi fájdalom minden mozdulatban újra és újra fölsajog. Valaki odáblép és elfelejt. Sose láthatom többé. Ennyi volna csak, hiú képzelődés minden találkozás? Nem hiszem el egészen, ha közel kerül is hozzám a gyanú, így kell mindennek lennie.

Tudás nem sok marad a kételkedés italának alján, s ami igen, az sem használható semmire. Újabb, kételyt erjesztő salak csupán. Nevetés éke, lőtt szárnyú madár, öröm s csalódás egyformán árul el. Ez volt az a perc, amire vártam,

és most már nem az. Mindig másra gondolni, mint ami van, megterhelő és semmire se jó foglalatosság. Tudom, és mégis ezt teszem. Megelégedhetnék annyival, hogy lélegzem, hogy élek. Többre vágni fölösleges hiúság.

Különösen így, hogy nem vagyok erős, az első mellbevágás elsöpör. Ott lökdösődöm közöttük az udvaron. És ez minden erőmet, minden érzékemet lefoglalja. Nem hallom meg a csöngetést sem, a többiek mozgását követve mégis megdermedek. Sorakozó! Vigyázz! Indulás! Csattog a folyosó, a nyitott ajtók előtt elválnak a sorok, betódulunk az osztályba, ki-ki a magáéba. Mi negyvenketten utolsónak maradunk, én az utolsók között is utolsó vagyok.

Belépve az osztályterembe diadalmas dübörgés fogad, száll a por. A helyemet keresem a tintával teleírt, telerajzolt, bicskával vésett idegen padok között, és nem találom. Kicszerélődött minden, a tavalyi ötödikesek helyére kerülünk. A többiek semmivel sem törődve lepik el a padokat, dobják le iskolatáskáikat, néhányan már a tábla előtt verekszenek a katedrán. Valaki engem is meglök. A hideg vas meztelen combomnak nyomódik, tenyerembe a kivésett padfölsület domborulatai. Lehuppanok az ülésre. A falat nézem. Foltok. Almacsutka. Zsíros kenyér. Néhányan mintha leckét írnának, görcsösen görnyednek a pad fölé, pedig a nyári szünetre most nem is volt föladva lecke. A régi, kedves tanító nénit verssel és virággal búcsúztatta az osztály. A verset én mondtam. A tanító néni megköszönte, és sok szerencsét kívánt. Ő már tudta, miféle örjöngő szakadékba lök bennünket az élet, különösen engem, aki az ő gondoskodó figyelmétől körülvéve alaposan el voltam kényeztetve.

Az ötödik osztály más világ: még egyszer annyian vagyunk, mint negyedikben, az újak között sok a bajszos, bukott tizenöt-tizenhat éves öregdiák, az egyetlen tanító nénit egész tanári kar váltja föl, ismeretlen, mogorva arcok. Szaktanárok, mondják. Fogalmam sincs róla, hogy ez a szó mit jelent. Félelem fog el, ha csak rágondolok is a velük

való találkozásra. A tábla előtti verekedés képe lassan-lassan letisztul: Wolf és Benda a két vezér. Hírből ismerem őket. Mindkettő dicsőséglistáján többszörös bukás szerepel. Más-más osztályból kerültek ide, és most az osztályel-sőségért küzdenek.

Valaki fölugrik a pad tetejére, s vadul dobban le a túloldalra. Utáanam! – kiáltja el a vezényszót, és az osztály, mintha megkergült volna, a verekedők felé özönlik. Szeretnék ellenállni, de nincs erőm, a nyájszellem engem is elragad. Körbe, körbe, mintha hinta forgatna, faluszéli búcsúsok pókhálószálon lengő, süvítő körhintája. S egyre beljebb, egyre mélyebbre kerülök az ordítózó, lökdösődő társak egymás hegyén-hátán tülekedő kupacában.

Cérnavékony hang feszül, mint hegedűhúr, fölöttem. Próbálok belékapaszkodni. Alig hallom, és mégis. A tökéletes csönd reped meg ebben a pillanatban. Az ablaküveg moccanása üt rajta rést. Talán egy széles stráfkocsik elé fogott muraközi pár dobog a kinti bazaltköveken, attól rezzen meg az ablak. Be van meszelve, így csak a kopások lencséin látni ki. A látvány apró szilánkjai a fehér meszelésben, bármilyen kilátástalan kísérlet, belőlük kell megpróbálnom összerakni a látványt. Nem sok sikerrel kecsegtet e vesződés, mégis örööm lelem benne.

Ha a józan ész sugallatára hallgatnék, nem vesződnék tovább vele, de nem hallgatok. Megpróbálok az értelmezés kalodájába kényszeríteni a részleteket, pedig ha nem tenném, nyilvánvalóvá válhatna előttem is, külön világ varázsát árasztja valahány. Az események üteme, a modulatok hevítettsége, mind-mind ideges torpanásokba ömlik. A szünetek elvont remegése jobban hat rám a közvetlen cselekvésnél, amely, ha teljes egészében átadom magamat neki, annyira lefoglal, hogy nem vagyok képes rajta kívül semmi mással törődni. Semmiről sem tudok semmit, de a véletlen hajszálvékony csatornáin mégis eljut hozzám az események szenvtelen üzenete: csapdába esem. A fulladás tünetei színezik lilára az arcomat.

Minden egyes lélegzetvételért meg kell küzdenem. Kíméletet nemigen találni itt sem. Itt különösen nem. Magamra vagyok utalva. Mintha volna választásom, úgy teszek, pedig már minden illúzió szertefoszlott, nem nyomaszt semmi. Automatikus mozdulatok követik egymást. Hol van a kezem, hol a lábam, ilyesmikre figyelek, s arra, ki közeledik felém, milyen iramban, hogyan térhetnék ki előre. Elhárítani mindent a következő pillanat elől, most ez a főladatom, semmi más. Reménytelennek tetszik minden erőfeszítés, mégis sikerre vezet, hiszen még lélegzem.

Létünk talánya ez az örökké jelen lévő pillanat. Hova enyészik, honnan éled újra, nem tudja senki. A mozdulatok kiakadva, elcserélődve kalimpálnak. Menekülnék, de valami ismeretlen, egyre nehezedő súly nem enged, ellentmondást nem tűrő akarattal vonz a mélység felé. Csak addig nehéz, amíg ellenállok, aztán már mintha csupán álmos lebegés volna, ringat is. Karok, lábak, törzsek, fejek hullámzó gubanca nyílik meg alattam, verejték, lihegés fogad, és végül a padló, az olajos por, a szálkás repedések, a kifényesedett vasszögek.

Kicsiarakááás! A vad üvöltés kábulatom falán idegesítő szúnyogdongásként zönög. Hátról löktek meg, visszafordultamban, a levegőben úszva még láttam a mennyezetet, ahol a lámpa ferdén függ a zsinórján. Karomon harapás sebhelye. Kitátott szája. Valaki így próbált menekülni, a testemen át. Mindnyájan foglyok vagyunk, csak Wolf és Benda állnak a gyerekhalom mellett, és lökdösik vissza érthetetlen csatakiáltásokat hallatva a tépetten, kábán elővánszorgó, szabadulni vágyó lázadókat. Nem látok semmit, mozdulni sem tudok. Ínyemen az olaj, a por, a vas íze összekeveredik. Minél több erőt fordítok arra, hogy könnyítsék helyzetemen, annál rosszabb. Tanulok belőle. Semmi ellenállás! Csakhogy ekkor meg a menekülési kényszer és a tudatos visszatartás közötti feszültség sodor a légszomjas ájulás közelébe. Így vagy úgy, valami majdcsak összeroppant. Erre várok.

Térkép nélküli, nyers vadon. Hordhatnám magamban én is a tébolyt. Aki hódítani indul, vessen számot a kudarcra! Derengés. Arcpirulás. Kidőlt alkony. Szél. Ég. Mellemen a fulladás mázsás ördöggyólya ugrál. Fújtató szele. Zihálok. Magamba fordulok. Elhamvad minden, mint a remegés. Nem lesz nehéz semmi. Könnyű lesz? Könnyű és csábító. Szájam szögletéből nyál csordul ki. Nem töröm le. Amit az imént majdnem elképzeltem, most beláthatatlanul messze van. Pedig a menekvés egyetlen mozdulat volna csupán, ha volna, de nincs.

Aminek vége lesz, kezdete is volt. Akárkivel megtörténhetett volna, velem történt mégis. Mindegy, akarom, nem akarom, folytatódik. Hirtelen könnyebbülök meg, röppen el rólam a nyűgöző súly, mint egy jóllakott ragadozó madár. Látok és hallok újra, a szabad lélegzet megrészegít. Mintha valaki szólna hozzám.

– Állj föl! – Nem kérdezem, ki az. Boldogan forog velem a világ. Pihenni kéne, súgja egy hang. Legyintek, mit jelent az, hogy pihenni? Nem érdekel, mondom, pedig tudom, hogy segíteni akart. Fogalmam sincs, ki volt az, talán én magam. Talán ezért próbálok jó szívvel gondolni rá, akkor is, ha végül nem segített. Azt mondják, ez természetes. Én másképpen gondolom, de a kutyaszorító fölfalja az igazságot. Mintha lassan csillapulni kezdene a szédülés, körülnézek. A szempilla rácsán derengés tör át. Az osztály, a padok, a falak, minden a régi. Öröm jár át. A többiek már mind a helyükön, mintha mi sem történt volna. Szemben velem világosság csorog. Ablak. Beeső fény. Próbálok föltápaszkodni, de csak félig sikerül. A térdenállásnál elakadok. A tanár úr – mi még így tudjuk, képtelenek vagyunk az otthonról hozott kényszerek rabjaiként rászokni az elvtársazásra – már a katedrán ül. Csodálkozom, hiszen az érkezéséből semmit nem vettem észre. Engem néz, de csak sokára szólal meg. – Mire vársz? – A napló fölé görnyed, de a vallatásomat nem hagyja abba. – Tapsra? – Az osztály röhög. Mi sem természetesebb, ha

ellenem támadhatnak, és ráadásul minden kockázat nélkül megteszik. A mocskos Benda, a verekedős Döme, Iványi, mind, s a többiek feje fölül, a leghátsó padból elővigyorgó Wolf is. Nem csodálkozom.

Hirtelen ébred föl bennem a dac, ösztönzését követve szinte sértetlenül lépek ki a rosszullét kábulatából. Fölgyenesedem, úgy érzem, nem mehetek el, csak úgy, egyszerűen a helyemre, meg kell magyaráznom a helyzetemet. Képzletben egész kis védőbeszédet tartok magamról, magamért. Ha végighallgatnának, elszégyellnék magukat mind, talán még maga a tanár úr is, gondolom. A kimondott szavak azonban ehhez képest elég szánalmasra sikerednek.

– Nem – mondom –, nem tapsra. – Becsattan az osztálynapló. A tanár úr fölnéz, nem rám, a tekintete mégis mintha kést döfne belém.

– Hanem? – s kérdően fölhúzza a szemöldökét. Az osztály megvetése könnyed vihorászássá enyhül. Megszégyenülten állok a helyemen, mintha ideszögeztek volna, egy tapodtat se vagyok képes mozdulni. Se válaszolni. Elfordítom a tekintetemet, megpróbálok kinézni az ablakon, mintha csak unatkoznék. A szürke égen felhők tolonganak. Ezt nézem, miközben tudom, hogy végképpen nem ezzel kellene törődnöm. Nézelődésemből a tanár úr bosszús hangja riaszt föl. – Hozd ki az ellenőrződ! – Szinte falszabadultan indulok a helyemre. Léket kapott hajó kapitánya lélegzik föl így, ha mégis kikötőbe ér. Bicsakló térdel huppanok le a helyemre, a leghátsó padba, ahol a táskámat hagytam. Előredőlök, fejemet a karomra hajtom, fáradtan, de azért bizakodva benne, hogy minden jóra fordul, hiszen ártatlan vagyok. Ugyanakkor képtelen vagyok akár csak a kisujjamat is megmozdítani azért, hogy igazamat bizonyítsam. A gyomromból pusztító álmoság szivárog fölfelé. Egy darabig próbálok visszaszorítani, de végül föladom. Homlokom a pad lapjára koppan. Erre eszmélek föl, de olyan bizonytalanul, mintha nem tudnám,

hol vagyok. Egy váll fölött előrenézek. A sarokban a kályhát a nyár vörös rozsdája lepi. A fény egyenletes fehér derengése mindentől elválaszt. A múltó alkalom éppen abban keresztezi a makacsságom, amiben megérinti, pótolhatatlanságában. Tudom, ha százszor újrakezdhetném, akkor se történne semmi másként, de nem azért, mert jól van így, hanem, mert minden pillanatban árulás lappang, nemcsak abban az egyben, amely ide taszított. Kicsöngettek volna, vége az órának, hogy ennyire fölbolydult minden? – Na, mi lesz már? – reccsen át a szünetre készülőds zsivaján a tanár úr hangja. Lehajlok a pad alá, mintha keresnék valamit, pedig csak az időt próbálom húzni. – Az ellenőrződet kértem – keményedik meg a tanár úr hangja. A pad alatt lapulok. – Na, mi az, süket vagy? – ripakodik rám ingerülten. Megkönnyebbülten veszem tudomásul, hogy az osztály röhögése elmarad. Kipislogok a pad alól. Üres az osztály. A tanár úr pedig egyre ingerültebb, és ez érthető is, már a tanáriban üldögelhetne teát szürcsölgetve, ha nem kellene itt velem szórakoznia. De most már nem hagyhatja annyiban. – Állj föl, ha hozzád szólok! – sziszegi vészjóslón. Ezt már nem engedhetem el a fülem mellett, előkészülök a pad alól, és föllállok.

– Nincs meg – mondom. A tanár úr mintha nem hallaná, rám se néz. Az asztalon rakodik. Sokáig. Akkor emeli rám a tekintetét, amikor már a táskáját is becsukta.

– Úgy! – vonja föl a szemöldökét baljóslatúan, mint aki a vesémbé lát, mintha tudná, hogy hazudok. Tudja, de nem mondja ki. Arra vár, hogy magam valljam be.

– Megnézzem még egyszer? – kérdezem készségesen, mintegy bevallva, hogy föladtam a harcot. A táskám fölé görnyedek, tettetem a keresést, pedig jól tudom, hol lapul az ellenőrzőm. Igyekszem jó képet vágni a nem vártnak tettetett sikerhez. – Itt van! – Emelem föl az ellenőrzőt, s mutatom a tanár úrnak, mintha örülnék.

– Hozd ki!

– De hiszen én...

– Nem kérdeztelek.

– ...nem csináltam...

– Tudom.

– ...semmit. – Az asztal előtt állok, és erősen szorítom az ellenőrzőt, még mindig abban reménykedem, hogy nem kell kiengednem a kezemből.

– Tedd már le! – mordul rám ingerülten az óráját fűrkészve a tanár úr. Engedelmeskedem. A tanár úr a tollát keresi. Nincs a zsebében, ki kell nyitnia újra a táskáját. Megvan. Ahogy szétszavarja, látom megvillanni a sárga aranyhegyet. Most kellene, nyilallik belém a reménytelen, keserű elszánás, most kellene az utolsó rohamot elindítani igazam védelmében.

– Nem én voltam – kezdek bele a védőbeszédbe, de a tanár úr föl se néz, mintha meg se hallott volna, én azért mégis, most már csak azért is folytatom. – Meglöktek! – folytatom némileg elbizonytalanodva. A rezzenetlen arcon semmi sem változik. Az üresség és a csönd csaknem szétfeszíti a termet. – Aztán mind – ezt már sírva mondom ki – rám esett. – A tanár úr tekintetében részvét villan, bólint is, mint aki mindent ért, de a kéz, a kéz mégis elindítja a gondosan kiterített ellenőrző füzet fölött a sercegő aranytollat. Letörlöm a könnyeimet, csakazértsem sírok. – Mocskok – sziszegem magamban –, hát neked mindent szabad? Igen, neki mindent szabad, gondolom. Később aztán kiderül, dehogy szabad neki mindent, legalább olyan nyomorult üldözött ő is, mint én vagyok. Nemrég rúgták ki a fővárosi egyetemről, és száműzték ide, ebbe az istállóból átalakított városszéli általános iskolába, ahol senki máson nem állhat bosszút a sérelmeiért kockázat nélkül, csak rajtam, akit itt mindenki, nemcsak ő már-már hivatásos áldozatnak tekint. A mű elkészült. Ráfúj a nedves tintanyomokra. A lapot rézsút az ablak felé tartja, megnézi, megszáradt-e már rajta a tinta, aztán elégedetten az eredménnyel, becsukja az ellenőrzőt, és ledobja az asztalra. A tollat visszatesszi a táskába, és elindul kifelé az osztályból.

Sietve megpróbálok utánaköszönni. – Előre! – motyogom magam elé. Elkéstem. Az ajtó üvegének rezzenése válszol csak. Visszamegyek a táskáért. Nyikorog a padló. Az avas por eszeveszetten táncol a fényben.

Mindig annyival kell beérned, amennyivel beérheted. A szegénység kellékei legalább olyan jól használhatók, mint a gazdagságéi. Csak el kell fogadnod őket. Végül is minden elszánás hétköznapi, hát akkor meg minek szégyenkezni miattuk? A már egyszer megtörtént események kilépnek egykori vonzásaikból. Az üresség, ha utólag is, de beszívárog közéjük, s megmenti őket. Az az érzésem, hogy akaratom ellenére vesz körül, ami körülvesz, és nem változtathatok kényes helyzetemen mégsem.

Mindig túl rövid idő jut a cselekvésre, s túl sok a kételkedésre. Ez így a lemondás maga, de még mindig jobb, mintha erre se volnék képes. Minden számít, az is, amit nem veszek, nem vettem vagy nem akartam észrevenni. A halogatás is sikerre vezethet, és a határozottság elbukathat. Nem azért mondom mindezt, hogy a hibáimból erényt csináljak. Siker és bukás is egészen máshová vezethet, mint azt elérésük pillanatában vélnéd. Igazán keveset tudsz róluk. Csaknem semmit. Amit tartogatnak számodra, az a jövő ajándéka, és így fogadd. Eljutottam, ahova eljutottam, ez eddig rendben volna, de milyen jögon teszek úgy, mintha ebben is volna tanulság? Mindezt képes lettem volna egészen más értelmezés fényében látni, de így alakult. Kinek az érdeme, kinek a hibája: ezt jobb, ha nem tudom. A végére aligha jutnék a találgatásnak, s olyan távol vezetne, hogy az már több a bizonytalanságnál.

Kapkodva csukom be a táskámat. Az ajtóból még egyszer visszanézek. Az ellenőrző ott hever a poros asztalon. Hát nem tettem el? Visszaugrom érte, fölkapom, és futás, mintha menekülnék. Bevágom magam mögött az ajtót. Dörrenése sokáig visszhangzik a folyosón. Az utcai kapu hatalmas, lötyögő rézkilincsén függök. Addig rángatom, amíg szabadon nem ereszt. Semmi eufória, lassan, botladozva

botorkálok lefelé a kitöredezett fogú téglalépcsőn, szembe a tűző délutáni nappal. Nem úgy, mint aki megszabadult fogságából, hanem inkább úgy, mint aki rabságból rabságba jutott.

2

A karácsonyi szünetre visszavárt a nagyapai ház. A nyár történéseivel boldogan telített falu azonban a karácsonyi ünnepek elültével mintha kiürült volna. Különösen így érezté, amikor a lucsokká olvadt hideg latyak járhatatlanná tette a kinti világot, mélyült el, fokozódott szinte fájdalommassá az üresség. Szobafogságra ítéltetve nem akadt más foglalatosságom, mint a régi szabad nyarak utáni sóvárgás. A pajtások is, akikkel nyáron át erdőt-mezőt, ungot-berket bejártunk, most mind, külön-külön otthoni rabcelláikban darvadoztak. Nekem még úgy-ahogy, de nekik megfelelő ruhájuk sem volt az ilyen gyászos idő elviseléséhez.

Aztán egyszercsak, amikor már nem is számítottam rá, beállítottak. Olyan váratlanul, hogy még igazán örülni se tudtam érkezésüknek. Nem egyenként szállingóztak, hanem egyszerre nyitották rám az ajtót: Kurják, Javós meg Nyers.

Körülültük az asztalt, s menten előkerült a kártya is. Nem tudom, én kerestem-e ki a fiókból, vagy Nyers rántotta elő a farzsebéből a magáét, de talán mindegy is. A konyha hideg szerzetesi cellából azonnal túlfűtött kártyabarlanggá változott.

- Zsírt bele! – harsan föl Kurják.
- Én nyertem! – ugrik föl Javós a lapjárást meg se várva.
- Mutasd a lapod! – kiabál Kurják.
- Itt van – mondja mélyen a tenyerébe temetve, és csak onnan villantva elő a lapokat Javós.
- Nem látom, tödd le ide az aszta'ra.

- Nem töszöm.
- Osztán mér' nem? Mer' nem piros, mer' nem is az. Mer' hazucc!
- Nem hazudok!
- Akkor mér' nem töszöd ki?
- Montam má'. Különben is te gyüssz. Rakd ki te! Mér' nem rakod, ha ullyan nagy a szád?
- Itt van, az enyim itt van – mondja Kurják, és ledobja a lapot az asztalra, a zöld királyt. Javós erre odadobja rá a magáét, de nem is látom, hogy tényleg piros-e, máris elkapja, hát persze, és besöpri a többi közé, olyan gyorsan, hogy a magamét rá se tudom tenni. Kurják utánanyúl, de már későn, a tettenérés elmarad.
- Mutazsd! Add vissza! Mutazsd! – Javós nem mutatja. Kurják belenyúl a lapok közé, előkapja a saját zöld királyát, és fölmutatja.
- Ez vót az – mondja. – Mög ez, mi? – És előkapja a Javós lapját, a zöld alsót is. – Nem ám a piros.
- Csa'sz. E'keverted. Nem is zöd vót, piros vót az enyim.
- Láttam, amikor visszadobtad, ez vót a te lapod.
- Nem igaz. Csalók vattok. Nem jáccom veletök. – És fölugrik az asztaltól, habár könnyen meg lehetne – ez látszik az arcán – engesztelni. Kurják azonban nem békül.
- Ne jácc! – sipítja éles hangon Javós arcába. – Hiányzó' valakinek, asziszöd?
- Ti se neköm – mondja Javós, és megindul az ajtó felé. Talán mégis szólni kellene neki, hogy ne menjen, folytassuk, de most már csalás nélkül, gondolom, de nem szólok. Kurják se. Ő igazán nem. A száját összeszorítva megátalkodottan hallgat.
- Abban reménykedem, Javós mégiscsak meggondolja magát. Reménykedésemnek van is némi alapja, hiszen sokáig motoz, mielőtt a kilépne a tornácra, de végül is nem gondolja meg magát, hidegen távozik, mint egy sérített herceg. Hárman maradtunk, Kurják, Nyers meg én.
- Elment – mondom csalódottan –, hát ez tényleg elment.

– Anná’ jobb – mondja Kurják –, legalább mindenki játszik, nem kő várni mindig annak, aki oszt.

– Azért nem kellett volna elküldeni.

– A rosseböt törőcc vele! Rohadt csaló! Jáccunk inkább! Na, ki oszt? Te osztó – mondja, és Nyers elé löki a kusza kártyahalmazt.

– Én? Mér’ pont én?

– Mer’ te gyüssz.

– Én osztottam az előbb is.

– Dehogy te, a Javós.

– De a’ mög e’ mönt.

– E’hát, de utána te gyüssz. E’re kaszának, nem?

– A’ra.

– Nahát, akkor mög mit vitázó’?

– Nem jáccom. Én se jáccom.

– Ossz már, az istenödet!

– Nincs kedvem.

– Osztok én – mondom, de hiába, Nyers kikapja kezemből a lapokat. – Add ide! – mondom szinte könyörögve.

– Micsinyász, most mög micsinyász, mér’ nem hagyod neki? – kiabál rá Kurják Nyersre.

– Azér haggyam neki, mer’ övé a kártya? Mer’ nem az enyim? – mondja szemrehányó sértődöttséggel a hangjában Nyers, és nem adja át a paklit. Maga keveri meg inkább, majd felém nyújtja, hogy emeljem el. Emelek. Nyers oszt. Fehér arca rezdületlen. Kurják olyan izgatott, hogy csaknem fölugrik többször is az asztaltól, de azért nem teszi. Ez amúgyis nehezen menne neki, hiszen még a lába sem ér le a székről a földre, mégis ő a hangadó. Játszunk. Nyers egyre fehérebb lesz, Kurják arcán piros rózsák gyulladnak ki. Kiabál, és kívágja az utolsó lapot, arcán diadalmas vigyorgás.

– Zsírt bele! – ezt már egészen feketén süvölti, mint az átok. A csillogó egérfogak kivilágítanak a papírajkak mögül. Nyers keze az asztal alatt, aztán, amikor fölemeli, már mindkettő üres. – Mi az, nincs több lapod?

– Nincs – mondja, és ártatlan mosollyal tárja szét a kezét.
– Csa'sz! – üvölti Kurják. Fulladás környékezi. – Oda-tötted az üngödbe – szinte suttogja a feneketlen szenvedély fűtötte szavakat. Süt belőle az elfogultság, úgyhogy nem is tudok hinni neki.

Nyers zavartan mosolyog. S ez a zavar rokonszenves számomra, mert én is hasonlóan zavarban vagyok, tehát neki hiszek inkább.

Talán mert észreveszi rajtam a rokonszenvet, elkapja Kurják elől, s felém nyújtja a lapokat.

– Számúd mög! – mondja. Kurják nem sokat teketóriázik, kikapja kezemből a csomagot, és számolni kezd helyettem.

– Itt van ni, harminceggy. Montam én, há' nem mög-montam, hogy vesztötté'?

– Az nem lehet.

– Dehonnem.

– Biztos rosszú számútag, számúd mög mégeccör!

– A rosseböt – mondja, és nagyvonalúan felém nyújtja a csomagot. – Számúd mög te is – teszi hozzá. Remeg a keze. – Kettőnknek csak e'hiszöd! – A nyakamon érzem a lihegését. Nyers arckifejezése egészen érdektelen, lapos tekintete azonban engem kutat.

– Harmincegy – mondom. – Hát ez tényleg kevesebb – mutatom Nyersnek a lapokat.

– Az utósó ütés, az hiányzik! – kiabál Kurják.

– Nálom nincs több lap – tárja szét mindkét tenyerét Nyers.

– Hát a makk tízes, a makk tízes hun van? E'tötted, az üngödbe, hát persze, mer' elütöttem vóna. Evve' ni, evve'! – hadonászik, és fölmutatja a saját lapját, a makk disznót. – A makk disznóva'. Add elü a tízesödet, mer' mögőlek! – Két kézzel kap bele Nyers ingébe. Nagyanyám érkezése vet véget a kezdődő jelenetnek. Nyers láthatóan föllélegzik, mint aki életveszélyből menekült.

– Javós vitte e' – mondja ártatlan derűvel.

– Nem igaz, nálad van!

– Hát kutass ki! – fordul felém. Kényelmetlenül érint, amikor megérzem a lényéből felém áramló hamis bizalmat. A kopott, agyonmosott ing alól kilátszik a bőr. Nem tudom fölfogni, mi történik.

– Majd én – mondja Kurják. Ez láthatóan kellemetlenül érinti Nyerset.

– Nem neköd montam.

– Hát osztán.

– Talán tized a kártya? Keresse az, akijé.

– Hagyd – mondom Kurjáknak. – Hagyjátok!

Nagyanyámon sötét kendő, egészen a szemébe van húzva, úgy néz ki mögüle. A törzse egyenes, de a dereka meghajlik, kicsit előredőlve jár. Vállát magasra fölhúzza, öntöttvas lábost emel a tűzhelyre éppen. Vizet önt, aztán krumplit rak a sárga vízkőbarlangba. Fölfröccsen néhány csepp, és kiugrik a tűzhely lapjára, s ott elszürkülve pörögni kezd, sivít és semmivé lesz, elszáll a levegőbe. A tűzhely szürkésfekete lapja mozdulatlan. Nagyanyám még ott áll föléje hajolva, mintha várna valamire. Aztán elindul kifelé, vizes kezét a kötényébe törli, de mintha még mindig vizes maradt volna, úgy tolja hátra a homlokából tenyerét széttartva, csuklójával szorítva össze kétoldalt, halántékánál a kendőt.

– Na, mi van, még mindig kártyáztok? – kérdezi zavartottságunkat látva kissé gúnyosan a nagyanyám.

– Már nem.

– A kártya hun van?

– Itt.

– Mind mögvan? – Nem válaszolok. Lehajtom a fejem, hogy azért lehessen bólintásnak is érteni. – Add ide, ha má' nem jáccotok vele!

– Majd én elteszem.

– Hun a hele, tudod-e? Oda tödd, ahunnan kivötted, a fíjókba! – mondja, és meg se várva a válaszat, kimegy. Az ablak előtt siklik el árnya, jól látni a szakadt függönyön át. Nyikorog a kút, vizet húz valaki.

– Hova tettétek?

- Mit?
- Hát azt a lapot, a makk tízest.
- Ne tülem kérdőzd – mondja Kurják sértődötten.
- Jáccunk inkább – mondja Nyers.
- Előbb add elü, amit e'dugtá'! – erősködik Kurják.
- Mit dugtam én e'? – morog sértődötten Nyers.
- Mi mást, hát a makk tízest, amit elütöttem vóna a disznóva'! – csapja le Kurják a könnyű labdát.
- Nem jáccok – vág vissza sértődötten Nyers –, csalókka' nem jáccok tovább! – mondja, és menni készül.
- Ki csa't? – kérdezi szinte hörgöve a fölháborodástól Kurják. – Te csa'tá, nem is mi! E'tagannád ezt is? E'taganná – fordul felém –, hallottad, e'taganná!
- Ne veszekedjetek, inkább keressük meg – próbálom békíteni őket.
- Én nem veszekszöm – mondja Kurják önérzetesen. – De az igasságot, az igasságot, azt nem hagyom!
- Én se – csatlakozik az előtte szólóhoz tétovázva Nyers. Úgy néz ki, mintha a két békebarátja között én volnék az ünnepi hangulat megrontója.
- Hirtelen lökődik be az ajtó. Keresztanyám érkezik egy öl fával a karján. Nyers kihasználva, hogy másra fordult a figyelem, köszönés nélkül kislisszan az ajtón. Keresztanyám a fásláda fölé hajol. Kinyitja a tűzhely ajtaját, s a parázsban kotorász, miközben minket figyel. Közben parázs koppan a fásladába. Keresztanyám először a piszkavassal akarja rápiszkálni a lapátra, de nem sikerül neki. Végül kézzel fogja meg és dobja vissza a parászat a helyére, de akkor már minden csupa füst. Az égő szalma szagába rongyszag keveredik, a kötényé, mert azzal fojtja el végül a tüzet. Aztán vizet loccsant rá. Szétszökik a gőz. Köhögök. Szinte semmit nem látni.
- Nyisd ki az ajtót, öcsikém! – mondja. A téli hideg arcomba vág. Nyomában nagyanyám lép be.
- Na, te Jóisten, hát te mög micsinyász itt, micsinyátá, mi a rosseböt? – csattan ránk nagyanyám perlekedő hangja.

– Mér', talán magának sose gyűtt még ki a parázs? – vág vissza azonnyomban keresztanyám.

– Főgyujtod az egész konyhát.

– Há', persze, éppen az jár az eszömbbe.

– Ne beszélj má'! Talán még neköd áll föllebb? – Miközben a füst rendületlenül folyik a fásládából, ők elvakultan perlekednek. Mígnem keresztanyám kicsörtet a konyhából. Hallom, szoknyája az előszobában a télre letett aszparáguszok hajladozó lobját súrolja. Nagyanyám a fölmosóronggyal csapkodja dühösen a fásládát, ahonnan ennek ellenére szakadatlanul ömlik tovább a füst. Aztán a piszkavasat is használatba veszi. A tűz fészket csapkodja vele, s amikor úgy ítéli, győzött, ő is magunkra hagy bennünket, az ajtót azonban nem csukja be.

– Csukd má' be! – kérlel Kurják az ajtóra mutatva.

– Bűdös van még – mondom –, de mindjárt kimegy. – Leszállok a székről. Az ajtóhoz megyek, várok kicsit, aztán becsukom. Ketten maradtunk.

– Na, most má' jácchatunk – mondja Kurják.

– Ketten?

– Há'.

– Úgy nem jó.

– Mér'?

– Marad lap.

– Húzunk.

– Á'...

– Ossz, osztán jáccunk ahelőtt, hogy csak szarakszunk itt, a rosseb essön bele! – Osztok, bár semmi kedvem hozzá. Nem tudom a játékot követni. – Én vittem! – csap le hirtelen Kurják az asztalon heverő lapokra, ahogy meglátja tétovaságom.

– Mivel?

– A tök alsóva'.

– A királyt?

– Azt hát, az enyim adutt vót.

– Azt hittem, piros az adu.

– Piros?

– Igen.

– Há' má' hogy vóna piros?

– Azt hittem.

– Rosszu' hitted.

– Lehet – egyezek bele, miközben meg vagyok győződve róla, hogy igazam van. Szólni azonban nem merek. Vesztettem. Mindegy. Levertség lesz úrrá rajtam. Olyan szűk minden! Kurják lendülete is alábbhagy, talán éppen azért, mert nem ellenkezem.

– Kevergy, osztán ossz'! Mire vársz?

– Haggyuk abba!

– Osztok én, ha neköd nincs kedved – próbál a kedvemben járni Kurják, csak hogy folytassuk. A kezemben lévő kártyacsomag után kap. – Add ide!

– Nem adom – mondom, és elrántom előle a csomagot, nem törődve vele, hogy közben esetleg elszakadhat néhány lap.

– Mér' nem adod?

– Elvesznek a lapok, ellopjátok. – Dulakszunk. Én vagyok az erősebb, de az ő erejét a düh megsokszorozza, ezért előnyben van. Beleakasz kodik a kezembe, ruhámba, csíp, karmol, a csuklómbe harap, mégse engedek. Eltorzult arca araszn yira az arcomtól. A zsebkendőmet keresem, hogy megtöröljem az arcomat. Az undortól nem jön ki szó a számon. Leköpött. A hideg, fehér permet az ajkamat is érte. – Mit csináltál? – sziszegem fölháborodottan. – Leköptél?

– Le.

– Aztán miért? – Kegyetlen, bosszúálló indulat tombol bennem, nehezen uralkodom magamon.

– Csak – mondja –, mer' mögérdö müted –, és ördögi vigyor terül szét az arcán, miközben kisurranva az ajtón visszanéz rám.

Elment. Egyedül vagyok. Némi elégtételt érzek, mintha tudat alatt ezt akartam volna. Egyébként meg sajnálom,

hogy így alakult, hogy ennyire nem sikerült megértenünk egymást. A kudarc torokszorító érzése még a könnyet is kicsalja a szememből. Kezemben a kártyacsomagot szorítom, hogy megfehéredik az ujjam, és közben a cipőm orrával a szekrény lábát rugdosom.

Az asztal fölé görnyedek. A terítő mintái között bujkáló visszfény nem zavar meg. Hagyom, hadd teljen az ellenőrizhetetlen idő. Ahogy fölbukkan a sehosem levés más-állapotából egy nem várt mozdulat, ha nem is az, amit reméltem, azonnal elhagyom az őrhelyem, várakozásom kimozdíthatatlan tegnapijait. Ez azért talán még nem hűtlenség. Vad iramban, mintha egy bűvész indította volna el őket, végigperegnek kezemben a lapok. Színek, figurák, számok villannak föl s tűnnek el előttem követhetetlenül. Amit kerestem, a makk tízes sehol.

Elnyered a szorításom, kiömlenek kezemből a lapok, rendetlen halomban terülnek szét az asztalon. Leejtem a kezem. Tehetetlenül bámulok magam elé a szivárgó fénybe, és várok valami önkéntelen folytatásra. Úgy érzem, képtelen vagyok legyőzni a bennem zsibongó tehetetlenség érzését, s úrrá lenni magamon, képtelen vagyok viszsza rendezni a kártyacsomagot, egyenként megvizsgálni és megszámolni a lapokat, pedig tudom, hogy ezt kellene tennem.

Bizonytalanság, kétes izgalom fog el: mi lesz most? Finom remegést érzek a bőröm alatt, amely azonban jobban igénybe vesz, mint a legfeszültebb munka. Titkolt terhei föllebbentik előttem a képzelődés képtelen karikáit. Fehér bolyhok lebegnek a szürke háttér előtt, mintha egy fejtetőre állított hóesésben ülnék, ahol a pelyhek mozgása kétszeresen is bizonytalan. Az ecetízű konyhapárában gomolygó karácsony piszkosfehér itatósán égkék tintafolt szivárog. Képzelet és csalódás, ha egyszerre látnak munkához, megteremtik, amit külön-külön sose volnának képesek. E bizonytalanság csodával határos émelye megmérgezi a képzeletemet. A tegnap és a holnap aligha

érthető ölelkezése úgy hullámszik át rajtam, mint alvás közben a lélegzet, egy megállíthatatlan, de egészen résnyi ritmus árján, boldogtalan, mégis fölszabadult közeledésben-távolodásban. Kételyeim mélyén szégyenteljes megaluvás rejtőzik. Már az is, hogy a véletlen rezzenéseire hagyatkozom, és nem akarok szembeszállni semmivel, valóságos arcátlanság, hiába érzem úgy, nem tehetek róla. Semmire nem akarok gondolni. Egy új időszámítás másféle rabsága alján szeretnék mindent másképpen csinálni.

Végül mégis megadom magam, számolni kezdek. Eltölt a pillanatnyi megkönnyebbülés. Harmincháromig jutottam, és úgy érzem, nem hibáztam. Azonban csakhamar rájövök, valahol valamit eltévesztettem. Harminchárom lap nem lehet, az eggyel több, mint amennyinek lenni kéne. Azért jobb ez így, gondolom, mintha kevesebb volna. S hozzákezek újra. Most meg kevesebb jön ki, harminc vagy harmincegy, pedig harminckettőnek kellene lennie. Három a magyar igazság, morgom magam elé, és éppen hozzákezdenék újra, amikor toporgást hallok az ajtó felől. Összekapom a lapokat és visszateszem a paklit a fiókba, a helyére, s a dívány sarkába kuporodok, mintha már régóta ülnék itt.

Fölnyílik, és hideg ködöt köp befelé a konyhaajtó szája, s az előszoba kétes aszparágusz-illatával együtt belódul nagyanyám is. Az ajtót könyökével löki vissza, két kézzel fülénél fogva hozza be a nagylábast vizet melegíteni.

– Na, mi van, e'möntek?

– El.

– Hálisten, éppen ideje vót, aszittem, má' itt akarnak ebédüni.

– Csak jáccottunk.

– Hun a kártya?

– Eltettem.

– A fiókba?

– Oda.

– Osz't' mind mögvan?

- Meg – mondom, de lehajtom a fejem. Nagyanyám gyanút fog.
- Mögszámúta?
- Minek?
- Na, na, csak ne bízz bennük, mer' becsapnak.
- Dehogya csapnak.
- Vödd csak elü, oszt számúd mög! – Nem ellenkezem, de nem is engedelmeskedem. Nemcsak azért, mert félek a dolgokkal újra szembenézni, valami másért is, ami még jobban hatalmában tart, de amiről szinte semmit sem tudok.

3

Héphaisztosz! A kéz, mint patás kő, gurul. Láng és szél bicegve. Kilenc hosszúnál hosszabb éven át Thetisz és Eurünomé ölében. A halványzöld elem egész a fölszínig világolt. Ott, ott kavartam a szikrát. Kéz, amit nem tudsz, az eleven röhejt kéne tűz és szerszám nyűgébe gyűrnöd. A szekrényben vasalt ruhák, törékeny ingek. Várják, hogy felöltsék őket; várják őket is, egyfelől a megtört test, másfelől a vasárnap délelőtti láng. De két ünnep között rendszerint egy egész hétnek kell eltelnie. Egy egészen hosszú hétnek. Addig rossz idők járnak a ruhákra: molyirtószag, bútorok ropogása emészti hajdani frissességük. A mester pedig, aki nagyapám, kint a műhelyben koptatja, amíg el nem kopik egészen, mert hát egyszer majd ez lesz a vége, ezt nekem is be kell látnom, akinek ehhez semmi kedvem, hajdan volt ifjúi frissességét. Így egymáshoz gyűrnek, koptatnak mindent az évek. Már engem is munkába vettek, engem is, aki mit sem tudok még erről.

Minden ütés nyomán szikraözön zúdul körénk. Elnyeli csaknem az egész műhelyt. A szikrazápor fényét visszaverik a falak: jól látszanak rajtuk a sározás egyenetlenségei, a meszelés hártája erre a fölszínre lapul, a tűző fehérsé-

get alig tompítja el a korom homálylása. Az állványokon szerszámok feketednek. Némelyik rozsdás a hosszú pihe-
néstől. Azok, amelyeket fényesre csiszolt a használat –
néhány kalapács, fogó, vágó, lyukasztó –, ott hevernek
az üllő körül, a döngő fatuskón. Éppen csak beléptem
e szikra-hullámverésbe. Az üresen hagyott közökre dereng-
és homálya borul, mint fölizzott vasra a kéesszürke
hülés. Ebből a derengésből bontakozik ki a műhely lát-
ványa, az üllő, a fújtató, a szerszámok, aztán nagyapám,
a mester, majd alkalmi segédje, Gál Gyula, de annyira
rövid ideig csak, hogy sose láthassam be a látvány egészét.
Töredékekből áll össze a teljes kép. Még mielőtt befejez-
hetném a terepszemlét, újabb és újabb szikraeső teríti be
a műhelyt. Amilyen hirtelen jött, olyan hirtelen is áll el
a szikrazápor, és marad a vas meleg, békéltető fénye.

Az arcokat sárgára festi, motozva hatol a fekete árnyé-
kok közé, és bevilágít Gál Gyulának a lihegéstől félig
nyitva maradt szájába is. Az ajak széthúzódik, kilátszik az
íny, s az elülső sárga fogak erős kerítése. Mögülük a nyelv,
a torok láthatatlanul löki ki a levegőt, és szívja vissza
aztán. A fény éppen csak bevetül, megverve szökken visz-
sza máris, és ömlik, csak ömlik kifelé a sötétség. A szikrá-
zás kopogva mossa a falat, aztán leperreg. Az izmos alsó-
kar könnyedén forgatja a nagykalapácsot, majd könnyedén
nyugodni engedi, a derékig nyitott ingből kilátszó szőrös
mell konokul zihál. A vas ismét visszakerül a tűzbe. Üres
az üllő. Csak a fújtató nyögését hallani. Nagyapám háttal
áll. Most félig visszafordul. Kezében ott a fogó s a fogóban
a vas. Egy mozdulat, s a szétnyíló parázs alól kilátszik ide-
gen, másnemű fehérsége. A fölfüggesztett figyelem, a visz-
szafogott izmok pattanni készek a cselekvésre.

– Itt a gyerök – rikkantja el magát Gál Gyula, és bicegve
áll odébb. Nagyapám erre visszateszi a tűzbe a vasat. Gál
Gyula jobb kezében a nagykalapácsot tartva, baljával hibás
térdét támasztva az ajtóig biceg, s leül a küszöbre. Fényes
meggyfabotja ott van a sarokban. Átmegyek a műhelyen

a széngáz dermesztő szagában. Nagyapám mellett állok. A fújtató óvatosan szuszog. Látom a parázsban fészkelő vasat.

– Hadd verjek rá!

– Jó’ van – mondja nagyapám. A hang alig jön ki összeszorított foga közül.

– Ehun e’, nesze a kalapács – nyújtja felém Gál Gyula a magáét.

– Vödd csak a kisebbiket! – szól rám nagyapám. Engedelmeskedem. Tenyeremben a nyél megbízható üveghüse.

És ekkor megtörténik, hát megint csak, aminek előkészülete már az imént megérintett, kiröppen újra a vas, olyan hirtelen, mint egy menekülő madár, az izzás tollai a vállán ragyognak, szárnyverdesése a falakig ér. Emelem a kalapácsot, aztán lesújtok vele, emelem, és újra lesújtok. Nagyapám közben a kézikalapáccsal adja a ritmust, a pontos ütések azt is mutatják, hova kell rávernem. Lezuhan az egyik kalapács, aztán a másik, a nagyapámé, és rá rögtön az enyém. Ütés zuhan ütésre. Akadozó parádé. Sánta harangok kondulása. Hallom. Hangjuk ki-be jár a fülemen. Bi-bamm, bi-bamm, bi-bamm. Itt, az üllő két oldalán mi magunk vagyunk a kettős nyelv: furcsa, hogy nagyapám a kisebb és én a nagyobb. Nagyapám kezében csilingelve ugrik meg, mintha más ütemre vágyna, szinte elszalad, faképnél hagyva lassan emelkedő, mélyen ledöngő ütései-met a kézikalapács, de mindig bevár a végén. Együtt az ösztökélő s a csillapító ütem. Nem, ezt a játékot nem erő szabja – nemcsak hogy nem a mi erőnk, senkié. A kalapácsok maguktól teremtik. Úgy áll csöngésében-bongásában a műhely, mintha öröktől fogva állna, s ki tudja még, talán ugyanilyen sokáig akarna állni. Az első ütések nyomán bőven szakad a szikra. Nagyapám azt mondja: a hicc. Most már éppen hogy leugrik egy-egy, aztán az se. A fehér izzásból vörösbe, lilába, majd hűlő kékbe vált a vas. Az ütések nyoma is feketén, fényesen látszik meg rajta. Egészen elvékonyodott. Azt hiszem, patkó lesz.

Lassan fölenged az ütések tompasága, finom, pengő fölhangot kap mindenik, s már alig hagy nyomot a megkeményedett vason.

Nagyapám visszateszi a tűzbe a munkadarabot. Mellé lépek. Most én kezelem a fűjtatót. Lábbal lökdösöm az agyonkoptatott pedált. Harákol, köhög, nyüszít a bőrtüdő, de táplálja a tüzet. A nedves szén sercegve adja meg magát s áll össze fehér salakcsomókká. Nagyapám néha közéjük tűr egy hosszú, hegyes piszkálóvassal, a végére tűz egy-egy izzó, de már halott salakcsomót, s hátraveti a kohó sarkában tornyosuló rozsdáslila halomba. Friss szenet rak a helyébe. Megint a fűjtatón a sor. Combom sajog a fűjtató taposásától, s ez mozdulataim lanygulásán is meglátszhat, mert Gál Gyula fölkászálódik a küszöbről, odabiceg a fűjtató láncához, szabad kezével megragadja, s megfelelő ütemben rángatni kezdi. Ólomnehéz karok. Engedelmesen izzik föl a szén, puhul fehérre a vas.

A kohó padkáján fényes nyelű fogók sora, ott hevernek a szénporos tapasztáson. Jobboldalt, a padka legszélén kis mélyedésben a nedves szén, benne a lapát. Baloldalt ég a tűz. Nagyapám arcába világít. Az arcon izzadság visszfénye. Mennyire megváltozott! Pedig ismerem. Egy más világ lehetének füstszaga, amit csak óvatosan merek beszívni. Megszokások halmaza őrzi ittlétünket, de ez a rokonság mélyebb, semhogy megbolygatható volna. Már az, hogy itt ketrecbe zárjuk, láncon vezetjük a tüzet, lenyűgöz. Talán mert nem értem. Nem tudok egészen biztosat mondani róla, csupán csak érzem. Már akkor, ott, amikor még részese voltam a jelenlétnek, megfeledkezem erről-arról. Később aztán, most például, amikor újra szeretném átélni, ami már elmúlt, szinte természetes, hogy még nehezebb, szinte lehetetlen tudatlanságom tudásra váltanom.

Az ajtó mintha magától lóbálózna a sarokvason. A huzat lapozza. Gál Gyula elindul. Ép lábáról a kezével megtámasztott hibásra billen, s onnan vissza. Ha valami útjába akad, abba belefogózik, de a műhely üres közepén fogódzó

nélkül kell átkelnie, ezért vadabbul billeg. Az ajtófélfá közélébe jutva hosszan előredől, szabad jobbát kinyújtja, tenyere rátapad a fára, egyetlen billenéssel legyőzi a visszamaradt távolságot. Eszében sincs megpihenni. Kipenderül, a fészér poros világossága lefolyik az arcán, a ruháján. Megmutatja a borostát, a sebhelyeket. Fejét föltartja, hunyorog. Akkor veszttem szem elől, amikor ismét megcsöndül az üllő. Szinte röpülünk a vas fölötti hajladozás ütemében, elborít mindent a szikra, kioltja az ajtó keretéből még ezt a túl sérülékeny, túl tűnékeny képet is.

De a nyár még itt, e csillagszóró-ragyogás mélytengeri derengésében is velünk van. A búza erős, sárga sodra, a rozs ezüst tajtékja, a fehéren párálló zab, festéksárga árpa látványa megszédít. A szekér nehezen mászik, nyikorog. Ki ül a bakon? A fej lehajlik. Megpöccen az ostor. Hő-te! Na-te! Laci-te! Gyí-gyí! Cccccc! Naaaa! Ne-ne! Így lesz az izzó, üveg alatti délből hűvös este. Szél szakad le a zöldesszürke égből. Ha megérinted, mintha frissen töltött borospoharat érintenél, a párás hideg még őrzi a pince löszszagú hűvösét. És ebben az estében is ugyanaz a szekér baktat, amely már ki tudja, mióta baktat velünk. A ruha, a pokróc ráncában még ott fészkel a nap melege, de hiába, nincs menekvés. Kiűzetik majd a hazatérést kerező sötétségbe, a pusztá ég alá úgyis.

Amíg az emlékezés a valamikori teljességet fosztja, az igazi hangok beékelődnek réseibe, és belülről feszítik szét. El nem nyugszik, ki nem hal soha a csöngés-bongás tüzes virtusa. Mindegy, frissességgel vagy fáradtsággal csillapítja étvágyát, de csillapítja. Falna ilyen mohón, ha nem jutna könnyen étekhez, enyhítené vagy növelné étvágyát az éhség? Ütjük a vasat. Fokozatosan jutok a fáradtság már-már ellenőrizhetetlen közelébe. Lüktetése, mint egy mohó száj, befal. Ott, ahol az izmok a csontra tapadnak, ott állandósul, legalábbis valahol arrafelé, a fájdalom. Erőfeszítés és elernyedés között ekkor már alig van különbség, de ez teszi lehetővé, hogy cselekedjek.

Így megy, pereg, folyik tovább minden. Most még abba-hagyhatnám, úgy érzem, nem teszem mégsem. Miért? Ha abbahagyom, ha nem ismerem meg már ekkor, a kezdet kezdetén csaknem egészen azt, amit később sem kellett volna, talán eltévedek, mindenesetre bennem rejtőzik az ettől való félelem. Az is lehet azonban, hogy egy váratlan pillanatban minden jóra fordul, s elkerülöm a veszélyeket, amelyeket így most nem kerülhettem el. Tudom, játék ez a képtelen esélylatolgatás, mégis komolyan veszem, jóval komolyabban, mint kellene. Valójában annyira elérhetetlen s érthetetlen a sok körülrajzó esély, hogy még a csábítása se érint meg annak, hogy bármelyikbe beleéljem magamat.

Pereg tovább a féltés, a saját útját járja minden. Most már kiegésznék bármivel én is. Hanyatló kedv fölött toporzékol a nap. Szikrákat szór tovább a munka, s bebugyolálja a műhelyt. Forrasztunk. Szívesen elhagynám már a helyemet, de hiába nézek az ajtó felé, a halvány, nap-szagú fény üres, senki sem lép vissza belőle felém. Gál Gyula, akinek most már szívesen átadnám a kalapácsot, sehol. Elbámészkodtam. Káromkodva röppen ki a vas a tűzből, nagyapám gyorsan, gyorsan – remeg a keze a pontosságra törekvő sietségtől – egymásra illeszti a két fehérre izzó vasvéget, mindkét kezében egy-egy fogó, azok harapják a tüzes vasat. Az egyik vasvéggel leszorítja a másikat, az így fölszabadult jobb kezéből a tuskóra dobja a fogót, s fölkapja a kézikalapácsot és lesújt vele. Puhán huppan az ütés, mintha sárba süppedne el, ott marad a nyoma. Aztán szelídebb nyomok kerekítik el a kezdeti sebeket. A szikraáradat a mellemig ér. Föltartom a kalapácsot. Készenléti állapotban várok a soromra.

– Most – mondja nagyapám. Elengedem a kalapácsot, útközben még egy kis lendületet is adok az ütésbe. Bamm, bamm, ba-bamm. Mintha beszélne. – Ölég! – Közel hajol a forradáshoz, vizsgálja, rendben van-e, megragadt-e. Aztán meg messze tartja magától. A hűlés hideg kékesfekete

fénye már ott játszik a vörösben. – Mögfórt – dörmögi szinte csak magának elégedetten. Visszateszi a munkadarabot a tűzbe. Most már minden nyugodtabban zajlik, semmi izgalom. Zakatol tovább a fűjtató, én is leengedem a kalapácsot pihenni.

De hát ez sem tart sokáig, ahogyan semmi sem. Újra ott van a vas az üllőn, szinte remeg papírszíne. És zuhognak az ütések. Csak arra figyelek, hogy pontosan oda, oda, az üllő egyetlen pontjára sújtsam mindegyiket. Van alkalmam újra és újra javítani. Látom az ütések nyomát. Újra és újra. A vas előbb megnyúlik, aztán görbülni kezd. Nem érzékelem, hogy nekem is részem van mindabban, ami történik. Most nagyapám a kalapács helyett egy tompaélű vágót vesz a kezébe, amely a majdani a patkószögek fejét elnyelő vájatot hivatott kimélyíteni, és ráfekteti a szerszámot a vasra. Felém biccent: óvatos, könnyed ütésekkel kér. A vájatmélyítő vágó óvatosan mászik előre, vékony árkot hagyva maga mögött a patkószögek tömött fejének. Az árok végighúzódik a hűlő-vörös, üveges fölszínen. Most jön a másik hajlat. Aztán a lyukak. Nagyapám lyukasztóra cseréli a vájatmélyítőt. Most egészen kicsi, apró ütésekre van szükség. Ezek végrehajtása is rám vár. Nagyapám szigorúan irányít, nehogy túl nagyot üssek, és eltörjön a lyukasztó hegye, mert az órákra megakasztaná a munkamenetet. Végül a kisebb javítások következnek. Ez már, a finomhangolás nagyapám hatáskörébe tartozik. Letehetem a kalapácsot.

A küszöbön ülve bámulom tovább nagyapámat, aki újra a tűzbe mártja a patkót, előkapja, pedig még nem is piros, igazít rajta keveset. Forgatja, nézegeti, oda-odacsöndít egyet-egyét hol az üllőre, hol a patkóra. Hozzánézi a tuskóra tett régi, törött patkóhoz az újat, kicsit tétovázik, de végül, amikor úgy ítéli meg, szemre legalábbis, egyezik a méret, a frissen kovácsolt patkót a műhely közepére dobja. Az tompán huppan le a számára kiszemelt porondra, és sercegve-füstölögve sötétbarna árnyékkontúrt éget maga köré a porba.

– Lehűthetem? – ugrom föl készségesen a küszöbről, mert vasat hűteni a fortyogó vizes hordóban nagyon szeretek.

– Hagyd! – int le nagyapám.

– Miért?

– Mer' mökkeménszik.

– És az baj?

– Baj hát.

– Miért?

– Mer' e'törik.

– El?

– Hát persze.

– Attól, hogy lehütöm?

– Attu.

– A papa is le szokta hűteni.

– Csak később.

– És később lehűthetem?

– Le.

– Sokára?

– Hűcsd má, ha annyira akarod.

– És most nem keményszik meg?

– Dehonnem.

– Várjak még egy kicsit?

– Várj!

– És mikor lesz jó?

– Hát ha má' nem piros.

– Már nem piros.

– Dehonnem.

– Csak egy kicsit.

– Hát egy kicsit se lögyön! – Ott állok a szürke vasdarab fölött, piszkálom, forgatom. Az az érzésem, már nem is meleg, megfoghatnám akár szabad kézzel. Csak ha föléhajlok, csapja meg arcom a meleg, vibráló levegő. Mint a rongy, gyűrődik mögötte a por és a vas, tovább várok hát. Nagyapám az ócskavasak között turkál, keres valamit, nem figyel rám. Úgy érzem, eljött az én időm, de azért nem akarok orvul támadni, fölteszem újra óvatosan a kérdést:

– Most már lehűthetem?

– Hücsd! – mordul föl mérgesen nagyapám. Megijedek, nem értem, mivel szolgáltam rá erre a szemrehányó hangsúlyra, de túlteszem magamat e váratlan sokk okozta bizonytalanságon, mert tudom, hogy nincs tétovázásra idő. Fogóba fogom a patkót, a vizeshordóhoz megyek, amely ott áll a fűjtató agyonfoltozott bőrlebernyege alatt, és belemártom a látszatra ártatlan, fekete patkót, de ki is kapom azonnal. A víz fehér habot vet, forró gőz fröcsköl ki belőle, opálosan derengő buborékok pattannak ki a fényre. Borzongva fordulok el, nehogy a szemem közé.

Az újra szárazra került vas hirtelen veti le magáról a sötét nedvességet, hamuszürkén, hamisan dereng. Visszaengedem a vízbe. Most jó mélyre dugom. Halk morgás hallatszik, s a nehezen fölszínre vergődő gőzbuborékok pukkasításai. Aztán ennek is vége. Ott a mélyben intéződik el minden. Kiemelem, ellenőrzöm, meleg-e még. A nedvesség sötét és összefüggő rétege most már csak lassan szakadozik le róla, a pára szelíden száll el, s nehéz porszagot hagy maga után. Újra visszaengedem. A víz fekete tükre himbálózik egy kicsit, amikor elnyeli, de különben nem történik semmi különös, néhány gyűrű rajzik csak föl a fogó nyele körül. Saját arcomat látom a torz fölszínbe gyűrve. Amikor újra kiemelem a fogót, a nedvességtől egészen fekete a patkó, s csak lassan alakulnak ki rajta a világosszürke száraz foltok. Egészen lassan. A víz viszszaesugor a hordóba. Most már meg merem érinteni a vasat az ujjammal. Még mindig meleg, de csak alig, mintha egy eleven lény életlehelete pislákolna benne. Ledobom a kiégett porba. Ott fekszik szárazon, érzéketlenül. A fogó nyitott szája lassan összezsugorodik.

Távol délharang csöng-bong. Bi-bamm! Zárt ajtók mögött a hangok könnyű érce. Ki tud többet a kétségről, mint ezek a napfényes percek? Átlépjük a küszöböt. Mögöttünk üres a műhely. Az utolsó hang is elhangzott odabenn, de ereje még a tárgyak között, a levegőben lappang.

A verandán vár ránk a megterített asztal, gőzölög a frissen tálalt ebéd. Micsoda gyanútlan csönd! Most még örülök, aminek örülhetek, hogy ennyire keveset tapasztaltam. Csörgetem a vizet a lavórban. Mosdótál hűvössége! A börmön kenem szét a sikamlós kortyokat. Étél íze a számban. Használok a szót, szeretet, s nem tudom, mit jelent, lesz idő, amikor megtudom, s akkor nem használok már. Így jutok át a dél hajszálrepedésén. Egészen odáig, túl a pattanásig feszült égen, ahol bogár döng, vércse köröz. Elhúzzák a giling-galangot. A délután, mint egy lanyhuló verőér, elálmosít. Juharfa pergő termése, az volna jó, ennyi kalimpálás után, földet érni! Földet érni, és sose kelni föl többé, soha onnan!

Egy nyertés karcolja meg a csöndet. Rejtvényfejtő kíváncsisággal eredek a nyomába. Rátapad az izzadt szőrre a por. Beszédfoszlányok keveregnek a félálom visszhangos folyosóin. Nevetés csipkéi mélyen, a mellkasomban. Nyikorogva nyílik a kapu. Elrúgom magam a félálom unalom mosta partfalától. A fészker felé veszem az irányt. Derengő por szökik a szemembe. Kitörlöm a nyomában fakadó könnyel együtt. Ráró – kísérője, Péter így nevezi – mélyen a földre csüggeszti fejét, így bandukol, kedvesezgetten a fészker felé. Péter alig idősebb nálam, mégis igazi lovasgazdaként viselkedik. Irigykedve nézem. Hosszúnadrágot visel, de mezítláb van, izmos fölsőteste is meztelen. Gál Gyula mögöttük sántikál. Nagyanyám a tornácról nézi őket. Ő nem alszik délután se, nem úgy, mint nagyapa. Nagyanyának sincs dolga ilyenkor, de folyvást jár-kel a házban. Ő fogadja a kuncsaftokat.

- Mámög há', hány óra, hogy möggyüttek?
- Nem sietünk, ráérünk. Had aluggyon a Nagyúr!
- Szóllok há'.
- Nem kö, na.
- Hogy vannak?
- Há' csak; mög valahogy! – Le-fölingó óriási lófej. Péter a kötőfékkal bajlódik. Gál Gyula odabiceg hozzá és segít.

– A fészörbe kössék, ahun nem süti úgy a nap! – igazítja őket el nagyanyám.

– Jó ennek itt is, igaz-e, Ráró? – És a nagy varjúszárny-tenyerek megveregetik a ló remegő farát. – Hosszabbra ereszd, gyerök, hogy elérgyön ide a diófa alá e'. – Péter meglazítja a kötelet, s hosszabbra ereszti. A test lomhán odébb mozdul. – Na, jó' van, itt mögá'hacc! – A fej újra lehajlik, a mohó orrlíkak a földön köröznek, s füstölve fúj-ják föl a port. Az ajkak az első száraz diólevél érintésére fölnyílnak, elővillan a piros íny, a fogak, de ki is köpik azonnal az emészthetetlen ételt.

A műhely hosszan kitartott láza még ott érzik az elhagyott tárgyak között. Vas, por, tűz és locsolás illata kering a levegőben. Látszólag nyomtalanul tűnt el minden, valami mégis mintha itt maradt volna a kalapácsdöngésből, a fűjtatóhorkolásból, a tűzsiszegésből. Gál Gyula sántít be mögöttem. Hiába, Héphaisztosz kontár. Ez is egy esélye volt a jövőnek. Lehangol, hogy ez teljesült be.

A hulladékban turkálók, görbe szögeket keresek, s azokat egyengetem a mereven pengő üllőn.

– Ellősz a', a mienk? – kérdezi Gál Gyula, és rábök a bottal a porban heverő kőhideg patkóra.

– Ez – bólintok.

– Na, akkor mögpróbájjuk. – Botját a tuskóhoz dönti, lehajol a patkóért, két szárába beleakasztja két hatalmas markát, és megpróbálja széthúzni, erőlködik, nyög, de a dermedt vas nem enged. – Jó erős, úgy láccik. – Visszadobja, a porba. – Hát csak tarcson is! – Megfogja újra a botot, és indul kifelé, de mintha ekkor jutna csak eszébe valami, az ajtóban megáll, és visszafordul. – Te is fő tunnád verni?

– Föl én – mondom önérzetes büszkeséggel a hangomban.

– Hát akkor verd fő! – kap az alkalmon Gál Gyula. Odalép a satupadhoz, kihúzza alóla a patkolószéket, s viszi a tethelyre. – Öregapád maj' néz nagyot, csodá'kozhat, amikó' fölébred.

– Föl tudnám verni, de nem szabad – mondom mentegetőzve.

– Oszmán mér' nem?

– Mert a papa nem engedi.

– Az enyim a ló, én mög mögengedöm. Ha lesántítod, az én bajom – erősködik Gál Gyula.

– De ha a papa megtudná, akkor is nagyon mérges lenne. A ló Gyula bátyámé, de a műhely meg a szerszám a papáé. Meg aztán mindjárt itt van. Ha meglátná, hogy én patkolok, nagyon káromkodna. Jön is már.

– Dehogy gyün, alszik, mire fölébred, éppen kész lösző'.

– A ló patája már a bakon, a sárga, nagy, csipás szemek egészen az arcomhoz közel pislognak. Visszamegyek a műhelybe. Közben látom, hogy Gál Gyula egy szalmacsutakkal a patát tisztítja. Meg kéne faragni, mielőtt fölpróbáljuk a patkót. Ott van a patkolószéken kikészítve a kés, de nem nyúlok hozzá, pedig szeretnék, izmaimban ott rejtőznek a szükséges mozdulatok, a félelem és a nagyapám iránti tisztelet azonban féken tartja őket. Faképnél hagyom Gál Gyulát, beoldalgok a műhelybe, hogy fölélesszem a tüzet. Szuszogva, hörögve indul a fűjtató, s a szén alatt izzani kezd a betakart fa parazsa, s lassan fölrebbennek a halványkék lidérclángok, még alig érnek hozzá a fekete szénhalomhoz, de a színét már elváltoztatják, először csak kékeslilára, de nemsokára fehér izzásba sodornak mindezt. Füst és gáz gomolyog a kémény ellenzője alá, aztán kiröppen néhány szikra. Kiveszem a fát, s a parázsló szenes csonkot eloltom a hordóban, a sistergő, fekete víz hamar végez vele. Új szenet rakok a tűzre, levegőt adok neki, aztán sorsára hagyom a most már élő tüzet, s kilépek a műhely közepére.

A patkó a porban hever. Fölösleges óvatosságból fogóval veszem föl, pedig már nem meleg. Most kéne beraknom a tűzbe, de nagyapám nélkül erre is nehezen szánom rá magamat. Sokáig forgatom, nézegetem tanácstalanul. Hiába tudom, mit kéne tennem, nem teszem meg mégsem.

A küszöbről Gál Gyula figyel. Nem volna jó szégyenben maradni. Hát akkor gyerünk, határozok, és fölpszikálom a tüzet, kidobom a salakot, és belefészkelem a fehéren izzó parázs közé a patkót, s friss sercegő szenet dobok rá. Gál Gyula láthatóan elégedett azzal, amit csinálok.

– E'késött, Feri bátyám! – kurjantja az udvaron át a veranda lépcsőjén leereszkedő nagyapám felé a különös újságot.

– Mirü?

– Mögpatkútunk.

– Na, hiszön, csak nem mönt el az eszöd? – méltatlankodik nagyapám. – Nem sajnálsz azt a szögény lovat?

– Nem én vótam – nevet föl Gál Gyula. – Főverte a gyerök. – Nagyapám a fejét csóválva lép be a műhelybe, odajön hozzám, kiveszi kezemből a fogót, megigazítja a tüzet, újabb salakot talál benne, mélyebbre helyezi a vasat, több szenet dob rá, átveszi egy pillanatra a fújtatást is tőlem, hogy beleerősítsen, de aztán visszaadja.

– Mög is tunna patkúni – mondja büszkén, és én hálás vagyok neki a túlzó dicséretért. A tűz gondozását egészen rám bízta. Kisiet a fészerbe, hogy megtisztítva, megfaragva előkészítse a patkolásra a patát, amelyet Gál Gyula ekkorra már készségesen az ölébe vesz, és bokában meghajlítva fölkinálja a faragókésnek. A kés nyele tenyérynyi fakorongban végződik, ezt nagyapám a hasához szorítja, és csípőből adva a lendületet lefaragja a sérült, fölösleges részeket, de nagyon vigyázva egyengeti a kés útját, nehogy elevenbe vágjon, és lesántítsa a lovat. Ez a munkamenet a patkolás legkényesebb mozzanata, sokáig bajlódnak vele.

Amikor végeztek, nagyapám visszajön a kohóhoz, piszkavassal vizsgálja a patkó állapotát. Amikor jónak ítéli, kikapja a tűzből, és szalad vele a fészert felé. Gál Gyula még mindig ölében tartja a ló patáját, nagyapám ráhelyezi a patkót, de csak egy pillanatra. Így is sisteregve szalad ki alóla a kesernyész-émelyítő füst. Nagyapa visszasiet

a műhelybe, igazít valamit a patkón, pengeti kicsit az üllőt, a patkót visszateszi a tűzbe pihenni. Megint kiset a lóhoz, kezében a faragókés, egyengeti a patkó helyét. Újra odailleszti a forró vasat a frissen faragott patához, sercegeve fut ki alóla a sárga patafüst, szaga betölti nemcsak a fészert és a műhelyt, az egész udvart, még az utcára is kicsap. A sárga gomolygás hamar megritkul, de a szag éppoly eleven, mint amikor bugyborékolva tört elő. Mélyen magamba szívom, a tudómben kavarog. A megpöndörödött, száraz diólevelek között zörög a szél, az udvar kiszikkadt földjén görgeti őket. A füst ritkásan szállong fölöttük. A patkó a patkolószéken hever. Nagypám a patát faragja megint, most a perzselt részeket távolítja el, hogy a patkó jól fölfeküdjön. A szaru szilánkjai idegesen ugrálnak szét mindenfelé. A por puha öle fogja föl őket.

Illetéktelen képzetek patakzó forrását pezsdíti föl most minden moccanás. Az istennő más ágyából kelt ki, nem ahonnan akart. Rohan a kovácshoz, hogy fegyvert veressen, amely acél öntudat, és erőt ad annak, akit bár nemkívánatos atya nemzett, neki nemzett mégis. A mester, bár tudhatná, mi történt, nem akarja tudni. Elfogadja a megbízást, hiszen nem akárki kéri. Ha elháríthatatlan, szinte mindegy is a baj. Nem jó túlságosan érteni a sorsot, ütőerén így is, úgy is remegni kezd a kéz. Ezüstcsöngés. Tengermély derengés. Az ember többnyire azt hiszi, hogy ő örökké él, s nem hajlandó semmilyen tapasztalatot számításba venni. A másikat túlélni kétes elégtétel, de teljesnek látszik. Úgy bűnhődünk, hogy nem tudjuk, miért. Számítás viszi véghez a legvégső csalást. Kihullani annyi ezüstös történet himnuszából még lehetne boldogan, de hová, ez minden zavar oka, nem tudjuk, hová.

A kalapács azért még jár tovább. Csöng, ahogyan csöngenie kell. Békétlen ritmus kútja, zuhanok belé, vagy kifelé emelkedem belőle?

– Ugyanakkor a Rákosi-rezsim elvette a paraszttól a földet. És mit adott helyette? – Mondatfosztlányokból áll össze a beszéd. Az érthető részek között hosszú szünetek, a szünetekben mindenütt sípolás, hörgés, sivítás, utánozhatatlan hangzavar. – Eljön az idő, amikor felelni fognak. – Lassan akkorára növekszik mondat és mondat, majd szó és szó és végül hang és hang között a távolság, hogy a szöveg csaknem teljesen belefut az érthetlenségbe. Néha, egyre ritkábban, de még fölbukkannak a jelentés varázslatos szigetei. Némelyikkel mintha most találkozónék először, ilyenkor a legkopottabb szavaknak is hitetlenkedve szívom be különös illatát. – A vasfüggöny megérlelődött. Tetteik mögött végül is elveszti jogát. – A szavak nem eredeti helyzetükben elevenednek meg. Egymáson áttűnő mondatok hívják új utakra egymást. – A megérlelődött leszámolás. – S egyszer csak a riadt semmi marad a végső mondat után. Átható, a hátgerincemet fájdtató sípolás szivárog a kopott, repedezett dobozú Orion rádióból.

– Zavarják.

– Há’.

– A rosseb ögye mög őket.

– Az.

– Nem löhet érteni sömmit.

– Nem, az annyak úristenit.

– Úgyse mond érdekösét.

– Hátha.

– Mindig csak bizakodunk.

– Mi mást csináhatnánk?

– Vóna azért.

– Betyárnak á’ni?

– Az ám, Feri bátyám! Én mögtöszöm, mög én! Eladom a tehenet mög a lovakat, oszt ki az erdőre.

– Ki vösz most lovat?

– Ha nem kő sönkinek, od’adom a cigányoknak.

- Az ám, csak olyan szóbeszéd ez is, mint a többi.
- Nem hiszi?
- Nem én! Hogy hinném?
- Úgy, hogy mögtöszöm. Igaza van, mindönkinek csak a szája jár, de én mögmutatom, hogy löhet itt harcúni is. Elü a puskát, osztán uccu neki, gyűjék elejbem, aki mer!
- Osztán a gyerökökkel, az asszonnya' micsinyász ott kinn az erdőn?
- Azokat itthun hagyom.
- Nem sajná'nád őket?
- Csak pár évet köll kihúzni, osztán itt lösznek az amerikaiak.
- És akkor jobb lösz?
- Jobb há'.
- Azt csak úgy gondolod, Gyula. Nem törönnek azok se velünk. Jár a szájjuk, osztán...
- Osztán?
- Ha itt lönnének, azok se vónának különbek.
- Nem vönnék el a földet.
- Oda se atták vóna.
- Atták, atták, mit attak?
- Neköm semmit, de neköd igön.
- Öt hódat. Ötöt.
- Jó kis föld az.
- Jó hát, de inkább ne atták vóna, ha most mög becsapnak. Mennyi trágát hortam rá, földjavítottam, oszt most e'vöszik. El akarják vönni. De tülem ugyan nem. Ott van a balta az előszobában, hát én széthasítottam a fejit, ha betöszli a lábát egygy is. – A zsiros, összetapadt haj homlokába hullik, hatalmas, olajbarna szemében a megbántottság fájdalma dereng.
- Nem csinálod te azt mög.
- Dehonnem. – Furcsán fölnevet. – Majd mögláttya.
- Nagyon ütöd itt most a vasat, osztán hónap aláírsz te is, mint a többi.
- Nem én, még ha belepusztulok se. Bemögyök az istállóba, szétveröm a tehin fejit, a lovakét is, de oda nem adom

üket, az Úristenre mondom. – A kucsma a térdén, a kurta, kérges ujjak azt markolásszák. Az izzadt üstök alatt izzanak a fejdudorai, a homlok barázdái. – Mögcsinyállom, mög én. Tuggya, Nagy úr...

– Na hiszen... – Ez keresztanyám. – Könnyen fogaggya. – Nagyapám szeme odavillan, s így keresztanyám nem folytatja tovább.

– Mer' nem járok templomba – veri a mellét büszkén Gál Gyula –, attu még löhetők jó körörsztény, nem? – Keresztanyám nem válaszol, így aztán visszatér a beszéd eredeti fonalához. – Tuggya, Nagy úr, hát ahogy indú't, avva' nem lött vóna semmi baj. Jó vót az. Demokrácia vót. Főd vót. Mög mindön. Nagyon is jó vót. De osztán kimutatták a foguk fehérgyit, kiderű't, mit akarnak, az orosz szógáni, sömmi mást. Változás kő ide, változás, mert ha így mögy tovább, mindnyájan beledöglünk.

– Hát tuggya, én már nem bízom semmi változásba.

– Nem?

– Nem.

– Semmibe?

– Semmibe.

– Pedig bízni kő, bízni kő, Nagy úr, a hétszentségít neki, mer ezt az Isten se akarhattya, most má' neki is fő kő szóla'nia. Mögá'jt mondani a gazemböröknek! – Egy nagy, barlanghomályos kendő mélyéről nagyanyám figyel. Ritkán, de ki-kiszól rejtekhelyéről, amelyet ennek ellenére el nem hagyna a világ semmi kincséért se.

Anyám csak hallgat boldogan, szívja magába a szavakat, és nem tudni, miféle kiszámíthatatlan terveket forral hallgatása alatt. Izgatott, kipirult arca most olyan messze van tőlem, amennyire talán még sose volt.

Amikor elutazott, sirtam utána. Most már úgy érzem, nem sírnék. Mikor jött, miért van itt, és mit akar, nem tudhatom. Mintha ellenem készülne valami. Messzi, álmos sarkok húzzák szét, egyre széjjelebb a szobát. Ezek közül valamelyikből szökik ki keresztanyám éles hangja. Meg-

vert, dacos arccal mered maga elé, s pergeti kötényébe a kukoricát. Ritkás haja közé befut a villanyfény, a látható fejbőr lisztesen világít. A megpörkölődött, dauerolt haj nem is hajra hasonlít, világosbarna, hézagos hab. A szó sziszegve ékelődik be a szóródó kukoricaszemek okozta zajok közé.

– E'mönt.

– Kaposba?

– Há'.

– Najiszen.

– Otthatta az urát?

– Há', mög még a györököket is. Selömrühára, mög a szájját fösteni, arra vót esze...

– A komonisták biztattyák erre is a népet.

– Azok há'!

– De valakinek mög is kő foganni a biztatást.

– Há', a naplopást könnyebben e'vádujja akármölilik, mint a munkát.

– A múltkor mög mit mondott, azt mondta, a mi macskánk ötte mög a csibéit. Neköm aztán mondhattya, nem érdökül. Jobb' tönne, ha a lányáva' törönne, ne mindig mássa'.

– Mér' nem mondtad mög neki?

– Ne féljen, megmondtam én, avval törőgyön, a kifestett lányával meg a koszos unokáival. Meg én. De nekem nem mer szólni. Mindig csak a mamával pörül.

– Mon'tad ám, a rosseböt mon'tad, te se mon'tad.

– Hát akkor Isten álgya mög kentöket! – kezd búcsúzni Balázs szomszéd. Ijedten kapom felé a fejem, idegen, magába roskadt arc. Rést nyit az ajtón. A résen besurran az éjszaka barátságatlan, kutyaugatással terhes hidege. Az esti borosüveg alján a vörös otelló ujjnyi maradéka. A viaszos-vászon asztalterítő tele van pohártalpak hiányos környomaival, amelyek a szegényes világításban is föl-fölcsilámlanak.

– Csak nem akar e'mönni.

– Dehonnem. – Kopog a vasalt bakancs a cementlapon. Nyikorog az ajtó, ahogy tágabbra nyílik, majd visszacsukódik.

– Ezt a kicsit még igya mög, ne hagyjuk itt mögromlani.

– Azt ne! – Nagyapám széttölti kettejük között a maradékot. Balázs szomszéd nem sokat teketóriázik, megmarcolja a rovátkás kalázlit, és nem sokat teketóriázik, fölhajtja fenéig. – De most osztán má’ télleg mögyök. Mönnöm kő! – Kopog a vasalt bakancs a cementlapon. Az újabb ajtónyitás áramába kerülve megremegnek a ruhák, a terítők s az aszparágusz levelei odakint az előszoba sötétjében. Betódul a feketeség. A hanyag mozdulatok alig tartják össze a távozó alakot.

A gyér, fekete haj, ősz tincsek közte, szorosan a koponyához tapad a zsír, az izzadság elegyétől. Elöl, a homlokba ereszkedik. Nem veti hátra. Ziláltan csüng alá a vastag bajusz. Szétárad, az orr tövét, a száját is benövi egészen. A csíkos, gyűrött ing nincs begombolva. Alóla, s az izzadt üstökről pára füstje gomolyog. A vastag, prémes nyakú félkabátot, amit még bent, a melegben sem vetett le, most összehúzza. Fejébe gyűri a vastag kucsmát, tömpe ujjával mögéje igazítja a szétszórt fürtöket. Odakint van.

Nagyapám kíséri ki. A sötétből már csak a lépései, meg ahogy a kapu zárján motoz, az hallatszik. S a nagyapámhoz intézett szavai.

– Szóva’, ne feleggye, Nagy úr, amit mon’tam. Jövő ilyenkor jussak eszibe!

– Én mög magának!

– Úgy lössz!

– Aggya isten!

– Na, jójckát!

– Jójckát! – Erőtlen, sejtelmes árnyék sodródik a sötét-ség súlytalan elemében súlytalanul. Ennyi volna csak? Mást szeretné látni, de csupán ezt láthatom.

Még a huszonötös égőt is alultáplálja a túlterhelt áramtelep, fénye arra sem elég, hogy kiemelje a homályból,

s láthatóvá tegye a tárgyakat. A rádiózaj elült, nyomasztó közelét azonban érezni még. A zöldes, szűk nyakú üveg alján baljóslatúan lapul a kiönthetetlen bormaradék fekete karikája. Az üveg oldalát pára lepi. Végighúszom rajta az ujjam. Múlik az idő. A bor elfogyott. Lassan fölszárad a pára is, és látni lehet az üvegen át az elszíneződött világot. A színek közelebb lépnek a szürkéhez, a formák elvesztik ismerős körvonalaikat, elnyújtóznak, aztán meg hullámsani kezdenek. Minden pontból más és más zaklatottság süt föl.

Pillanatok, amelyekre nem szívesen emlékezem. Körülkerítenek mégis, és már nem akarok szabadulni tőlük. Szánalmasan lehetetlennek tetszik minden. Az is csodálkozásra indít, hogy élek. Elítélhető módon mégsem vagyok hálás senkinek.

A vendég szájában kialvó pipa lóg, de nem tömi meg úja. A cementlapon megcsöng a lazult sarokvas. A szemhéj alatt feketén parázslík a tekintet. A mutatóujj karvalykörme egy száradt trágyadarabot vakar le a vastag posztónadrágról. Fölpattan a székről, majd visszaül. Nagyapám a térdét csapdossa, úgy mulat. A kajla bajusz félrehúzódik. A napbarnított, földszínű arc bőre éppen hogy megremeg. Az asszonyok hangoskodva perelnek, rekedt kányahangok a fekete kendők alól. A boros faggyúszagban rejtelmes titok bujkál, veszik el. Vérnyomok egy hosszú hajsza hidegében. Bőr, amit a szél se érint. E tévelygésben az sem biztos, ami már megtörtént. Egyszerűen túl könnyű vagyok hozzá, hogy elinduljak valamerre.

– Millyük van a lányoknak? – Rossz érzés vesz erőt rajtam. Nem tudnám pontosan megmondani, miért. A füst, a bor, pára, a meleg is hozzájárul, de az igazi ok mégsem ez. A hirtelen hahotázás szinte kirobban nagyapámból. Nem szeretem így látni. A feje vörös, nemcsak a nyakon, még a kopasz fejbőr tüskéi alatt is látszanak a dagadó, lüktető erek. Számban megkeseredik a bor íze. Az izgalom kiflicamítja a tagjaimat.

Fekete szénkupac, érthetetlen, mint az öregség, de mélyén még ott van a rontó parázs. Gyulladás, gonoszság ótvára. Szokássá rögzített régi bűnök. A tömpe ujjak remegésétől meglötyög a bor.

– Igyá’ csak, nesze! – A pohár imbolyogva közelít felém. Elveszem, nem veszem? Süllyedő kútágas az ingó-lengő messzeségben. Ami megtörténik, s ami nem, egyformán megaláznak.

– Hadd má’ békin az a gyerököt! – dohog közbe nagyanyám, de nagyapám nevetése, mintha mi sem történt volna, úgy iramlik az újabb kitörés felé. – Nem szégyüllek magikat?

– Há, Nagy úr, jóvan na. – Most már Balázs szomszéd is csillapítja nagyapámat. Mintha minden tájékozódási pontot elvesztettem volna magam körül. Senki és semmi sehol. Lehajtom a fejem. A macskatányér mögött finom, tekergő árnyék, a tűzhely öntöttvas cifrázatú lába vetíti ide. Frissen vágott, s a melegben átfűlt fahasábok illata érzik. A fahasábok mellett a lemorzsolts kukoricacsutkák bársónyvörös halma. Mindez már a hátráló képzelet, a tisztuló bódulat határán. Nyílik az ajtó: nyílik, csukódik... Betör a hűvösség hulláma. Valaki kilép az éjszakába. Megborzongok. A tornácon ég a villany, de a fényt fölszívja az ágak sűrűje, s az éjszaka fekete itatósa.

A csillagok alól enyhítő szürkület havaz be mindent. A hátsóudvarból idáig érezni a tyúkólak s az árnyékszék szúrós szagát. Odáig nem merészkedem. A favágító tuskó mellett megállok. Kigombolom a nadrágomat, és a vedlő, korhadó farakásra pisálok. A hirtelen fölpárolgó vizelet szaga orromba csap. Nagyot lélegzem belőle, aztán elfordulok. A hideg levegő kígyója mintha most csúszna le először a torkomon, megkönnyebbülök. A visszaút öntudatlan szédületére már nem is emlékszem. A legbelső szobában alszom.

Mint elhangzott kiáltás után a megbicsakló lélegzet, olyan a csönd. A leeresztett redőnyökön s a csukott ablakokon

túl meg-megreccsen az utcai diófák ága. Falvédők, terítők, csipkék mindenütt – keresztanyám keze nyoma, de most elrejtí a jótevő sötétség. Levetközöm. Most érzem igazán, mennyire hideg van. Kapkodva búvok bele a nagyapámtól örökölt, pizsamának használt ingbe, amelyben még most is ott érzik az izzadság és az olaj kimoshatatlan, barátságos szaga. A dunnák, a párnák közé fészkelődöm. Süllyedni kezdek, s egyre mélyebbre, a tegnapok redőibe. Hahó! Mintha kiáltanék. Fölárad a szél hatalmas, szünni nem akaró lélegzete, és én boldogan vetem bele magamat.

5

Mindent a játék önfeledt ritmusa okoz. A diófák alatt a keményre döngölt föld, a dércsípte fű még bejárható. A talp, a kéz érinti meg, bizonyosságul, hogy itt van mindeztől a közelemben. Elmondhatni róla ezt is, azt is. Mondd, ami eszedbe jut! Ne tévovázz, ne gondolkozz! Ha elkerülöd a megfontolást, az talán segít valamit, ámbár a tévedés így még hatványozottabb hévvel járja vitustáncát körülötted. Törődni nem szabad vele, ahogyan semmivel, annak, aki szeretne tovább élni. Az idő, a hely, ahol tapogatózom, széthullott egészen. A szilánkok még itt hevernek talán valahol, ha lehajolnék értük, s volna bennem elég alázat keresni, biztosan megtalálnék közülük néhányat. De hát mit nyernék velük? Az a néhány szerencsésen megtalált töredék csak az egészen elvesztetteket juttatná az eszembe még több keserűséget okozva vele. Minden úgy foszlik szét, ahogy az álom keletkezik. Terjedő este. Kurta nyilalások a hűvösség és a zöld között. Még látni a Napot. Távoli és fehér. A szántás pereme fölünkörödik. Gözt és ködöt kever össze a szél. A fény eloszlik a tárgyak között. Porózus, valószínűtlenül fehér, vagy... Hagyd a jelzőt!

Szeretném megélni, nemcsak, mert kíváncsi vagyok rá, másért is a jövőt. Nem azt, amely valóban rám leselkedik,

hanem a megélhetetlent. Azt a szavak nélküli, boldog kort, amely a valóságban nem létezik, de a képzeletemben folyton jelen van. Gondolok valamire, és nem kell megpróbálnom elmondani, nem kell tévedésekbe bonyolódnom miatta, akkor is az enyém. És nem veszi el senki. Tudunk egymásról, de nem harcolunk. Tudom, mindez képzelgés csupán, de azért nem a legrosszabb borotvaél. Szabályok fognak körül, amiket nem ismerek. Így aztán elég nehéz alkalmazkodnom hozzájuk, de azért makacsul próbálkozom.

A pálya középpontja földbeásott féltégla. Körülötte ölnyi sugarú földbe karcolt kör. Azon túl egyenes vonal, majd távolabb, néhány lépésre félkör alakban földbevált lyukak a csülökbotoznak. Itt topognak a türelmetlen játékosok. Kezükben a bot. A csülökpásztor a tégl körül szorgoskodik, hogy fölállítsa a csülköt, amely nem más, mint egy arasznyi fadarab, amelynek egyik vége hegyesre van faragva, a másik meg sima-talpasra, hogy könnyen megálljon a téglán. Amikor a csülökpásztor fölállította a csülköt, az első játékos nekirugaszkodik, és elhajítja a botját. Úgy kell a botot elhajítani, hogy az megpördüljön a levegőben. A jó dobásnak olyannak kell lennie, hogy a bot éppen a vastagabbik, csülöklyukban pihentetett végével érje el a téglára állított csülök tövét, de úgy, hogy közben a tégl fölszínét is érintse a bot, s pendülve csapódjon meg rajta.

Ha az első dobó nem talál és a csülök a helyén marad, következik az újabb dobó. Így megy ez egészen végig. Ha senkisésem talál, s eljutunk az utolsó dobóig, nagy az izgalom. Ha neki sincs szerencséje, a csülökpásztor besétál a legjobb helyre, a többiek meg versenyt futnak a botoért, s aki a legkésőbb ér vissza, akinek nem jut hely, az lesz az új csülökpásztor.

Azonban, ha valakinek sikerül találnia, s a csülök elég messze röpül, futhat a csülökpásztor, hogy a csülköt vizsgálhassa, és a helyére, a csülökállító tégl köré karcolt

körbe dobja, de úgy, hogy egy porcikája se essen túl a karcolt kör vonalán. Ha ezek után is akad még üres hely, mert valamelyik játékos botja a csülöknél is messzebb röpült, helyet foglalhat magának, s az ügyetlen, a botját céltalanul messzire hajító, a dobóhelyre utolsónak visszatérő játékos váltja föl a csülökpásztort.

Egy-egy jobb dobó a csülökpásztor veszét jelenti. A csülök magasra vágódik, és messzire pörög. A gyertyán húsa fehér, mint a csont. A friss faragás forgácsfénye sebzett madárként verdes a távoli ég előtt. Mire visszaesik a földre, már mindenki elfoglalta a helyét, szegény csülökpásztor kezdhet mindent előlről.

A lélegzet öröme ott bujkál akármelyik bukkanó mögött. A nap, az ég kérlelhetetlenül összeforrva. El kell veszítenem, amit eddig megszereztem. És el is veszítem. Most érzem, micsoda bőség vett eddig körül, mi mindent kell odahagynom. Mindegy, kényszerből teszem, vagy önként, meg kel tennem. Az ég s az elmerülő nap egyben volt valamikor. Az idő partján hevertem álmatlan, öröknek tessző fényözönben. Minden, ami most már darabokban, minden egyben volt még akkor. A por selyme megvonaglik talpam alatt. A pergő gyertyánfény kivillan, aztán elhullik, mint a tejfog. A távoli rókamese saját farkát harapja. Nem szabadna itt időznöm. Nehéz lesz visszatérni. Bárhonnan bárhova mindig nehéz volt, de a legközelebbi kényszer a legnehezebb. Az út ugyanaz, tulajdonképpen ismernem kellene. Elkerülhetném a régi buktatókat, amik idefelé gáncsoltak, de nem teszem. Mintha önként vállalnám a kudarcot. Szégyen, de ezt teszem. Nyomasztó éhséget érzek, fázom is, de többre, a részletekre nem emlékszem, talán éppen azért, mert ismeretlenül, romboló erővel törnek rám. Egyszer talán sikerül nekem is valami majd. Ezt szeretném, ennél többet sohasem akartam. A legkisebb, a legelenyészőbb sikerrel is beérném. Nagyot lélegzem, mindent föloldó öröm járja át sejtjeim. Most kevés ez, vagy túlságosan sok? Várnom kell rá, hogy kiderüljön.

Mindenre várni kell. Ha kivárod a sorod, ha túljutsz a nehezén, akkor már könnyebb lesz, könnyebb kell, hogy legyen. Végigfut izmaimban az erőfeszítés. Keresgélek. Kezemben a holnapok kulcsa. Valóság vagy tévedés ingerli érzékeim, képtelen vagyok eldönteni. Olyannak fogadom el a téveteg érzeteket, amilyenek. Besüt a szobába az alkonyi nap. Miféle szoba ez? Sárga csönd, muskátlik a poros ablakban, a függönyök között. Csalóka ajándék. A hála, mintha nyers tűz ébredne, halna el valahol, egy számomra idegen, mégis ismerős tájon, úgy érint meg. Ha elfogadhatnám, talán célomhoz érnék, nem hajszolna soha többé semerre semmi. Ennyi lehetne a boldogság, egy kulcs nem-moccanása. Soha nem gondolnék többet erre a megaláztatásra, a jelenvalóság késéles borzalmaira, a sorsra, amely minden képzelgéselem ellenére osztályrészemül adatott.

Ahol vagyok, a hely, nem ereszt. Éberség szorít. Kopár fényben látom a tájat, minden fűszál, minden rovátka külön. Botlasztó göröngyök között tájékozódok, eltévedésre készen, de még van remény. Minden erőmet megfeszítve rohanni kezdek vissza, visszafelé. Bedobom a körbe a csülköt, és helyet foglalok magamnak!

– Kinn van a körbű', nézzétök mög! – ordít Kurják, akit sikerült egyetlen lépéssel megelőznöm.

– Belül van!

– Nem igaz! Kivű' van. Add át a likat!

– Nem adom! – Lélegzetet is alig kapok, de azért ellenállok. A szabályokra próbálok hivatkozni, amelyeket mindnyájan elfogadtunk, amikor játszani kezdtünk, de amelyek mindent mégsem oldanak meg. – Belül van – mondom –, nézd meg, a nagyobbik része belül van, éppen csak a csücske ér a vonalon kívülre.

– Az ám, több mint a fele kint van, gyere ide, nézd mög a saját szömödde'! – mutatja, s a botjával piszkálni is kezdi kifelé a csülköt.

– Hagyd békén! – mondom, és elhagyva foglalt helyemet előrelépek, hogy megakadályozzam Kurják mesterkedését.

Kurják abban a pillanatban, feledve minden vitát, a helyemre ugrik, és kárörvendőn az arcomba vigyorog.

Hányinger kerülget, nehezen tudom a kudarc keserű kortyait lenyelni. Nem kellett volna, erre gondolok. És megtörtént mégis. Mintha a lélegzetbe zárva lapulna ugrásra készen és fenyegetne egyre éberebben a semmi. Akár egy regényhős, úgy nézek körül. A postautakat elsöpörte a szél. Néha egy madár árnyéka belehasít a levegőbe. Áthull mindenben ez a tettenérhetetlen suhanás. A csapongó képzelgést nagynéném fölcsattanó, éles hangja szakítja meg.

– Összekaristuják az udvart, hiába söpörtem e', ulyan lött, vagy még rondább, mint vót.

– Pusztú'tok innét! Haszontalan kőkei, nektők sose kő hazamönni? – förmed ránk nagyanyám.

– Zavargya el üket, csak zavargya! – helyesel lelkesen nagynéném. A csapat ott áll az árokparton, közöttük én is. Néhányan, a gyávábbak már a botot is eldobták. Nagyanyám kilép a kapun. Fekete kendője mélyen a szemébe van húzva. Lelakatolt szája körül a sűrű ráncok varratai föloldódnak, amikor újra megszólal.

– A rosseb ögye mög ezt a sok gyerököt. Hun van a mijken? Hun vagy, na, gyerök? Ide gyere!

– Gyere ide, öcsikém, gyere, na! – Nagynéném hangja mézédés, mintha lépre akarna csalni. Elindulok felé. – Ti mög mönnyetők – a mézédés hang kígyósziszegéssé hidegül – haza! – Mönnyetők má', há' nem értitők? – Megértették, hogyne értették volna, unott pofával, minden érzelem nélkül, engedelmesen hátrálnak, amíg csak el nem nyeli őket az egyre gyorsabban terjedő alkonyati homály. Szédülés veri a ritmust, forgatja a tájat. Még mindig nem fogom föl egészen, mi történt, hogy éppen most, amikor mindennek jobbra kellett volna fordulnia, most teljesedik ki a kudarc. – Mire vártok? – kiabál a távozó alakok után nagynéném. – Nem hallottátok, mit montam? – Megborzongok, mintha önmagam számára is idegen volnék, hátat fordítok védelmezőimnek, a pajtásaim után iramodom.

– Gyertek vissza! Gyertek, gyertek! – kiabálok, de ők mintha meg se hallanák, egyikük se fordul felém. – Ne menjetek el! Hova mentek? Várjatok, várjatok meg! – Megbotlok, elessek. Valaki fölemel. Nem vagyok a magam ura.

– Maga az uccán nem parancsul – csattan föl Kurják hangja.

– Miii?

– Velem ne kiabájjon, nem a maga gyeröke vagyok!

– Még az a szőröncse, de ha e'kaplak, e'töröm a derekadat!

– Azt próbálja mög!

– Mögájj csak, mögmondlak az apádnak, te ganyé! – Az óvó karok visszaeresztenek a földre.

– Hátcsak mongyon. – Elsüllyedt sírás forrása fakad föl bennem. A föld, mint a mágnes, úgy vonz magához. Nyomorult vagyok, ajkamon szétfut a mohalepte lösz őszelő-íze.

– Ne fetröngj! Kejj fő, na! Még möglátták, oszt mit szónak, há, a faluba? – próbál jobb belátásra bírni a nagyanyám.

– Jaj, a szívem, a szívem! Mit tesző' velem? – adja meg hozzá nagynéném a refrént.

– Nem érdekel! – Micsoda durva öröm elbánni velük. Nem úgy, ahogyan ők bántak el velem, annál egy kicsit azért kesztyűsebb kézzel.

Úgy kell neki. Ezt azért mégsem mondom ki. Minden erőm összeszedem, és nem megyek semmire. Egy kéz fog le. Hiába szedem össze minden erőmet, moccanni se tudok. Ilyen gyöngé volnék? Túlcsordul a düh összeszorított fogamon. – Hagyj békén! Piszok! – És rúgok.

– Mit mon'tá? – A hitetlenkedő hosszú „á” a mondat végén nem akar lezárulni. Mint valamiféle gazdátlan röntgensugár, a semmiben kószál, átvilágítja a kusza indulatokat, a görcsös zokogást, amely össze-vissza rázza emlékezetem kaleidoszkóp-elemeit, de már mintha gondolkodni is tudnék, óvatosan, ugyanakkor kíméletlenül tesz rendet közöttük. Összetört ábrándok üveggolyói. Csupa cserép minden.

– Miért, miért küldték el őket? – Fulladásveszély. Sötét selyemfény vibrál mögötte. Odafönn a szélben fémesen pengnek a levelek. Vadul zuhan le a nap utolsó fénye. Gyorsan! Még mielőtt az alkonyat elér! A kitépett tollak alól szétszivárgott a nyár. Bőrömmön harmat hűse, orromban a megtaposott fű illata. A pince betonteteje még melegít, és elfogad. Hasra fekszem rajta. Múló melegéhez szorítom az arcomat. Csupa fém és tükör a táj. Nyers gyümölcsök érdes, lappangó íze. Sehol senki. Az udvar kihalt. A verandán fölgyullad a villany a vacsorához. Nem szóltak. Nem baj, nem haragszom. Egyszerűen csak megkese-redik a szám. Kiszakadtam valahonnan, és most mintha zuhannék.

Nagyanyám menedéket adó hangja térít vissza a jelenbe. Engem szólongat, egészen halkán. Mintha átölelne, olyan közel van. Aztán kicsit visszahúzódik, a közeli tyúktól reteszen motoz. A verandáról éles hang nyilall a sötétbe.

– Haggya a rossebbe! – A motozás abbamarad. Mocskosra mázolt arcomon újra futni kezdenek a könnyek. Lépések a hátam mögött, mintha valaki mezítláb járna a porban. Az ingen is átsüt a csontsovány ujjak áramütés-érintése.

– Na, hát te mög itt vagy? – Arcomat a szürkére piszkolódott köténybe temetem. Engesztelő, mégis boldogtalan béke fogad. Egymásba savanyodott, ismerős illatok. – Gyere, na, ne ríj mán, azok se rínak érted. – A törékeny, mégis erős ujjak az állam alá férkőznek, s megemelik a fejem. Látnom kell, a begubózásnak vége.

Szél tömi ki a fák sötét léggömbjeit, és sodorja őket a kiismerhetetlen magasság felé. Hirtelen szöknek föl, aztán egyre megfontoltabban róják lassuló útjukat. Óvatosságuk érthető. Bármilyen áttetsző tisztaságot üzen, túl távoli ez a magasság ahhoz, hogy hinni lehessen neki. A veszély nem válogat. Vörös levelek a megbomlott éjszakában. Lezörögtök, elszálltok, szétfúj benneteket a szél.

Egy álombéli lovasra vélek emlékezni, onnan baktat elő, ahonnan a napot várom, hogy újra keljen, de ahonnan ugyanígy sohase kel föl már többé.

A kopott kötény vásznában, a kézzel szőtt szálak között tej és gabona illata lappang. Ide sírom a könnyeimet, mohón, mint aki hazatalált. Enyhe szédület könnyedsége sodor. Itt, létem levegőtlenne lényegített képei között alszom el. A kötény vászna fölissza könnyeim. A durva szövés arcomat dörzsöli. Rázkódom. Pedig de jó volna abbahagyni már.

6

Az ijedség hosszantartó alagútzengése – ez a légüres ragyogás – ott kísért a sötét száguldás végén, kezdetén. Szürke hányinger forgat. Hanyatt fekszem a sötétben. A kocsi szirénázva kóvályog a városban. Ne másra gondolj, én vagyok, te vagy, súgom magamnak. Kivet a látható birodalma, meglazult eresztékei eszeveszetten recsegnek a megbízhatatlan homályban. Az ülésen egy nő kuporog. Nem szól hozzám, a város a nemtörődömség poklában forog. E szédült, szirénázó rohanás végén ugyanoda jutunk vissza, ahonnan elindultunk, az az érzésem. Ha el nem tévedünk végleg. Lehet, hogy most vesztettem el mindent, és még csak nem is tudok róla. A régről ismerős utca, a meszelt falak, a kerítések, a vedlett kertek már soha többé nem állnak eléem, nem kísérnek el sehova? Elképzelem, valahol másutt leszek, és hiába. Kiáltok, de a hang kevés, mi kellene ahhoz, hogy érthetővé tehessem szándékomat?

Az ágy lehúzza, fertőtlenítőben a lepedők, a huzatok, látszik a puszta matrac, peng a sodrony, a festék kopásai mentén fekete rozsdát bújtat ki a vas. Erre volt jó az az örült keringés? Mindenesetre idejutottunk. Ez volna az a rég várt megérkezés? Talán igen. Az ablak megszűri

a jódszagú őszi napsütést, átlátni rajta. Tekintetem a kórházkertben bolyong: falomb, kavicsos utak, körül magas kőfal, vaskapu rácsa – hogy elválasszon a külvilágtól.

A harmadik emeletről, ahonnan lenézek, mintha átléphetném a határokat. Eleven sebként lüktet a tér, óra jár, villamosok keringnek, autóbusz füstöl. A szürke, poros üveg megszűri a színeket, kifakítja az ezüst, a kék, a sárga villámlását, átfűti a szürkét, a ködlőt, a barnát. Az utcazajból papírt rágszáló, üvegen kaparászó egérneszezés marad. Idebenn megreked a napfény, az ablakot nem szabad kinyitni. Egy kis igazi levegő, érdes íz jó volna, de ha nem lehet, hát mindegy, legyintek. Miért kerültem ide, meddig maradok, hova visznek? Kérdések, amelyekre nem tudok, de talán, ha tudnék, se akarnék válaszolni. Egy másik időszámítás léten túli élménye kecsegtet.

Hány félig-álom nappal, éjszaka telt el az óta, nem érdekel, orromat a hideg ablaküvegre tapasztva a fölbolydult teret, a megelevenedő kórházkertet bámulom. Öt óra, a látogatás ideje ez. Hozzám úgyse jön senki, nyugodtan báméskodhatok, gondolom. A hangyaizgalommal áramló látogatók sürgését bámulva váratlan fölismerés golyója üt szíven. Csak nem anyám az ott? A fekete kabát, a világoskék kendő reményteli gyanút ébreszt. Apám kalapja aztán minden kétséget eloszlat. Megtaláltak. Örömteli csalódás zökkent ki az öntudatlanság beteg-boldog kábulatából. Azt hittem, örökre elvesztem. Boldoggá kellene tennie, és nem tesz boldoggá mégsem, hogy megtaláltak. Nem értem, honnan tudták meg, hogy itt vagyok, amikor még magam se tudom, hogy hol van ez az itt valójában. Hideg meglepődés járja át sejtjeim, és nem öröm. Túl sok rejtélyes esély lett semmivé ahhoz, hogy e boldog végkifejletnek őszintén örülni tudjak.

Tekintetem leválik az ablakról, körében megvillan a pohár víz, lesiklik a padlóra, ott fut tovább, nem, az ajtóig már nem jut el, megtorpan, még jóval ezelőtt, hogy elérné. Nem akarok arra várni, hogy nyílik-e. Mégis türel-

metlen vagyok, mert tudom, hogy jönniük kell, hiszen itt vannak, láttam őket. A hosszú terem mindkét oldalán ablakok, az ablakok mentén, két sorban az ágyak. Nagyon sok ágy. Köztük folyosó vezet, s a folyosó mindkét végén egy-egy ajtó, egyik a nővérek szobájára, másik a lépcsőre nyílik. Ezt próbálom lopva szemmel tartani, itt érkeznek a látogatók egymás után végeérhetetlen sorban. Mennyi idegen arc. Lassan szétszélednek az ágyak között, az óriás teremben. Az ajtó becsukódik mögöttük, és sokáig, nagyon sokáig senki sem lép be rajta. Nehezen leplezem a csalódottságomat. Nem sírok, de egy-egy véten csepp ki-kibuggyan a szemem sarkából és végigfut az arcomon, nem törölöm le.

Nagysokára, amikor a látogatók többsége már menni készül, fölnyílik az ajtó, és ők azok, megérkeztek mégiscsak. Kiteszik a gyümölcsöt, a madártejet, és leülnek az ágyam szélére, a takaróra, a nagykabátot se veszik le. Visszabújok az ágyba és magamra húzom a paplant. Úgy csinállok, mintha aludnék. A lehunytt szemhéj alatt sötét van. Orromban a kórház elszabadult, nehéz szaga. Anyám a homlokomra teszi a kezét, simogat. Apám megfogja és óvatosan megszorítja a kezemet. Hálásan visszaszorítom. Sokáig hallgatunk. Anyám szólal meg először, aztán apám is mond valamit, de már nem értem a szavakat, mert félálomban jutnak el hozzám. Anyám búcsúcsókja is az öntudatlanság kódén keresztül érinti meg az arcomat. Apám szúrós, borostás csókja azonban egészen fölébreszt. Szeretném visszatartani őket. Belekapaszkodom apám kezébe, de ő óvatosan, gyöngéden lefejtí szorításomat, miközben látom az arcán, maga is sírással küszködik. Vigasztalni próbál.

– Nem hagyunk itt, ne féjj! – mondja. – Visszagyüvünk, meglásd, csak pár nap, s viszünk haza.

A látogatások között megreked az idő, jottányit se mozdul, se előre, se hátra. Üveg alatt, porosodó, elfelejtett ablak között, ahogy a bogár dong, utolsókat verve

szárnyaival, mielőtt kimúlna, nevetgélnek. Kiszáradt bőr, lárvafény, utolsó szó. Itt most már mi vagyunk otthon, minden látogató idegen, még a legkedvesebbek is. Körül az ágyak lakói kopaszon, pizsamában. Tudunk egymásról, de nem ismerjük egymást. Beszélgetünk, de gyanakvás lappang a szavainkban. A vizit, az ebéd és a vacsora csö-römpölése között, és aztán is, amikor megkezdődik az este, a város első, gyúlékony lámpái az elsötétülő ablakokra vetítik fényüket, szabadok vagyunk, de nem egészen, bizonyos szabályokat mindig be kell tartanunk. Most például nem szabad az ablaknál állni, de innen, az ágyból is jól kilátok, ha kicsit fölhúzom magam és hátrafordulok, így hát, ha csupán félig-meddig is, de azért kijátszhatom a szabályt. Törzsem kényelmetlen mozdulatba dermed, de talán megéri.

Új szomszédot kaptam. Nem néz ki az ablakon. Mesél. Nem figyelek rá, mégis, amikor éppen elakadna, egy-egy kérdéssel továbbsegítem. Nem mintha érdekelné, mit mond, de szükségem van rá, hogy beszéljen, hogy halljam a hangját, halljam valaki hangját. Az eleven hang szétszivarog, átítatja a különös akusztikájú kórházi csöndet, meggyalázott forrás a cserepes ajkak mögött, a kiszáradt torok mélyén. Elszivárgó, apadó ér a számum homokjában.

Egyszer aztán hiába nyitod a szád, nem jön belőle hang. Süket, süket az este. Hézagaiban még látszanak a város fényei, föl-fözlümmög szúnyogneszezése, de aztán elveszted ezeket a tétova ingereket is, elalszol. Gyakran fölébreds: vészlámpa pislog, kis piros kör a nővérek szobája fölött. Az éjjeliszekrényen a kancsóban gyöngyözik a víz. A vaksi homály ellenére is jól látod. Apránként szöknek föl a buborékok, mindig csak néhány indul útnak, s az a néhány is keveset halad, megpihen az üveg falán, aztán újrakezdi, újra meg újra, amíg csak végleg föl nem bukkan a fölszínre, bele nem pattan a száraz levegőbe.

Ugyanígy törekszem én is, csakhogya mi felé? Nem tudom a választ, de tulajdonképpen még a kérdést föltenni

is gyáva vagyok. A hiányzás türelmetlen villámlása néha megvilágítja kétségeim, s rádöbbszent az öntudatlanság egészen váratlan helyzeteiben is arra, mennyi véletlen szerencse vagy szerencsétlenség eredőjeként létezem. Aztán egyik reggel, a vizit után az a szerencse ér, hogy elkezdhetem számolni a hátralévő napokat. Reggel gondolok a hazatérésre mindig legerősebben. Ekkor szinte látom magamat kilépni a kapun. Bőrömet csípi a szél. Mögöttem az ős korhadásillata. Visszafordulva látom az ablakot, ahol álltam, s furcsa módon magamat is az ablakban, mintha már örökre foglyul ejtett volna, miközben körülöttem békétlenül forr, pöfög, zajong, rázkódik az utca, lüktet öntelten ez a magabízó másik világ.

Új nap kezdődik, lehüléskorszak, csak utána szabad az út. Nem, ez még nem az álom, egyszerű képzelődés csupán. Megcsap a közeledés forrósága. Szeretnék ébren maradni villanyoltás után is, azt képzelem, így könnyebben várnám ki a holnapot. Vagy nehezebben? Nem választok, mert nem választhatok. Úgy kell leszámolnom minden perccel, ahogy a szükség hozza. Egyikkel kínos éberségben, öntudatlanul a másikkal. Minél közelebb van, amit várok, annál nehezebb az éppen rám nehezedő pillanat súlya. Holnap! Kimondani is rossz. Az éjszaka gúnyos nevetése közöttünk. Nem hangzott föl, bár mindvégig erre vártam.

Van idő, mindenre bőven van idő! Furcsa sugallat, a logikát kerékbe törő megérzés, mégis hiszek neki. A dél után könnyű fénye föloldja a gátlásokat. Most ért véget az ebéd, viszik az edényeket, besüt a nap, meleg van, por száll a levegőben, ételszag, csörömpölés. Bár nem szabadna, fölkelek, nehogy a párnák között, orvul, ahogy szokta, rám törjön mégis az álom, amit pedig sokkal inkább elkerülni szeretnék. Bogár ütődik az üvegnek. Mindenki a takaró alatt lapít, és sunyi pillantásokkal kíséri vakmerő utamat. Itt a legnehezebb, a két ágysor közötti folyosón, ahol bárki megláthat átkelés közben. Nem tudom, milyen elhatározás következtében, de elindulok mégis.

belépek a kétfelől nyíló ajtók keresztüzébe, és átkelek a nővérek tekintetei által szigorúan pásztázott veszélyzónán.

Mintha két kapualj között a zuhogó eső golyózáporán szökelltem volna át, de még annyi nyoma se maradt elszánásomnak. Hacsaknem az izgalom most már enyhülő szorítása a gyomrom tájékán. Fejem lehajtva igyekszem valahová, de hogy hová, tulajdonképpen magam sem tudom. Az események túl hirtelen lángolnak föl ahhoz, hogy bármiféle koordináta-rendszer logikájához képes volnék hozzáigazítani ösztön diktálta lépéseimet.

Görcsös ujjak a vizespoháron. Az elfehérült ujjbegyek karikái, üvegtört ujjenyomatok egy kriminalisztikai kódex túlvilági képgalaxisában. A pohár fölemelkedik, aztán megáll a fejem fölött.

Két szembenéző, haragtól eltorzult arcot látok. A fölemelt kéz lecsapni készül, a pohár elindul a másik arc felé.

– Na, megállj!

– Ne! – csattan föl eszelős kiáltásom olyan határozottan, mintha mindenható erő lappangana benne. És lappang is talán, mert a pohár megadón csattan vissza az éjjeliszekrény bádoglepjára. Az ottfelejtett tányéron megcsörrennek az evőeszközök, a villa, a kés.

Az új fiú szemében sértett gyűlölet lappang. A kés után nyúl. Megragadja, fölemeli, és lecsap vele. Olyan lassan történik mindez, hogy volna időm a kiszámíthatóan közelgő veszélyt elkerülni, de nem teszem. A végső pillanatot is kivárom, amikor már nincs választás. Fölemelem a kezemet, hogy védjem magam. A kés éle hidegen csapódik a kézfejemre. Mintha mázsás súlytól szabadulnék, könnyű vagyok, nem érzek semmit.

A víz lassan villódzik a kancsóban. Ugyanolyan minden, a kancsó, a terítő, a tálca, a tányér, az evőeszközök, az ágy, a takarók kincstári garmadája, amilyen az imént volt, csak a megvilágítás változott. Béke van. Lenyugvó visszfény ugrál a gyűrött, üres lepedőn, az idegenné vált ismerős arcokon. Még mindig nem érzek fájdalmat. A tehetetlenség

a csontvelőmig hatol. Látom, ahogy a vágás fehér nyoma lassan megtelik vérrel. Fölemelem a kezemet. A vér kibugygyan a sebből, leszalad a csuklómon, a kezem szárán, s a könyökömről a padlóra csöppen. Eleinte ritkásan sorjáznak a cseppek, de aztán átszakad a gát, a cseppek egyre sűrűbben követik egymást, csaknem összeérnek, ütemük ettől fogva egyre gyorsul, szét se lehet választani egymástól őket. A padlón egybeolvadva tócsává terebélyesednek.

Mintha repedt fémet ütnének meg, félbeszegve hal el minden érzet. A kezem egyre nehezebb. Szeretném, de nem tudom megmozdítani. Az éledező fájdalom pókhálója köti gúzsba. A kezem fejétől indul, aztán a csuklómon át a vállamig gyűrűzik, végül a mellkasomat szorongatja. A tudat, hogy a zölderes linóleumra kent vér az én vérem, már-már a lélegzetemet is elapasztja.

A csönd sípolva szárnyal föl a mozdulatlan árnyak közül. Egyedül vagyok, mind visszabújtak az ágyaikba, és sunyin gubbasztanak a takaróik alatt. Kivágódik a nővér-szoba ajtaja. Sietős léptek suhannak nesztelenül, lebben a fehér köpeny. Az egymásra torlódó pillanatok között ott parázslik az üresség álma. Piros alma merül a kancsó vizébe, és ugrál benne, mint a labda. A víz simulása diktálja a ritmust. A hűvös kéz a kezemhez ér. Mintha virágot szedne. Óvatos ujjak. De a hang könnyörtelen.

– Gyere! – szól. És a parancs – mert mi másnak értelmezhetném ezt a szólítást – fölszabadít. Megyek. Már mint egy nagy utazó nézek vissza: ott állnak sorban az ismerős ágyak, fakó fény fedi őket, az egész hirtelen elnéptelenedt kórtermet.

Por rétege az előző, kilúgozott pillanat fölött. Nem kétkedem semmiben. Átjár a fájdalom enyhe bódulata. Bizonytalanul lépkedek, nehéz megtartanom az egyensúlyomat. Azért túljutok lassan a kórtermen, amely, miközben elhagyom, tajtékzó, fehér hullámokat vet mögöttem, embermagasra tornyosuló üres lepedőránccokat. Föllélegzem, amikor az ajtó becsukódik.

A szűk nővérszobában ideges asszonyillat lebeg. A nyitott ajtón át a rendelőbe látni: fertőtlenítőedények, hatalmas injekcióstűk, a csillogó üvegasztalon műszerek fémderengése vibrál, kötszerek, ragasztószalagok, jódfoltos lepedők vásznai. A sarokban, egy támlátlan fehér széken – erről is ugyanúgy kopik a festék, mint a kórterem ágycsínjairól, éjjeliszekrényeiről –, hátát a csempézett falnak vetve egy másik nővér ül. Kontyba fogott fekete haja a csempének nyomódik, vastag ajka és nehéz szemhéja lecsukva. Pihen.

– Mutasd! – Megfogja a kezem, s acélos, mégis finom ujjai között tartja. Teli van energiával, s ez annak ellenére, hogy semmiféle erőszakot nem alkalmaz, mondhatni túlságosan is kesztyűs kézzel bánik velem, teljesen megtöri bennem a maradék ellenállást is. A festett szemöldök, a kopott rúzs színezte, finoman meg-megrebbenő ajak, az alig érezhető parfümillat föloldó érzeteket csempész a fémkoccanások közé, az ampullák hideg leheletének áramába. A két nővér egymásra néz a fejem fölött, összekacsintanak, mintha nem látnám. Azt hiszik, nem tudom, mit jelent így szemtől szembe hunyorítani, nem láttam még, milyen az, amikor a vásáron ökröt adnak el szőrös kupeczek?

Kezemet az asztalra fektetik. Nem merek ellenkezni. Olló csattog, csipeszek motoznak, fölvirít a jód sárga foltja a bőrömlőn.

– Jaj, csíp! – sikítok. Fehér por szítál a tisztára mosott seb fölé. Géz hava omlik. Kötés, ragasztás. A seb megfeszül alatta. Idegen érzés. Mintha nem az enyém volna sem a kézfej, sem a benne bizsergő fájdalom. Ha megmozdulok, nem én mozdulok.

Az önvédelmi reflex lekapcsolja tudatomat. Kerekesszéken siklom a tétova folyosókon, az ismeretlen kórteremen át. Amikor megérkezünk, megkönnyebbülve veszem tudomásul, hogy a betegszállító erős karok a régi ágyamba helyeznek vissza, mintha semmi se történt volna. Óvatosan

lesek ki szemhéjam hasadékán. A két nővér csüggedten, tanácstalanul ül az ágyam mellett. A műtősnővér, aki a sebemet ellátta, kezét szétvetett lába közé lógatva adja át magát a fáradtságnak. Mintha itt se volnék, úgy beszélgetnek.

– Mi történt?

– Verekedtek.

– Holnap ment volna haza?

– Igen, de így nem mehet.

– Meddig kell maradnia?

– Majd a doktor úr megmondja! Négy-öt nap, de lehet, hogy több is. – Négy nap! Vagy talán több is! Nem kívánni, a jelentését fölfogni is képtelenségnek tetszik most számomra.

Kiszámíthatatlanul messze van minden. A közelség éjkék gyöngyözése helyett szürkén közelít az este. Egy távoli kiáltás útja: honnan hangzik, hová ér, nem tudja senki. Azért meghallgatják, akikhez elvetődik. Felhők rongyai nehezülnek az égre, a nap elé. Túl rajtuk, odahagyva a sok kicsinyességet, egy más, nagyvonalúbb életér határvonalai kígyóznak. Este lesz. Elengednek. Ez itt az ágyam. Elég közel vagyok hozzá, benne fekszem, mégis milyen hosszadalmas, bizonytalan út vezetett hozzá. Durva vászon. A lepedő fölcúszott. Meg kéne igazítanom. Használok a kezem. Ennyi nem egymáshoz tartozó jel hogyan is volna összeilleszthető? Elperegne, szétgurulnak a mozdulatok. Összeszedni, megsemmisíteni őket reménytelen kívánság. Most már azt se várom, hogy az idő múljk. Annyi minden van még előttem, hogy képtelenségnek tetszik akárcsak számbavenni is, nemhogy megélni őket.

Nemrég minden ismerős volt, a legapróbb részletek is, s most meg már nem találok rá semmire. Nem olyan könnyű ezt elviselni, mint képzelik sokan, akik nem vesződnek vele. Én miért teszem? Van egyáltalán olyasvalaki, aki megengedheti magának, hogy ne törődjék a lét legapróbb

rejtelseinek elvesztésével is? Ha igen, csak irigyelni tudom. Azt kellene, elfelejteni, fölégetni, ami elmúlt, és újramelegedni végleg és egészen mindent.

Ott az üszökdombnál várni jó szélre, amíg a pirkadat kaparász talpadon, hallga, hallga! Fölkel valahol. Kél, a legszívesebben így mondanám. A Nap, vagy valami más, és fondor kedvvel elindul értem. Enyém lesz, vagy én leszek övé? Elvisz magával. Vagy én viszem, ugyan hová, talán éppen a sehovába őt? Esélyeinket komolyan venni kegyes csalás. Elvetemültségemet bocsásd meg nékem, Istenem. Tarisznya, házi oltár, így vándorlok hamuba sült pogácsa nélkül a világmindenség haláltorkának is fittyet hányva semmirekellő ifjúságom jeltelen pusztaságán.

Visszamennem, hogy megkeressem a régesrégi, valaha menedéket adó, mára csapdává aljasult rejtekhelyeket, nem érdemes. Több mint bizonytalan vállalkozás volna. Hiába képzelem, hogy minden úgy van, ahogyan régen volt, ha egyszer ezer és ezer nem kívánt mozzanat ékelődött létem és nemlétem ideges kétségei közé. Pedig lehet, hogy a megtörténteknek semmi bajuk, csak mi tartjuk avult ingyencségeknél őket. Azért, mert az út reménytelen, az idő drága, vagy valami másért nem próbáljuk igazságukat átérezni? Mindig valami másért. Azt hisszük, nem éri meg.

Az üzlet azért, mint minden nyereséggel kecsegtető üzlet, valahogyan megköttetik, itt is, e kopár hanton, ahonnan a láng is elköltözött. Nem elég figyelmeztetés ez? Ne sajnáld, hogy mégis nekiindultál, ha sose tudnád meg, mivégre, akkor se. Ha arcodba csattan az ostor, akkor is van mire emlékezned, megrándul a bőr, eső is esik, vihar tépi a fákat, de te csak vándorolj tovább! Kevés motyód elkísér. Hová, nem tudhatod. Minél messzebb, annál jobb. Alszol. De most ősz van. Valaki áll az ablak keretében, az üveget közben fölizsítja az alkonyat dóm-derengése. Él-fények érintik az arcot, visszahozzák, ha csak egy lélegzet idejére is a fölismerhetőség közelébe, halvány sejtelmekig csupán, közel, mégis nagyon közel.

Arcomra húzom a paplant. Meleg van, megbízható sötét, otthonos nihil, mintha nagyon régóta erre vártam volna már. Valaki, egy illetéktelen kéz lehúzza arcomról a takarót, szembesít a valósággal, azzal a valósággal, amely elől olyan szálnalmas, gyáva igyekezettel próbáltam elrejtőzni. Az új fiú áll előttem, ő, aki az imént még hideg elszántsággal emelte rám a kését.

– Na, mi van? – kérdezi, de a sablonos kérdés mögött őszinte sajnálatot érzek.

– Semmi.

– Nem akarnak hazaengedni?

– Nem.

– Meddig tartanak bent?

– Négy napig, de lehet, hogy még tovább is.

– És miért? – Kidugom a kezem a paplan alól, mutatom a kötést. – Ezért? – ingatja a fejét bennfentesen az új fiú.

– Nevetséges! Ettől nyugodtan hazaengedhetnének. Meg akarnak büntetni a verekedés miatt. Ki mondta, hogy nem mehetsz haza?

– A nővérek.

– Mikor?

– Most.

– Bemegyek hozzájuk, és megmondom, hogy én vagyok a hibás, ne téged büntessenek.

– Hagyd! Úgyis hiába. Nem érsz el vele semmit.

– Azt bízd csak rám – jelenti ki nagyfiús, magabizó fölénytel, és indulni készül. – Megyek! – mondja, és bátorítón néz rám. Térdem fölhúzom. Bebújok a paplan alá, még az orrom se látszik ki. Egy rést azért hagyok, azon át leskelődöm az újdonsült, ellenségből lett barát után. Szólni szeretnék, hogy várj, maradj még, de nem szólok. Könnyekig meg vagyok hatva. A fiú félúton megáll, mintha halála a gondolataimat, és visszanéz. Néhány lépés, és újra itt van az ágyam mellett. Megfogja a vállam. Az érdes bőr, a tenyere bőre átüt a pizsamán. Az idő annyira elvékonyodik, hogy szinte nincs. Úgy múlik, mintha nem is múlna.

Ittfelejtődött minden a mozdulatlanság fenekén. Szanaszét vetülő sötét, árva árnyak.

Hallgatok, mintha várnék valamire. Éppen csak gondolkok rá, amit mondani szeretnék, s hagyom, hogy közben elteljék az idő. És ahogy telik, egyre inkább megváltoztatja körülöttem a világot minden különösebb beavatkozás nélkül. Lehet, hogy engem is, csak azt nem veszem észre. Félve veszek birtokba mindent. Pedig ami el akar hagyni, így is, úgy is elhagy. Az óvatosság semmit se ér. Tudtam, és mégis vele kötöttem ezt a veszélyes és semmire se jó szövetséget. Akaratomon kívül.

Este van, a falak, a tárgyak, minden ugyanabban a homályban lebeg, a homály maga is, ahol nem szabadna. És ekkor egy hirtelen és érthetetlen elhatározással, mintha nem valami egészen mást akart volna az imént, leül az ágyamra, és a takarómra teszi a kezét.

– Nem akartam – mondja.

– Tudom – válaszolom a sírással küszködve.

– Bocsáss meg! – Megköszörülöm a torkomat, de nem szólok. Mert megtévesztettem, vár egy darabig, mielőtt folytatná. – Megbocsátasz?

– Igen.

– Köszönöm. És ne haragudj! Dühös voltam. Nem rád, arra a másikra. Jó, hogy beleavatkoztál, mert különben hozzávágom a poharat, belevágom a kést, megérdemelte volna, és akkor ki tudja, talán már nem is él, én meg börtönbe kerülök. Biztosan valami nagy bajt csinálok, ha nem segítesz.

– A kezemre mutat. – Hamar elmúlik, meglátod! – mondja.

– És hazaengednek, biztosan! – Itt egy kis hatásszünetet tart. Látva arcomon a reményteljes várakozást, megismétli iménti ígéretét. – Szólok holnap a nővérnek, tudod. – Apró, jelentéktelennek is fölfogható változás, hogy a cselekvés tényleges idejét holnapra halasztotta, de ezen most nem akarok fönnakadni. Nagylelkűsége így is lenyűgöz.

– Rendes vagy – mondom. – Velem még senki se volt ilyen... – Elfúlad a szavam, túl jól esik a gondoskodása

ahhoz, hogy elfogadjam a lelkem mélyén motoszkáló bizalmatlanság figyelmeztetését. A meghatottság a sejtek mélyéig hatol. És ez kényelmetlen. Hasonlít a fáradtsághoz, de sokkal kimerítőbb annál. Oktalanul és váratlanul tör rám, mint például most is. A megtért támadó térdére teszem a kezem. A poros bőr melege maga a megbocsájtás. A vándorló szél erejét, a nap lüktetését, az esőáztatta föld síkos nehézkedését érzem lapulni érintésem alatt, de ugrásra, távozásra készen. És nem tévedek. Most, éppen most megy el, amikor végre meg tudtam volna mondani neki, hogy nem haragszom.

– Várjál, csak egy kicsit várjál még! – mondom egész testemmel utána fordulva, és fölülök az ágyban. Megáll, visszafordul.

– A helyedre rögtön! – csattan föl számomra váratlanul a cigarettától érdes női hang. Nem vettem észre a belépő nővér alakját, amelyet ő alighanem igen, ezért is imponál most különösen felémfordulásának bátorsága. Megdermed. Se beugrani az ágyába, se visszajönni hozzám nem engedik az elakadt mozdulatok. Olyan tehetetlennek látszik, mint a porbaejtett faág. A nővér egészen más, szinte simogató hangon folytatja a korholást. – Nézze meg az ember, az előbb még verekedtek, most meg mintha a legjobb barátok volnának! – Az új fiú kihasználva a nővér figyelmének elkalandozását, kiszabadul a dermedtség állapotából és visszacsusszan az ágyába, a paplan alá. A nővér ügyet se vetve rá az ágyam fölé hajol. Egészen halkán folytatja, a hangjában csodálkozás és szigor keveredik. – A kezedbe vágta a kést, te meg barátkozol vele? Szép dolog, mondhatom! – Arcomra húzom a takarót. Érzem, a finom, gyógyító ujjak szabadon maradt fejembűbját simogatják. – Szegény! – hallom a sajnálkozó suttogást, aztán még egyszer. – Szegény! – de ezt már távozóban.

Halkuló, elvesző kopogás cernája tekereg át a terem hosszán, mintha üvegen siklana, az eltűnés tűjébe fűzve. Kilesve a takaró alól megszégyenülten ismerem föl

a helyzetet: itthagyt. Sose hatolt belém szégyen ilyen mélyre, mint e semmiség nyomán ez a mostani. Ha ajtócsapódás vagy akármi lezárná, behegedne, de nem. Nyitott sebe ott tátong érzeimben gyógyíthatatlanul. Nem hiszek benne, de arra várok, mindezek ellenére talán így is eljön a másnap. Kaput nyit más kudarcok, más fájdalmak előtt, s élhetek tovább.

A reggel hirtelen fénye fölpattantja lezárt szemhéjamat. A káprázat örvényében bizonytalanul, imbolyogva tűnnek el a valóság vélt elemei. Közöttük moccsanatlanul és makacsul ott ül az ágyam szélén az új fiú, láthatóan régóta várja már, hogy fölébredjek.

– Beszéltem a nővérekkel – mondja. Hangja visszakapcsol a jelenlét áramába, mindabba, amit megsemmisülni véltem. Fölülök az ágyban, kikászálódok a takaró alól, és mindezt olyan sietve, kapkodó mozdulatokkal teszem, hogy végül magam is szégyellem az arcátlan, mohó sietséget. Megfogom a fiú vállát és megrázom.

– És? Mit mondtak? Na, beszélj már! – próbálom sürgetni, de ő halogatja a választ, aztán végül azért megadja magát.

– Mehetsz haza.

– Mikor?

– Most.

– Az nem lehet igaz!

– De.

– Ki mondta?

– Az egyik nővér.

– Melyik? – Habár tudom, semmi értelme, próbálok a részletek után kutatni, tőlük remélve a bizonyosságot. Ő azonban nem válaszol, visszasiet az ágyához, s lefekszik. Kezdődik a vizit. Kicsapódik az ajtó, fehér köpenyek suhognak, halk beszéd, nevetések, köhécselés, diszkrét tanácskozás minden beteg fölött. Kiszámított lassúsággal, mégis követhetetlenül történik minden, észre se veszem, mikor döntöttek rólam, mire fölfigyelek, már el is hagytak.

Az egyik nővér halk suttogása, a főorvos kérdő tekintete, egy fejbólintás, s a mindezt kikezdő bizonytalanságon kívül semmi nem maradt utánuk.

Alig lett vége a vizitnek, újra fölpattan az ajtó. Két nevető arc: anyám és apám. Csodálkozom, hiszen nincs is látogatás, hát akkor mit keresnek itt? Hajukban a szél ereje, a hideg nap. Ők tehát még nem tudják, mi volt. Becsúszom a takaró alá, itt sötét van, itt jó. Hallom a lépéseket, s elcsöndesülésüket is, amikor az ágyamhoz érnek, s megállnak.

– Fijam! – rezdül meg apám rekedt hangja. Nehéz keze a takaróra ereszkedik. – Ébreggy fő, mögyünk haza! – Fölülök. Fényben fürdik minden, őszi dac. Lelépek, a zölden rücskös linóleumot csiklandón érinti a talpam. Görcsbegörbült lábfejem a papucs után kutat. Belebújok, és elindulok a fürdőszoba felé.

Útközben valaki megfogja a karomat. A vékony, erős ujjak elragadnak. Nem rángat, mégis, mintha a lábam se érné a földet, úgy megyünk. Ki az, és hová? Nővére drága, nővére, hová visz? Bőréből a friss délelőtti növényhúse árad. Megfogadom, amit vonzása sugall. Arra gondolok, ő maga a jóság. Fehér vászonsuhogása körülvesz, beburkol egészen. Ajtó csapódik mögöttünk. Valahol túl, a csempék visszfényes világában ketten vagyunk, ketten egyedül. Kigombolja a pizsamám. Az érintő kéz, az altató hang eddig még soha nem ismert tűszúrásai a bőrömön. A szégyen helyett valami bizalmas öröm táncol éberségem peremén. Az üveghús, halványpirosra festett körömök mintha egymást kergetnék, élénk, izgalmas játékuksza szinte egészen belefeledkezem. Puha, puha jácint, bár dohányszaga van. Meleg víz csobog a fürdőkádba. Magamra hagy. Meztelen talpam görcsberándul a köpadló fagyott gerincén. Mintha szél fújna. Elzárom a csapot. Belépek a kádba. Átadom magam a kábító kórházi luxus vonzásának. Otthon a lavórba is ritkán jut meleg víz, itt meg áradón zubog, ha megnyitom a csapot, és tölti meg az óriási

kádat, amelyben, mintha anyám ölébe térnék vissza, olyan önfeledten nyújtózom el.

Megvárom, hogy hűlni kezdjen a víz, csak akkor lépek ki a talpamat hidegen sajogtató kövezetre, próbálom szárazra dörzsölni magamat a kórházi törülközővel. Meglepetten veszem észre a széken az utcai ruhám, azon tűnődöm, ki készítette oda. Öltözni kezdek. Annyira idegen minden, hogy szinte otthonosnak tetszik. Mert ebben a nagy idegenségben tökéletesen kiismerem magam, tökéletesebben, mintha otthon volnék. Már fölöltöztem, de nem indulok el, arra várok, hogy belépjen valaki, valamelyik nővér valamelyik ajtón, de hiába. Az iménti izgalom közelsége, a meleg fürdő álmos bódulata még itt vibrál bennem, de annyira magára hagyva, hogy képtelen vagyok megőrizni az érzést, amellyel eltöltött, amely mégis, mindezek ellenére szemérmetlenül próbál visszaölelni magához. A nővérke, akire várok, sehol sincs, mintha örökre eltűnt volna. Kénytelen-kelletlen egyedül lépek ki a kórterembe, utcai ruhám tele van a fertőtlenítő szagával. Nehezen szívom be a hánytató illatot. Árván, tétován csalinkázok vissza elhagyott ágyam felé, amelyen apám, anyám fejüket lehajtva, búslakodva várnak. Azonban mielőtt hozzájuk érnék, újdonsült barátom elém lépve, tolakodón megállít.

– Na, látod – lép közel hozzám, barátságosan megfogja a karom, úgy súgja a fülembe –, hát nem megmondtam!

– Mit mondtál meg?

– Hogy elmehetsz. Örülsz? – Mit lehet erre válaszolni, és különösképpen most mit, amikor végképp nem tudom sem azt, hogy mi volna illendő, sem azt, mit is érzek igazán.

– És te, veled mi lesz? – dobom vissza a kérdést.

– Én még maradok.

– Meddig?

– Sokáig – mondja. Fölrémlik bennem a kép, két napja van itt, és senki nem jött hozzá. Vigasztalni próbálom.

– Meglátogatlak – mondom. Tudom, könnyelmű ígéret ez, s alighanem teljesíthetetlen, de valami ellenállhatatlan

erő mégis arra ösztönzött, és miért ne engedtem volna neki, hogy kimondjam? Engem is meglep, milyen örömet okoztam vele. És majd a csalódás? Igen, de azzal már, nem éppen a méltányosság szellemét sugalló fölismerés, nem nekem: neki kell szembenéznie. Átöleljük egymást, mint két testvér, úgy búcsúzunk. Amíg mi a lépcsőkön botorkálva süllyedünk, ő az ajtóban áll és integet.

– Ki volt ez?

– A barátom – mondom zavartan. Mintha golyózáporban járnánk, az utca zajai sisteregve csapódnak körénk, becsapódásoktól porzik a kórház szürke téglakerítése. A túl nyers ingerek bevássák magukat mélyen a bőröm alá. Eddig jutok csak én is, ameddig eljuthat mindenki más is, s ugyanúgy nem tudom, hogyan tovább, mi rejtőzik a kevésbé egynemű árnyalatok alatt, ahogyan senki. Ahogyan senki nem tud semmit.

Esztelen kívánság az egyik érzet jeleit a másikra fordítani. Esztelen és lehetetlen. Miközben mindenki önmagával van elfoglalva, kedvet kap hébe-hóba belekontárkodni mások életelemébe is. S ha kedvet kap rá, hát megteszi. Nem jól cselekszik? Hol van, aki ezt megítélhetné? Ez az: alighanem sehol. Ítéletre várva, mégis ítélet nélkül élünk.

Alighanem így jutottam én is ebbe a kinti pusztító zengésbe, ragyogásba. Ősz van. Lecsapnak rám a cikázó érzetek, olyv a galambra, gödölyét tépő farkas. Távol, a semmiben szállingózik egy olajág.

Alig várom, hogy az érzetek ereje alábbhagyjon, védelmébe vegyen a megszokás, eltaláljak egyik helyről a másikra. Mint hajós a tengeren, úgy kelek át egészen sosem értett világukon, miközben arra várok, hogy egyszer majd tényleg találkozunk. Este lesz. Elalvás előtt, vagy közben, vagy talán váratlanul a virradat elé lopódzó lenge láng kialvó, föllobbanó makacsságába szédült ébredés ölén. Itt az utcán mindez kiábrándító képzelgésnek hat csupán. A becsukott zsaluk mögött a dunna friss illata fogad be, s majd eltemet.

Ahogy végigsuhan a fal mentén, kacagásról kacagásra lép a nyurga árny. Cérna kígyózik összegubancolódva. Lát-hatatlan kéz keresi a csomó nyitját, és nem találja. A meszsiről a fúvó szélben állsz. Csak állsz. Talpad alatt a fehér vászonföld itt-ott már rojtosodó talaja. Körvonalad, örökre változó körvonalad beleivódott az óvatlan rovátkákba. Váratlan jelzés parazsa: érkezel. Nyújtsd ki a kezedet felém! Ez az a táj, ahol együtt lehetnénk. Lehattünk volna, kellett volna lennünk. Húsvér bumfordi alak én, s te, a képzelet tánca. Az alakváltozások elképzelhetetlen meszsésége a léten túli semmibe szédít. Elvesztem, ne várj rám, suttogom búcsúzóul, de már csak magamnak.

Térdelek. Vállam a sötétkeletnek vetem, homlokom a mosdóállvány hideg vasának nyomódik. Bőrömet szinte süti a cementlap hidege. Kezem a sötétben kotorász a dívány alatt. A cipőtisztító láda szájkas homokérintése megnyugtató. Halott deszkanyár. Kihúszom a dobozt a fényre. A reggel a pasztás-koszorú rongyok közé csorog, a kefék hátára szűrődik. A cipő már a lábamon van, a kezemben sárkefét szorongatok. Először ezzel kell a bőrre száradt sarat ledörzsölnöm, a többi, a pasztázás, a suvickolás csak ezután következik.

Gyermek vagyok, vagy csak azzá lettem újra? Fejem mélyen a vállam közé süpped. Elhiszem-e, amit látok? Kerítéslecek árnyéksíkjai az előkertben. Fűcsomók itt meg ott. Egy kotlós. Kiscsibék. A hangyanyüzsögésű udvar. Ahogyan elképzelnéd különben is. Ahogyan láttad már nem egyszer. Mindez, mondhatnám, természetes. Nem is méltatnám több figyelemre, ha azt tehetném, amit elhatároztam, de nem tehetem. Korlátok között élünk, én különösen, és ezt el kellene fogadnom. Nem is értem, miért ébreszt ez a szükség-szerű alku most külön kétséget bennem.

Mézeskalács-mellvéd. Vadszőlőkacsok az árnyas verandán. A levélréseken messzi táj tekint be: nyárfa, domb,

erdő, ház. Az előtérben a mellvédre egy hölgy könyököl. A fölsőkarját buggyos gránátalma-ingváll takarja. És alább a ruha bőven kezelt, gazdag homálya. Csípője, e karcsú csípő szobrászi kontraposztóba billen, s a bő ráncok ellenére is látszik, mennyire bolondító. Igaztalan csábítások trükkjeinek láncolata minden, élet s halál, lét és nemlét titokzatos vonzások s taszítások vibráló erőterében lobban el. S a kéz szárnyaló, kecses mozdulata valahova, nagyon messzire száll, üzen. Itt már semmi sem az enyém, mintha ezt sugallná. Hazudnék, ha nem vallanám be, ha másnak nem, legalább magamnak, semmibe se tudok belenyugodni.

A gyöngéd nyak fölött egy perzselő bajusz éjjeli lepkéje repdes. Szinte érzem – én és nem ő – a csípős szagot, a maró érintést. Csókot lehel a létlen létű bőrre, és megperzselődve így múlik el. Az arc egyszerű és kedves. Hiányzó fél szemöldök. Kopottság szégyellnivaló foltja. Mintha emlékeznék rá valahonnan. A nehéz agyagkonty lehúzza a kacér nyakat. Meghajlik, mint egy hattyúé. Természetellenes öröm kerget. Tollak bársonya. Havazásra nyíló ajtó. Talán csak a kezdet ilyen?

A férfi a mellvéden kívül áll, és mégsem választja el őket semmi. Egymáshoz hajolnak. Test és test között csak a megbízhatatlan ruha, néhol még ennyi sem. Már-már tudom, mit jelent ez. Gyerekes képzelődés csak, de az enyém. Széles ívű dísz rohan köréjük, egyszerre indul el a tértől két irányba, s valahol az arcok közelében összefonódik újra. De a bajusz lepkeszárnya már csak fanyar füst, vagy még annyi se. Mintha mindennek vége volna. A valamikori jelentésből már szinte semmi sincs jelen. Meg-megállok, hogy megkérdézzem magamtól, mit is keresek tulajdonképpen. Nem mintha válaszra várnék. Önmaga szalmaárnyát kavarja a szél. Ha azt hittem, megtaláltam valamit, másfelé térített máris a képzelet bukott angyala. Egy bábu vére: csorgó fűrészpör, csuhé szárny lebeg. Keresésed átka itt van valahol mégis, itt, a dívány alatt, nem odafönt a falon, a cénaírta költemény öltéseinek hamis rejtekében.

Aha, ez tényleg a cipőm. Visszamerülök az igazi földat közelébe. Tudom, semmi mással nem kéne törődnöm, és mégis, a csábító álmhangok szertehangzanak. Egy szó, nem tudom ugyan biztosan, de azt gyanítom, onnan szivárogoz ide vissza, mintha titkot közölné. Ennyi az egész. A kimarjult, a bomlásnak indult féktelen távolság és féktelen közelség megérint ismét. El sem engedett egészen, csak megmutatta, hogy másként is történhetett volna minden, s nyomban utána azt is, hogy nem történt, mert valójában nem is történhetett.

Szerelmes vagyok én, szépasszony, magába. A mondat az izgalom hitele nélkül olyan üresen csöng az emlékezetemben, mintha sose találkoztam volna vele. Mintha sohasem hangzott volna el, és ez bizonyos szempontból igaz is, a mondat el sose hangzott, hamis csábítását cikornyás betűk rejtekéből sugallta csupán.

Körmöm a kefe hátát kaparja. Igen, ez a helyes hangszó. Talán még próbálgatom is magamban. Szépasszony. Bőre illatát a reszketés vegykonyhája főzi. Ráncok derengnek a kövéres húst takaró bőrön. Nem, dehogyis a szerelem, csupán a késő ifjúság eltitkolt ráncai. Mégis, nekem ez a szépség. Ajándék vagy örökségem? Egyiknek sem valami gazdag. Megrontott nyelv. Túl az álm sivatagán, de valahol itt a közelben azért. Őrizz meg! – súgja egy férfiatlan, nemközi hang. Leegyszerűsödik minden. Az elfecsérelt messzeség, a nyár kiterített homokja lábam elé kerül. A bomlott haj röpködése az oszlopok mögé bukik, de csak hogy föltámadjon újra. Egy más irányból, nem ahonnan várom. A hangokból leszűrt tanulság a bőrömről fodroz. Lószörszita fényreszketése. Az átbukó-csorgó nap-sugárzás meg az árnyékpenge-él.

A képet, e falvédőhímzést átfogó minta lendülete sokáig ugyanaz. Mégis másutt vagyunk. Egy arc fordul feléd. Nem néz rád, de olyan közel van, hogy zavarba hoz. A pirossal varrott széles ajkak enyhén fölnyílnak. Némák, bár volna mit mondaniuk. Az ingváll fölött rózsa viharos

csokra, a szirmok érzékeny tüze nélkül, de kinyitva. Ott, ott süllyed el bennük minden érzés. És véglegesen. A búcsú e kíméletlen percéből kozmikus szomorúság sugárzik. Ég fölött, ég alatt ugyanaz a kitartott és mégis elhaló zengés. A szavak, bárha olvasom őket, mintha kimondatnának.

Az én szavaim? Nem tudom, ki mondja ki, de én hallom őket. Halványsárga rózsá, ha tudnál beszélni! Ha tudna, de nem tud. Mire jó az érzelmeket ilyen hiábavaló várakozásig fokozni, a meghittséget a vágy gödrébe dobni? Vércseppek. Akkor igazán ígéretes ilyen hévvel nekilendülni, amikor tudjuk, hogy hiába. Ha elérhető és közeli cél sarkallna, nem volna bennem ilyen minden-mindegy elszánnás. A tudás vagy a tudatlanság fehér vászonegén a rossz cérnajelek ellenére mintha mégsem egészen önmaga volna, ami minden zavaró légköri fejlemény ellenére végül mégiscsak megjelenik. Váratlan vallomás. Fölnyíló diószemek. Nem mondhatom, hogy rajtam felejt. Mégis, hogy meglehetné, ez rabul ejt. Roskadtan várakozom, de a várakozás fölajzott feszültsége nélkül. Pedig jó volna várni, de valami egészen másra.

Úgy teszek, mintha megvetném magamat, mintha nem érdekelne, ki vagyok. Senkit se csapok, csaphatok be jobban, mint magamat. S ezt, mintha minden kockázat nélkül tenném, kéjjel teszem. Pedig egyszer meg kell adni majd az árát, mint mindennek, ennek is. De most nem akarok gondolni rá. Elfogadom az érthetetlen pátosz paroláját. A zilált haj. Igen, ez az, ami a nem egészen törvényes szenvedélyre utal. Alpári csábítások gögje sarkall, ha bármelyikkel kiegyezem, messze tarthatnék már, tudom, de nincs egyezés, és talán nem is lesz soha. Védtelen törekvés hajszol, de követem parancsait.

Egyszer majd lehull ez is, a pettyes ingváll, nem, félek még gondolni is rá, mi lesz akkor. A kicsit ernyedtt hús közelében valami nem remélt hiány lappang. Aligha véletlenül. A csalódás gyönyöre elevenembe mar. Mit tegyek? Az ablak üvegén átlüktet a napfény. Elült a viharos öröm.

Helyébe enyhület fészkel. Szép időnk lesz, hadarja a hivatásos időjós, mintha arra intene, próbálgak meg szembenézni a hétköznapiak igazi unalmával. Egyszerű virágok nyílnak. A férfi az asztalnál ül, nyaka körül kendő, füle helyén a kendő elálló csücske. Mosolyog. Előtte üres tányér, kezében villa, kés. Az ételt várja. Szeme sarkából az asszonyra figyel, aki kezében gőzölgő tálal éppen most lépett be az ajtón, s az asztal felé tart.

Az illat üres porcelánbuborék. A szoknyán vörös pöttyök. A háttérben ablakok nyílnak. Vagy képek lógnak a falon? A látvány vagy a kilátás, akár ez, akár az, tökéletes. Rajtuk vagy bennük a táj. Sugárzó perspektíva igazza le a gombostűfejnyi fákat, a síkságot, a dombokat, s a fölénk boruló ég hatalmas indulatát. Az asztal lábánál kutya ül, a gazdát figyeli. Mintha várna valamire, jobb mellső lábát fölemeli. Egy kicsit túlzott a feszültség. Talán éppen ez akadályozza, hogy tényleg bekövetkezzék, amitől tartok, ezért állt meg ilyen rendellenesen az idő. Tudom, hogy folytatódnia kellene, ha egyszer elkezdődött, mint mindennek, ami hasonló sorsra szánt bennünket, és mégsem folytatódik. A maradás valószerűtlen merevsége lassan mintha engem is megülne, aki pedig, legalábbis úgy látszott eleinte, csak nézője voltam mindennek. A vászon esetleges gyűrődéseiben maga a csalás lakik. De mit tehetnék én ellenében. Fölálljak és odamenjek? Nem, itt maradok inkább, a csalódás fárasztó, de hiteles helyzetében, a térdemen.

Innen olvasom a falvédő üzenetét: Ki a párját szereti, jó ebédet főz neki. Vasárnap délelőtt. Az ablakon a nap sugárinak darázsláb-kaparászása. Szárnyatlan rabságában vergődve aranyló, puha hasát az üvegnek dörzsöli. Mögötte, elképzelem, zsi bong a táj. Sötét gomolygás lepi el a dombokat, csöngős, komor nyáj, ázott birkák tülekednek, átható faggyúszag terjeng a levegőben, sár fröccsen föl, s az ürülék bogyoí mindenütt.

A cementlap hidege a térdemet süti. A kisszékre kuporodom, innen próbálom újra a körülöttem kibontakozni

kész körülményeket új szempontból bemérni. Ha kétségbe vonnám a történeteket, mint ahogy kéne, akkor se tarthatnék előbbre. Erőm csaknem teljesen elhagyott. A várakozás, ez a ki tudja, honnan hová ívelő, keserű inger annyira igénybe vett, hogy ha volna kedvem, se tudnék semmivel se törődni. Amit a nyitott szem befogad, a látvány terhe éppen elég, sok is talán, úgy látom viszont, amint kedves, ingerlő táncot mímelve távozik. Nyári piros alma, borízű. Kóstolja meg ke', de jóízű. Gyümölcserés idején. A szétviharzó virágok között álmos tekintet bujdosik. Felém kacsint? Talán mégis helyet kéne változtatnom, valami előnyösebb helyzetbe kerülnöm, ahol van esélyem a csábító, kiemelt figyelemre. Nem hivalkodásból, de ezt akarom, ezt szeretném, figyelmet kelteni valakiben.

Ölében az almákkal zsúfolt vesszővéka. A vesszők fölnyögnek a súly alatt, de ő maga, a kedves karok, a puha hús olyan könnyed és érintetlen, mintha semmi nem vonná a férges föld iránt, a pusztulás önkívületébe. Mindez azért süllyed talán a figyelem kútjába, hogy valamikor előszedhessem majd, egy tökéletesen alkalmas vagy éppen alkalmatlan pillanatban, vagy talán azért, hogy sose találjam meg. A váll vonalnyi moccanása, amit észre se kellett volna vennem, de észrevettem, meztelen. Ujjamban nincs erő, mégis mintha szorítaná valamit: az elfecsérelt, puha álmok ekkor siklanak ki közülük végleg. Álmos asszonybőr borzong, mint a víz. Régen volt, de nagyon régen! Ha a villanásnyi véletlen elém vet még valamit olykor, az első érzet szenvedélyével már semmit és soha.

A képzelet nem a következményeket mérlegeli, és ez érthető, se múlt, se jövő, egy más kiterjedés országában nyitja ki virágát, valószínűtlen lobbanások játszanak színeivel, megismerni nem lehet, egészen váratlanul teljeseedik ki, s ugyanígy tűnik el, semmisül meg. Ez az a kiaknázzhatatlan helyzet, azok a lehetőségek, amelyekben el kellene merülnöm. Mintha parancsolna valaki. Örömmel engedek a jóleső erőszaknak, átadom neki magamat, itt,

a régi álmok partján, egy új ország polgáraként, de képzeletben valahol egészen másutt, fölismerhetetlen, kiismerhetetlen játék szabályaiba bonyolódva járok. A kék tengerkorbács, a sárga homok, a zöld lombok között, ahonnan fölszáll a fénytelen nap vörös ballonja, almák gurulnak szét, egyre messzebb és messzebb kerülnek egymástól, egy darabig még látom mindegyiket, rajtam múlik, melyik után kapok, melyik után nem, később aztán, szép lassan megfogyatkoznak, hogy hova tűntek, amiket már nem látok, nem tudom, végül egyetlenegy marad. A sárga homok, a kék ég, amelynek síkján az almák elgurultak, nem őriz semmit a nyomukból. És ez az egy is olyan kétkedőn lebeg előttem a hibátlan semmiben, hogy bármelyik pillanatban eltűnhessen. A szél egy rezdülése tisztára moshatná ezt az egész érthetlenné lett közelséget.

A vászonhavas fölszín valahol megint kikezdik a bordó szálak, tétova körvonalakat rajzolnak beléje. Nem tudom, a korhadás vagy a hajdani hanyagság kezdte ki itt-ott a lécek élet, s a kivehetetlenül összevissza tárgyakat. Kotlós borzolja föl a tollát. Indián tolldísz a kényesen hajló nyak fölött. Avított jelkép. A megszokás elvégez csaknem mindent. Tisztelnem kéne, és mégis viszolygok tőle. A toll vörösbarnája, a por illata és mindaz, ami még hiányzik, valahonnan elődereng bennem, s még olyan tisztázatlan sejtések is velük sodródnak, amikhez semmi nem férközhett eddig soha. A képzelet érzékenysége kiszámíthatatlan. Csibék. Néhány fücsomó. A kotlósnak hiányzik a szeme. A csibéket egyetlen öltés köti csak a földhöz. Egy fiú rohan át az udvaron. Természetellenes mozdulat, tojásdad arc. Mintha tapsolna. Valamit tart félig nyílt tenyerében. Egy csibét. Fölerzik bennem a zsigerekbe száműzött egyszerű öröm.

Fölkavarodik a por. Elöttem, mögöttem hosszú út. Fölöttem a diófalomb. Hát mégis? Én vagyok, itt vagyok? Minden tele van levegővel, a levelek keserű párája, a szikkadó széna illata, a recsegő szekerek pora megtölti a nappalt.

Robbanás előtti telítettség munkál az örömömben. Megfeledkezem, van merszem megfeledkezni róla. Édes fiam, el ne lopd a kiscsibét, mert minden anya szereti a gyermekét! Tiltás. Talán ezért ér emléke ilyen messzire. Egy hosszú-hosszú szemsugár bogán az álmodás. Az ég szí-
nére vetült képek elfoszlanak a föltámadó szélben.

Amire önként sose volnék képes, ha a szükség szorít rá, megteszem. Visszatartom a lélegzetem. Szorult helyzetében egyre vadabbul vergődik a vér. Aztán hagyom, hogy minden az ösztönök szabályos ritmusába térjen. De oda tér-e? Ez már az én kockázatom. Amit magam mögött hagyok, nem maradhat el egészen nyomtalanul, egyszer, majd amikor a legkevésbé számolok vele, megkísért biztosan. Készületlenül ér, de nem váratlanul. A tanulságokat, bármennyire nevetségesek és semmitmondók, magammal viszem, anyagcserém nem kívánt zugaiba vetve, de viszem, mintha titkon mégiscsak hinnék bennük. Végül, bármennyit halogattam, megkezdődött hát ez a nap is, cipő a lábamon, fölöltöztem, uzsgyi a nagyvilág.

8

Az utca bazaltfolyó. Térdemen a papír, hátam a széles ablaktoknak vetem. És várok. Csalódottan. Van idő. Annyi minden megtörténhet. Több is, mint amit szeretnék. A nap is kisüthet talán. Mintha most, éppen most készülne föl-
szakadni a köd. Elfehérül. Sárgába mállik. Új erőre kap a szél, a homokot szórja. Egészen idáig. Bosszúsan törlöm tisztára a papírt, a szememet, a számat. Káprázat táncoltatja a bazaltkockákat. Csörög, morog, aztán kimerevedik a fogószél bolygatta látvány. Megfagyott gyermek. Képiró utca. Az összevissza olvasmányokból visszamaradt különös ízű szavak, szókapcsolatok keringenek az emlékezetemben. Eszembe jutottak, de nem tudok mit kezdeni velük. Próbálom, mint az erőszakos szüreti darazsakat

elhessegetni őket. Amikor magamra hagynak végre, a látvány is kitisztul előttem.

Közvetlen az ablak alatt pár frissen ültetett, kopott akác. A gyalogjáró széles, homokos sávja. Középen a kociút. Túloldalt ugyanolyan homokjárda, mint a miénk, a fák azonban öregebbek és nagyobbak is a mieinknél. Szemközt egy nyeregtetős parasztház. Tűzfala az utcára néz. Kietlen udvar. Por, trágyaszag. Mellette az egész utcafrontot betöltő sárga épület. Hat ablaka nyílik az utcára, s középen egy citromsárgára festett, boltíves fakapu. Senki se lát be mögéje. Az udvart is magas téglakerítés választja el a szomszédoktól. A következő ház ugyanilyen, csak a színe más, a fal világoszöld, alul vörös kőlabazat. Ez a kapu is sárga, csak sötétebb kicsit, mint a másik, s nincs állandóan bezárva. S ha be van is, a réseken át lehet látni. A bolthajtás alatt a föld keramitkockákkal van kirakva. Itt van a pékség. Csattog a lovak patája, ki-bejárnak a kocsik. Aztán egy földbe süllyedt, dűledező ház következik. Mellette meg, ez már a sarok, a borbély. Artézi kút. Ellátni innen még tovább is. Ha kihajolok, akár az iskoláig.

Szeretném lerajzolni mindezt, de a látvány ellenszegül. Miért éppen nekem, aki annyit görnyedtem a szolgálatában? Mi sem áll távolabb tőle, mint a hála! Ha így van, hát így van jól. Semmi sincs ingyen, ára van a vigasztalásnak. A piacon balzsamot is kapsz. Pár fillér egy doboz. Kenedj be a fejed búbjától a lábujjad hegyéig, tedd el holnapra magad! Én istenem, lehet normális, aki ilyeneket gondol?

Dzüümm. Dzüüüm. A fölhangzó, aztán elhaló berregés gyöngé cérnája elszakad. A szomszéd utcából hozott ide a szél egy foszlányt belőle. Az utca képe mintha lötyögne egy kicsit, túl bőre sikerült az ablak kerete. Nem éppen az öröklét múzeumában áll. A ház, amelynek falát bontja meg, a lebontásra érik. Igaz, hogy mi, akik benne lakunk, egyelőre még nem sokat törődünk ezzel, próbálunk nem tudni

róla. Addig jó, amíg nem derül ki a tévedés, tévedésünk. A házzal együtt elpusztul majd az ablakkeret, s a kép is, amit így-úgy, de mégis, amíg állt a ház, s mi, a lakói kinéztünk rajta, mindig fölmutatott. Mára megrágta az egér, eláztatta az eső, nem érte meg, hogy üveg alá kerüljön. És mi is hol vagyunk már? Minden porcikánkban ott sajog a romlás. Fakó színek, szakadások játéka. Tudom, barbárság ilyesmire gondolni is. Különösen gyerekként, amikor még tökéletesnek és egésznek kellene látszania mindennek.

Először a hangok érkeznek meg. A teherautó brummogása után sorban a többi is: hangos éljen-éljen kiáltások, zászlócsattogás, méltóságteljes trombitaszó, s egy leánykórus szűnyogzümögés danája...

*Lányok, lányok, öltözzetek fehérbe,
szórjunk rózsát Rákosi elvtárs elébe,
hadd járjon ő a rózsában bokáig,
éljen, éljen Rákosi elvtárs sokáig!*

A látvány csak mindezek után tétovázva, bizonytalanul bontakozik ki. Először is a menetet fölvezető autó, egy rozoga Csepel kanyarodik rá a HÉV-megálló felől a Temp-lom utcára, amelyben lakunk. Platóján a kissé kapatos rézfűvós zenekar tagjai dülöngélve rotyogtatják a zenei aláfestést. A sokaság, mint az itatósra csöppentett tinta, óvatosan szivárog a nyomukban. Szétterül, feltot hagy mindenütt, még a legilletéktelenebb kapualjakban is. Kemény, sötét feltjai átütik a finom pasztellmesét, amely az elhagyatottságról szólt, amíg szólhatott, de most már vége van.

A csendes utca – muskátliillat, vasárnap délelőtt, ahol lehajtott fővel, szeretetre éhes, kinyújtott kézzel bandukoltam – nincs sehol. Elszökött, mint fájdalmas éhségünkben annyi minden. Csak mi maradtunk. Befejezetlen, csillagos homlokú, de tört lábú nemzedék. Nem tudom meg soha, lehetett volna-e másként, mert kisodródok a létezés minden biztonságától megfosztott peremére, látókörömből

eltűnnek az életben maradáshoz legnélkülözhetetlenebb jelzések is. Más leszek. Mielőtt egészen legombolyodna a fonal, kitárulna a zárka ajtaja, beköszönt, nem tudom még, hogyan, de érzem, be fog köszönteni a távozás mámorittas, alpári pillanata. Régóta készülök rá. Elképzelttem sokszor magamban, milyen lesz, de az mind bolondság volt.

Zászlók lobognak. Vörös húsukba harap a szél, és tépi, szaggatja őket. A tánc, a csattogás állhatatlan diadalmámora a fejek fölött. Elöl egy boglyas fej: puffadt arc, benőtt szemek. Ismerős valahonnan, de hogy honnan, hirtelen nem jut az eszembe, de talán ez mindegy is most. Két kislány lépked mögöttem, a lábukon fehér cipő, a ruhájuk is fehér, a fejükön koszorúslány-fátyol, a karjukon szalaggal körülfont kosár. Könyékig nyúlnak bele. Az alsókarjuk egészen meztelen, de följebb, hát igen, följebb csupa csipke. És rózsaszíromrajzás röpköd mögöttük. Térdük éppen csak kivillan a szoknya és a zokni között. A bőr puha-ruhgalmas párnaéhe ráncokba gyűrődik, majd kisimul. És így ismétlődik minden lépés nyomán. Gyűrt szirmok. Nyers illatuk betölti az utcát, s fölcsap az ablakunkba is. A kicsordult, fűszeres nedv elszínezi a macskaköveket. Zászlók selyme, csipkelobogás, a por, hervadt rózsaszirmok illata, száraz lócitromok szaga, s mindez együtt te vagy, bánatos, fordított Húsvét-ragyogás.

Átváltozás az életünk. Balzsamos álmok, türelem bő ruhája, megyünk a magunk útján, megyek a magamén én is. Találomra elemkerülő látványcserepek. Egy asszony: tátott száj, kövér kötény. Táblát visz. Rajta tékozló fölírás: a fehér deszkán rengeteg piros betű. A tábla nem lehet nehéz, mégis ingadozik, pedig vastag a kar, ami tartja. Túlzottan is vastag ahhoz, hogy erős legyen. Már találkoztunk.

Jött végig az iskolafolyosón. Körül se nézett, be egyenest a terembe. Mit számít neki tanítás, akármi. A fiát a fülénél fogva húzza maga után. A fiút Dénesnek hívják. Furcsa név, de mi már annyi furcsaságot megszoktunk,

nem akadunk fönn rajta, Dininek hívjuk, hülye név, mégis ő a rajtanácselnök. A tanár úr arcán udvarias máz.

– Mit parancsol?

– Arrú tessék mán gondúzkodni! Hogy is? Na, mi a rosz! – Nem röhögök a többiekkel, inkább szégyenkezem. A tanár úrelvtárs arca továbbra is rezzenetlen. – Ki verte be az orrodat? Na, mondd meg mán, mer én verem be újra, ha nem beszélsz! – Dini hallgat, de a mama tátott szájából annál inkább ömlik a hang.

– Éljen Ráko-si! Éljen Ráko-si! Él-jen Ráko-si! – A pír, amiben nem éppen finom arcbőre ég, nem a szégyenlősség pírja. A fekete ruhán a tésztagyűrás vasárnapi lisztfoltjai. Talán csak nem ott hagyta azon melegében a vasárnapi ebéd előkészületeitől illatos konyhát? A férjét, a gyerekeket? Nem mondom, kell bátorság ehhez is, habár egészen másfajta, mint a sokat kárhoztatott kispolgári idill főhősét, kiskorú gyermekeket, megfáradt férjet oltalmazni.

A történelem egy szép napon kicsavarta kezéből a fakalat, és akkor nem volt tovább, el kellett indulnia, uzsgyi, gyerünk, országos szélben balga álmok iránt. Dénes sajgó fülét tapogatva az ajtó felé hátrál, nem kenye a szemtől-szembe, nyíltsisakos harc. Nem szeretem, de most, bár félek tőle, hogy beárul, sajnálom is. Amikor verekedtünk – többször is már –, a hajamat húzta és harapott. Aljas fogások. Lehet, hogy én sem voltam kíméletesebb, de aligha nem érthető, ha nem az háborított föl, hanem az ő alattomos, a lovagiasság minden szabályát nélkülöző magatartása.

A lelkesedés nem egészen őszinte hevében még a lepedőket is fölhasogatták a magukról megfeledkezett – a hűsvétvasárnap Rákosit éltető – tüntetők. A rojtos csíkok most ott feszülnek két-két imbolygó rúd között, rajtuk lebegő, gombostűvel bizonytalanul odatűzött papírbetűk. Akik a rudakat tartják, kilógnak a szélén a sorból, túl hosszú volt, úgy látszik, a lepedő. Egészen meg kell dőlniük, hogy kifeszíthessék a vásznakat, amelyekre bő hasat hajlít így is a szél.

A vörös haj, a varjúorr olyan váratlan bukkan elő valahonnan a menet végéről, hogy ez már több mint meglepetés. Anyám azt mondja, festeti. Ecset és festékesdoboz. Néha belesek a női fodrászat függönyhasadékán. Körüljár a fodrász, kezében ecset. Még egy kicsit ide a halántékhoz hadd tegyek föl. Megborzadok e kínos praktika láttán. A rossz szagú, homályos műhely, ha jól sejtem, nem egészen törvényes üzelmeket takar. – Na, így, így jó lesz? Parancsoljon. – Fizet, köszön, és kilép a fénybe. A fodrász meghajol, seggén fölcsúszik a köpeny, mintha számárfület mutatna, amikor már nem néz oda a vendég. Így volt, nem így volt, mindegy is talán. Lassan magam sem tudom, mi a valóság, és mi a képzeletem összegabalyodott képzeletének ellenőrizetlen praktikája.

A roló legördül. Félig lehúzza, a fény ellen. Pusztít az ünnepi műszak. És idekint a fényben micsoda szédült rózsafő hánykolódik a rozzant nyakon! Ez is, az is utána néz. A szeplőkkel most senki sem törődik, elnyomja őket a nagyobb föltűnés. Igyunk egyet a festett báj örömeire. Igyunk! Mert aztán megkopik. Reggelre, mikor a pállottszagú ágyból kilép, egészen másként fest minden. A repedéseken kinéz a fakó, fekete régiség. A hálóing alól kilátszik a lúdbőrös lábszár. Papucs a egy letaposott sarkú, régi szandál. Nem éppen játékos ötlet. Dél van pedig. Varasbéka arcbőr. S a hang kecskemekegés. A sínek hosszán, a töltés mentén, a pirosuló bokrok kirágott tövéből fölszakadó mekk-mekk.

– Na, elég a leskelődésből, tűnés haza! – Lehet, hogy igaza van, mégis föllázadok.

– Lófasz a seggébe! – mondom. Majd meggyónom, gondolom, Isten megbocsát, ha megért. És miért ne értene meg!

Most azonban egyelőre nem ez a kérdés, menekülnöm kellene, de Dénes mama keze gyorsabb, elkap, belém-csimpaszkodik és visszaránt.

– Mit mondtál?

– Semmit.

– Hazudsz.

– Nem.

– Neeem?

– Maga hazudik.

– Ki?

– Maga.

– Pimasz! – Megrúgom. Fölszisszen és meztelen lábszárához kap. Közben, mivel nem tud mindenre egyszerre figyelni, elenged. Már futok is. Nem érne el, így hát nem is indul utánam, csak felém köp. Erre visszafordulok, s mielőtt még végleg menekülőre fognám, alsókarom lóbálva visszamutogatok neki, hogyha tényleg nem jól értette volna, megérthesse, mit mondtam. Aztán a gonoszság örült erejével az izmaimban végleg nekiiramodom, s meg se állok hazáig.

Rég volt, mindez nagyon régen volt, csak az ostoba emlékezet figyelmeztetett rá. Most más idők járnak. Az ő ideje, nem az enyém.

– Éljen Rákosi! Éljen Rákosi! Éljen Rákosi! – Nem tudom, észrevett-e, de mintha fölnézne ide az ablakba, s csontos mutatóujját előrenyújtva megfenyegetne. A rancos bőr nem simul ki. A fésült haját kócosra túrta a szél. Ragasztóba mártott ecset. Nem csillog már a festék, szívos piszkát bedöglesztette az idő.

Fölül vagyok, éppen az ablakunk alá ért az éljenző tömeg. Miért torpantak meg? Gyanakvón figyelem a tömeg amőba-vonaglását. Megkapaszkodom az ablakfél-fába, s derékig kihajolok, hogy jobban lássak. Számban önkéntelenül gyűlik föl a nyál. Nem is tudnék mást csinálni vele, mint hogy kiköpöm. S aztán gyors egymásutánban még kétszer ugyanoda. Eltaláltam!

Először az öröm ébred föl bennem, s csak utána az ijedség. Csapódik a zsalugáter, lecsúszom az ablakból, a hirtelen mozdulatok következményeként mész pereg a falról és zöldes homály borul a szobára, borosüvegszín. S ugyanolyan a csönd is, mint egy palackban. A sosemhasznált,

csipketerítővel letakart ágy, a falon a képek érintetlen sora megbarnulva. Az enyhe dohszag megállásra int. Lecövekelve a szoba közepén mozdulatlanul várom, mi történik. Semmi. Most az egyszer szeretném is, ha igazat vallanának az előjelek. Elpárolgott a lélegzetem. Fázni kezdek. Odakint ajtó csattan. Csak nem ő az?

A két szobát elválasztó üveges ajtó keretében apám bukkan fel. Ő jött haza. Ledobja a táskáját a díványra és ebédhez ül.

9

Keramikcokkal kirakott, visszhangos kapualjban állok, a pékség kapualjában. A kapu döngve csapódott be mögöttem. A kapualj hátulról, az udvar felől kapja a megvilágítást. Délután van. A fény a ritkás eperfalombon szűrődik át, s vetül a sárga keramikcokra, hogy innen szóródjék szét zöldessárga, visszfényes derengése az árnyékos boltívekre, az arcomra és mindenhova, ahova csak nézek, s talán még oda is, ahova nem ér el a tekintetem.

Mindkét oldalon lépcsők indulnak neki a tornácnak. Innen nyílnak az ajtók a ház belsejébe, e számomra nem létező világból egy számomra nem létező világba. Talán, ha a lépcsőkig eljuthatnék, de ez a pár lépés áttörhetetlen akadály. Idáig minden olyan könnyen ment, szinte észre se vettem, most meg már a legkínzóbb erőfeszítés se juttat tovább. Az eddig tartó útra nem emlékszem, csak arra, hogy itt vagyok. Mintha sohase lettem volna másutt. A jövőt ugyanilyennek látom. Megismerhetetlennek és kiszámíthatatlannak. Ragyogás sugárzik át rajta, amit az alkonyi nap vet le ránk. Örökkévalónak tetszik minden ebben a megtévesztő pillanatban. Aztán hosszan, nagyon hosszan nem történik semmi. Egyedül ezt érzékelem. Mintha minden üresen lepergő perc engem igazolna.

Érzékelhetetlenül hosszú világlás, ahol már az alkonyat közeledése is hitszegő módon eseménynek számít. Innen kell kiüzetned. Nem egészen a paradicsomból, de azért csak jöjj, szigorú, kardforgató angyal. Sújts le roskadt, bűnös vállamra újra és újra! Arany szentkép-háttér, benne a hengerelt festés ízetlen mintái. Ráomlik a tárgyakra, rám is, a repedések hálója, az árnyék. Egy pók, az enyészet pókja kaparász az arcomon. Hosszú, ideges lábak, fölöttük a csupasz fej, a légies potroh. Takard el a szemed! Gyorsan! Na, mire vársz? Mindegy volna, mit, csak cselekedni tudnék végre. Hátráljak, szembenézzek? Úgy védekezem, ahogy tudok. Mellemet még az iménti rémület dobálja, de elmúlt, de vége már. Újra ragyog az aranyüveg, kéküveg háttér. Szemvillanásnál gyorsabban fűti át a színeket, az alakokat, az árnyakat, az egész boltívek alatti mozdulatlanságot a veszteség előérzete.

Meglódult az idő, és most már egyre vadabb iramban jár. Bolondóra! Bármilyen történik, nem érdekel, mindent a maga kényére hagyok. Fakulni kezd a régi napsütéssé, a régi helyé a világ, és most, hogy elhagyja az új döbbenet, a frivol csodálkozás, szemérmetlenül önmagává válik. Megérkezünk. Itt nem okozhat meglepetést már semmi. Távolodó lépések szála szakad el, csak azért, hogy a közeledés újra összefonja őket. Aztán a csend hatalmas szünetjele minden újabb találkozás lehetőségét elmetszi.

A feneketlen erőszak éhes torkából láncok zengése, olajban fürdő fogaskerekerek morgása tör elő. Sajgó álmok hiábavalósága nyaklik el. Reszketni kezd a levegő is. A süketítő zaj, az olaj nyers bűze kíméletlenül csap le rám. Szeretném azt hinni, képzelődöm, de ekkor a láncotlak hirtelen szikrát vetnek a kövön, nincs megállás, ahogy eltűnik az egyik, máris itt van a másik. A fölfoghatatlan dübörgés állandósul. Megint és megint nekiindul újra ugyanaz. Mikor lesz vége, mióta folyik? Magamtól kérdezem, de nem azért, hogy választ kapjak rá.

Még mielőtt mindent föl kéne adnom, kinyílik újra a fakapu, a kövön végigcsörömpöl a kovácsoltvas akasztó, de mennyivel más csörömpölés ez, mint a láncfalpaké! Mintha azt hallanám, karácson vidám csöngői, gyertők! Fa csapódik a falhoz. A kapu szárnya visszalendül kicsit, aztán bizonytalanul, ingadozva megáll. A nyitott ajtó mögött az utca. Fölébredtem volna talán, vagy elaludtam éppen? Világítóüveg-színek. Csönd. Béke. Ragyogás. Ugyanolyan hirtelen jött ez is, mint akármelyik meglepetés. Ugyanúgy is múlik el? Biztos vagyok benne, s ez csüggedéssel tölt el. Ábrándok nélkül kellene élni, tervek nélkül cselekedni, a Mindenhatóra vagy a véletlenre bízni, mit kezd velünk.

Szemben sárga fal, zöld lábazat, a színek szinte világítanak. A fűszeres háza. Mellette a szomszéd ház fehérre meszelt tűzfala. Búcsúfény rajtuk. A levegő meg se moccan. Valahol egy teherautó. Nem látom, de hallom, tudok róla. Megáll. A ponyva alatt mély sötétség, nem látni be. Katonák ugrálnak ki alóla. Zajtalan mozdulatok. Mintha nem is történné, ami pedig történik. Beszédfoszlányok a fülemben. Idegen mondattöredékek. Furcsa érzés. Nyitják le a kocsi hátsó oldalát. Ez már teljes csöndben történik. A ponyva alatti sötétség üresen ásít, de mintha tartogatna valamit még. Éles csaholás közepette ugrálnak le a kutyák, s pórázukat fogva nyomukban újabb katonák.

Oldalkocsis motorok kanyarodnak be, élesen, csikorogva fékeznek. A motoros katonákon ugyanaz az egyenruha, az oldalkocsikban ugyanolyan kutyák ülnek. Hegyes fül, meredt pofa. A motorok élesen fölberregnek, jobbra-balra fordulnak, kerülgetik egymást, kékes füst, benzingőz tölti be a kapualjat, egyre halványabban dereng át rajta a kinti, amúgy is fogyó alkonyi visszfényű utca. Most ellenkezőleg, mint a teherautós jelenetben, először a katonák ugrálnak le, a kutyák csak követik őket. Aztán a kutyák átveszik a vezetést, megfeszül a póráz, a kopók lehajtott feje a földön, izmaik megfeszülnek, bőrük remeg. Hova tűnt

a jutányos, boldog tavasz, s vele az olcsó-szép álmok, hova? A kutyákat nézem, robbanásra kész energiájuk, mégis mértéktartó, nemes mozgásuk lenyűgöz. Az utca keretbe zárt derűje a hátam mögött, nem törődhetek vele. Az egyik véreb pofája egészen a közelembbe tolakszik. Torkán fulladásig feszül a póráz, két lábra áll, úgy néz farkasszemet velem. Belelátok kitátott szájába. A sárga fogat, a halvány ínyt csillogó nyál lepi, mint valamiféle üvegmaáz. Hideg, vérszomjas tekintetében semmi gyűlölet, a kötelességteljesítés unott fénye csillog csupán. Érzem leheletének kínos kórházzzagát. Egyelőre nem világos még, hogy ki ellen folyik a hajsza. Türelemjáték. Nincs bennem pánik. A sors kegyére hagyatkozom. Egyszer úgyis meg kellene tanulnom félni! A tátott száj becsukódik, a veszett csaholás elül. A visszfényes keramitfömlület játékvá szelídül minden. Az idegen nyelven fölhangzó kiáltások is. Mintha ugatnának és nyüszítenének egyszerre, az emberek és a kutyák hangja összekeveredik, új, sajátos nyelv válik. A hangok lecsattannak a köre, visszaverődnek a falakról, fölpattannak a levegőbe. Különös, visszhangos kábulat ölel át. Mintha egy kútban lebegnék zuhanás közben.

A katonák arckifejezéséből, mozdulataikból arra következtetek, hogy egymáshoz beszélnek, a saját szájmozdulataikkal, de a kutyák nyelvén. Felém mutogatnak. Szavaikból nem értek semmit. Talán azért ez az érthetetlen szóáradat, hogy eltereljék valamiről a figyelmemet? Nem tartom lehetetlennek. Hiszen a szavak, amelyeket kimondanak, teljesen alkalmatlannak látszanak arra, hogy segítségükkel bármit kifejezzenek, közöljenek egymással, velem, akárkivel. Valamiféle titkos tudásnak azonban rejtőznie kell bennük, valaminek, ami összefogja ezt a kaotikus, kiszámíthatatlannak látszó, mégis céltudatos mozgást.

Csak nem engem akarnak bekeríteni? A vasalt csizmák élesen csattognak. Rohannak és rohannak. Kitartásuk valószínűtlen, már-már önmagát emésztí föl. A megtett út hova lett mögölük? Százszor lecsaphattak volna rám, és

nem tették. Az egyensapok ellenzőinek árnyékába húzódott arcokon nem látszik, hogy mindez, vagy bármi más gondot okozna nekik. Az egyre sűrűsödő homályban most már föl-fölvillannak a bakancsok, a csizmák köhöz csapódó vasából kipattanó szikrák.

Nem mintha eddig nem lettem volna szem előtt, mégis azt képzelem, most vettek észre. Vagy ha nem is most, most váltam – talán jobb híján, mivel az eredetét elveszíthették – aktuális célponttá. Hirtelen megértem eddig zavarosnak vélt buzgalmukat. Próbálják elválni előlem a menekülés minden lehetséges útvonalát. És most már azt is tudom, mit kell tennem. Durva kényszerként éled ösztöneimben a menekülés parancsa, megkísérelni a lehetlent, a hiábavalót. Mert ha meggondolom, bármilyen ellenállás, még a szökési kísérlet is az. Alig pár lépés választ el bennünket egymástól, szemembe ásít a géppisztolyok csöve, fröcsköl a kutyák nyála. Némelyik földreszorított orral kígyózik felém, s nemsokára a többiek is, szagot fogtak. Az én szagomat? Ki kapatta rá őket?

Cselekedni szeretnék, és mozdulatlan vagyok mégis. A szellem és a test hiábavaló egymásrautaltsága egyensúlyzavarban ölt testet. Az akarat megtette a magáét, csak az izmok nem engedelmeskednek. Ismerős hiány tér vissza hiábavaló erőfeszítéseimben, kudarcaimban, talán a létezés egy ősi, már-már elfelejtett íze. Lenyelem a számban összefutó nyálat. Tetten ért a bolondos emlékezet. Kihagyásainak sértő igaza lenyűgöz. A hunyó derengés, az irtózatosan giling-galangozó visszhang ellenére is öntudatomnál vagyok. Egy korty lélegzet, egy megvilágosító pillanat elég, hogy elkezdjem áltatni magamat, ez az út, amely boldog jövőbe vezet.

Mintha lassan képessé válnék a valódi mozgásra, lépéseim igazi lépésekké válnának, s eljuthatnék általuk innen oda, onnan ide. Most például a lépcső felé vettem az utamat, s már-már elértem. Azt képzelem, a forduló mögött a napos udvar s a hűvös falak menedéke fogad, békés idill,

otthonos rendetlenség, fölmosórongy a kőre dobva, bozontos söprű, amikor ha nem is egészen váratlanul, de a legbántóbb durvasággal lövések csattannak föl a hátam mögött. Nem lep meg semmi, mégis, mintha a túlvilágról csattanna föl az első sorozat, szakadozott kelepelése olyan. A golyók lustán vetik le a vakolatot, s előtűnnek a meztelen téglák. A frissen törött téгла színe nyerssárga. Végigrecseg a tár, aztán kattan üresen, mint az ébresztőóra.

A száraz, kietlen kattogás helyébe betódul a csend. Minden megtörténhet, akár ellenállsz, akár nem. Meg is történt, tudom. Fejem lecsúszik a párnáról. Kibicsaklott nyak, gyűrött bőr, a szalmazsák idegesen szisszen alattam. Elvágta a visszavonulás útját. Kénytelenül a kezdeti mozdulatlanságba kell hátrálnom. Bőrömrre hólyagot húz a ragacsos semmi. Segítségért próbálok kiáltani, kitátott szájam azonban néma marad. Aztán egyszercsak mégis visszadörren, mintha valami idegen kútmélyből támadó visszhang volna, a saját fölismerhetetlen hangom. Eldobott csóvaként imbolyog, világít, alszik ki a sötétben, a hallás, látás megszűnő tájain, ahol a repecskes földből hatalmas, néma világosság buggyan föl. Az egyedülvalóság érzetektől mentes tája.

Káprázó tekintetem már régesrég elveszítette a kutyákkal, a fegyverekkel, a szíjakkal, a sisakokkal bajlódó katonákat. Talán pihenő van, hogy ennyire belefeledkeztek apró dolgaikba? Amikor újra előbukkannak, nem lepődöm meg. Váratlanul közel kerül hozzám az arcuk. Borosta, füstfoltok, penész-szín ajkak a páncélsisakok keretében. A szempillák rojtja szégyenlősen lesütve. Talán azért, mert eszelős tekintetet takar? Lassú, de egyre gyorsuló futásba kezdenek. Furcsállva nézem mohó lomhaságuk. Lefelé iramodnak a lépcsőn, és egyetlen ugrással előttem teremnek. Milyen könnyű lettem hirtelen! Belevetem magamat a feledtető rohanásba. Nem érzem a testem, az izmain minden reménytelenségen túllendítenek, még csak akarom sem kell igazán semmit. Könnyű részegség emel, árad

el rajtam, emel föl. Talán egyenesen az égbe? Légies tárgyak vesznek körül, de mielőtt azt hihetném, tényleg megszabadultam, a kapu dörögve az orrom előtt csapódik be.

A kövek visszfénye alattam, ezt csak most veszem észre, hogy megcsúsztam, nem aludt ki, még mindig táplálkozik valahonnan. Látom magamat sárga tükrükben, egészen különös, túlvilági megvilágításban, de látom. Fehér térdzoknim becsúszott a szandálomba. Rövidnadrág van rajtam, zakó, kihajtott, világoskék ing. A hajam – hosszú, szőke hajam – középen szétválík, kétoldalt a fülemre lóg, elöl a szemembe kócolódik. Nem hallatszik semmi, csak a lépéseim visszhangzanak a tétova boltív alatt. A kutyák is, a katonák is mozdulatlanul a háttérbe húzódva hallgatnak. Akármerre nézek, mégis őket látom. Ha újra rohanni kezdenék, csak feléjük rohanhatnék. A karjukba egyenesen. Szemlátomást erre várnak. A bezárt kapu előtt, a sötétben, a lépcsőfölgjáróban, mindenütt beléjük ütközik a tekintetem. A fegyverükkel pizmognak, a síjjaikat igazgatják, az egyenruha gombjait babrálják, mint akiknek már semmi dolguk.

Történnék hát, aminek történnie kell, ami történni akar. Nem akarok akarni többé, pihenni szeretnék csupán, pihenni és nem csinálni semmit, csak elfogadni, hogy a nemlét sötét, hűvös íze átölel. Ennyire reménytelen talán még sohase volt a helyzetem. A repedésnyi szabad távlat is bezárult előttem. Szétszórva, összevissza minden.

Föltámad Hégészó a sírból. Hagyd, ez, senkit sem érdekel! Miért, van olyan lényeges hír, ami bárkit is érdekelne? Valaki hív, idehallom a hangját a kietlen udvaron át. A harangkongás fátylát újabb lövések szaggatják át. Először csak magányosan egy-egy, aztán sorozat sorozatba öltve. A lövések a kövezetre csapódnak, a combomra verik a szilánkokat. Nem értem, ilyen közélről, ha akarnak, miért nem találnak el! Vagy nem is akarnak eltalálni? De hát akkor meg mi a szándékuk? Talán ők maguk sem tudják. Ugyanúgy állunk szemtől szemben, mint a kezdet

kezdeten, pedig mennyi minden történt közben, visszaemlékezni is képtelen vagyok rá, és mégis, mintha semmi sem történt volna, minden olyan. Csak a világítás változott kicsit.

Egy elkésett mozdulat áldozataiként végtagjaim hanyattesés közben a levegőben kalimpálnak: kapaszkodót hiába kereső kar, talajvesztetten csápoló láb. Egy kutya a combomba mar, először csak a fogak fehér nyoma látszik, aztán kiserked a fognyomokból a vér, vékony csíkokat húz a bőrömn. Mindenről tudok, de semmit nem érzek. Kormos, olajos kéz fonódik meztelen karomra, és bepiszkolja rövidujjú ingemet. Az ujjak mélyen a bőrömben nyomódnak. Az erős szorítás személytelen lendülete előbb meglódít, aztán elenged. Visszanyerem, de csak félig, elveszett egyensúlyomat, tántorgó, bizonytalan testem a falhoz csapódik. Fejem hátrakoppan. Egyenletes, tiszta homály, halk zene, mintha langyos vízben lebegnék.

A puha semmi óvatos érintései irányítanak, nem ellenkezem. Jó így. Pihenésnek érzem. Többnek annál, az újjászületés elfogadó kegyelmének. Lassan mintha az erő is visszatérne tagjaimba. Rohanni szeretnék, ki innen, ki az alkonyi homály színezte szélbe, az elveszített nap, az ég óriási, begyógyíthatatlan sebhelye felé. Visszagondolnom nem szabad, mert akkor megállít a fölismerés, megtudom, ki vagyok, s ezer hibámban elbotolva nem lesz más választásom, fölbukva megadni magam, és elterülni a földön.

Ez most egy másik világ. Részletesebb talán az igazinál, és gazdagabb is, de kipusztulóban. Azt az érzetet kelti bennem, érzékeim rabjává tehetek bármit, csak akarnom kell. Hihetem, ha éppen lelem a kedvemet, tőlem függ minden, amikor pedig legbelül érzem és tudom is, hogy nem. És ez az öncsalás, ahelyett hogy elavulna, egyre jobban kiteljesül, a lét minden porcikáját átjárja. Aki őszinte próbál maradni, elveszett.

Se fájdalmat, se fáradtságot, se félelmet, se szorongást nem érzek, ez még lehetne megnyugtató, de az, hogy sem-

mi mást se helyettük, már nem természetes. Azon is csodálkoznom kell, hogy képes voltam az öntudatlan tudatosság béklyójában vergődve végiggondolni, nemcsak megélni, amit megéltem. Mindazt, ami már születése pillanatában elveszett, el a kapualj, az udvar, a félelem láza, a látvány édessége, a csaholás, a kiáltások, a bakancsok csattogása, a kapu dörgése, az artikulálatlan, állati beszéd, mindaz, ami az előző pillanat metszetében még létfontosságúnak látszott.

Minden történés befejeződik egyszer, de nem mindegy, hogy egy kietlen álom, vagy éppen a csontsovány valóság partszegélyén. A lét nem más, egyetlen, mindenünnen sebezhető, árva érzet, s olyan esendő, hogyha visszatér beléd, minden sejtedben egyszerre nyilall föl, üvöltened kell teli szájjal a fájdalomtól. És mégis elmúlik, akár egy karcolás. Talán még, annál is nyomtalanabbul. Egy golyó száll felém, de ahogy eléri a testem, minden jelzés kialszik. Hihetném azt is, hogy nincs tovább. Keresgélek a veszendő érzetek között. És nem találok mást, csupán a búcsú egész lényemen átnyilalló csöndjét.

Azt hittem, mindez csak mese, a valóságban nem történhet meg soha. És tessék, itt van. Legalábbis e vibráló, szürke alkonyatközelség mintha ezt jelezné. A lét lehelete arcomba csap. Néhány pislákoló ösztön gyűjtja újra a lángot, bolondít, hiteget, kínoz. Most rohan meg a vágy, most, amikor már szinte minden lehetetlen, hogy újra lássam a kialvó fények frivol pompáját, e semmire se való vásári tarkaságot, halljam a jelen zűrzavaros zajgását, részt vegyek e zavaros kapkodásban, tülekedésben, hogy egy legyek mindazzal, amit annyira megvetek.

HARMADIK FEJEZET

1

Arcbőre fakó, mint a por, a szeme szürke, és folyton pislog. Ez meg mitől lehet? Fél fejfel nagyobb nálam és sokkal erősebb, habár ugyanolyan sovány, mint én, de a hangja cérnavékony, vékonyabb az enyémnél is, szinte nevetséges. Wolfnak hívják. Ennek ellenére nem farkashoz, sokkal inkább harapósan hamis növényevő muflonhoz hasonlít. Kétszer bukott, mégis leereszkedik hozzám, barátkozik velem, aki jó tanuló vagyok, ő a legnagyobb tekintély az osztályban, talán Benda emelkedhet fölé, de ő még új fiú, és ezért várnia kell, én meg a leggyöngébb vagyok. Nem tudom mire vélni a jóindulatát. Szeretném, de képtelen vagyok gyanakvás nélkül elfogadni. Megyünk végig a folyosón, ő az egyik, én a másik fal mentén. Nem szívesen kerülök a közelébe. Nincs mitől tartanom, mégis mintha tartanék valamitől, és ezt szégyellem. Féltékenyen őrzöm a távolságot. Egyelőre mintha ő is vigyázna rá. Talán éppen ezzel férkőzik a bizalmamba. A folyosón jó, a fal biztos támasz. Ha ő az egyiknél, én a másikonál. Nem beszélgetünk, csak figyeljük egymást. Szürke szemét rám függeszti. Zavarban vagyok, de ez a zavarodottság azért jólesik. Igazán azonban nem örülhetek neki, kevés az időm. Éppen megérezem, és elmúlik máris.

Csöngetés. Az udvar csaknem üres. Foltosan teríti be a hó, a föld feketén, nedvesen bukkan ki alóla. Ide lépünk ki. Én kicsit húzódozva, mégis elsőként, s nyomomban Wolf meg a többiek. A ragyogás hidege bőrt, lélegzetet átvilágít. Kapd el! Hahóóó! Fölöttem az ég. Szédülök. Egy kéz nyúl a vállam felé, hogy megfogjon. Elugrom. A nevetés résén

idelátszanak a hibás, szüette, feketefoltos fogak. Megállj! A szürke arc egérgrimaszba rándul, megszégyenülten této-vázik előttem. Már-már megsajnálom, mintha nem is lett volna a támadó, igaz, hogy pórul járt, de akkor is. Közelebb lépek hozzá, próbálom megengesztelni. Nem örül, de el sem utasít. Nem úgy, mint én őt az imént. Jobb nálam. Vagy csak azért teszi, hogy megszégyenítsen? Ekkora ravaszságot nem tételezhetek föl róla. Kézfogásra nyújtom a kezem, hogy hálámat kifejezzem.

Arcom a földön. Orrom, szám tele hóval. Mi történt? A zavar a legmerészebb álom. Vele térnek vissza, állnak újra össze a hirtelen szertefröccsent képzetek. A felém lendült ököl valószínűtlenül fehér bütykei, orrcsontom reccsenése, s a kibuggyanó, majd lassan patakzani kezdő vér. Szemem előtt, fönt a magasban felhők suhannak, a bárányfelhős kora téli ég eltemet. Hasra fordulok, négykézlábra állok, szédülten tápászkodom. Meg-megcsúszik alattam a föld, tántorogva keresem a támaszt a bámészkodók gyűrűjében. Wolf kiválik közülük, és farkasszemet néz velem.

Az életlen képet kattogva úsztatja el figyelmem. Testem és éberségem ugyanabban a kutyaszorítóban. Kénytelen vagyok velük bajlódni. Magammal? Hátat fordítok Wolf-nak, nem akarok verekedni, nem veszem föl a kesztyűt. Fölfogható mindez egyszerű gyávaságnak is, a gyöngébb föltételek nélküli kapitulációjának, de én ennél nemesebb, már-már baráti gesztusnak szánom. A hó hidege bőrömré ég. Lassan, de biztosan: először csak a szabadon hagyott réseket kezdi ki, aztán bekúszik a ruha alá is. Makacsul, egyre makacsabbul terjed tovább. Porolom, söpröm magamról, de hiába. A cipőm is tele van vele. Megpróbálom kioldani a cipőfűzőmet, mélyen le kell hajolnom hozzá, erre valaki újra meglök. Elesem. A megoldott cipő lecsúszik a lábamról. Utánakapok. Reménytelenül tápászkodom föl, s nézek körül kutatva, ki volt az. Wolf. Megint ő. Ugyan mit vétettem neki? Még látom szürke hátát eltűnni az udvar forgatagában.

Sikerül eljutnom az eresz alá, hátamat a falnak vetem, vállal a csatornának támaszkodom, hátulról senki se férhet hozzám, a nyílt sisakkal támadókat pedig szemmel tarthatom. Leveszem a cipőmet. A zoknim hólétől tocsog. Kisimítom a gyűrődéseket, a ráncokat, és visszaveszem a zoknit is, a cipőt is. Mintha havas pocsolyába lépnék.

Égni kezd talpam alatt a föld. Rohanok, habár nem tudom, hová. A szürke hát gyakran fölbukkan előttem, minden rendszer nélkül, mégis, mintha kergetném. Pedig nem kergetem. Nem is menekülök előle. Hát akkor? Kiabálás. Mintha nagyon messziről hangzana, úgy ér el a fagyos szél ugatása, de csak rohanok tovább. Egészen közélről nyüszít az arcomba, mégis izzadok. Kettétörve egy esetlen mozdulat. Megbotlom, de nem esem el. Tovább, gyerünk tovább! Az elvetemültség kódén át látom a visszapillantó egészem hideg villanását. S ekkor kialszik az izgalom, elpárolog a zaklatottság. Dideregni kezdek. Elhatározom, hogy most már minden erőmet összeszedve a legkisebb részletre is odafigyelek, és ahogy módom nyílik rá, cselekszem. Pofán akarom vágni, igen, visszaadni az ütet, amit kaptam. Nem sikerül. Így van ez, ha az ember szerény képességeivel sem tud gazdálkodni. Csak annyit látok, hogy forogni kezd fölöttem az ég. Hanyatt fekszem. Számon a sírás gyűrődései. Az éles, csontos térd a gyomromba nyomódik, a csontos, vékony ujjak a torkomat szorítják, a hóbucka alá nyomják a fejemet. Nem kapok levegőt, kiver a veríték, kiáltani szeretnék, de az ajkamat megbénítja a fagy. Minden izmot megfeszítve próbálom lelökni magamról, de hiába. Kudarcomat látva az arcomba röhög. Miért ilyen kegyetlen? Vagy csak azért nem mer visszavonulni, mert ellenállok, még mindig túlságosan ellenállok? Nem tudok mást tenni. Se kevesebbre, se többre nem futja az erőmből, hiába tudom, jobb volna másképp, jobb volna teljesen elhagyni magamat. Izmaim görcse azonban nem enged.

Behunyom a szememet, megpróbálom összeszedni a gondolataimat, és valamiféle rendet teremteni közöttük, de

egyre jobban belezavarodom. Hanyatt fekszem, a fagyott göröngyök a bőrömbé nyomódnak, de a kőkemény térd, a csontos ujjak szorítását már nem érzem. Béke van körülöttem, és bennem is. Mintha egy üveg alatti kiáltás halna el.

Egy vállrándítással elintézhethetném, ami történt, annyira közönségesen mindennapi jelenség az érthetetlen erőszak föllángolása és győzelme. Ennek volnék a híve. A feledésé. Mi súgja akkor mégis, hogy nem lehet? Mert nem. Apád a vasat gyűri, apád apja a földdel harcolt, és az övé? A tápázkodás véletlen szökései, csuszamlásai közben nincs időm gondolkodni ilyen hiábavalóságokon. Megpróbálom kényszeríteni magamat, hogy valami mással törődjem, ne azzal, amit szeszélyes hajlamom lényegesnek ítél. Egy lepattant inggombot keresek a hóban. Reménytelen foglalatosság, de arra jó, hogy elleplezzem vele a zavaramat. Nyakamba a hiányzó gomb fölfedte résen befúj a szél, jeges sálját egész a mellemig dugja le csiklandozón. A fehér, nyálkás hideg kicsúszik ujjaim közül, mint a semmi. Elolvad minden, amit megérintek. Mással kellett volna próbálkoznom, de akármivel is, ha már belekezdtem, ki kellett volna tartani mellette, ahogy mondani szokták, tűzön-vízen át. Amit próbáltam, nem sikerült. Ez a kaland is csúfos véget ért.

Kikászálódtam a sáros, havas, szeles mocsokból, ide az üldözés szélárnyékos partjára, ahova most lesüt a nap, ahol megül a szél, ahol, ha meleg nincs is, a hideg enyhébben marja a bőrömet, és ahol bár nem egészen háborítatlanul, de azért magam vagyok. Most minden olyan egyszerűnek látszik. Valószínűleg becsöngettek, csak én nem vettem észre, ezért üres az udvar, magam vagyok. Az utcára nyíló kapu rendellenes módon, mert mindig zárni szokták, most nyitva van. Az alkalom magamagát kínálja. Ki, csak ki innen! De hova? Ott kint, a szabadban majd minden eldől.

A szédülés hirtelen szökik föl, gyűri össze, rángatja szét az utcát, elindulok mégis, lesz, ami lesz, nincs visszaút.

Bizonytalan léptek vezetnek. Azért haladok, tartom az irányt hazafelé, bár félek is a megérkezéstől. Nem tudom, hogyan magyarázzam meg váratlan érkezésemet, és egyáltalán meg lehet-e magyarázni, mitől véres az arcom, tépett, sáros a ruhám. Nincs bezárva semmi, engednek a kilincsek, nyílnak az ajtók. Egy fénynyaláb közepén állok. Rongyolt pizsama, pállott, hideg ágyszag, bütykös mezítláb, borostás arc, ásító száj, ingerült morgás. Apám az ágy szélén ül. Éjszakás volt, és fölébresztettem.

– Mi van? – kérdezi csodálkozva. Ő lát engem, én csak sejtem homályban rejtőző alakjának körvonalait. Köhögök, harákolok, keresem a kimagyarázkodáshoz az alkalmas szavakat, de érzem, nincs mese, itt most vallani kell.

– Megverték – mondom. A hangom fakó, már-már tette-tetten közönyös. Visszatartom a sírást, nehogy azt higgye, sajnálatni akarom magamat, de egy rezdülésnyi fintor azért átfut az arcomon.

– Ki vót az?

– Mindegy, most már mindegy.

– Hogy vóna!

– Nem lehet visszacsinálni.

– Azt csak bízd rám! – Megreccsen az ágy. Apám fölkel. Meztelen talpa a szálkás padlót súrolja. – Na, ki vót az, ki vele! – Hallgatok. Ez fölmérgezési apámat. Rám mordul. – Mondd még már, mer' különben tülem is kapsz egygyet!

– Wolf – nyögöm ki, bár tudom, nem kellett volna.

– Mér' hattad magad?

– Erősebb.

– Hogyhogy?

– Bukott, kétszer is.

– Kéccör?

– Igen.

– Na, gyere, majd adok én neki, a mamla kamaszának! – Gyorsan öltözik, bár a mozdulatok lassan, fáradtan keringenek a szoba nappali alváshoz letompított fényei között. A padlóból fényes, sötétsárga erek domborodnak ki,

a szögek körül a rozsdá szivárgása. Zörög a lavór, locsog a víz, ing vászna suhog. – Mehetünk – mondja apám, és már nyitja az ajtót, magabiztosan lép ki a hidegbe. Elkésve loholok utána, szeretném lebeszélni, de tudom, hogy most már nem lehet.

Tudom, jobb lett volna ott maradni közöttük. Milyen áron, az mindegy. Jobb lett volna meghallani a becsöngést. A lökdösődés jól ismert hullámmása hátán elfértem volna én is. Névsorolvasás. Fölnyújtom a kezem. – Jelen – mondhattam volna föllélegezve. Föllélegezhettem volna, de nem lélegezhettem. A hiányzást már beírták. Mivel tudom igazolni majd? Semmivel.

Apám előttem megy, fehér inge begyűrve. Látszik a nadrágszík kopottsága. A pusztá levegő birodalma ez, a szabad ég. A nagykabátot már az utcán kapja magára. Vézna akácfák követnek, ahogy idefelé is. A köztük tátongó ürességet csak a hideg por lengi át. Apám szó nélkül, gyorsan tör előre, alig érek hosszú lépései nyomába, pedig futok. Szeretnék szólni neki, hogy várjunk egy kicsit, gondoljuk meg, de nem szólok, mert egyszerűen nem szólhatok, minden, mint a gyorsvonal, megállíthatatlanul, úgy rohog velünk. Apám már ott van, még az utca túloldalán, de az iskolakapu előtt. Rohanni kezdek. Utolérem. Megfogja a kezem. Lapáttenyere szorítása, a cipőtalpkemény bőr melege biztonságot ad, lüktetve árad szét sejtjeimben a hála érzete.

Kirobban az első csapat a kapun. Zsibongva szélednek el a hófoltokkal tarkított utcán.

– Möllik vót? – rántja meg türelmetlenül apám a kezemet. Mintha nem hallanám a kérdést, képtelen vagyok válaszolni. Apám lehajol hozzám, és olyan közel, hogy a bajsza megcsiklandozza a fületem, fojtottan, de fokozott hangerővel megismétli a kérést. – Mutasd mög, möllik vót, möllik az a Wolf!

– Még nem jött ki.

– Nem?

- Nem.
- Biztos?
- Biztos.
- Megvárjuk, jó?
- Jó – mondom beleegyezően, bár éppen az ellenkezőjét gondolom. Az utca elnéptelenedett, néma az iskolakapu is.
- Menjünk haza – súgom apámnak. Csodálkozva néz rám.
- Most már megvárjuk őket – mondja elszántan. Abban reménykedem, talán tényleg mindenki hazament már, az volt az utolsó osztály, amellyel találkoztunk. Megmegrántom apám kezét, hátha megunva a hiábavalónak látszó várakozást hajlandó haza indulni, de nem. Farkaszemet nézve a bezárt kapuval makacsul kitart a vártán. Türelmét, ettől féltem, végül siker koronázza. A kapu váratlanul mégiscsak kicsapódik, visongva, hadonászva ömlik ki rajta az utolsó osztály, az én osztályom. Fodor piros arcát látom, vízszínű szemében, piros szája szögletében megvetés lapul, amikor felém néz. A többiek észre se vesznek. A kavargás üteme gyorsan nyeli el a társakat, alig tudom követni őket eltűnőben. – Na, möllik a Wulf? – kérdezi mérgesen apám. Kimeredt szemmel figyelek.
- Még nem jött ki – mondom. A kapu, fekete szája még tátva, de már csak néha-néha szállingózik ki belőle valaki.
- Elmentek – súgom apámnak, és megrántom kabátja lelógó szárnyát. – Menjünk mi is!
- Várj még! – makacskodik apám.
- Nem jönnek már – súgom türelmetlenül, és indulásra készen megmegrántom apám kezét, de nincs szerencsém. Jóval lemaradva a többiektől most lép ki Wolf. Egyedül van. Döngve csapja be maga mögött a kaput. Kopott, rongyos táskája a hóna alatt, kilátszanak belőle a könyvek. Még a lépcső tetején meglóbálja, és messze eldobja magától a táskát. Unatkozva, zsebre tett kézzel sétál utána, hanyagul hajol le érte. Fölveszi. Arcán megvillan az öröm rövid és hideg visszfénye. Aztán feje a vállá közé csúszik, álmosan lépked, mintha bennünket észre se vett volna.

Tényleg nem vett volna észre? Kinőtt, világosszürke öltöny van rajta, a zakó ujjá fél-karig ér, lábszár-középig a hosszúnadrág. Nagykabátja nincs.

– Ő vót az? – kérdezi apám, de úgy mutat rá Wolfra, mint aki biztos a dolgában. Bólintok. Apámnak ennyi elég is, magyarázatra nem vár. Hosszú lépteit sebesen viszik. Ott áll, látom, a megdermedt Wolf fölött, menekülésről szó sem lehet. Harapófogó ujjai, közléről ismerem, még bőre keménységét is, Wolf fülébe kapnak. Wolf vinnyogni kezd, de csak egy kicsit, pedig sápadtságából látom, nagyon fáj neki. Aztán ezt is abbahagyja. Csönd van. Apám vár egy kicsit, de a szorításból nem enged. Mintha elbizonytalanodott volna. Tanácstalan, de aztán újra neki kezd a kínvallatásnak, és csavarja, csak csavarja Wolf fülét, attól félek, a kezében marad. Wolf konokan hallgat. Hogy enyhítse a fájdalmat, utánaenged a csavarásnak, leterdel a földre, arcát féloldalt fordítja. Apám, mintha csak ennyit akart volna, elengedi Wolf kékesfehérben játszó fülét, amely, ha lehet, most még jobban eláll, mint eddig. – Na, megtanulhattad, hogy ne báncsd a kissebbet! – mondja apám, és búcsúzóul seggberúgja a még mindig a földön térdelő Wolfot.

Wolf fölegyenesedik, öntudatosan, mintha a rúgástól egyenesen megkönnyebbült volna. Szemrehányóan porolja a nadrágját, gúnyosan felém sandít. Szürke, kifejezéstelen tekintete azonban semmit el nem árul arról, mit is érez voltaképpen. A mozdulatai lassúak, tétovák, egyáltalán nem siet, nem menekül, mint aki biztos a dolgában. Jobb vállát ferdén egészen a fájós füléig fölhúzza. Előttünk megy. Mi kis távolságra mögötte. Füst és köd. Sehol semmi nyom. Wolf befordul a sarkon. Utánanézek, még láthatom a szűk keresztutcában elenyésző alakját. Egyedül megy, imbolyog a düledező deszkakerítések mentén. Aztán eltűnik.

Megyünk tovább. Lehajtom a fejem, és csak a lábam alatt áramló sötét salakot figyelem. Néha egy-egy kavics, szakadt hófolt, de hamar elhagyom őket. Hogy újak jöjje-

nek? A csönd mereven áll köröttünk, aztán megtörik. Kutya ugat. Fát vágnak valahol. Egyetlen szürke zenefény tör elő a tárgyak már nem létező szögleteiből. A fűszerbolt előtt megyünk el. Nem csöndül meg a csöngő, de mintha mégis benyitnánk. Rezeg az üveglablak. A lendület néha elsodor a jövőbe, szinte a tévedésig.

Apám, visszafordul. Szemben állunk. Az arc s mögötte a lécek, az udvar sötét rajza a kihagyásokban. Kényelmetlen érzés kaparász ki az álmos villámcsapás alól.

– Otthagytam.

– Mit?

– A táskámat.

– Hol?

– Az iskolában.

– Mennyi vissza érte.

– Vissza?

– Há'! – mondja, s amikor látja, hogy tétovázom, biztatóan hozzáteszi: – Megvárlak. – Érzékelhetetlenül súlyos teher szakad a vállamra, mégis minden különösebb tétovázás és gondolkodás nélkül indulok neki ennek az egyébként vállalhatatlan útnak. Hideg van. És egyre hidegebb. Mintha megijedtem volna valamitől, hirtelen izzadni kezdek. Hajam tövén gyöngyöznek föl először a verejtékcseppek, aztán jeges ezüstjük végigsiklik a bőrömön. Villámlásnyi rövid idő alatt megy végbe minden, mintha csalás volna. Visszafelé jövök, hónom alatt a táskám. Apám tényleg ugyanott áll, ahol elhagytam, megvárt, ahogyan ígérte. – Na, látod, möglött ez is – mondja boldogan, és átöleli a vállam.

– Meg – mondom. Még lihegek. Apám a kaput nyitja.

– Jól megcsavartam a fülöt, mi? Kipirosodott a bitagnak.

– Megyünk hátra a homokos udvaron. A kerítés melletti keskeny ágyást hősánc fedi. Apám, miközben a kilinccsel bajlódik, másik kezével bátorítóan hátbaüt. – Láttad? – kérdezi lelkesen.

– Ühüm – mondom már nem egészen boldogtalanul.

Döng, csöng, zúg, zeng, bömböl, reszket, hajlong, de hogy mi, nem tudod. Belépsz és szembeköpsz a füst. Az utca, csilingelő villamosaival, túlkölő autóival békés, ringató álom volt ahhoz képest, ami itt fogad. Csak volt. Ez más világ.

Füst gomolyai vándorolnak a levegőben. Látok, de alig. Ez csak a meglepetés első perce, nyugtatom magamat, aztán más lesz minden, megszokom. Olyan lesz, amilyen valóban. Valóság, amilyent a képzelet nem tud teremteni. A dübörgésről, a zúgásról, a reszketésről letépi az álarcot a gondviselés keze. Az ablakrepedéseken – mert az üveg egyébként csupa korom – becsorog a fény. A késélnyi pászták a földön már széles csíkokká omlanak, megvilágítják a göcsörtös fölszint, a vasreszelék recéit. Mindent, ami útkukba kerül. Hol egy bakancs, hol egy arc, hol egy hajlott hát, ruha ránca bukkan elő a homályból. Látom kibontakozni, majd visszahúzódni az árnyékba őket. Szemem megszokta a tompa, kékes félhomályt. Egy kéz, apám kezének szorítása bátorít.

– Ereggy! Nézz körül! – mondja, és elengedi a kezemet. Most kezd fájni a megszűnt szorítás. Egy öntudatlan mozdulattal az eddig biztonságot adó tenyér után kapok, de az már eltűnt, nincs sehol. Vagyishogy van, de valahol egészen távol, és nem az én kezemet fogja.

És ez fáj, mint minden veszteség. A gyöngeség, úgy látszik, mélyebben motoszkál bennem, mintsem gondoltam volna. Most nem szeretek itt lenni, nagyon nem. Végtelenül elhagyottnak és kiszolgáltatottnak érzem magam. Az utcán jobb volt, jobb lett volna ott maradni, még mielőtt belépünk volna ide, a döngő nagykalapácsok csarnokába. Lehet, odakint még mindig tart az előző pillanat. Felhők szűrik fehérre a napsütést. Mindenütt egyforma fény. Szétszívárog a tárgyak körül, fölissza árnyékukat. Itt is elválik már az idő régire és újra? Meg se kezdődött az idő múlása, és már bele van kódolva a csalás. Minden olyan, mintha

láttam volna már egyszer. A hasonlóság a hanyag érzékek számára is fölismerhető. Nem érdem szerint osztanak semmit el, az látszik ebből is. Durva és irgalmatlan játék balekjai vagyunk. Összegyűrődik a ruha, a bőr. Nem az történik, amit vártam, amit látni szerettem volna, elsötétül, ami elől menekülnék, kivilágosodik.

Láncokon lógnak alá a fogók. Kormos, olajos munkaruhák. A beléevődött szennytől s a roncsolódásoktól alig látszik a vászon igazi kékje. Bakancs kotyog. A lábak a földet döngetik. Hó-rukk! Hó-rukk! Hohó-rukk! Káromkodás. Nem sikerült. Hátul, egy hatalmas tölcsér alatt, feketén csillog az olajos, kormos lemez, morog a kemence tüze. Balra a nagykalapács. Mozdulatlan, csak odafönn jár valami apró alkatrész le-föl, le-föl. A kalapács hatalmas teste vészjóslón várakozik. Középtájt, akár ha kirakat üvege mögül nézne rám, egy kormos arc figyel. Két hatalmas acéloszlop fogja közre. Az üllő és a kalapács közötti veszélyes rés felé rángatózva közeledik a láncos fogó markolta vasdarab. Szikrázó fehérsége megkopott, de azért erős fénykört rajzol maga köré. A fogót tartó két esetlen alak sikertelenül próbálja összehangolni a mozgását. Nehezen, de azért sikerült nekik a himbálózó vasat föltornászni az üllőre. Ott forgatják. Már ahogy sikerül. A kalapács nem csap le. Álmos dongás tölti be a csarnokot. Hol fölerősödik, hol alábbhagy. A mozdulatok araszolva követik és javítják egymást. Hol az egyik hibázik, cselekszik helyesen a másik, hol meg fordítva, de egyszerre, összehangolva helyes irányba lendíteni a munkadarabot sohase sikerül nekik.

Tudás és tévedés furcsa párban járnak, együttes válaszuk mindig téves irányba visz, véletlenül se hibáznak rá az igazira. Ilyen az emberi gyarlóság. A siker más lapra tartozik, azt képzelem, mindig valamiféle körmönfont csalás az alapja. Mint a cirkuszi varázslaté. Ha bekövetkezik, mindennek vége, minden őszinte válasz helyét kitölti.

Odafönn mintha meginogna a nagykalapács, de nem sújt le, csupán egy picit följebb emelkedik. Aztán óvatosan

megindul lefelé, nincsen kétség szándéka felől, zuhanni kezd, s becsapódik. Vár egy kicsit a munkadarabon, mint ha pihenne, alóla csak a füst halvány fonala kígyózik fölfelé. Az se sokáig, szétfoszlik, megsemmisül. Ekkor picit megemelkedik, látni engedi, mi van alatta. A még mindig izzó vason ott maradt az ütés kék foltja. Tétova csönd van, de benne azért még mindig a zuhanás robaja tátong. Mindig történik valami, ami elhomályosítja azt, amivel éppen foglalkoznom kéne, s eltereli a figyelmet arról, amire figyelnem kellene.

Mindenki a munkadarab köré gyűlik, még a kalapács kezelője is kihajol üvegfülkéjéből, hogy beleszóljon a tanácskozásba. Apámat is itt látom viszont, a lassan izzását vesztő munkadarab egyre gyöngülő fénykörében. Barna utcai öltönye, fehér inge kihívóan virít a kormos vásznak között. Hevesen, gesztikulálva magyaráz, aztán legyint, félrefordul és köp egyet. Hangját nem hallom a dübörgéstől, amely pillanatnyilag ugyan elhallgatott, de a fülemben még mindig kitart.

A kalapács ott pihen félúton, fölemelkedés és lesújtás között, veszélyes mozdulatlanságban. A kar – apám karja? – előrenyúlik, a váll meggörnyed. Szétlöki a tanácskozókat, megragadja a láncos fogót, az izzó kohó felé tereli a kékesen hűlő munkadarabot, hogy újra fölizzítsa. Ezt látom. De a látás most minden érzékemet a végletekig igénybe veszi, és csaknem a legvégső létezés erejével, ezt túlzás nélkül mondhatom. Háttal áll nekem, amikor megfogja a fogót. A görnyedés ritmusa, a válla hajlása a könnyed, utcai ruhába vállalt szerepből kirívóan látni engedi, milyen, már-már létfölötti erőfeszítést kell mozgósítania a vállalt földadat végrehajtása érdekében.

Aztán profilból látom ugyanezt, mintha a kép a jobb fölismerhetőség kedvéért, a kedvemért, elfordult volna új látószögbe. Kiáltások. Fejbiccentések a kalapács kezelője felé. Fülcsöngéssé merevült csattanások. Megvan. Beköszönt a csönd, megnyugszik a dobhártya, elernyednek az izmok.

– Na, hát így! – mondja apám, és odalöki a láncos fogó nyelét a váltótársaknak. Azok látszólag hálásan, de lap-pangó ellenszenvüket alig palástolva fogadják a kioktatást. Apámat mindez nem érdekli, széles – boldoguljatok most már magatok, kóficok – vigyorral felém kacsint, s hátat fordít a cimboráknak.

Visszakacsintának, de tudom, ő úgyse lát engem, mert én itt állok a sötétben, őt meg megvilágítja a kohó fénye. És innen a sötétből annyi minden látszik, az is, aminek nem kellene látszania. Szép ország, gondolom magamban, kicsit kényelmetlen, kerékbe tört ugyan, de se baj. Azért itthon vagyunk benne, és ez se kevés. Valamit letörölsz az arcodról. Pókháló. Ökörnyál. Csak nyáron. Csak ősszel. Keresetlen, megtizedelt táj. Ezer föl nem gyűjthető adalék. Ami veszendőbe ment, arról többé nem tud senki semmit. Hogyan tudhatna, ha már elveszett! Azért ez lehangoló, nem? Tehetetlen vagy. Egy halvány, pattanásra kész üvegbuborék.

Durva káromkodás, szerencsétlen szitkozódás csattan föl. Mi történt, mi történhetett? Apám megrándítja a vállát, visszafordul, a porba köp. Elkapja az elszabadult, eszeveszetten kalimpáló láncos fogó nyelét, a fogó pofáját a földre hullott munkadarabra irányítja, fölkapja vele, az üllőn forgatja, csöng-bong a nagykalapács. A munkadarab kocka alakúra kalapáltan ott hever az üllőn, hát mégis elkészült valahogy. Apám nézegeti egy darabig, aztán lelöki a földre. A fogó nyelét a váltótárs kezébe löki.

– Na, fogja má', mit szerencsétlenkedik! – morogja türelmetlenül.

– Én-e? – jön a visszautasító, értetlenkedő válasz.

– Hát kicsoda? Azt a jó Úristenit! – veszi el a türelmét apám. Visszhang öble hányja-veti a szavakat, és szerencsére lassan minden értelmet kilúgoz belőlük.

A meleg, durva kéz, amelyre olyan föltétlen odaadással bíztam rá magamat, s amely mégis elhagyott, most visszatért hozzám. Bízni kezdek. Ha hazajutnánk! Ami tegnap

olyan unalmasan természetes volt, most merész álomnak tetszik. Nem is merem fontolgatni tovább az esélyeit. Az asztalnál ülünk. A viaszosvászon abroszon lábas. Merítünk. Apám a tányér fölé hajol, haja a szemébe lóg, átsüt rajta a villany. Jó étvágyat, mondja anyám. Ez a családi idill, pedig még éhes sem vagyok.

Üveg, fém, füst, kő, kattogás, zűrzavar. Bármelyik ajtót nyitom föl, ugyanaz van mögötte, de a nagy egyformaságban mégse ismerem ki magamat. Mégis elindulok, egyszerre csak az nyomul emlékezetembe, amit magam mögött hagytam. Egy arc. A bőr nikotinsárga. Lép ki a kapun egyedül! Ez se éppen utolsó ötlet. Majd szembe-vág porral a szél, s mellemre üt a fény. Jó lesz, rossz lesz? Jöjjön csak, aminek jönnie kell. Csupán látszat, hogy vad elszánás vezet, az esendőnél is esendőbb, a bizonytalan-nál is bizonytalanabb vagyok. Alig akarom elhinni, hogy tényleg az a szél, az a nap, az az ég, az a föld vár idekint, amit odabent elképzeltem, az a papír-fehér, újra beírható világ. A babonás tétlenség kirántotta alólam a talajt, a sem-miben kalimpálok.

– Hát te? – súlyosodik vállamra apám keze.

– Kijöttem.

– Mér' nem vártá' meg? – Elismerem, hangjában jogos a szemrehányás, nem válaszolok mégsem, csak megvonom a vállam. A kezemért nyúl. Nem adom oda. – Na! – Alig érezhetően barackot nyom a fejemre. – Gyere, ne durcás-koggy, indulni köll!

– Hova?

– Haza! – megszédülök. Tudatomat kioltja a szó mákonya. Kezet nyújtok, s ő elfogadja. Kéz a kézben indulunk haza. Fölnézek rá. Hősnek látom, de nem bízom már benne. Hősnek, aki bármikor elhagyhat.

– Feketét bele – mondja. Nem értem. Lopva, hogy észre ne vegye tanácstalanságomat, feléje pislogok, a rajztáblája felé, mert itt ül mellettem a másik rajzbakon, öreg orrát a bajuszába temeti, és rajzol; a mozdulataiból, s a papíron kibomló látványból próbálom ellesni, mire is gondol voltaképpen. A papír fehérét csaknem egészen beborítja a csillogó fekete grafitréteg. Na persze, hiába is próbálnám utánozni, neki B6-os ceruzája van, az én nehezen beszerzett B2-esem a nyomába se ér. Látom, ahogyan fejét félrefordítva hatalmas lendülettel satíroz. Szinte lebegve jár kezében a ceruza. Ez az, amit hiába próbálgatok, nekem sohase sikerül. Talán nem nyomom rá egészen a ceruzát? Sajnálom megrontani a papír még alakítható fehérségét, sajnálom elveszíteni, hagyom, hadd érvényesüljön, fejtesse ki ő is igazát a tolakodó sötétség ellenében.

A tanár bácsi fölfegyverkezve gyúrható radírjával, bátran adja bele a feketét, mert vissza is veheti bármikor könnyen. Hegyesre gyúrja a radírt, megérinti vele a tál peremét, két-három húzás, és fehérén csillan meg máris a fény. Eső fénye, vagy bármilyen fény. Hiába figyelem a mesterség apró fogásait, a hatásosság végső titka rejtve marad előttem. Ráadásul valamiféle belső gátlás, későbbi kudarcaim generátora azt súgja: ne utánozd. Hát akkor mit tegyek? Ekkor még nem tudom, hogy a siker ígérete vagy éppen megtagadása milyen alpári megrontása a művészetnek, de utolsó porcikámban is érzem, én más vagyok. Egyetlen úton járok. Nem kell vezető, nem kell biztatás. Orromat a pusztulás komikus bűze facsarja. Ő nem érzi. Őt nem érinti mindez.

– Feketét bele – mondja újra, és kacsint rá. Ennyi volna csak? Én tudom, hogy nem. Ő azonban meg van győződve róla, hogy idő kérdése, és megtaníthat mindarra, amit tud, és akkor én is ugyanúgy adom majd bele a feketét, és ugyanúgy veszem el, és ugyanúgy csinállok mindent,

ahogyan ő, ahogyan pedig nem akarom, és nem is fogom soha, mert csalásnak vélem. Pedig így utólag belegondolva, lehet, hogy öreg mesterem utánzása nem lett volna csalás, a pillanatnyi létöszönök terében ez lett volna az egyetlen igaz megoldás.

Hiú ábránd, de képtelen vagyok kizökkenni a csábítás sodrásából, talán, mert még magam sem adtam föl végképp a reményt, hogy egyszer mégiscsak tudni fogom mindazt, amit most ő tud. Fölnézek tehát, hogy erőt gyűjtsek, és hozzákezdjek a küzdelemhez újra. Őszi lombok sodródnak a szélben. Látom az ablakon át a kertet, a rozszant kerítést, a szomszédos ház tűzfalát. Az ablak előtt, a terítővel takart kisasztalon a beállított csöndélet vár: régi ezüsttálca, rajta egy kancsó víz, egy pohár. Az egész bizalmatlan környezetből most ezt a részletet tünteti ki a figyelem.

A magabiztosság, amely a tanár mozdulataiból árad, lefegyverez. Tudja, mit keres. Már az üres papíron látja. Én a beállított csöndélet szemlélésében elakadtam. Az ábrázolandó tárgy és az őt jelképezni hivatott rajz közötti különbségek és azonossági pontok elemzésével sem boldogulok. Túl sok bennem a kétely, ez pedig nem tesz jót az utánzásnak, megmérgezi a mester–tanítvány viszonyt. Közben azt sem fogom föl, hogy nekem nem a téma újraértelmezése volna a föladatom, hanem a mester utánzása, az általa alkalmazott fogásokat, a mesterfogásokat ellesve az általa kitaposott ösvényen, az ő iránymutatását követve egyedül is továbbhaladni.

Miért húzódozom a feketétől, s hagyok mindent, amit csak lehet, féhéren, amikor pedig tudom, ezzel most itt nem arathatok tetszést? Mondhatnám, kifejezetten bűnnek számít a látvány érzékeltetését halvány, utalásszerű jelekre bízni. A mester, amikor észreveszi, hogy a hébe-hóba felém küldött szúrós pillantások sem képesek a helyes útra terelni, átül hozzám. Fölrak egy-két tónust biztatóul, hallom a puha B4-es ceruza grafithangját, hátradől, hogy távlata legyen, s hunyorítva néz vissza az eredményre, majd rám.

– Máris mennyivel jobb – mondja alig leplezett önelégültséggel a hangjában. Megpróbálom elfogadni az álláspontját, de ha karomat szorítva nem kényszerítene rá, hogy ugyanúgy lássak, mint ő, aligha volnék képes azonosulni a javításaival, így azonban, e szelíd kényszer hatására legyőzöm belső kételyeimet, s nemcsak követhetőnek, de követendőnek is látom a mester által kijelölt utat.

Leszáll a rajzbakról, és visszaül a helyére, de szemmel tart, most már láthatóan nem bízik bennem. Gyanakvását méltánytalannak érzem, különösen most, amikor már majdnem minden intelmét elfogadtam, és éppen követni készültem volna őket. Talán éppen ez a méltatlan gyanakvás, és nem az eltévedt figyelem akadályoz meg abban, hogy útmutatását kövessem. Látszólag elmélyülten bámulom a papírt, de nem azt látom, amit nézek, nem saját rajzomat, nem a rávetült korrekciót, sokkal inkább azt, ami mögöttük van, a látvány értelmezésének megoldhatatlan problémahalmazát.

Fixírozó tekintetét most már folyton magamon érzem. Gyanakvása lehangol. Próbálom az ő keze vonásait utánozni, de nem nagy meggyőződéssel. Mi tagadás, elég felemás eredménnyel. Lassan magam is belátom, ennek így semmi értelme, lemondóan firkálgatok csak összevissza, és arra várok, hogy a rajzot, amit kezdeti lendülettel elindított, ő fejezze be. Nem kell sokáig várnom. Érzem, újra itt van a hátam mögött, dohányszagú lehelete elárulja, lehajol hozzám, belehelyezkedik az én szemszögembe, nedves bajusza a fületem csiklandozza. Karja előreleendül, köröz kicsit a rajzlap fölött, kincsnek számító puhahegyű ceruzáját a három ujja, a hüvelyk, a mutató és a középső között billegeteti. Lazán, de határozottan érinti meg az érdes fölületű rajzlapot. Csillogva-villogva hagy nyomot a könnyen kenődő grafit. Az üveg harmatos csillámlását gyúrható radírral szedi ki, amelynek végét a művelet sikere érdekében hegyesre sodorta. Bosszantó, hogy mindez olyan könnyen megy neki, látszólag oda se kell figyelnie.

Ünnepi orgona bűg. Szentségtartó. Oltárkehely. Nemesfémek és drágakő. Erre gondolj méltatlan, esendő agy, s ne az eső mocskára, a szél nyálkás ölére! Ne a kudarcokra! Néha sikerül magamhoz igazítanom az álmaimat, akkor többre vagyok képes, de ezek ritka pillanatok, többnyire az áldozat méltatlan szerepével vagyok kénytelen beérni. Tekintetem megbabonázva követi a mester keze nyomát, de a képzeletem egészen másutt jár. Ott, ahol a fények valóban peremről peremre járnak. Eltávolodnak tőlem. Pedig valamikor jó ismerősök voltunk. Úgy indult, hogy nem egészen hiábavalóan hiszek a sikerben. És csalódnom kellett. Azt akartam látni, ami van valóban, amit nem lehet. Nem egy-egy kinagyított, elferdített részletet, nem szépelgő csalást. Most más a helyzet. Olthatatlan vágyat érzek, hogy kiemeljem az alkonyat mulékony tisztaságából, ami még éber régiségüket őrzi, az üveg csillámlását, a víz fényét, hogy a fölszínre hozzam mindezt, de ami után vágyom, elmúlt már. A látvány cserepei itt hevernek még ugyan, de amikor mohóságom megérinti őket, üvegbuborék kápráztatá pattanva tűnnek a semmibe. Hó hull egyenesen a csillagok közül, de ahogy földre ér, el is olvad nyomban. És mégsem unja meg. Reggelre talán legyőzi a mohó földet, a rothadást, a sarat, ráerőszakolja álnok fehérségét a világra, hogy visszaadja a világnak legalább a látvány szintjén mindazt, amit valójában úgysem kaphat vissza igazán többé már soha, a tisztaságot, az érintetlenséget, a kezdetek kezdetét.

Nyitott szem tévelyeg. A megbomlott látvány tavasza gyászt gyöngyözve ömlik feléd. Husángot vágsz majd az erdőn. Egy paraszti mítosz hátát dőngeted közel a pusztuláshoz tékozló dühvel. Ma még e ceruzarajz finom, túl finom pókhálóját engedted csak letépni, látszatra, de mi lesz aztán? Mintha csak a vesztedet kerested volna.

A vízfesték magánszenvedély, a tanár úr utálja, félrelöki, ha mutatom neki, nem tanít semmire, mondja, csalás az egész, de én nem hagyom magam, újra és újra a segítségé-

vel próbálom megfejtetni, mit is látok magam körül; azt azért nem mondanám, hogy a világot, hogy Isten szándékához is így szeretnék közelebb jutni, de különben miért ne. Ki tudja, hol, milyen nem remélt helyen van elrejtve a beavatottság kulcsa. Ha van ilyen kulcs egyáltalán. A színnek áttetsző hártájája, mint gyöngé bőr feszül a papírra. Az ifjúság máza mindenütt. Majd lenyúztatik, mint Marsziasz bőre. A meztelen hús a zengő, kék ég alatt világít, akár egy sárga utcai lámpa.

Ne menj tovább. Nem megyek. Itt megállhatnál. Tábornak verhetsz a csöndben. Kimosom az ecsetet az öblös befőttesüvegben. Az első réteg még nedves, halvány csodája befejezve. Nem hagytam ki a csillogó harmat fehérét. Akarattal vagy véletlenül? Mindegy, úgysem javíthatasz. Különben sem érzem, hogy elrontottam volna. Csak még nincs befejezve semmi. Egy új réteg következik. Meg kell várni, amíg ez megszárad, összebékül a festék a papír érdességével. Addig a festékek között válogatok.

Amikor újrakezdem, könnyű izgalom fut át rajtam. A nedvesség áramában hamar szétlobban a festék. Baljós gazdagságot ígér a két réteg így együtt. A harmat pajzán hiánya egyre égőbb. Tétovázom. A rajzlap szélén kicsordul egy földuzzadt vízcsepp és lecsorog a táblára. Fölíratom, de a nyomát már nem tudom eltüntetni. Mi lesz, ha még jobban föltámad hódító kedve? Azt hittem, elég csak játszani, nevetni, s hagyni, hogy készüljön, ami készül. Úgy látszik, nem. A zöldnek alig marad hely. Egy-két tétova ecsetvonás, az is már a sárga tetejére kerül. Aztán megint valami más kaland vár, mintha valaki azt súgná a fülembe, keverj egy kis pirosat bele. A nap foltjai áthullnak a vadszőlőlugason. A reggel odakint nedves, édes. Távoli hangok bammbammja ringat. A nyár, a nyár ez. Harangozó gyerek csimpaszkodik a kötélbe, voltam harangozó gyerek én is. Az ecset megáll a kezemben, puhán ajkamhoz ér. Penészes íze, mint a mákony. A száraz fölszínen újra az átírható pontokat keresem. A véletlen kiválasztotta résekbe hullatom az

árnyékok tompa tónusát. Aztán tovább, szabadon. Remeg a kezem. Érzem, most dől el minden. E sötét erő földobja az első színek sápadtabb tájtékjait egy üveges izzás levegőjébe, csak nem szabad túlzásba vinnem. A régi tervrajz, a tiszta háló már sehol. Elnyeli az újabb törvénykezés meséje. Eleven illat rágja szét, harmat gyöngye, szirmok hersegése. Érzem, valahol határt kellene szabni e terjeszkedésnek, mert a végén önmagát falja föl, önmagát semmisíti meg a látvány. S enyém a felelősség, aki ezt tudom.

Kimosom és elteszem az ecsetet, s bármilyen erős kísértést érzek, hogy újra elővegyem, javítsak, és aztán megint, megint, megint, nem teszem. Erős akarat kell hozzá, hogy megálljam, de megállom. Maradjon, aminek maradnia kell, mindegy, mi lesz a sorsa, lebegve úszik az égő, száraz semmiben, mintha szél sodorná, vagy egy helyben áll, saját egyensúlyának, rendszertelen bolyongásának tévképzetébe zárva.

A megbomlott arányok furcsa táncot járnak. Padló porzik, csizma döng, a kurjongatásról nem is beszélve. Pedig a minta, amit olyan gondosan fölrajzoltam s mindvégig előttem volt, amit eleinte olyan híven követtem, egészen másra ösztönözhetett volna, ha el nem veszejtí a szenvedély a piros és a sárga burjánzó ölében. A teremtés vagy a pusztítás félbemaradt jelei tévesztettek meg, vagy valami egészen más, most már sohasem tudom meg. Egy trafik illata? Búza pattogása a tájban?

És a mester? A mester lemondott rólad. De nemcsak ő, érzed, mindenki talán. Egyedül a Teremtő figyel, s egyszer talán számon is kéri majd, mit teszel.

Kurják nincs otthon, se a Javósok, Gyula és Gyurka, a két iker, a Szűcs lányokat, Annust és Marit meg ez nem érdekli, Vajdát nem szeretem, mert a bátyja is vele van,

aki mindig elveszi tőlem a puskát, s ha nem adom, verekszik, Nyerséknél is üres az udvar, Barátéig meg el se megyek. A másik irányt jobban szeretem, bár az még veszélyesebb. Bujkálnom kell, nehogy Bognár, Giszler vagy a nagy melák falusi gyerekek megtámadjanak, mégis ezt választom, a Szabadi utat. Ha amarra Mosdós meg Baté felé biztosabb volna is, unalmasabb a terep. A másik irány, minden veszély ellenére is csábítóbb: ha baj nélkül túljutok a kastélyon, akkor ott a malom, valamikor vízimalom volt, most villany hajtja. Mielőtt elérhetnék a kiskúti őrház elé, át kell mennem a Határ-árok hídján, érintve a bolgárkertészetet s az ormótlan, gerendás, fehérre meszelt, messzire világító cselédházakat. Innen, a mindig nyitott ablakokból, konyhaajtókból vizsla szemek lesik az utat, prédára várva, miközben veszélyes lustaságukkal tüntetnek, de engem már nem csapnak be, az árokba ereszkedem, a napraforgótáblák, a kukoricások széliben cserkészve, a bokrokat kerülgetve kerülöm el a veszélyt.

Alig tudom megállni, hogy bele ne durrantsak a fejem fölött csúfolódva visongó verébfalkába, amelyik majd szétveti a csaknem földig boruló szederfalombot, de megállom. A verebek a túlérett szedret zabálják, csirregve párzanak, és egyáltalán nem törődnek velem, mintha csak csúfolni akarnának. Majd kaptok még tik, az anyátok úrisitenit, gondolom magamban, és félrehajtogatva arcom elől az ágakat, térdem körül a tüskebozótot, a beléndeket, a számarkórót, az akácot, óvatosan lopakodom célom felé, ami valahol ott, az őrházon túl lapul, a nyárfák alatt, az elhagyott mezőn, a Határ-árok és a Kapos szögletében. A levelek között gyöngéden fütyül a szél, de lent nem érezni, fölfogják a bokrok, a kukoricás, az átellenből bologató napraforgótáblák. A bokrok sűrűjéből gébics rebben a szárazon ingadozó ágra, panaszos énekével fölveri a levelek, füvek sejtelmes mormogását, mintha kenetlen szeker nyikorogna, hangja mélyről jön, a föld ismeretlen omlásai üzennek vele, a délutáni nap fényében fülő rögök,

az átmelegedett bársonypor a dülőút kerék törte árkából, de most mindez még messze van, annyira messze, hogy egy darab időre meg is feledkezem róla.

Most éppen, ahogy elhajtom arcom elől az utolsó poros lombfürtöt, föltűnik látókörömben a Határárok vékony, a vadító-zöld rét végtelenében kanyargó szalagja. A túloldalon libák virítanak, hatalmas csapatuk ott széledez a fűben, a fehér toll felhőkbe verődve száll a kék ég és a zöld fű között, emitt meg, az innenső oldalon gyerekek fürödnek, a két Javóst meg Nyerset rögtön fölismerem, bár csak meztelen, fehér seggük virít felém, ahogy a parti töltesen állnak, és két kézzel kenik magukra a sarat. A nap szemérmetlenül markol bele a látványba.

Hirtelen kedvem támad hozzájuk csatlakozni, szidom is magam, miért hoztam el a puskát, csak gond van vele, egészen elfehérült az ujjam hegye, úgy kell szorítanom a tust, nehogy kicsavarja valaki a kezemből, elvegye tőlem, van elég pernahajder, falurossza, aki állandóan csak a rosszban sántikál. És akkor vége, a puska nélkül, amelyet nagyapám minden képzeletet fölülmúló karácsonyi ajándékaként birtokolok, még hazamenni se mernék. El kéne dugnom valahova, gondolom, de ahogy körülnézek, elállok a tervtől. Sose volt ennyire nyilvánvaló számomra, mint itt és most, hogy semmiben és senkiben sincs jogom megbízni. Mégis föllépek az árok partjára, ahonnan pedig már nemcsak én látok, engem is látnak. Hiába tudom, hogy bűnös könnyelműség vezérel, nem tudok ellenállni neki.

Nyers felém fordul, oldalba böki Gyurkát, és rám muto-gat. Fölismertek. Gyurka is ide fordul. Kiabálnak, integetnek. Hangjuk álmosan omlik el a rezzenetlen levegőben, mozdulataikat fölissza a szemérmetlenül mohó napsütés. Elindulok feléjük. A puskát, minden óvatosságról megfeledkezve, a csövénél fogva húzom magam után a fűben, a tus ugrálva szánkázik a vakondtúrásokon, egerlyukakon, fűcsomókon. Úgy látszik, ők a fürdést unták meg, amihez

nekem éppen most jött volna meg a kedvem, és azon sárosan, mellükről messze virítanak az iszapos ujjnyomok fekete csíkjai, és azon meztelenül megiramodnak felém. Furcsa bakugrásokkal kelnek át az útjukba kerülő kenderáztató árkon, kezükben lobog fekete klottgatyájuk. Gyurka hatalmas, lilás töke labdaként ugrándozik a combja között, sérve van. Futás közben húzzák föl a gatyát fél lábon ugrálva és el-elmaradozva egymástól.

– Huj, huj, hajrá! Mögyünk vadászni! – ordítja bele a háttartalan csendbe valamelyikük. Erre már a többi fürdőző is fölfigyel, sorra másznak ki a partra a szomszéd faluból való fiúk is, akiket nem ismerek. Szerencsére nem mutatnak különösebb érdeklődést irántam, unottan másznak vissza a vízbe. Irdatlan fröcskölést produkálva gyakorolják tovább a nyúlúszás, a kutyaúszás, a békaúszás tudományát. Az ivarérett kamaszok közül néhányan fölmásznak a gátra, innen mutogatják szőrösödő szemérmüket a bolgárkertészet fonott, tüskés vesszőkerítése mögül lefelé lányoknak. Nyers bukfencet vet futtában a fűvön, és hangosan visít. Már itt vannak a közelemben. Bekerítették, mint egy kutya-falka, nehogy megszökjenek, pedig tudhatnák, eszem ágában sincs megszökni, hiszen őket kerestem eddig is.

– Mi van, vadászó’? – kérdezi Nyers bennfentesen. Nem sokat kockáztat, légpuskával a kezemben hova máshova indulhattam volna.

– Aha – mondom.

– Ott gyün Kurják! – rikkantja el magát Gyurka. És tényleg, Kurják most kel át éppen a kenderáztatón, s derékig süllyed az iszapba, minél nagyobb igyekezettel próbál azonban szabadulni, annál nehezebben jut előre. Akik már velem vannak, a két Javós meg Nyers nem sok részvétet mutatnak iránta. – Fullaggy mög, az anyád Úristenit – kiabál felé nevetve Gyurka, ahogy csak széles száján kifér s barátságosan mély hangjából telik.

– E’ ne mönnyetők! – visít Kurják.

– Gyerünk! – adja ki a parancsot Nyers, mintha ő rendelkezne velünk, és futni kezd, mi meg utána. Meg se fordul a fejünkben, hogy ellenkezzünk. Kurják közben a békalencsés iszapba süllyedve integet utánunk a feje fölé tartott ingével meg a gatyájával.

A trappolás lendülete gyorsan alábbhagy, izzadtan poroszkálunk tovább a mély keréknyomokban, legelől Nyers, még mindig ő a leggyorsabb. Fakult inge ki-kivillan a magosra fölverődött por alól. Gyurkát vele viszi a lendület, de Gyula elfáradt, megáll, hogy bevárjon engem, aki messze lemaradtam tőlük.

– Gyertök, mer’ utolér! – kiabál Nyers, amikor észreveszi, hogy elmaradtunk, és a távolba mutogat, ahol mi semmit se látunk innen a horpadásból, de ő, aki már fölkapaszkodott az emelkedőre, jól szemmel követheti Kurjákat, aki ezek szerint szerencsésen kikeveredett a kenderáztatóból, és most szeretne beérni bennünket. Följebb kapaszkodva az úton most már mi is láthatjuk, ahogy sárosan, mocskosan rohan felénk egy bugyborékoló porfelhő hátán, miközben azt süvölti:

– Az anyátok Úristenit, rohadt szarok, mér’ nem vártatok mög? Ájlatok mög, vagy mögőlek benneteket!

– Gyere, na, iszen tégöd várunk, nem látod? – mondja Gyula őszinte jóindulattal, mintha nem is mi hagytuk volna faképnél az imént a kenderáztató iszapjában szegény Kurjákat. El kell hinnem, hogy őszintén beszél, örökké álmoszürke szeméből olyan megtévesztően sugárzik a bizalom. Meg is áll, hogy nyomatékot adjon a szavainak. Megáll, visszafordul, a gatyájába törli a kezét, és Kurják felé nyújtja. – Gyere, barátom, azok hadd mönnyenek – mutat a jócskán előreszaladt Nyers és Gyurka felé. – Te velünk lösző’, jó? – De Kurják nem felejt, ellöki Gyula kezét.

– Haggy neköm békit! – morogja a fogát vicsorítva, s megáll velünk szemben a szomszéd kerékvágásban. Gyula megrántja a vállát, ha nincs, hát nincs barátság, ez se nagyon izgatja, elindul a többiek után velem együtt.

Oldalt pislantva látom, mintegy fél lépést lemaradva, mérgezen rugdosva a port Kurják is velünk tart. Lassan, a fejünk lógatva poroszkálunk, mintha sose akarnánk beérni az előörsöt, pedig Gyurka hátra-hátratekintve többször is integetett, hogy gyerünk-gyerünk, mi lesz már! Amikor látja, hogy fölszólításának semmi foganatja, megáll, lábujjaival egy kiszáradt lócitrom-kupacot kapargatva bevár bennünket.

– Szevasztok – mondja, mintha nem együtt lettünk volna eddig is. Nem akarom emlékeztetni az ellenkezőjére, visszaköszönök inkább, de se Gyula, se Kurják nem fárasztja magát ilyesmivel. Gyurkát ez nem zavarja. Közben Nyers is észrevette, hogy egyedül maradt, s lelassított, de nem hagyja, hogy egészen utolérjük. Távolságot tart, hogy ha menekülőre kellene fognia, biztonságos előnye legyen. Vissza-visszapislogva szemmel tart bennünket.

Talán attól fél, hogy Kurjához pártoltunk ellenében? Kurják valóban bosszút forral. S vadul fenekedik Nyersre, akinek a leeresztett sorompó miatt meg kellett állnia, s így majdnem utolértük. Kurják toporzékolva ordítózik, szórja rá fenyegetéseit, de nem ered futásnak, nem tágit mellőlünk, mintha egy esetleges verekezésben ránk akarna számítani.

– Ugye, szemét, most itt vagy. Csak érgyelek utul, kapsz, neféd! – Nyers hátrapislant, aztán lehajol, és hanyagul átbújik a sorompó rúdja alatt, s bár az állomásból idehallani az induló mozdony erőlködését, nyugodtan kel át a síneken, befordul az őrház udvarára, és trappolva indul az udvar végében álló kút felé, hogy csak úgy porzanak körülötte a szárnyverdeső, visongó tyúkok. Mi megvárjuk, amíg elrobog előttünk a vonat. Nyers ekkor már jól teleitta magát, két kézzel pocsolja magára a kristálytisztá vizet, s boldogan, vigyorogva integet felénk.

– Nem vagytok szomgyussak? – tárja szét a kezét szónoki kérdésének nyomatékot adva Gyurka. – Itt jó víz van! – Gyulának egyből megtetszik az ötlet.

– Gyerünk, igyunk! – adja ki a parancsot, és átbúvik a sorompó alatt, fut hátra az udvarba, csörög a lánc, vizet húznak, és nekihasalnak a hideg vödörnek mind a ketten.

A sorompó csak most kezd nyikorogva emelkedni. Mi ketten Kurjákkal, igaz, más-más okból, de megvártuk, hogy törvényesen is szabad legyen az út, s csak most kelünk át a síneken. Én sietve, Kurják kényszeredetten utánam, mert a vízről azért ő sem tud lemondani. Újralendítjük a gémet, odalent bugyogva telik a vödör, elindítjuk fölfelé, s amikor súlytalanul a mellünkig ér, a kútvára billentjük, s a gyomrunkig érő hideg kortyokban nyeljük a vizet. Mellünkön, mintha hangyák másznának meg, szétiramodnak a hideg cseppek. A kútvízzel telt gyomor jóllakottság-érzése szétömlik a testemben.

Elégedetten nézek körül. Nyers már a kert előtt álló góré tetején kapaszkodik, könyékig turkál az ereszaljban.

– Na, mi van? – kérdezi Kurják, aki alig ivott, máris loholt az ősellenség, Nyers nyomába a góréhoz, nehogy éppen a legfontosabb eseményről maradjon le. – Tollasok má’?

– Tökösök.

– Nem baj, dobd le őket!

– Hadd nyűjjenek még!

– Dobd le, az Istenödet, csak nem sajnálod őket?

– Sajnálja a rosseb, csak nem éröm e’.

– Nyujj bejjebb!

– Hát iszen aszt próbálom. – Szalmát rángat ki az ereszaljból. – Na, gyünnek mán.

– Az üngödbe tödd! – mondja Gyula, és Nyers egészen váratlanul ugyan, de megfogadja a tanácsot, begyűri gatyájába az inget, és szép lassan potyogtatni kezdi az ingmellébe a verebeket.

– Hány van? – kiabál föl Kurják, aki olyan hevesen érdeklődik, mintha már minden sérelmét elfelejtette volna.

– Öt – állapítja meg lakonikusan Nyers.

– Nincs több? – kérdezi csalódottan Kurják.

– Nesze – mondja Nyers, és Kurják arcába vágja a fészekalja verébszartól ragacsos toll- és szalmacsomóját.

– Pucújj! – kiáltja el magát Gyula. Nyers elengedi a gerendát, amibe eddig kapaszkodott, és nyaktörő sebességgel zuhan le közénk, miközben arra is jut figyelme, hogy csipogó, mozgolódó ingmellét furcsa görbedéssel megóvjá a sérülésektől.

A bakter – most vesszük csak észre – fölháborodottan közelít felénk.

– A hétszentségtöket, micsinyátok itt? Rohassza mög a Názáreti azt a tolvaj fajtátokat! Na mögájjatok, ha e'kaplak bennetöket, kitekeröm a nyakatokat, ki én! – kiabálja, miközben mindkét kezével eszeveszetten hadonászik. Sántasága szerencsére előnyt biztosít számunkra, így aztán már messze járunk, mire a góréhoz ér. A paradicsom, a paprika ágyásai között loholunk a hátsó kert felé menekülve. Alattomos dühünknek engedelmeskedve szétrugdossuk az ágyásokat, összetapossuk a növényeket, így érünk el a kerítésig. Nem próbáljuk megmászni, egyszerűen nekirontunk, és kidöntjük, s máris szabad az út előttünk. Mire a bakter feje fölött öles karót lóbálva megérkezik, mi már a kert végében kezdődő kukoricatábla mélyében csörtetünk. Csak a hangja süvít utánunk, ő maga nem jön tovább, szerencsére föladta a harcot. – Micsinyátatok rablók? – zsörtölődik csalódottan. Megpróbálja fölállítani a kidöntött kórókerítést, azonban az, ahogy elengedi, menten vissza is dől a földre, a kezében lévő bottal kell megtámasztania. A tenyeréből szemellenzőt formálva fürkészi a kukoricást, de a villódzó levelek tengere nyomtalanul elnyelt bennünket. Mi még vissza-vissza-tekintve látjuk magába roskadt, reményvesztetten méltatlankodó alakját, de ő már nem lát minket. Azért kiköp, és pontosan felénk. – Pfujj, szemét népség! – kiabálja abban reménykedve, hogy halljuk. Aztán hátat fordítva kudarca színhelyének, visszasántikál az őrházhoz.

A két iker Kurják vezérletével követelőzve álja körül Nyerset, mutasd, szajkózzák, és egymás szavába vágva,

egymást lökdösve kapkodnak Nyers ingmelle felé. Nyers egyenként veszi ki az ingéből, és mutatja meg a csimaszokat. Egyiküket egészen közel, az orrom alá tolja.

– Na, mit szósz hozzá? – Riadtan hőkölök hátra. A belek kékes csomója átlüktet a hártyás bőrön. A leragadt szemhéjak találkozásán sárgás váladék szárad. A végbél kipúposodó nyílásán fehér ürülék gyöngyözik elő. A sárga csőr hasadéka a fejhez képest aránytalanul nagy. A végtagok rendszertelenül kalimpálnak, mintha nem is ehhez a véres, eres csomóhoz tartoznának. Látszik rajtam az undor, hiába akarom rejtegetni. A többiek röhögnek, de Nyers szerencsére nem erőlteti tovább a csimaszokkal való ismerkedést. Tapintatát valószínűleg annak köszönhetem, hogy nálam van a puska. Nyers visszateszi az ingébe ezt a szerencsétlenül csipogó állatot is a többi közé.

– Mit akarsz csinálni velük? – kérdezem.

– Főnevelőm őket, mint az anyyuk – válaszolja öntudatosan Nyers.

– Majd ha odaszarnak az ingődbe, akkor beszélj! – mondja Kurják.

– Dehogysis szarnak.

– Möglátod – figyelmezteti Kurják Nyerset, s egy gúnyos, elégedett mosolyt rejt el a szája szögletében.

Kilábalva a kukoricásból, nyárfasorral szegélyezett árokpart fogad. A túlsó parton a kisberki rét fölött a katáng kék virágai óriási, szél ringatta lepkerajként lebegnek. Az egyik nyárfa tövébe telepszünk, a lombban nyughatatlanul zsolozsmázik a szél, elnyomva az ideges madárcsivogást is, a rét szélét tarkázó bozótosban valahol fölrikkant és elhallgat egy gébics.

– Lűjjünk má' valamire! – erősködik Kurják.

– Mire?

– Mindöggy az.

– Kevés a golyó.

– Mutazsd!

– Ennyi – tartom eléje a papírba csomagolt kis ólomsze-

meket, de a tartalékról, amit a gatyám levéltörmelékes zsebébe rejtettem, nem beszélek.

– Ölég ez – mondja elégedetten Kurják, miután megsámolta a töltényeket. – Lúhet mindönki. Kettőt is!

– Csak úgy a levegőbe nem hagyom!

– Nem is.

– Hát?

– Lűjjünk verebet!

– Én is azt akartam, de itt nincs. Ott kellett volna, a malomnál vagy az őrháznál, ott annyi volt, mint a szemét, de ott meg elfutottatok – mondom okoskodva.

– Futott a rosseb – mondja Kurják –, nem én. Ez a lüke vót az, ez keszte! – mondja, és gesztikulálva Gyurkára mutogat.

– Lüke vagy ám te, mög az anyád.

– Szittad az anyámat?

– Mit veszeköttök má' mögint? – próbál békét teremteni köztük Gyula.

– Ű keszte – mondja Kurják.

– Én-e?

– Te hát.

– De az anyádat nem szittam – mentegeti magát önérzetesen Gyurka.

Nyerset mindez a kicsinyes veszekedés szemmel láthatóan nem érdekli, folyton az ingébe nyúlkaál, a verebeket fogdossa, ellenőrzi, megvannak-e, és boldogan, elégedetten vigyorg.

– Még nem fostak bele az ingödbe? – kérdezi Kurják reménykedve.

– Nem – mondja Nyers, azért újra belenyúl az ingébe, de ki is kapja azonnal a kezét, és furcsán fintorogva szagolgatja az ujja hegyét. – Dehonnem – mondja és visszanyúl, előveszi az egyik fiókát. – Ez itt, ez vót az, az annya Istenit! – méltatlankodik, és ledobja a magatehetetlen testet a porba, ahol az az oldalára fordulva riadtan vergődni kezd. A fejét emelgeti, kitátja sárga csőrét, és lehetetlen csivogást bocsát

ki rajta. Nyers közben már a következő bűnös után kutat, meg is találja hamarosan. Kisvártatva az egész fészekalja ott hever egymás hegyén-hátán a porban. A puha, sárga körmök egymás ellen görbednek, összeakaszkodnak. – Mög ez is! – kapja elő az utolsót, s úgy vágja földhöz mérgében, hogy csakúgy nyekken. – Az anyád, de fostos vagy!

– Csak nem akarjátok itthanni őket? – kérdezi Gyurka.

– Hát kicsinyájjak velük, ögyem mög őket? – mondja Nyers, miközben az ingét, amelyet közben levetett, tisztogatja egy fűcsomóval.

– Lűjjük agyon őket – mondja Kurják megelégnülve a váratlanul jó ötlettől, és hogy semmi időt ne vesztessen, azonnal kikapja kezemből a puskát. Csak utólag kérdezi meg: – Van történy benne?

– Nincs.

– Aggy egyet!

– Nem adok.

– Mér’?

– Csak.

– Sajnálod őket? – Nem válaszolok, mert szégyellem.

– Vissza köne tönni őket inkább a fészökbe, az annyikhó, ahonnan kivitted őket – mondja Gyula.

– Tödd! – mondja Nyers.

– Én?

– Te hát! Neköd adom őket.

– Na, mire vársz? – harsog Kurják. – Fogd őket, osztán eriggy vissza velük.

– Vissza? Hova?

– Az őrházhó, má’ vár a bakter!

– Mér’, hova akartad tönni őket?

– Oda, a helükre.

– Hát akkor...

– De mér’ pont én? Nem én szöttem ki őket, vigye vissza, aki kiszötte.

– Hülének néző te engöm? Különben is má’ a tieid, neköd attam őket.

– De amikor neköm nem köllenek!

– Lűjjük agyon őket, oszt' mönnyünk tovább! – határoz Kurják. Kikapja a kezemből a puskát. – Hát a golók hun vannak? – átadom neki a kis papírcsomagot. Izgatottan, remegő kézzel kezdi el bontogatni. Pár töltényt a szájába vesz, egyet az ujjai közé csíp, a többi visszaadja, de mivel a csomagot nem hajtogatta vissza, néhány golyó leesik a föbe. Nem keresem, úgysem találnám meg őket.

– Vigyázz, mert elszórod az egészet!

– Ne töröggy vele, tőccsd mög inkább! – nyújtja felém a puskát. Megtöltöm és visszaadom neki. – Hun köll bele-nézni?

– Ez a célzó. Irányozd be, aztán lőjj!

– Hol a ravasz?

– Rajta van az ujjad.

– De nem sül el.

– Ráncsd meg rendesen! – A golyó odavágódik a sipogó fiókák közé. Por fröccsen föl a nyomában. A tátott, fekete szájak egy pillanatra összezárulnak, elnémulnak, de aztán, mintha mi sem történt volna, újrakezdi a sipákolást.

– Nem talá'tá'.

– Rossz a puska.

– Dehogy rossz.

– Mönny közelebb! – Új töltény kerül a csőbe. Kurják most egészen közel megy. A puska csöve egyenesen mered előre, pár centire csak a kinyitott szájtól, de úgy látszik, ez sem elég, tovább közelít, mígnem egészen odaér a csőrhöz a hideg vas, a fej önkéntelenül visszarándul, ekkor pattan el a rugó, és röpül ki az újabb golyó. A fióka ahelyett, hogy elnyúlna a porban, még vadabb verdesésbe kezd, rugdal, a fejét dobálja, igyekszik odább kúszni. A társai riadtan figyelik.

A szárny tövéénél egy piros csöpp buggyan elő, majd egy másik, egy szempillantás, és a vér egészen elborítja a csi-masz lilás-poros bőrét.

– Talá't! – mondja Kurják felém fordulva diadalittasan, ugyanakkor kissé el is bizonytalanodva. Most már gyakor-

lottan újratölt. Hátulról próbálkozik, megpróbál a kiszemelt áldozat mögé kerülni, de az nem akarja hagyni magát, egyre a nyakát tekergeti, mintha látná, vagy legalábbis érezné, mi készül ellene. Amikor sikerül mégis a madár koponyájához, úgy a feje búbja tájékán odaérinteni a csövet, annyira biztos a dolgában, hogy nem is céloz, csak hirtelen elhúzza a ravaszt, és bármilyen képtelenség, de a vérző madárnak megint sikerült elrántania a fejét, és még mindig él, de most már a lába is lefittyen, és onnan is csöpög a vér.

Kurják a fűre dobja a puskát. Lehajol, és a fejét csóválva vizsgálja az eredményt, nem akar hinni a szemének. A madár fél szárnya, fél lába béna, de még mindig él. Időről időre meg-megpihen, de csak hogy utána még nagyobb energiával kezdje újra a sipákolást, a verdesést. Gyula eltakarja a szemét, a többiek a földet bámulják, nekem is forog a gyomrom. Lehajolok a puskáért. Megmarkolom a tust, betöltöm az egyik tartalék golyót.

– Majd én! – nyújtja a kezét a puskáért Nyers.

– Inkább neköm add! – könyörög Gyurka.

– Haggyátok má' neki, öleget kinlóttak, hadd végezzön velük gyorsan! – mondja Gyula, és rám mutat.

– Én? – csodálkozom.

– Ki más? – értetlenkedik Gyula. – Tied a puska.

– Te tucc legjobban lünni – szól közbe Kurják is, aki időközben napirendre tért sikertelensége fölött, és nem nagyon bánkódik miatta. – Neköd köll lelünöd üket!

– Nekem?

– Na csinyád má'! – rúg bokán türelmetlenül Kurják.

– Haggyátok! – mondja Gyula. Engedelmeskedve neki, kicsit távolabb húzódnak, és csöndben, várakozón figyelnek.

A tátott száj fölé célzok, pontosan a homlokcsont közepébe, úgy számítok, a célzó és a cső nyílása közti másfélcéntis különbség odáig nem tud kiegyenlítődni, és így kicsit alá repül a látott pontnak a golyó, pontosan a kítátott

száj fekete nyílásába, már-már elhúzom a ravaszt, de a cső árulkodón remegni kezd. Behunyom a szemem. Nem remélt nyugalom lesz úrrá rajtam. Ellassul minden. Nem vagyok képes visszatartani a megindult a golyót, pedig ujjam szinte érintés nélkül nyugszik a ravaszon, érzem a rugó dobbanását, az összeszorított levegő feszülését és elernyedését, de mintha semmi közöm nem volna hozzájuk, mint ha minden magától keresné a helyét, és magától találná meg. Kinyitom a szemem, és látom, mert látnom kell: a fej hátrahanyatlott, és akár egy törött tojás héja, elváltak a koponyacsontok, élükön apró cseppekben ül meg a néhol vérrel szennyezett, néhol makulátlanul fehér velő.

5

Igen, ez az a nyár. Már láttam egyszer, s most újra itt van. Méze beletapad hajamba. Porral vegyes, ismerős íz. És nem jön eső, hogy lemossa. Reggel van, annyira kora reggel, hogy látni se lehet még. A szürkeség egészen távoli harmatillata az udvarig ér. Azonmód, ahogy kilépek, ingben, gatyában, megrohan. Kancsal-édes nevetés szivárog a hidegen ásitó árokszél csalitosából. Az ég, a táj, a levegő, az udvarban a tárgyak, minden, ami körülvesz, csaknem tökéletesen mozdulatlan. Lélegzet nélkül figyel a világ. Figyelek én is.

Nyikorogva nyílik a putriajtó, hozzuk ki a szerszámokat. Hideg vashangon megpendül a kasza. A műhelyből nemsokára fölhangzik az üllő kelepelése, nagyapám a kasszát kalapálja. Aztán spárgát keres, hogy kifeszítse a takarót, az ablakban motoz sokáig, a hályogüveg előtt, a pókháló-zugokban. Az üllő szava mintha még most se halt volna el, mintha még mindig itt feleselne a fülemben, amikor pedig már senki sem csöngeti. Csapódik a műhelyajtó, léptek nesze sodródik az udvaron át, a diófa sátra alatt, a kút körül, csattan a veranda léckapuja, megcsikordul

a vödör lánc, víz csobban, lábasok zörögnek, és minden zajt a beszéd titkos szálai szőnek át meg át. A műhely földjén pára-halványan még mindig látszanak a tegnapi locsolás nyolcasai, a levegőben a régi tűz illata, rozsda és olajszag dereng. Az üllő körül, a satupadon csaknem rend van. Az ablak törött üvegén szikrát vetnek, de nem tudnak betörni a hajnal első sugarai. A széles ablakdeszkán, a pók-hálófészkek alatt görbe patkószögek, ismeretlen rendeltetésű üvegek, félig telten, üresen, beszáradva, drótkefék, olajozókannák, drót, spárga, bőr, lemezdarabkák és még ezernyi minden, amit hirtelen észre sem veszek ebben az őskáoszt idéző összevisszaságban. A tárgyakat aransárga porréteg fedi, finoman, puhán, mint a penész. Kinézek az ablakon. Furcsa, aranyos és mégis avított homályba úszik bele az utcai diófa lombja, a ház borostyános tűzfala, a kerítés, a kapu, az orgonabokrok. Első pillantásra föl se ismerem, amit látok! A megszokott látvány hirtelen mint ha fényévekre távolodott volna tőlem, nem akar rám ismerni ő sem. A csönd legbelül dallamos zúgásba kezd. Amikor azonban hallhatóvá erősödhetne, az érzékelhetetlenség mindent fölmentő állapotába hátrál. Ha sose jut el e foszlányokra hullt beszéd teljes jelentésével hozzám, akkor honnan tudom, hogy nekem szól, hogy engem hívnak? Nyitom-csukom az ajtót. Megyek már, kiáltok vissza. Átvágok az udvaron. A tornácon katonás rendben minden előkészítve vár: a kosarak, a szatyrok kendővel letakarva, a háncs olajsárgája, a kendő búzavirágkékje, a kötelek, a kaszák, a sarlók. Ide gyere! A kulacsot tartsd! A jeges csobogás darabokra törik a kezem fején, lecsorog a bőromön, s a horpadt, háborús kulacs alumínium-falán. A hideg láng egyetlen érintés nyomán egész bőromet elborítja. Úgy lépek ki belőle, mintha megfürödtem volna. Friss vagyok, és reszketek. Már egészen fölkel a nap. Melegség furcsa békéje perceg a füvek között, a vetésben. Az udvar minden tárgyán, ahogy így elhagyatva egymásba torlódnak mögöttem az otthonosság jelei. Megyünk. A mező

moccanásai betöltik érzékeimet, körülvesznek egészen. Reggel van, de már fölszáradt a harmat, napsütésben fűdik minden. Elkéstünk kicsit. A por még őrzi az éjszaka hűvösét, meztelen lábam elmerül benne, ujjaim közé szökik, s fölverődik mögöttem magasra. Aztán még szűkebb, egészen járatlan ösvényre térünk. Göröngyök, gaz. A kukorica éles levelei megőrizték, s most fröcsköl belőlük a harmat. A cseppek arcomra, karomra, combomra csapódnak, a levelek éle fölsérti a bőrömet. Karcolásuk nem mély, eleinte észre se veszem, csak később kezd el csípni, mint a pók marása. Végre kiérünk a kukoricatáblából, egyszerre itt van arcom előtt megint az ég. Árpatarló, ameddig a szem ellát. Az őszi árpa vastag, sárga gyapja magosra vágva. Mély kortyokban issza a napsütést a vajsárga, rézvörös csönd. A puhára tört szálak a lábam alá simulnak. S ekkor előbukkan a távoli domboldal, ami felé igyekszünk. Nagypám megvár, a vállamra teszi a kezét, s a tekintetével előre mutat. – Az ott a mi földünk – mondja, és a hangját meg-megremegteti az elfojtott büszkeség. – Látod már?

– Hol?

– Hol, hol! Há' ott, ni, az orrod előtt, a dombódalba, az mind a miénk! – magyarázza. Leguggol mellém, hogy velem egy magas legyen, s így mutatja, hol van a tábla kezdete meg a vége. A lélegző táj tükröt mutat az égnek. Vadul loccsan vissza a nap felé a fény: szeszélyes reflektorpászták. A szomszédban már aratnak. Alig észrevehető pontok a domboldalon. Első pillanatra az se látszik, hogy mozognának. Egyetlen végtelenre néző ablak. Apró, araszó mozdulatokkal, de előrehaladnak, a hatalmasan zengő, lengő tábla ellen. A fölpúposodó domb sokallva ezt a makacsságot rázkódik egyet, mintha le akarná dobni a munkásokat magáról, de ők makacsul ragadnak rá, mint bogács a birkabundára.

Estére megkopasztva, süketen áll majd a domb a kialvó fényben, a szürkület hamujával, porával telehintve. Már

idehallik a kaszakő csattogása. A learatott búza kévékbe kötve, kereszttekbe rakva, a lábonállót három kaszás, három marokszedő ostromolja, és velük a kötélteregető gye-
rekek, a kötözők, a kéverakók. Virít az asszonyok színes szoknyája, s kiterül, leng, lobog, ahogy hajladoznak. Pipacs. Búzavirág.

Megérkeztünk. Helyet keresünk a bokrok alatt az étel-
nek, a ruháknak, a víznek. Onnan túlról már a kiáltások is áthallatszanak. Kibontakoznak az arcok. A férfiakon kalap, az asszonyokon kendő. Futok. A búza a mellemig ér. A kalászek közé markolok. A szemek kiperegnek. Szúrós, bozontos csönd. Fogammal metszem el a magot, s megíz-
lelem. Lisztes, könnyű íz tapad az ínyemre. A szemek közül, amíg egyik kezemből a másikba csorgatom őket, fölszáll a pelyva. A megtisztult, bogár-hűvös magok egy kupacba gyűlve lapulnak meg a tenyerem közepén. Mohón hajolok följük, szinte öntudatlanul szívom be a poros, nyers-édes illatot, kinyújtom a nyelvemet, egy-egy szemet az ajkamhoz emelek vele, a számba veszem, a fogaim között morzsolom. A nyers, romlatlan íz a földközeli mág-
neses erejére emlékeztet. A dülőút s a búzatáblák között egészen kirojtosodott, fölgöndörödött a gyöp. Átlépek rajta, vissza az árnyékba. Víz, kendők, kosarak, s köztük a levetett ruhák szaga.

Nagyapám és apám már a kaszákat pengetik. Apám ráhajol a vetésre, mintha legelni akarná a zörgő kalászo-
kat, s nekifekszik a rendnek. A búzaszálak vadul herse-
gnek a frissen kalapált kasza éle alatt. Engem is elragad valami nem egészen megmagyarázható izgalom. Hallom a leomló szálak izgatott ropogását. A markot anyám szedi. A sarló fürgén hajtja a rendet. Apám bakancsa nyomán a száraz tövéből mérgesen lövell elő a por, egy kicsit vissza-
fogja ugyan a maradék harmat, de nem annyira a rajzását, inkább a melegét. Pár lépésnyire anyám mögé áll be nagy-
apám. Neki nagyanyám szedi a markot. Fekete holló. Tékozlón szóródnak a szálak. Ott gyűrődnek, csapkodnak

közöttük, mintha beszorultak, csapdába estek volna, és nem tudnának kijutni. Én kötelet teríték, s ha marad időm rá, a kévéket kötözöm. Ez az igazán férfias munka, többnyire öregek végzik, igazi, többszörös nagyapák. Térdrel zuhanok, milyen boldogan még, a recsegő szalmahomály arannyal, rézzel, tűzzel áttört mélységébe. És közben cselekedni kell. Húzd, csavard meg, aztán fordítsd be a kötél szárát, a jobbat a bal alá! Ennyi az egész. Átgördítem a kévét a másik oldalára, s máris mehetek tovább. Lassan haladok. Hol laza marad a kéve, hol nem akar aláfordulni a csomó, hol szétfoszlik a kötél. Nagyapám visszajön, hogy ellenőrizzen. A fejét csóválja. Kiigazít. Újra és újra megmutatja, hogyan kellett volna helyesen eljárnom. Bütykös keze ügyesen jár a rajzó por alatt. Apám meg titokban beköti a maga oldalán, amit ér. Most még majdnem mind-egyiket. A tábla vége felé azonban egyre több marad rám. És most apám rákapcsol, mert a sok segítségtől a sarkába ért a nagyapám. Vadul töri előre magát, s hamarosan több lépés előnyre tesz szert megint, megáll, letámasztja a kaszát, hogy megfenje, s gúnyos pillantásokat ereszt nagyapám felé, aki most is ugyanolyan ráérősen araszol, mint eddig, nem zavartatja magát.

– Ej, Jani – mondja nagyanyám –, mit csapkocc, sokára lösz még este! – Apám nem felel, mintha meg se hallotta volna ezt az epés megjegyzést. Elteszi a fenőkövet, s még dühösebben áll neki a rendnek, s közben semmit sem segít nekem. Nem is kell. Bírom egyedül. Kezdem kiismerni a szálakat, a köteleket. Mégis jólesik, amikor a sor végére érve bekötve találok néhány kévét, s így pihenhetek egy keveset, mire újra be kéne állnom a sorba. Visszanézek. Alig látszik, hogy belekezdünk, s én máris szívesen csinálnék valami mást, inni szeretnék, a Határ-árokban pacsokolni magamra a vizet, meztélláb, vizes gatyában rohanni a réten át, de nem lehet. A második sor után jön a harmadik, a negyedik és a többi, nem érdemes számolni se őket. A harmatéből lezúdul a forróság örvénye, s a szél

lélegzetfátyolán át arcomba csap. Kalapok, levelek, kendők, por, árny, hullám, nevetés, káromkodás együtt sodródna, ropják a mozdulatlanság táncát.

Valahol a távolban, talán egy más nap öblén, eső lánc csörren. Ázva a zápor diókopogása alatt, a sistergő mezőn rohansz, fojtott lélegzet, messzi kiáltás kísér. A víz elpatlanó buborékszürkéje mindent eláraszt. Szerencse, nem szerencse, csupán a menedék után kutató képzelet játszott velem. Semmi szél, csak a hő vibrál a levegőben, meg a fény.

Nyugodt, csaknem mozdulatlan arccal hajlok a kévék fölé, mintha az iménti káprázat meg sem érintett volna. Öldöklő lassúság. A győzelemhez kevés öröm kell, kevés elszánás, kevés lendület, kevés lángolás, de annál több türelem és tűrés. A tarlóba lyukat ás a nap. A dombélen már az utolsó rendek inganak és dőlnek le lassan. A kiégett, puszta föld csaknem szabad prédává vált, a tarló csipkéje takarja csupán. Apám csak úgy rúgja a port vastag kölcsönbakancsában, nem törődik a kioldott cipőfűzővel sem. Nagyapám elmarad tőle. Nem hajlandó kizökkenteni magát az eltervelt ritmusból. Apám ki is ért már a sorból, kaszájára támaszkodva diadalmasan néz vissza a legyőzött öregre, nagyapámra. Anyám most szedi fel az utolsó markot, s az előző mellé fekteti a kötélre, aztán fölegyenesedik ő is. Az egyik kezében a sarló, a másikat csípőre teszi. Nagyanyám itt halad el, nem messze tőlem, még a sor első harmadában. A kendő alatt az érett kalászkok visszaverődő fénye foltokban hullámszik a tojánhéjszínű bőrön. Szemében sárgán lobban meg a céltalan tekintet. Mérgesen jár a szája, feketeség lakik benne. Biztosan a nagyapámnak beszél, aki ott lépeget előtte, és kényelmesen borítja a lábon álló gabonára a levágott rendet.

– Ne mönny utána, azt akargya, hogy mögszakaggy, szakaggyon mög ü, ha annyira töri a rosseb, há! – Nagyapám változatlanul lépked, mintha semmit se hallana abból, amit nagyanyám a fülébe duruzsol, és semmit sem

értene meg abból, amit apám magasról feléje küldött, lenéző tekintete üzen.

Apám arca pirosan izzik, hosszú haja a szemébe lóg, az ing a hátára tapad, de nem pihen, máris fordul vissza, ropognak, füstölnek a göröngyök bakancsa alatt, és lefelé peregnek a lejtőn. Térdem sebes. Szúrnak, karmolnak a kusza szálak, az égő toklász a bőrömbe szúródik. A fáradtság egy-egy erősebb hulláma már most, az elején szédlést és hányingert okoz, annyira erős. Még nem volt ideje visszasülyedni a fásultság állapotába. Ennél sokkal többet is meg lehet szokni. Közben nagyapám is kiért már a sor végére. Csak nagyanyám hajlong még, nagy feketelepke szárnyverései, a lekaszált rendben. Nagyapám fűvel nedvesre törli a kaszát, és fenni kezdi. Apám nekem segít. Kutya-futtában köti be a kévét. Végül magam is kijutok a sor végére. Fonnyadt akácok, bodza és csalán. És máris fordulunk vissza. Elsötétedik és megvilágosodik előttem a világ. Verejték sós balzsama. Mire leérek a lejtőn, itt most lejt egy kicsit, ők már új rendben baktatnak fölfelé. Nincs idő pihenni. Már nem is vágyom rá. Amikor elmegyek mellette, anyám rám mosolyog. Ruháján föllobognak a piros minták. Hálás vagyok, és talán mindörökre az is leszek e nem várt, vigasztaló mosolyért. Mindenütt a szalma finom pora. Nyüszít a mozdulatlanságba szorult táj. Forróság. Ez dől mindenhol, a lábon álló búza közül, a levágott rendekből, a tarló tüskéi alatt nyugvó földből. A nyitott kék is ezt lehelik, amikor rájuk térdelek.

Nagy kortyokban iszom. A víz ínyemre csap, kijön az orromon, aztán az arcomon, a nyakamon, a mellemen, a hasamon csurog le egészen az ágyékomig. Sistereg, megasad a bőr. Fölemelem a fejem, és ekkor, pontosan a fejem fölött megkondul, mintha maga az üres ég kondulna, a déli harang. Ezt képzelem, mert erre vágyom.

A valóság egészen más, a valóság a poros föld, a mindig újramezdődő sietség. Az izzadság áttör a szemöldökömön, belecsorog a szemembe. A csípős karikák, amiket e nem

túl erős, de mégis kellemetlen fájdalom rajzol elé, szétmarják a látványt. Behunyom a szemem. A sötétség jótékony tompasága olyan mohón telepszik rám, mintha nem is akarna elengedni többé, de elenged mégis, kénytelen elengedni.

A forróság éle a bőrömben csíp, az izmaim remegnek, a csontom sajog. Hiába nyitom ki a szememet, sokkal többet nem látok akkor sem. A megkopott sárga szalmavillámlás, a vörössárga por s a tomboló, szürke ég egyetlen hintarohanásba keveredik össze. Utolsó, sűgom magamnak, ez már az utolsó sor, mondom reménykedve fölfelé araszolva a kaptatón. Ha lehet, ez a por minden eddigénél forróbb. A megbillent talaj makacsul a nap nagyítóüvege alá kényszerít bennünket. A por nemcsak a lépések alól száll föl, a legkisebb érintésre is kiszökik a ropogó szalmából s a lábbonálló gabonából, a hajladozó, lehajtott fejű kalászosok közül.

A göröngyök, a kaszák, a szalma zaja csaknem a csöndig távolodik. Megállok. Egy lobbanás. Mi volt? Nyugodt arc. Csöngés, kacagás csomóját bogozom: terméketlen türelemjáték. A messzeség magába göngyöl mindent. Ne akard, amit tenned kell. Foszlányok. Talán csak nem egy dallaméi? Az eltűnt, a fölélt idő megkeres. Föltartom az arcomat, ezerhonnán omlik felém a semmiség, az érthetetlen kezdet, amely sose fejeződik be. A most, a most, a most – mindig ez a legnehezebb. Próbálom akármelyik pillanatot, ugyanaz. Ha végeszakad mégis egyszer, hazugság lesz, tudom, és mégis erre várok! Letörlöm az arcomat. Mi volt ez? Eltűnt, szétlobbant, nem találom. Egy kétely villanása. A távozókat figyelem. Mindig őket. Pedig nem kímélnék.

A dombok mögött, a semmiben a falu. Váratlanul és közönyösen áll elé, két mozdulat között, és úgy marad, akár egy fényképész műhelyében. Most kéne itt maradni, amikor még könnyűnek látszik, a szél nyomát a bőrömről nem söpörte le semmi. Az árnyék harapófogója hátamnak, hasamnak nyomja az inget, ami már magába szívta a hűlő izzadságot.

Ebédelünk. Anyám és nagyanyám a lombok alatt gugolnak, a kosarak között rendezkednek, rakják ki, készítik az elemózsiát. Megjött keresztanyám is, kiterített szoknyája fölött ül, és egy zsebkendővel legyezi magát, piheg, aprókat lehel jobbra is, balra is a szája szögletéből. Melege van. Szalonna, kenyér, kolbász, paprika, uborka, paradicsom, tejföl, túró. Jön már nagyapám is, apám is, suhognak a fűben a nehéz bakancsok. Eszünk. Aztán a pihenés ernyedtségébe torkollik minden. Nagyapám lefekszik a pokrócra. Nagyanyám, keresztanyám s anyám is elhelyezkednek, csak apám dohog mérgesen.

– Minek itt tölteni az időt! Gyerünk neki, aztán vége is van! Ha nem ülünk le enni, meg vakarózni, hamarabb késszen lettünk vóna.

– Hova sietsz? Ne félj, megvár a munka, nem vágja le senki a röndöt helötted – mondja nagyapám csak félig-meddig lépve ki a tájszólás aurájából pesti gyárimunkás apám kedvéért. Különben nem hagyja zavartatni magát. Betakarózik, a kalapot az orrára húzza a bogarak ellen, és elalszik.

Apám fészkelődik, izeg-mozog, nem tudja, mit kezdjen magával, zsörtölődik, dohog még egy darabig, aztán az egyik vékony akác törzsének dőlve, könyökével a földre támaszkodva ültében őt is meglepi az álom. Elég kényelmetlen helyzetben. A feje oldalra nyaklik, a teste megmegrándul horkolás közben. Az asszonyok kipusztíthatatlan sustorgását is elnyeli lassan az álom. A szél apró rebbenéseit meg a bogarak kiállhatatlan neszét hallani csak. Fülelem körül, orrom előtt motoznak, szemembe, számba röpködnek, másznak. A fáradtságnak, ami nemrég még a fájdalom élével hasított izmaimba, csontjaimba, nyoma sincs. A fű szúr, a mozdulatlanság, mint egy óriási kő nehezedik rám. Ha nem állnék föl, megfulladnék.

– Hová mégy? – kérdezi nagyapám föl se ébredve, annak a mély álomnak a fenekéről szívárogtatva a szavait, ahova, azt hittem, semmilyen inger jelzése se hatolhat le.

– Jáccani.

– Na, csak eriggy, de nehogy e'kódorogj, egy óra mulva itt légy neköm!

– Itt leszek – mondom boldogan, és nekilódulok az irdatlan nagyvilágnak. A dél, a csönd, a határ hatalmas, ámokfutó tánca hirtelen torpan elébem. A türelmetlenség pattanásig feszít, de nem tudok elindulni, mert ezer irány vonz.

A lombok, a kukoricás, a lábon álló búza, a levágott kévék fölött kitartóan ropog a forróság órajárma. Megyek, de mintha egy helyben állnék. Pocok gurul, szöcske szökken. Pördül a pillanat orsója, élet s halál peremén billegteti táncát. És minden vele szédül. A porcelánmerev levegő arcomra forr. Mögöttem fölverődik a por. Nem fújja el a szél, nem ülepszik le, ott marad a levegőben, és kanyargó csíkja elkísér, amerre megyek. Az égen a hőség máza fehérlik.

Menedékösvény vezet ki belőle. A komló nehéz, mélyédes illatán át fölérzik a régitemető hűvöse. Korhadékéj. Más évszak. Hihetetlen, hogy mégis itt van. Idebenn a komló, az áfonya, a csalán sűrű sövénye mögött a homályban puha és nedves a fű. Fény alig hatol át a lombok őserdő-sűrű zöldjén. A fák törzse csupa üreg, forradás és hasadék. A földet ritka, vékonyszálú fű és mohafoltok borítják. Hátamba belenyilall a hűvösség. Összébhúzom az ingem és hasra fekszem. A föld így egészen közel kerül az arcomhoz. Átitat a fű és az árnyék illata. Mélyet lélegzem. Egy alma. Fölveszem. Még egészen zöld, fényes, erős bőre szinte világít a viasz opálos rétege mögül. Pókháló. Letöröm. Fogam megcsikordul, herseg a hús. A fűben az almafa apró ágai. A korhadás eszi őket, lassan, ropogva. A pókok mintha a napfényt akarnák foglyul ejteni, a bevetülő sugarak útjába feszítik hálójukat. Oda, ahol a rovarok cikáznak.

Békésnek, kiegyensúlyozottnak látszik itt minden. Kerék kerékbe akaszódik. Micsoda együgyű öröm! Kicsorbul a figyelem gyöngé éle. A legkisebb moccanás elég, s vége

van. Homlokom megérinti a földet. Nedvessége, akár a legrontóbb csók. Tekintetem a rendetlen fűben botorkál, elapad. Mi telik el egy öntudatlan szemhunyás alatt, esztendő, egy órarándulás vagy csupán mérhetetlenül röpk pillanat? S amikor újra szétrebben a szempillák függőnye, a megkövült régi kép helyett egy másik ugyanolyat látsz. Megpróbálok kiválasztani valamit e lassan ébredő kuszaságból. Egy fűszálat, mondjuk. Miért hasonlít annyira a többihez? A sírhantok ellapultak, a fakeresztekből csak a korhadás illata maradt. Űkapák, szépányák, akiknek a történeteiből is már csak a felejtés maradt. A kóbor kíváncsiság hiába szeretne egyre mélyebbre hatolni, valami véletlen s vétlen semmiség útját állja mindig. Eltűnik s előbukkan. Ismerős, mégsem hasonlít semmihez, senkihez. Mindez a valamikor már volt varázs jele. Mint a legutolsó kopottság, olyan. Nehéz róla beszélni. Bármit tennék, ugyanez volna a helyzet. A múlt megbízhatatlansága mindenütt jelen van. Most is az forgat, s amíg élek, nem enged el. Lehet, azután se. A kételkedés nem válogat. Mintha megszüntethetne bármit bármikor, úgy rendezkedik be a világban. Elég sokszor előfordult már velem, hogy tudni véltem. A sóvárgó tapasztalás sokszor csökönyösen megrögzül egy-egy pontban, de rontó hatalma szétsugárzik. Jelzőlámpa. Távoli hunyorgás. Az alma, a fű, az avar lassan mintha a semmibe fozzlana. Ijedt sietség tépi el boldog fogságom fátylait.

Mintha röpülnék, a trappolás már a dülőút poros emelkedőjén kerget. Nyomomban föllobog, és ott marad lebegve a por, mintha a szél, amely a mellemre nehezül, oda mögém már nem érne el. Körül a kopárság évszaka. Híven őrzí a kanyarokat, utamat, amit elhagyok. Lűtet a föld, a heverő kévék szinte sivítanak. Megrezen a szalma, a forró kalászból pattog a szem. A bádogszín eget viharmorgás horpasztja. Megenyhítene, mégsem kívánod, hogy lezuhogjon. Inkább falod a port, taposod a göröngyöket, téped a szalmát. Amikor újra belekezek, nehezen ébrednek föl

tagjaim a rozsdás semmittevésből. Már az első mozdulatok eljuttatnak a kimerültség közelébe, oda, ahol nemrég úgy hagytam abba, hogy nincs tovább. És mégis van, legyűröm a mozdulatokat, de az az érzésem, nem haladok. Egy elfojtott áradás gyönyörűsége feszít belülről, a pislákolástól a lobbanásig hullámmzó élvezet.

Légszomj gyötör, mint a víz alá merülő gyöngyhalászt. Halántékomon a vér dörömböl, úgy érzem, nem bírom tovább. Lökд a fölszínre magad, és lélegezz! Teli tüdővel szívom a hasító levegőt. És újra a maguk durvaságában látom a fényeket, az árnyékokat. Derekam görcsét legyőzve fölállok, visszafordulok. Mögöttem a pusztai tarló. Kaszavágás kaszavágást követ, egymásba bomlanak, mint teleírt könyv lapjain a sorok. Túl rajtuk, valahol messze, egészen messze a táj. Ami itt arcomat karmolja, az onnan aranylós díszlet, lomha róna. Kék dombok vércsöppje. Hazám? Láss ki e képtelen ákombákom mese bozótosából! Tanulj járni! Tanulj beszélni! Tanuld meg, ki vagy! Ezt kell elviselned, bármennyire is mást szeretnél.

Egy lélegzetnyi szélre vársz, mindegy, honnan fúj, mindegy, hová suhan, ha megérinted, szabad vagy. Nincs többé meglepetés. Nem vagy egyedül, erre gondolt! A hőség és a por kötényében lakunk. Nehéz és merev a levegő, mint a bádog. A tarlóra lecsap a szél, gurulnak a göröngyök. Álmodtam egyszer erről. Minden mértéket el lehet veszíteni. A szórakozott gyilkos ugyanarra készül, mint az elszánt, de félúton abbahagyja. Elmegy, mint akinek más dolga akadt. Kéz a zsebben. Füttyörszik. És vele az igazság. A történet mögött érintetlen marad a kétség. A fáradtság, a fájdalom önmagát éli föl, most már könnyű, olyan könnyű minden tovább. A sárguló nap arcodba süt és lecsorog melleden az árnyék. A recsegő süppedés fölé térdelek. A délután gyűrődik a térdem alatt. A kaszák még mindig harsogva tépik a szálat. Porzik a rend. Nem veszem észre, mikor van vége. Gyöngeségem érzete, akár egy vádirat, lesújt és megaláz.

Gyerünk, összeszedni a szerszámokat, keresztet rakni. Még világos van, de már nem süt a Nap. A távolban lovak patái porzanak. Mindez az alkonyatot idézi. Mintha érzésem is, a ruhám szélét érinti, megremeg ujjbegyem alatt a szivárgó sötétség. Hazafelé megyünk. Hosszú, unalmas léptek. Visszanézek. Sárga és szőke tajték szökik magasba a néptelen táj domboldalaiból. Aztán visszahull, szétcsorog a földön. Valahonnan ismernem kéne. Úgy hívják, alkonyat. Hát ez az? Nem ilyennek képzeltem. Éppen csak színét érinti a nap. Akár a villanyfény, mielőtt megszűnik. Válasz nélkül távozik a tekintet. Bőrömmön az este penge-éle. Kiloccsan a víz. Az összetört fölszín cserepei. Mélykék csöndesség. Most értem csak meg a hallgatást, a hallgatásomat. Egy szoba mélyén torokfeketeségben az ágy, a légypotroh-éj bolyhai szőnek gonosz álmokat körém. Kihívnak, és nem tudok felelni, mert nem értettem a kérdést, ezt álmodom. A tanár érthetetlenül elhadart kérdése után hosszú, kínos csönd következik. A tanár hallgat, hosszan, kíméletlenül. Szándékosan nem ismétli meg a kérdést, és én sem merek megszólalni. Ha legalább azt tudnám, hogy mit nem tudok, egyszerűsödne a helyzet. Szólnom kellene, hogy nem értettem a kérdést, de nem teszem, talán éppen a megoldás látszólagos egyszerűsége riaszt meg, tesz gyanakvóvá. Semmi sincs a helyén, a nehéz árnyak, az ablak pora, a megutált tegnap, a ringyó, csalóka holnap, homlokom veritéke. Nem merem letörölni. Attól tartok, elárulna a mozdulat. Nemcsak ez, bármelyik képes rá, érzem. Vissza kell szorítanom magamban a cselekvés leg-
elemibb kényszerét is. A lélegzetvételnél alább azonban nem adhatom. Újra és újra megvizsgálom, mit vétettem, de nem találok rá a nyüzsgő hibák közül egyetlen egyre sem, hiába érzem torkomra toluló hangyaboly-mardosásuk. Szemtől szembe a kudarccal, hiába játszom azt, mintha nem érdekelne. Az út, amit bejártam, elmaradt mögöttem, nem lehet visszahozni. Bármilyen lehangoló gondolni erre, nem tehetek ellene semmit, ha egyszer eszembe jut.

A tanár a helyemre küld. A padok között lábalok. Négy-öt lépés volna az út, de mintha a végtelenbe nyúlna. És közben mintha még mindig nem tudnám fölfogni egészen, hogy mi történt. Megfigyelhettem volna, és nem figyeltem. Tanúja lehettem volna valaminek, aminek nem lettem. Végre a saját padom előtt állok. Leülök. Térdem a deszka repedéséhez ér. Zsigereimben a bizalom bűnös fészke. Kiirthatatlan tévedés: otthon vagyok. Elernyednek az izmok, fölmondja a figyelem a szolgálatot, egy lélegzetnyi pihenés, legalábbis azt gondolom, nekem is jár. Lehajtom a fejemet. Szürkesség a szürkesség hátán. Minden ötletből kifogytam. A kudarc most is kínosan érint, pedig megszokhattam volna, volt benne részem elég, és még mennyi lesz! Sokan vagyunk így vele, és mégis élünk. Nehéz megérteni, talán nem is lehet, kinek miért azt adja a sors, amit ad. A kudarc is csak azért múlik el, hogy újrakezdődjék. Így van jól. Lyukas garasok cérnára fűzve. Csörgetem őket. Elszóródnak. Nem szedem össze. Véletlen ez is, mint minden. Nem akarok tudni semmit, nem és nem.

A csöngő hangjára riadok föl. Az egész osztály vigyázban áll, csak én ülök homlokomat a pad lapjára támasztva, félig álomban a helyemen.

– Osztály ví-gyázz! – Gyomorból kipréselt hang. – Leülni! – Ugyanaz a dübörgés, mint az előbb, csak fordított eredménnyel. – Csak te csináld! – Körülnézek, de hiába, a rám mutató ujj célkeresztjéből nem tudok szabadulni. Azért próbálkozom.

– Én?

– Igen, te.

– De hát...

– Kuss!

– ...én...

– Ví-gyázz! – Ugrom. – Leülni! – Ülök. – Ví-gyázz! – Ugrom. – Leülni! – Ülök. – Ví-gyázz! – Ugrom. – Leülni. – Ülök. – Ví-gyázz! – Kezd erőt venni rajtam a csüggedés, azért megteszem, ami tőlem telik, de egyre lomhábban

teljesítem a pattogva ismétlődő parancsokat. Amikor már nem remélem, akkor könyörül meg rajtam. – Leülhetsz – mondja. Az osztály megkönnyebbülten vihorászik. – Osztály ví-gyázz! – Kábultan ugrom talpra a többiekkel én is. Fölcsap a por körülöttünk álmos olajszagot sodorva magával, és megrezegnek az ablaküvegek.

– Gyerünk haza! – A nép hangja a leghátsó padból.

– Sorakozó! – A tolongás kisodor a padból s előretaszít, szinte kilök az ajtón. Mint a huzat, robog el mellettem az osztály. Egyedül megyek tovább, lépéseim idegenül konganak a kövön. Néhány életlen fénycsík kísér csak. Szemben velem az utca délutáni arca, félve lépek ki elébe. A kapu előtti korlátnak támaszkodva egy kisebb csoport állja el az utamat. Egy túlságosan is nyílt kék szem kellemetlen élesége mered az arcomba. Szeretnék visszafordulni, égerutat nyerni, de már késő. Valaki meglökött.

– Mi az, nem tudsz vigyázni? – Pofon csattan az arcomon. Nem fáj, de a szégyen önkívülete megforgatja körülöttem a bűgőcsiga-világot. Kezemet az arcom elé emelem, de elkésve, csak az újabb pofon után. Egy csel, és megint védtelen vagyok. Mindig onnan várom a támadást, ahonnan nem jön, és mindig onnan jön, ahonnan nem várom. A kellemetlen, hideg ujjnyomokat, mintha pókhálót törölnék, úgy törölöm le az arcomról. Remegek. Homlokomon hideg veríték gyöngyözik. Hiába törölöm le, ott van megint. Eszembe se jut, hogy visszaüthetnék. Hátrálok, de hiába. Érces, így hívják a kék szem gazdáját, szökellve jön utánam, és a pofonok is vele. Futni kezdek. Futni hagynak, csak csúfondáros, undok nevetésüket küldik utánam. Fönn az ég könnyű láza, számat hányinger keseríti.

Ha visszaütöttem volna, másképpen alakul minden, győzelmet és párthíveket szerezhettem volna magamnak, de nem tettem. Hátrálás közben fölmérhettem: gyöngébb nálam. Amikor a korlát éles vasa a gerincemnek feszült, és kénytelen voltam fölnézni, az arca majdnem az arcomhoz ért, láttam, alacsonyabb is, nemcsak soványabb nálam.

A kezem már ökölbe szorult, de nem tudtam mit kezdeni vele, pedig a többiek körülöttünk, éreztem, lélegzetvisszafojtva várták a visszacsapást, vártak egy igazi bunyót, harapós, véres verekedést. S én elfutottam. Kiröhögtek. Szégyellem magam. Fejemben mintha a tenger zúgna, messziről csak, de ez elég. Érzékeim ki-kihagynak. Az ajkam szorosan összezárva. Nem sírok, de szememből megállíthatatlanul patakzik a könny.

Szél lebben föl a folyóról. Ez a legszebb, elhagyni valamit s megérkezni valahová. Talán boldoggá tehetne, ha nem volna ilyen nehéz. A japánakác lombja megborzong a fejem fölött. Az ég törékeny üvegét egy láthatatlan kéz törli tisztára. A föld ráncai között, a söprés mocskában, fűcsomók buktatóin át vezet az út. Mindenütt a fény és a rothadás illata. A múlt mintha mindig is barátságosabb lett volna. Eljön az ítélet napja, megszólalnak a harsonák, meghasad az ég, mindent fölemészt hirtelen a tolongás és a kapkodás, de te ráérsz. Magadban ülsz egy elhagyott földhányás tetején, és az időre vársz, egy bugyorban melletted a bűnös mulasztások, napok, hetek, évek telnek el, jobb volna, ha sohasem kerülne, de végül rád kerül a sor, ekkor fölemelkedsz, kinyitod a tenyered, ellenzőt formálsz belőle, és fölnézel árnyékod méltatlan zugából a káprázó égre. Semmit nem látsz. Lehet, hogy megvakultál? Mégis előremutatsz, valahova oda, a távolba, de ujjad belefullad a sötétség bársonyába. Szín, forma és minden nélkül, maga a fénnel teli üresség ez, fölismerhetetlen táj, ahol életem kiszámíthatatlan ösvénye kanyarog.

Még mielőtt hazatalálnál, letennéd a táskád, megmosnád az arcod, úgy érzed, valaminek történnie kell, de hiába a feszült várakozás, nem történik semmi. Minden a helyén van: az asztal, az asztalban a fiók, benne a füzetek, a könyvek, a tolltartó, a tolltartóban a ceruzák, a radirok. Elöttem az órarend. A következő nap. Nem szívesen gondolok rá. A villany sárga, beteg fényt csorgat a papírra. Vacsora után még olvasok. A kályha és az ablak verse-

nyezve küldi felém jeges vagy forró áramát. Az ablakkö-zökből vékonyan csorog a hűvösség, a kályhában dühöd-ten rángatóznak a lángok. A fenyőkön fehéren világít a hó, s az ágak közé besüt a kivilágított, templomkéek éjszakai égbolt. Nem az első eset, hogy elveszítem képzeletem fő-lőtt a hatalmat. Eddig még soha semmi komolyabb követ-kezményét nem észleltem e gyöngeségnek, most azonban nem tudok belenyugodni a látszatra változtathatatlanba.

Az ajándékba kapott szovjet regény főszereplőjét min-denki csúfolja, mert szeplős. Én is szeplős vagyok, bár nem annyira, mint ő, csúfolni így is csúfolnak – hol ezért, hol másért – eleget. De a főhőst magamnál is jobban saj-nálom. Az iskolában a ládászögelést tanulják. Ezen kicsit csodálkozom, de elhiszem. Ott minden más, jobb, mint itt, nálunk. Szívesen tanulnék én is torna helyett ládászö-gelést. Reménykedem, talán nem lennék benne utolsó. Ő, szeplős pajtásom a legügyetlenebb, elgörbít minden szöget, és mégis, amikor eljön az év vége, a nagy érdeklő-déssel várt versenyvizsgán ő lesz a győztes. Én már jóelő-re sejtem a meglepetést. A regény szereplői nem. Nekem, aki beláthatom a történesek háttérét is, könnyű okosnak lennem. Nekik azonban még a lélegzetük is eláll, amikor a győzelmi dobogó legmagasabb fokára kicsúfolt, ügyet-len, szeplős tanuló lép föl. Megsiratom a győzelmét, akkor is, ha tudom, mennyi hamis torzítás lappang a történetben. Az éjszakába nyúló gyakorlás a ház mögött, a fagyos fé-szerben meghozta az eredményt. Neki sikerült, neki meg-érte. És nekem miért nem sikerül? Egyre közelebb húzó-dom a tűzhöz, amely már kialvóban. Fázni kezdek.

A kihűlt szobában nehezen szánlom rá magamat a vet-kőzésre, amíg lehet, amíg rám nem szól apám vagy anyám, fölöltözve vacogok inkább. Feküdj már le! Meztelen bő-röm, mint a papír, gyűrődik, mozdulataimat az érzéketlen-ség mélyén vonszolom. Alig bírom a pizsama mázsás súlyát, pedig ez még csak a lefekvés. Mi lesz reggel, ha már most, az első akadálnál orra buksz? Korábban kelek,

mint szoktam, fél órával csupán, de ez is hihetetlen akarat-erőt kíván. Kint szürke köd fogad. A fagyos szélben idáig ér a kénsavgyár szaga. Pizsamában futok át a havas udvaron. A budi kétes menedéket nyújt, hiába húzom be a lengő deszkaajtót, a réseken utánam nyúl a kényszagú szél. Dolgom végeztével nem megyek azonnal vissza a házba. A fészer előtt megállok, a favágító tuskóra lépve fölkapaszkodom az egyik gerendára. Elrúgom magam, de így sem tudom befeszíteni a húzódzkodást, pedig minden erőmet megfeszítem. Újra és újra próbálkozom. A lábammal próbálok lendületet venni, hogy kimozdítsam magam a holtpontról. Többször is neki kell rugaszkodnom, de végre sikerül a homlokkal megérinteni a poros gerendát. Megkönnyebbülten engedem el a fogást, lehuppanok a földre. Megpróbálom leporolni a pizsamám, de ujjaim egymáshoz ragadtak, a kezem merev, mint egy kampó, és nem tudom mozgatni. Várni kell egy darabig, hogy izmaim megéledjenek, össze tudjam zárni az öklömet. Fölnézek a disznóól fehérremeszelt deszkapalánk-jára, a régi rágásnyomokról pattogzik a meszelés. Lendületet veszek, csattan az első ütés. Óvatosan kóstolgom, mire számíthatok, hogyan viselik csontjaim a megpróbáltatásokat. A fájdalom áramütése újra és újra végigfut rajtam, a halántékomtól a lábujjaim hegyéig, de nem adom meg magamat neki. Pereg a mész, döng a palánk. Már nem is érzem a fájdalmat. Egyre erősebbet dobban a deszka, ez az utolsó ütés, minden erőmet beleadom. Érceskéken villogó szeme közé célzok, és ez kijózanít. A kezem lehanyatlík. Lihegek. Vastag pára gomolyog elő az orromból, a számból. A kezem még mindig ökölben, a bütykök élén lassan szivárogni kezd a vér. Kezem fejével letörlöm homlokom izzadságát. Megkönnyebbülten lépek be a szobába. Még anyám sem veszi észre a leütött sebeket, mosdás, öltözés, reggeli, és irány az iskola. Ha néha elmulasztom a penzumot, egész nap gyötör a lelkiismeret. Már semmi másért, csakis önmagáért csinálom mindezt. Fúj a szél, hónom alatt a táska. Nyugodt vagyok.

Tudom, érzem, egyszer egészen váratlanul majd előbukkan az a sebezhető pont, amit nekem tartogat a véletlen, és akkor nem lesz más dolgom, mint hogy kihasználjam a lehetőséget. Erre készülök. A figyelmem és a képzeletem lankadatlan dolgozik tovább. Hadd késsen, amire várok. Talán jobb is. Minél később kerül eléem, annál biztosabb, hogy elég erőm lesz elfogadni.

És most mégis határtalan boldogság önt el, amikor észlelem, hogy a nagyapai házban ébredek, az álmosan zsongó falu ölelésében, ahol még egyelőre nem kezdődött el a harc. A fölnötteké igen, az övék más világ, de én még szabad vagyok. Kicsit bosszant, hogy nem keltettek föl reggel, nélkülem indult el az aratók csapata, s én itt maradtam keresztanyámmal, mint holmi lány, ebédvivőnek.

6

A nyárfa csúcsa lombtalan. A tágas és türelmes ég moccsatlan figyel le ránk. Árki középen áll és mesél. Tegnap láttuk először. Új fiú az osztályban. Katonasapkája van, mélyen a szemébe húzza. Az arcát hajszálvékony ráncok pókhálómintája szövi be, szemében a koravénség szürkesége. Elszédülök. Kiskabátban van, de a kabátnak a galérja be van gombolva, mint egy zubbonyé. Csillog a fémgombok kiszidolozott reze. A mélyedésekben azonban ott maradt a háborús feketeség penésze. Nyakában piros nyakkendő. Én nem teszem föl. Szégyellem, mert senkise hordja. Amikor mégis valamelyik ünnepélyre föl kell tenni, legalább elől megpróbáltam a kezemmel eltakarni, mintha fájt volna a tokom. Ő meg büszkén viseli. A partizánok között harcolt, azt mondja.

– Ne már! – csóválja a fejét hitetlenkedve Benda. Ő a legerősebb az osztályban, van joga kételkedni.

– Hallottad – fordulok én is a szomszédomhoz –, mit mondott?

- Mit?
- Azt, hogy partizán volt.
- Ki?
- Hát ő.
- Ő?
- Igen.
- Talán a nagyapja.
- Nem hallottad? Most mesélte, hogyan lövöldözött a németekre.
- A németekre? – húzza föl a szemöldökét gúnyosan Kaltenecker. – Ez a tökök? És te elhiszed?
- Ő mondta.
- Hazudott.
- De amikor mindent olyan jól tud, ismeri a géppisztolyt, a kézigránátot, de még a lángszórót is.
- Olvasta, vagy látta a moziban valami szovjet filmben.
- Ezt nem lehet könyvből vagy moziból tudni.
- Akkor kitalálta.
- Annyira részletesen mond el mindent!
- Lehet, hogy a kommunista nagyapjától hallotta.
- Szerintem igaz.
- Aha, háromévesen a németek ellen. Mesélje be a néni-kéjének, meg neked, engem nem érdekel a hazudozása.
- Idősebb nálunk.
- Bukott?
- Dehogya, beteg volt.
- Meddig?
- Nem tudom.
- Hülyeség. És ha négyéves volt, és ha öt, és ha hat?
- Én elhiszem.
- Hidd. Meg hidd el a filmeknek is, hogy minden német idióta volt, és a hároméves Árki legyőzte őket.
- Valaki csak legyőzte őket!
- Az amerikai bombázók, az ám, nem pedig a hároméves partizánok. Különben is magyar partizánok nem voltak, mi a németekkel voltunk.

– Én nem tudom úgy elmondani, ahogy ő. Hallgasd meg, és utána kételkedj!

Az árokban a fölszáradt eső nyoma, a por rovátkái. Valaki a földre tenyerelve nyög. Egy öregember. Föl akar állni, de nem sikerül neki. Hallani nehéz lélegzését, fújtat és zihál már-már a fuldoklás határán. Szakálla, amelyben nyál, vér és sár keveredik el, eltakarja az arcát, s egészen a rongyos nagykabát gallérjára lóg. Mellette egy kisfiú áll, s a nagyszárnyú ócska kabátba kapaszkodik. Erősen fúj a szél. A kócos, selyemhaj fürtjei kibuknak az ormótlan katonasapka alól. Szeretnék odakiáltani nekik, hogy vegyék észre a veszélyt, és meneküljenek, de tévedés azt hinnem, hogy ők kevésbé vannak tisztában a helyzettel, mint én, aki mégiscsak kívülálló vagyok. Nem értem őket, mire várnak.

Az öreg végre fölemeli a tekintetét, felém fordul, de mintha nem látna mégsem. Talán vak? Ha nem, akkor mi bénítja meg, a félelem vagy a hősiesség? Végeredményben egyre megy. Lassan, araszról araszra közelít, percről percre a múltó idő. Úgy érzem, be kéne avatkoznom, de nem teszem, nem adom föl, talán mert nem is adhatom a szemlélő szerepét. Kivárom, mi lesz. A végső esemény előtti hosszú pillanat azonban egyáltalán nem akar véget érni. Behunyom a szemem, hogy siettessem, és amikor kinyitom, nem érzékelem, mennyi idő múlva, az öregember meg a kisfiú már nincs sehol. Egyszerűen szem elől tévesztettem őket. Vagy elfutottak? Talán csak elbújtak? Gránát röpítette őket az égbe? Bármire gondolok, azonnal kioltja a kétely. A várakozás értelmét vesztő öncélúságba fullad. És ha fölnézek? Az ég egy darabját látom. Még akkor is, amikor már vége van, amikor már nincs többé mire várnom, befejezve a történet, történetem. Lehet, hogy tényleg itt ér véget? A többi lényegtelen utójáték, selejtes férc. Szeles májusi vasárnap. Késve érkezem. A templomút üres. Mégis el kell maradnia mindennek, amihez ragaszkodom? És amihez nem?

Egészen biztos vagyok benne, hogy semmi nem úgy történik, ahogyan a tapasztalás bizonyítja, de úgy sem, ahogyan a képzelet sugallja, azonban gyanakvásom okát ugyancsak képtelen volnék megnevezni.

– És akkor meghúztam a ravaszt.

– A ravaszt?

– Igen, a ravaszt.

– Hazudsz.

– Miért?

– A lángszórónak nincs is ravasza.

– Hát akkor mije van?

– Te vagy a partizán, neked kéne tudnod.

– Tudom is, van neki.

– Nincs.

– Van.

– Hazudsz!

– A bátyám katona.

– Nincs is bátyád.

– Van.

– Nincs.

– Te tudod jobban, vagy én?

– Van neki.

– Nincs.

– Van. – Nincs. – Van. – Nincs. – Mindenki egyszerre beszél és vitatkozik, hadonászó kezek és tátott szájak. Ő meg, mintha nem róla volna szó, félreáll és úgy figyel, hogy mi történik. Megsértődött. És éppen a legizgalmasabb résznél. De hát kit érdekel ez már? Mindenki mással van elfoglalva, én is.

Az üzenet nélküli szürke idő fordulóiban ott lappang az egész önmagát emésztő semmiség ugrásra készen. A nyárfa törzsének támaszkodom, a hideg napsütés kaparászása kihallatszik a kéreg alól, a hasadékokból. A többiek kicsit távolabb állnak. Árki meg a fal melletti árnyékban a göröngyöket piszkálja a cipője orrával. Főlnéz. Megtalál hideg tekintete. Neheztel rám, s ez, bármennyire rászol-

gáltam, rosszul esik. Szemhéjam leereszkedik. A vékony résen nem talál utat a látvány. Miért nekem kellene szembenézniem először azzal, amiről semmi pontosat nem tudok?

7

Bújócskát játszunk.

Aranysárga, kitátott száj. Felé zuhanok. Abba akartam hagyni időben, és nem sikerült. Elfáradtam. Eljön az idő, amikor minden másképp lesz, ezt képezem. Félretolva, a sarokban a régi, kopott, de azért nem egészen használhatatlan erények. Az ember szívesen előhúzná néha egyiket-másikat. Az egész hányatott élet egyetlen köztűzében. Hát lehetséges ez? A zúgó, pattogó bizonytalanság halmazalapota vesz körül. Mondhatnám azt is, megérkeztem. Vagy csupán az események torlódtak mögém? Nem akarok továbbjutni. Ez is túlzás, hogy itt vagyok. Nem mondom, hogy valami híres magaslat, de egyet s mást innen is belátni azért.

Zizegő barlang, ahol a látványt a képzelet lángja lobogtatja. Nem akarom, mégis hol ez, hol az a mozdulat érint meg, s mindegyik nyomán esztét vesztve bolydul föl az aratás tavalyi pora. A kesernyés íz torkomra hurkolódik. Megpróbálom lenyelni. Álmodj inkább! Fekete, rejtélyes láz. Amilyen hirtelen szakadt rám, olyan hirtelen hagy el. Egyik nyárból a másikba látsz. A többi évszakkal ne törődj! És ne akarj túl sokat tudni, legyen elég a látvány! Nehéz megállni, elismerem, hogy bele ne kószolj az igazi szélbe, bőrdre ne csorgasd ezt a tékozló, hideg ragyogást.

Sokszor úgy érzem, nem tudok ellenállni tovább, és elindulok, jóval korábban annál, mint hogy az igazi cselekvés küszöbére érnek, aztán visszahökölök mégis, neki-támasztom a hátamat a nyugodt, hűvös meszelésnek, és nem gondolok semmi másra, csak arra: megmenekültem.

A részletek nem érdekelnek. Ha én járok rajta, az én utam. És ha nem járok, akkor is az enyém. Minden, ami közben megérint, hozzánk tartozik. Szalmakazal-univerzum vesz körül, a szálak érintése hideg és kellemetlen, de megvéd a kinti fagy harapásaitól. S ez jólesik. Csönd van. A szalmabarlang személytelen üregét véletlen moccanások melege tölti ki, mintha nem volnék egyedül. A szél egyenletes süvítése behallik ide is, de csak alig, és hidege egyáltalán nem érint meg. A hamuszürke levegőben láthatatlan nyugalom lebeg.

A mocorgás közben egyre erősebbé válik, mintha csak bizonyítani akarná, nem érzékcsalódásról van szó.

– Ki vagy? – kérdezem dobogó szívvel, egyelőre csak reménykedve benne, hogy nem eger rezzentette meg a szalmát. Ismerős kuncogás a felelet.

– Te vagy az, Annuska? – Forró, nedves lehelet párája érinti meg az arcomat. Válasz nem hangzik el, de én tudom, hogy ő az. – Akkor jó – mondom. Most már a teste közelségét is érzem. Elborít. Feléje húzódom. Megérintem a szoknya alatt a comb hideg bőrét. Remegve szívom be az édeskés lányszagot. Arcom hozzásimul. Maradj így, kérem, de csak magamban. Egyedül az hiányzik ebből a pillanatból, amire a legjobban vágyom, hogy sokáig tartson. Csak kezdete van. Az érintés első, perzselő láza, és semmi több. Aminek ki kéne bontakoznia belőle, azt hiába keresem. Elhagyott, még mielőtt igazán az enyém, a miénk lehetett volna. Ajkam zsibbadása megszűnt, megvastagodott szemhéjam súlya elenyészett. Tudok magamról, de amit tudok, semmit nem jelent. Elfolyik, akár a víz. Se hideg, se meleg, kifürkészhetetlen közeg. Mintha teljesen magam volnék, az egyre viharosabban távolodó érzetek búcsút se intenek. A hideg és a karcolások egyetlen pókhálófeszülésében reszketek. Semmi mást nem kívánok, csak így maradni. Kevés örömmel is beérem. Beérném. Azt akartam, hogy ne változzék semmi, és most, amikor érzem, hogy mégis megváltozik minden, nem tudom az

ellenkezőjét akarni, mintha sose ízleltem volna a tiltakozás hevét. A csönd. A szél. Arcom a kihamvadt levegőben. Béke? Úgy hagyott itt, hogy észre se vettem, mintha itt se lett volna. Rúgásoktól döng a föld, fröcskölnék a fagyos göröngyök. Ijedten kapok utána, hogy visszarántsam le-málló szalmapalástom, hiába tépek, harapok, a napvilág nem kívánt tágassága vesz körül, a láthatatlan égbolt, a határ ködbeomló, képtelen messzesége. A hatalmas árnyak meggyűrődnek, ráncot vetnek a göröngyökön. Ez a sárga, de mégis erős fény az alkonyaté. Nehéz lett volna elképzelnem, hogy ilyen, most azonban, hogy itt van, természetesnek veszem, bármilyen rendkívüli. A tompasárgán derengő végtelen háttérében összezsúfolódnak a felhők.

Hátamban a fagyott göröngyök éle, a pusztá földön fekszem. Megpróbálok fölállni. Nem az erőm, de valami elhagyott, ami nélkül nem vagyok képes semmiféle erőfeszítésre. A széttépett táj arcomba csap. Hórojtos, barna dombok. Erősen világít fönn az ég. A nap már sehol, a levegő lassan tisztul meg a szalma fölhevített szilánkjaitól. Perzsel a messzeség, lobog az alkony sátra. Amikor tudatára ébrednek a tehetetlenségemnek, azon nyomban elfog a szégyen. Ez az az állapot, amelyet minden másnál kényelmetlenebb elviselnem. Megszokni meg egyenesen képtelenség.

Térden állok, eddig sikerült jutnom.

– Takonypóc! – mondja. Rúgása éppen csak súrolja az arcomat, de mégis elkezd szivárogni orromból a vér. Kezemet az arcom elé emeltem, vesztetemre, a következő rúgás a mellemet éri. A fejem hátracsuklik. Újra látom az ég ragyogását, de már mintha kihűlt volna.

– Hagyd abba! Hiszen ölege van má' így is.

– Nem hagyom – sziszegi a másik hang. Dulakodás kezdődik. Csak az első, lökdösődő mozdulatokat látom, aztán mindketten kikeverednek a látókörömből. Csönd lesz, mintha végleg és minden eltűnt volna körülöm. Valaki újra megüt, oldalba rúg, de az ütéseket, a rúgásokat sem

érezem. Hason fekszem. Megnyugtat, hogy idáig legalább eljutottam. Egy térd nyomódik a gerincemre. Legjobb, ha nem értek semmit, gondolom.

A fájdalom, amit az ütések okoznak, eltörpül a tehetetlenség súlya mellett. Nincs türelmem várni, megmozdulok. Kinyújtom a kezemet, de nem érzek semmit, mintha meg se moccantam volna. Az öntudatlanság peremén egyensúlyozva próbálok tájékozódni. Régóta nem hiszem, hogy közöm van ahhoz, ami velem történik, de akkor miben bízom mégis? Csak tudnám: ez kezdete annak, ami rám vár, vagy már a végét járom?

Az aggóató képzlet torokgyíkja a fuldoklásig kínozt. Ami egyszer elveszett, az elveszett egészen. Lépések lavínája. Új zavar a tárgyak között. A hiányos emlékezet nem válogat.

– Az anyátok Úristenit, kicsinyátok itt? – Mint villám éle, úgy metszi el a recsegő hang egyre kilátástalanabbá bonyolódó hányattatásaim áramát. A kiáltó ég zuhanni kezd. – Széthányjátok azt a drága szómát, hogy a ménkü á'na belétök! – A hang, a megmentő hang nagyapámé.

Mire rászánnám magam, s valóban odafigyelnék, minden elcsöndesedik. Csak a szél erősödése, halkulása csiklandozza a dobhártyámat. A tekintet riadtan kutatja, mi látható e hatalmas elnémulásból. A nap, vagy csak a visszfénye most mintha megint előtűnne, igaz, félig-meddig a látóhatár mögé csúszva. Köd hállyoga takarja, amit csak erőlködve világít át. A szél hideg. A kevés havat kékre horzsolják a ferde sugarak. A behavazott mezőn melle alatt hófodrokat sodorva hatalmas lélegzettel ömlik el a szél, beront a házak közé, az udvarokra, és nyers hevével sisteregve önti mindenre, ami útjába áll.

A fiúk – az elvetemült kamaszbanda – még nem mentek el, fekete karéjban a kazal mellett állnak, s valamit ők is eltakarnak a napból. Nagyapám nem szól többet, csak fölvesz egy jókora husángot, kiköp egyet, lép néhányat feléjük. Vészjóslón figyel, engedelmeskednek-e. A banda egy

darabig farkasszemet néz vele, aztán meghátrál. A fekete, foszló pernyealakok egy darabig egymás körül forgolódnak, úgy távolodnak a mezőben árkon és bokron át, amíg el nem tűnnek egészen, föl nem szívja őket a tél. Nincsenek, de bolyongásuk kevergő, fenyegető üteme itt maradt bennem, hogy kísértsen mindhalálíig. Kút mélyébe ejtett hang. Nem tudod, visszahullik-e egyáltalán, s ha igen, akkor meg azt nem, mikor. A hideg ég alatt, az üvegtélben egy boldogtalan nap boldogan búcsúzik tőlem. Valahogy másként, másért történt minden, nem, ahogyan és amiért történnie kellett volna. Beleköpök a zsebkendőmbe, úgy próbálom megtisztogatni az arcomat, nehogy nagyapám észrevegye a vérfoltokat. Fejem fölött összekoccannak a fák ágai.

– Na, begyűssz? – kérdezi nagyapám.

– Hadd maraggyon, hadd jáccunk még! – kérleli illetékelenül nagyapámat Gyurka. Nagyapám neki nem válaszol, rám néz kérdően. A vérfoltokat szerencsére már nem látja az arcomon. Gyurka kérését megerősítve beleegyezően bólintok, ami azt jelenti, maradni szeretnék.

– Ahogy gonduld – mondja nagyapám, és elindul be felé a házba. Leng a nyitva hagyott kapu. Nyitva hagyta. Most ő is. Pedig hányszor megszidott ugyanezért.

A kiáltó szél, a pusztá föld mágneses tere egyre szédültebben forgat, hajszol, terel, oda, ahol az elkergetett, gonosz árnyak szétszöktek a látóhatár felé. Egyedül indulok vissza a szalmakazalhoz, a pajtások, Gyurka, Gyula, kis Kurják meg a többiek út közben csatlakoznak.

– Mi löszünk az oroszok! – hirdeti ki magabiztosan Szűcs. Csupa nagyfiú, Giszler, Szűcs, Bognár, a két Vajda, Vörös Dezső fia is velük van, és még olyanok is, akiket nem ismerek.

– Én nem löszök némöt – mondja Kurják.

– Osztán mér' nem?

– Mer' nem.

– Talán te mondd mög?

– Én.

– Hadd má', ne veszőggy vele, úgyis az lösz, amit mi akarunk – csitítja a mérges, fölbőszült Szűcsöt valamelyik fegyverhordozója.

– Pizskok! – vonja le a következtetést Kurják, s verekedésre készen harci állásba helyezkedik, de a nagyfiúk rá se hederítenek.

– Gyerünk! – adja ki valamelyikük a parancsot. – Hurááá, hurááá, hurááá! – hangzik föl a harci kiáltás, és elrobognak. Látom, ahogy röpülnek kitartott kézzel az árkon át. Egymásra nézünk mi, akik itt maradtunk. Megint a kicsik, a gyöngék, akikre nem volt szükségük, akiket könnyű lesz megverni, ha arra támad kedvük.

– Én nem jáccok! – mondja Kurják, aki megint lázadni próbál.

– Azt hiszed, érdekli őket? – kérdezem csüggedten, mert nekem sincs kedvem vállalni az egyenlőtlen küzdelmet, sokkal inkább arra hajlok, gyávaság, nem gyávaság, adjuk föl, széledjünk szét, fussunk el, de nem lehet. Elindulunk mégis a védtelen mezőn ritkán, távol egymástól, azért egy csoportban, eleinte lépésben haladunk, lassan fokozódik csak végkimerítő rohanásig az iram, s ahogy fogy az erőnk, úgy kerülünk egyre közelebb egymáshoz, szinte a ruharáncokig, szinte a lihegésig. Árnyékunkat végteleldre nyújtja az erős, de alig látható, már-már vízszintes napsütés. A világ legörbült peremén futunk, talpunkat megégeti a látóhatár pörköltpapír széle.

– Tatatata, tatatata. Tatatata, tatatata... – Géppuskatűzben füstöl a védtelen mező lábunk előtt, talpunk alatt. Dobhártyánkon az ellenség diadalittas ordítása dörömböl. Azonban még mielőtt megadnánk magunkat, valamiféle értelmetlen véletlen folytán kikeveredünk a veszélyes zónából. Az idegek, az izmok ellazulnak, csak botorkálunk, vagy még azt sem, beérjük azzal, amit a fogyó lendület magától elénk vet. Támadóink, az oroszok behúzódtak a szélvédett fedezékekbe, de nekünk sehol nincs helyünk, ahol megállhatnánk, kifújhatnánk és rendbe-

szedhetnénk magunkat. Arcunkat a nap, a szél lepi, hiába zárjuk szorosra az ajkunkat, húzzuk szűkre a szemünk, a legkisebb rést is megtalálja, s besüvít rajta a fény, a hideg. A csöndben csak a süppedő lépések, a kapkodó lélegzetek törnek utat. Az elfúló nap, a beálló sötét nekünk kedvez. Észrevétlen közelíthetjük meg így az ellenséges állásokat. Sorokba rendeződünk. Nem parancsol senki, mégis minden cselekedetünket a gépies engedelmesség irányítja. Itt az alkalom a rajtaütésre, és micsoda alkalom, mégsem akar nekiindulni senki. Még mindig mozdulatlanul állunk az előmlő, sötétkék ég alatt a teljesen elboruló alkonyatban, s csak bámulunk magunk elé.

A közeli kukoricaszár-halomból idáig vetődik Kurják nyers, mutáló nevetése, hangos káromkodása.

- Mér' vádútatok e'?
- Mit?
- Hát hogy ti lösztök a némötök?
- Vádúta a rosseb.
- Nem?
- Nem hát.
- Akkor kik vagytok?
- Lögyünk mink az oroszok!
- Azt nem lehet.
- Miért?
- Mert már ők azok.
- Számít az?
- Számít hát.
- Dehogysis.
- Az oroszok nem harcútak egymás ellen.
- Hát akkor mik lögyünk?
- Mit tudom én.
- Há' te, te se tudod?
- Nem.
- Legyünk magyarok – mondom én.
- Nem löhet.
- Mér' ne löhetne!

– De lehet.

– Löheth?

– Löheth hát. – És ekkor már mind ezt zúgják: – Löheth. Mi vagyunk a magyarok. Naná, hogy mi vagyunk! Magyarok, előre! – adja ki valaki a hadvezéri utasítást. Ennyi idő alatt elfelejtettük volna, hogy ők az erősebbek, és támadunk? Mintha álmodnék. Fölzúg az új csatakiáltás: – Huj, huj, hajrá! – és megindul nyomában a csapat, a mi csapatunk. Ropognak a kukoricaszárból eszkábált géppisztolyok. – Rata-ta, rata-ta, rata-ta, tata-tata. – Mintha vonat robogna valahol. Teljes torokból kiabálok, mégsem biztos, hogy belőlem ömlik a hang. Főként az tesz gyanakvóvá, hogy erőfeszítésemtől függetlenül szárnyal föl vagy halkul el. – Előőőreeeeee! – Ropog a kukoricaszár, ahogy az oroszok előugrálnak mögüle, és mivel nem értik, mi történt, zavarodottan futni kezdenek szanaszét. – Tatata-tatatata, tatata-tatatata... – A torkolattűz kékre festi a havat. – Dűdűdűdűdű-dűdűdű, dűdűdűdűdűdűdű... – Közben egy nehézgéppuska állandó kelepelése biztosít. A csatazajba bele-beleböffen az aknavető is. Az ellenségnek csak a háta látszik. Menekülnek? A széles háta, a porzó kabátok, akárhány lövés éri őket, sértetlenek. És most, micsoda furcsa pillanat, amikor észreveszik, merről jött a támadás és ráeszmélnek, kik vagyunk, megfordulnak. Arcukon a kárvallott megszágyenülés és a félelem kifejezése ül.

– Eressz beléjük egy sorozatot! – Ha százszor csak játék, akkor is, a bosszú soha nem érzett erővel támad föl bennem. Szédülök. Elfehérült ujjal markolom a görcsös, gallyas ágat, a géppisztolyomat, és rekedten üvöltök. Hátrálnak, de arcukról lassan elszáll a meglepetés keltette fintorok köde, az alázat, a megvertség gúnyos mosollyá fajul. Hát így állunk? Eliszkolnunk késő, pedig azt kellene. Kezemben, még mielőtt eldobhatnám őket, megolvadnak a göröngyök és összesározzák a tenyerem. Átözoñlünk az árkon. Eldobálom a göröngyöket. Találnak

és célt tévesztenek. Aztán továbblök, még tovább a kivédhetetlen lendület.

Egy közeledő hórihorgas alak árnya állít meg. Hasbataszítom a géppisztoly csövével. Meglepetten csuklik össze, miközben egy kevés gyomornedvet odaöklend a szélporolta hóra. Nem gondolt rá, hogy az én fegyverem, ellentétben a többiek kukoricaszár, géppisztolyaival, fából készült, ráadásul még meg is van vasalva. Átugrom a földön görnyedő alakot és rohanok, csak rohanok előre. – Győztünk, győztünk, győztünk! – hangzik föl a hátam mögül néhány tétova kilátás, aztán nyomban ráfelelve a mámoros kórus: – Győztünk, győztünk, győztünk! – A lelke-sebbek indiántáncot lejtve már bele is kezdenek a gongtalan ünneplésbe. Visszafordulok, s boldogan nézem az ünneplőket, de nem csatlakozom hozzájuk.

Kis Kurják lép mellém. A fejét csóválja.

– Győztünk, győztünk – mondja –, de most aztán pucújjunk, mert ha vissza találnak gyünni és itt találnak bennünket, hát kiontják a bélünket, az szent! – Bosszúsan nézek rá, nem tetszik az ünneprontása, bár tudom, hogy igaza van. Ő azonban rám se hederít, vékony karjával heves hadonászásba kezd, így próbálja leinteni az ünneplőket. Erős, sipító hangján ki is adja a parancsot: – Futás haza!

És valóban, félkaréjba fejlődve, lopakodva máris közelít felénk az ellenség, de mi már, akár egy marék bolha, szanaszét ugrálva menekülünk a sötétség leple alatt, ki-ki hazafelé. Csak én nézek farkasszemet velük, de én is csak egy pillanatig.

– Add mög magad! – kiáltanak rám innen is, onnan is.

– Nem adom! – kiáltok vissza, és futni kezdek. Ők utánam. Valaki megfogja a kezemet. Gyöngéd, puha ujjak.

– Annuska, te vagy? – Ismerős kuncogás a válasz.

– Gyere, fussunk együtt! – mondja.

– Nem, te menj külön! Engem úgyis bekerítenek – mondom, és valóban, már nemcsak hátulról, mindkét oldalról is jól hallatszik üldözőim kiáltozása.

– Kerüld mög, addig én innen hajtom! – A kapunál érnek utol. Közrefognak. A karomat szorítják. – Na! – Megcsavarják. – Most mögádod magad?

– Nem.

– Neem? – És még jobban megcsavarják.

– Nem. – Kicsit zavartan néznek egymásra. Elengednek.
– Árulás! – Kiáltom bele a lüktető sötétbe. Egyikük, Vörösnek hívják, belerúg a bokámba.

– Pofa be! – mondja sziszegve, és megint rúgni készül.

– Gyáva szarok – sziszegem feléjük. Nem néznek föl. A két előbbi alak visszalép mellém, újra belemarkolnak a karomba, s a pofámba röhögnek.

– Mi győztünk – mondja az egyik kárörvendőn.

– Nem igaz.

– De.

– Nem. – Elfúló hanggal, a számra tapasztott mocskos tenyér alól is továbbmondom. – Ne-m-i-gaz. – Az erőszakos ujjak a számba hatolnak, a nyelvemet keresik. Nincs más választásom, harapok. A vér sós melege ínyemre fröccsen.

– Auúúú! – Vörös az, most látom. Sérült kezét a másikba fogja, és fél lábon ugrál. – Harap a szemét. – Vajda továbbcsavarja a karomat.

Fejjel a kapu deszkapalánkjának szédülök. Homlokomat fölhorzsolják a szálkák. Taknyom, nyálam, könnyem összekeveredik az orromból szivárgó vérrrel. Térdre esek. Vajda lehajol hozzám, a lehelete cigarettabűzét megismerem, és újra a fülembé ordítja.

– Mi győztünk!

– Nem! – tiltakozom kétségbeesve, mintha bármi is múlna ezeken a szavakon. Most már mind itt vannak körülöttem, és miközben belém rúgnak egyet-egyet, kórusban kiabálják az igazukat:

– Mi győztünk! Mi győztünk! Mi győztünk! – Fölállok. Egy ököl zúdul felém. Sikerül elugranom. Nagyot döndül a kapu. Odabentről ajtócsikorgás a válasz.

– Mi az, nem tudod kinyitni? – kérdezi nagyapám. –
Megyek már! – kiáltok vissza. Hátamat a kapunak vetve
még utoljára körülnézek. Üres az utca, mintha mindazt,
ami eddig történt velem, csak képzeltem volna.

Egy-egy árny mintha meg-megrebbenne azért valamelyik távoli, homályos utcalámpa fényköréből kibukva, egy-egy trappolás mintha fölhangzana, aztán elhalna a hepehupás köveken, de ez sem biztos. A hideg mintha egyenesen a csillagos égből szállna alá. Egyre valószínűlenebb, ami történt. Ha nem fájna a szorítások, az ütések nyoma, magam se hinnék magamnak. Nyitom a kaput. Odafönn zörögnek a diófa ágai. Lehajtom a fejem, a föld kopott filmszalagja akadozva megindul, megáll, indul, megáll. Apró ágak hullnak a földre. Megroppan egy fagyott göröngy a talpam alatt.

8

A csöngő hangjára mindenki vigyázzállásba dermed. Az izmokban a féligkész mozdulatok feszültsége vibrál, szinte lehetetlen engedelmeskedni, mégis mindenki megteszi. Nem sokáig kell uralkodni magunkon, fölharsan a második, kettős csöngetés, amely a sorakozót jelzi. Lihegve, porosan, lökdösődve keressük a helyünket, állunk be mind a sorba. Senkinek nincs bérelt helye, mindenkinek meg kell harcolnia külön-külön a sajátjáért. Fölsorakozva minden osztály tanári fölügyelet mellett vonul be a saját tantermébe. Csak mi maradunk kint a lassan szemeregni kezdő esőben.

Oroszóránk lenne, de a tanár, Krinolin sehol.

- Tudod a ragozást?
- Úgyis elmarad az óra.
- Ezt meg honnan veszed?
- Krinolin beteg.
- Honnan tudod?

- A tanáriban hallottam.
 - Hogy kerülsz te a tanáriba?
 - Hallgatózott.
 - És aztán, mi közöd hozzá? Be akarod sügni?
 - Spicli!
 - Lényeg, hogy elmarad az óra.
 - És ha valaki helyettesít?
 - Ugyan már, az egész iskolában senkise tud oroszul.
 - Krinolin se – kontráz valaki hátulról. – Néhányan elröhögik magukat, de aztán hamar észbe kapnak, s abba-hagyják.
 - Most elmarad, vagy nem marad?
 - Honnan tudjam? – A vitát a becsöngetés zárja le, a hármás csöngőszó, amely az órák kezdetét jelzi.
 - Ittfelejtettek bennünket! – ironizál valaki. Néhányan megint nevetnek, de ezek a nevetések már óvatosabbak, mint az előbbieik.
 - Ha tényleg beteg volna, csak tudnák a tanáriban, és szóltak volna, hogy menjünk haza – elmélkedik valaki a jól tájékozottság pózában tetszelegve.
 - Még jó, hogy te ilyen okos vagy!
 - Ha nem volna semmi baja, már itt lenne.
 - Elütötte a szódáskocsi.
 - Vagy a villamos.
 - Hahaha, hehehe. Hahaha, hehehe.
 - Mi van, rajtam röhögtök? – Már verekednek. A sor fölbomlik. A harsány üvöltés betölti az udvart, de senki nem figyel ránk.
 - Elmaraaad! Elmaraaad! Elmaraaad! – harsog az öntelt diadalordítás.
 - Csönd legyen, marhák, meghallja valaki és kijön.
 - Bújjunk el!
- Mintha álmodnék, annyira bizonytalan minden. Ez a föl ismerés leforráz. Most már dacból is elfordulnék mindattól, ami körülvesz, de hát hová? Ez a hely itt, a budi mögött, a kerítés szélvédett enyhelyében, az udvar leghátsó magas-

latán alkalmasnak látszik. Szél zúgatja a napsütést, és messze látni, túl a kerítésen, egészen odáig, ahol a macskaköves út a templom felé kapaszkodik. Az úton a kivénhedt bazaltkövek hepehupás, varacskos mintázata, az ijedt hadonászásba fagyott akácfák csonk-csontvázai. A levegő nagyítóüvege rájuk tapad, és fölmutatja minden esendő hibájukat sorban. A kék ég, a szürke úttest, a színes házfalak fölületéből ömlik a fény.

Egy hórihorgas, valószínűtlen figura csetlik-botlik a lejtőn lefelé, végtagjai, mintha a nagyberki vásártér bábmotogatója rángatná őket, olyan riasztó extázisban kalimpálnak. Először föl sem ismerem, ki az, aztán meg már, amikor igen, kínosan letagadni szeretném azt, ami nyilvánvaló. Szólni mindenesetre nem szólok senkinek, mégis futótűzként terjed a hír:

– Jön, ott jön Krinolin, ott!

– Hol?

– Hát nem látod?

– Miért, látnom kéne?

– Ide gyere, innen nézd!

– Tényleg.

– Dehogyan, ez nem ő.

– Hát ki?

– Nem tudom, de valaki más.

– Ki más volna, ki jár ilyenkor az utcán?

– Csakis ő, Krinolin, megismerem.

– Krinolin! Krinolin! Krinolin! – röppen föl a csodálkozó fölismerés egyszerre több irányból is. A kopott lódenkabát önálló táncot jár a lobogó szélben. Az arc a fölhajtott gallér mögé merül. Ez a gallér nem a hideg ellen véd, az biztos, túlságosan is szellős ruhadarab ahhoz. A túl hosszú, szürke pantalló rácsúszik a cipő fejére, a harmonikarácok megtorlódnak, majd kisimulnak a bizonytalan lépések ütemére. Krinolin magatehetetlen bábuként, kiszolgáltatottan bukácsol a bazaltszürke buktatókon, mintha minden megveszekedett igyekezete ellenére folyamatosan

egyhelyben járna. Az az érzésem, ha akarnám, egyetlen, nem is túlzottan erős mozdulattal lepöckölhetném az úttest fölszínéről, akár egy hangyát, eltűnne a délutáni napsütés békés gyomrában, és nem merülhetne föl soha többé. És tényleg, behunyom a szemem, és kinyitom, és már nincs sehol.

A következő pillanatban azonban előlép ugyanazzal a töretlen botladozással egy oszlop mögül és folytatja tovább az útját. Hová igyekszik ilyen elvetemülten, mint valamiféle hírvívő, és miért? Nem, egy egyszerű óraadó tanárban nem dolgozhat ekkora küldetéstudat, ébred föl bennem a kétely. Azonban ahogy közeledik felénk, egyre gyorsabbak és egyre biztosabbak a nemrég még túlontúl kétségbe vonható léptei. Kivillan az arc a gallér mögül, a savószínű, félénk szempár kapkodó tekintete. A lázas lehelet szalagja hosszan kanyarog a szélben. A sietség nem-hogy gyorsítaná, egyenesen lassítani látszik közeledését. Ő semmit sem vesz, nem is vehet észre ebből az optikai csalódásból, amely kizárólag csakis az én szemszögemből érzékelhető.

– Jön Krinolin! – A kiáltás most már egyszerre hangzik föl minden torokból, azokéból is, akik semmit se látnak. Úgy roppan át a jegesen tiszta napsütésen, mint egy repedés. Ő pedig újabb lendületet vesz. Már fut, a hibás fogakról lehúzódik az ajak. Pára merevül a tekintetre. – Hajrá, Krinolin! – Úgy zeng az udvar, mint egy stadion lelátója.

Elfog az undor. Én a helyében biztosan nem csinálnám tovább. Nem törődve fegyelmivel, a kirúgatás leselkedő veszélyével, itt hagynék csapat-papot, visszafordulnék, hazamennék, begyűjtanék a kályhába, hallgatnám a tűz barátságos duruzsolását. Minél tenyérnyibb volna a szoba, annál hamarabb melegedne be. Elővennék egy jó könyvet a végtelen orosz sztyeppéről, a süvítő hómezőkről, Párizsról, bármiről, és elaludnék fölötte. Ő másképpen dönt. Eszeveszett indulattal lohol egy idegen álom szülte, teljesen kétséges megérkezés felé.

Döngve nyílik a fakapu. Idáig hallani, ahogy kilöki a folyosó az udvarra a dörejt. És be is csukódik ugyanígy. Vigyázva a rendtartásra, Krinolin rántja be maga után. A magányos léptek egyenetlenül, bicegve kopognak a cementlapokon. Hunyorogva lép ki az udvarra, néz szembe velünk. Csönd van. Elhallgattunk. Áll. Mi is. Várunk valamire. Nem nézünk egymás szemébe. Kerüljük egymás tekintetét. Lopva mégis szemügyre vesszük egymást. Szürke, csíkos flanelingéről hiányzik a felső gomb, s lehet, hogy még a következő is. Az ing gallérja szét van gyűrődve. A melle szőrös. Ősz szőrszálak meredeznek elő az ing hasadékaiból. A karja lecsüng, a fejét előrelógatja. Kabátja szárnyát szétfújja a szél. Az esendő, vékony test lelepleződik. Elfog a szégyen. Félrefordítom a fejemet. Nem nézek oda, de mindent látok. Akárki intézi így, nincsen jól. A hasa is kilátszik egy másik hiányzó gomb helyén. Helyette is érzem a levegő jeges harapását, ahogy átüt az izzadságon. Most egy egészen szemérmetlen mozdulattal a nadrágjáért nyúl, visszahúzza a derekára s belegyűri a kilógó inget, mintha senki se látná. Lehajol, megköti a cipőfűzőjét. Mennyit fáradt, hogy rendbehozza magát, és mégis ugyanolyan rendetlen, mint amikor érkezett. A rendtelenség a lényéből sugárzik, és csinálhat akármit ellene, nem tudja kivédeni.

Áll, néz, nem szól semmit. Az ajka lila, nem lehet tudni, a légszomjtól vagy az izgalomtól. Beharapja. Amikor kiengedi, látszanak rajta a fehér fognyomok. Fölemeli a fejét, a nyakát előrenyújtja, mintha csodálkozna. Az nem lehet, hogy még most se látja, ami előtte van, az udvar zavaros képét: az ismerős kerítéseket, a port, az árnyékszék palánkját és minket, egyre sűrűbbé verődő rajunkat a nyárfa-törzs körül.

– Sorakozó! – nyögi ki végre bizonytalan hangon a szokványos vezényszót. Mi mintha meg sem hallottuk volna, nem mozdulunk. Nem lepődik meg a sikertelenségen. Fáradt egykedvűséggel, mint aki előre számított a kudarcra,

megismétli a vezényszót: – Sorakozó! – De most már szinte csak magának mormogja a földre. Vár. Aztán mintha ismét motyogna valamit. Valamit, amit senki sem ért. Nevetés hangzik föl, pedig a helyzet egyáltalán nem nevetséges. A nehezén túl volnánk, vonulhatnánk be az osztályba, a szokványos rend azonban most valahogyan mégsem akar összeállni.

Közelebb lép hozzánk, megpróbál egyenként mindenkinek az arcába nézni. Zavartan a kerítésig hátrálunk, hátunkat palánknak vetve, azonban már nincs tovább. Belátva vereségünket, szabályszerűen fölsorakozunk késszen arra, hogy bevonuljunk az osztályba. Krinolin azonban úgy ítéli meg, ennek még mindig nincs itt az ideje. Valaki kinevette, és ezt a sértést most azonnal meg akarja torolni.

– Ki volt az, aki nevetett? – kérdezi eltorzult hangon, amely hang leginkább a kígyósziszegésre emlékeztet. Senki nem válaszol, az osztály mintha összeesküdött volna, makacsul, összeszorított szájjal hallgatunk. Mindenki külön-külön, de ezek a magányos hallgatások összeadódva már-már fenyegetéssé tornyosulnak. – Reakciós banda – mondja Krinolin félig-meddig csodálkozva, és egyáltalán nem fenyegetőzve, inkább magának, mint nekünk. Tekintetéből azonban csak úgy süt az engesztelhetetlen gyűlölet. Most már mindnyájan tudjuk, érezzük: nincs bocsánat, nincs visszaút. Végigsétál a lassan mégis, már-már önakaratára ellenére kettes sorba rendeződött osztály mellett. Még a sor közepénél sem tart, amikor váratlanul fölkiált. Diadalittas hangjából a fölfedezés boldogsága sugárzik. – Te voltál az, te ott, hátul. Lépj elő, gyere ide! – Dömére mutat, neki integet, de Döme nem mozdul. Próbálja kihasználni azt a látszólagos előnyt, hogy Krinolin nem emlékszik a nevére, és így szabadon tekergetheti a nyakát, nézelődhet jobbra-balra, előre-hátra, mintha fogalma se volna róla, kinek van címezve a fölszólítás. Mikor a sokadik „ide hozzám” sem vezet eredményre, Krinolin maga lódul neki,

hogy kiemelje az értetlenkedő bűnöst a sorból. Leng a zöld lódenkabát szárnya. A csapzott, szürke haj félrelebben a homlokából. A homlokráncok fölfutnak szinte a koponyára. Döme még mindig az ártatlant játssza, hagyja Krinolint, hadd érjen egészen közel, s csak az utolsó pillanatban ugrik félre, amikor a fölfokozott lendületet a támadó már nem tudja visszafogni, s nekicsapódik a falnak. Lever egy-két föllaskásodott vakolatdarabot, a meszes, homokos por a kabátjára ragad. Bosszúsan ezt próbálja letisztítani, de aztán észreveszi magát, milyen nevetséges helyzetbe került, s hogy kivágja magát, újabb rohamra indul.

Döme ekkor már kiszökve a sorból, árkon-bokron túl van, ide-oda cikázik, hol a nyárfa törzse, hol a budi deszkapalánkja mögül kukkant elő vigyorogva, minthacsak csalogatni, ingerelni akarná Krinolint, gyere, kergess, fogj meg, ha tudsz. És Krinolin megy, fut, rohan. A ziháló tüdő azonban nehezen bírja a szokatlan igénybevételt. Háromszor is körülrohanja a vécét, de Döme sehol. Rogyadozó térdekkel igyekszik vissza hozzánk, az eltorzult arc kétségbeesést tükröz.

Döme közben megelőzve őt visszatért a sorba, amely ekkorra már sokkal inkább egy zivatar elől összeverődött nyájra, semmint párokba rendeződött iskolai osztályra hasonlít. Döme valahol középen, a rémülten egymáshoz szorult sűrűben bújik meg. Krinolin nem vette észre Döme visszatérését, nem is köztünk keresi, tekintete folyton az udvart pásztázza, éberén figyel, nem bukkan-e elő valamelyik fatörzs mögül, a vécé palánkjának rejtekéből, a kerítészugból. Nehezen emészti meg a kergetőzés kudarcát. Tehetetlenül vergődik az önmaga állította csapdában. A cérnavékony, komikusan görbe nyakon egy mindenre elszánt, ugyanakkor komikusan elrajzolt arc fintorog. Harag gyűri kifejezéstartalan csomóvá a ráncokat. Nincs merszünk bevárni. Mintha összebeszéltünk volna, szinte parancsszóra szétrebben az egész osztály. Ki erre, ki arra.

Fölismerhetetlenül elkeverve a körberohanás jótékonyan szédítő kábulatában, keressük a föllelhetetlen menedéket.

Hátamat a kerítésnek vetve próbálom visszanyerni elveszített egyensúlyomat. Nehezen térek magamhoz. Itt ér véget, vagy itt kezdődik minden, a bizonytalanság kellős közepén? Borzongató nyomokkal kezdődött, valahol ott, a születés előtti idő homokjában. Az udvar motollaarca vigyorogva hajol fölém, mintha csak azt lesné, mit szólok hozzá, amikor kiderül, egyedül maradtam, a fölvert porban minden elveszett. Az üres udvar megbocsátón ásít felém.

A folyosó most okádja vissza a csattogó lépések zaját. Mint egy csorda, úgy özönlik be az osztály a tanterembe. Ők bent vannak, én meg idekint maradtam. Az ijedség könnyűvé tesz. Meglódít, de nem tudom, hová, mi felé rohanok. Szerencsére a folyosó homálya akaratom ellenére is beszippant.

A bedörrenő ajtó zajának visszhangja még a falak között lüktet. Tenyerem végigsimít az olajfestékes fal sikamlós fölületén. Térdem a csorbult kövezetre csuklik. Elesem. Fölkelek. Nem érzek fájdalmat. A véres nyirok gyöngyei mégis megjelennek a horzsolásban.

Egy darabig tétozva állok a csukott ajtó előtt, aztán kénytelen-kelletlen elhatározom magamat, s egy „mind-egy, mi lesz” elhatározással lenyomom a kilincset. Rendre vártam, vigyázban álló osztályra, s arra, hogy Krinolin dühödt, számonkérő tekintete fogad. De nem, szerencsére minden másképp történik, teljes a zűrzavar, senki se figyel rám, így hát nyugodtan eltűnhetek a zavarosban, beülhetek a padomba, s onnan figyelhetem, mi történik.

Az osztályon furcsa zavarodottság uralkodik. A tébolyodott vitustáncot abbahagyták, mindenki a helyére sompolyog, mintha némi büntudat is megcsillanna egynémelyek tekintetében. Krinolin a katedrán áll, két kézzel markolja a szék háttámláját, mintha azon gondolkodna, ne hajítsa-e találmomra közénk. A zaj csak bizonytalanabbá válik, de

nem marad abba. Krinolin zöld szeme tétovázva mered ránk. A kabát, az iskolaszerte híres, bokáig érő zöld lóden még mindig rajta van, nem volt érkezése levetni. Most lép a fogashoz, veszi le a kabátot, akasztja föl. Háttal áll. A zakója alól kilóg az inge. Rosszul tűrte be az imént vagy kicsúszott megint? Visszafordul, de nem néz ránk. Leül a székre, az asztalra könyököl, arcát a tenyerébe temeti. Zsíros haja kétoldalt a fülére omlik, közepén kilátszik a koponya vöröse. Nem foglalkozik velünk.

Valahogyan azért magától is helyreáll a rend. A csöndre aztán ő is fölneszel. Csodálkozva hordozza végig tekintetét az osztályon. Az osztálykönyv után nyúl. Fölemeli, mintha csak a súlyát méregetné, aztán kinyitja. Rendhagyó órakezdet, se jelentés, semmi, az okvetetlenkedő hetest egy kézlegyintéssel helyreintí. A neveket böngészi. Csak nem feleltetni akar?

Zuhanok. Az álom lejtője ez vagy valami más? A következő pillanat túl közel van, és képes lecsapni bármelyikünkre. Csak ne én legyek az, könyörgöm! Becsukódik az osztálykönyv. Krinolin előrelép, egészen a dobogó pere-méig, miközben a könyvet odadobja az asztalra, csak úgy porzik. Nyikorog a deszka. Úgy áll meg, hogy csak a sarka marad fön-n a dobogón, talpa a levegőben lóg. Ingadozva keresi az egyensúlyt. Mereven néz előre. Úgy érzem, egyenesen az én szemembe. Tudom, hogy nem így van, ez csak rögeszme, kiver a hideg veríték akkor is.

– Gyere ki! – mondja, és határozottan Dömére mutat.

– Én? – horkan föl sértődötten Döme. – Aztán minek?

– Felelni – mondja Krinolin magától értetődő hangsúllyal. Döme azonban nem mozdul. Nyugtalan mozgolódás támad. Várunk. Mi lesz? Semmi? Ebbe mintha Krinolin is beletörődött volna, látszólag céltalanul hintáztatja magát a katedra szélén, aztán egyszerre ledobban a padlóra. Nem lehet eldönteni, akarattal-e vagy véletlenül. Járkálni kezd föl-alá az első padsor előtt, már-már leheletközel. Idege-sítő sétáját hirtelen szakítja meg. Dömére mutat, aki

tüntetően hasal a hátsó padon, mintha aludna. – Gyere ki! Nem hallod?

– Nem megyek – morogja Döme anélkül, hogy változtatna a testtartásán.

– Nem?

– Nem!

– Hát ezt meg hogy képzeled, te pizszok? – Erre már Döme is fölemeli a fejét. Nem néz Krinolinra, oldalt fordul, s így jól láthatom az arcát, amelyen nyoma sincs félelemnek vagy izgalomnak. Csodálkozással tölt el a fölfedezés, vigyorog. Barna arcából, amelyre az izzadsággal elmázolt por rajzolja ki kosz-színű márványerezetét, kivilán sárgásfehér fogsora.

– Mit mondtál? – sziszegi sértett elszántsággal tegezve le Krinolint. Nem azért, hogy választ kapjon, csupán a saját fölháborodásának próbálva hangot adni. És megindul a katedra felé. Krinolin már-már örömmel nyugtázza, hogy sikerült úrrá lennie a helyzeten, engedelmességre bírnia a lázadó diákot. A kicsi, tömör test végigviharzik a két padsor között. Mint egy darab kő, olyan erősen, olyan egykedvűen zuhan előre, leszegett fejjel, pontosan Krinolin gyomrának. Krinolin, mivel nem érti, mi történik, nem is védekezik. Összecsuklik, mint egy rongybábu. A pillanatnyi döbbent csöndet ágyúlövés erejű diadalordítás követi.

A röpködő karok, a hullámozó hátak, az ingó fejek között tekintetem kíváncsian keresi a rést. A tábla előtt hideg, semleges fény. Krinolin a tábla krétatartójába kapaszkodva próbál lábraállni, de nem sikerül neki. A térdére görnyedve visszacsuklik a padlóra. Döme sehol. Szítál a por. A kép csak egy pillanatra merevül ki eléem, azonnal darabokra szaggatja az osztály nem szűnő tombolása. Úgy érzem, engem is elragad, belekényszerít ebbe a viszolygató szenvedélybe a környezet, már-már megadom magamat, megszedít a fölbujtó mélység, vonzása azonban, még mielőtt egészen kiforgatna magamból, távolodni kezd.

Krinolin közben újabb és újabb reménytelen kísérleteivel bajlódik: szeretne fölállni vagy összeesni végleg. Egyik sem sikerül neki. Na, talán most. Fölemelkedik. Csaknem egyenes, de a keze még mindig a gyomrán. Elindul. Megtántorodik. A kilincs után nyúl. Nem éri el. Tenyere az ajtó lapjára tapad, a vékony ujjak lecsúsznak a sima deszkán, miközben követik a keret mélyedéseit, s fönnakadnak a díszítés rovátkáin. Aztán amikor már semmi támasza sem marad, a padlóra kucorodik, majd magatehetetlenül oldalra dől. Az eltorzult arc mintha hányást gyúrne le. Látszik rajta az elszánás, de még nem rugaszkodik neki az újabb menekülési kísérletnek. Rájött, hogy takarékoskodnia kell az erejével. Az alkalmas pillanatra vár, hogy senki ne törődjék vele. És ekkor sikerül elkapnia a rézkilincset, kisurrannia az ajtón, amely halkan csukódik be mögötte. Örülök a sikerének. Fölugrom, rohajok, előre, vissza, gyerünk, tovább! De jó is! Hol kalimpálsz? Győztünk, és Krinolin is megszalta!

Föltépődik az ajtó, olyan zajjal, amely a legkábább önkívület ködét is áthatja. Nem tudjuk, mi történt, mi történhetett, de elcsöndesedünk, abbahagyjuk az ünneplő diadalordítást. Üres lett minden. A falat zsíroskenyér és almacsutkafoltok tarkítják. Puskás tanár úr, igen, ő az, kívárja a hatásszünetet, és csak utána lép be. Végignéz rajtunk. Kutató tekintete ide-oda siklik, meg-megáll egy-egy arcon, aztán unottan továbbkeres. Széles ajka megvetően lebiggyed, még jó, hogy le nem köp bennünket.

– Vigyázz! – ordítja el magát teli torokból, mint egy kiképző őrmester. Összezsattannak a cipősarkak, s a tenyerek a combokra csapódnak.

Balról az álmok városa. Jobbról egy másik, még ismeretlenebb világ. A deszkán lecsorog a vasalás rozsdája. Egy férckötelen esőitatta fölírással tábla lóg: Zárva. Mégis az az érzésem, ha akarnék, minden akadály nélkül beléphetnék a falak mögé, és olyasmit láthatnék ott, amiben még soha senkinek nem volt része. Mégsem teszem. Mit kezdenék

mindazzal a sok titokkal, amelyeknek kénytelen-kelletlen a nyitjára kellene ébrednem? Csak bajt okozna a sok fölösleges tudás, nekem is, másnak is, mindenkinek.

Puskás javában rója a padsorok közét, hogy ellenőrizze, ki hogyan hajtotta végre a parancsot. Egyelőre mindent rendbenlévőnek talál, nem kell senkit megbüntetnie.

– Karokat föl! – adja ki az újabb parancsot, de most már nem kiabál, szinte suttog, úgyhogy a szájáról kell leolvasnunk a kívánságát. Mégis furcsamódon mindenki érti és mindenki engedelmeskedik neki. Nem meri senki leengedni a kezét. Nem a büntetéstől félünk, egyszerűen nincs más lehetőségünk, mint az engedelmesség. Pedig a föltartott karok meg-megremegnek, az arcokon a fáradság grimasza rángatózik. Ő pedig még szorosabbra húzza a kényszer csavarját. – Békaállás! – mondja, és a félreértések elkerülése végett meg is mutatja a gyakorlatot. Aztán cifrázza is: – Rogyasszátok be a térdeteket – magyarázza –, de csak félíg. Így nehezebb – teszi hozzá csúfondárosan. – Most mutassátok meg, mekkora hősök vagytok! – Ezt a testhelyzetet is megmutatja. A nyakkendője megoldódik, félrecsúszik, a zakója szárnya szétcsapódik, mellén kilobban a fehér ing, hanyagul minden összevissza, de senkinek sem jut eszébe, hogy kinevesse. Az arcokon bizalom és férfias elszántság. Ez igen, ez valódi próba, ezt ki kell állni! A megkínzott izmok azonban hamar elküldik a tiltakozás fájdalmas jeleit az agyba, a bőr alatt a tejsav csípős árama zsi bong. A legkisebb mozdulat is mintha homokot csikordítana meg az ízületek között. Látom a padtársam arcát, a vonásai ismerősek, de nem ismerem föl mégsem. Szinte a semmibe távolítja a kín. A kín, amely nemcsak megkínoz, meg is aláz, de amelynek alattomos győzelmét, bármekkora diadalt aratott is rajtunk, nem merjük bevalani nemhogy egymásnak, magunknak sem.

Zsebetett kéz, papíralarc. Puskás nem is örül a győzelemnek, látszólag teljesen hidegen hagyja. A gondolatai valahol egészen másutt járnak.

És én, hol vagyok én? Csupasz ágak a téli szélben, hajszoltságom hieroglifái. Azért itt is van zug, hajlat, amit ismerek. Egy lehajló ág kérge az ujjamhoz ér. Elengedem. A visszamaradt lendület sokáig ingatja ég és föld között. Az érintés minden emléke bőrömben lakik, megőriztem az ezernyi hajlat nemlétező titkát, s velük, tőlük megtévedve megyek tovább. Éppen a megízlelt otthonosság döbbsen rá, hogy eltévedtem. Talán az első lépés a kezdet kezdetén ezt jelezte. Magára, a végzetes cselekvésre nem emlékszem. Talán majd egyszer eljön az idő, és megismétlődik ugyanaz. Hajam a homlokomba hullik. Lábamban és karomban remegés bukdácsol. Az idő hidegen, vadul folyik valahova. És érintés nélkül hagy el. Hirtelen, mint a megvetés, kinyílik az ajtó, aztán becsukódik. Remeg az üveg.

Ha kellő figyelemmel gyűjtöttem volna össze s őriztem volna meg a részleteket, és most mindazt tudnám, amit nem tudok, biztos lehetnék a dolgomban, de nem vagyok. Elmulasztottam valamit, s hogy nem tudom, hol és mikor, ez nem változtat a tényeken. Tekintetem sietve igyekszik pótolni, amit még lehet, s közben olyasmikbe kap bele, amiket semmiképpen sincs hatalmában véghezvinni. A tárgyak egymásra siklanak, szétszóródnak s fárasztó ürességet hagynak maguk mögött. Ürességet, amiről azt sem tudhatom, hol van, és hogy mit mitől választ el. Bennem? Magamat magamtól? Ez is egy lehetőség, ha nem nyilatkozik meg, ha ott lappang mélyen az idegek hatalma alatt, akkor is.

Egyetlen pontra figyelek, s igyekszem megtartóztatni minden mástól magamat. Az embert sohasem engedik el a kötöttségek egészen, még amikor megtagadják, akkor se. A réz szemcsés, sérülésektől megviselt fölülete éppencsak megmutatkozik, és elrejtőzik máris. Egy résnyi fény a múlt hordalékán. A tanterem hiányos világosságában valami megsemmisül. Mintha nem erre vártam volna. Olyan homályos minden. A jövőt hívom, mintha nem törne rám kéretlenül is biztosan.

Puskás még mindig rajtunktartja a tekintetét, de már mintha enyhülne benne a szigor. Az ajtó felé fordul, amilyen tétova kaparászás hallatszik. Az ajtóhoz lép, kinyitja. Az ajtónyílásban föltűnik a búbján kopaszodó fej. Egy régi seb lila forradása. Krinolin.

Izmaimban már leülepedett a régi fájdalom, de most mintha megint fölbozsogna. Már lemondtam az apró meszterkedésekről, amelyek arra irányultak, hogy könnyítsek a helyzetemen. Rengeteg időt elfecséreltem velük, és mégsem jutottam semmire. Az erőszak jelenléte, úgy látszik, könnyíti a szenvedést. Úgy is ki kell várnom a végét, s akkor tényleg megtudom, mi lesz.

Minden akkor csúszik ki érzékeim közül, amikor a legérdemesebb volna megtartani. Hallani, beszélni, látni, fül, szem, száj kevés. A fájdalom így is, úgy is fogva tart. Nyomasztó súlyokat cipelek. S ez még mindig könnyebb, mint a szabadulás. Először a karomat szeretném visszakapni a parancs fogságából, de nem megy, alig jutok egy-két lopott moccanásnál tovább. Látom, a többiek is beharapott szájjal, összeráncolt homlokkal hasonló elszántsággal küzdenek a „nem tudják, mi” ellen. A bokámat próbálom puhatolózva ide-oda mozdítani, aztán a térdemet, a combomat, amely, akár az izzó vas, gyuladt görcsbe rándulva lüktet.

Az ajtórésben valóságos vita kezd kibontakozni. Puskás mintha egyenesen mellbetaszítva tessékelné ki az osztályból Krinolint. Dulakodásról csupán a kettejük közötti erőkülönbség miatt nem beszélhetünk. Mögöttük föltáruul végre, és beásít a folyosó fekete torka. Mielőtt mindketten eltűnnének benne, Puskás még visszalép.

– Pihenj! – mondja, és szánakozva néz végig rajtunk. A kilincs kialvó, sárga csillogása figyelmeztet valamire, de mintha magunk se tudnánk igazán, hogy mire. A részletek egymás hátára torlódnak, mintha máris az emlékezet poros lomtárában hevernének. Torkunkat a fájdalom panaszhangja köszörüli. Auuú! Aztán a csönd borotvaéle

metszi el. A padokra roskadva boldogan nyeldekeliük a szabadság ideiglenesen megváltó lélegzetkörtait.

Egy álom kezdete. Igen, ez volt, legalábbis úgy emlékszem rá, mintha ez lett volna. Szögesdrótokat ingatott a szél. A távolban, a füstölgő réten tankcsapdák keresztjei álltak. Mindezt mintha szemcsés üveg alatt láttam volna, egy akvárium vizében. Itt-ott robbanások böffentek föl a súlyos föld alól. Mindez azonban mintha nem zavarta volna a mozdulatlanságot, a kikristályosodó csöndet.

A visszafojtott lélegzet bennem még most is a múlt keserűségét őrzi. Hiába, hogy itt minden más, új az ég, és új a föld is. A kibontakozó mozgás még benne szunnyad a mozdulatlanságban, de nem sokáig. Zárt ablakok. Akvárium mögötti évek. Megnyikordul a szék. Egy repedés, amely a lélekbe hasít. A látóhatár cikcakkja, a felhők lobbanása feledtető forgásba szédül, hasonlóan az ébredéshez. Békétlen, poros út. Görhes lovak teher nélkül caplatnak föl a hegyre. Vizelni megállnak, de igazi szükségüket útközben végzik el.

Röpülőgép zúg. A zúgás elhalkul és fölerősödik. Légi-riadó. Gyerünk a feszült megkönnyebbülés alagútjába! Elfogadom boldogan, amit a segítő karok nyújtanak. Poros szőlőíz fénye ajkam élén. A távolban apró pontok. A figyelem nehézkes bakugrásai keresik, találják meg és veszti el az irányt. Se alakjuk, se hangjuk nem árulkodik még másról, csak arról, felénk jönnek. Ha lesz idő, merszed kívánni az alkalmas pillanatot, könnyen fölismerheted őket. Nem kell különösebb szakértelem hozzá. Most már nincs visszaút, azalatt is közelednek, amíg másra gondolsz. Fölnyilall a torkolattűz. Sárga selyem hasad el. Mintha egy hosszú út érne véget. Megérkeztünk, mondom, és nem nézek vissza. A padló tele van napraforgóhéjjal,

mintha egerek lakmároztak volna a szobában. A levegőben puskapor és korom íze.

A füstös, barna fénykőd alatt férfiak serénykednek. Sisakjukon a robbanások lüktető üteme visszfénylik. A kerítések mögött, az ablakok zugában arcok. Hátország. Aztán újra a szél süvít, fegyverek ugatnak. Szemben, és most már egészen közelről, hogy semmi kétség ne férjen hozzá, az ingó szögesdrótok. Egy sisak kopár gömbje. Puffanó posztózsákban a test: a törzs és a végtagok. Suttogások, székrecsegés korbácsütései a sötétben. Nem nézek oda.

A föliratokat mindig kicsit késve olvasom el, néha egészen le is maradok róluk. Az öröm győzedelmes villámfénye, a zene egyre bőségesebben ömlik. Hagyom, folyjon át rajtam, mossa el, ami az útjába kerül, minden kételyt, minden fájdalmat mosson ki belőlem. A váratlanul visszatért csöndben kerekre tágul a szem. Hótalp siklik a ritkás erdőben egyre mélyebbre a havas homályba. Nevetés békéje, nyílt láng köré hintett beszéd. A gallér prémje érzékeny női ajak köré gyűrődik. Könnyek. Korty és ringatás. Kitérők sokasága az elkoptatott időben. A föld csücskébe harapsz. Menthetetlen. A székek támlái között átlövell a fény. A vetítés pászmájában porszemek cikáznak. Egy kilótt tank testéből tűz szivárog. A másokban még jár, zokog a motor, de csak az ég felé fordult kerekeket hajtja. Van, amelyik csövével fúródott a földbe. Az özönlő mozgás önmagát emészt, habzsolja föl. Recsegnek a székek, beszélgetés ébred a sivárságba szemérmetlenül belevilágító villany alatt, amely aztán egyszercsak váratlanul elalszik.

Főhadiszállás: lépcsők, oszlopok. Átvonul a vezérkar. Vállpántok, jelvények, aranycsíkok. Az asztalt, a falakat térképek borítják. Belép valaki. Fölgyüri az egyik térképet, egy másik van alatta. Támadások lázgörbéi, időpontok, csapatmozdulatok, erőátcsoportosítás. Lehajtom a fejem. A padló rései felém leselkednek. Jóleső por- és olajszagot lehelnek. Tüdőm megtelik az ismerős keserűséggel.

Végtelen tájon rohan a tekintetem. Szétáradó, hőmpolygó zene. Határtalan, tébolyult indulat járja át a világot. Megborzong a hátamon a bőr. A szél arcomba csap. Sorra maradnak el mögöttünk a fák. Kendők lobbannak ki a szélben. Tankcsapások és robbanások nyomai, lövészárkok. Az üres föld. Megcsillan a hajnali fény a göröngyökön. Bukdácsolva futunk. Az egyik forduló eltakar, a másik visszatérít. Vastag sár, tócsák, nedvességtől olajos ásonyomok a lövészárkok falán. Csönd van, csak odafönn zümmögnek a golyók. Ől széna egy beásott zugolyba vetve. Béke! Poraira? Igazságtalan. A hajnal már itt kotorász valahol egészen közel. Talál-e valamit? Nem valószínű. Azért kivilágosodik. Síkos lövedékek csúsznak be az ágyúcsövekbe. Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, itt ér véget a számolgatás. Egyszerre zúgnak, sivítanak föl, fúrnak át magukat a levegőn. Álmosan szökell föl a föld onnan, ahova becsapódnak. Göröngyök szakadnak ki a harctér amúgy sem ártatlan húsából. Egy kivilágított ablak cserepei. A fedezék ferde palánkja. Mindegy, jogosan vagy jogtalanul, a bosszú fölemésztí, ami elébe kerül.

Valaki fölugrik a halvány derengés alól, kilép a fényre, és előrerohan. Elesik. A fények és az árnyékok kavargása absztrakt vitustáncra vált. Filmszakadás. Fehér recseg bele a feketébe, és vissza. Sípólva ugranak elő önnön mélyükből az égő karikák. Közepükben az áramló köd mindent átlukasztó huzata. Aztán egyetlen láng nyelve nyal le mindent feketére. A nézőtérrel székek csattogása, kiabálás hallatszik. A gépházból ingerült káromkodás foszlányai röppennek ki a fejünk fölé. Zörög a szalag, ahogy befűzik. A kép még mindig nem képes kibontakozni a szakadások lyuggatott, kirojtozott villámszélei közül. A fekete egy kattanással átadja helyét az izzó fehér vászonnak. A fortyogás lassú ritmusa feszegeti ugyan, de sokáig ez marad, ez a merev, fájó fölszín a szemünk előtt. Aztán, mint egy előregedett papír, kusza, absztrakt rajzzá töredezik.

Mit védelmez a vakság előtt behorpadó távlat? Fekete az égbolt, és mégis világít. A dombélen föltüremlenek a láncaltapok. Alulról látom őket. Mint a gyík tokája, úgy remeg a ragadós, sáros acél láncaltap, alatta üresen pörögnek a kerekek, megmoccantani se képesek az indulás és visszabukás között imbolygó járműveket, amelyek aztán egy tettenérhetetlen pillanatban mégiscsak átbuknak a holtpontra, és mintha mi sem történt volna, unott nyugalommal gördülnek felém. Már nemcsak a párolgó olaj szagát, de a motorházból sugárzó meleget is érzem.

Menekülnöm kéne? A hanyatló életöszton nem segít semmiben. A szűkülő szem, a remegő gyomor, a bizsergő fejbőr, a táguló orrcimpa nem figyelmeztet semmire. Hátartalan üresség vesz körül. A senkiföldjén járok. A homok csaknem térdig ér. És minden igyekevése árá, hogy még mélyebbre süllyedjek benne. A szándékok, elhatározások most már semmit nem számítanak. Szó se lehet könnyről. A száanalomnak nincs helye a földön. A poros nyárfautról fölnezek az égre. Recsegve nyílnak szét s mutatják meg az égből kék fenekét egész tekintetemnek a százados törzsek. Valahol távolról szekér zörög, ostor pattogását hallani, a széna tetején egy lány ül és énekel. Köténye vásznát a térdére takarja. Homlokán por, tekintetét az ég nyeli el. Az ének abbamarad. Madarak rikoltoznak. Hűvösödik. Megjön az este. Vállamon az ing elnehezül. Aztán föllobbannak a zilált alkonyati madárszárnyak. Fázni kezdek. Mintha valami eddig még nem ismert, alig észrevehető fájdalom mozdulna meg halk roppanással a csontjaimban. Föl-földobott kő, amely visszahullva tojáshéjakat szét a homokfészek alján. Tenyerembe temetem az arcomat, a szememet behunyom. Elfogytak a lélegzet kortyai.

Nem akarom fölemelni a fejemet, nehogy újra rám omoljon a látvány. Nehéz, kattogó acél. Lüktetnek a láncaltapok, dörömböl a zöldre festett páncél, az ágyú csöve fáradtan füstölög. Hitetlenkedve tapogatom a csontjaimat. Magamba roskadva ülök a földön, és nem látok, nem hallok semmit.

Ha rám, ha öntudatomra volna bízva, képtelen volnék életbentartani magamat. Szerencsére nem kérdezi senki, mit szeretnék, elapad, fölpezsdül, hogy újra elapadjon, újra fölpezsdüljön magától bennem, körülöttem az élet.

Óvatosan, hogy zajt ne csapjak, fölhajtom a széket és elindulok a sötétben a kijárat felé. Dobálják le a zászlókat, amelyek egymásra hullnak, mint a hullák, hallani vélem eleven zuhanásukat, a selymek omlását, a nyelek csörömpölését. Mindez, a legyőzöttek megalázása már a hátam mögött történik. A becsapódó ajtó hiába választ el tőle, magába szív, fölfal a telhetetlen étvágyú látvány, amely ekkor már tulajdonképpen nincs sehol. És vége.

VISSZATÉRÉS

MISSALTA

ELSŐ RÉSZ

1

Csak a hó ferde csíkjai lesznek, csak a hó, az átlós éjszaka, semmi más, elszabadult jelei fejünk fölött egy belső cselvetésnek. És lent a megtoroklott kavargás. A széles lepedő előli a vonalakat, véget érnek benne. Bár érintések örökös tüze fertőzi, a hazatalálás éjszakája itt fehérbe fordul, érintetlen fehérbe. A kék-fehér szüzi világlása, máriaüvegre festett színei a meglepetés lázával oldódnak elő a vibráló éjszakából. Hova lett a karácsonyesti templom tompa zúgása, hova, amely valamikor, talán nem is olyan régen, egészen a csontomig közel volt? Hiába minden. Belül, testem fölfedhetetlen sötétjében az üresség terjed, és nem tudom tetten érni, hogy megállítsam, hogy másba kezdjek. Mintha az volnék, aki nem akarok lenni.

Nem folytatom a keresést, csaknem a bizonyosságig tudom, hogy mindabban, ami most befejeződik és elkezdődik, senki sem cselekedhet. A hópelyhek ide-oda cikáznak. Innen oda, vagy onnan ide? Mindkettőt egyformán elképzelhetem. Egyszer erre, másszor arra támad kedvem. A látvány közömbösen engedelmeskedik. És a végtelenné tágult este, amit félig a sötétség, félig a hóesés vibrálása teremt, ekkor záródik rám egészen. Az egyre elsötétülő kék s az egyre kivilágosodó fehér a bőrömhöz ér. Hideg és hideg, de van közöttük különbség.

Próbálj kívülről szemlélni mindent! Hadd hulljon, ahogy hull, a hó, pelyhei rendszertelen eredése hadd induljon mindig új meg új hullámokban a világ fekete ábrái ellen, hadd mossa el az emlékeztető foltokat a múlt látóhatárán,

hadd folytassa reménytelen, már-már vallásos ostromát ezért a csalfa, angyali fehérségért. Hiába, hogy ez a születés előtti ártatlan öröm soha nem térhet vissza, hatalmában tartja az emlékezetet mégis. Mintha minden, ami jelen van, önmagunk meghaladásának színhelye volna.

A felejtés a hulló hó erőszakosságával vesz körül, behatol nemcsak az inged, a bőrdő alá is. A sehonnan-sehova pelyhek ámulata egyszercsak váratlanul megszűnik, ugyanúgy, ahogy jött, ugyanolyan semmihez sem igazodó ütemben távozik. Most még azonban jelen van. A szél belekapaszkodik, hol a földre teríti, hol óriás vitorlává dagasztja. A város ott dereng e kiszámíthatatlan hullámmás mélyén. Az apró, vedlett külvárosi házak sűrűn sorakoznak egymás mellett. A tejszínű fény megcsillantja a sötét ablakokat. Csak itt-ott pislákol néhány épen maradt utcai lámpa. Minden küszöb alól, minden ajtórésből az alvás párája gomolyog. Közellétük attól olyan meggyőző, hogy jeltelen.

A dülöngő kerítések, a hámló vakolat, a betört ablakok, lógó kapuk otthonos világa átölel, és én nem vágyom semmi másra. Megyek, gépies léptek visznek a már annyiszor elvesztett úton. Tudom, hogy nem lehet, megpróbálom mégis azt hinni, folytathatom, amit már egyszer abbahagytam. Az utat széles fasor szegélyezi. Most látom csak, hol járok. Szorosan a járda mellett a kerítések. A házak az udvar mélyén megbújnak a hó függőnye mögött. A széles fasor fái egymásba fordulnak az út fölött, szél ingatja a fekete koronákat. Éppencsak egy kicsit. Talán nem is a szél, a fák maguk keresik egyensúlyukat ebben a szédült lebegésben. A hópelyhek hullámmzó áradása egy pillanatra sem szűnik, az ágakra is lassan vékony hóréteg telepszik. Mintha egyetlen kettős, fekete-fehér vonal kuszálódna képtelen sokrétű rajzzá a fejem fölött.

Lépések csikorognak az úton, mintha ez is a hóesés zenéje volna. Aztán elhalnak. A sarkon fekete árnyak. Jár erre más is? Kulcs csörren, kapu nyikordul. Alighogy elhangzanak, ezek a zajok is részévé lesznek a hópelyhek

szövőgyár-zümmögésének, átítatódnak az ingadozás, lengedezés képzetével, amely képzet magához hasonítja itt és most a létezés minden jelét, amelyet az érzékelés csapdája elfog. Az utca, mint egy alagút, úgy ásít mögöttem, ha visszanézek, látom, ahogy a gyér lámpafényben kirajzolódnó lábnyomokat eltüntetik a rájuk ülepedő hópelyhek. Előre kéne nézni, de az sokkal nehezebb. Az utca vége egészen belevész a szabálytalanul települt házak, imbolygó kerítések zegzugos rendszertelenségébe. Az összevisszaság itt már-már káosszá nemesül. Megtorpanok.

Végtelennek tetsző gyárkerítés józanít ki, de nem sokáig. Fölszívódik ez is oda, ahonnan váratlanul előbukkant, a hóesésbe. Megyek tovább. Szinte a lábam előtt hevernek egymás hegyén-hátán a házak, itt már a mezők illatának vékony erei is belekúsznak a gyári vegyszerszagba. Esetlen féltetők, ormótlan tűzfalak, pincelejárók, szalmával betömött ablakok, kihalt fészerek, deszkából tákolt kutyaólak kártyavár-rendszere nyeli el tekintetemet. Előszivárog, s mint a havas éjszaka egy bontvafelejtett szála, végigkígyózik a levegőben a vezetékes rádió hangja. Ott feszülnek a házak között és fölött a város szervezői, a villanydrótok és a villamossínek. Összefogják a széthullani kész halmazt, ami nyomban összeomlana, ha csak érintésnyire is sikerülne megráznia valakinek. A szél néha végigsöpör közöttük, de egy-egy letépett kapuszárnyon, kidöntött kerítésen, fölszakított tetőn kívül alig jelzi más az útját. S ezeket a sebeket is hamar begyógyítja a ház körüli tevésevés, vagy ha ez nem, hát a megszokás. Ma még káromkodik, de holnapra megjavítja vagy átlép rajta, aki közöttük él, így alakul a romlás, a pusztulás, az építés egymásratalálásából vagy egymástévesztéséből az otthonosság utánózhatatlanul egyszeri környezete, hogy csak néha lásuk meg, mert többnyire az unottság fényvesztett légköre bújtatja.

Az üres megállóban állok. A sínek ki-kibukkannak itt-ott a hó alól és fölfénylenek a lámpák ritka körében. Az

egyedüllét feszültsége, bármennyire is tiltakoznék ellene, magábaszippant. Körbe keringek a hatalmas pelyhek csiklandó érintése alatt, mint a dervis, beletúrok a hóba, és két tenyérrel szórom magam fölé, kinyújtott nyelvvel ízlelem, mint gyerekkoromban. Anyám rémülten kiabált utánam, én nevettem, akkor még nem ismertem a fáradtságot. Átázott a kesztyűm, a cipőm, a kezem, a lábam csupa víz, fázni kezdek. Ahogy csillapul a hóesés, úgy erősödik a hideg. Megélnékülnek a nemrég csaknem néptelen utcák, emberek, fekete árnyak ballagnak az egyre áttetszőbb, csillapuló havazásban, mintha templomba mennének. Nevetés, vidám beszéd foszlányai hangzanak föl a megbolydult álmok mélyéről, az elejtett hangok peremét leheletnyi visszhang vonja be.

Itt a villamos. Észre se vettem, olyan hirtelen csörömpölt elő a hó alól. Mint régen, én már fönn vagyok, mintha valamiféle szárny emelt volna, anyám mellettem áll, izgatottságtól remegő keze a vállamon. Apám még lenn van a peronon, de a villamost már elcsöngették. Egyik kezével a fogantyút markolja, a másikat visszahúzza a nehéz bőrrönd, de mire tényleg végigrándul a szerelvényeken az indulás lendülete, sikerül föltornáznia magát a legalsó lépcsőre.

– A kalapom! – mondja mérgesen anyámnak. Anyám keze kinyúl a csapóajtó fölé és apám fejébe nyomja a huzattól megbillent, elszállni készülő kalapot. Apám betolakszik az utazók sűrűjébe, s amennyire lehet, a hátsó sarokba húzódik, hogy valamelyest legalább védve legyen. A bőrröndöt nem meri letenni, nehogy az olvadt hó levétől szétázzon, s kihulljanak belőle a berki feketevágásból mentett, télen életet adó kincseink. Nyög a fogantyú a hurkák, kolbászok, szalonnák terhe alatt. Leguggolok és megérintem az ingó, olajos padlót, a sár hidege az ujjamra tapad. Beleenyúlok a nadrágom zsebébe, és odadörgölöm a rosszemlékű nedvességet. Fázik a lábam. Lökdösnek. Nedves, mocskos kabátok nyomódnak az arcomba. Senki sem törődik velem. Hirtelen megrohan a fáradtság, a kitaszítottság

érzete. Szeretnék eltűnni, fölszívódni az este álmában egészen, de nem lehet. Kilöknek, eltaposnak, ha nem vigyázok magamra. Az állhatatos döcögés összeráz, elkever mindent. A padló hosszúkás vájatainak mélyén türelmetlenül csillámlik a víz. A térdemen, a cipőmben és az ujjam hegyén a nedvesség emléke újraéled, hiába töröltem le, hiába próbálom folyamatosan topogással enyhíteni. Itt mintha még hidegebb volna, mint odakint. Sokkal, de sokkal hidegebb. És egyre hűl a levegő. Hallom az ablakok fémes pengését. Zörögnek a fogantyúk. Addig helyezkedem, mígnem úgy érzem, sikerül valami elviselhetőbb helyzetbe keverednem.

Apám egyik kezéből a másikba cseréli a bőrrönd fogantyúját. Amikor egy-egy pillanat beköszönt, annyira megszűnik tőlem az előző, mintha nem is létezett volna, mintha nem is történt volna benne semmi, nem is gondoltam volna benne semmire, nem éreztem volna benne semmit, mintha nem is az vett volna körül még az imént. Bármilyen feszülten figyelek, nem találok emlékezetemben egyetlen apró, elhagyott jelet, amely a folyamatosság otthonos érzetének ígéretével áltathatna. Az is meglepetés, hogy itt vagyok, és tudatában is lehetek ittlétemnek.

A villamos változó lendülete kitép egyensúlyomból, kétségbeesetten kapaszkodom apám kabátjába, de ő is ingadozik, a kabát is enged. Vannak szakaszok, amikor kicsit megnyugszik a rohanás, kiegyenlítődik a lendület, és én körülnézhetek. Túl sárga ez a belső lámpafény, minden közeli formát élesre metsz, de az ablakok mögötti világot eltakarja. Apám az ablaknak egy, a tenyerével eltakart zugába hajol, és így próbál tájékozódni.

– Még messze vagyunk – mondja. Tétován imbolygó alakok vesznek körül: kabátbűz, avas zsír szaga, szalonna íze, a reggeli hamu törékeny, hideg szürkésege, mikor kiömlik a tűzhely ajtaján. Mély, izgatott kábultságba szédülök. Megszakad a múló idő érzete bennem. Üres a villamos, erre eszmélek. Anyámon és apámon kívül csak egy

sánta öregember topog a rándulva lefékező kocsiban valahol a másik peronon, de ő is leszállni készülődik.

– Itt mindenki leszáll? – kérdezi anyám meglepetten.

– Látod – mondja bosszúsan apám.

– Csak nem a végállomás?

– Nem.

– Milyen üres lett! – csodálkozik anyám. – Menjünk bel!
– indítványozza lelkesen. Apám kinyitja a tolóajtót, belépünk a kocsi belsejébe. Leheletem párás rétege alatt a fekete ablaktükrök először semmit nem mutatnak, vagyis hogy valamit mégis, ugyanazt az üres kocsibelsőt, amelyet az imént kívülről már amúgy is láttam.

És még valamit, vagy inkább valakit, egy alakot, akit csak most fedezek föl. Leülök, leül ő is, és éppen velem szembe. Az üvegnek hajtja a halántékát. Nem mondhatom, hogy ábrándosan. A homlokán, a szája szögletében fázós komorság ráncai. Nem fogok gyanút, pedig a hasonlóság nyilvánvaló. Azonban ahhoz, hogy egészen megbizonyosodjam sejtelmem igazáról, különböző kísérleteket kell elvégeznem. Az első, szemérmes gyakorlat csak annyi, hogy megmozdítom a fejemet, a halántékom helyett a homlokkal érintve meg az üveget. Az a másik, ha nem is ugyanabban az irányban, nem is egészen ugyanúgy, de ugyanazt teszi, ez kétségtelen. Ez nem tudományos kutatás, de mégis, „egy kísérlet nem kísérlet” alapon újabb próbát teszek. Nem is egyet. Félrehúzom a szám. Ő is. Kinyújtom a nyelvem. Ő is. Vicsorgok. Ő is. Fölfújom az arcom. Ő is. Kipukkasztom. Ő is. Amit látok, egészen sosem azonos azzal, amit csinálok, az azonosság mégis nyilvánvaló. Látvány és lényeg különös viszonyáról bizonytalan sejtelmek ébrednek bennem.

Lopva oldalra pillantok. Anyám és apám szerencsére semmit nem vettek észre ügyeskedésemből, amit könnyen félreérthettek volna. Bóbiskolnak. Egy-egy nagyobb döccenés föl-fölriasztja hol egyiküket, hol másikukat, riadt pillantás a fekete ablaküvegre, aztán gyors visszasüllye-

dés az egyenetlen ritmus szította félálom kábulatának menedékébe. Merev arccal nézem az ablakot tovább. Az az idegen arc ott mintha egyre távolodna, néha eltűnik egy-egy kibukkanó lámpa fénykörében, aztán újra előkerül. Hányadán állunk, mire véljem kiszámíthatatlan jelenlétét? Kiemelkedései, horpadásai, hajlatai lehetnének bármelyik más arcé. Az orr legörbül, a haj a homlokba hullik, a száj-szél vonala éles, mintha ki volna festve. Mindez egy félbehagyott mozdulat szögében látszik. Visszakövetkeztetni arra, hogy mi lehetett ez a félbehagyott mozdulat, a megmaradt helyzet torz jeléből már nem lehet.

Körülöttem az üres villamos gyomorkorgása, anyám, apám füstölgő lélegzete és ez az arc itt velem szemben. Az én arcom? Valamikor hihető volt ez is. Azóta minden megváltozott. Az itt és az ott enyhet adó menedéke nem létezik többé. Ellenőrizhetetlen fintorok rakódnak közénk. A beharapott ajak kienged, az álmos ráncoknak nem parancsol többé semmi. A szűkrehúzott szem réséből kipréselődnek az első könnyek. Az arcvonások elszabadultak. Újabb és újabb erőfeszítéseket teszek, hogy rendet teremtsék közöttük, de képtelen vagyok beleavatkozni abba, ami történik, mintha nem is velem történne, ahogyan tényleg lehet, hogy nem is velem történik, egyszerű érzékcsalódás, képzeletem játéka mindez.

Nincs más választásom, behunyom a szememet, hogy legalább ne lássak. A sok egyforma inger szemközt rohan velem. Egyre bátrabban. Már a lángok csapkodó fehérjében állok. A tűz talpa alatt, valahol a láthatatlan mélyben hallom, ropog a szalma. A lobogás most egyetlen közelítés szemszögébe mered, megállnak a lángok, s egy hosszan kitarzott pillanat lencséje alatt az idő is talán.

A megroppant képzelet hasadékain áttör az éjszaka és durván és kíméletlenül eltakar mindent, ami lényeges. Le-szálltunk. A villamos már messze jár, csak a zörgését hallani. Megyünk. A hóesés még mindig nem állt el, a lábunk puhán süpped bele a vastag hótakaróba. Fejünk fölött

a meg-megrendülő szélcsöndben összekoccannak az ágak. A kavargó pelyhek egyhangú neszezésén ismeretlen eredetű zajok hullnak át, de körülöttük ottmarad a hóesés boldogtalan és mégis megnyugtató motozása. Tömjénfüst valahol. Nem is megyek már. Összevissza-szórt lépteim csaknem a kezdetig gombolyodnak vissza. Odáig, ahol még minden mozdulatlan volt. Beérte önmagával. Szólok, és nem hallható. Anyám keze nyúl értem. Aztán apámé. Visznek.

Az álom megereszkedett függőyei megint eltakarnak mindent. Betlehemi melegségük megsimítja az arcomat. Még egy gyilkos előtt is nyitva állhat a gyöngédség kapuja, ez a fölismerés egyszerre nyugtalanít és nyugtat meg. Ólomnehéz, de cselekszem. Némi könnyebbség, hogy alig tudok róla. A hideg szoba. Vetközöm. Ágyba fekszem. Itt, a zavartalan álom közvetlen közelében kiszabadulhatok végre a külvilág hideg örvényléséből, megszűnik az a fogvatartó közeg, amely eddig minden nekirugaszkodásomat elgáncsolta. A semmi acélfénye vesz körül. Most akadálytalanul kezdhetnék bele akármibe, de hiába. Itt van az álom. Tettenért. Itt van egészen.

Úgy alszom el, hogy nincs időm dönteni. Fekete ürességbe zuhanok. Egyelőre csak feléje. Amikor már egészen egynek érezhetném magamat vele, hirtelen a hajnali udvar fagyott göröngyei gurulnak felém. A disznóól fehérre-meszelt deszkáira látok. A lerágott széleken fognyomok. Sejtelmes árnyak szorgoskodása, titkos sugdolózás vesz körül. Egyik fekete árny a másik után bukkan föl és tűnik el. Nagyanyám kendője, a fekete gyapjú berliner, vagy ahogyan ő mondja, beliner, keresztanyám szűk városi szoknyája, nagyapám fején a sildessapka, majd egy idegen kucsma, fölgyűrt ingujj. Pálinkaszag. Az ólomszínű udvarról fölhallatszanak a hóval lepett sárgöröngyökre koppanó léptek. Kukorica csörög a mérőben.

– Coci, coci, cocikám! – hallom nagyanyám sírásragörbülön hívogató hangját. A pattogó mész sercegeve morzso-

lódik a deszka és a horzsolódó szőr között. Aztán csönd lesz. Majd hirtelen döngeni kezd a hídlás. Letépi a deszkáról a sikamlós zajokat a reggel, és belevágja a szélbe. Kettétört sikoltás sárkánya röppen föl, de mintha, aki röp-tette, hirtelen elengedné a madzagot, s így az visszabukik meredeken, orrával a földbe. Szuszogás. Aztán csak az ormótlan test s a deszka tompa súrlódása hallatszik. Valaki káromkodik. Kés koccan a lábashoz.

– Höhöhööö höö höö... – Egyre vékonyabban csörgede-zik bele a fagyos homályba a kifúló hörgés. A kifröccsenő cseppek a hóra vetítik bíborfoltjaikat. A seb alá tartott tá-lban habosan kavargó a vér. Gőzét a hideg levegőbe löki. A sárban körömnnyomok. Mélyükben jégvirágos csillag-minták tünedeznek ki a szélfúttá hó rongyos takarója alól.

Ömlik a szalma, ölemben hordom én is. A disznó ott-hasal békésen a sárga rojtok között, mereven a kert felé szegezett orral. Tokája előrenyújtott mellső lábain nyug-szik, mintha aludna. Orrában sárrögök. Egy ismeretlen, talán sosemvolt lendület tartja a sár fagyott hullámai fölé mindaddig, amíg el nem nyeli egészen a szalma bojtos, laza kazla. A körmökön szalmacipő, a farok alatt bojt. Alighogy belekap, máris a hideg égis, a diófa ágain is túl-röppen a láng. Nagyanyám kék kendője, keresztanyám virágos köténye föl váltva integet. Havas mosoly a szájak szögletében. Nagyanyám keze a kötény alatt, a kereszt-anyámé csípőn.

A lobogás belecsap az arcomba, de nem éget. Hőmér-séklet nélküli tűz. Keresztüljutok rajta, és mégis ugyan-olyan messze van tőlem minden, mint az imént volt. Mint-ha sehosem volnék, mindig csak másutt. Itt, ezen a pon-ton szeretném végiggondolni még egyszer, de most vilá-gos fővel a helyzetemet. Képtelen ötlet, és mégis a rabjává tesz. Erősen gondolok valamire, csakhogy, amikor ez az erős akarat megszűnik, s helyébe lép a kép, ami belőle keletkezett, akkor már egészen másvalaminek vagyok a tanúja, nem aminek akarva akartam. Az erős, előre soha

ki nem gondolható színek és formák egészen sajátos folytatást kívánnak. Itt már nincs megállás, innen már nincs visszatérés. Ugyanakkor ez az egyik pillanatban még féktelen burjánzás teljesen megmagyarázhatatlanul és nyomtalanul szűnik meg a másokban.

Fölhevült sejtjeimet hirtelen járja át a huzat. Visszatérek oda, ahol vagyok, a szoba elvetemült éjszakai sivárságába, a bútorok és a padló egyenetlen ropogása közé, a falakból sugárzó hideg és a spaletta réseibe szorult feketeség alá. Forgolódom csak az ágyban, és minél inkább tudatosul bennem, hogy nem alszom, annál nehezebben tudom az ébrenlétet elviselni. Szeretnék változtatni a helyzetemen, de nem tudok. Minden erőmet megfeszítem, hogy gondoljak valamire, hogy kisajtoljak elapadt képzeletemből akár csak egyetlen csalóka cseppet is, de hiába.

A szekrény mögül, a másik ágyról apám horkolását s anyám szuszogását is jól idehallom. Fejemre húzom a takarót. Újra kidugom a fejem. A bútorok a falhoz lapulnak. Szű perceg. Talpam alatt megreccsen a padló, ahogy leszállok az ágyról, és fokozatosan a saját lábamra nehezedem. Előrenyújtom a kezem. A bizonytalanság mögött a megszokás lesújtó borzalma lappang. Papucsom, egy széttaposott nyári szandál, hallhatatlan, de hátborzongató hangon súrolja a talpáraragadt homokkal a padlót. A tárgyak minden lépés után, amikor már-már megszoknám helyzetüket, újra és újra szétgurulnak a sötétség egyre áthatolhatatlanabb takarója alá. Meg kell várnom, amíg valami hiba csúszik a számításba, egy kis fény szivárog valahonnan, s nyomában előoldódik a semmiből az unásig ismert környezet és továbbad. Így jutok el, e nem egészen érthető lendület rabságában, az ajtókilincsig. Lenyomom. Kilépek a konyhába. És ekkor odabenn vadul megnyikkan az ágy, ökölcsapás dörren a szekrény oldalán. Apám hörgésbe békélő horkanásai.

– Hé! Aziste’! Mi lössz? Na! Na! Most! Eh. – Megtorpanva várom, hogy elcsöndesedjék a szoba. Nem kell soká

várnom, hamar bekövetkezik a teljes kifulladás, indulhatok tovább. Az udvari ajtó előtt megállok, hallgatózom, kiakasztom a kampót, lenyomom a kilincset. Kilépek az udvarra. Az éjszaka sötétje mozdulatlan, de jól látni benne. A hó elállt. Nem fúj a szél sem. Hideg van, de nem érzem. A tornácról a szél lehordta a havat, egészen vékony réteget hagyott csak a kövekre tapadva, annyira vékonyat, hogy áttetszik rajta a kövezés mintája. A derengő konyha homályából a csillagos éjszaka reflektorfényébe lépve nem a megihatottságtól, inkább a megerőltetettségtől csordul ki a könny a szememből. A hideg csepp, ahogy legördül, az arcomba vág.

Megyek. Kihalt lépteim fekete lyukakként ásítanak mögöttem, láncuk kutyatányért, törött léceket, téglákat kerülget, a szélvédett fészter homályán át, a disznóól fehérre meszelt deszkafala előtt vezet. Már a kertkaput nyitom, pár lépés csak, és becsapódik mögöttem a hanyagul tákolt deszkabodé ajtaja. A durva ülőke bőrbemélyesztí rovátkáit. Behúzem a nyakam, lábammal a deszkaborításon kalimpálok. Sokáig ülök így az ásító, bűzlő gödör fölött, míg hátamat, meztelenül maradt derekamat a tetőről beáradó széllelések hideg csapásai ostorozzák. Alulról, a huzat miatt egyre erőszakosabb rajokban tóduknak be az újra szárnyra kelt hópelyhek. Az ajtó hasadékán a füstszínű éjszakára látok.

Mielőtt, visszatérve az álom közelébe, belépnék a konyhába, végignézek az udvaron, látom a romlékony, fekete lábnyomokat, de rajtuk kívül szinte semmit se már. Idebent, ha a meleg már nem is, a tűz illata még mindig érzik. Az ágy, nem is kell akarnom, hogy belevessem magam, akár egy sötét, tátott száj, benyel, ropogó fogak, a jeges érintések nyála a ráncok között. A kellemetlen ingereken is átérzem, visszafogad hanyatló csöndjébe az álom. A sötétséget, amely újra mellemnek feszült, lángok marják szét. A sárga nyelvek kinyúlnak és visszakapnak. Óvatosan, de fáradhatatlanul igyekeznek elérni valamit, amitől

ugyanolyan állhatatosan próbálnak távolmaradni is. Reb-
benéseik gyorsan peregnek, annyira, hogy szinte összefoly-
nak. Semmi más nem érdekel most, csak ez a tettenérhe-
tetlen lobogás.

A téli hajnal tűszúrásai ellepik a bőrömet, de mintha si-
mogatnának. Hó fröccsen a bakancsok alól, s elkeveredik
a szalma foszlányaival, a fagyott lépésnyomokban fölgyült
fekete üszöggel. Az ólajtó kitárva. Ganyébúz buggyan föl.
Riadt állat vizel. Tyúkok főtörnek a deres szalmakazlak
körül. A hideg éles és egyszerű. A lángnyelvek még min-
dig hajlongnak, de egyre halványabban, áttetszik rajtuk
a fakó messzeség.

Újra vastag pelyhekben ömlik a hó. Mintha minden más
eltűnt volna körülöm. Csak az idő van még jelen, de hogy
mit akar, megszabadítani képzeiteimtől vagy még jobban
kiszolgáltatni nekik, azt talán még maga sem döntötte el.
A hóesés mintha sohase akarna elállni, így marad, bele-
dermedve a féktelen kavargásba, önmaga emésztésébe,
a bizonytalan körvonalak játékába, szédülem peremén,
bezárva a fehér föld s a kéklő ég közé, és nem tud rátalálni
sem a kibontakozás, sem az elpusztulás felé vezető útra.

2

Miféle reggel kelt föl, nem törődöm vele, mert talán nem
is törődhetek. Az idő érzékelhetetlen. E nyilvánvaló csa-
lást elhinni vereség, belenyugodni megaláztatás, és én
most mégis kénytelen vagyok kiegyezni vele. Talán nem is
létezett soha az a múlt, amit mostanra tökéletesen elveszí-
tettem, s amelynek elvesztése most mégis az eleven léten
túlsugárzó fájdalommal sújt. A legkevesebb öröm, a leg-
üresebb érzés hiánya is sebként lüktet bennem.

Mostantól mintha valami más történne velem, nem, ami
addig. Mulandó megszokások. Egy valamikori teljes, túl-
ságosan is részletező, mostanra azonban darabokra hullott

kép töredékeivel bajlódom. Mintha igaz lelkemre hazugságba keveredtem volna.

Az ablakban a reggel. A beeső fény szürke penge. Sebesülés. Az elhagyott, meleg fészek gyűrődései sivarak, mint a papír. Idekint egy más világ másféle balzsama bódít. Kezemben egekig vágató lovam sörénye, egy markolásonyi szőr, de a ló már sehol. Talán ott viharzik valahol e megfoghatatlan kuszaságban, az elhagyott világ romjai fölött. Az izmokban a ficánkolás kiirthatatlan régi bűne. A függöny szélfúttá mintái az ablakra tapadnak. Félig nyitott szem. Azért se mondom ki, mi történt.

A konyhában öltözködöm. A tárgyak között az éjszaka maradéka. A falon repedések és a füst mintái. A tűzhely csöve, akár egy avított fegyver, amit veresre falt a sokszori izzás, de most hideg. A platni görbére égett karikáin enyhe grafitfény. Alattuk, bennük a huzat független bizalommal teremtett légkörében rakoncátlanoknak a lángok, de hiába, képtelenek föloldani az éjszaka ittfelejtett hidegét. A lavór jegét betörve mosakszom. Reggelizem, csomagolok. Mire megennyhülhetne a levegő, távoznom kell. Pedig maradni szeretnék. Amíg az ajtó ki nem nyílik, amíg ki nem lépek rajta, addig még semmi nincsen veszve. Érzékeim leoltva, mint a villany, annyira, hogy a tea ízét sem érzem, csak nyelem a sehonnai, hosszú kortyokat, amelyek ínyemre csordulnak a bögréből, egy sötét örvény enyhe, hamisított fűszerilata alól. Komlóval benőtt kanális meredeke, majdnem azt érzem, ami akkor megszedített. Régen volt. A kenyér. A cukor. A tej. A cukor odapörkölődik a lábas aljára, és karamellbarnára színezi a tejet. Ünnepe. Betegség. Szinte mindegy is, mire gondolok. Kihúzó a fiókot. Az automatikus mozgás hézagaiba beszívárog a szorongás. Kék csomagolópapírborítók, vörös szélű címkék, fehér közepükön a nevem és az osztály, a tinta szálkásan szétfolyt a kicsorbult toll nyomán. Apróságok, de ezek határoznak meg mindent.

Például: nehogy itthonhagyjak valamit! Amikor időben észreveszem, hogy kifelejtettem ezt-azt, akkor még elkezde-

hetem előlről a pakolást, de amikor késésben vagyok, a hibák végzetessé válnak. Jobb volna, ha belenyugodnék, hogy ha valamit el kell veszítenem, akkor azt veszítsem el. És én mégsem hallgatok a jó szóra. A küzdelem, amit a figyelmemmel és az emlékezetemmel vívok, kimerít. Reménytelenül turkálók a könyvek és a füzetek között. Végigpörgetem a borítókat. Az órarendet keresem. Nem találom. Nyugodtan kéne végiggondolnom mindent, olyan nyugodtan, ahogyan nem lehet. Mintha minden azért játszana össze, hogy ne sikerüljön semmi.

A táska becsukva lapul a hónom alatt. Elvégeztetett. A mulasztás és a számonkérés közötti tágas senki idején, senki földjén födetlen fővel, lobogó hajjal jutok túl. Mégsem mondhatnám, hogy könnyedén, hiába mutatja ezt a látszat. Hideg utca. Mintha már nagyon régóta fújna, nyomasztóan egyenletes a szél. Kabátom szárnya földagad. Futok, és kiabálva biztatom magamat: előre! A falak nyers színben égnek. A hó visszfénye okozza az érzékcsalódást, azt hiszem. Fölszabadul bennem és kioldódik minden szorongás, és szédülten száll az örvénylő levegőben a szintelen ég alatt. Messze van most minden, ami ismerős, és minden, ami ismeretlen.

A tegnap este egészen eddig, e rejtett reggeli napsütésig ér. Csenevész akácok, ahogy megrázom őket, hullik róluk a hó. Arcomon, kezemen a pelyhek kellemes hidegségilata, így labdázik velem az üres utca fától fáig, faltól falig boldogan. Észre sem veszem, és az iskolakapu előtt állok.

Odabent minden a régi, szürkesség szürkességre rakódva. A padom. Sikló kéz. Leülök. Igen. A visszatérő szorongás kökeményre préseli a gyomrom. Csak az első támadás pilanata ilyen kellemetlen, a többi kienged kicsit, hanyagság és figyelmetlenség lazítja őket. Ez csak a gyanú árnya. Kezem a táskában kutat. Még hihetem, hogy itt van, elhoztam, megtalálhatom. De hát mit is? Nézz a másik rekeszbe, ha ott, ahol kerested, nem találod! Sehol semmi. A csalódás kiköpni való íze. Pedig mindjárt kezdődik az óra. De

hát azt sem tudom, milyen óra? Odahajlok a szomszédomhoz, Smaraglaihoz.

– Milyen óra lesz?

– Nem tudom.

– Órarended van?

– Nincs.

– De hát ott az a kezedben, az nem az órarend?

– Hagyj békén! – Az órarendet gondosan becsúsztatja egy füzetbe, és előveszi szájából a gondosan megrágott papírgalacsint. Céloz és dob.

– Volt valami lecke föladvá? – Felém fordítja az arcát, szürkés-kék szemének lassú, unott pillantásával végigmér, de nem válaszol. Visszafordul, és kimért állkapocsmozgása arra enged következtetni, hogy már bevette a következő galacsint, és azt rágja. Hátatfordítok neki. Egyedül maradtam. Tudhattam volna eddig is, hogy így lesz. Tudtam, csak nem akartam elhinni. Most már nincs menekvés. Talán jobb is.

Könyékig a táskába temetkezem, pedig tudom, hogy nincsen benne, amit keresek, mégsem tudok lemondani a cselekvésről. Elképzelem, hogy megtalálom. Kitenném magam elé, hogy jól szemmel tarthassam, a kezemet hátul összefűzném, ahogyan kell, a hátamat nekivetném kényelmesen a pad támlájának, jó mély lélegzetet vennék, és kipihenném magamat. Rám férne. Így várnám az óra kezdetét. A valóság azonban egészen más. Csúfondáros nevetése már előre megaláz.

Karom a padon. Ráhajtom a fejemet, mintha aludnék. Visszhangos zajok, folyosókongás, ajtócsapódások közé süllyedek. A képzelődés nem tompítja a kudarcot, együtt jár vele. Szemölcsös férfiarc. Honnan került elé? Itt van. Ordít. A torz vonások, a tátott száj erre vall. A szemüvegen lehelet párája. Hallani azonban nem hallok semmit. Ez egy kicsit bizonytalanná tesz, de nem sokáig. Ez az a pillanat, amikor megtörténhet bármi. Most. Elképzelem. A képzelődés hasadékába szorult emlékezet vergődése.

Kétséges, hogy magam is tanúja lehetek-e. Előttem a dobogó. Föl kéne lépnem rá. Egy kéz mutatja is, hátán lüktetnek az erek. Most meg az arcot nem látom.

– A füzeted?

– A füzetem?

– Igen, hol a füzeted?

– Volt föladvá?

– A füzetedet kértem!

– Hozom – felelek készségesen, pedig tudom, hogy csak blöffölök, e szolgálatkész hajbókolásnak semmi alapja sincs.

– Mi lesz már? – türelmetlenkedik a tanár úr. Egészen a fülemhez hajol, úgy osztja ki követelőző parancsait. Megborzongok, pedig egészen barátságos, szinte gyanúsan az. Halálborzongás. Egyébként üveges csönd és béke. Fölnézek.

– Mi van? – kérdezem Smaraglait.

– Elmarad – jön a meglepően barátságos válasz. Bár mint később kiderül, nem nekem szól, hálás vagyok érte.

A hirtelen föllángoló zűrzavar mindent legázol. Kezemben a könyv, a füzet: történelem. Megtaláltam. Ez most már semmi örömet, megkönnyebbülést nem okoz, hiszen váratlan sikerem nem érdekelt már senkit. Visszalököm a kezemben tétovázó könyvet és a füzetet a táska fekete, zűrzavaros torkába, nesze.

Fölugrom, hogy elvegyüljek az általános tombolásban, de nem tudom fölvenni a ritmust. Smaraglai már a kemény magban kavarg. Én meg sehol. Visszaroskadok a padba, és csak nézem őket. Átugrálnak a padokon. Egymást kergetik. Valaki nekicsapódik a fekete táblának, nagyot koppan a kemény fej. Röhögés. Verekednek. Vonalzó lobban a levegőbe. Ökölcsapások.

Lenyomódik a kilincs. Belép a tanár. Újra a táskába nyúlok, és látatlanul kitapogatom s előhúszom a könyvet, a pad alá dugom és ott óvatosan kinyitom. Rémeg a kezem. A mohón fölhabzó lapok közé túrok. Tekintetem semmit sem képes kihámozni. Az izgalom ütemes homálya

körülfog. Megpróbálok kitörni belőle, de egyáltalán nem hiszek már törekvéseim esetleges sikerében. Néhány párázsló szó összefüggéstelen meséje, ennyi az egész. Ujjam elakadt a lapozásban. Egy álló kéz a fagyott lapok között. Tudom inkább, mint látom. Ott elől, a látás egyre zsugorodó, kerek udvarában egy szemüveg csillog, fölemelkedik és leereszkedik. Egy arc tétováz a nyitott osztálykönyv fölött. Hátam mögül gyomorkorgásszerű nevetés hallatszik.

– Ki volt az? – Körülnézek. Ezt a csendet már ismerem. Lassan oszlani kezd a köd, józanság világítja be a termet. Nem jelentkezik senki. – Senki? – horkan föl a tanár úr. – Rendben van, nekem így is jó – mondja, és a mutatóujja elindul a névsor fölött. A pad fölé hajolok, és várok. A földerengő szavak közeiben sötétség. Mindegy, hogyan végződik, nem törődöm vele, kiegyeztem a legrosszabbal is. És ekkor becsapódik a napló. – Nem felelünk – mondja a tanár úr. A pálca elindul a térképen, a kréta a fekete táblára csikorít. Az izmok fölengednek, az idegek ellazulnak. Szemhéjamon az álmoság leküzdhetetlen súlya, kódében fölrémленek a nemrég még kétségbeesve hívott szavak, most, amikor már nincs szükség rájuk.

A homály hártájára mögött kopogva pereg az ablakra verődő eső. A vízcseppek mintázata szétnyílik, aztán összezárul, lefolyik, elmosódik. Síkos szürkesség marad utána. És a hangok. Zuhansz. Ha megállhatnál, ha belekapaszzkodhatnál valamibe, mindegy, mibe, más volna minden, de nem lehet. Megadod magad és arra vársz, magától érjen véget, ami ennyire önkényesen ragadott el. A tapasztalat arra tanít, hogy várakozásodban sohase csalódj.

– Vuuú vuuú vuuuuú vuuú... – harsan föl a csengő minden lázalomnak végetvető hangja. Az események közül kiszökik a feszültség és hirtelen összeomlik minden. A kinyíló ajtón át látszik a folyosó. Kapu csapódik. Az utca széllobogása. És én is ott vergődöm már, és én is itt, e kikutathatatlan labirintus zezugaiban, amelynek végén

az otthon, a konyha tátott, repecskes szája vár, a fölmelegített krumplifőzelék savanykás illata s a szikkadt korpás kenyér falatjai.

Amíg anyám a vacsorát készíti, én előhúzom a fiókot, és a kacatok közt kotorászok, ott találok rá. A bélyeg úgy van rányomtatva, postaláda és csillag, hatvan fillér, nem kell ragasztani, nem vész el, ez az előnye, de ha elvéted az írást, nincs mód javítani. Bemártom a tollat. A tintával az a baj, hogy sose lehet rendesen kiradírozni. Ha megnyalózod, kiviszi, de nagyon csúnya lesz, fölfeslik a papír, még jó, ha nem lyukad ki, és írni rá csaknem lehetetlen, akár az itatós, beszívja és szétfuttatja a tintát.

Nem kéne hibázni. Amíg üres az árkus, van rá remény. Reszkető kézzel, túlzó gondossággal kezdem, de hamar belelendülök, és akkor már nincs visszaút.

...kedves kereszt... papa mama a villamoson tegnap este amikor jöttünk elaludtam jönni kellett az iskolába és elfelejtettem mi volt a lecke pedig leírtam de olyan régen volt hogy elfelejtettem és nem jutott eszembe pedig olyan sokat gondolkoztam rajta jobb volt amikor játszani lehetett itt nem lehet sokat kell tanulni még nem tanultam de az iskolában voltam és most meg este van alig várom hogy megint menjek de az még sokára lesz mennyit kell addig aludni kedves papa mama és kereszt mi újság van berkiben én nem feleltem sokat tanulok nem tudunk jól befűteni apu meg még nem jött haza ha hazajön ő jól be tud fűteni egészen kivörösödik a kályhacső meg a karikák is most még tanulnom kellene hogy holnap nehogy rossz jegyet kapjak az iskolába de már nagyon álmos vagyok kedves pa... pa... pa... pa... a smaraglai meg a benda is azt mondták hogy szemtelen vagyok pedig nem is szóltam hozzájuk csak a smaraglaihoz esett a hó és a szánkót is meg kéne csinálni majd kimegyek ráragad a hó de azért így is ha egy két szöggel csak vas és a vasat nem lehet megszögelni majd apu mert én már nagyon álmos vagyok holnap reggel amikor én iskolában vagyok

kedves papa mama kereszt én igazán mindenkivel rendesen viselkedem mégis engem és még a tanár is a pártjukat fogja de nem szólok úgyis csak kinevetnének a többiek nem szeretek itt lenni nincsen kivel játszani itthon egyedül vagyok ott az iskolába meg mindig bántanak jó volt dolgozni a műhelyben meg segíteni a disznóvágáskor a vonyókéssel botot faragni majd nyáron megint megyek ha vége lesz az iskolának megyünk a mezőre kapálni aratni már én is tudok kaszálhatok is azt mondta a papa kaszálhatok most elmegyek ha nincs több lecke aludni megyek kedves papa mama kereszt sokszor csókolom mindnyájukat...

Amikor visszaolvasom, kihúzok néhány szót. És aláírom. A fiók fenekére csúsztatom, a bélelés papírja alá, nehogy valaki megtalálja és elolvassa.

3

Hosszan bámulom a táncoló víz alatt a lavór lepattogzott fenekét, ami éppen úgy háborogni látszik, mint maga a víz, de amiről mégis tudom, mert kitapintható, meg se moccan. Csöpögő kezem megáll a víz fölött. Eszembe jutott valami, de mire véget ér a mosakodás, elfelejtem, mi volt az; annyira elhatároztam, hogy megjegyzem, és mégis. Elfelejtettem, és most már nem is jut eszembe soha többé, csak egy kínos hiányérzés marad utána. Két véglet közötti pillanat. Nézek magam elé, és nem találom a helyemet.

Fölzúg a téli szél, hajladozik a diófa keserű koronája, konganak az üres és csupasz ágak. Reggel van. Előttem az álmoságban úszó, véletlenszerű reggel, s hogy mögöttem mi van, az nem számít most. Fagyott göröngyökön csúszik a lábam, az udvaron furcsa zaj fogad, fojtott beszélgetés. Nagyanyám fekete kendőben fut a kamrából a disznóól felé. Sötét van. Megcsörren a kukorica a bádognérőben. Az utcáról siető lépések zaja szűrődik be. Gyors árnyak

suhannak el a jázminbokor s az orgonasövény takarásában. Vonat sípol egy egészen más irányból, a kert felől, azt hiszem.

– A négyhuszas – mondja nagyanyám, csak úgy magának, véletlen, hogy én is hallom. Nagyapám most fordul be a fészter fele, nyitja, csukja a műhely ajtaját. Visszafelé jön, kezében a nagykalapács. Átnyújtja a disznóól kerítésén apámnak, aki benn áll a hídlásban, átveszi a kalapácsot, majd eltűnik a fekete ajtórésben. Mélyen meg kell hajolnia, hogy beférjen. Nincs rajta sapka, hosszú haját félrefűjja a szél. Az ajtó becsukódik utána. Körmök vad sikamlása fut át a levizelt, ürülékkel síkosra kent pallókon. Egyszer. Kétszer. Háromszor. Aztán egy nyikkanás, és csönd. Az ajtó nem nyílik, nem mozdul semmi. Izzadság gyöngyözik ki a homlokomon, a cseppeket azonnal átjárja a fagy. Nagyanyám befelé ráncigál.

– Eriggy innen, e' nem gyeröknek való, nem neköd, na! – mondja, de nem erőszakoskodik, amikor tapasztalja ellenállásomat, szabadjára enged és eltűnik a házban. Nyílik a disznóól ajtaja. Előmászik apám. Liheg. Véres a homloka, a keze feje. Visszaadja a kalapácsot a nagyapámnak, aki sietve tűnik el a fészterben, csapódik a műhelyajtó, a kalapács a helyére kerül. Apám kilép a hídlásból, az udvaron megy át. Görnyedt háta kiegyenesedik, válla már-már az eget éri. Vérpettyes zubbonyán nagy, fekete sárfolt. A fekete ajtórés üresen tátong, az ajtót megmeginatja a magára hagyott lendület.

Nagyapám, nagyanyám, apám, anyám, keresztanyám mindnyájan ott tüsténkednek az ól körül. Suttogó vezényszavak hangzanak föl. Nehezen megy, de kivonszoljuk az udvarra a sártól, ürüléktől síkos testet. Nagyapám bele-szúrja a rengő disznótokába a kést. Zubogva tódul a sebből a vér. Nagyanyám egy világoskék, zománcos tálba fogja föl.

Lihegve vonszoljuk tovább a tehetetlen állatot a göröngyös, fagyott udvaron a lassan megvilágosodó ég alatt az

istálló felé. Be az ajtón. Ott már áll a teknő, a forró víz, hogy megkopasszuk. Csobogás. A meleg párával ölelkezve új erőre kap a test amúgy már ismerős büze. Undorodom és mély csalódást érzek. Sírni kezdek. Keresztanyám az udvaron járkál föl és alá, hogy elterelje a föl-fölbukkanó járókelők figyelmét a nagy sürgés-forgásról. Néha föltűnik nagyapám és apám, megrakott dézsákkal, lavórokkal rohannak át görnyedten és szuszogva az udvaron az istállótól a házig, hordják a húst. Aztán üres edényekkel oszonnak vissza.

Mire a hajnal napsütésbe fordul, s a tócsák jegén fölszikrázik a jég, már minden a helyén van. Nagyapám és apám pálinkaszagúan a konyhában ülnek, és reggeliznek, mintha mi sem történt volna. Csak a fáradtság árkaik beszélnek a szemük alatt. A leütött disznó darabjai ott vannak szétszórva, földolgozásra, füstölésre előkészítve a tegnapi vágásba keverve.

A szalonna, a sonka, a kolbász, a hurka, a húsok egy része, a mi részünk bőröndbe kerül. Kattan a zár, útrakész a csomag. Nekifeszülök, de meg se tudom moccantani. Apám és nagyapám nevetnek sikertelen próbálkozásomon. Apám a bőrönd fogantyúját drótozza, nehogy útközben leszakadjon. Fölveszi, meglóbálja, egyik kezéből a másikba lendíti, látszólag egészen könnyedén, elindul vele, visszafordul, s mint aki meggondolta magát, leteszi oda, ahonnan fölvette, a konyhakőre.

Eltűnik a házban. Anyám jön elő. Valaki a kezemet fogja. Nagyanyám pikkelyes, száraz tenyérbőre. Megint megjelenik apám, de most már útra készen, félcipőben, városi ruhában, nagykabátban. A kéz, nagyanyám keze elenged. Búcsú. Csókok. Integetés. Csaknem futva loholunk az állomás felé: elől apám, aztán anyám és végül én. Éppen hogy megérkezünk, máris befut a vonat. Engem tuszkolnak előre. Mászom fölfelé a meredek lépcsőn. Éppen az utolsót próbálom legyőzni, amikor elindul a vonat. Anyám velem van, erősen szorítja a kezemet. Apám fél lábbal a földön, féllel az

alsó lépcsőn még a bőrönddel birkózik. Nehezen, de sikerül föltornáznia magát. Szerencsére találunk egy üres fülkét, belépünk, apám föllódítja a bőröndöt a csomagtartóba, nyögnek a drótok a súly alatt, megroppan a háló, apám meg a foga között szűri a sziszegést, a káromkodást. Hátra dőlünk és hagyjuk, hadd rázzon a vonat. Az ablaknál ülök, és kinézek az elforgó vidékre. Apám elvékonyult szemhéja a szemgolyóra tapad, mintha sose akarna fölnyílni többé. Anyámé a legkisebb neszre is fölrebben.

Éberem alszanak mind a ketten, összerendezzenek még álmukban is, ha ajtó csapódik a folyosón, ha lépések közelednek. Rám is átragad az izgalom, bár nem látom át a helyzetet, nem tudom, mitől kellene félnem. Álom és éberség kettős vonzásában lebegek. Ösztönöm az alvás felé vonz, akaratom az éberségbe kapaszkodik. Puha köd von be mindent, az érzékek már-már teljesen a tejfehér ringásba feledkeznek, s ekkor valami végtelen zaj, villanás, rándulás nyomán olyan élesen szöknek elő a tárgyak ebből az elalvó semmiből, ahogyan még soha semmi megvilágítás, semmilyen látószög nem mutatta meg őket. Hirtelen közelségük megsebez.

Kimegyek a folyosóra. A rázkódás megingat. Az új helyzet meglepetésként ér. Belekapaszkodom az ablak előtt húzódó fényes fogantyúba. Kezemet süti a hideg vas, odakint, az ablak jégvirágai mögött a káprázó nap fénye lüktet. Távol az átjáró vasa döng, ajtó csapódik, beszélgetés. Jönnek, ébred föl bennem a gyanú. Elrohan mellettem valaki, egészen az ablakhoz lapít, aztán csend van. Az előbbi zaj mintha soha nem is létezett volna. Már-már kételkedni kezdek magamban, álomra, hallucinációra gyanakszom. Kört lehelek a fagyott ablakra és kinézek. Villanyoszlopok csapnak le a szájnýtásnyi foltra, s szaggatják szét a táj ismerősen összeálló képét. És újra hallom az előbb olyan furcsán abbamaradt zajokat. Ajtócsapkodás és beszéd, most annyira világosak, hogy föl is ismerem őket. Visszafordulok, és ekkor hirtelen meglátom őket. Fináncok!

Mintha egyenesen felémjönnének. Éppen indulóban voltam, de most megállok. Nem merek visszamenni a fülkébe. Egyáltalán nem merek megmozdulni, nehogy fölhívjam magamra a figyelmet. Az aransávós zöld egyenruhák molyirtószagot árasztanak. Észre se vesznek, úgy lépnek el mellettem. Beszélgetve, nevetve közelednek, s hagynak el. Semmi sem zavarhatja meg ráérős sétájukat. Alig pár lépésre tőlem mégis megállnak. Izgatottan figyelem őket, igyekszem leplezni mohó érdeklődésemet, közönyt erőltetek az arcomra, de érzem, elég sikertelenül. Nyomaszt a sürgető kötelesség, tudom, rohannom kéne vissza a fülkébe, hogy hírt vigyek apáméknak a veszélyről, de félek, hogy gyanút keltek, és ezért mégsem teszem.

A fináncok föltépik az egyik fülke ajtaját, szerencsére nem a miénket. Kurta, nyers szavak. Belátok a függöny részén. Nem zavarnak el. A padon egy öregasszony ül. A fejét meredten emeli az eléje magasodó férfira, s közben a teste egészen elsüpped fekete, mosószippan-illatú ruhája bő ráncaiban. A főfinánc beszél. Nem értem, mit. Annyira magas, hogy a fejét már nem is látom. A szavakat a fekete, szőrös kéz mozdulatai kísérik. Az öregasszony feje előre-csuklik, a saját kezét nézi, ami ott pihen az ölében, a duzzadt szoknyán. A ráncos bőr alatt sietve lüktetnek az erek. Most megint fölnéz, és akkor ugyanez az izgatott lüktetés látszik a föltárt nyakon. Bólint. Fölláll. Széttárja a kezét, és mintha segítséget várna valahonnan, körülnéz. Aztán megint visszahúzódik, amennyire csak teheti, a fekete kendő és a bő ruha rejtekébe. Hosszú, kínos másodpercek telnek el így. A végén mégis megadja magát. Fölágaskodik. Levesz egy kosarat a csomagtartóból. A kosár megbillen, amikor a kezébe veszi. Sietve a fejére engedi, és itt már gyakorlottan egyensúlyozza ki és csúsztatja tovább, az ölébe, onnan a padra. A következőt ugyanígy veszi le. Mindkét padon kosarak, szatyrok. Fehér vászonkendővel vannak lekötve. A kendőkön piros hímzés. A férfi kihajol a folyosóra, s a többiek felé integet. A csoportból kiválik

egy alak, és elindul a nyitott ajtó felé. Most látom csak, hogy nő, még szinte hamvas az arca, de nemcsak ez, a telt csípő, a hullámzó mell is elárulja, fiatal. Belép a nyitott ajtón, a férfi meg ki a folyosóra. Nem csatlakozik a többiekhez, egyedül áll, hátát a behúzott ajtónak vetve. Belülről zajosan rántják össze a függönyt. Nem látok be. Most veszem észre, hogy áll a vonat. Nem emlékszem pedig, hogy megálltunk volna.

Nyílik az ajtó. A nő kilép a fülkéből, odahajol a férfihez. Nem tudom, miről beszélnek, de még be sem fejezték, ott teremnek a többiek és viszik az öregasszony csomagjait. Magát az öregasszonyt a nő kíséri. Most aztán ugrás! Besurranok a helyemre, igen, ez az, és óvatosan behúzom magam mögött az ajtót, de a függönyt elfelejtem. Nem baj, legalább kilátok a folyosóra. Látom a fináncokat, ahogyan elhaladnak az ajtó előtt, könyökök, csomagok, s az egyik kinyúló kéz fölött, váll alatt meglátom az öregasszony arcát. Piros, mintha melege volna, erősen pislog, és a szája félig nyitva van. A sok kendő, pruszlik csak úgy dagadozik rajta. Kisvártatva hallom, hogy a lépcsőhöz értek, s kapaszkodnak lefelé. A sarokban ülök, most fogadom csak el végleg a hely biztonságát. Apám és anyám ugyanolyan mozdulatlanok, mint amikor itt hagytam őket, alszanak, habár az egyenetlen lélegzet nem vall nyugodt álmra. Valaki kinyitotta az ablakot, vagy csak magától csúszott le? Sípól a kalauz, a vonat fütyül, gőzfoszlányok röpülnek a szélben. A fináncok és az öregasszony ott állnak az állomás peronján a gőz foszlányai között. Elindul a vonat. Kihajolok az ablakon a hideggel mit sem törődve, és látom, ahogyan a toporgó alakok teljesen egyformává olvadva mélyen belecsúsznak a téli napsütés derengő ködébe. Fölhúzom az ablakot. Az ülés alól egyre bővebben ömlik a meleg. Visszaülök a helyemre, s a lassú rázkódás ölen elalszom.

Arra ébredek, hogy sokan vannak, sokan vagyunk. Fölnyúl egy kéz, leemel egy kosarat, a másik egy bőröndöt,

a harmadik egy katonaládát, a negyedik vászonbatyut, zsákot az ötödik, szatyrok, papírdobozok, levartt vékák, szakajtók, lavórok, teknők, zacskók, sarkukkal összekötött lepedők tódulnak le a csomagtartókról, áradnak ki és öntik el a folyosót, ahol egymásra tornyozva, egymás mellé sorakoztatva, kézben, fejen, vállon tartva végül összetorlódnak. Nincs egy moccanásnyi hely. Mindenki menekülne, egerutat keres, szeretne kitörni ebből a lehetetlen helyzetből, egyelőre nem sok sikerrel.

A nehézkes, olajszínű homályban egyre valószínűtlenebbnek látszanak az arcok, egyre valószínűtlenebb, hogy valóban azok volnánk, akiknek egymás szemében látszunk. Csattog a váltó, inog a kocsi. Az emberek dülöngélnek, leborulnak a csomagok, himbálózna a kocsi tárgyai, a képek, az ablakok, a deszka válaszfalak. A padló most egészen közel van, a térdemnél szinte. Úgy érzem, le se kéne hajolnom, elérném, ha csak a kezemet nyújtanám ki, akkor is. Olajos, homokos tapintása már-már az ujjam hegyén. Fáradt vagyok. És ez a fáradtság olyan hirtelen erővel rohant meg, hogy nem maradt időm a menekülésre. Hozzáragadtam a homályhoz. Nem tudok leszakadni róla.

Valahonnan csörömpölés hallatszik, mintha tejeskannákat dobálnának a kövezetre. Nagyot rándul a szerelvény, aztán hirtelen megáll. A csomagok, ha lehet, még az eddigénél is jobban egymáshoz szorulnak, alig lehet őket megmozdítani, kirángatni a helyükről. Valaki káromkodik. Elállják az utat. Hirtelen lódul meg a tömeg, s velük mi is, a csomagjaink közé szorulva, végig a folyosón. Az ajtó feneketlen, sötét mélységbe nyílik. A lépcsőn ereszkedünk alá. Aztán, bármilyen valószínűtlen végkifejlet ez, földet érünk.

Állunk kicsit a peronon, hogy összeszedjük magunkat. Fönn fekete üvegtető, idebenn gyéren világítanak a lámpák. A tetőn, ahol nem lepte be egészen az üveget a korom, átcsillámlik az ég sötétkékje. Szeszélyes minták ragyognak föl. E bizonytalan messzeség alatt feszül ki a vas-

szerkezet pálcikarajza: bonyolult egymásba bukások, átfedések, függőleges, vízszintes, ferde ívelések, összevissza görbületek egy követhetetlen rend szabályai szerint. A visszhang egészen az üvegtetőig lendíti a lenti zajok örvényeit. Elindulunk. Apám kezében ütemesen nyikorog a bőrönd. Miért lóbálja ilyen hányavetin, mintha üres volna, amikor majd megszakad? A bejárat előtt, derékig érő vaspult mögött két pirossapkás vasutas ül, és árgus szemmel figyelik a kifelé tolongókat.

– Csak el ne szakadjon – súgja anyám aggódva apám fülébe, ahogy elmegyünk a vasutasnak öltözött fináncok előtt. Apám ingerülten kapja félre a fejét.

– Hallgass már! – mondja. – Még möghallják! – túljutva az ellenőrzési ponton megáll, leteszi a bőröndöt, nagyot fúj, aztán megkönnyebbülten sóhajt fel. – Sikerült! – és büszkén anyámra néz. A hirtelen megkönnyebbülés lázrózsákat rajzol az arcára. Boldogok vagyunk.

Hagyjuk, hadd szippantson magába bennünket a város. A lépcső lejtőjén siklunk lefelé. A szél, a szél is erről beszél, havas domboldal, megtréfált utak. Nem érzek fáradtságot, a siker élménye könnyűvé tesz, lebegtet, mint a szél a tétova hópelyheket. Visszanézek, a két vasutas-finánc a pulton könyököl, látszólag unottan bámulja az elúszó csomagokat, aztán rámutat az egyikre. Magához inti a tulajdonost, kinyitattja vele a táskát, könyékig kotorászik benne. Minket már nem érhet el hatalmuk.

Apám válla legörnyed, mélyre húzza a bőrönd súlya, a homlokán izzadság gyöngyözik.

– Pihenj egy kicsit – mondja neki anyám. Apám válaszul a másik kezébe veszi át a bőröndöt.

– Gyerünk! – mordul föl, és lódul tovább. – Pihenni ráérünk otthon is.

Elnyel a villamos rohanása. Az ablak egyetlen, hosszú-hosszú, féktelenül eleven csíkká forrasztja a kirakatok, homlokzatok, plakátok, autók, lámpák, fák, oszlopok, kapualjak, cégtáblák, fölírások látványát. Egy-egy tárgy föl- és

letűnése el sem ér a tudatomig, csak a ritmus, ami egymásba kényszeríti és kiválni sarkallja őket, s fojtott szenvedéllyel lohasztja létüket, egész a fölismerhetetlenségig, az sodor magával. Van, amikor úgy vélem, pontosan tudom, hol vagyok, de hamar el kell veszítenem ezt a biztonságot, mert valami mindig közbejön, idefészkel közénk, a már fölismert jelbeszéd közé s közém, akár egy rándulás, akár a hó, akár a szél kavarta por, a lökdösődés közönye. A hóeséstől ezüstössé szürkülő ablak négyzetéből saját arcom néz vissza rám, s ez a látvány már semmi támaszt nem nyújt. Apámnak úgy kell lerángatnia a már induló villamos peronjáról, egyik kezében a bőrönd, a másikkal a kezemet fogja, és nagyon mérgesen néz rám. Földet érek, talpam alatt sötétén fénylik az aszfalt, fölöttem a szeles utca kavarog. A sarkon túl a tér fehér fényben úszik. Egy másik villamos után futunk. Apám az egyik, anyám a másik kezemet fogja, így lódítanak át az úttest fölött. Röpülés közben behunyom a szememet. Sokáig semmit nem érzek.

4

Odafönn, valahol nagyon magasan áramlik, kering, dülög a szél, mintha egyedül tartaná az egész összeroskadni kész, irdatlan súlyú égboltot. Így van, nem így van, a bizonytalanságérzet, amelyet zúgása okoz, teljes lényemet kitölti. Nem tudom, a napnak melyik szakában járunk, az érzéketlen fény álmosan dől az égből. Nappal van ezek szerint, de miféle nappal? A házban fekete árnyak örvénylenek. Nagyanyám, keresztanyám, anyám egymás sarkát taposva sűrögnek a nyári konyhából a padlásra, onnan vissza, csak úgy nyög a grádics, csattog a tornác köve a lépések alatt, csapódik a veranda kiskapuja, az előszoba, a konyha ajtaja, dobogás, dohogás szűrődik ki a belső szobákból, és még annyi ismeretlen eredetű és rendeltetésű zaj, hogy meg se próbálkozom eligazodni közöttük.

Az asszonyokon sötét ruha, fekete, durva gyapjúkendő, kopott kötény, csapkodásuk akár a röpülés, ahogy belehasít a savanykás, mustszagú levegőbe. Szorosan a fal mellé húzódok, habár nem éppen védett sarokba, és onnan figyelem, mi történik. Apám jön föl a lépcsőn, egyből ketten is eléje kerülnek, előbb keresztanyám, aztán anyám. Szeretné kikerülni őket, de nem tudja. Úgy látszik, nem egészen ura imbolygó lépteinek. Megbotlik, de a fal szerencsére útját állja, a megbillent egyensúly helyrezökken, de csak egy pillanatra. Nekitámaszkodik a falnak, kivicsorítja a fogát, nem értem, mit morog maga elé, vagy csak nem akarom, mocskos kezével a másnapos szakáll pókhálólépedékét törli, a szemében bevérzés repedései, hajszálerék álmatlanság-ágboga, de a remegő, hol itt, hol ott elakadó kéz semmit nem talál, ugyanígy a tekintet se. Megpróbál szabadulni a támaszkodás nyűgétől. Kevés sikerrel, de tudja, ezt a keveset is meg kell becsülnie. A saját lábán áll, és teljesen egyedül. Úgy látszik, ez fontos neki, fél győzelem. A lendület azonban, amely ideodalóbálja, arra sürgeti, határozzon. Kapkodva néz körül. Lehet, hogy nem egészen önszántából, de nagyon határozottan a nyári konyha felé indul. Alighanem a csukott ajtó keltette föl a bizalmát. Alig ér a küszöbre, löki be az ajtót, nagyanyám és keresztanyám rebbennek ki rajta. Keresztanyám szürke, nagyanyám sárga szeméből sértett harag, megbántottság lövell feléje. Egyelőre türtőztetik magukat, de nem sokáig. Idekint, a tornác biztonságos távlatában senki sem állíthatja meg szitkaik áradatát.

Odabenn anyám maradt csak. Neki kell megküzdenie apámmal.

– Add ide a lavórt! – Valami leesik, valami végiggurul zörögve a cementlapokon, nekiütődik az ajtónak. – Add má' ide, az Úristenedet!

– Adom, na – mondja anyám sértődötten. Keresztanyám nem akarja magára hagyni a testvérét, a segítségére indul. Apám meghallva a közeledő lépéseket, kiugrik az ajtón,

kezében a lavór, és megpróbál egy nyugalmas zugot keresni, ahol elbújhat, ahol nem zavarja, lesi meg senki. Először a farakások felé indul, megkerüli a favágítót, ott van a fejsze, a balta belevágva, aztán meggondolja magát, az ólak felé húzódik, de oda meg az utcáról látni be, visszatér hát. A kút mögött, a vályú mentén osonva, s a kerítés és a farakások között botorkál ismét a ház végébe. Ez sem sokkal nyugodtabb hely, mint az eddigiek, amiket kénytelen volt elhagyni, itt mégis meghúzza magát. Én közben a diófa mögé lapulva leskelődöm. Apám a lavór fölé hajol, száraz arcborén fénylő sárgaság tükröződik lidércesen.

– Édösanyám, édösanyám! – Keresztanyám kellemetlenül éles hangja megállásra készíti apámat, szégyenében erőt vesz magán, előjön a ház mögül, de a lavórt továbbra is a kezében tartja. – A lavórunk! E'vitte a lavórunkat!

– Tödd le azt a lavórt! – mondja a nagyanyám, aki közben ugyancsak visszatért a nagy kiabálásra. – Te belehánsz, oszt mi abba mosakoggyunk? – Anyám elődugja a fejét a konyhaajtóból, igaz, nagyon félve és óvatosan, hogy bármelyik pillanatban visszahőkölhessen. – Mér' attad neki oda? – támad rá azonnal nagyanyám.

– Én, én nem attam oda.

– Hát akkor ki a rosseb vót?

– E'viszi, e'viszi! – sikolt föl megint eszelősen a keresztanyám.

– Vögyétök e' tüle! – adja ki a parancsot nagyanyám. Keresztanyám azonnal támadásba lendül, nem tudom, honnan veszi e szokatlan bátorságot, kihasználva apám tétozását, máris mellette terem, belefogózik a lavórba, rángatni kezdi. Apám ijedten kap utána, már csaknem kiengedte a kezéből, de még időben föleszmélt, és most már nem tágit. Semmire se jutnak. Keresztanyám minden mérgét beleadja, a haja borzas, az arca lilásvörös és hangosan liheg a hasztalan erőlködéstől.

– Ereszd e'!

– Nem eresztöm!

– Ereszd!

– Eriggy innen, mer'...

– Na, te! – méltatlankodik keresztanyám. Csak annyit látok, hogy apám megint hétrét görnyed, megvonaglik. Ebben a pillanatban keresztanyám is félreugrik. A megbotránkozástól alig találja a szavakat. – Micsinyász? – Egy különös loccsanást hallok, félre kell fordulnom. Látom, még így arccal a diófa kérgének lapulva is, hogy a sárgászöld pép sugárban szökik elő apám szájából. Az áporodott savanyú bűdösség az egész udvarban fölérzik. – Disznó! – mondja keresztanyám, s úgy véli, ezzel meg is tette a magáét, otthagyja apámat, hátrálva a nagyanyám felé fordul, aki a tornácon állva figyeli az eseményeket. – Belehánt – mondja méltatlankodva, s mivel nem kap választ, még meg is ismétli a mondatot. – Belehánt, hajja-e!

– Ha belehánt, hát belehánt, micsinyájjak vele?

– Szójjon má' neki!

– Hadd a rossebbe! – Amikor látja, hogy keresztanyám erre se mozdul, megtoldja még. – Gyere má', ne veszkőggy vele, há' nem látod, milyen! – Erre aztán keresztanyám is elindul. Oldalazva, hogy közben szemmel tarthassa apámat, először a kutat kerüli meg, innen könnyen jut el a lépcsőig, föl a tornácra, kinyitja a verandakaput, s máris ott van az előszoba ajtajában. Mielőtt eltűnne, még egyszer visszanéz, majd becsukódik mögötte az ajtó, a konyha kisvártatva megrebbenő függőnye jelzi csak, hogy egészen még mindig nem mondott le arról, hogy részt vegyen, ha másképpen nem, legalább megfigyelőként, az eseményekben. Apám megszabadulva a hányingertől könnyebben mozog, gazdálkodik az erejével. Kezében a lavórral, aminek alján megmeglöttyen a sárgáspiros epés lé, a trágyadomb felé távozik, hallom a zuttyanást, ahogy kiönti. Szinte fölszabadultan tér vissza. A vályúnál matat, víz locsog, zörren a bádog. Kilötyköli a lavórt, annak van ilyen hangja. Már tiszta, semmi se látszik rajta. Elindul, hogy visszategye a helyére. Kinyitja a nyárikonyha ajtaját. Anyám sírása innen hallat-

szik ki. Anyám torkából, amint apámat meglátja, kettőzött erővel szakad ki a jajveszékelés. Nagyanyám szakítja félbe.

– Hadd abba, ne csinyá'd itt neköm még te is a cirkuszt!

– É-é-é-dös-a-a-a-nyám! Édösanyám! Én nem bírom ezt a szégyönt!

– Nem hallottad, mit mondtam! Egy szót se többet, értetted? – Anyám erre elhallgat. Apám közben meggondolva magát nem lép be a konyhába, leteszi, vagy inkább dobja, az ajtó mellé a köre a lavórt és sarkonfordul, hogy biztosabb távolságba húzódjon valahova az udvar hátterébe. Épp jókor, mert a zajra, ahogy a bádog odakoppant a köhöz, anyám dugja ki a fejét az ajtóresen, vörösre dörzsölt, száraz szeme izgatottan kutat körbe, apámat nem veszi észre, de a lavórt meglátja, lehajol érte, mégsem veszi föl, ijedten húzódik vissza a homályba. Nagyapám, aki pedig biztosan hallotta a perpatvart, csak nem akar előkerülni. Az istállóból hallatszik ki a neszezése: vella koppan a ganyés kövön, sutorog a széna, ahogy a jászolba tömi, a tehénbögésbe, motozásba egy-egy káromkodás is belevegyül.

Kettesben maradtunk apámmal. A kút mögül lép elő. Arca, keze csillog a nedvességtől, álláról csöpög a víz. Felém tart. Arcát valamiféle idegen kifejezés torzítja el. Szeretnék kitérni előle, de már nem lehet. Találkozik a tekintetünk. Zöld szeme most egészen szürke és hideg, bizalmatlanul méreget, halogatja, hogy megszólítson, én meg nem bánom. Próbálok elslisszanni mellette, de nem sikerül.

– Anyád hun van? – kérdezi, mintha nem tudná. A nyári konyha ajtaja felé biccentek. Tesz egy-két lépést a konyha irányába, de nem azért, hogy belépjen. Éppen visszafordulni készül, amikor megszólítom. Magam is meglepődöm ezen a vakmerőségen, hiszen nem ezt akartam, inkább az ellenkezőjét, észrevétlenül eltűnni, láthatatlanná válni, mintha soha meg se születtem volna.

– Mit csináltál? – kérdezem. A szemtelenül számon kérő hangnem fölingerli apámat. Egész testében összerándul.

Szeméből gyűlölködő tekintet lövell rám. Egy ugrással előttem terem. Megragadja a mellemen az inget, magához ránt, megráz, aztán odalök a tornácra, tántorogva lódulok előre, s bár már a lépcsőknél elesem, a lendülettől továbblódulva fejem nekikoppan az ajtónak, én pedig elterülök a földön. Az ijedségtől egy pillanatra megbénulok, aztán szemrehányó tekintetet vetve apámra legurulok a lépcsőn, de csak óvatosan, nehogy megüssöm magamat. Odalenn apám lábánál érek földet, arccal egy pocsolyában. A hideg, nyálas nedvesség arcomhoz ér. Sírni kezdek. Apám árnya ijesztően magasodik fölém, a diófa ritkuló, őszi lombjának lebegését s az ég tágas, messze kékjét is visszaszorítja a morgorván kérődző ürességbe. Semmi nem moccan. Vállamon szinte tüzel apám tenyerének száraz, repedezett kérge. Akadozó hangja engem szólongat.

– Fijam, fijam, na, mi van? – Fölnézek, mert máris megsajnáltam, s szeretném megnyugtatni, eloszlatni aggódását, szeretném megmutatni neki, hogy nincsen semmi bajom. És ekkor váratlanul kivágódik a nyárikonyha ajtaja, anyám röpül ki rajta: bozontos haj, könnyáztatta arc, szanaszét lobogó ruha, gyűrött kendő. Apám elé perdül, meglöki. Apám erre támolynogni kezd, elveszti amúgy is elég ingatag egyensúlyát, a kútkávéba kapaszkodik. Körülnéz. Kissé körülményesen ismeri ki magát a megszedült, váratlan helyzetben. Amikor kisvártatva magához tér, azonnal lendületet vesz, hogy rám támadjon, de ekkor már anyám karjában vagyok. Apám azonban utolér bennünket, rángatni kezdi anyámat. – Add ide a gyereköket, add ide, na!

– Nem adom! – sziszegi vissza kétségbeesetten anyám, és kitépi magát apám tétova szorításából, és beszalad velem a nyári konyhába. Becsapja maga mögött az ajtót. Minden elsötétedik. Apám dühödt dörömbölését hallva anyám készségesen engedi át a rólam való gondoskodás terhére nagyanyámnak, aki a padlásfölgjáró deszkagrádicsa alá rángat.

– Add elü! Add elü! – kiabál el-elakadó hangon apám, és belöki a nyári konyha ajtaját, amely igazából nem sok

ellenállást tanúsít. Az asztalhoz ugrik, megvillan kezében a nagykés. Odébbloki a fejőszéket, rugdos, csapkod mindent, amit ér, félrelöki a kemence fedőjét, benéz az asztal alá, még a sütőbe is, de sehol nem talál. Hiába áll elébe nagyanyám, félrelöki, és máris a padlásfölgjárón recsegnek a lépései, ahogy fölfelé igyekszik. A nehéz, lisztszagú ajtó csapódásáról tudom, most ért föl. A padlás sárosott földjén döngenek a nehéz, bizonytalan lépések. Nagyanyám kirángat a lépcső alól, és belök a nyárikonyhába. A szekrény oldalához lapulok, de védtelennek érzem magamat, s egyre csak a padlásról érkező zajokat lesem.

Nagyanyám lehajol hozzám, erős kézzel markolja a nyakszirtemet, és a sarokban heverő, félig fölemelt dagasztóteknő alá próbál tuszkolni.

– Ide bújj, ide bújj, na! – mondja.

– Hova? – értetlenkedem.

– Ide, a teknő alá! – magyarázza türelmetlenül. – Na, siess má’! – jajdul föl kétségbeesetten, amikor meghallja, hogy apám recsegő léptekkel ereszkedni kezd lefelé a grádicson. Erőszakkal lenyom a földre, és ráborítja a teknőt. Hason fekszem. Bár szűk a hely, jobb, mint amire számítottam. A talaj és a teknő peremének egyenetlen találkozásán beszökik a fény, s kiismerhető homálya enyhíti a kezdeti, vakító feketeséget. Hallom, apám lelép a grádicsról, a sikált sárgafödön döngenek a léptei. Megviselt, sáros félcipője a teknő pereméhez koppan, habár a lélegzetemet is visszataratom, érezni vélem az állott paszta és az izzadt zokni szagát.

– Hun a gyerök? – harsan az idegenné vált, recsegő bariton.

– Hun, hun, mit tudom én – dohog dühödten nagyanyám.

– Maguk dugták e’.

– Mink-e?

– Maguk hát.

– Hova a rossebbe dugtuk vóna?

– Azt nem tudom, de hogy e’dugták, az biztos.

– Dehogy dugtuk.

- Akkor meg hun van?
 - Mit tudom én, ne tülem kérdözd.
 - Hát kitű’?
 - Mit tudom én! Akitű’ akarod.
 - De hát eccör, ha az én fijam, nincs joga senkinek e’dugni előlem. Vagy nem az enyim?
 - De, de a tized.
 - Hát akkor mög jogom van hozzá, hogy mögverjem, a rinaldó úristenit. Vagy nincs jogom?
 - De, de, jogod az van.
 - Hát ha van, akkor aggyák elű’!
 - Hunnan, ha eccör... Há’ mondtam má’, nem tudom, hova lött.
 - Kiment az udvarra?
 - Nézd mög! – Apám kimegy. Pár lépést tesz ide-oda, de nem távolodik el a nyitott ajtótól, behallatszik minden szava.
 - Nincs, itt sincs – dohog krákgova, elégedetlenül. Új, közeledő léptek zaja, alighanem nagyapáméi. Úgy jön, mint akinek nincs ínyére, hogy megérkezzék.
 - Mit kereső’? – kérdezi apámat, amikor mégis kénytelen vele találkozni.
 - A gyerököt.
 - Osztán minek?
 - Megölöm, leszúrom evve’ a kesse’!
 - Jani!
 - Mint a disznót.
 - Te részög vagy.
 - Én? Én-e?
 - Te hát.
 - Nem vagyok.
 - Dehonnem – legyint lemondóan nagyapám.
- Ott állnak mind a ketten a nyári konyha ajtajában. Keresztanyám is előmerészkedett, valószínű, nagyapám föltűnése bátorította föl, akiben új támaszt remélt a következő támadáshoz. Nem tudva türtőztetni magát, már a messziről kiabál.

– Ne higgyön neki, édősapám, egy szava se igaz! – Most apámhoz fordul egyenest. – Csak úgy dül belüled a bor-szag. Lőhet, hogy te nem éröd, de mi anná' jobban érző-zük. – Aztán megint a nagyapámat győzködi. – Telihánta a lavórt, a jó lavórunkat. Mér' nem mönt ki a ganyéra, osztán hánt vóna oda, ha má' eccör ennyire berúgott?

– Na! – mondja nagyapám. – Igaz ez, Jani?

– Hogyne vóna, nézze mög! – válaszol apám helyett árulkodva keresztanyám. Apám kilép a tornácra, és be-rúgja a lavórt a konyhába, amely nagyot zörrenve nekivá-gódik a kemenceajtónak. – Jó'van, na, kiöntötted, mög kilötykűted má', de így vót, hiába tagadod. Etelka is látta. Etelka, hun vagy? – Anyám nem válaszol, makacsul hall-gat valahol, nagyon szeretne kimaradni mindabból, ami itt most történik körülötte.

– Szarok! – mondja sértődötten apám, és vadul bevágja az ajtót. – Egy rakás szar mind! – A becsapódó ajtó résén még ez az utolsó, gyilkosnak szánt mondat is besurran. Az udvarban jár-kel, mint a ketrecbe zárt vad, tántorgása, dülöngélése, botladozása még a teknő alatt engem is kísért. Fojtott suttogás kap lábra. Egy-egy csörömpölés, huppa-nás ha véget is vet neki, csak azért, hogy újra kezdődjék.

– Elesött – mondja nagyanyám. A tompa zajt krákogás, káromkodás követi, majd lépések egyre halkuló üteme. Elmegy? Örülök neki, és fáj is egyben. De hát hova? Vissza, ahonnan jött, a másik nagyanyámhoz, öreganyám-hó, ahogy itt mondják?

– E'mögy! – közvetíti keresztanyám azt, ami nyilván-való. Nem bír a kíváncsiságával, odalopakodik az ajtóhoz, kiles az udvarra. – Nincs sehun – állapítja meg elégedet-ten. – E'mönt.

– Hova mehetett? – szólal meg anyám a háttérből nem tudva leplezni aggodását.

– Vissza azokhó' – mondja nagyanyám megvetően –, mer' ha itt marad, még a végén kénytelen lött vóna ki-józanonni.

– Azok rúgatták be – szól közbe nagyapám, mint valamiféle védőügyvéd. – Ennyi esze van annak a Gyurinak.

– Nahiszön, nem köllött itatni, ivott magátu' is. – És fölbolydul megint a fejem fölött minden.

Lépések dobogtatják a földet. Álmos, csitító éh. Tenyere a régi horzsolásokra tapad. Kialvatlan arc. Horpadások, dombok hűvöse. Itt hagytak volna? Itt, sűgom magamnak. Árva neszezés, kaparászás a földön. Tyúk főtör. Várom, hogy kirebbenjen. Ha megijedne valamitől, biztosan ezt tenné. De nem. Elhagytak, ez a perdöntő bizonyíték rá. Kétségbeesve lázadok föl, próbálom leborítani magamról megmentőmet, a teknőt, de megtorpanok, valaki visszajött, a csoszogásáról ítélve alighanem a nagyanyám.

– Kigyűhecc má' – mondja, és segítségével sikerül kiszabadulnom. Minden ugyanaz, de az újra rátalálás szokatlan megvilágításában merőben másnak tetszik mégis. A fal bordó meszelésében vadul lobogtatják föl üstökös-csóváikat a fröcskölés sárga mintái. Erős csillagfényüket belemártják az alvadtvér-éjszakába, de vissza is hőkölnek nyomban. Nagyon régóta, talán a kezdet kezdetétől így van ez, s így lesz az idők végezetéig ezután is. Ez a lüktető áradás-apadás nemcsak a környezet tárgyait tartja fogva, bevilágít testem tudatlan sötétjébe, az egymásba kapcsolt szervek, a könnyen kioltható automatizmusok közé, és átsugározza belém törvényeit. – Gyere, na! – szól rám, s nyújtja felém a kezét nagyanyám. Megyek. Követem a tejszagú kötény, a vastagon ráncolódó szoknya erdejének vonzását, amíg csak egy megmagyarázhatatlan pillanatot le nem választ róla.

A tornác szélén állok, éppen a lépcső előtt. Odalenn az üres udvar, a kút, a vályú, a szénakazal, a farakások, az ólak, a diófa, a trágyadomb, az istálló meg a műhely univerzuma mozdulatlan, mindent bomlasztó csend takar, mindenből az sugárzik. És az udvar közepén, mint akit agyonütöttek, ott fekszik apám mozdulatlanul. A toambo-

lásnak vége. Nagyapám botorkál le hozzá a tornácról, talán, hogy talpra segítse?

– Jani – szól rá együtt érző, sajnálkozó hangon –, kelj föl a sárból! – Apám megpróbál föltápaszkodni. Tétován tapogat ide-oda, nem találja a világot. Azonban mielőtt újra összeesne, nagyapám a hóna alá nyúl, anyám, kereszt-anyám kétoldalt támogatják, úgy kísérik a belső szobába, és fektetik le a paplanos ágyba. Elcsöndesedik a ház, de csak rövid ideig.

Kisvártatva ide a nyári konyhába is kiszűrődnek apám hánykolódásának, nyögésének, jajgatásának neszei, és a tompa, fojtott segélykiáltások: – Édősanyám, édősanyám, segítsön, mer’ möghalok!

Anyámhoz bújok. Sírok. Mind a ketten siratjuk szegény apám szenvedését.

5

Ami körülvesz, érthetetlen, s ami bennem van, ugyancsak.

A konyha kopott meszelt fala a meszelő kefenyomát őrzi, a megkövesedett, örvényes fölületbe szőrszálak ragadtak. Mindenhol a pusztaság mered felém. Egyszer távoli, másszor közeli, egyszer ferde, másszor merőleges síkja olyan, akár a szemfényvesztés. Átfúj rajta a szél, a berendezési tárgyakat kivitte a huzat. Most kong, visszhangzik benne az üresség. Sejtelmem sincsen, milyen mélyről tör föl ennek a nemlétezéshez közeli állapotnak az érzése. Csak a pillanat rémít meg, az, hogy semmiről semmit nem tudok.

A konyhaablak mellett gubbasztva kavargatom a kávémat, az esti, cikóriából főtt tejeskávét. Belülről mintha huzatos, üres semmi töltene ki a koponyámat. Pozdorjává zúzott szavak kavarognak benne. Zabbálna. Virágüzér. Eszterlánc. Gomb. Karika. Fegyver. Annyi fenyegetés vesz körül, hogy az volna csoda, ha a végén mégsem

lennék kiszolgáltatva senkinek. Nem figyelek sehova. Amit észrevehetnék, az úgyis vagy még, vagy már, de nincs. Nem tapasztalat ez. Még csak gyanakvás sem. Rossz szájíz, amit kiköpní sem lehet. A vezetékes rádió brummogása most némul el. Eddig, amíg folyton hallhatam, észre se vettem, az hívta föl rá a figyelmemet, hogy elhallgatott. Nem olyan nagy csalódás, amilyennek első pillanatban éreztem.

Összekeverednek a helyszínek, a motívumok, minden. Bénult idegek pókhálójában fönnakadni, verdesni nem tartozik a vágyott ábrándok közé, ezt kell éreznem mégis. A kiürült koponyát, a potroh papírvázát szabadon forgatja, lengeti a légvonat, pedig se az ajtó, se az ablak nincs nyitva, csak a rejtett hasadékokon szivárog be a kinti világ megfejthetetlen üzenete érzékeim közelébe. Bármelyik sarok ugyanazt tárja elő. Tehát itthon vagyok. A falakat a hiány lankadatlanul lobogása emészti. Hatalmas, láthatatlan szűrkeség és néma ropogás telíti be a körém záródó estét. Igen, este van, és semmi remény megállnom éjszakába sikló meredélyén.

Egy kattintás, és az eleven képzeteket kioltja a villanyfény hályoga. Hideggé tesz és üressé mindent. A tűzhely fészkében ott motoz a tűz, de nem enyhíti, nem képes enyhíteni a bőröm alá kúszó borzongást, mintha be volna zárva, úgy kaparja a kivörösödött karikákat. Anyám kötőtűi idegesen csattognak a sarokban. Várunk. Rég le kellett volna feküdnöm már, de nem szól rám senki. Ki is szólhatna, amikor ketten vagyunk csak itthon. Igaz, apámnak is rég meg kellett volna jönnie már a munkából, de nem jött. Egyedül pedig nem tudom rászánni magamat a vetkőzésre, mosakodásra. Amikor aztán mégis, sokáig piszموگok, hihetetlenül sokáig az ingem gombjával. Arcom egy darabig álmosan imbolyog az asztal viaszosvászon tükre fölött, ahonnan egy ugyanolyan, mégis idegen arc néz vissza rá. Arra eszmélek, összekoppan a homlokunk. Fölkapom az enyémet. Ijeden nézek szét, mi történt. Mintha

nem is idebent, hanem kint, a szabad ég alatt volnék, s a hóhideg éjszaka lehelete kaparászná a torkomat. Forró, cserepes ajkam a kezem fejéhez ér. Megijedek, elrántom. Mi volt ez?

Akárha egy iszapos part szőnyegén járnék. Álmatlan ország kapujához vonszolódom, ide kell belépnem. A kibírhatatlan álmoság útra való terhe szinte földig nyomja a vállamat. Szívesen teketóriáznék, téblábolnék még, ha megtehetném. Az ember felelőtlen, könnyen fogad minden haladékot, nem kérdezi, mi lesz az ára. Ráér akkor is, ha majd fizetnie kell.

Kopogás, zörgés, zár csikordul, zápor csapkod a lemezen. Horpadások ugranak át a színéről a visszájára és vissza. Egy ismeretlen, sürgető hang suttogása a fülemben. Bizalmas közeledés, amely a kétség veszélyes csíráját ülteti el bennem. Szárnyaszegett galamb pördül le az égről. A várakozás partja messzire terül. Mezítláb rohanok a folyó felé. Egyenesen az álmosító, dermedt víztükörnek tartok. Nem látszik a nap, mégis napfénnel van teli a nyári délután. Szinte mindent elnyel a mozdulatok mohó akarása, ami nemrég előrelökött, most visszahúz, ami szabadságot ígért, fogva tart. A vaksors homályos sikátora vesz körül. Szünetjelek a lélegzetrésben.

A szél s a folyóillat még ide is elkísért, talán a hajamban hoztam magammal. Levetett álmok. Találkozás. Nyers tapasztalat. Iszap. Ladikkotyogás. Lánc csapódik a vízbe. A napsütötte, kigőzölgő nádas békalencsés tocsogóin siklom, miközben a csákljának használt görbebot hiába keres szilárd pontot, ellökhető támaszt a puha, képlékeny mélyben. És ekkor egy nem várt kanyar nyomán megnyílik a folyó, a nyílt tükör. Neki a szemközti partnak, ahol még mindig ott téblábol az álomba ragadt mozdulatok gubancában ő, akit pedig éppen az imént véltem olyan hirtelen, s olyan hálátlanul elhagyni, ahogyan soha senkit nem szabadna, önmagam. A késő napfényben, a homály pókhálós forrásainak környékén ez az elhatározatlan mást tudás búvik meg bármikor

kifesleni kész burkában, lepkeszárnypapírja még nyálas, de már kész a rövid, kockázatos fölszárnyalásra.

Odakintről, a falak bizonytalan határvonalain túlról átküldi neszeit a külvilág, fölbőg a helyi vasút dízelmozdonya, éjszakai piacosok szekere nyögdéssel, zörög, lovaik gumialátéttel patkolt patája kotyog, a nehéz társzekerek abroncsa ropogtatja a főutca köveit, leng a kerekek közt a lámpa, karbidillat terjeng, párolgó kabátban vén parasztok, berlinerkendős kofák gubbasztanak a bakon, a földhalmozott krumppliszások, salátásrekeszek hegyében. Fúj a szél. Cserép zuhan le a tetőről, és csattan szét a kövön. Rekedt, részeg gajdolás, amit kutyaugatás szaggat meg. A zajok rácsapódnak az üvegre, az ablak üvegére, némelyik kintreked, némelyik átsugárzik, bekúszik a falak közé zárt dermedt levegőbe. Amikor már minden elhallgatott, akkor egy-egy emlékezetfoszlány megszegi a csendet, hogy ha csak egy pillanatra is, de megakassza, visszatartsa éjszakába csúszó hatalmát. Eső kezd verni a tetőt, az alig hallható kaparászás zaja áthatja a házat, mintha diót törne valaki a padláson, vagy búzát teregetne, lapát suhogása, szemek ömlése.

– Menj aludni! – szól rám végül mégis kelletlenül anyám, pedig látszik rajta, jobban szeretné, ha mégis vele virrasztanék tovább. Nem mozdulok hát. – Holnap majd nem tudsz fölkelni.

– De föl tudok – mondom büszkén. Anyám nem vitatkozik.

– Hun járhat apád? – kérdezi inkább magától, mint tőlem. Nem vár választ, hiszen meg se akasztja kötőtűi monoton piszmogását, és az arcát továbbra is a mogorva árnyékba dugja. – Csak nem lett valami baja? – A baj említése megdobogtatja a szívemet, és még rémítőbbé teszi a bármikor vicsorgásra kész éjszakát.

A sínek fekete, sikló fölülete fölött csattognak a kerekek, a vasküllők vibrálnak, és egyre ingatagabb mélységek felé lökdösik a mozdonyt. Olaj tompítja, csiszolás tükre veri

vissza a rohanás csattogó hangzavarát. Süt a súrlódásból összegyűlt hő, átömlik az éjszaka zúzmarás közelségén, térképrojtokat éget a hidegbe, párolgás és fagyás közé ékelődve, végső szorultságában mintha még sisteregne is. Bányaakna zsíros-fekete fala, szűkülő cső, ahol egyre mélyebbre kúszom a vízbetörés, az ööntűz örökös fenyegetése közben. Nincs kedvem hozzá, hogy a szárnyuk szeggett, megcsonkított mozdulatok eredményeként, arcomat a pusztulás szagába túrjam, és mégis ezt teszem. A vér, a korom, a nyál keverékének síkossága, sártapadása elkenődik a bőrömon, az arcom, a kezem, mindenem olyan lett, elmocskolja a ruhámat, beletapad a hajamba. Odafönn vagy odakinn mintha folytatódna a kerek meg-megújuló rohama, az átsattanó váltó sem téríti ki, távolítja el őket. A kezemmel próbálom másfelé terelni e nem létező zajgás lobbanó, hunyó szállaárnyait, de hiába, nem hallgatnak rám, nem veszik figyelembe erőfeszítéseimet. Meghátrálok, de közben azt súgom, utolsó mentsváram ez a hazugság. Sikít a kazán vészszípjá, s árván szétfoszló gőzpamacst köp a néptelen mezőre, mindegy, hogy aztán az utca köve, a házfalak, a dízelmozdony hidegen ásító kürtje nyeli el, vagy valami más. Egy kibontott villamoscsengőbe dugom az ujjamat. Az egymásba gyűrődő alkatrészek, a sötétséget faló rohanás mindent megdermeszt körülöttem, égett fékszag terjeng a friss, még percegő, pattogó roncsok között.

Semmit nem érzek. Mozdulatlanságom a rohanás és a lebegés közötti állapot határán tart. A szék pereme vörösen belevágódott a combom bőrébe, az arcomba belepréslődnek a ruha gyűrődései, de mindezek az érzetek máshova kapcsolódnak, egy másik helyszín talajába, nem oda, ahol valójában jelen vannak. A legjobban az egyszerűségük zavar, ez ébreszti föl bennem a gyanút, hogy talán ez az igazi, ez a valóságos, s nem az az esztétikus kavargás, ami a következő pillanatban körülvesz, s kisajátít magának. A hangok beleszűrődnek a dobhártyámba, a szagok

rátapadnak a nyálkahártyára, a látvány csukott szemhéjam alá tolakszik, ínyemen, hiába szorítom fehérre az ajkamat, megjelenik az ázott sín sós-semleges íze. Látszólag persze mindez csak annyiban tartozik rám, amennyiben érdekel. Érezhetnék megkönnyebbülést, örülhetnék neki, hogy legalább látszatra kívül vagyok a veszélyen, ehelyett émelygést érzek, vibráló izgalmat a gyomromban, s valami megmagyarázhatatlan ellenszenv lesz úrrá rajtam önmagammal szemben.

A vasrafröccsent vérnyomok velővé sűrűsödött redői, a tengelyre csavarodott hajszálak, a kéken lüktető, még gőzölgő belek a fölnyitott hasüregben, mindez úgy jelenik meg előttem, mintha mégis mindezek ellenére magamba látnék. De mit tudok, mit lehet föltalálni ott, a rossz szagú szervek, a tapadós, nyálkás nyirokcsízárgás, az egykedvű vérlökésütem mögött? Se jövő, se múlt, se tudás, se felejtés nem leli a helyét e félig megnyitott hányinger aknájában. Kifelé csúszom belőle, és egyre inkább foglya leszek mégis. A bélyeget, amit valamikori találkozásunk ütött rám, aligha moshatja le bármi.

Hiába látom át a helyzetet, meg kell adnom magamat neki, a menekülés csak még jobban kiszolgáltatna. A kockázat nincs arányban az eséllyel. Tanácstalanságom közepette egyszercsak újra megüt a vér bárdolatlan, vad illata, mint amikor a föltépett toll alól a macska torkára szökik. Megrázkódok tőle. Rázkódása akár a sírásé. Ne nézz hátra, csak előre! Az utca kiborítja elem rejtelmes-mocskos raktárdozót. A házfalak között szétdúlt kövek, a tegnap árnyékai, kanyargó lábnyomok a sárban, a szabálytalan állomásépület, a félig leeresztett sorompó, a kalapos, esernyős járókelők, munkába igyekvők, hazatérők, az oldalra dőlt mozdony, a begyűrt fedelű-orrú utaskocsik, s végül leszakadva, de szinte sértetlenül a postaszállítmányé, és félretolva az útból a derékba ütött teherautó összegöngyölt roncsa.

Elkezd visszafelé tekeredni az idő, a hajszálak leforognak a hátramozduló tengelyről, a horpadások kisimulnak,

a lemezfölszín fölötti régi formáját, minden megszokott, hétköznapi kopottságába hajlik vissza. A még semmitől se zavart, hajnal elé táruló éjszakát borízú kiáltás fűti át, de a részeg kételyt hamar letépi magáról a kétségbeesés. Egy alighasznált kalap, bár elnyűttsége nem erre mutat, belegurul az árokba, de nyomban kikapja onnan is a szél, és továbbhengergeti végig a járdán, mígnem elveszíti egy kapubolt mélyedésében.

Gombakabát, félretaposott sarok, akár az én cipómé, a kalap meg mélyen a homlokba gyömöszölve, bizonytalan lépések, amikről nem lehet tudni, hova viszik a tulajdonosukat, mintha bicegést álcáznának, és nem éppen ügyetlenül, alaktalan válltömések, a tegnapi ázás párája gőzölög belőlük. A váratlanul lecsapó rémület megbénítja a látásomat, kioltja gondolkodásomat, és mintha szándékosan tenné, az öntudatlanság mélyére vet. Végleges állapotában észlelnem mégsem sikerül sohasem ezt a helyzetet. Az elsötétülés hátterében viszontlátom a kalap barnaságát, az ázott, kajla karimát, a töredezett, szürke kabátot; a meghasasodott nadrághajtókában dohánypiszok, gondosan eltépett hetijegyek galacsinjai, a válltömések pocokgörbülete, a zsebek pókhálója ugyanakkor elrejtőzik e nem egészen önmagától kibontakozó árnykép békén hagyott fölületében. A zsebkendőből, a viseltes mellényből, az ingből ugyanaz az áporodott, mégis kellemes, mert ismerős dohány- és izzadságszag árad.

– Apám! – mondom. A könnyelműség, ami a fölismérést szülte bennem, bizonytalanná tesz. Jobb volna kívánnom, amíg további bizonyítékok összegyűlnek, amíg minden kétséget kizáróan ki nem derül mindaz, aminek ki kell derülnie, s csak utána nézni szembe a kétségbeeséssel. Várom kellene, ugyanakkor fogytán van az időm. A kerek alatt, a préselt, lyukas roncsok között most teljesen mozdulatlanul ugyanaz az alak várakozik. A mozdulatlan test a közöny fészke. A bakter izgatottan integet a tárcsájával, a másik kezében egy piros jelzőlámpa lóg, pislogva

veti ki enyhe, vérszínű fényét a szürkesség széláramába. Nyúzott, ráncos, kialvatlan ábrázatok, a roncsokon vér és olaj foltjai.

– Vigyázat! – Valaki előre tolakszik.

– Csak nem a rendőrség?

– Á, dehogyis.

– Ilyenkor persze nem jönnek.

– Mit törődik maga vele? Nem a maga dolga.

– A magáé talán igen? Talán rendőr maga, titkosrendőr, vagy mi az ördög?

– Nem vagyok, de ha volnék is, semmi köze hozzá.

– Még szerencse. Nem szívesen ütném bele az orromat ilyen kétes ügyletekbe. – Fölszív a sziréna. Olyan messziről, mintha a város túlsó felén robogna a kocsi, és mégis azonnal itt van, vadul kanyarodik be, egyenesen a tömeg közepébe. Az emberek fürgén, eddigi álmatlanságukat, rosszkedvüket, lassúságukat meghazudtolva, szinte vidáman szökdelnek szét.

– Na, mi az, ezeknek nem elég egy?

– Nem hát.

– Sintérek. – Szürke posztóruhás alakok ugrálnak elő a hátsó ajtón, s hordágyat rángatnak ki a kocsi sötét, rendetlen belsejéből, ahova csak a kicsiny, tejüveg ablak enged be némi fényt a kinti derengésből. Az orvos, nem is láttam, mikor és honnan lépett elő, már a kerekék között mesterkedik, a roncsokat feszegeti, majd a sebesültet ragadja meg, s rángatja elő a posztóruhások segítségével kíméletlenül, a lábánál fogva, hogy csak úgy döcög a véres fej a talpfák közé szórt törmelékköveken. Véres, tapadt haj, kabáthajtóka, kalap, pedig én az arcát szeretném látni, az arcát, amit nem láthatok, mert újra összezárul a kör.

– Levegőt, levegőt! – kiabálnak a szürkeruhások, és az elől állókat durván lökdösni kezdik, ököllel vágják a mellükbe, mégsem tágit senki, mert a hátul levők nem engedik. Az orvos letérdel a nedves földre és a sebesült fölé hajol. Aztán föláll. A térdén csúnya, fekete folt, fehér köpenye ujján vér.

– Részeg – mondja a mentősöknek, akik erre megragadják a tehetetlen testet, rálökik a hordágyra, és indulnak a kocsi felé. Újra utat kell taposni maguknak a visszazárult kíváncsi tömegben. A véres fejre közben valaki közben újságpapírt dobott, úgyhogy semmit nem látni már az arcából. Amikor sikerül átvergődniük, beemelik a hordágyat a helyére, ott egy sínen gurul tovább a kocsi titokzatos belsejébe, ahol zümmögő lámpafényben új orvosok várnak rá. A mentősök a hordágy után ugrálnak, csapódik mögöttük az ajtó, és fölszív a sziréna: iú! Salakot, apró kavicsokat köpköd szét, farol, kanyarodik kifelé az országútra, a kék-vörös villogás olyan, mint amikor a leszorított szemhéj sötétjét káprázat tépi szét.

Rozsdaszínű, keserű pusztá, a por alól csak itt-ott bugygyan ki némi fű. Nem vagyok egyedül. Az egész csapat mögöttem vágat, csak úgy csattog az ágy korlátja. A lovakat kiveri a tajték. Megállunk. Leugrom. Kard csörömpöl az oldalamon. Ekkor jön be anyám. Kivezet a hideg szobából. A konyhában már ég a tűz, de azért nincs meleg. Sűrű köd vattája tapad az ablakra, ólomszín cukorhab. A vilányt is égetni kell, pedig már jócskán reggel van. Apám rég elment. Föl se ébredtem rá. Teavíz melegszik a tűzhe-lyen. A homály mögött a füst mintái, a repedések olvashatatlan térképét korom rajzolja ki. A kapkodó tűz fölött vörösre égett tűzhelykarikák örködnek. A kiegészítő, rozsdás lemezen foltozások. Parázs villan ki a réseken, láng nyelve, széngáz szivárog. Alighanem a szél csapja vissza a kéményből. Az asztal viaszosvászon térítőjén kopott virág-minták eleven rétje. A konyhaszekrény fehére, almazöldje a kopás karmolásai alól pislog elő. Az észrevétlen keletkezett kopásfoltok hálójá mindent beborít, nemcsak a tárgya-
kat, a falakat, a ruhákat, a takarókat, az edényeket, magát

az emlékezetet is. És mintha vonszolna valamerre, valahova. Szeretnék szabadulni tőle, de nem tudok. Néha elképzelem, hogy elköltözünk, és akkor újra kezdődik minden előlről. Más jeleket róhatnánk magunk köré. Talán, ha nagyon odafigyelünk, még meg is válogathatnánk, milyeneket. A beletörődés helyett kezdhethetnénk valami mást, valami jobbat. Vagy rosszabbat. A frissen festett bútorok, az újonnan meszelt falak ugyanúgy megkopnak, mint a régiek. A percek veszélyes gyorsasággal falnak föl mindent. A fuldokló végső erőfeszítésével, mindegy, segít, vagy nem segít, lököm el magamat tőlük. Menekülnék, de az utolsó kortyot is ez az unt kopárság adja. Az asztalnál ülök, a zavaros teát szürcsölöm, fejemet a bögre fölé lógatom, a kihabzó gőz forrósága elbódít. A fekete fölszint olajos gyűrűk szegik meg, a homlokom a nekifeszülő párolgás nyomása alatt remegni kezd. Mintha egyetlen hatalmas szem nézne vissza rám. Barna éjfél. De nem a szeme pillantása. Megszűnik a távolság. A szűkülő, táguló szem bogarának tűszúrásnyi résén hatol át a másik oldal világossága, s jut át a tekintetem oda túlra.

Forró, lószőrszagú pokróc. Bárányos ég. A lovak a hámnak feszülnek. A combjukon, a hátukon remegnek az elgyötört izmok, inak. Bár tudom, csalódás a szédült keringés érzete, azért jólesik. A falu. Aztán a mező. Odalenn van minden. Ami átszivárog e még csak nem is különleges állapot eresztékein, az több, s egyúttal kevesebb, mint a valóság.

A patkolószínt s a műhelyt elválasztó ajtó küszöbén ülünk, várjuk, hogy hűljenek a patkók, nagyapám oda is sandít néha a porban heverő patkókra, várva, mikor vesztik el a vörös izzásukat, szűnik meg körülöttük a levegő vibrálása, nyerik el azt az állapotot, amikor a hűtőhordóba ereszthetem őket, s ő elkezdheti a patkolást. Nem siet most senki. Ráérő idő van, éppen ezért került most sor Gál Gyula lovaira, aki a belső ügyfélkör oszlopos tagja. Azok tartoznak ide, akik dologgal fizetnek, nem pénzzel az elvégzett munkáért.

– Há' Feri bátyám, én nem járok, de azér' löhet röndös embör az embör, nem?

– Én járok.

– Jobban rájér.

– Jobban?

– Há', nincs vasárnap dóga.

– Vóna, ha csiná'nék.

– Tuggya, neköm más azér'.

– Na...

– Vasárnap, nem vasárnap, a ló az nem válogat, a lónak mönni köll.

– Ha hajtyák.

– Ej, Feri bátyám, ez nem vót szép magátu'.

– Szép, nem szép, így van.

– Láccik, hogy magának nincs álottya. A tehén az nem számít. Ezök példáu' nem bírnak mögmaranni az istállóba. Hát ha egy nap nem mögyök velik, a falbu' kiöszik a pévát.

– Há', ha nem ad nekik zabot.

– Zabot, nem szeretik ezök a zabot, mög se önnék.

– Mer' még sose láttak, mi?

– Hehehe! Mögéri a pénzit maga is, hajja-e!

– Mer' az igazat mondom?

– Ez a jó ezöbbe, láttya, nincs nagy igényük, egy kéve csuta, e'rágónnak azon is, nem kérnek zabot. Osztán, ha dógozni kő, csak e'végzik. Ullyanok, mind a szögényembör, no, mint mink.

– Azér' azt az egy vasárnapot mög löhetne tartani.

– Mög, de minek?

– Minek?

– Há', hogy a papot ha'gassam, azért mönnyek a templomba?

– Nem azér'.

– Hanem minek?

– Mer' az Isten háza.

– Azt csak úgy mongyák.

– Amikor fijatal vótam, így beszéltem én is, bevöttem a szocdem nótát, amit a gyárba' hallottam, amikor ott

dógoztam, aztán eccör csak rágyüttem, hogy nem úgy van a'. Attu' kezdve osztán mögfogattam, eccör se mulasztom e' a szentmisét. Nem is mulasztottam.

– Eccör se?

– Eccör se.

– Nem hiszöm.

– Pedig így van.

– Hát szép.

– Nem olyan nagy dolog, maga is mögtöhetné.

– Neköm nem érdömös, engöm má' úgyis csak az ördög visz e'.

– Még sose vót vele dóga, azér' beszél így.

– Magának talán vót?

– Vót.

– Na, ne viccűjjon velem.

– Nem viccülök.

– Nem?

– Nem.

– Ez az egész csak ullyan babona, öregasszon-boloncság. Vajja be, hogy maga is csak ugrat.

– Nem.

– Nem tudom e'hinni, de az Úristenit, ha neköm mögjelönne, nem tunnék mögijenni tüle, úgy belevágnám a vasvellt, hogy arru' kódúna, az biztos.

– Most nagy a szájjja, de akkor...

– Mér', magának mögjelönt?

– Mög.

– Osztán mi dóga vót vele?

– Fojtogatott.

– Micsoda?

– Fojtogatott, ahogy mondom.

– Itt süllyeggyek el, ha értöm.

– Egész nap nem vót semmi bajom, de este, ahogy lefeküdtem, e'kezdött fojtogatni. Aszitem, möghalok.

– Möghal?

– Há'.

- Orvost nem hittak?
- Dehonnem.
- Oszť nem segítött?
- Nem.
- Hogyhogy?
- Aszonta, nincs semmi bajom.
- Aszt?
- Aszt. Nappa' nem is vót, csak éjje'. Annyira nyomta lefelé a mellemet, mintha egy buzászsákot raktak vóna rá. De akármerre fordútam, csak nyomta. Ulyyan rosszu' vótam, hogy papot akart híni a család.
- Oszťan hogy gyógyú't mög?
- Akár hiszi, akár nem, a fonai javasasszony gyógyított mög, a'mmonta mög, mi bajjom van. Az a bajja, aszonta, magának, hogy rajta ül az ördög, a'nnymja a mellit. Akkor nem hittem e' én se, de igaza lött, mer' ahogy kihajtotta belüllem, attu' kezdve semmi bajjom nem vót hál-istennek.
- Hogy a ménkübe hajtotta ki?
- Imádságga', há'!
- Ű imádkozott?
- Ű is, mög én is. Mög is fogattam, nem mulasztok misét többet. Nem is mulasztottam. Isten büntetése vót rajtam. Ha'gattam azokat a rohatt szociáldemokratákat, e'hittem nekik mindönt, amit csak hazuttak, azér'. Aszonták, ha rájuk szavazunk, ullyan világ lösz, hogy a szögényembör annyit keres, mint a miniszter.
- Ne monggya!
- Nem én mondom, űk monták. Így vót.
- Oszťan maga mög rájuk szavazott, mi?
- Rájuk én.
- Oszť mégse lött semmi.
- Nem.
- Pedig ez monta, ez a Marosán, ez a mostani, mer' akkor még szocdem vót. Ott gyűlésözött egy hordó tetejin, a Ganzmávgban. Akkor vót, amikor még ott dógoz-

tam, jól emlékszőm rá. Most mög milyen nagy kommunista lőtt.

– Ígéretetni, azt ezők is tunnak.

– Hajjaj!

– Ígéretnek, osztán szarnak a fejünkre.

– Jól mongya – helyesel nagyapám. – Azuta nem hiszőm el egy szavukat se.

– Nem is érdőmös – bólogat egyetértőn Gaál Gyula, de témát is vált azonnal. – Aztán hajja, az az ördög nem gyütt elü többet?

– Nem.

– Úgy e'tűnt, mintha sose látta vóna?

– Látni nem is láttam. Egy nagy vörösség gyütt rám, annyi vót az egész. A'mmögött löhetött az ördög.

– Mögötte?

– Há', löhet, hogy nem mögötte.

– Akkor hun?

– Valahun, mit tudom én, hogy hun.

– Nem tuggya?

– Nem.

– Talán nem is az ördög vót.

– Dehonnem.

– Azt maga csak úgy gondújja!

– Nem gondolom, tudom. Éreztem a szőrit, a bűdösségit, ahogy nyomott, e'vötte az egész levögöt tülem, ideszuszogott, bele a képembe, ni. Csak ű löhetött, senki más.

– Ott ű't a mellin?

– Itt az.

– Mér' nem zavarta e'?

– Próbá'tam, de amikor mög akartam fogni, nem vót sehun.

– Odacsapott vóna!

– Csapkottam én, de hiába.

– Nem a kezive' köllött vóna!

– Hanem?

– A nagykalapácsa'!

– Nahiszőn!

– Mingyá nem lött vóna baj többet.
– A'bbiztos – nyugtázza nagyapám lemondó fejcsóválással a tréfát, de nevetni nem tud rajta. – Arra azért kíváncsi vónék, maga kicsinyána, ha rákerű'ne a sor, osztán a mellire ű'ne az ördög.

– Én-e, Feri bátyám?

– Maga hát.

– Montam má', belevágnám a vasvelltát.

– Osz't', ha elugrana?

– A'bbajj vóna – hajtja le a fejét Gál Gyula, és legyint lehangoltan. – Na, de mongya má', mit veszíthetők? Ezt a nyomorúságot ittenék? Vigye, akinek kő, ha az ördögnek, hát az. Od'adom neki a gyeplőt, viheti a lovakat is, osztán hajcson, amerre lát. Úgy se lössz itt jó világ többet, ezt én mondom magának, én, Gál Gyula, há' jól jegyözze mög! – Ellenzőt formál ügyetlen lapáttenyeréből, és annak oltalmánál súgja meg a folytatást egyenest nagyapám fülébe úgy, hogy senki se hallja, lehetőleg még én se. Arra azonban nem számít, hogy én még a szű percegését is meghallom a padlásgerendában, így aztán nincs az az ügyeskedés, amellyel erős, dörögő hangját elrejtethné előlem. – Nem lössz itt semmi változás. Az a rohadt Szabadeurópa, de az angolok mög a piszkos amerikaiak, egy se mond igazat, hazudik mind. Aszongyák, ájjunk ellen, harcújjunk, majd űk segítenek, osztán a rosseböt segítenek.

– Minek hallgattya űket?

– Mér', maga talán nem hallgattya?

– De nem beszéllök rula mindönkinek.

– Én se.

– Hát neköm?

– Magának, Ferib átyám? Magába' mögbízok.

– Hát csak ne nagyon bízzon senkibe'! Velem most szöröncséje vót, de mássa' legközelebb majd nem lösz.

– A rosseb ott ögye.

– Nem úgy van a'.

– Dehonnem.

– Ne beszéljön így! Ott a család, mi lösz azokká', ha magát e'viszik?

– Csöndessebben, mer' még möghajja valaki.

– Hajja!

– Ippen maga monta az előbb, hogy nem úgy van az.

– A rosseböt, hiszen nincsen itt senki.

– Nincs-e?

– Nincs hát.

– Hunnan tuggya?

– Látom.

– Hát az ördög? Az ördög nem alszik – veti ki a végső tromfot Gál Gyula. Nevetve állnak föl, s néz mindenki a maga dolga után. Én ugrom elsőnek, kapom fogóba az egyik patkót, és sülyesztem bele a hűtőhordó bugyborékolva ellenálló vizébe.

Mélyen magamba szívom a törülköző füst- és szappanillatát. A vászon mintái nemvárt közelre nyomulnak, eleinte csak a bőröm felszínét bizsergetik, de aztán a hajszálerek nyugalma is fölbolygatják a dörzsölés nyomán keletkezett apró áramütések. Törülközőm. Kilesek a törülköző mögül. Üres a konyha. A falak, a bútorok orrhangú hallgatása, mintha bűnrészesek volnának, titkot takar. A törülközőt nem engedem ki a kezemből, érintése megnyugtat, mintha elrejtőzhetnék benne.

Lépések zaja riaszt, közvetlenül a hátam mögül. Az ijedség összerántja a mozgulataimat, megzavarja a jól kimódolt tervet. Bárhogy is szerettem volna elrejteni az arcomat, amely szégyenpírban ég, lelepleződöm.

Olyan elágazást keresek, amely az eredése táján kettéválik. Az elválás képezte görcs alatt kell, valahol egészen a talaj közelében a kettős bokorágat elvágnom. Ettőlfogva már gyerekjáték minden, a bűtyköt gömbölyűre faragom, a véko-

nyabb ág csonkjából fogantyút csinállok, és készen is van a vándorbot. A végkifejlet könnyű volna, a nehézségek a kezdet kezdetén tornyosulnak elélem. A megfelelő alany kiválasztása sem látszik egyszerűnek. Ez a sziget különösen nem alkalmas hely. Sűrű, beteges nyárfabozót növi be a kavicsos síkságot. A középén húzódó sövényben akác, bodza s futótövis keveredik. Ezen túl, a gyümölcsösökre csősz vigyáz. Ahol már a nyárfabokrok se élnek meg, a töltésen s a sziget-csúcs szél sikálta fölszínén a vörösre fonnyadt zsurlófű még a kavicsokat sem képes eltakarni egészen. A töltésen állok, hogy körülnézzek, de botnak alkalmas som- vagy mogyoróbokrot nem látok se közel, se távol. Pedig, ha látnék, akkor se volna egyszerű kezdetleges bicskámmal megküzdennem vele.

Az ingem alá beárad a víz telített, kátrányos illata, s nemcsak a ruhám, a szám, a hajam is tele lesz vele. A csónak lánca a deszkának koppan, a hullámozás meg az ár fölváltva rángatják. Sokan voltunk, amikor iskola után elindultunk, és most sehol senki. A zajok még üzennek, ki merre tűnt el, a bokrokból csörtetés, a pályáról labda puffogása hallatszik, de ahogy lerohanok a töltésről s belesüllyedek az aljnövényzet susogásába, már teljesen egyedül vagyok. A kivájt földút a kerteken túl vezet. Itt indulok el. Nem sietek. Nézelődve haladok előre, mígnem megakad a szemem az egyik kidöntött akácfa törzséből sarjadt sövénybokor ikerágán. Nem túl egyenes ágak, de egyébként minden megvan rajtuk, amit elképzeltem. Talán egy kicsit vastagabbak is az ideálisnál, de ez csak a levágást nehezíti, ahogy az akáctüskék is, de ha sikerül megbirkóznom vele, annál alkalmasabb vándorbothoz jutok, nem lesz kóbor kutya, amely megállhatna előttem.

Előveszem a késemet és nekilátok. A földön hamuszürke, szétmálló homok, hasalok és szuszogva faragom a kemény, gyökérerezte görcsöt. Nem voltak illúzióim, de a valóság legrosszabb sejtelmeimet is fölülmúlja. A szívós kéregalatti szövet magába engedi, aztán visszalöki a pengét, nem nyeli el, nem ad forgácsot.

Most kellene föladnom, a kezdet kezdetén, amikor még nem fecsérelem el túl sok fáradságot, túl sok erőfeszítést hiába, amikor még viszonylag könnyű szívvel állhatnék tovább, de nem teszem. Csapdába estem. Minden egyes erőfeszítés újabb és újabb cérnaszál, amely rögeszmémhez kötöz, és egyre jobban elmélyíti ragaszkodásomat. Örökösen fogytán levő erőm mindig újratámad, a századik, az ezredik kudarc egyformán az újdonság erejével lep meg. A tenyeremben keletkező hólyagok zsibbadása, lüktetése az egész kezemet átjárja. Nehéz megtartanom benne a kést, ráadásul a penge is gyöngye, ide-odahajlik. Apró forgácsmorzsalékot sikerül csak előkaparnom a homokos mélyedésből, amit markommal ástam, hogy szabaddá tegyem az elágazás alatti részt. A kérget már körbe lehántottam, most a fa fehér, zsíros húsát rovom, és az az érzésem, semmit nem haladok.

Amikor fáradságtól remegő, horzsolásoktól égő mutatóujjammal mégiscsak megpróbálom kitapintani, mire jutottam, a vájat, amit mélyíteni kezdtem, mégiscsak körbeért. Korai volna az ág letörésével próbálkoznom, ezt tapasztalatból tudom, biztosan behasadna, és akkor dobhatnám el az egészset, odaveszne minden fáradozásom. Araszolok hát tovább, előre. Előre? Nevetséges. Nem bírom magamban.

Egy madár rebben föl, s csap váratlanul éles zajt melletttem a sűrűben. Észre se vett. Megszoktak, nem törődnek velem. Meglesni őket, amire máskor annyi gondot fordítottam, semmiség volna, de most meg időm nincs rá. Rövid pihenő után újra nekirugaszkodom a munkának. A szemembe bele-belehullik a szemöldökömről aláereszkedő izzadság egy-egy csöppje, mintha valami idegen, furcsa vidékre látnék egy eddig még soha föl nem nyitott ablakon át, a képet szívárványló köd tördeli szét. Kénillat gomolyog föl, terül szét, telepszik bele minden résbe, nyújtja ki felém a nyelvét, vicsorítja a fogát. Ahol fekszem, a szürke, hűvös-meleg homokban rovarok bozsognak,

legyek, hangyák, pókok s a levélkorhadékban néhány mord ganajtúró, a tüskék hegyén katica. Semmit se szeretnék, semmire se várok, a legjobb az volna, ha minden így maradna. Nem azért pihenek meg néha-néha, hogy föladjam a küzdelmet, hanem hogy újult erővel, nyugodtabban kószolhassak bele a fullasztó fáradtságba megint. Nem érdekel, mennyi idő múlik el közben. Itt, a sövény alatt a szürkület lehelete érzik a legnyíltabb délben is.

Most minden erőmet beleadom egy utolsónak szánt rohamba, amikor pedig szívesebben halogatnám célom elérését. Dühödten, túl nagy erővel nyomom bele a fába a pengét, pedig az ág is ingadozik már, s természetesen beszorítja a pengét. Hirtelen támadt mérgemben meg se fontolom, mit kéne tennem, csak rángatni kezdem a gyöngé bicskát, olyan erővel, ahogy az indulat diktálja. Egy halk roppanás és a kezemben tartom a nyelet, a penge pedig a frissen vágott hasadék szorosában maradt. Utána nyúlok, puszta kézzel is meglepő könnyen emelem ki. Így hát csak magamat hibáztathatom a kudarc miatt.

Az ágat még mindig nem merem letörni, ha nem akác volna, megtehetném, de az akác túl könnyen hasad, és most már egy hajszállal a cél előtt nem akarok kockáztatni. Forgatom a csonka bicska nyelét a tenyeremben, nézem a kiálló pengecsontot, a repedés friss ércmintázát, meg aztán a fekete régi hibát itt a fok mellett, hát ezért törött el. Ezért is. Nemcsak én hibáztam. A fölismerés megnyugtat, megpróbálom hát fölmérni a helyzetet, megtalálni a továbblépés lehetőségét.

Úgy döntök, a kisebbik pengével faragok tovább. Ezt még soha nem nyitottam ki, a körmömmel próbálom kifesztegetni fekete, zsíros piszkából, de nem megy. A fa kérgéhez ütögetem a nyelet, azt remélve, hogy így talán meglazul a zsíros piszok ragadéka, s elengedi a pengét. Ütögetésem nyomán nedvező, almazöld sebek keletkeznek a kérgen. Nézek magam elé, várok egy kicsit, mintha nem készülnék semmire, aztán, mintha csak valami mellékes

dologgal bíbelődnek, nekifeszítem a körmömet a penge vájátának. Ez a kísérlet sikerül. A penge papírvékony, és egészen kurta, a hegye is le van törve. Nem emlékszem rá, mikori lehet ez a törés, talán nem is én csináltam, hiszen nem újonnan kaptam a bicskát. Apám találta valahol, megjavította, és így került hozzám.

Óvatosabban kell haladnom még az eddigieknél is, mert ez a penge még könnyebben eltörhet, mint a nagy, és akkor már nincs több lehetőségem, kárbavész minden, amit eddig elértem. Belülről azt érzem, bármilyen közel vagyok is a célhoz, nem sikerülhet, amit elterveztem, mégsem adom föl. A kudarc leheletének eltéveszthetetlen melege önt el. A rosszulléttel határos, amit érzek. Közben óvatos, alig érzékelhető mozdulatokkal faragom ki az apró, fűrészporszerű forgácsokat a körbefutó járatból. Az új penge gyöngébb ugyan az előzőnél, de sokkal élesebb. Most már letörhetném biztonságosan az ágat, de odafönn ezer bog, tüske, ágacska akasztja, szövö, köti a sövénybe, ha megrázom, minden remeg, nyomódik, zörög körülöttem, s visszaveti mozdulataimat, akár egy rugó. Át kell szakítanom az utolsó rostot is ahhoz, hogy a munka végére jussak.

Amikor sikerül, és elszabadul a gömbölyűre faragott csonk a homokkal lepett törzstől, nem akarom elhinni, tovább is az elszűkült vájat mélyét kaparom a bicskámmal, és csodálkozom, hogy semmit nem találok. Az ikerág nem dől el, szorosan tartják a fönti rugalmas kapcsolatok. Megpróbálom kiszakítani kötélekeiből. Az ágak nyúlnak, hajlanak egy darabig, látszólag utánam engednek, de aztán váratlan lendülettel mindent visszarántanak magukhoz mágneserejük közelébe, de én nem hagyom magamat. Most már nem lehet elvenni tőlem, amit megszereztem, ami az enyém. Sietni akarok, és bosszant, hogy a sövény még mindig ennyire ragaszkodik ahhoz, amit pedig már igazából elvettem tőle. Többször lendületet veszek egymás után, míg végre sikerül kitépnem helyéről a levágott iker-

ágit. Messze lendülök, s megbotolva az út menti bak-
hátban magamra rántom a fakoronányi tüskés ághalmazt.
A tüskék véresre karcolják meztelen karomat, s átszúrva
az ingen büszkeségtől dagadó mellemet is, de nem törő-
döm vele.

Boldogan vonszolom magam után a zsákmányt, tűnök
el a nyárfabokrok között, s egy védett tisztásra telepedve
faragni kezdek. Itt végre biztonságban tudhatom magamat.
Először az egyik, a görbébbik ágtól szabadítom meg az
elágazást, csak egy tenyérnyi részt hagyva az elágazás
görcse mellett, utána a másik ágit, az egyenesebbiket kez-
dem tisztogatni a tüskéktől meg az apró oldalhajtásoktól.
A tőnél kezdem, lefelé haladok. Már el is vághatnak, de
óvatos vagyok, egészen az elvékonyodott ághegyig hala-
dok, és csak utána, magamhoz mérve jelölöm ki a végle-
ges méretet, s vágom le a fölösleget.

Amikor az utolsó késvágás után kézbe veszem, bár-
mennyi gonddal faragtam is, nem vagyok vele egészen
elégedett. Mintha kicsit mégis rövidre sikerült volna, de
hát ezen már nem tudok változtatni. A fogása ellenben
egész jó. Így hát megbékélek vele. Suhog a nehéz görcs,
ahogy megforgatom a fejem fölött. A fölhólyagzott tenyér
fájdalma, az eltört kés nyekkenésének emléke, a fáradtság
még mindig bennem motoszkáló melegsége már-már új
testrészemmé avatja a botot.

Fölkapaszkodom a töltésre, hogy körülnézzek. Sehol
senki. Nem pattog a pályán a labda, elhalt a fogó, a bújócs-
ka sikongatása, nem csobbannak a kövek a folyóban, a víz
békés sustorgással mossa a parti homokot, az iszapos,
zörgő nádas. Fölfújja, kidagasztja az ingemet a szél, lobog
a hajam, ahogy rohanok lefelé a lejtőn. A kavicsba mélyedő
léptek sörényes, vágató álmokat hazudnak, csikorgó ha-
rapásuk választalanul hatol a fűbe, a moha, a zsurló közé,
a mostoha, köves tenyészet ellen. Nem hazafelé tartok.

A fölszabadultság hirtelen jött érzése megváltoztatta
eredeti tervemet. A lendület másfelé sodor, de most már

nem bánom, zihálva szedem ugyan a levegőt, de nem állok meg. Csak a sziget élébe érve szakad meg utam, hagy el a lendület, pontosan akkor, amikor megnyílik előttem a szabad láthatár: a folyó távoli, olajos remegése az arcomba tolul, szinte a lélegzetemet veszi el. Megszegett lendület, kialvó táj. Túl a vízen egy magányos mésztéglából épült ház ólomszínű fala dereng át a körötte ingadozó, szélfúttá nyárfák ideges lombja mögül. Itt nincs mit keresnem tovább, jajdul föl bennem a csalódott fölismerés.

Megfordulok, és elindulok hazafelé. Lehajtott fejjel poroszkálok. A verőfény kihunyt, de azért nincsen este. Kékes hamuárnyak vetődnek elém, omlanak el a katáng, az ördögszekér ritkás bozontjában, amerre megyek. Ugyanaz a kimélyült, poros dülölút, ami idefelé hozott: akác és bodza, a megsebzett sövény, a pálya, egy forduló a vendéglő előtt, és már a holtág fahídjának pallója nyikorog alattam, belenézek a vízbe, lecsobbanó háló töri szét a sötétbarna, idegen tükröt. Váratlanul dübörög föl a híd körülöttem, valaki hátbavág, nevetés harsan, vidám kurjantások visszhangzanak, oldják föl bennem az egyedüllét feszültségét.

– Na, mi van? Hol voltál? Merre jártál? – hallom, eláraszt az otthonos érdeklődés melege, és ez jólesik, mit tagadjam. A hála érzése tölt el. Nincs erőm gondolkodni, az elfojtott fáradtság kiárad benső, titkolt fészkéből, s betölti tagjaimat, leülepszik a vérembe, s minden önvédelmi reflexet megbénít.

A partra tódulunk. Meleg lángok emelkednek, füstillat kel föl a rét szélvédett árkából, mintha egy eldobott kaland fészkeire lettem volna, sült krumplit kaparok ki parázsló ággal a forróságtól remegő hamu alól, huzatos szarkafészek a fejem fölött, a krumpli melegíti a kezemet, parázs húsa elomlik a számban, s még a gyomromból is fölküldi a véremen át bizsergető melegét, amit érzékeim jóleső megadással fogadnak el.

– Ezt vágtam.

– Mutasd!

- Ne nyúlkálj!
- Odanézz, de jó!
- Jó.
- Jó, mi?
- Nekemadod?
- Bolond vagy.
- Te vághatsz magadnak másikat.
- Te is.
- Én nem tudok.
- Nem?
- Nem.
- Nem adom akkor se.
- Csak egy kicsit!
- Nem.
- Irigy vagy.
- Nem vagyok. Azt hiszed, olyan könnyű volt? Ide nézz!
- Az orra alá tartom a tenyeremet.
- Mi ez?
- Hólyagok.
- Mitől van?
- Föltörte a bicska nyele.
- A bicskáé?
- Azé.
- Fáj?
- Nem számít, begyógyul hamar. Azt jobban sajnálom, hogy eltörött.
- Mi?
- A bicskám pengéje.
- Mutasd!
- Nem mutatom.
- Mit állsz szóba vele, mondtam én, hogy irigy disznó, rúgd bokán, aztán vegyük el tőle a botot, meg a bicskát is!
- mint egy jó viccen, egyelőre csak röhögnek a kis Mitró dühkitörésén. Benda, a fővezér se sokat bajlódik vele, ököl-lel jól hátbavágja, aztán, mintha levinné a témát a napi-rendről, felém fordul, és vigyorogva kérdezget tovább.

- Hol vágta?
- A szigetcsúcsban.
- Olyan messze?
- Igen.
- És miért?
- Nem volt közelebb.
- Nem?
- Nem.
- Pedig annyi ág van mindenütt.
- Csak nem jók.
- Dehogynem.
- Akkor te vágj magadnak onnan.
- Hát nem adod nekem a botot?
- Nem.
- Miért nem?
- Mert nekem is kell.
- Irigy vagy.
- Hadd legyenek, akkor se adom.

– Fussunk! Fussunk! Fussunk! – kel lábra az izgatott sugdolózás, de amire eljut hozzám, amire megértem, a többiek már messze járnak, vad nyargalásukról csak a fölcsapó por ad hírt.

Késve iramodom utánuk. Beérni őket, ha nem állnak meg, nem várnak meg, semmi esélyem. Halk repedés ereje perceg elő valahonnan, mint ahogy avas gerendák közé ereszkedik a szű. Nem hittem volna, hogy így is lehet, ilyen észrevétlenül túljutni távolságon, és most itt van, álmélkodhatom rajta, beérni ugyan nem sikerült a száguldó csapatot, de a nyomukban vagyok, most már nem csökken tovább a távolság közöttünk. Balról a nádasokkal bélelt part, a barna víz és azon túl a vízbe omló gyümölcskertek lombos, bozotos sűrűje, jobbra a meredek homokfal benőve a kecskerágó bokraival, kecskéik rágnak közöttük, tyúkuk kárálnak a leomló ágak barlangjaiban. Mindezt a sebesség ereje mossa szét, vonszolja, rángatja el a szemem elől.

A por a bőrömbé szívódik, akárha háló fogna meg, s egyszerre elfogy a lendület, az elcsigázott lépések, bár a futást utánozzák, sétára váltanak. Még látom eltűnni a bandát, amely kivetett magából, az utcafordulóban. Valaki vissza is néz közülük, de csak hogy kicsúfoljon, a nyelvet ölti rám. Eszük ágában sincs, hogy megvárjanak, maguk közé fogadjanak újra. Beletörődve a helyzetembe megállok, hogy rendbe hozzam magamat. Ingemet visszagyűröm a nadrágomba, izzadt hajamat hátravetem. Éppen indulnék, amikor kotkodácsoló tyúkokat, láncukat csörgető kecskéket ugratva szét a bokrok közül eléem toppan látszatra ugyanaz a csapat, amely az imént vetett ki magából. Vagy mégsem?

Körülfognak. Meglep, hogy a többségüket nem ismerem. Nálam fejtel nagyobb suhancok. Egyiküknek, szemmel láthatóan ő a főnök, cigaretta lóg a szájából, a lábán vastag bakancs kotyog, az orra alatt, a szája szegletén lila sebhely látható, nem a mi iskolánkba jár, valószínűleg a Tanács térre, amely iskolatársaim szerint a szigetet rettegésben tartó gengszterek gyűjtőhelye. A köréje csoportosuló szűk vezérkar tagjai is mind idegenek. Egyedül a folyton szájaló Mitró ismerős számomra, egykori pajtásaim közül, úgy látszik, egyedül őt fogadták be a szűkebb elit soraiba. A többiek a háttérben ácsingóznak. Még Bendának, a mi vezérünknek sem osztottak lapot, hátul álldigál valahol a kárörvendően vigyorgó kibicek társaságában.

A cigarettás főnök lép elő, ő állja el az utamat. Szája sarkából a porba köpi a csikket. Gyanakodva mér végig. Nem szól hozzám, de fenyegető pillantása már-már megsemmisít. Az első reflex a menekülésé, lopva nézek körül. Csalódottan veszem tudomásul, teljesen be vagyok kerítve. Egérutat egyedül csak a képzelet biztosíthat a számomra. Látni vélem magamat, ahogyan félrelököm őket, és vágatok szabadon előre. A valóság azonban egészen más. Mozdulatlan vagyok, mint a veszélyérzettől megdermedt bogár. Szűkrevont szememre az izzadság hártýája ereszkedik.

Táncoló, színes karikák teszik valószerűtlenné a látványt, amely előtt, hiába próbálkozom vele, nem tudok kitérni. Az arc, a főnök arca egyre közelebb tolul hozzám. Látom, ahogy a száj s az orr közötti sebhely csiganyálás görbéje a földereggő cinikus mosoly érintésétől megremeg. A háttér: a partoldal magasában húzódó kerítések lécei, az utca elkanyarodó távolsága, a salakosút, és lent a lustán csordogáló holtág, mindez nem számít már. Olyan érzés lesz úrrá rajtam, mintha ketten volnánk az egész világegyetemben. Az üldöző sereg – áruló pajtásaim meg az idegen suhancok – háttérbe húzódva figyelnek, olyan semlegesen, mintha egy repedezett, régi festmény statisztái volnának csupán. A sebhelyes arc annyira közel van már, hogy nem bírom tovább, hátralépek.

– Állj! – kiált rám durva, vadállati hangon, pedig láthatná, nem menekülni akartam, csupán kitérni előle. A tekintetét keresem, abban reménykedem, ha belenézhetnék, biztosan elárulná, mi a szándéka velem, így azonban be vagyok zárva a saját tanácsstalanságom kelepcejébe. Végre kibukkan a ráncos szemhéj alól a seszínű tekintet, s egyenesen nekem szegeződik. – Add ide! – harsan föl az újabb kiáltás. Körülnézek, mintha nem én lennék a címzett. – Süket vagy? – ordítja most már szinte önkívületben, és az indulattól a nyála is kifröccsen, az arcomba egyenest. Be kell látnom, ostobán viselkedtem, de azért újra próbálkozom.

– Mit?

– Azt! – mutat a botra, de megnevezni nem akarja.

– Ezt? – kérdezek újra. Megpróbálom az időt húzni, hiába tudom, hogy reménytelen.

– Azt! – ismétli makacsul, és a botom után kap, de én elrántom, s nem éri el.

– Nem adom! – kiabálok most már én is, de a hangomat sírás gyöngíti el. Remegek az indulattól.

– Nem? – sziszegi ő vészjóslóan.

– Nem! – erősködöm én.

– Szóval magadtól nem adod? – kérdezi szinte csodálkozva. Pisze, természetellenesen apró orra elfintorodik, az ajka megnyílik, kilátszanak sárga lapátfogai, középen az egyik törött, a csipás, leragadt szemhéjak alatt nyugtalanul vibrál a szürke tekintet. Váratlanul ragadja meg a botot, s próbálja kirántani a kezemből. Ha az utolsó pillanatban is, de föleszmélek, s minden erőmet beleadva szorítom a botot, de ellent nem állok. Meglep a hirtelen siker. Mintha szándékosan hagyná magát, pedig erről aligha lehet szó. Olyan, mintha lebegnék. Utána engedek, és ő saját maga csavarja ki a saját kezéből a botot. Kicsit meg is tántorodik. Amikor visszanyeri az egyensúlyát, csodálkozva néz rám, nem tudja megérteni, hogyan maradhatott az én kezemben a bot. Újra felém közelít, most már óvatosan, de azért ugrásra készen.

Hátrálni kezdek, de érzem, hogy ez nem sokat ér, pár pillanatnyi haladáknál nem nyerhetek vele többet. Mégis, a magam számára is váratlanul lendülök támadásba. Megsuhogtatom fejem fölött a vándorbotot, és az idegen nyaka közé vágok vele. Nem is védekezik, kicsit lesunyja csak a fejét, ennyi csupán, amit az ütés elhárításának érdekében tesz, ez is önkéntelen reflex inkább, semmint tudatos mozdulat.

Arra eszmélek, hogy a földön fekszem, és a bot nincs a kezemben. Körülnézek. Megpróbálok emlékezni, mi történhetett. Az ütés ellenfelem tarkója helyett a csuklyásizmat érte, de mintha egy acéltömbön csattant volna, visszarúgta a botot, és különösen a kezemben tartott vékonyabbik végét áramütésszerű remegéssel töltötte meg, úgyhogy azonnal el kellett engednem. És valóban, nem messze tőlem még most is ott hever a földön. Utánakapok, de még mielőtt igazán kézbe vehetném, magamhoz szoríthatnám, rátaapos egy bakancsos láb, és a föld és a bot közé szorítja az ujjaimat. Véresre horzsolt kézfejjel szabadulok. Mire sikerül fölállnom, a bot már ellenfelem kezében van. Hátatfordítok, hogy meneküljek, de mielőtt egyetlen

lépést is tehetnék, a tarkómra zuhanó ütés visszatántorít. Ezt az elsőt aztán egy egész sorozat követi. Állva várom be őket. Behúzott nyakkal, kezemet a fejem fölött összekulcsolva védekezem. Lapulok, hátrálok, a megalázkodás fintora torzíttja el az arcomat, de ez még rosszabb helyzetbe hoz, mintha ellenállnék vagy visszatámadnék. Gyávaságom inkább fölbőszíti, semmint könnyörletre készíteti a sebhelyesarcút. Addig üt, amíg el nem esem. Akkor melém lép. Néhány bakancsrúgás az oldalamba, alighanem a vesémet érték. A rúgások nyomán jelentkező görcsöktől embriótartásba görbedve gubbasztok oldalradólva a fekete salakon, de a verésnek legalább vége van. Egyelőre legalábbis. A hirtelen támadt csönd fölbátorít. Kinyitom a szemem és körülnézek.

A győztes elmélyülten vizsgálgatja a vándorbotot. Távol tartja magától, úgy méricskéli. A többiek, a társai tisztességtől szölongatják.

– Na, gyere már, mit totójázol? Hé, meddig várjunk rád? Most jössz vagy maradsz? – Erre ő megfordítja, s a vékonyabb végénél fogva pörgetni kezdi feje fölött a botot, amelynek zúgása fenyegetően tölti be a levegőt. Becsukom a szememet, arcomat az érdes salakfelszínhez szorítom, és szinte nyűszítve a végső, halálos ütésre várok. Hallom is, ahogy zúgva kiröppen támadóm kezéből a bot, de nem az én fejemhez vágódik, hanem felszökik magasan az ég felé. Először a hang árulja el mindezt, aztán kinyitva a szememet, már látom is. Túl a nádason nagyot csobbanva csapódik a lassan csordogáló vízbe. A szememből megállíthatatlanul patakzanak a könnyek, nem a fájdalom, sokkal inkább, a szégyen miatt. Nem mozdulok. A salak kénillata visszatart, akár a mágnes.

A kiszáradt bőr az orr körül fölpattogzott, fűző helyett madzag tartja a bakancs két pofáját, az is apró darabokból van összecsomózva, a talp megvált, a fej bőrét sárfoltok éktelenítik. A fájdalom hirtelen fényében finomult ki, merevedett meg így ez a kép, és még mindig, amikor pedig

a gazdája már árkon-bokron túl jár, velem maradt. A levegőt gyávaságom hatalmas gongütése járja át. És ezt mindenki hallja! Vagyishogy hallaná, ha nem oldott volna kereket régesrégén. Óvatosan lélegzem, de az érdes salakpor így is beszivárog a számba, fölkaparja a gyomromat, beletapad a nyálkahártyámba, a torkomat karmolja, kicse-repesíti az ajkamat, beszárítja az ínyemet. A lecsöppenő vér apró, fekete krátereket váj a porba, összezúzza maga alatt a leheletfinom rovátkákat.

Arcomat az érdes fölszínhez szorítom, mintha ez biztonságot adna. Többet annál is, tenyérynyi faltjába sűrítve ott van az egész világ, nemcsak a szél és az ég, minden, a születés és pusztulás egymásba nyíló tágassága. A vándorbot elveszett, nélküle kell hát hazatérnem. Ez tévedésem ára. Kicsit tétován, de könnyedebb mozdulatokkal, mint az várható volna, fölegyenesedem, a zsebkendőmbeköpök, letörlöm véres arcomat, és elindulok. Egyedül imbolygok a nyugtalanul sustorgó nádas mentén, föl a meredek partoldal kaptatóján, s hagyom, hogy az ismerős utcák hazáig vezessenek, oda, ahol egy egészen más jelenlét békétlen csöndje vár.

Üres kézzel érkezem. Kicsit tétovázom is, halogatom a megérkezést. A szomszéd kerítés előtt megállok. Nem mintha érdekelne, de egy kiesett görcs helyén belesek az udvarra. Mintha falon lépnék keresztül vagy nagyítóüvegen át vizsgálnám, olyan hirtelen élességgel tolul elébem a látvány. A kialvó nap a tornácra süt. A fehér falon hólyagzás árnyai. Előttük, egy fejőszéken a trafikos ül, arcát a búcsúzó nap felé fordítja, amelynek hűlő sugarai befoncsorozzák a fekete szemüveget. Az ajtón a szoba sötétje árad kifelé. A fehér falnak támasztott fehér bot nem látszik, csak az árnyéka, ami hosszan vetül végig furcsa V betűt képezve a falon és a tornác földjén.

Eddig a fészerben, a disznóól mellett játszottunk, Gazsi és én, de ő haza akart menni, hiába marasztaltam, egészen a kerítésig kísértem könyörögve, hogy ne menjen, fejezzük be, amit elkezdtünk, nem hallgatott rám. Most ott szalad az úttesten, nagy, kopasz fejét a válla közé húzza és hátra se néz. Én a deszkarésen bámulok utána az udvar hűvös, nyirkos utcai szögletéből. Tekintetem szinte fuldokol a napfényben. A világítás a leselkedés izgalma folytán vagy a sötét deszka, az árnyékos sarok ellentétéként a valóságos sokszorosára növekszik. A kavicsokat, köztük a fücsomókat mintha fényképész lámpája világítaná meg, fekete, barátságtalan árnyékok szálkái evődnek bele a résekre, a hajlatokba, a mélyedésekbe. Egészen meredek szögben látok rájuk. Csaknem hasonfekve helyezkedem el, és csak a fejemet emelem föl kicsit, hogy kényelmesebb legyen, államot az öklömre támasztom, könyököm a nedves homokba fúródik. Észre se veszem a helyzet kényelmetlenségét. Gazsi nagyon is fürgén kapkodja görbe lábát, különösen ahhoz képest, hogy alig halad, még mindig a szürke bazaltkockák fölötti átkelésben vergődik. Amikor eléri a homorú, behajló léckaput, minden megváltozik, ki se nyitja, átbújik alatta, a föld és a lécek közötti résen, és eltűnik előlem.

Az üres utcán lovaskocsik dülöngélnek. Lustán dobálják tagjaikat a vén muraköziek, s meg-meginganak közben, mint az elefántok. A bakon a fuvarosok unatkozva morszolják az időt, ki a kísérőjével kártyázik, ki alszik vagy éppen az ostort pattogatja, de mindegy is, akár ezt teszik, akár azt, a kocsik egyformán unott ütemben cammognak ki a képből. Csönd és üresség marad utánuk, de ez nem a régi csönd, nem a régi üresség. Föl kéne állnom, vissza kéne mennem, hiszen nincs itt semmi keresnivalóm. Játshatnék valami mást, játszhatnék egyedül. Egyre erősebb bennem az elhatározás, és mégsem teszek semmit, hogy

amit magamban elterveztem, az valóban be is következ-
zék. A mozdulatlan látvány szinte perzsel, árad belőle a nap-
fény, és nem ereszt. A fényesség mintha a tárgyak belsejét
is előntené. Az egészen apró kövek itt közel a deszkahasa-
dékhoz, a letaposott részen szinte beleolvadnak a földbe,
de a távoli kiszögellések élesek és barátságtalanok. Semmi
sem hiányzik, de valami nincs rendben körülöttem. A ké-
nyelmetlen tartástól egészen megmerevedett a nyakam.
A nemrég még jóleső hűvösségtől most didergek.

Egyszer csak hátul vagyok, az udvarban. A szétszórt, ha-
lomba dobált régi szerszámok, limlomok között kotorászok,
mintha keresnék valamit. Nem akarok beletörődni abba, ami
van. Megint a kapunál leselkedem, pedig egyetlen porcikám
se kívánta ezt a visszatérést. A résben most anyámat látom.
Ő nem tudja, hogy figyelem, s így most egészen más, mint
amikor velem van. Félúton éri a tekintetem. Talán a boltba
készül, vagy onnan jön éppen, az egyik kezében szatyrot
tart, a másikat csipőre teszi. Valakivel beszélget, de hogy ki-
vel, az a keskeny résen most nem látszik. Arrébbmozdulok,
hogy őt is megleshessem. Egy nő, a szemben lévő házból.
Nemrég költöztek, ezért nem tudom a nevét. Gyereket tart
a karján. Ringatózik, majd fölnevet. A pólýából innen alul-
ról semmi nem látszik ki, csak amikor egészen oldalra
fordul, akkor tűnik elő az apró, puffadt, mégis ráncos arc,
s a kezecskék öntudatlanul, valószínűleg álomban, a kikémé-
nyített, halványkék csipkék között kapargálnak. Most meg
anyámat veszítettem el. Csak a hangját hallom.

– Utyuli-mutyuli, hehehe, micsinyáll a kicsike? – Keze
a lecsüngő, majd föl-fölrebbenő, kiszolgáltatott babakéz
után kapkod, az hiába tiltakozik, egy-egy erőtlen rándulás
után megadja magát. Ekkor meg anyám engedi el. Türel-
metlen ujjai a merev csipkék közé túrnak, mintha valami
kifogásolni valót keresne. A nő elhúzza a pólýát.

– Alszik – mondja idegesen.

– De édes az a kis szájacskája, mög az a kis kezecskéje!

– A nő idegesen hátrál.

- És a magáé? – kérdezi.
- Az már nagy.
- És nem akarnak másikat?
- Gondoltunk rá, de...
- Miér' nem?
- Annyi a gond vele. Mőg most má' az idő is túl sok lenne közöttük.
- Mennyi?
- Tízéves.
- Tíz meg egy, az tizenegy. Nem is olyan sok.
- Dehonnem.
- Ugyan.
- Beszéltünk róla, de nem kell.
- Ezér'?
- Nemcsak.
- Hanem?
- Eltartani ebbe' a mai világba'!
- Ugyan má', mit eszik egy ilyen kisgyerek, szinte semmit.
- Nem is az evés.
- Hanem?
- Hát a ruha.
- Eljár a másikéba'.
- Mőg az iskola.
- Iskola? De hiszen azér' nem köll fizetni.
- Nem is az, hogy köll, hanem egyáltalán... Sok a gond vele.
- Hát van elég.
- Magának hányadik ez?
- Az első.
- Nemsokára maga se így beszél.
- Miér'?
- Megtuggya, mi az, gyerökke' veszőnni.
- De hát amiko' olyan aranyossak!
- Aranyos hát, ez az egy is. Ippen ölég, ha ennek meg akarjuk anni, ami köll. Inkább ennek az egynek adok mőg mindönt, mint egymástul vőgye el a sok.

– Nem akarom én rábeszélni.

– Nem is tunna. Nem köll gyerek, elég bajunk van ané'kül is. Untig ölég ez az egy.

– Na, isten álggya, én megyek, mer' etetni köll. Éhes má'.

– Éhes? Ez? Iszen milyen csöndben van, meg se szólal, utyuli-mutyuli, de jó kis gyerek. He-he-he, ugyuli-mutyuli, idenézz a nénire! – Anyám barátkozna még, de a nő bizalmatlanul hátrál. Aztán a biztonság kedvéért köszön még egyszer, és eltűnik.

Anyám a távozó után nyújtja a kezét, mintha integetni készülne, arcán még mindig az iménti, erőltetett nevetés ráncai. Az integetés félbemarad, a kéz lehanyatlik. Elsimítja a kötényét, morog valamit elgondolkodva maga elé, kilép a képből, csak a kavicson csikorgó lépések jelzik, merre megy. Valószínűleg vásárolni, hiszen oda indult, gyufát, petróleumot a háztartási boltba, kenyeret a közértbe. Egyedül maradtam. A kapu zárva van, anyám zárta be, hallottam a kulcs csikorgását, nehogy elkóborogjak. Furcsa bizonytalanság ébred bennem. Máskor is előfordult már, hogy anyám bezárt, de ezzel az érzéssel még sohasem találkoztam. Megpróbálok hátatfordítani neki, először megkönnyebbülök, aztán a csalódás lesz rajtam úrrá.

Hihetetlen erejű örvény sodorja, emeli egyre följebb és följebb bezártságom tárgyait, ezt a magába fordult világot, még akkor is, amikor azt hinnéd, innen már nincs tovább. Látom a kerítés kékeszöld léceit, a léceken korhadássebek, az avasszalma-illatú disznóólat, a pajta poros-hűvös tetőszerkezetét, a cserepek, a téglák likacsait, ahogy egymásra találhatnak a tűzfal csatlakozásánál, a bögre lepattogzott kék zománcperemét, a csenevész, lombtalan akácokat, a konyha odvas mélyét, a lábas aljára kozmált paprikás krumplit, a tea fekete olajos tükrét, ahogyan az arcomba világít, a tűz harapásait a csorba karikákon, a pinceillatú szenesvödröt, a horpadásokat, az alvadt port a széndarabok között, a tűz fészkeben a parazsat, a hamut, az orvosságosüveg-gyűjteményemet, a kéménykürtőt, az egész semmibe kavargó múltat.

Egyre ismeretlenebb tárgyak, mozzanatok bukkannak elő, mígnem a végén olyanokra is kénytelen vagyok fölfigyelni, amilyenekkel eddig sohasem találkoztam. Egy idegen világ óriás szivattyúja lüktet fölöttem. Saját tekintetem kútjának fenekén fekszem, és innen kell elindulnom a múlás–maradás egyre ismeretlenebb, szédítő magasságaiba. Rémület és bizonytalanság érinti meg a bőrömet, a kiszolgáltatottság érzése egészen a csontomig hatol. A csönd süket csapása a tarkómra csattan. Öntudat nélkül élek. Most kászálódok ki alvadt álmomból, vagy most süllyedek belé? Kitátott számból fekete üvöltés ömlik.

– Anyuuu, anyuuu... – Az utcán vagyok. Ki kellett másznom a kerítésen. Arcomba éles homokszemeket vág a szél. Ugyanolyan kietlen süketség fogad, mint amilyen odabent vett körül, csak tágasabb és éppen ezért riasztóbb is annál. Merre induljak, mit csináljak? Pár lépést teszek csupán, azt is szorosan a kerítés, a fal mellé lapulva, a félelem és a bizonytalanság árnyékában. Elégedetlen vagyok. Még egyszer utoljára körülnézek, hátha valami mégis változott, de nem.

Megfordulok, lábamat fokról fokra a léckerítés hézagaiba akasztva visszamászom az udvarba. Lehuppanok a homokra. Akár egy hűvös korty, úgy tűnök el a homályban. Ekkor robban ki belőlem a sírás. Bármiféle változtatáshoz gyöngye vagyok. A hangtalanná torzult rázkódás eltemet. Ha álmodnám mindezt, akkor se volna jobb. Kinyitom és behunyom a szememet.

– Nem kell gyerek! Nem kell gyerek! Nem kell gyerek! – a saját hangom józanít ki. – Bolond vagyok én, hogy ezért sírok? Nem érdemlik meg! Semmit nem érdemelnek! – Ha értelmüket el is veszítik a szavak, a beszéd egésze nem akad meg, akadálytalanul folytatódik bennem tovább. Először csak egy-egy hang határa mosódik el, tágul ki, szűkül be, majd egész szavak is áldozatául esnek ennek a bizonytalanságnak, egész mondatok, s végül maga a lélegzés is, hogy szinte fuldoklom.

Amit itt most látni vélek, s talán valóban látok, ha kell, egyik pillanatról a másikra eltűnik. Könnyű volna, ha azzal, hogy hátat fordítok, meg is szűnne mindjárt, ami ellenemre van, de nem ez a helyzet. Minden talpalatnyi földért küzdenem kell, hogy visszafoglalhassam azt, amit olyan könnyelműen veszítettem el. Az újraeszmélés apró jelei apránként tünedeznek föl előttem. Fölemelem a kezemet. Tenyeremről leperegnek az éles, csillámló homokszemcsék, és valahol, a föld árnyékba borult fölszínén, mintha megsemmisülnének, úgy tűnnek el. A zsebkenőmet keresem. Könnyáztatta arcom ragad a mocsoktól. A kúthoz somfordálok. A hideg víz a rács mögül világít felém. Nem mozdulok, mégis érzem ínyemen rozsdá-édes-ségét. Nincs erőm hozzá, hogy átemeljem a kútkaván a vödröt, s hogy visszacsavarva a láncát letegyem a földre magam elé, és mozgó-ingó tükrébe belemártsam az arcomat. Pedig ezt szeretném. A bőröm ég és száraz, akár a tapló. Megmagyarázhatatlan gyöngesség fog el. Meg se hallok a közeledő lépteket, csak azt érzem, valaki a vállamba markol. Anyám az: a szeme közé húzott kendő, a kötött mellény, mintás elején a rézgombok. Próbálok félrehúzódni, de nem sikerül.

Összekuporodom és reszketve tűröm a simogatását. Elered a könnyem, s hiába akarom titkolni, ő észreveszi.

– Mi baj van, fiacskám?

– Se...e...mmi! – hüppögöm.

– Ne sírj, na! Na, ne sírj má'! – próbál vigasztalni, de nem nagy meggyőződéssel, mint akinek nem egészen tiszta a lelkiismerete.

– Ne...em sí...rok. – S valóban, a könnyeim elapadnak, csak hideglelős vacogás marad a nyomukban.

– Gyere!

– Hova?

– Be.

– Ne...em – hebegem. A mozdulataimban ugyanakkor nyoma sincs az ellenkezésnek. Megyek. Megyünk. Lehajtom

a fejemet, a karom erőtlenül lóg alá, a lábam, mintha most ismerkednék a járással, egyszerre friss és reszketeg. A lépcsőn botladozom, nyílik a konyhaajtó. Az állott levegő elálmosít. Csak anyám erőteljes ölelése tart vissza az összeeséstől. Bármennyire fáj emlékezetembe égett szavai ridegsége, azért szeretem, ha meg nem is bocsájtok neki. A keze után kapok, magamhoz húzom és megcsókolom, de úgy, hogy észre ne vegye.

10

A vándor a semmiből bújik elő. Subája báránybőrből van, a fején kajla kalap. Görnyedten lépked az alkonyat alacsony mennyezete alatt. Megáll. Pipára gyújt. Sokáig matat a szétnyíló suba rejtekében az övére akasztott csörgő-zörgő készségek között, aztán mégsem vesz elő semmit. Köhög, kihúlt pipáját a markába verdesi, a bagót a pofazacskójába tömi. Földagad az arca. Egykedvűen rág. Kiköp. A foghíjon át sercenő sárga bagólé hosszan nyúlik, akár a gumi, mielőtt a földre csattanna. Előrelép, és eltapossa a köpést.

Meggyorsítom a lépteimet. A fák, a bokrok, a rét virágfoltjai sorra maradnak el mellettem. Ő egyhelyben áll, még sincs semmi esélyem rá, hogy utolérjem.

A szél a mellemnek feszül. Rugalmas, de ellenáll. Ahol a barátomat keresem, ott találok meg az ellenségemet. Egyetlen mondat elég, hogy beleköltözzék a sors minden igazságtalansága. Nem szabadna másokkal törődnöm, és magammal is kevesebbet, sokkal kevesebbet, mint teszem. Az élet furcsa adomány, mindenki jól akar sáfárkodni vele, mégis mindenki eltékozolja.

A férfi egy izzó galagonyabokor enyhén keres menedéket. Talán leveleket hordoz a tarisznyájában, mint postás szépapám, aki a betyárbújtató zselici dombok buktatóin át hordozta a nehéz kezekkel akadozó sorokba rótt szégyenlős, mégis szokimondó paraszti üzeneteket, meg néha

némi pénzt is. Zsiványok barátja, törvény és törvénytelen-ség hajszálhídján bűvészkedő táltos. Leakasztja válláról a postástarisznyát, lábhoz ereszti, a subát a bokorra teríti. Fehér inge, mint a gyertyaláng, világít. Széttárja karját, mint a föltámadt Krisztus, de nem emelkedik föl az égbe, tüskés bozót öleli át, s teríti vissza vállára a subáját.

Madarak röppennek elő a bokor rejtekéből, a hátára, a kalapjára ülnek, szárnyukat rebegettik, beleakaszkodnak a szélbe, de nem szállnak el. Tanúja vagyok valaminek, amiben nem hiszek. Tunya arc. A porrágta ráncok alatt, a csontra ragadt bőr mély szögleteiben hiúszszem lapul: szentjánosbogár csillámlása, kialvása.

Álmos nyugalom lebeg a levegőben, a szürkület párája széles sávokban hömpölyög, keskeny csíkokra szakad. A szűkrevont szem kitágul, az orrlyukakban füttyülni kezd a szél. Fuvola mély hangja brummog föl, és ormótlan táncra hív. Valahonnan léptek dobaja dobban. Remeg a föld a lábak alatt. Tücskök ciripelnek a harmatosszürke fűben, vibrál tőlük és lüktet a rét. Nem gondolok semmire. Jobban mondva megpróbálok nem gondolni rá. Valahol a távolban vonatfütty tépődik föl a ködös szürkeségből, odafönn leng egy darabig a gyöngyház ég alatt, aztán hirtelen semmivé lesz.

Furulya hangja brummog, vergődik a szélben. Néhány játékos, könnyű hang, s mindjárt alatta a kontramélység. És most mintha tényleg ő játszana, száz év mélyéből a bohém szépapa. A tömpe ujjak veszekedett gyorsasággal tapogatják a láthatatlan hangszert. A jól körülhatárolható és kurta dallam többször is megismétlődik. Egy vers újabb és újabb szakaszait jelzik az ismétlődések. A szöveget nem ismerem, de tudom, miről szól. Egy ló vágat a távoli pusztán egyedül. A hajdani lovas nincs sehol, zöld ruháját elfújta a szél, nyilát a föld nyelte el, tekintetét a Nap. Nem emlékszik már senki rá, az énekes se, mégis róla énekel.

Ez a váratlan találkozás bűgőcsiga-erővel sodorja össze a fákat, a felhőket, a távoli falu vacsorafüstjét, és egyre

magasabbra szökik, egyre tágabb körré téríti saját kerin-
gését, míg vissza nem illik minden a régi helyére, s a moz-
gás megint olyan távolivá nem lesz, hogy észre se lehet
venni. A bokrok, a fák, a szántóföldek, a tétován teker-
gő út, minden ugyanaz, a galagonyabokor, a keresztút, a férfi.

A mozdulatlanságát, az arcát kémlelem, hátha kiolvas-
hatok valamit belőle. Ő mintha tudomást se venne rólam.
Keresztülnéz rajtam, mégis felém igyekszik. És milyen
kitartóan! Zavaromban feléje fordulok, mélyen lehajtom
a fejemet, csupán így jelzem köszönési szándékomat.
Hiszen a szavaimat úgysem értené. Nem tudom, honnan,
de ez a meggyőződés alakult ki bennem. Úgy látszik,
a mozdulatomat se. Elmegy mellettem, a szemöldöke se
rándul. Egy pillanatra ötlött föl előttem az arca, aztán eltűnt.
Utánafordulok. Kicsit mintha sántítana, úgy imbolyog.

A szomszéd kerékvágásban haladt el mellettem, még-
sem hagyott nyomot, sima a por, mintha a szél puha talpán
kívül senki se érintette volna. Valami visszatart tőle, hogy
hátranézzek. Megállok, hallgatózom. Semmi nesz. Pedig
hát ott kell lennie, vagy legalábbis ott kéne lennie a hátam
mögött. Nem éppen megnyugtató érzés. Elképzelem, ott
áll mögöttem, és szemmel tart. Nyáresti, kékesszürke ho-
mály lebeg körülötte. A szájából, úgy látszik, mégis pipára
gyújtott közben, füst gomolyog. A füst elnyeli, és sietve
adja át a szürkületnek gazdája alakját, aki erről az önkén-
telen káprázatról valószínűleg semmit sem tud.

11

Az ajtó akadozva nyomódik be, a kenetlen, rozsdás sarok-
vasak nehezen engednek, a cementlap töredezett fölszíne
csikorog. Üresség és dohszag fogad. Nem látok és nem
hallok semmit. Mintha soha senki se járt volna itt előttem.
A kosarak, a lábasok, az üvegek, a dobozok, a ládák meny-
nyezetig érő halmai ingatag rendben állnak, összeomlásra

készen. Nyomasztó ez a mozdulatlanság, mégis azt szeretném, hogy sokáig így maradjon. A réz zöld penésze, a patogzó zománc, a nyikorgó kosárfonat egy mesterséges, kietlen éden határát jelzik. Megérintek valamit. Várok. Az üveg és a bádog hars zaja. Körülnézek. Semmi. Reménytelen eligazodni ebben az összevisszaságban. A porszemeket táncoltató derengéstől megszedül a tekintet.

Önkéntelenül botlom meg a lábam elé gördült rézüstben, amelynek külső fölszínén vastag rojtokban tapad a hólyagosan fölivódott korom üledéke. Értetlen tapintásom alatt szégyellősen húzódik meg a varacskos fölszín, különösen az üst pereme van teli ezekkel az árnyas, szinte templomi arabeszkekkel. Belül, mert belenézek, a gyakran sikált réz barnába csukló vöröse fogad, látszanak a sikáló por hagyta rendszertelen rovátkák, a horpadásokban megül a zöld penész. Néhány golyóütötte lyuk teszi használhatatlanná az edényt. A beszivárgó fény mintha nagyon messziről és nagyon tisztán érkezne, és nem innen a közvetlen közelemből, nem porosan, homálytól fakítottan, ahogyan valóban érkezik. A golyónyomok szabályos egymásutánba, egy ferde vonal mentén helyezkednek el. Megérintem a lyukak peremét. Kifér rajtuk az ujjam. A lövések, a lyukak szabályos elhelyezkedéséről ítélve géppisztolysorozattól származhattak, és belülről kellett jönniük, mert a réz a külső oldalon türemkedik ki.

Hirtelen robajlás a hátam mögött. Valaki leverte a lábasokat, vagy fölborította az üstöt, vagy belerúgott az üveges kosárba? A zaj szétgurul a cementlapon. Valami viszszatart, miközben egy még nagyobb erő arra kényszerít, hogy hátat fordítsak. Mi történt? Sokáig semmi válasz. Ezzel kell szembenéznem, a megfoghatatlan semmivel.

Mindennel számotvetettem, bármilyen hihetetlen. Különös, könnyű zsibbadás fut át az agyamon. Mintha valaki más is volna itt rajtam kívül. Semmiből sem következethetek a jelenlétére, és mégis következtetni vagyok kénytelen. Így szilárdul a gyanú lassan bizonyossággá. Jó volna

szembenézni vele, de nincs rá lehetőségem. Beláthatatlan viszonylatok, nem tudom, mihez kezdhetnék közöttük: menekülnöm kéne, vagy idegensége ellenére otthonosan berendezkedni ebben a kiismerhetetlen világban?

A sötét akár egy revolvercső szögeződik a homlokomnak. Ásítása csuklásra ingerel. Érzéketlenségemet igyekszem bátorságnak föltüntetni. A cső mintha megremegne. Hideg vaskattanás mögötte. Pörkölt-mocskos kendő fedi a száját, az orrot, csak a könnyező, gyöngye szemek látszanak, a gyűrött homlok, a kopasz fejtető, a horpadt halánték, a vaskos fülből szőrscsimbókok ágaskodnak kifelé.

A dörrenés elmarad. Valahonnan földalatti fény szivárogo. Az alagútderengés hátravezet a kemence fölötti kéményablakig, a kideszkázott, pókhálós mélység világosság forrása. A szürke aknafény lassan folyja körül az elébe halmozott tárgyakat.

Nem látom, mégis megérzem a hátulról felém sújtó bot zuhanását. A megérezés és az elcsattanó ütés között végtelesen résben állok a várakozás kínos zavarában. Égő szem, egy szájszöglet, kicsordul a vér, amely lefelé fut a fehér, érzéketlen bőrön. Sikoltás habzik föl. Fekete hiány. Az arc, aminek látványa annyi kétséget váltott ki belőlem, megmozdul. Kié ez az arc, az enyém, vagy a támadómé?

Az éjszaka csapágyon futó kocsija hangtalanul gurul végig az úton. A falombok gyöngye árnycsipkéi bevetülnek a csillogó alkatrészek közé. Mögötte a fehér fal megvilágítás nélkül, egyszerűen tárja ki üres könyvét. Sem itt, sem ott nem lehetek. Egy üres, messzi álom felé igyekszem. Ezer esély a valószínűtlen folytatás előtt. Mégsem tudom elfogadni úgy, ahogyan kéne, a szabadság nyílt útjainak egyiket sem.

Egymásra utalja a bolyongás az utálkozó vándorokat, bármennyire is nem tetszik nekik. Mit jelent ez az egymásrautaltság: egymás segítségét vagy egymás kifosztását, egymás megmentését vagy egymás elpusztítását? Mind-egy, mit jelent, nem érdekel, jól van így.

A valódi tárgyak viszonya az öskáoszt idézi. Idegen parancs végrehajtójának tudom magamat, és még sincs, ami ellen tiltakozzam, mert nem ismerem a rám vetülő erőszak, az idegen parancs eredetét. Mindabból, ami történt és történik velem, világosan következik, hogy percre percre, és más vagyok, ha jottányit sem változom, akkor is.

A kétely józan fényétől nem szabadna elfordulnom. Nem szabadna izgató jelekre hagyatkozva engednem a sok álnok csábításnak, hiszen tudnom kéne, magakellető táncát azért lejti, hogy foglyul ejtsen.

Vannak érzések, hajlamok, amelyek megszerzik maguknak az érvényesülést bármi áron, hiába hisszük, le vannak győzve, egy-egy váratlan helyzet elénk sodorja őket, és máris nem akart cselekvések útvesztői felé sodródunk. Nincs mit tennünk ezek ellen a váratlan fordulatok, kényszerek ellen, el kell fogadnunk létezésüket, és kíváncsian cipelni a terhet, amit ránk mértek, követni az utat, amit elénk terítenek: és folytatni, ameddig bírjuk velük a harcot.

Amikor beléptem, nem tűnt föl a kis, piros zománcos lábas, mintha itt se lett volna, és most mégis itt van a kemencepadkán. Körül a közelmúlt életjeleinek finom gongyütései. A kéményablak fénycsíkjában bolondul rajzanak a porszemek. Ki osztja be a világ áramlását, az egymással felelő percek igazáról ki dönt? Akárhogyan történnek az események, akármit határozok, csak azt kerülhetem el, ami elkerülhető.

A száműzöttnek hitt moccanások visszatérnek, az egész szoba olyan, mint egy viharban fuldokló hajó gyomrába zárt, recsegő-ropogó kabin. Ami velem marad, annál hűségebb, minél távolabb van tőlem, ami elhagy, annál érzékletlenebbül csal meg, minél közelebbinek érzem magamhoz. Nem valószínű, hogy mindez olyan félelmetesen igaz, mint amilyennek képzelem. Az árnyékok pórusaiban a mulandóság átka fészkel. Szembeköp, majdnem fölöklel. Hiába próbálkoznék, lehetetlen volna kitérnem előle. Szédülök.

Tapogatózva és bizonytalanul nyúlok a kilincs felé, azonban még mielőtt kitarulna az ajtó, arcomba csapna a délutáni napfény, megtorpanok, valami belső, megmagyarázhatatlan kényszer fordít vissza. A rézüsthöz lépek, megérintem a papírvékony falon ütött golyónyomokat. Ez a meghátrálás, ez a visszatérés nyomasztó ürességet von körém, és túlságos jelentőséggel ruházza föl a hanyag, a mindennapos, a véletlen kuszálta mozdulatokat. Amikor lehajolok, mintha le se hajolnék, miközben izmaimban mélyre süllyed a mozdulat jóvátehetetlen bűne. Elveszettnek érzem magamat, ugyanakkor nem akarom, hogy bárki rám találjon, a segítségemre siessen.

A tárgyak jelenlétében a megsemmisülés bizonytalan távlatú éhe lüktet. Övé vagyok. Mohóságában kénytelen-kelletlen, de osztozom. A szükség szerénységre szoktatott, mégis minden despota vágyat, gátlástalan éhet igyekszem megérteni.

Nehéz elszakadnom. Nehéz, de könnyedén következik be. Az udvaron vagyok. Érzem a hirtelen szétömlő világosságot, de nem látok tőle semmit. Szemem odabenn már hozzászokott a homályhoz, megszokta, hogy finom átmenetek hályogalagútjain araszolva közelítse meg a világot, a durva, hétköznapi találkozást nehezen viseli. Szemhéjam leereszkedik, de nyomban utána félve föl is nyitom, nem mulasztottam-e el valamit. A vakító napfény ahelyett, hogy kirajzolná, megszünteti a tárgyakat.

Hanyag utam leválik rólam. Egy esőző hajnal kátyúja. Átkelek rajta. Föl se fogom a nehézségeket. Ujjamon még mindig a réz keserű illata. Az orromhoz emelem, megszagolom. A szemérmetlen világosság annyira erős és egyenletes, mintha nem is a nap sugározná, nem egyetlen forrásból nyerné erejét, hanem mindenünnen, a tárgyak maguk világítanak meg magukat, a fék, a kerítés s még az olyan láthatatlan elemek is, mint a levegő, a szél, a távoli gyármorajlás fényt sugároznának magukból.

Mielőtt az első mozdulat visszavonhatatlan vétkéet követném, szeretném kinyitni a szememet. Alighogy megte-

szem, újra becsukódik. A szemhéjam olyan nehéz, hogy képtelen vagyok parancsolni neki. Egyetlen rebbenés semmit sem érhet mázsás súlyok ellen. Kudarc és siker között lebegve minden erőfeszítésemet elemészti, hogy megőrzöm magamat, s arra már nem jut energiám, hogy a makacsul elém toluló kérdésekre választ keressek. Tartalékaim mind elfogytak, a hátszág kiégett.

A tekintet egy nem várt pillanatban magától tárul föl. Még el se gondoltam, hogyan lesz tovább, máris benne vagyok az idő sodrában. Föl se ismertem, és már mögöttem kavarog. A lebegés és a lelkiismeret-furdalás vegyüléke kísért. A megnevezhetetlen állapothoz megnevezhetetlen érzés tartozik. Itt rajzolódnak ki a tárgyak, ezen az egyenletes, sehol se látható vetítövászonon, erre a semmire se alkalmas, üres tájra vetül minden, ami jelen van, és megállíthatatlanul közeledik a fölismerhetőség felé. Öröm tölt el, ha erre gondolok, és mégis, mintha megijedtem volna. Már megint vége van valaminek, mielőtt eldőlt volna, hogy mi is az.

Az álmosággal viaskodom. Fojtott szavak, de nem veszek tudomást róluk. A hirtelen öröm hirtelen feslik el. Fúj a szél. Fölemeli és elejti a hajamat. Az érzetek röviden jelennek meg és tűnnek el, föl-föllobbanásuk torkolattüzeiben állók.

Rázkódó kocsifülke. Halvány képzetek ködképei jelennek meg, és mázolódnak el a párás ablakon. Nem szégyellem esendőségemet. Rábízom magamat az ellenőrizhetetlen ösztönökre. Mindez hol van már az óta? Talpam alatt a konok gyalogút. Van. Érzem. Lent. A föld.

A viaszosvászonnal terített asztal fölött lámpakör de reng. Egy kéz röpköd a kék mintázat fölött. Minden tisztán látszik, csak a látószög bizonytalan. A másik kéz a térden nyugszik. Egészen bebugyolálja az árnyék, rácsuklik a terítő darabosan gyűrődő szélé. Most fölemelkedik. Végigsimít a ritkuló hajon. A nehéz ujjak elsüllyednek. Aztán kibuknak újra. A kéz egyre lassulva ugyan, de

visszafelé ereszkedik az árván maradt térdre. Most az imént még a lámpafényben röpködő kéz is melléhanyatlik, s a másik térden pihen le.

Az arcon villanásnyi búcsú bélyege. Apám! Fehér bőr, papírmerev ráncok. A kalap szalagja barna selyem. A legszemélyesebb üzenet. Az asztal sarkán hever. Jobban mondván hevert, amíg lebegve hullani nem kezdett az ölmos eső rozsdájától vakotás ég felé, bele, ebbe a fejtetőre fordított világba, ahol én is hasonlóan bizonytalan késztetések rabságában keresem, de nem találok a helyemet. Szerettem volna a metsző sötétség békéje alatt megpihenni, de már nem szeretnék, csupán azt akarom, csalódott arcom ne áruljon el. Szeretnék megfeledezni mindenről, nem zavarni kereséssel, erőlködéssel, ellenkezéssel, mohósággal, lázadással, ragaszkodással, semmivel esélyeimet. Megreccsen a homály. Nyikorog a padló. Aztán csönd van megint. Nem vagyok képes követni, mi történik. Egyedül vagyok.

Talán tavasz van, talán nyár, talán ősz, talán tél. Mind egy is talán. A nap bevilágítja a fehérre meszelt déli tűzfalat. A meszelés púpjai és völgyei hosszan hullámszerűen. Mindez odaát van, szemben velem, a kerítés réseibe szorulva. Én az árnyékban állok, onnan leskelődöm. Már az is, hogy vagyok, megnyugtat. Lehet, hogy túlzás ezt az állapotot nyugalomnak nevezni, de ha egyszer annak érzem, nem nevezhetem másnak. Kezemet kinyújtom a meszelés hatalmas, repedezett, fehér mozaikja felé. Érintésem alatt behorpad a tojáshéj felszín. Megborzadok. Fölszál a nappal átítatott régi mész semleges illata.

– Apám! – kiáltok föl, és elindulok egy idegen felé. A kezdeti lendület gyorsan elhagy, már vánszorgok, mint ha egyre távolabb kerülnék a kitűzött céltől.

Arcom előtt a fal. A meszelés kefeszálas örvényei gondosan beborítják a vakolás síkját, bekúsznak a csorbulások gödreibe, fölfutnak a kiálló peremekre. Az örvényvonalak mentén megülnek a hibás mészből kiforrt apró szemcsék,

s érdességük borzongó fényt derít a fölületre. Csönd van. Egy hatalmas, üres termet látok, ahol nem vagyok jelen, és körülnézhetek mégis.

Idegen alakok állnak libasorban, a fal felé fordulva, föl-tartott kézzel. A hátakon ismerősen futnak végig az ing-ráncai. Pontosan a nyak alatt keresztezik egymást. A föl-tartott kéz megremeg. A tarkóra láthatatlan fegyver csöve ásít. Egyre közelebb érzem a hátamban a fegyver hidegét. Lépéseket hallok. A padló, mint akármelyik szobában, úgy nyikorog. Hátrakapom a fejemet, de nem látok semmit.

A mély csöndben mindent hallani. A legóvatosabb sutogás is kiáltásnak hatna, és mielőtt még elhagyná a szádat, visszamászik a torkodba, a tüdődbe, és meglapul a lélegzetvétel nehézkes ritmusában. Ha elgondolod, mi történt volna, ha tényleg megszólalsz, előnt a veríték, s nem győződ áldani a szerencséd, hogy nem így történt. Semmi gyanúsat nem észlelsz, de azért tudod, hogy figyelnek. Most már nem mersz hátrafordulni, hogy megbizonyosodj az ellenkezőjéről, túl nagy kockázat volna.

Mintha a csönd túlfeszített rugója lökné ki magából őket, úgy vágódnak bele a golyók a megadóan föltartott kezek körül a falba. A becsapódás apró krátereiből vakolat fröccsen elő. De sem ez, sem a többi esemény nem képes rá, hogy megzavarja az idő múlását, aminek álomlassúsága, ha akarom, ha nem, magával sodor. A mozdulatlan-ság jeltelen távlatából nehéz megítélni a helyzetedet. Apró karikák, amik ugyanolyan fehérek, mint a fal, de külön-válnak tőle mégis, le-föl száguldanak a kopott sík előtt, kilobbannak belőle, az arcodba csapódnak, majd visszahullnak, és elnyelődnek.

Nem léphetsz hátra, nem nyerhetsz haladékot, a helyeden kell állnod mozdulatlanul, titkolva, hogy remegés rázza a térdedet. Óvatosan, kíméletesen, de ellentmondást nem tűrő erővel szippant magába a szédülés, keringesz benne, mintha irdatlan távolságból látnád magadat, amint szárnycsapások nélkül, de madárként lebegsz a hajnali

erdő fölött a dombok és az ég összezsattanni készülő cintányérjai között.

Egy ismeretlen tekintet deleje rajtam. Egyre közelebb férkőzik hozzám, behatol a gondolataimba is. Mintha egy autóbelső szürke odvában kucorognék. A fehér padon jódfoltok, a levegőben kloroformillat. És még valami más is, édes-sós íz a nyelvem alatt. A torkomon csorog le. Émelygek. Hányinger görcse tart sakkban. A nyugtalan közöny a számig ér.

Összeszorítom a fogamat. A térdemből újabb meg újabb fáradtság hullámok lökődnek a vérembe. Az érzékeim el-tompultak, és ez könnyebbséget jelent. Kiválasztok egy pontot szédülésem ugráló káprázatai közül, és megpróbálok csak erre figyelni, semmi másra. Apró, fényes tűszúrás a messzeség hátában.

Mély álmomból hideg, napfényes reggel ébreszt. Ragyogni kezd minden körülöttem. Álmom a levegő imbolygása. Belélegzés kortya. Egy hegyvidéknyi szél. A falakat áttörte, fölszívta a fény. Egyedül vagyok. A beáramló világosság pengeéle. Egyenetlen mozgás. Arcom jelmeze.

Derengő víz lebegtet, csattognak a hullámok, a bádogtető megkondul a szélben. Alma terem a hársakon, alma, alma, alma. Beszívom az illatukat. Éles, mint a tengeri szél. Ajkamra vékony sót terít. Valahol sárga láng imbolyog. Pusztá tenger. Kalózbárkák. Tivornya. A vízen túl egy más világ. Csak addig tarts ki, őrizd magadban fuldokló álmod!

A korlátra dőlve nézelődöm. Hátra, mindig csak hátra. Mocskos nosztalgia. A víz tükörsima. Nem hagy nyomot, de siklik rajta a hajó. Csupaszon lóg a kötélzet, sehol egyetlen lélek, aki fölvonhatná a vitorlát, aki ért ehhez az avult mesterséghez. Egy lyukas garast nem ér az élet, rikantja el magát valaki.

Nincs más választásunk, el kell fogadni e léttelen lét alkuját. Sokan szeretnék azt hinni, van értelme, amit elkezdenek, és még akkor se tudnak másképpen gondol-

kozni felőle, amikor már kénytelenek belátni, hogy nincs. Különleges láthatár. Egyszerre zárul be és tárul ki előttem. Elindulok tűszúrásnyi ingere felé. Valahol nyitott szemmel egy pillanatra megállok. Kitárul az égbolt. Érzem, nem egészen véletlenül vettem észre, amit észrevettem.

MÁSODIK FEJEZET

1

Fénycsíkok a kopott szalma között, érintésnyi közel. Egy-egy közülük elmetszi a testemet is, csiklandó melegük a bőrömet bizsergeti. A durva deszka szálkái a hátamba szúródnak, a megrohadt s újrászáradt, feketévé öregedett szalma a combomba harap. Rövidnadrágban vagyok. Csönd van. A sarokban kuporgok. A féncsíkokban táncol a por. A megrágott, öreg pallók ontják a meleget. A deszkarések néhol öklömnyire ki vannak rágva. Vastag nyalábokban ömlik be rajtuk a fény, de ezek a nyalábok csak a foltokat világítják meg, amelyekre rávetülnek, minden mást sötétben hagynak. Nem vagyok egyedül. Maszatos, izzadt arcok. Titkos, intrikus suttogások rebbenek közöttük ide-oda.

Behunyom a szememet, szeretnék nem tudni semmiről semmit, ugyanakkor a kíváncsiság ördöge mégiscsak árulásra csábít. Hallgatózom. A suttogás abbamarad, elfojtott nevetés hangjai bugyborékolnak a levegőben. Óvatosan résnyire nyitott szemhéjam alól is kilesek. Csak nem ellem készül valami? Az iménti játszótársak egymást lökdösve, hát a háton, bukdácsolnak kifelé az ajtón. Nekem is menekülnöm kéne? S ha igen, miért nem szólt senki, miért csak magukkal törődnek? Megmarkolom a törekke vásott szalmát, és mint aki tuskébe tenyerelt, fölugrom. Csak a barokk, összeviszsa kirágott deszkafal hiányai mögül rám törő háttérfényt látom, mást semmit. A látvány lábujjam hegyétől a hajam száláig megremegett. Ingó szél lepi el a bőrömet, langyos kendője letörli rólam az izzadságot. Szabadon, szinte a súlyomat is elveszítve szédelgek.

Indulnék a többiek után, de hátulról valaki megérinti a vállamat.

– Játsszunk! – súgja a fülembe Mari. A barátnője, Juci, mintha valami számomra ismeretlen titok beavatottja volna, cinkos, kétértelmű vihogással helyesel.

– Mit játsszunk? – kérdezem kicsit bizalmatlanul, hiszen Mari a kétszer bukott Wolf húga, azé a Wolfé, aki minket, akik még sose buktunk, örökös rettegésben tart. Mari, mintha ösztönösen ráérezett volna gyanakvó bizalmatlanságom forrására, csak úgy véletlenül hozzám simul, megfogja és megszorítja a kezemet. Az érdes, tömpe ujjak s a duzzadt tenyér, mint a parázs, izzanak. Önkéntelenül rántom ki Mari kezéből a kezemet, de aztán az első védekezési reflex lecsillapodása után megadom magamat e váratlan rajongás táplálta bizalom kábulatának, s én keresem és szorítom meg Mari kezét.

– Tolvajost – súgja a fülembe Juci kuncogásától kísért válaszát Mari. Aztán, mivel kissé értetlenül nézek rá, magyarázni kezdi, miről is volna szó. – Te leszel a gazda, és mi a tolvajok. Aludnod kell, amikor bejövünk! – És már távoznak is. A zárral motoznak. Földobognak és elhalnak a lépéseik.

Jólesik a várakozás. A fényfoltok alatt egészen átforrósodik a bőröm. Kint zúg a szél, hallom, de itt bent béke van, nyugalom, csönd, meleg. Elenged az iménti feszültség görcse. Szinte nem is érzem magamat. Álmélkodva rohannak meg a káprázatok. Mennyire egy vagyok velük! Suttogás nélkül, néma csöndben figyelem, mi történik: a színek ellángoltak mind, csak egy halvány üvegderengés maradt, ezt nézem, ebben lebegek. Fogalmam sincs róla, mennyi idő telik el közben. Nem is érdekel, mert talán nem is számít.

Amikor óvatosan elhúzza valaki a reteszt, alig vagyok képes fölnesszelni rá, de mégis megteszem.

– Csukd be a szemed! – súgja közvetlenül a fülembe Mari. A forró, repedezett ajkak közül mintha egyenest

belém tódulna át a lélegzete. Testem lüktetve merül el a bizonytalan várakozásban. Érzem, hogy nem kellene, mégis alávetem magamat akaratának, amely bármilyen csábító, mégiscsak idegen.

– Jó – válaszolok. Mozog a szám, gépiesen képzem a hangokat, de semmi azonosságot nem érzek velük. S bár megfogadtam az engedelmességet, máris az áruláson jár az eszem, hogyan tudnám úgy kinyitni a szememet, hogy az ne tűnjön föl senkinek, de én mégis lássak, lássam, mi történik körülöttem, velem ezekben a titokzatosan sustorgó pillanatokban. Mari és Juci, akik kézenfogva jöttek be, ezt onnan tudom, hogy akkor még láttam, a lélegzetükkel is óvatosan bánnak, de én azért érzem, hogy közel vannak. E kétes, el sem küldött jelek nem létező üzenete valahol a kettőnk közötti ürességben kel életre. A szememet látszólag továbbra is csukva tartom, de a hosszas meszterkedés révén sikerült egy észrevétlen, repedésnyi rést nyitni rajta. Egyelőre csak a szempillák rácsát látom, semmi mást. Éppen tovább akarom tágítani a rést, mert nagyon szeretnék tényleg látni, amikor az előbbi izgatott lehelet forrósága újra a fülembbe lökődik.

– Ne nyisd ki, hallod! – A hirtelen föltáruuló és megsemmisülő képben látom Mari reszketve felém nyúló s riadtan visszkapott kezét.

– Miért?

– Csak – mondja, és izzadt, reszkető ujjával lezárja a szememet, ahogyan a halottakét szokás. Nem marad más hátra, minthogy az előző, lázadó pillanatból ittmaradt látvánnyal bajlódjam a sötétben. A félrecsúszott blúz, a kedves, lehorgsolt lánytérd, ahogy kivillan a fölcsúszott szoknya alól, az óvatosan tapogatózó mezítlábas ujjak, mintha egy sejtelmes látvány széthulló üvegszilánkjai keresnék a helyüket a bevetülő fény foltjai között, a disznóól belső homályában. Ha kinyitnám a szememet, akkor talán a helyére kerülhetne minden, de hát ezt nem tehetem. Azzal mindennek véget vetnék, mindennek, amit pedig megőrizni szeretnék most.

A lélegzet vonzása visszavet a látvány alatti világ hatalmába. A meg nem értett szavak, a végig sem gondolt beszéd segít csak elhallgatni, mi bánt. Rebbenésnyien rövid önkívület, mégis mintha álom lett volna, belőle ébredek. Elalvó figyelem, rideg mozdulatlanság, mi tart fogva, hogy nem tudok kilépni belőlük? Lehet, hogy nem is akarok? Az igazat megvallva jó itt. Nem akarok semmivel se törődni, ami több vagy éppen kevesebb volna ennél. A pallók szálkái, a törek-szilánkok viszketetést okoznak. Az ingerek bármilyen kellemetlenek, egy fokon a megszokás üres ege alá tódulva elenyésznek. Egyáltalán semmit nem érzékelek, csak fekszem a sötét egyhangú gyöngyözése alatt, és fájdalmas világossággal tudom, mit főd el előlem érzékeim tompasága. Mintha rohanás közben, el sem fogadott dulakodás gomolya alatt tűnne föl, egészen közélről látom és veszítem el ezt a régóta keresett, de még sose látott arcot. A részletek lehámlanak a látványról, és mindegyik külön-külön és más időben.

Fehér pihék a száj fölött. Pára, a lehelet párája nedvezik rajtuk. Aztán a szem. Könnyes fátyol alatt. A szemhéj reszketve ereszkedik alá. A szem fehérje sárgán villan ki a vissza-visszarebbenő pillák alól. Itt van, lehelete a bőromet súrolja, és mégis, mintha nagyon messze volna. Nem értem, mi történik velem, velünk. Egy hirtelen és felelőtlen elhatározással kinyitom a szememet.

– Csukd be! – mondja ellentmondás nem tűrőn, mégis suttogva Mari. Rekedt hangja alig, csak suttogva képes elhagyni a bénult hangszálakat. Összerándulok. Úgy érzem, elhagyott, pedig csak kívár, várja, hogy bebizonyosodjék, engedelmeskedem-e neki. – Becsukta – mondja Juci, aki eddigi jótét-lélek, kísérő barátnőből hirtelen kezdeményezővé lép elő, és miközben egyik kezével bátorítóan Mari derekát öleli, a másikat hirtelen a nadrágomba csúsztatja. – Te is! – súgja Marinak, aki követve vakmerő famulusát ugyanezt teszi.

– Ne! – súgom, nem is nekik, inkább csak magamnak. És nem is tiltakozásul, hiszen jobban szeretném, ha az

érintéseik nyomán föllobbant álom végre beteljesülne, mintha éppen, mint annyiszor már, a végső pillanatban elhagyna. Átkínzott öröm! Boldogan merülök egyre mélyebbre sötétségében. Meztelen bőr, riadt pihék. A gyorsuló lélegzet segít valamit. Hagyom. A szégyenérzet úgy párolog el, olyan hirtelenül és hidegen a sejtjeim legmélyéről is, ahova pedig hosszú évek alatt a kialakult gátlások segítségével sikerült elrejtennem, mint a kámfor. Különös téveszme kap lábra bennem, mintha szabad volnék, eloldott bója, vércseszárny alól világgá röppent pihe, a mindenség ütőerével együtt dobbanó semmi.

– Mi vagyunk a tolvajok – súgja a fülemben óvatosan Mari. – Ne mozdulj! Neked aludnod kell, mert máskülönben nem tudunk – Juci váratlanul kuncog bele a suttogásba – kizsebelni. – Készségesen adom meg magam. Hulásom mélyre fordult árnya belerendül. Ujjak kusza lánca. Megvonaglik és elcsitul. A koponyámgig ható borzongás fénye. Dermedt-hidegen áthatított álom. Érintésük az öntudatlan boldogság forrása, de benne rejlik az árulás tudatosan kitervelt misztériuma is. A kudarc előjelének óriáspelyhei. Szállingózni kezdenek, majd elfújja őket a szél.

Mari hajol fölém. Juci keze közben még mindig a nadrágomban. Hajamban a rothadt, napízű szálkák, bőröm a mesében, én magam pedig nem vagyok. Nem látok semmit, de érzem, a félig megnyíló ajak nem szól, és nem szölok én sem. Mari keze is a nadrágomba mélyed. A tolvaj! Elszabadult, csak ennyit érzek. Ujjaim a szúrós szalmába markolnak, nyakam görcsös mozdulatával arcomat a deszka szálkáiba horzsolom.

Már elmúlt, de még mindig ez tart fogva: puha kislánykezek, de az ujjbögyök érdesek, érintéseik vibráló sora finoman, de élesen hasít belém. Kitárva, egészen kitárva minden. Ez az a pillanat, igen, ez az, amikor végre megszabadulhatnék mindentől, s elindulhatnék, igen, a végső édesség felé, kitérők nélkül, egyenest a hanyatt-homlok ízek útján, semmivel és semmi nélkül, vergődve és meg-

szabadulva a szofisztika agya-bugyrától, ha minden úgy történne, ahogyan azt a kezdeti kurta villanás útjára indította. Én tőled, ő tőlem; ne kérdezzük egymást! Káprázatok vására. Hideg lúdbőrzés a combomon.

Volt, amikor többre vágytam ennél, most már nem. Ha minden így maradhatna, azzal is beévném, de nem maradhat. Hiába próbálnám visszahívni, hunynám be a szememet, tennék úgy, mintha semmiről se tudnék, a sötétség zára, az ernyedtség takarója alatt is éreznem kell, kellene, hogy a távozás visszavonhatatlanul elragadta tőlem a két tündértolvajt, és viszi őket, és a kinti, a másszerű idegenség labirintusaiban tévelyeg velük.

Nincs más választásom, a behunyt szem, a magatehetetlenség mocskában keresek menedéket, bármilyen értelmetlen is ez a törekvés. Az izzás még teljes testemben jelen van, de ez már mégsem az, ami elöntött, ami azzal kecsgetett, hogy megszabadít a nehéz jelenlét görcsétől, s megnyitja előttem a beteljesülés álmos távlatát. Nem, most már ittmarad bennem a múlt minden salakjával együtt, és addig éget, amíg magától el nem hűl, belém nem kövül, érzéketlen tompasága át nem járja az idegeimet. Belobbannak a szürke árnyak, kikapcsolt tapintóérzékemen is áttör a deszka szúrósága.

Alsónadrágom ráncaiba beleette magát a szalma, és most véresre dörzsöli a bőrömet. Próbálok mindent visszagyűrni, begombolni a nadrágomat. Ujjaim hidegek és megvannak gémberevedve, de azért gyorsan és határozottan cselekszem. Szeretnék mielőbb túl lenni a jelenet utolsó, kényszeredett gesztusain. Kihullottam, túlságosan is hirtelen, az előbbi végletes ingerek szorításából, maga alá gyűr a környezet kicsinyes durvasága. Ágyékomat csípi a nadrágomba keveredett törek, hátamat a palló szálkái szúrják, combomat a szalma dörzsöli. Úgy ülök itt, ebben a hirtelen rám szabadult marásban, viszketésben kibontott nadrággal, szétvetett végtagokkal, mintha nem is akarnék szabadulni belőle, pedig belülről már-már hányingerré

fokozódó undor feszít, hajszol, hogy cselekedjem, hogy úrrá legyek magamon és kietlen helyzetemen, de érzem, hiába.

A számban kellemetlen íz terjeng, a gyomromban megfeszül a ki nem löködtött hányás ingere. Ki se kell nyitnom a szememet ahhoz, hogy lássam magamat. Te disznó! A káprázat puha örvényei egy megalázó pillanat erejéig megint föllobognak, aztán eltűnnek, lehet, hogy most se végleg, de látszólag mégis a hasogató, véglegesen üres semmiben. Valami változást akkor is kénytelen vagyok érzékelni, ha nem törődöm a képzelet túl messzire futtatott jövőidejével.

Valószínűleg esteledik, mert a beszűrődő napfoltok, a ragyogás e még mindig ki nem ismert szigetei megszűnőben. Úgy érzem, hideg van, pedig csak érzékeim csalódását igyekszem kivetíteni, ha máshova nem tudom, legalább a tiltakozni képtelen környezet tárgyaira. Kihullottam magamból. De hova?

Homok ropog a fogam alatt, amikor összeszorítom a számat. Nincs erőm, módom elkerülni semmit, és megérteni sincs. Megborzongok, mintha fáznék. Annyira más minden, ami most körülvesz, hogy talán jobb volna el se hinnem, mert nem igaz, mert bármelyik pillanatban a régivé foszolhat. A felejtés bármennyire idegen is tőlem, valami gyűrött alkonyatféle, homályos, pontatlan szándék most feléje hajlít. Víz, aminek a felszínét nem fodrozza semmi, amibe elsüllyedni semmiség. Orromon befelé ömlik valami sosem érzett sűrűségű elem, s bármennyire televan már vele a tudóm, nem tudok kiengedni belőle semmit, újabb és újabb nem kívánt kortyokat nyelek hozzá, elviselhetetlenné fokozva a belső, titkolt feszültséget.

Csak ülök és bámulok magam elé. Sokára és kelletlenül mozdulok meg. Zörög a szalma, sercegnék az ingembe akadt szálkák, ahogy kitépem magamat közülük. Amennyire aprók és jelentéktelenek, annyira élesek és kellemetlenek, mintha üvegcserép szóródott volna szerteszét.

Az ujjam begyéből vér serked ki. A nadrágomba törlöm, nem érdekel, hogy foltot hagy. Aztán a szalmába. Ez meg csíp. A föl kavart por a torkomra tolul, köhögésre ingerel.

Kintről beszélgetés foszlányai hallatszanak. Kilesek az egyik deszkarésen. Ugyanaz a piros szoknya, a lehorzsolt térd, a kócos haj. Cserepes ajkát megnyálazza. Mintha szabadulni akarna a mocskos fiúkezek közül, de talán mégsem egész elszántsággal. A kezek, mint egy hetvenhét karú polip csápjai nyúlnak feléje, eltűnnek a ruha alatt, cseppet sem leplezve mohóságukat a húsába markolnak. Mindegyik maga felé rángatja a prédát, Mari sziszegve vergődik, mint a vesszőkosárba szorult csikhal, így próbál szabadulni a fájdalomtól. Egy vállas, magas fiú lökdösi szét a csődületet.

– Én vagyok a főpandúr – mondja. – Eresszetek! – És megáll közvetlenül a Marit cipelő főkolomposok mellett. – Átveszem a parancsnokságot – jelenti ki magabiztosan.

– Milyen jogon? – kérdezi Karvaly, egy okoskodó nyolcadikos. A fiú megvetően végignézi rajta, a lába elé köp, és azt mondja:

– Az erősebb jogán! – Egészen közel lép Karvalyhoz. Amikor az ellenkezni próbál, rátapos a lábfejére, és egy erőteljes mozdulattal mellbetaszítja. Karvaly hanyattvergődik a földön. – Remélem, értve vagyok – mondja a fiú, és hátat fordít a megszegyenülten tápáskodó Karvalynak.

– És a tolvajjal mi legyen? – kérdezik a többiek szinte kórusban.

– Tömlöcbe vele! – kiáltja el magát valaki, egy cérnavékony hang, leghátulról.

– Hahaha, azt ti csak szeretnétek! – kacag föl hirtelen Mari, mintha csiklandoznák. Amióta a fiú megjelent fogvartartói óvatosabban bánnak vele. Ketten a lábát fogják egészen a combja tövénél, ketten a karját a hóna alatt, de már nem markolják olyan kíméletlenül, mint annak előtte. Teste hintázik, hullámoz a levegőben, de mintha nem

zavarná ez a szemmelláthatóan kényelmetlen helyzet, talán még élvezetet is okoz neki, legalábbis a nevetése erre enged következtetni.

Fölemeli a fejét, éppen szembenéz velem, én látom őt, de ő nem lát engem, az arcára a fölháborodottság grimaszát erőlteti. Nyitott térde között kilátszik a bugyija. S ekkor eltűnik előlem a látvány, bármennyire is szeretném tovább kísérni, kicsúszik a résből, amire most már hiába tapadok. Elfordulok. A deszkafal még meleg, de a kihunyt napsütés nyomán hűvös szél ömlik be a hasadékokon. Az ajtóhoz lépek, kinyitom. A szürke égből szürkesség ömlik, de az legalább bőségesen. Elindulok benne. A deszkafal mellett megyek, ugyanott, ahol feküdtem, csak most kívülről. Elhagyom az oválisra rágott rést, ahol kinéztem. A falon a régi meszelés pörkölődése, bárhogya is elkopott már, fehérre lüktetve tódul ki a láthatatlan rostok közül. Nem tudok elszakadni erős kontrasztjától, pedig már szabadon, nagyjából az akaratom szerint cselekszem.

A fehér deszkapalánk, aztán az udvar elárvult tárgyai, majd a ház nyers téglafala következik, magához vonz, vagy eltaszít magától, egyelőre nem tudok különbséget tenni. Amit érzek, a szédüléshez hasonlít, de nem az. Az idő egy ellenőrizhetetlenül kicsiny része: keresztbevágott arc egy keresztbevágott jelenet mélyén. Elborzaszt.

Nincs célom, de maradni sem akarok. Nem merek fenntartás nélkül szembenézni e boldogtalanul tág világgal. Mázsás súlyt cipelek. A láthatár egyre tágul, az utca eltűnik. Egy tántorgó fal mellett állok, amelyet éppen csak súrol a fény. Bármilyen történt is velem, még lélegzem, még vagyok, és ez a fölismerés a meglepetés forró izgalmával tölt el.

Juci fut át az úttesten, a csontos, finom leánytérdek boldogtalanul citeráznak a szélben szöcskeszökdéléssel a bazaltköveken. Megpróbálja elhíttetni velem, hogy nem vett észre, de a tekintetünk mégis összeakad. Mintha várná,

hogy megkérdezzem tőle: és Mari, Marival mi van, de én nem kérdezem. Nem futok utána, hagyom, sajátosan szökdecselő futólépései hadd ragadják magukkal, vigyék el minél messzebbre tőlem.

2

A sugarakon már feketedik az arany, a szívről pattogzik a piros festék, előtűnik alóla a gipsz. Körül angyalok. A szárnyuk kopott, de a mellényükön még sértetlen a toll ezüstözése. Arany glória. Szívsugarak. És mindezt az áhítat üdve veszi körül. Valahol, valaminek a közepén egy sötétlő folt ásít, talán a tettenérés hetvenhétszeres üressége. Néha úgy érzem magam, mintha beszélgetnék valakivel, bár nem beszélgetek, csak másutt jár az eszem. Az oltárlépcsőt kovácsoltvas korlát választja el a hajótól. A homályban strázsáló oszlopok márványerezete finoman meg-megrezdül.

Barokk pompában áll az Úr, igen, odafönn, egészen magasan, a színes ablakokon bevetülő világosság holtfénnyel fölött, a mennyezeti freskó habfodros felhőiben, az aranyfesték glóriájától övezve, onnan osztja le ránk áldását, vagy éppen átkait. Ha látni szeretném, a fájdalomig hátra kell szegnem a nyakamat. Itt találkozunk, mintha ez is jelentene valamit, a fájdalom kegyelmi állapotában, ha eljutok idáig. Ehhez is az ő segítsége kell. Magamtól sohase volnék képes rá.

Ahogy most sem. Tényleg elhagyott volna hát? A jobbra eső mellékoltár lépcsőjén térdepelek. Tégypüjjel le, hallom, ahogyan a vastag ruhasuhogáson át valaki egyenest a fülembe súgja, s a vaskos kéz a hideg köre nyom. De régen is volt, most az egykori erőszak nyomában, forró, rossz ízű, de mégis megbocsátó gyöngédség fakad föl bennem nagyanyám iránt. Jézus lábánál az örökmécs vérrubinja reszket. Akár egy tűszúrás, úgy hatol

bele a szemem bogarába. Az Úr, ha leléphetne hibátlan háttéréből, ide, a hideg kövön térgyepülő, eltévelyedett bűnös gyerökhöz, mert bűnös vagyok, hetvenhétszer is bűnös, ahhoz kétség semmi nem fér, biztosan megbocsájtana, de nem lép le. Nem léphet le hozzám, esendő senkihez az, aki ennyire magosan, odafönn van, olyan messze, olyan elérhetetlenül messze, hogy a gépies ima erejében sem hiszek már, amellyel pedig lankadatlanul ostromolom. E kietlen úr magányából semmi sem juthat el hozzám, ebben biztos vagyok. Mégis kinyögöm suttogón, magam elé: segíts! Elszédülök, hallva az alig létező hangok végzetes elnémulását. És fölzúg az orgonába forradt öröm.

Este van, a két ló lassú ügetésben tapossa a havat, a nyakukban csöngő bozsog, nyomukban dülöngve siklik a szán. A kisdéd szalmában alszik, fölötte Mária hajlong, kékefehér selymek ringatják darvadozását. Mindez messze van tőlem, a mesebeli hétmérföldnél is messzebb, ugyanakkor érintésnyi közel, mintha csak álmodnék. A fáradtság görcse, ez a nehéz kés, belevág az álom amúgy is foszlékony szövetébe, a kalandos hímzések közé. A megbánás sötét szurokpokla tárul föl előttem. Vállamon a tétovázás terhe, így indulok el, és így maradok vesztve, az egyetlen hihető varázslat. Kéz a kézben az angyalokkal, kéz a kézben az ördögökkel, hátborzongató várakozás. Imádkozom. Az ima gépies morzsolása biztonságot ad. Nem érinti a kétség, segít, vagy nem segít, mondani kell, a szavak örvénye akkor is, ha sokszor nem tudom, mit jelentenek, elragad, röpít, mint a kényesen fickándozó lovak, vagy csak vonzol, mint a rabszolgárobotba görbedő gebék, de letérni az útról nem enged.

Behunyom a szememet, a lepréselt szemhéjak alól hirtelen szöknek szét a hiába dédelgetett álmok, s csordulnak ki nyomukban a könnyek. Hiába próbálom kiejteni ajkamon a szót, paráználkodtam, nem sikerül. Térdemet sajogva töri meg a mellékoltár hideg köve, idehallom – alig

pár lépésnyire van tőlem – a gyóntatószék zugának diszk-rét recsegését. Akaratlanul is közelebb húzódom hozzá. Nincs forgalom, senki nem áll a bejáratí függöny előtt. Odabentről unott mocorgás, pizsmogás zajai hallatszanak ki, recseg-ropog a sok túlszáradt faereszték a súlyos, ide-oda fészkelődő test alatt. A szenteltvíz illata kileng a réseken. A függönyt kissé elhúзва kiles a gyóntató pap is, majd visszahúzza a függönyt. Távolabb húzódom féltőn vigyázva rá, hogy az innen-már-nincs-visszaút küszöbét véletlenül se lépjem át. Otthon vagyok, vacsorázunk, erre gondolok, apám a térdén törí a fát, és beleveti a tűzhely hamvadó-vörös szájába, a föllobbanó lángok arcomba vetik idegen és dermesztő fényüket. Tüzelőt hoznak, horkanó lovak a stráfkocsi előtt. Az idő árama elsodor, hogy szembeszegülök vele, az csak a látszat. A saját erőfeszítésem lök vissza, akár egy rugó, s távolít el célomtól, messzebbre, mint amilyen messze valaha is voltam tőle. Legbelül azért nemcsak sejtem, tudom is, végsősoron mégsem menekülhetek tőle, hiába futamodtam meg.

Az utcán vagyok. Nem sikerült szembenéznem. Az még valahogyan, így-úgy elfogadható volna, hogy a szigorú Istennel nem, de az már kevésbé, hogy önmagammal sem. Hátranézek. Ez legalább az én világom, itt érzem jól magamat, a hétköznapiok partján, ahol hajamba túr a szél, a nap cserepesre szikkasztja ajkamat, homok pereg a cipőmbé, a harangszó elvegyül az akáclombok zúgásában, szekér zörög, kút nyikorog, a távolban fölzakatol egy vonat.

Aztán mégis beköszönt a húsvét előtti utolsó vasárnap, bármennyire is nem akarom. Ragyog a kék ég, dajkálva ölel át a napsütés, és én mégis reszkető térdel megyek a templom felé. Az ujjaimból kifut a vér, annyira szorítom az imakönyvet, de hiába, már saját magamnak sem hiszek, hiába határoztam el, hogy most igazán jóváteszem, amit a múlt vasárnap elmulasztottam.

Bárhogyan próbálom halogatni, elodázni a megérkezést, egyszerűen mégis ott vagyok a templomban. Térdepelek,

imádkozom Mária oltára előtt. A tisztaság hatalma, a szenvedés bálványa, a könyörület jelképe, mindez te vagy, Miasszonyunk. Szoboralakod kíválik a festett ég, a rózsaszín felhők háttéréből. Lehajol hozzám, magához von, a ruha ráncai lecsorognak a meztelen karon. Magamba görnyedek, öntudatlanul mozog az ajkam, úgy imádkozom. Aztán a bűneimet számlálom, legelőször is a szokványos bűnöket, és jegyzem föl őket egy apró papírdarabra: szófogadatlan voltam, csúnyát mondtam, hazudtam, a vasárnapi szentmisét elmulasztottam egyszer, pénteken húst ettem egyszer, ez nem is igaz, de azért bevallom ráadásnak, dolgozik bennem a sanda szándék, hátha helyettesíti bennem az utolsó bűnt, amelyről, már megint úgy érzem, talán jobb volna mégis hallgatni. Arcomat előnti a szégyen pírja.

A padok között kong az ólomszürke homály, a gyóntatószék előtt hosszú sor várakozik. Ez reményt ad, talán nem kerülök sorra, és akkor már nem is az én hibám a hallgatásom. Azért még, biztos ami biztos, magam elé engedek néhány embert, s csak utánuk állok be a sorba, egészen a legvégére, amikor már nem jön senki. Suttogás vesz körül, és régi ruhák levendulás szekrényszaga. Görbe öregasszony érkezik, türelmetlenül topog a hátam mögött, botjával a sarkamat ütögeti. Előreengedem, és magamban titkos elégtétellel köszönöm meg neki, hogy elfogadja a helyemet. Próbálom elfoglalni magamat, nem figyelni a sor veszélyes fogvatkozására, például először megpróbálom a cipőben begörbíteni a nagylábujjamat, aztán a kicsit eltávolítani a többitől. Így aztán nem csoda, hogy váratlanul ér, amikor meglebben előttem a gyóntatószék függőnye, és az utolsó várakozó is eltűnik mögöttem. Reménykedve nézek körül, hátha érkezik valaki, akit előreengedhetnék. Már-már megfutamodom, amikor a gyóntatószék kilöki magából utolsó foglyát.

Öreg, kövér kéz, a gyűrűk mélyen bevágódnak az ujjak párnáiba, húzza el a középső függőnyt, pörsenéses, ráncos

arc bukkan elő mögüle, a vízszerű szemek várakozón merednek rám, s annyira egykedvűen, hogy még egy pis-lantás, egy hunyorítás, egy rebbenés sem fodrozza meg tükrüket.

– Hát te meg mire vársz?

– Én? – nézek föl csodálkozva, mintha meglepett volna a kérdés.

– Te, te, nem is az öreganyád.

– Hát... ö... ö...

– Gyónni küldött anyád, mi?

– I... I... I... gen...

– Hát akkor gyere be! – És mert nem mozdulok, kicsit türelmetlenül rám ripakodik. – Siess már, nem érek rá!

Visszaereszti a függönyt, s beleburkolózik a jóságos homályba, mintha jelen sem volna. A sűrű lécekből rótt rács mögött mintha már nem is ő ülne, hanem maga az Isten. Idegen, kenetteljes hang mormolja az imát. A szenteltvíz illata belekeveredik a száraz fa poros szagába. Oldalról a függöny ritka szövésén keresztül a templom homálya opálos fénynek tetszik. A rács mögötti mormolás abbamarad, az imára kulcsolt kéz eltűnik, helyén az arc közelebb nyomul a rácsához, profilban, úgy, hogy a fülét fordítja felém, az orrát meg az időközben előkerült hatalmas fehér zsebkendőbe temeti. A zsebkendőből áradó furcsa kölni illat zavarba hoz.

A rács és a rávetülő árnyékok kettős keresztje alatt imbolygó fül közömbösen issza be szavaimat. A távolban egy halvány pont tűszúrásnyi fénye. Nem tudom, mi ez, csak azt érzem, egyre jobban belém hatol, a szemem között, a homlokom csontján át, de minden különösebb fájdalom nélkül. Közben mondandóm végére érve elhallgatok.

– Más nem volt? – kérdezi a fül tulajdonosa a túloldaltól.

– Nem tudom.

– Gondolkozz! – Úgy érzem, hiába nem néz rám, belém lát, egészen a lelkem fenekéig, ha akarna, a legutolsó tit-

komból is kiforgathatna. Hallgatok, a visszaharapott szavak megakadnak a torkomon, és föltűnés nélkül, alattomban fojtogatnak. Nincsen semmi, ami enyhítené hallgatásom terhét. – Na, mi lesz már? – próbál sürgetni némi lábdobogással gyóntatom.

– Nem jut eszembe semmi – mondom a paráznaság bűnét a hazugságéval is megtetézve. Röntgentekintetem mintha a homályon is könnyedén hatolna át, látom, vagy csak látni vélem, a lemondó legyintést, amellyel a pap búcsúzik tőlem. Amikor a kövér kéz fölemeli, arcom elé tartja a lila stólát, keresztet vet, majd a moccanatlan ajkak közül fölhangzik a föloldozó mormolás ezüstje, már tudom, hogy elvesztem. Elméletileg még föltételezhető volna, hogy megfordulok, bevallom, amit eddig képtelen voltam bevallani, s így jóváteszem mulasztásomat, de tudom, hogy gyakorlatilag ilyen fordulatot véghezvinni lehetetlen, tudom, nincs visszaút. Recseg-ropog, nyikorog a gyóntatószék, mintha szét akarna esni. Megijedek, csak nem az én óvatlan mozdulataim okozzák ezt a káoszt? Még nem jutott el a tudatomig, hogy a rács túloldalán kászálódó, távozáshoz készülő mázsás férfitest mindennek az oka.

A penitencia parancsa: öt miatyánk, négy üdvözlég, dárdaként csapódik a hátamba, de ekkor már kint is vagyok. A képzelet babonavölgye hirtelen megtelik forrongó árnyakkal, lidércfény-billegéssel, otromba szószegek nyaklásával-nyeklésével, hetvenhét tenger habjával, folyók, patakok csobogásával, és végül, még mielőtt kukorékolna, elnémul a kakas. Saját hiányukkal telnek meg a messzi esték.

A zaj, amit a könyökömmel, a cipőm orrával, sarkával ütöttem, ott marad a gyóntatószék deszkái, függőnyei közé zárva mögöttem, mintha soha el nem hangzott volna, függése az örök időben a viszolygás érzését hivatott ébren tartani, amíg lehet. Kardélre hányva az álmos, messzi évek. Akármit hagyok magam mögött, el kell hagynom.

Már az utcán vagyok, de mintha még mindig odabenn volnék, túlzott igyekezetem csapdájának mélyén. Hitetlenkedve szívom be a kinti levegőt, érzem meg az ég és a föld egymásba keveredő illatát, annyira új, annyira váratlanul meglepő minden. Gépies mozdulataimra bízom magamat, megyek, csak megyek a rázkódó, lámpafényes lombok alatt, a tudattalanból áttetsző esti fényben: süket, üres, végtelen álmok folyosója nyílik meg előttem. Bármennyire is nem akarom, azon kell észrevennem magamat, benne haladok. Magam sem tudhatom előre, hol tűnök el majd, hol bukkanok elő aztán.

Amikor a változás levedli burkát, csodának látszik, ami természetes, és ugyanígy fordítva is. A reggel erőszakosan tolakszik elébem: apám a hajamat vizezi, és amikor nem akar lesimulni, még rá is köp egyet mérgesen, az anyád, mondja, és a fésűvel mélyen beleszánt a fejem bőrébe, ami fölpuhult a nedvességtől, és most még fokozottabban érzékeny, mint egyébként, s jobban megszenvedi a különben félig-meddig megszokott durvaságot. Anyám izgatottan kapkodja a levegőt. Kendő suhog, vasalt ingek, vásznak illata ömlik szét a szobában a szekrény sarkig tárt ajtaján át a gondosan elrendezett, de most sietve, részvétlenül földúlt polcok közül. A készülődés láza még csak fokozza ügyetlenségemet. Anyám sietve igazítja meg az inget, a kabátot, a zoknit rajtam.

– Hogy néző ki? Hát nem tucc rendesen fölötözni? – Keze idegesen röpköd körülöttem, és amit egyik mozdulatával helyrehoz, azt a másikkal elrontja. – E'késünk! – mondja szemrehányóan, és apám felé fordul, aki még mindig ingujjban áll a tükör előtt, és borotvahabos, fölvérzett arcát nézegeti.

– Fé'tizeneggy sincs – mondja apám egykedvűen, miközben letörli a maradék szappanhabfoltokat, majd az ablakhoz megy, sokáig kotorász a párkányon levő kacatok között. A timsót keresi, de nem találja. Cigaretta papírt vesz elő a belső zsebéből, azzal ragasztja le a vérzést.

– Harangoznak.
– E'sőt – mondja bennfentes lenézéssel apám.
– Azt hát, de harangoztak.
– Negyedóra alatt ott vagyunk.
– Te. De a gyerök nem tud sietni.
– Hát akkor mennyetek előre. Majd utolérlek benneteket.
– Gyere! – Anyám izgatott mozdulattal ragadja meg a vállamat, és lódít kifelé a konyhán át, a kijárat ajtó felé.

A betóduló csípős tavaszi levegő jelzi, mi történik, s hogy merre kell mennem. A hideg mohón marja meg a combomat, nedves fejbőrömet. Különösen a választás táján érzem az éles hasítást. Apámat látom, aki a tükör fölé hajol, s az állán megeredt vékony vércsíkra szorítja a gondosan letépett parányi cigarettapapír-darabkát. A repedt tükör zöldes homálya meg a friss vér színe összelobban. Elfojtott keserűség. Sietve vágunk át a tavaszi udvaron, anyám kezét fogom, hagyom, had vezessen. Sietünk, nehogy elkéssünk. Arcomat a derengő ég felé fordítom. A feslett rügyek közül előcsap az újraszületés vérlázító húsvéti illata. Hátborzongatóan egyszerű minden. Álmatlan tekintetem a vakító világosság és a szenes árnyékok rácsozatába szorult kavicsokat követi, ahogyan a lépéseim alá gördülnek, majd, de ezt már csak hallani lehet, egy-egy csikordulás martalékaiként belenyomódnak a homokba.

– Vótá' gyónni? – szakítja meg váratlanul a szapora lélegzetvételt anyám, mintha tudna mindarról, ami történt, pedig nem tud, nem tudhat, és nemcsak ő, senki. Talán egyedül csak az Isten. Az övé vagy, nincs ezen szégyellni való. Nincsenek, nem is lehetnek kétségeim: könyörtelen. Látja nyomorult vergődésemet és nem segít ki belőle, egyre mélyebbre taszít a lelki nyomorúságba. Ez a pásztor nem a legenda jó pásztora, aki a gyöngé, az eltévelyedett miatt sorsára hagyja a többi, nem, ez a pásztor a gyöngét bünteti, az eszére hallgat, és nem árulja el az érzelmeit. Cselekedni így kell, legendát hirdetni amúgy. Tudom én is, de azért fölömlik belőlem a keserű szemre-

hányás. A létezés, és amit róla beismerünk, beismerhetünk, nem ugyanaz. A kapcsolat közöttük ezer ellentét szála mentén, de azért szövődik. Anyám még mindig a válaszmra vár. – Voltál? – ismétli meg.

– Igen.

– Mikor?

– Tegnap. – Szégyenkezve szűröm a hangokat a fogam közül, mintha hazudnék. A rossz érzés érthető. Mentségem nincs, habár, ha nagyon akarnék, előhozakodhatnék ezzel azzal, de nem akarok. Megadom magamat a mardosó önvádnak.

Smaraglai, Böröc meg a többiek, Érces, a kis púpos Fábián érkeznek vidáman, hangosan, lökdösődve zúdulnak körém, elsodornak anyám mellől. Kihajtott ing, az arcuk piros, a szemük vibrál a nevetéstől, de én nem tudok föloldódni a jókedvükben. Már a templom előtt járunk, a kavicsos, teraszosan kiképzett lépcsők valamelyikén. Megtorpannék, hogy elszakadjak tőlük, de nem engednek, gyerünk tovább, föl a kórusba, a vas csigalépcső szemérmetlenül nyög, jajong, az elől törtető csordadobogása alatt. Anyám kétségbeesetten integet utánam. Vonakodva próbálok engedelmeskedni neki.

– Nem jössz?

– Nem.

– Mér'? Áldozó?

– Áldozik – mondja anyám, és jön, hogy kiragadjon közülük.

– A Kaltenekker is áldozik, és mégis itt van – mondja öntudatosan Smaraglai.

– És te? – kérdezi vissza anyám.

– Nem szeret gyónni – mondja nevetve Fábián, és közben lehetetlenül tágra nyitja a szemét.

– Te talán szeretsz?

– Nekem nem kell.

– Miért?

– Nincs bűnöm.

– Nincs ám! Te talán nem etté az almábu, a Kristófék almájábu?

– De nem én loptam.

– Jó vicc. A'mmá nem számít.

– De számít.

– Nem.

– De.

– Nem.

– Anyám is megmondta, nem én vagyok a bűnös, ti vagytok.

– Aztán anyád meg honnan tuggya?

– Tudja, nyugodj meg, jobban, mint te.

– A pap, az tudja. Őt kérdezd! Anyád, mit tud a te anyád? Ezt e' – mondja Érces, és mindjárt mutatja is: bal keze mutató- és hüvelykujjából kis kört csinál, jobb keze előreszegzett mutatóujját ide dugdossa. És félreérthetetlenül vigyorog közben. Fábián elsápad, arcán eltorzul az ártatlannak indult mosoly, az arcvonásai rángatózni kezdenek, és egy bizonytalan, a düh és a sírás közötti grimaszban kuszálódnak össze.

– A tied – sipítja Fábián, de hiába, kiröhögik. – Mocskos banda! – mondja, és kiköp feléjük, de a köpés célt téveszt, a nyál a templom kövére csattan. Mi anyámmal ekkor már az ajtót nyitjuk, ez az utolsó jelenet, amit hátrafordulva még láthatok.

– Láttá?

– Mit?

– Hát azokat a kölyköket, azt a kis púpost?

– Nem.

– Odaköppött a lépcsőre. Meg bele a szenteltvíztartóba...

– Ne mondja!

– ...bele egyenesen a szenteltvíztartóba.

– Nem igaz! – mondom. Megpróbálok vitába szállni a sápiózó asszonnyal. – Én láttam, nem köpött bele!

– Hallgass! – rántja meg a kezemet anyám, és próbál gyorsan elrángatni a két asszony közeléből.

– Tényleg így vót?
 – Így hát, ezzel a két szememmel láttam!
 – Hát ez szörnyű!
 – Az bizony. Meggyalázta az Urat, dárdát döfött az Úr Jézus Krisztus szentséges szivibe az ördögfajzat, az a kis púpos.

– Ilyenek ezek mind, ördögfajzat. Hajja, hogy dübögnek a kórusban most is. Egy szép napon még a fejünkre döntik. A fejünkre az egész templomot.

– A maga onokáját is ott láttam közöttük.

– Azt-e?

– Azt bizony.

– Nem hinném.

– Na, csak nézzen utána!

– Nézzen utána az anyja meg az apja, törőggyenek vele azok! Ha megcsináták, nevejjék is föl!

Mindenütt a készülődés apró, sistergő zajai, még az orgona se szól, a pap se énekel. A teret a hideg kő lehelete tölti be. A süllyedő, imbolygó hajót ellepik a füst sűrű, fehér fodrai, betölti a tömjén mély illata. Az első ministráns kezében megremeg a hétágú aranycsöngő. A többiek lehajtják a fejüket, nyakukon a bíborgallér járma. A fehér miseingen is bíborszínű a palást. Húsvét van, amit fehér gallérban, fehér palástban ünnepel az egyház, honnan rémlik hát akkor ide, tolakszik e két megbékéletlen, már örökre megbékéletlen idő közé pirosfülkösd nyughatatlan, álmokat forraló színe? A tudás hiába törli tisztára, hitelesen fehérre a képet, az emlékezés megint átereszti a lángolás, a vér oda nem illő foltjait.

Hirtelen zuhannak körém az orgonazúgás mély örvényei, megforgatnak, eltakarnak előlem, majd elém sodor-
 nak mindent. A szentély távoli kútjából visszhangosan
 érkezik a pap hangja.

– In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Ámen.
 – A palást aranyos hímzése alól tisztán világít az érintetlen,
 fehér kereszt. A hang most mintha mindenünnen egyszerre

törne elő, a sötét szögletekből, az ablakok homályos hártájára alól. – Introibo ad altare Dei. – A hívek bizonytalan zsongását átharsogva a kántor szólal meg, borízú hangja mintha az orgonasípok közötti hézagokból érkezne.

– Ad Deum, qui laetificat juventutem meam.

– Judica me – visszhangzik a pap elárvult hangja –, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo et doloso erue me.

– Quia – a boros kántorhang mintha nem is ugyanannak a latin beszédnek a hideg ezüstjét zengené, bűnösen és forrón bugyborékol elő: – tu es Deus, fortitudo mea: quare me reppulisti, et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? – A szemrehányás, ami e szavak föl nem ismert értelme ellenére is áthatja az éneket, a hangsúlyokban, a hangszínben búvik meg, onnan rajzik elő, ha gyöngre pontra, megértő lélekre talál, mint az enyém is. Miért, Uram, miért, miért, miért? A padok közötti álmos szöszmögés egyre távolabb segít mindattól, amihez pedig egyre közelebb kéne kerülnöm, magától a szentmisétől. Az arcomhoz szorított zsebkendő ráncai, a szálak mikroszkopikus illeszkedései, az önmagam által önmagamra zárt képzelet sosem ismert útvesztőiben tévelygek. Mire kikeveredek belőlük, már az átváltozás szertartása folyik.

– Qui pridie quam pateretur – mondja a pap, és megfogja az ostyát –, accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas – tekintetét a magasba emeli –, et elevatis oculis in caelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem – fejet hajt –, tibi gratias agens – keresztet vet az ostyára –, bene dixit, fregit, dedit que discipulis suis, dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes. – Hüvelykujja és mutatóujja közé veszi az ostyát, az átváltozás szavait csöndben, tagoltan és figyelmesen fölötte mondja el: – Hoc est enim corpus meum.

E szavak kimondása után az átváltoztatott ostya imádására térdet hajt, fölkel, felmutatja az ostyát a népnek, lete-szi a korpolaréra, és imádással ismét térdet hajt. Ettől kezdve a mutató- és hüvelykujját nem veszi szét, csak

amikor az ostyához nyúl, egészen addig, amíg le nem mossa ujjait. Ezután leveszi a fedőt a kehelyről, és ezt mondja: – Simili modo postquam cocuatum est – két kezébe fogja a kelyhet – accipiens et hunc praeclarum calicem in sanctas, ac venerabiles manus suas: item. – Fejet hajt. – Tibi gratias agens – baljával a kelyhet tartja, jobbjaival keresztet vet föléje –, bene dixit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, et bibite ex eo omnes: – Most mondja az átváltozás szavait a kehely fölött, figyelmesen, folyamatosan és csendben, közben a kelyhet kissé fölemelve tartja. – Hic est enim calix sanguinis mei: quo pro volis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. – E szavak kimondása után leteszi a kelyhet a korpóláréra, és csöndben mondja: – Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facitis. – Balzsam, halvány püspökillet, amely a lila szín álmán játszik át: cselekedjétek, cselekedjétek, cselekedjétek!

A pap most ismét térdet hajt, fölkel, fölmutatja a kelyhet, amelyben az arany fémérintésétől megborzong a borból lett vér. A nép rátekint. A pap leteszi, befödi a kelyhet, és imádásul ismét térdet hajt.

Azután kitárt kezekkel, csendesen mondja, szinte csak a foga között szűri a szót, az átváltozás utáni imát: – Mi, szolgálid és szent néped... – Újra közénk hull a latin mormolás függönye. Befelé indulok, önmagam titkolni való sötétsége vonz, vad kereséssel indulok az őszinteség eltűnt világossága felé, de minden fordulóban a kudarc más és más arca vicсорít felém, hol ijesztően, hol csúfondárosan, hol önhittén, hol egészen megnevezhetetlenül különös kifejezésbe torzulva, végül is azt bizonyítva, meg kell neki magamat adnom.

– Pax Domini sit semper vobiscum – a hang messzi távolból ébred, mintha maga az ég szólalna meg. Elnémítja még az orgonát is, és átható erejével a hatalmába kerít.

– Et cum spiritu tuo – reccsen rá fönről a kántor. S aztán az éteri végszavak: – Qui vivis et sequas cum Deo

Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Ámen.

A pap térdet hajt. Ugyanazt teszi mindenki. Megkésve, az utánzás hosszú láncán ereszkednek a hideg kő fölé a hívek, az ünnepi ruhák vasalt ráncainak ropogása, sustorgása betölti a templomot. Térdemben a hideg kő áramútése, a homokszemek tűszúrásai. Rövidnadrágban vagyok, s ez megsokszorozza a kínzó ingereket. Könnyebbségre nem is vágyom. A bűnbánat jeléül háromszor megérintjük ököllel a mellünket.

– Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk. Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk. Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit: adj nekünk békét! – mondjuk. Engem most különös fájdalommal járnak át ezek a mondatok. A hangok nyomán áradó áhítat minden lelket megérint, próbálja megszabadítani őket a hiúságtól, a romlás, a gyöngeség, a csalárdság bűnétől, hogy olyanok legyenek, amilyenek nem akarnak lenni, szerények, tiszták, erősek és nyíltszívűek. – Agnus Dei... Miserere nobis... Dona nobis pacem... – Aztán mint ha minden ott folytatódna, ahol abba se maradt. – Uram, nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem! Uram, nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem! Uram, nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul az én lelkem!

Az áldozni kívánók lehajtott fejjel, konok hittel indulnak a szentélyt a hajótól elválasztó, bonyolultra kovácsolt rácsozat felé. Letérdelnek sorban, állukat az aranyszegélyes, fehér terítővel lefödött márványkarzat fölé tartják, így várják az áldoztató pap közeledtét, aki a bal kezében tartott aranykehelyből a jobbal veszi elő majd a papírvékony, hófehér ostyát, s fekteti a kiöltött nyelvekre őket. A pap azonban most késik, még mindig az imát mormolja.

– Corpus Domini nostri Jesus Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen. – Magához veszi az ostyát, iszik a borból, amiből a híveknek, csupa kiváltság az élet, nem mér.

Anyám bátorítóan szorítja meg a kezemet, és az oltár felé indul velem. Az áradat amúgy is ide sodorna, ha megpróbálkoznék a szökéssel, csak a biztos kudarcot kísérteném. Az orgonaszó a fejemben dörömböl, a templom öblös üressége lüktetve tudatosítja bennem senki voltom. Tudom, mit kéne tennem, és nem teszem. Letérdelek a többiek közé, kinyújtom a nyelvemet és várom az ostyát osztó kéz visszaszág kegyelmét.

Fölállok, futok kifelé, a pap csodálkozva néz utánam, a tömeg szétnyílik, utat enged, az arcok összerosódnak, ahogy a rohanás lendülete elrántja mellőlem őket. Sehöl sem vagyok, belül a súlytalan lebegés, körül az üresség képzete. Valaki, egy éles könyök, oldalba bökl, még éppen jókor, hogy érzékeljem, mindezt csak képzelem. Az ostya lepkeszárný rebbenése megériinti a nyelvemet. A ministráns az állam alá tartja az arany tálat, tükrében meglátom az arcomat, ezt az idegen, alulról megvilágított, tokásan idegen gyerekarcot. Pánikba esem. Gondolkoznom már nincs idő, mi történik velem. Érezni is alig. Egész testemben reszketek. Önmagam elvesztésének fölismerése mindent összezavar bennem, ezt a zavart azonban mély belenyugvás követi.

Ijedten kapom vissza a nyelvemet, de már későn. Szám kiszikkadt, így a hirtelen ragacská ugró Szent Testet nem tudom lenyelni, ahogy pedig kellene, a fogamhoz tapad, ahonnan csak mocskos ujjammal tudom lekaparni s öklendező gégém felé irányítani, kénytelen-kelletlen a bűnt bűnnel tetézem.

Forró ecet hólyagzik a templomhajó légterében, az ingatag gőz belemar az üvegablakok parázsló színeibe, a kékbe, az aranyba, a zöldbe, a pirosba, s nehéz pamacsai eltakarják előlem a látványt. Mintha szél fújná, az ajtó alatt, egy óvatlan hasadékon hirtelen ömleni kezd befelé a láng.

Valaki izzadt hátamra teszi a kezét, hideg, békaérintésű bőr, megborzongok. Ki lehet az? Nem merek megfordulni, hogy szembenézzek vele, inkább meggyorsítom a lépteimet. Így sem sikerül elszakadnom tőle. Egyre nagyobb erővel taszít előre az úton, ami nem a saját utam. Egy idegen szándék lök oda a mit sem sejtő messzeség martalékának. Búcsúzól csak egy visszhangos nevetést hallok a hátam mögül, ahogy változó erősséggel-gyöngeséggel verődik az oszlopok között. Erőt veszek magamon, az egyre fokozódó nehézségeket legyűrve hátranézek. De már semmit se látok.

Megadtam magamat, bár még nem vagyok azonos azzal a valakivel, aki lemond saját magáról, s teljes egészében átadja magát az ördögi praktikák szemfényvesztő káprázatának, de már csak idő kérdése minden, s bekövetkezik, aminek lehetősége olyan régóta itt vibrál sosem egészen uralt idegrendszeremben. A padlat vörös-szürke kősakktáblája magához vonzana, de most még visszakapom a fejeimet, ne! Lesz majd idő, hogy jólesne a kő hűvöse, de akkor meg majd éppen ezt lesz lehetetlen elérnem. Mintha mindenütt a pokol csapdája lesne rám. Dühös méhraj dönög körül, pergamenmerevvé teszi a levegőt, a fullánkérintések fájnak, testem minden pontjába belekapaszkodnak, nem tudom lerázni őket, fölemelnek, lebegve úszom valahonnan valahová, talán éppen a pörkölt paták illatával eltelt műhely felé.

A belóduló faajtó mögött buddhai nyugalommal ül a tatárfejű, hordómellű kovács, arcán a figyelem időtlenné merevült fintora. A szája kicsit szétnyílik, hogy éppen csak kilásson mögüle a sárga, de hibátlan és erős fogsor, a szeme nyitva, a túl szélesre tolt arccsontokon megfeszül a bőr, rajta a vasizzás és a lángok bizonytalanná keveredő visszfénye játszik, hosszú, zsíros haja, valószínű, a huzat keltette szembeszéltől, amit én nem érzékelek, vadul, lobogva csapódik hátra, és ott úszik, szinte megmerevedve a levegőben.

Az enyhén fölpuffedt bőr alatt nem látszanak, de vak erővel dolgoznak az izmok. Mindkét óriási lapátkézben fogó van, a kovács velük húzza elő a drótot az apró lyukakból, amik a dróthúzó fal teljes hosszában föl vannak fúrva. Az izzó drótot azon melegében sárga szemű skorpiók eszik, s falánkságuk eredményeképpen végbelük nyílásból eszetlen igyekezettel másznak elő az elkárhozott lelkek torzalakjai. Még ki se mászhattak egészen büzhödt likukból, amikor máris méhek ragadják meg, s a kovács feje fölött dörögve viszik vissza őket a dróthúzó fal túlsó oldalára, a forró, kénfüstöt árasztó katlan mélyére, ahonnan a dübögő forráság löketeitől megbódulva újra kitüremkednek a létezés falának furatain. A kovács fáradhatatlan fogója már várja őket. Behunyom a szemem, így várok a soromra. A hosszú várakozás álnok reménnyel tölt el. Talán mégis megszabadultam?

Értelmes tekintet, fekete szem bogara süt a szőrtelen farkaspofából, a fogak közül vörös kígyónyelv kúszik elő, a lesunytt fülek mögött szarv, végükön kis piros gömb, ha ránézel, vér fröcsköl belőlük, mérgezett, égető ördögvér, aminek akárha egyetlen cseppje a szemedbe kerül, megvakulsz. Tudom, és mégse fordítom el a fejemet. Izzadok, a bőröm ráncaiba beletapadnak a széttaposott és a forró levegőn élessé száradt trágya szilánkjai, és véres sebeket dörzsölnek ki, akár az üvegmorzsalék. Hiába söpröm le, mindig újabb és újabb réteg csapódik rám. A ruha, ami eddig még védett valamit, most lefoszlik rólam, szétharapják a lángok. Kiszolgáltatottságom egyre teljesebbé válik. Belelátok a tátott szájba, nem, nem, benne vagyok már, sárga, büzlő szél tombol, az oszlopokon foglepedék, az alvadtvér-fekete földet kékes lyukak borítják, lüktető, kocsonyás semmi nyeli el a lépteimet, minden puha, a nyálkahártya süppedt szőnyegén megyek, előre, aztán tovább, aztán vége, elnyel a fuldoklás utolsó állomása.

Az ördögök csatárláncot képeznek, meztelen, kövér testüket csak egy pettyes állatbőrkötény takarja, amiről cso-

mózott aranyrojtok lógnak, a kezükben villáspuska, az óriási villák a testembe fúródhatnak, és én mégis görnyedten, kábán, de egyre növekvő buzgalommal kúszom körbe-körbe. Egészen addig, amíg a szédülés ki nem húzza alólam a talajt, bele nem buktat az öntudatlanság állapotába, ahol talán, de jó is volna, megnyugvást találhatok. Nyomasztó érzés tölt el, a gyanú szinte kifordítja a gyomromat, a gégémet hányinger ostromolja. A fölpuffedt tatár arc, a tárgult, fehérjükkal kifelé fordult szemek, a szembe-szélbe dermedt óriási üstök, a figyelemtől csorbult száj, a hibátlan, de durva és mocskos fogak tulajdonosa fölém-hajol, akár egy dajka, egy idegen, aki boldogítani akar, de akit én nem akarok boldogítani.

A férfi a sarkán ül, bokámat a térdhajlatába szorítja, majd teljes súlyával ránehezedik. Szőrös hasát, lüktető köldökét látom, mosdatlanságszaga rám nehezedik. Megpróbálok fölülni, de valaki hátracsapja a fejemet. A fogó két pofája a szemembe mélyed, s az ornyergem megcsípve zárul össze. Mozdítani se tudom a fejemet. Mindezt a kihunyó öntudat határán érzékelem csak, és már alig. Egy másik alak, kezében a csontfúró, a homlokomhoz közelít, a fúró reszelt éle a csontomnak feszülve dolgozni kezd. Amikor a nehezen vágott lyukon át a fogó behatol a fejembe, megragadja tudatom bűnös fészket, s előcibálja onnan, megkönnyebbülök.

Az agyvelőm undorítóan és nyúlósan lóg a fogó szájában, akár a takony, s alig várja, alig várom, hogy a tűz fertőtlenítő mámorába vettessék, s én üres fejjel és tisztán járulhassak, ezt remélem, most már bocsánatért könnyörögve egyenesen az Úr Jézus Krisztus színe elé. A karikák a szemem előtt micsoda örült, micsoda régi táncot lejtenek, mintha még ez sem lett volna elég a végső megkönnyebbüléshez. A mongolarcú dög guggolásba rugózza magát, kiengedi bokámat a mázsás súly bilincseiből. Üressé vált fejem fölfelé lebeg, s akár a léggömbön a madzag, úgy függök, lötyögök rajta én magam, a még fertőzéssel, a még étellel teli test.

Mögöttem a félbemaradt fuldoklás élménye, előttem a templomablakok ostyafénye. A vér selyemsíkossága, a sötétség szurokbundája odalentről acsarkodik rám. Ha eloldódom, belezuhanok a lenn fortogó, habzó, ecetgőzt köpködő bugyborékos sötétségbe, és akkor végem. Mi várna ott? Legjobb esetben is a semmi.

Kinyitom és becsukom a szemem, más-más hévvel szorít magához, de ugyanaz a csapda. És mégis reménykedem. Elönt a bizalom vizeletmeleg hulláma és megnyíhít egy pillanatra, de aztán hűlni kezd, és szúrós, hűvös kiábrándulás marad utána, idegen lehelet bűdös, fagyasztó harmata. Az orromba, a számba égő vatta nyomul, a fény kivakarhatatlan viszketés a bőröm alatt. És ekkor a bevetülő ablakfény idilli megvilágításában föllobban újra az ördögök tánca, az átokföld, ahonnan jöttem. Az ördögök fekete bundája alól lángolás szivárog. A forróság, amely eddig, azt hittem, csak engem kínozott, most már érzékelhetően is mindent besugároz. Az ördögök is szenvednek tőle, hiába próbálják lerázni bundájukról a lángokat, azok vidám hersegéssel visszaugrálnak rájuk.

Nem értem, mi történik, de érzem. A megtisztító lehelet arcomba csap. Közel hajolok hozzá, és mohón iszom a szenvedést. Az ördögök alant megalázva, gyáván vinyognak, rohannak faltól falig, egerutat keresnek, de nem találnak. Egymást kezdik marni. Utálatos, fekete testük lassan szanaszét rongyolódik.

– In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil, quod factum est: in ipso vita erat lux hominum: et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt.

A kijáratnál megrekedt tömeg, a visszhangossá ürülő templom érzetének balzsamos kortya átsegít a megrendülésen, hogy sötét önmagamból a külvilág közömbös tárgyai, lényei és jelenségei közé lépjek.

A ministránsok lökdösődve tódulnak be a sekrestye ajtaján, törvénytelen nevetésük a szentélybe is kihallatszik, s a hajó első padjaiig is elér, és a pap káromkodása is, ami végül úrrá lesz a pernahajdereken. A suttogássá halkított, pizsmogó jókedv hangjai észrevétlenül nyelődnek el a ki felé áramló hívek mozaiklapokat fölverő csoszogásában. Hátat fordítva az oltárnak mindenki kifelé igyekszik, de nehezen jut át a szűk kapun. Molyirtószag száll föl a ruhákból. Apám már biztosan kint van, anyám meg még a tömegben sodródik feléje, csak én maradtam el.

Néhány kendős vénasszony gubbaszt a hátsó padokban, csörgetik bütykös kezükön az öregszemű olvasót. A kövekből szenteltvízillat árad. Egy-egy röpke villanásig ébredek magamra. A látható világ közele zavarba hoz, annyira nyilvánvaló most, hogy mindez csak nekem fontos. Nekem, aki nem tudok önként megválni tőle. A széthulló formák, élek mögött a semmi morgása zsongító sejtelemmé enyhül, de azért én tudom, mit hallgatok, ki vagyok és mi vár rám: a pokol.

A céltalan fekete foltok céltalan mozgásba bonyolódva kavarnak. Egymásba mosódnak, elválnak egymástól. Közelednek. Már-már a bőrömbe nyomódnak, egy hajsza, talán még annyi se választ el a mindent lezáró fájdalomtól, amikor megfordulnak, s eltávoznak tőlem egészen nyomtalanul. Szívesen elfelejthetném a borzongást, amit rám hagytak. Elfelejthetném, és mégsem felejttem.

Nincs orvosság, ahogy a sors hibásra metszett malomkövei megörlik a búzát, úgy kell belőle megsütnöd a kenyeret. A kemence, amikor belekémeled, forró sivataglevegőt köp az arcodba, összekotrod a szénvonyóval a kiterített paraszt egy kupacba a kemence szájába, berakod a kenyeret, a kemencenyílást elsáncolod a töpörödött, elszürkült tűzmaradékkal, betámasztod a vasajtóval, és sorsára bízod. Tudod, hogy ilyenkor mi szokott történni odabent,

de semmi biztosítékok rá, hogy ugyanaz történik meg most is, ami máskor szokott, az ellenőrizhető körülményeket ugyan nem változtattad meg, de vannak olyanok is, amikhez nincs közöd, és azok ellened fordulhatnak bármelyik napon. És miért ne ez a nap lenne az?

Az arcomra szökött izzadság csöppjeit megmerevíti a fagy, akár a mesében. Söréttöltés a szél puskájában. A sörétek összekoccannak a húsban, a csonton kopognak. Kísérleteztem vele én is, hogy a megismert érzetektől valami mást hívjak elő, és ne azt, amire önként visszaválgatnak. Sikerült, nem sikerült? A lényegen ez aligha változtat. Minden tévelygő a maga útját járja. A képzelődés látszólag megkönnyíti, valójában azonban inkább megnehezíti a tájékozódást. Beszennyeződünk. A bűnt bűn követi, így menekül a megbékélés elől az ember oda, ahonnan már nincs visszatérés.

Egy dobozba zárt színpad lóg a nyakadban foszló madzagon, még akkorról emlékszel rá, mielőtt elszakadt volna a madzag, behullott volna a sárba a papírbábukat rángató gyerekszínpad. Örökös, álmos hóesés, száraz, tiszta ég, bársonyos pelyhek, állatok párás lehelete, simogatás és balzsamillat egy sokágú csillag alatt a búcsúzás előttről. Nem magamat sajnálom már. Eldördült a pokol puska-torok-feketéje, a csábítás befejezve, mindnyájan elveszünk.

Az ostyakenyéren visszarémlik az egyházi ostyasütő üzem emblémája, Jézus Krisztus föltámadott. A borról ne is beszéljünk. Többek között fehér, de a vért szimbolizáló szerepben inkább vörösnek kellene lennie. A szertartás parazsa fölött a palást fehér sejtelemlángja. Vadul cikázik. Nézek utána. Elmaradtam. Innen nézve már csak egy nagyon régi emlék mindez.

A benti homályos szédületből kilépve úgy fogadom mégis, mintha előre vártam volna az utca verőfényét. Kegyetlen így látnom, búcsúzóban mindent. A szemem möhön kitágul, a tekintetem belemélyed a színek, a formák, a fények egymást keresztező szövevényébe, nem mintha

valamit is magammal vihetnék. Most mutatja föl a világ, szinte ellenem esküdve, rejtett mámorát, számomra már elvesztett gazdagságát most tárja ki. Alig lebbenésnyi ideig csak, éppen annyira, hogy tudjam, mit veszíték el most már örökre. Örökre! Ezt hallom vissza, ez visszahangzik bennem véghetetlenül. Vad fájdalom görcse fut át rajtam. A fal felé fordulok, homlokomat a sikoltó mésznek támasztom, a testem merev, a hasizmom hullámokban préseli egyre összébb és összébb a gyomromat. A szememet becsukom, a szemhéjamat olyan erővel szorítom össze, hogy szinte fáj. Mintha meghaltam volna.

Hát ilyen lesz, ha majd nem leszek? Nem hallatszik a szó, a lombzúgás, de még a szél suttogása se, csupán a televény mindenre képes éhe ásít szembe velem. Végül ez sem, csak az úrből szivárgó, visszarémlő semmiség. Az ostya ínyemre tapadt maradéka még mindig itt lappang a számban, a nyelvem, a fogam, a szájpaddlásom egyszerre kezd zsibbadni tőle. Úgy érzem, menten megfulladok, ha nem sikerül megszabadulnom tőle, s mert lenyelni képtelen vagyok, nincs más választásom, mint hogy megpróbáljam kiköpní. Az államon fönnakad a nyál. Letörlöm. A kezem fejét csillámlón szeli át a nedves csík, aggódva vizsgálom, de semmit, az ostya egyetlen molekulányi nyomát sem vagyok képes fölfedezni benne. Testem görcse visszavonulóban, mintha kétségbeesésem is enyhülne valamelyest.

Látok ismét, de csupán fonákját látom a világnak. Annyira új minden, amennyire csak a legeslegrégbebi emlékek lehetnek. Lépések a kavicson. Ez a csikorgás hazáig elkísér. Szeretném elhagyni. Gyorsítok. Jön utánam. Talán, ha megállnék! Jaj, nem, azt nem lehet. Léc-kerítések kísérnek. Érintésük emléke még itt van az ujjbegyemben. Tratatamm, tratamm, tratatamm. Egy elképzelt lovaglás ritmusa. Ünneplőruha. Elmaradtam. Az észrevétlenség kellemes jelenében elmosódik minden. Minden, amit látatlanul is ismerek. Körül se kell néznem, és mégis

tudom, mi hol van, a kövek, a vakolás púposodásai, a hám-lások, a kerítések foghíjai s a kerítések tövéből kivirító fű, minden.

Az imént, amikor egy pillanatra fölszakadni látszott az évek üledéke, és megláttam az engem körülvevő tárgyakat úgy, ahogyan eddig még sohase láttam, nem mertem elhinni, hogy mindez létezik valóban. Túl szép volna, és túl idegen is egyben. Egyszer csak ott találok magamat a régi fal mészfehér ragyogásában, amelynek ezüstös rétegei önföladó készséggel villannak föl a rárakódott óceány-nyi idő izgága hullámaiból. Titkolt örömmel, de fölismerem őket. Egy fölhólyagzott, sebző réteg a deszkán, az ólpalánk hátamba nyomódó érdessége.

Igen, akkor léprecsalt, de most más a helyzet, más nap, más idő vesz körül, más ígéret hiteget, és más csalódás vár. Lehajtom a fejemet, a porló föld hamuszürke repedéseiben bogarak bozsognak. Behunyom a szemem, nem akarom látni ördögi bagzásuk bacchanáliáját. Egy átlós napcsík vetül az arcomra, az éles fény belevág a szórt fényű világításba. Átmelegíti a bőrömet. Az út teljesen néptelen, üres falombok, házak, nem tudom, milyen hosszú séta vége ez. Nem is séta, inkább bolyongás. Amikor véget ér, s megállapodva körülnézhetek a döbbenet fényében fürdő udvaron, csodálkozva kell megállapítanom, itthon vagyok. Marit látom, csontos gyerekhátát a disznóól meszelt deszkapalánkjának veti. Nem számítottam rá, hogy még egyszer találkozunk. A vékony nyakon borzas fej, kitágult, reszkető szemek, vastag száj. Haját szél lobogtatja. Kinyújtom feléje a kezemet, a nyakát keresem, az álmosan hullámozó verőeret, amelynek lüktetését már ujjbegyemben érzem. Mit szeretnék: simogatni vagy megfojtani? Még nem dőlt el, de a szenvedély elemi ereje ellenállhatatlanul lódít előre. A deszkafalhoz csapódom. Kezemet véresre horzsolják a szálkák. Mari eltűnt. Vagy mégse? Nevetése a fejem fölött bugyborékol, mintha csak fölröppent volna, mint egy ugrabugra rigó vagy csúfondárosan kedves boszorkány.

Anyám és apám már régen itthon vannak, levetették ünneplőruhájukat, föl-lejárnak a konyhában a dolguk után, s közben beszélgetnek. Megszégyenülten lépek be az ajtón, de a szemrehányások, amelyektől tartottam, szerencsére elkerülnek. A falak mintha semmitől nem választanának el, a szél tágassága még mindig ott vibrál körülöttem, ugyanakkor nyűszítő félsze reszketve búvik meg bennem. A díványhuzaton régi foltok, ismerős kopottság, az enyhe dohszag sem változott. Lassan minden visszalopakodik érzékeimhez. Innen kell megtudnom, hogy még élek. Milyen megalázó mindez! Ördögök tánca, a tűz látványos díszlete nélkül, mintha semmi sem történt volna, úgy kárhozom el.

Kialszanak a képek, fölszívódnak az árnyékok, puha, kellemes homály vesz körül, én meg egyre mélyebbre és mélyebbre fészkelődöm belé. Minden csak föltűnik és abbamarad, ha folytatódik, az már kívül van az általam érzékelhető időn. Tudom, hogy van, de nem érdekel. Nincs rá esélyem, hogy bármelyik lehetséges állapot színterén találkozzunk. A végzet, ami a részleteket könyörtelenül falja föl, nem valószínű, hogy az egésszel könyörületesebb lehetne. És egyáltalán, mi jogon tekinthetném a magam képviselte szemléletet egésznek, amikor talán senki nem tarthat e nagyravágyó, de semmire se jogosító kitételre igényt? Ha csak az Isten nem, de hát neki meg éppen nincs semmi szüksége rá, amikor ő maga egy személyben a teljes egész.

Csak én bukdácsolok idelenn lendület nélkül, baljós szavak hátán. Valami különös elszántság mégis folyton újraéled bennem a megsemmisítő vereségek, a megalázó bukások múltán is. Soha többet, soha többet, soha többet, ezt mormogom magamban, de a szavak ekkor már nem jelentenek semmit. Ha egyszer kinyílhatna a tegnap ajtaja, és én visszaléphetnék az időben, képes volnék-e az egykor elkövetett hibákat az új lendület sugallatára hallgatva elkerülni?

Mindig csak egy-egy perccel jutok tovább, mint amire számítottam, és ki tudja, meddig élek még így, hiszen mióta. Nem most dőlt el, csak most nyilatkozott meg, ami eddig is bennem lappangott, szokásaim alján, hajlamaim útvesztőjében. Hazudtam? Nem, ezen a kijelentésen nem lehet átsiklani ilyen egyszerűen. Vannak cselekvések, amelyek nem tehetők jóvá, halálos bűnök, amelyeknek következtében örökre elkárhozunk.

Örökös veszélyzónánk éppen a vétlennek vélt ifjúság felelőtlenség fertőzte tartománya. Egy szál piropöttyös szoknya, s nyomában az édes csömör mire nem ragadtatja azt, aki nem képes rá, hogy ha a bűnre csábító alkalmat elkerülje, legalább saját gyöngeségével nyíltan szembenézzen? Ha Isten mégis, a vallás minden érzéketlen doktrínáját sutba dobva megbocsájtana, sikerülne-e nekem is megváltozom valóban, ahogy ígérem? Választ, ha van erre a kérdésre egyáltalán, csupán a most éppen kétségbevonat jövő adhatna majd egyszer, ha megérem, de most semmi nem adhat.

A zokogás visszanyelt görcsei váratlanul szabadulnak ki az öntudat ellenőrzése alól, szabadon áradnak szét, veszik birtokba a testemet. Még száraz a szemem, de már nem tudom megállítani a kétségbeesés mindent földülő lavináját. Megborzongok, mintha fáznék. Remegő szemhéjam és a szemgolyóm közé mintha por került volna. Torkomban a csönd: megmozdíthatatlan súly. Valahol megpattan egy szó, nagyon távol, már-már az érzékeken túli messzeségben. Buborékhéjú, szenzitív semmiség, öntudatlan lélek-álom.

Ömlik belőlem a sírás, lehetetlen gátat szabni neki, irányítani, bárhogyan beleavatkozni hatalmába. Bukdácsolva, kerengve egymáson át sodródnak az elhagyott képek: a részletek különválnak, aztán összeállnak, de ekkor már egészen másként, mint ahogyan valaha léteztek, mint ahogyan emlékezetem őrizni igyekezett őket. Mindegy, most már ezt a rendet fogadom el. Vagy ezt se? Éppen hogy

rátaláltam volna, elúszik máris messze tőlem. Víz sodorja, szél forgatja? A sírás szüneteiben igazi tisztásra látok. Eddig csak magammal voltam képes törődni, de ezután másképpen lesz minden. Fölengedtek az izmok, s az emlékezés görcse ellazul. Vissza se nézek. A szél, a víz diszkrétén morajlik mögöttem, s odafönn az ég, ez már csaknem a megbocsátás maga.

Tű hever a jégen. Madárhang. Kell, hogy módom legyen újramezdeni! Csak most az egyszer! Őszinte lélekkel hiszem, egészen másképpen, teljesen jól történne minden. Imádkozom. Minél kegyetlenebb a kísértés ördöge, annál tisztább a győzelem, amit fölötte aratsz, így lesz, mert így szeretném. A sárga láng takaróját az államig húzom. Nem tudhatom, mi következik. Félelem és számítás nélkül nézek előre. Egy távoli pont, egy tűszúrásnyi fény minden túl, ez vezet. Tekintetem lyukat üt a világ feneketlen messzeségén.

A kezdet kezdetén, amikor a szememet lezártam, nem hittem volna, hogy átjuthatok ezen a sötét országon, hogy megnyílhat előttem egy másik. És most, amikor megtörtént, képtelen vagyok fölismerni a jelentőségét, mert már mögöttem van ez is, mondhatni, belaktam. Könnyű és világos. Idő jószága: megbékülés. Jázminbőr. Uram. Ahol a nap a sziklával találkozik, abban a szorosságban keresd meg utadat. Igen, itt keresem. Mióta is már? Nincs más lehetőség, mint az örökös úton levés. Hirtelen visszazárul körém a szoba.

– Mi baj van? – kérdezi anyám.

– Semmi.

– Akkor miért sírsz?

– Nem... – És itt el kell harapnom a mondatot, hogy a fölbuggyanó utolsó rázkódást visszanyeljem. – Nem sírok.

– De sírtál.

– Nem sírtam.

– Látom a szemedet. – Dühösen, két ököllel dörzsölöm a szememet, hogy eltüntessem az árulkodó nyomokat,

de így csak még jobban visszaidézem őket. – Na, mondd meg!

– El... – És most már hiába minden erőlködés, a meghatottság és a gyöngeség útvesztőiben végleg elcsuklik a hangom. – El... fe... felejtettem.

– Mit?

– Meggyónni.

– És megáldoztál?

– Meg.

– És ezért sírsz, csak ezért? – Hogyhogy csak, kapom föl a fejem vad gyanakvással, de aztán megadom magam a részvét csábításának.

– Ezért.

– Ne sírj!

– De... de hát... hiszen ez... halálos... halálos bűn.

– Az. – A nyugodt hang, amivel anyám ezt kimondja, azt az érzést kelti bennem, mintha nem tudná, miről van szó, nem értené az egészet.

– És akkor... és akkor én...

– Majd legközelebb meggyónod.

– És megbocsátja?

– Ki?

– Hát Ő, hát az...

– Isten?

– Igen.

– Ha megbántad, akkor megbocsátja.

– Megbántam.

– Őszintén?

– Ő... Ő... őszintén – mondom. Kitor belőlem a zokogás, és egészen ízléstelenül elhatalmasodik rajtam. Kibuggyan a nyálam, a taknyom, és elmázolódik az arcomon. Irtózom magamtól, de most ez is jólesik.

A megbánás mindent eltorzító, törvényenkívüli állapota, ahol a túlhajtott érzelmek megsemmisítik a felelősség súlyát, szétszakítják egymástól a tettet és a következményeket, mint egy ellenőrizhetetlen romhalmaz, úgy

omlik rám. Megrázkódom. Csuklás rántja össze az er-nyedő rekeszizmot. Beszélni akarok, de a hangok, még mielőtt kifejlenének, elveszítik formájukat, zavart lihe-géssé, levegőkapkodássá bomlanak. Anyám a vállamra teszi a kezét, vigasztalni próbál, gyöngéd szorításától elhúzódok, pedig jólesik. Mintha megérezné titkolni pró-bált kívánságomat, közelebb húz magához, átölel, megsi-mogatja a fejemet. A magatehetetlen, vak csecsemőkor ösztönei uralkodnak el újra rajtam, kisemmizett lélekkel is boldog vagyok. Olyan boldog, amilyen nem valószínű, hogy leszek valaha is még.

Hanyagul ömlenek elém a káprázat megkönnyebbülés szülte képei: királykorona-tüskék, vasborona szakálla, vetésfoltos szántás zöldje, rög és hó téli bukdosása, vedlő bunda, virágba zárt, bagzó darázs, vöröshangyák fölhabzó örvénye a lábam szárán, a nyári ingemre mázolt záptojás csigaútja, a lóvizelet gyűrűhabos tócsája, párálló, édeskés szénaillat, gyöngyöző lánycombok a lucernahalom dombja alján, csöpögő túrózacskók a köcsögtartó rúdon, bohó-kás báránylábnym, háborús golyónyomok, kitátott száj, falánk torok, amely mindent elemészt, egymásba ragadt érzetek falkalanca, a veszendőség sorsába fordult érzelem.

Az érdemtelenül fölszökő és az ereimben szétáradó öröm szégyellni való melegsége a markába szorít, és visz-szaad önmagamnak.

– Ha tényleg őszintén megbántad, akkor biztosan meg-bocsát – mondja anyám. Röpi a szélbe eleresztett kendő, süt a nap, esik és fúj egyszerre. És fölenged, és borzon-gani kezd a homokos part éle alatt a víz.

Nem játszom veled, mondja valaki. A bokrok mögül nevetés szűrődik elő, kicsipkézi a szavakat. A szélbe lob-bant szoknya fáklyáját zsugori kéz simítja vissza a lúd-bőrös combra. A lófarokfrizura bojtja s a kecskebokrok tüskéi összekeverednek. Behunyom a szememet, hogy ne lássak. Mély lélegzetet veszek, hanyatt dőlök a díványon, egyre jobban eltávolodom mindattól, ami mázsás súllyal

szeretne rám nehezedni. Az összefüggéstelen képek, amiket agyam termel és kerget világgá, nem szűnnek ámítani, már-már azt is elhitetik velem, hogy megszabadultam, új életet kezdek, tisztábbat az eddiginél.

4

A kocsi előtt, amit ide-oda dönt az egyenetlen földút, bizonytalanul imbolyognak a lovak. A mély horhos szinte elnyeli őket, csak a homlokuk s a fülük bukkann a kétoldalt magasló löszfal fölé. A lovak hátát meg-megkarcolják az út fölé benyúló akácbozótosból kinyúló tüskés ágak. Térdünkre hajtjuk a fejünket, kezünket a fülünkre szorítjuk, s így várjuk ki, amíg egy-egy újabb tüskehullám átvoynul fölöttünk. A fenékdesházról rázkódva szóródik szerzetés a maradék törek. A zöld reflexek mindent magukba olvasztanak. A lovak ráérősen poroszkálnak, s mi unottan rázkódunk a haladás ütemére. A horhos a domb lábánál nyílik, innen vezet fölfelé. A puha, barna föld, a napsütötte szelíd hajlatok befogadnak. Az ostor átrebben a lovak fölött, alig érinti a hátukat, mégis sötét csíkot rajzol a szőrükre.

Jóska, az unokatestvérem hajtja a lovakat, nem ő a gazda, nem igazi kocsis, ezért aztán sok olyasmit is megenged magának, amire Gyuri bátyám, a fogat igazi gazdája, Jóska apja, soha nem vetemedne. Most például kinyújtja a nyelet az út fölé, s az ostort leengedi a porba, a hosszú bőrcsapó vékony, tekergő árkot húz maga után, amit a bütykök megszelesítenek, örvényesen összebogoznak.

– Tudod-e, mi az a méhel? – kérdezi váratlanul.

– Nem tudom.

– Mögmongyam?

– Mondd!

– Ott készül a gyerek.

– A gyerek?

– Az.
– Hogyan?
– Láttad-e má', amikor a lovat hágattyák?
– Nincs lovunk.
– Hát a disznót, azt láttad-e?
– Nem, azt se.
– Akkor mit láttá'?
– A tehenet.
– Nahát, az is ugyanullyan. Mög a kutya. – Nevet. – Azt láttad-e?

– Igen.
– Amiko' összeragannak.
– Láttam, de hogy jön ez ide? – Jóska elfordítja a fejét, nem néz rám, a vállát vonogatja, és tovább karistolja ostorával a port, olyan odaadással, mintha az élete múlna rajta, sikerül-e megfelelő kacskaringókat húznia maga után a porba.

Szikra röppen az üveglevegőben. Lucsok magvába zárt öröm. A láng, a láng, a láng... Fölnézek. A megereszkedett, ernyedt ajak mintha mormolna valamit, de egyszerűsmind néma ugyanakkor. A mérges bozótok alján a világító faszor zöld balzsama fogad. Futunk a rebbenés nélküli messzi fény után.

– No, gyia! – mondja Jóska, és unottan végiglegyezi a kötelességtudóan baktató lovak hátát az ostorral, miközben a kocsi változatlan ütemben döcög tovább, ér ki a horhos tengerzöld árnyai alól a fénybe, a dombtető vilámló napsütésillatába.

Valahol egy kórház. Az ablakban egy elhagyott pohár, benne tanácstalanul gyöngyözik a víz. A körülmények tisztázatlanok. Vannak olyan események, amelyek háttérét senki sem kutatja. Fiatal volt szegény. Szöröncsétlenség. A'hát. A képzelet legmélyebb indulatai se juthatnak többre. Nem lehet megmagyarázni. Én mégis tanulságoktól és szégyentől terhesen élem túl minden napomat. Most, itt még semmit sem tudunk a jövőről, bármilyen közeli is az,

látszólag birtokában vagyunk lehetőségeinknek, képzelhetünk bármit magunkról. Aztán egyszercsak minden előjel nélkül véget ér minden. Jóska meghal. Nem akarom elhinni. Rejtett szívbaj végez vele, alattomosan, váratlanul. Most még egyelőre semmi jele a vészterhes jövőnek, nevetni is tud, fintorgó arca felém fordul, megforgatja az ostort a feje fölött és belecsattantja a tüdőt dagasztó lassú szélbe.

– Folat a tehén – kiabál át nagyanyám az udvaron. Nagyapám leteszi a kalapácsot, nincs az a sürgős munka, amely fontosabb volna e jeladásánál. Kötőfékre veszi Rozit, én meg friss, leveles ágat vágok, azzal noszogatom, nehogy szégyenszemre nagyapámnak úgy kelljen maga után húznia.

A bikaistálló a tanácsháza mögött van, ott hágtják a teheneket. A bika elomló mozdulatai. És a szag, amit áraszt! Féktelen, hullámozó gerinc. A feje nyáltól és vértől mocskos. Térdreesik. Támolyogva áll föl. Remeg. A vér pompalobbanása. Esztelen pillanat. Körülnézek. Aombok orra bukva állnak fölöttünk. Fölöttük azért még a régi ég világít. És minden fölfelé kereng. Két domb között az ég sarkába szorulva ott van a folyóillatú rét, s mögötte a falu, ahonnan jövünk. Mintha a bika hátán hullámoznánk, úgy dobál bennünket az idő. Rozi a karám karfájához dőlve a tekintetével minket keres, és arra vár, hogy hazavezessük és bekössük az istállóba.

A kaptatót lejtő váltja. Jóska a kezembe adja a gyeplőt és az ostort.

– Hajtsál te! – mondja, és helyet is cserél velem. Az ostor és a gyeplő itt van a kezemben, de semmi szükség rájuk, a lovak maguktól is tudják az utat, amit nem először tesznek meg. Vége a napfényes poroszkálásnak, egy újabb meredek horhó zöld reflexes alagútja nyeli el a fogatot és vele bennünket is. Az erőlködéstől behorpad és kisimul a lovak csontos fara. A lovak hirtelen balra húznak, pedig én semmi jelzést nem adtam nekik. Megrántom a gyeplőt,

hogy visszatartsam őket. Jóska kiveszi kezemből a szárat, megengedi, hagyja, hogy a lovak leforduljanak az útról a rét irányába. Hátbavág, jelezve, hogy megérkeztünk. Most már én is tudom, fölismerek mindent: a rétet szittyós ér szeli át, túl erdő, az erdő csücskében a méhes, mellette a fészér. Idetartunk. A lovak a harsogó, dús fűbe mélyesz-
tik a pofájukat, s föl- fölrántva harapós fogukról az ínyt, mohón legelni kezdenek. A széna és a viasz hűvös illata leng körül bennünket. Lelépek a bakról. Jóska lassan, ráérősen kászálódik. Én már fürge bakugrásokkal futnék játszani, amikor hátrafordulva észreveszem, hogy Jóska a lovak kifogásával bajlódik. Elröstellem magam és visszafordulok, hogy segítssek neki.

Gyalog megyünk tovább a merev napsütés alatt. A me-
redeken négykézlábra ereszkedünk, kezünkkel a vastag avarba markolva, ágak után kutatva segítjük a járást. A domb felén, a teraszos oldalban ismét fölegyenese-
hetünk, lábraállunk. Visszanézek. Lépéseink nyomán omladék ered meg, rögök zörgetik a tavalyi leveleket, göröngyök gurulnak szerteszét. Innen föl a tetőre már egyszerűbb út vezet. A présház pinceajtaja nyitva, öblös hordókongás hallatszik, hűvösség áramlik kifelé. Gyuri bátyám, Jóska apja a fal előtt áll.

A meszelés csipkésen ritka réteggé fogyott, alóla kilát-
szik a sározás, amit a földbe kevert pelyva szilánkjai még a falon tartanak, másutt a levált sározás helyén kilátszik a téglapénészes fölülete, a téglaközőkből kivevődött kötő-
anyag, ugyanaz a pelyvás sár, ami a vakolat. A falat csak én látom, Gyuri bátyám hátat fordít neki, és a napot bá-
mulja. A kalapot mélyen a szemébe húzta, de így is hunyo-
rog, hiába veti le szemére árnyékát a meghullámosodott karima. Arcát, a barnult, laza bőrt ősz borosta növi be. Világosszürke szemét rám emeli, majd hunyorogva vissza-
fordítja a nap felé.

– Na, möggyütté? – kérdezi Jóskától, aki nem válaszol, csak áll előtte, a földet bámulva, és a földtől mocskos

tenyerét megfontoltan a nadrágja ülepébe törülgeti, de nem válaszol. Görbe, langaléta alakja olyan, mint egy kérdőjel. Most én vagyok soron. – Mi van, gyerekek? – Zavartan turkálom szandálom orrával a puha, omladékony földet.

– Apád hun van?

– Nem tudott jönni.

– Kóstúta a szöllőt?

– Nem.

– Pedig van má' közötté érött. Eriggy, Jóska, szöggy neki a muskotálybú! Ott alú a második sorba, a harmadik tükérü! – Jóska elmegy. – Szeretöd-e a szöllőt? – Bólintok. A tájszólás balzsama zsibongva járja át sejtjeimet. És Jóska máris itt van, kezében egy hamvas, darázs liggatta muskotályfej. Felém nyújtja.

– Vödd e', na! – mondja. Elveszem, de a köszönömöt szégyenlősen, csak magam elé tudom kimormolni.

– Ögyé, gyerekek, illyet Pestön úgyse ösző! – A rugalmas szemek elroppannak a fogam alatt, s napmeleg levük az ínyemre fröccsen. A váratlan íz fájó görcsbe rántja nyelvem tövén a nyálmirigyeket. Fölnézek az alig felhős égre, és hirtelen, mintha egy fordított irányú, vad zuhanás örvénye szippantana magába. Hiába is keresném, hol vagyok, kicsinységem olyan elenyésző, hogy képtelenség a látás fókuszával hollétét tetten érni.

A pinceboltba lépve megszűnik a szédülés. Gyógyító csönd telepszik rám, seprő- és hordószag. A súlyos faajtó visszalendül, mintha rugón járna. A fürt elfogyott. Gyuri bátyám és Jóska két nyögő pallón gurítják föl a pincéből a hordókat. Én meg csak téblábolok közöttük. Jócskán bent járunk a délutánban, mire Gyuri bátyámék végeznek a hordókkal. A meleg, mintha nem is a napból dőlne, egyenesen a földből szállna föl. Levetettem a szandálomat, mezítláb vagyok, ahogy lábujjaim széttúrnak a puha lösz, a meleg lassú hullámokban árad, a lábam szárát csiklandozza, a térdemet, a combomat érintve a mellemet és az arcomat is előnti végül. A nap forrása – poros héj,

meleg fűrtök íze – az arcomra, a kezemre, az ínyemre csorog. Édes, szagos ragyogás: belovári, hárslevelű, muskotály, rizling.

Úgy kerengek lefelé a lejtőn, mintha levetett volna magáról a domb. Lenn, a méhesnél, az akácos árnyékában találok magamat. Harsog a fű a lovak foga alatt, ahogy legelnek, s kurta fejrándítással le-letépnek egy-egy csomót. Gyuri bátyám most a méhesből lép elő, féloldalas lépések, csoszogó bakancs, mintha kaszálna, s egy mézes kenyeret nyújt felém. A méz a kezem szárára csöppen.

– Gyorsan ödd, mer e'folik! – mondja.

– Köszönöm!

– Ne köszönd, inkább kabd be gyorsan! – Kínos lassúsággal, de mégiscsak lecsurrannak a méz cseppjei, még mielőtt a nyelvem útjukat állhatná. Körbenyalom a karéj héját. Végig se érek, máris új cseppek gyöngyöznek elő. Egyikük a fűre cseppen, súlya alatt földre hajlik a fűszál. A harapások szünetében az eget nézem. A hamuszínű csöndben néha egy-egy felhő tűnik föl, könnyedén hozza és söpri tovább a szél. Idelenn szélcsönd van, odafönn meg titokzatos erővel kavarnak a felhőket kergető légörvények!

Lassan rágok, mert kevés a nyál a számban, és az éhséget sem érzékelem, szabadulni szeretnék az evés terhes kötelessége alól. Fulladásig tömöm a számba, és rágatlanul gyűröm le a falatokat. Kilépek az akácos alól, és elindulok. Futni szeretnék, a réten át, a dombra föl, de csak poroszkálok. A kezem, a mellem, a szám ragad a méztől. Megpróbálom ledörzsölni magamról, de csak még jobban szétkenem.

A forrás fölé hajolok. Békák ugrálnak szét. A tiszta, áttetsző víz alatt a fű ágya. Két marokkal merítem ki, és nyelem, nyeldekelem a vizet. Az utolsó kortyot a kezembe köpöm, hogy lemossam magamról a ragadós mézfoltokat.

Megyek, körülöttem az éppen kialvó nyár. Milyen puha a por! Vastag gomolyban ömlik ki az ujjaim közén, rebben föl óvatlan lépéseim nyomán a talpam alól, elmarad

mögöttem és megelőz, szétterül körém, eltakar egészen. Vastag, békés gomolygás görget előre. A levegő is egy helyben áll. A por beletapad az izzadt bőrbe, amely ettől viszketni kezd. Velem történik mindez, pedig történhetne akárki mással is. Bozótok, árkok állnak eléem, és én átjutok rajtuk, pedig semmi cél nem vonz, semmi félelem nem taszít előre. Kinyújtom a karomat, ujjam megérinti a fák vékony törzsét. A lépéseim elmaradtak mögöttem. A friss telepítést fölváltja az öregerdő. A levegő az avar nedves szagával van teli. A csörgő, száraz leveleken fekszem hason, arcomat oldalra fordítom, hogy azért lássak. Göröngyök. Egy rózsabokor. A levelek szélére olajos fény tapad. Föllállok. Széthajtom a leveleket, eleven túskezőld-jük a kezembe harap. Kinyílik a napszoba ajtaja. Tóalma, füzike, liget szépe illegeti magát a szélcsöndben. Vékony hangon sír, majd durván morog a dongó, miközben mozdatlanul áll a levegőben. Fekete potrohán sárga folt, a szorgos szárnyak láthatatlanok. Az út, aki kételkedik, azt is továbbviszi, és ez csak most derült ki. A kopottság megeszi a levelek zöldjét, élüket kicsorbítja. Az izzadság csöppjei a szempillákra ülnek. Piros karikákat látsz. Szélük gyöngyözve forr ki, bele az erdő kék, zöld, sárga gomolygásába, mígnem egészen föloldódnak. Nem sok, amit tudok, de ez a kevés legalább az enyém. Zsong, bozsog az indák, levelek, gallyak sűrűje, bogarak pattannak ki belőle, hálók feszülnek benne. Valahol megnyílik egy rés, bevetül rajta a fény, és máris buborékkupola terjeszkedik a zsebkendőnyi tisztások fölé. A haladás alagútja összekapcsolja ezeket a szanaszétszórt üregeket egyetlen pazarlóan kivilágított barlangrendszerre. A közöttük sötétlő mélység maga az erdő sűrűje. A sűrű, amely nem ereszt, ha már egyszer foglyulejtett. Karcolások vércsíkjai, csípések, horzsolások nyomai jelzik ragaszkodását.

Hallani vélem az idő loccsanását a fejem fölött, tüdőm oxigénhiánnyal küzd. Érzékeim csordultig vannak sejtésekkel, de igazán semmiről semmit nem tudok. A hátam

mögött, az erdő sötét sűrűjében világítani kezd a rózsalomb, ahogy visszaég levelein a lemenő nap fénye. Megrémít a szürkület sejtelmes közelsége. Haza! Úgy nyilall belém e kívánság, mint a fájdalom. A korai must sava, a diófalomb keserősége az esti levegőben. Az ég tömött kékjéből harangszó fakad, lábam alatt megreccsen egy ág, férges dió roppan el. Kék áramlik a szemembe, zöld sülyyed el. A réten át nyekeregve elindul a szekér, süpped a lovak patája, csattog az ostor. Csak nem hagynak itt, mennek el nélkülem?

– Hő! Te! Na, micsinyá'sz? Ej, hát... Főraktad a füvet?
– hallom Gyuri bátyám kiáltozását odafönről, ahonnan, úgy látszik, éberen figyel, és szemmel tartja a réten bókászó fogatot, meg Jóskát, aki befogott már, de most éppen nem azzal foglalatoskodik, amivel kellene.

– Rakom má'! – kiabál vissza kicsi sértődötten Jóska. Meg-megáll a szekér egy-egy sebtében összekapart, frissen kaszált fűkupac mellett, Jóska néhány villalendítéssel földobja a szekéroidalba a füvet, aztán már áll is tovább az új kupac mellé. Hamar megtelik a szekérderék, Jóska nagyot füttyent. – Gyere, gyerök! – mondja. Ő már fönt ül a bakon. Az egyik pokrócot hátradobja a fűre, aztán felém fordul, a kezét nyújtja. Egyetlen lendülettel röppent föl a szekérderékba. Elvackolódom a ruganyos fűágyra terített pokrócon. Az érdes lópokróc szúrja a combomat, de meleg is, és ez most jólesik. A szekér véghetetlen imbolygása elálmosít. Kifordulunk a rétből, s a földúton megállunk. Gyuri bátyám most ereszkedik le a lejtőn, a szekérhez lép, s a löcsöt megfogva gyakorlottan lendül föl a bakra. Jóska átengedi neki a szarat.

A békés poroszkálás álomba ringat. Döng a deszkahíd a folyó fölött, ez riaszt föl. Szúnyograj szegődik a nyomunkba. Jóska, aki időközben hátraült hozzám, a karját mutatja. Éppen most szállt rá egy szúnyog, és részegen szívja a vérét, a potroha már üveges-rózsaszínre dagadt, és súlyosan le-lehajlik. Éppen a szárnyát próbálgatja lustán,

a vértől kábultan-boldogan kibontani, amikor Jóska egyetlen jól irányzott ujjnyomással szétmorzsolja. A túltelített potrohából kifröccsen s vér, és elmázolódik Jóska bőrén.

– Nem féltél, hogy elrepül? – kérdezem.

– Nem röpül az...

– Miért?

– Berúgik.

– Mitől?

– A vértü.

– Attól be lehet rúgni?

– Há'.

– Tényleg?

– A szúnyognak – mondja jól értesülten, és nevet, nevetünk mind a ketten. Hanyatt vetjük magunkat a pokrócon, és az eget nézzük, a semmiből lassan előszivárgó tétova csillagokat.

A meleg ragyogásnak vége, a barnába vesző árnyalatok, a zöld tánc ígérete oda, a hullott diólevél illata a kiismerhetetlen fényreflexek tágasságában süllyed el. Az esti hűvösség, ami mindent elmosva, nem tudni honnan, de megérkezett, megáll a fejünk fölött, ránk nehezedik, hogy lélegzetet is alig kapunk tőle. Beérünk a faluba, az ismerős por, a házfalak melege sem nyújt menedéket, az ég ugyanolyan távol van, és ugyanúgy nehezedik ránk, bárhol vagyunk.

5

Nappalok és éjszakák riasztó alagútjában menekülök, a vasárnap kövén ördögök patái csattognak, hiába alszom, hiába ébredek, patkoltan, patkolatlanul, szikrát vetve, vér csorba nyomát hagyva maguk után, tompán és élesen csattogó paták zaja vesz körül. Az ébredés ablakfényében, a lombzúgás mögül rám zúdítja pörkölődésük átható illatát a műhely. Amikor tömjéncsúfolón, bűnösen a megkín-

zott bokák a reggel elé bicsaklanak, amikor széttúródik a mocskok, lehull a lepel, a gyűrött lepedő, a törődött szalmazsák, a fülledt dunyha kiadja mérgét, megjelen sz te is, megjelenek én a hirtelen világosság háttérfénye előtt, hogy ráataláljak a megszokott nappalok bármelyikére, hogy eligazodjam, hogy unottan berendezkedjem benne, észre se véve, mi minden haladt el mellettem, hullott szét körülöttem.

Hétköznap hirtelen kelek föl, anyám rángat ki erőszakosan az ágyból, lerántja rólam a takarót, és én mintha nem is tudnám, mit teszek, úgy harcolok az elrántott takaróért, kapkodok kétségbeesetten utána, szorítom arcomra a fölkkattintott villanyfény ellen a párnát, de aztán belátva, hogy nincs esély a győzelemre, minden álomom végérvényesen odalett, megadom magamat, megverten kullogok a mosdóhoz, locsolom magamra a hideg vizet. Szemhéjам lüktet, szinte fáj az álomosságtól, így lépek ki az utcára, indulok el az iskolába.

A vasárnap valamivel könnyebb. Csaknem magamtól ébredek. A rádió harsány hangjai csalogatnak elő az ébredés peremén eltöltött álomittas idő káprázatai közül, kíváncsian támolgok elő a szobából, derekam, oldalam sajog, mert megtörte az ágy, a vad vizezési kényszer a vesémből indulva küldi szét kezdődő görcseit. Az ágy melege utánam ásít. Elfordulok tőle, bőrömön átfutnak az ébredés áramütésszerű karmolásai. Futás hátra, az udvar végi árnyékszékre, aztán futás vissza. Víz csobban a lavórban, szappan siklik az ujjaim között, törülköző lebben, ruha suhog, gombok és gomblyukak labirintusharcát bogozzák ujjaim.

Mire elkészülök, az asztalon már ott párolog a lúgos, barna póttea, mellette megkenve vár a zsíros kenyér. Unásig megszokott ízek, de nem vágyom másra. Odakint a napfényes utca vibrál, bár duplaablak választ el tőle, remegését a bőrömön érzem akkor is. Boldogan nyitom ki az ajtót, s lépek ki a kertkapun át az utcára. A vasárnap

délelőtt befogad. Az utca távlatában az elveszett harangszó, messzeségében megvillan a templomkereszt. Rázza a ritkás lombokat a szél. Belekap a ruhákba, az öregasszonyok fekete kendőjét éppúgy megcibálja, ahogyan a fehérben pámpélózó lányok csipkés ingmellét. A napsütés kábító fűszere egyre töményebben tölti be a levegőt. Árnyék suhan át az égen, de még el se komorult igazán, máris újra kisüt a nap.

Rogyadozva jár, mint egy öregúr. Zöldesszürke hosszúnadrágot visel, és hozzá kiskabátot ugyanabból az anyagból, öltönyt. Hát igen. Én meg rövidnadrágban vagyok. A kurta láb által eltorzított járást, a csapott, zömök vállat megismerem. Régóta követem, és még egyszer se nézett vissza. Úgy tesz, mintha fogalma se volna róla, hogy a nyomában vagyok, de az is lehet, hogy tényleg nem tudja. Puha haja vörösben játszik, és hátul, az inge gallérja mögött hátraáll, akár a kacsza farka. Végül is én veszítem el a türelmemet, meggyorsítom a lépteimet, és amikor melléérek, a vállára teszem a kezemet. Izmos, zömök teste megtelik a meglepetésokoza feszültséggel, amikor felém fordul. Rám néz, a szemében öröm villan, fölnevet. Minden kétségem elfelejttem, és már nevetek én is. Megborzong a napsütötte, árnyékos május. Harang kondul. A zömök váll a vállamhoz ér, és visz, szor magával, akárha egy óriás lendületére bíznám magamat. Már nem nyomaszt a haladás terhe. Ketten vagyunk, és ez megsokszorozza az erőmet. Egészen közelhajol az arcomhoz, lehelete a bőrömre csapódik.

– Hallottad?

– Mit?

– Hát, hogy – mondja hadarva, ezért alig értem – csókolózott.

– Ki?

– Dénes.

– Kivel?

– Kalmár Jucival.

- Láttad?
- Nem.
- Akkor honnan tudod?
- Mondták.
- Ki?
- Benda.
- És ő honnan tudja?
- Dömétől.

– És ő látta? – vállvonogatás a válasz. Bánt ez a bizalmatlanság. Csak nem sértődött meg? De hát miért, amikor én csak tudni akartam, hogy tényleg igaz-e? Súlyos teher nehezedik a mellemre. A harangok elhallgattak, csönd van, megmagyarázhatatlan módon hirtelen sietni kezdünk, csak a saját szuszogásunk zaja kísér. Túl a síneken, az állomás mögötti parkban járunk, a kavicsos emelkedő teraszai vadul csikorognak a lépéseink alatt.

- Lehet, hogy Döme hazudik.
- Lehet, de mért hazudna, ha egyszer neki mindegy?
- Volt már rá példa, nem is egy.
- Mindegy, engem nem érdekel, de neked miért olyan fontos ez?

– Nem fontos – mondom, tudom, hogy nem mondok igazat, de egészen egyszerűen nem mondhatok mást. Szigorúan a szemembe néz.

– Hazudsz – mondja –, de tudod, mit, ez legyen a te bajod, nekem semmi közöm hozzá. Különben is mindjárt beharangoznak – zárja le a vitát Smaraglai, és futásnak indul. Én a szovjet hódítók csillagos emlékművének döntve a hátamat megszegyenülten nézek utána. Meg se próbálom követni, befelé nézek, nem, úrrá lenni nem, de legalább szembenézni szeretnék azzal a zűrzavarral, amely a lelkemben kavarg.

Hiábavaló viaskodásomat a beharangozás szakítja meg. Lassan, óvatos lépésekkel, de azért mégiscsak elindulok a templom irányába. Alig záródik be mögöttem a hűvös kapu, abbamarad minden, mintha egy más világ kezdődne.

Hátrafelé, a kórusba igyekszem. Nyikorog a vas csigalépcső, vasárnapi cipők bőr- és bokszt-szagában emelkedem fölfelé. A szűk lépcsők sora egy újabb vasajtó elé vezet. Minden erőmet meg kell feszítenem, hogy résnyire legalább kilendítsem, éppen átcsúszom közte s a fal között, máris csapódik vissza, túlzó éberséggel igyekszik óvni a benti áhítatot. És éppen tölem? Csattanása most az orgonazúgásba hasít bele. A püsszegő hívek sorfala között megszágyenülten botorkálok a hajó fölé kinyúló erkély korlátja felé, a helyemre. Az oszlopokon, a korláton fölhólyagzott a márványerezetű festés. Még mielőtt a helyemre érnék, megállok az egyik oszlop mellett. Szorosan hozzá-simulok. A hűvösség süllyedni kezd fölhevült testemben, s csak idő kérdése, hogy egészen a csontomig érjen. Alattunk a Jó Pásztor miséjének ceremóniás kezdete, ezüstös hullámokat vet a latin ének. Újabb későnjövők érkeznek. Az ajtócsapódás cafatokra szaggatja az orgonaszót, zajában én is új lendülettel furakszom előre. Az újonnan érkezettek is a helyüket keresik, lázas jövés-menés tartja izgalomban a karzatot. Nehezen csillapul el, de amikor igen, akkor váratlanul nyomasztó és tökéletes lesz. A szavak, amik az otthonos zajongás helyébe lépnek, idegen hangsúly szeszélyes áramán siklanak, ölelnek át, süllyesztenek el. Volna mire figyelnem, de én nem tudok figyelni rá.

Az egyhelyben állás túlzottan igénybe vesz, negyedóra sem telik el, a tompa kő súlya nyomni kezdi a talpamat, a lábfejem csontjai között fölzsibong a fájdalom, tudom, nemsokára a térd, azután a csípő jön sorra, míg végül a nyakamra, a tarkómra nem települ saját súlyom ólmos nehezeke. Ebbe a feszült fejfájásba szórják bele szikráikat az átváltozás csöngői. Majd. Mert odáig még sok mindennek kell történnie. Hallgatom ezt a megáradó és beszűkülő latin álmodást, és vad erővel törekszem feléje. Az anyanyelv nem nyelv. Az igazi szavak azok, amelyek annak ellenére, hogy kétségbevonhatatlanul léteznek, számomra alig jelentenek valamit, így aztán kénytelen vagyok az

idegennek kijáró tisztelettel hallgatni őket. A hangzók önmagukért hangzanak el, céljuk nem az alantas megértés, egy egészen más, értelmén túli világ horizontja sejlik föl bennük. Meg vagyok győződve róla, hogy nemcsak én, senki sem érti őket, hiába felelgetnek egymásnak a kántor és a pap, a ministránsok, olyan színjátékot látok, amelyet nem a szavak irányítanak, amelynek a szavakhoz alig van köze, a szavak értelmének, ha egyáltalán van értelmük ezeknek a szavaknak, úgy lehet, semmi, csupán a dallamuk szövi át a mozdulatok nyomán kibontakozó jelenteket.

Az iskolában oroszórán ez a képtelen ellentmondás sokkal hétköznapiabb formában nyilvánul meg. Ott az orosz mondatokat a tanár rögtön lefordítja magyarra, de hiába. Elképzelhetetlennek tartom, hogy a két egymás mellett elhangzó hangsor, amikor teljesen különböző, ugyanazt jelentse. Szavakat kell megtanulnom, és velük is ugyanaz a helyzet. Megtanulom őket, tudom, melyik melyiknek a megfelelője, de elhinni képtelen vagyok ennek az összefüggésnek az igazságát. Talán mert valóban nincs is benne semmi igazság. Megtévesztés az egész. Hazugság, és éppen azért akarnak ilyen nagy buzgalommal meggyőzni az ellenkezőjéről. Igen, be akarnak csapni. Bűnös, rosszízű fájdalom támad e fölismerés nyomában, a kifosztottság, a legyőzöttség érzése.

Lenézek a mélybe. A szentélykorlát előtt üres a hajó, az oszladozó tömjénfüstön átvilágít a kőkockák bordó-fehér mintázata. Szabadon tárul elénk minden. A szemerkélő, balzsamos esőben, a gyógyulás, a mennyország hamvas ege alatt Krisztus oltára izzik haragosan. A karzat magassága könnyen az önhittség kábulatába ringatja az embert. Mintha egyenesen a mennyországban lennénk, valahol, jelképesen távol mindettől, mondjuk egy dombhát hajlatában, ahol összeér a bőr a porhanyó földdel, ahol a fű puha lehelete meg-megrezdül a foszló délutáni fényben. Mintha egy lélegzetnélküli mély álom volna minden.

Éles könyök fúródik az oldalamba. Csodálkozva fordulok feléje.

– Mi van? – kérdezem. A tettes figyelemre se méltat, hátatfordít, a pajtásával beszélget. Megfogom a vállát, hogy felémfordítsam, lássuk szemtől szembe egymást. Lerázza a kezemet.

– Hagyjál békén! – mondja. Még ekkor sem néz rám, de én már fölismertem. Ő az, a pofozkodó Érces. Legszívesebben bokánrúgnám, csak úgy véletlenül, de nem teszem, amúgy is túl sokminden van már a rovásomon. Inkább elhúzódok, helyet cserélek Smaraglaival, az sem érdekel, hogy most ez gyávaságnak látszik.

A szertartás nehézkes, nyomasztó ritmusa keveregve tölti be a levegőt. Lenézek. Az émelyítő hullámvészelenít. Tolongva indulnak áldozni a hívek. Alámerülök, majd fölbukom újra, olyan lassan, mintha közöttük úsznék a szentostyába rejtett boldogság vagy éppen boldogtalanság felé. Egy régi nevetés pereme karcolja meg eltompult érzékeimet. Lábam a semmiben kalimpál. Zuhanni kezdek. De még mielőtt végleg elvesznék, sikerül egy másik emlékben kapaszkodnom. Mohó és reménytelen vállalkozás ez is, tudom, de nincs más választásom, próbaszerencse, rábízom magamat.

Látom a szentély erős csillogását. A pap a híveknek hátat végzi a szertartást, fehér palástot visel, a hátán arany-szálakkal kivarrva Jézus szíve sugároz. Fölmegy a lépcsőn. Lejön a lépcsőn. Letérdel. Lehajtja a fejét. Aztán fölemelkedik, olyan könnyedén, mintha valami súlyos tehertől szabadult volna meg. Ismét a lépcsők, a ruha redői barokkos hullámokat vetnek. Bármelyik pillanatban megbomolhat az a leheletnyi rend, ami mégis, mindezek ellenére mozdulatokká parancsolta össze a szeszélyes hullámvészelenít. És ekkor fölszáll a palást a visszhangos kupola alá könnyedén, sikoltva, mint egy húsvétvasárnapi Jézus szíve-zászló. A magányos arc kétségbeesetten bámul utána. Az orgona hangja is elcsuklik, csönd lesz, abbamarad a pad-

nyikorgás, a topogás, a beszélgetés, minden. A szomorúság elemi erővel dől rám és nyom egyre mélyebbre, a sírás rázkódása felé. Nem tudom, a kétségbeesés hogyan változott át bennem, miféle ismeretlen varázslat hatalma alatt, hogy amikor kirobban, már nevetésként botránkoztat meg mindenkit. Igyekszem elfojtani, de csak annál rosszabb.

Mindent legyőző szégyenérzet hatalmasodik el rajtam. Talán ezért sem sikerül lecsillapítanom az arcomat akaratom ellenére szétrángató fintort. Különös elérékenyülés vesz rajtam erőt. A kupola alatt a festett üvegablakok fénye dereng. Újrakezdett jelenlétben elenyésznek a nevetés görcsei. Minden megváltozott körülöttem, csak az orgona zúg a régi biztonsággal, csattog a pedál, nyög a fűjtató, s mély bőfögés szakad ki az alsó sípokból, amit a fölsők hajszálsikítása csipkéz áttetszővé. A szertartás a vége felé közeledik, hálaadás, könyörgés, résnyi közel a csönd.

– Oremus – hallom. Gyógyító, boldog szünet. És vége van a szentmisének. Föloldozó kegyelmének nem vagyok tudatában, de rejtett zsibongását minden sejtemben érzem.

Érces, smaraglai meg a többiek mind itt tolakszanak előttem. Az arcukat nem látom, csak a nyakukat, a tarkók táját, fagyos döbbenettel ismerem föl rajtuk az apró ráncok hurkolta koraöregséget.

Meg kell támaszkodnom. Előredőlök, rá a korlátra, s összegörnyedek. Valaki bokánrúg.

– Odanézz! – mondja, és az egyik lenti gyóntatószékre mutat, amelynek nyitott ajtajában Boros atya hamuszürke arca tűnik föl. Lemondó, petyhüdt ráncok. A nyak kida-gadó, vastag ereit a reverenda fehér halcsontszegése metszi el. A tátott száj olyan közel van, hogy látom az arany- és az ezüsfogakat benne. A stóla fehér szalagja akár egy hurok. Az ökölbe szorult kéz mintha engem fenyegetne. Hidegen lúdbőrzik a hátam. Mintha kiabálna, de hang nem jön ki a száján. Valamit mondani akar, és a mondandója

nekem szól, ebben biztos vagyok, pontosabban nekem szólna, ha valóban kimondaná. A leplezetlen düh hálójába került arcon bizonytalan kifejezés ül, rémület és tanácsatlanság, mint egy fuldoklóén. A nyelv vastagon, lilán löködik ki, majd ugyanolyan kapkodva vissza is rándul az ajak mögé. A tekintet üveges, merev. Miért nem segítenek neki, miért nem oldja meg valaki a stólahurok szorítását, a reverenda halcsontszegését?

A hívek közömbösen csoszognak kifelé a fehér-bordó kockákon át, mintha mindebből semmit se vennének észre. Lehet, hogy valóban nem látják, amit én látok, a jelenetet egyedül csak nekem mutatta meg az Isten, vagy éppen az ördög, s a biztonság kedvéért még egy bokán rúgással is fölhívta rá a figyelmemet. Most értem meg, mi is történt, történik ott lent a gyóntatószékben Boros atyával a szemem láttára. Isten őt bünteti a jogtalan föloldozás miatt, őt bünteti, és engem futni hagyott. Isten tévedett. És ez a föl ismerés nem okoz lelkiismeret-furdalást nekem, ami pedig természetes volna, inkább elégtétellel tölt el. Bár sajnálom Boros atyát, de visszavenni tőle a büntetés terhét nem sietek, elfogadom a váratlan ajándékot, mondhatni arcátlanul. Isten akarata, ezzel védekezem a mégiscsak megmoccanó lelkiismeret-furdalás ellen, és Isten akaratában meg kell nyugodni, halandó ember ne próbálja megérteni azt, fölül bírálni meg különösen visszatetsző lenne.

Sanyi az ingemet rángatja.

– Gyere már! – próbál sürgetni.

– Várjál – mondom, és visszafordulok, hogy még egyszer szemügyre vegyem Boros atya szenvedését, de csak a nyitott ajtajú, üres gyóntatószék ásít rám. Sanyit már nem találok. Egyedül botorkálok le a lépcsőn, lépek ki az ajtón. A napfényes, tiszta szél arcomba tenyerel, bűnös ereje fölpúpozza mellemen, hátamon az inget, s föltartóztathatatlanul lódít előre valami felé, amit nem ismerek, de amiről az az érzésem mégis, hogy túlságosan is ismerem. A következő, még meg nem kezdett pillanat ez.

Szörnyű gyanút táplálok magamban, de senkinek nem beszélek róla, senkinek soha. Mit ígér, mit ígérhet e sötét hatalmak közelsége? Kivárom. Féreg. Mintha magamban beszélnek. Méltatlanul jutottam hozzá ehhez is, mint csaknem mindenhez eddigi életem során, a bocsánathoz. Érzem, ez így nem tarthat sokáig. Előbb-utóbb kiderül alkalmatlanságom, és akkor mindennek vége lesz. Igen, lehet, hogy éppen a következő pillanatban. A jövőbe csaknem mindenki reménykedve néz, én inkább félek tőle.

Már az utcán vagyok, de a társaknak csak hűlt helyüket találok, nem vártak meg. Futni kezdek, nem azért, hogy utolérjem őket, hiszen azt sem tudom, merre, hova tűntek, csak úgy önmagáért, céltalanul, egy megmagyarázhatatlan ösztön sugallatának engedelmeskedve. Már elhagytam a parkot, a holtághoz vezető lépcső melletti meredek ösvényen rohanok lefelé. A szembeszél ingembe kap, a tiszta napsütés, az áramló levegő fölszítja a tekintetem útjába kerülő tárgyak színét. Minden másutt bukkan föl, nem ahol várnám, és máshogyan kerül eléem, nem úgy, ahogyan arra logikusan következtetni lehetne, talán azért, hogy ne tudhassak meg túl sokat róluk, de így is, az a kevés, amit tudok, többet elárul, mint amennyit kellene.

A levegőben az izgató tavaszillat mögül a rothadás gyöngé aromája érzik. Bár állandóan az elbukás közelében futok, sőt, néha már-már túl azon, senki nem segít, egyedül kell úrrá lennem a helyzeten. Mielőtt orra buknék, kicsit késve ugyan, de mindig sikerül lecsapnom a lábamat a földre, és ezzel elodáznai a bukásomat. Képességeimet messze megelőzve haladok. A sík parton is sokáig megmarad ez a gyorsaság, de ahogy a lendületet nem én szereztem, az elvesztéséről sem én döntök. Amikor elpattan, magától pattan el a rugó. Porzik, dobog a fahíd, ahogy megállok rajta. Áthajolok a korlát fölött. A homlokomról lecsöppen a verejték, bele a hideg, vasszínű vízbe.

Nyitott szájjal, tágult orrlikakkal kapkodom a levegőt. Sétáló párok, fiatal szülők babakocsival, fickándozó gye-

rekek, öreg horgászok haladnak el mellettem, de mi sem természetesebb ennél, hiszen vasárnap van. Régóta tudom, hogy amit elhagyok, az visszahozhatatlan, amit megteszek, az jóvátehetetlen, elhagyom, amit elhagyok, és megteszem, amit meg kell tennem, nincs ebben semmi különös, hiszen, ha akarnék, se tehetnék másképp, mondhatnám az is, nincs választásom.

Nem nézek föl, de azért tudom, hogy ott van a fejem fölött az ég, és érzem, hogy kékje nem téveszt szem elől. A szélről föl-fölborzolódo víz a maga szeszélyes módján, a fodrozódás torzító optikáján átszűrve próbálja számomra is érthetővé tenni a végtelen fogalmát, amely amúgy különben teljességgel fölfoghatatlan volna. Mégis ebből kell merítenem.

6

Mielőtt a hosszú, összehúzott délutánok véget érnének, minden megváltozik. Egykor önfeledten jártunk-keltünk bennük, de most megtorpanunk, valami rejtett erő olyasmire kényszerít, amit eddig sose tettünk, kétélytől eltelve próbáljuk fölmérni a helyzetünket, próbálunk számot vetni a lehetőségekkel és a veszélyekkel, amelyek ránk leselkednek. Valaminek végeszakadt, úgy érezzük. Látszatra már semmi nem tart össze bennünket, és valami mégis, mert nem széledünk szét. Ilyenkor, tavasszal hirtelen hűvösödik, ahogy a vaskorlátot kikerülve az utca másik, napsütötte oldalára oldalgunk, mindegyikünk mintha vacogással küzdene. Dologtalanul ögyelgünk. Álmoság gyötör. Odafönt a homályos égbolt titkai érzéketlenül keringenek. A cselekvéskényszer izgalma elszállt; lecsillapultam, és mégsem indulok haza. Mire várok?

Az erő, amely idáig vezetett, nincs sehol. Nem bírom magamban. Tévedéseim nyilvánvaló és mégis elkerülhetetlen csapdái kitájták előttem a szájukat. A személyes

indulatok alig módosítják az esélyeket. Ellenszegülés és sodródás között örlődöm. Kihasználhatnám az egyiket a másik ellen, de félő, hogy sokkal többre akkor se jutnék. A távolodásra a közeledés válasza következik. Utazás egy régmúlt királyi estebéd felé. Félig fölgyűrt gallérral, ahogy télen szokás. Pedig ez már a rakoncátlan tavasz. Szemtől szembe a hiányos, messzi éggel. Balusztrád és homok. Egy-két vadászó varjú, akik véletlen tévedtek erre. Nyekeg a kerek kút. Senkinek semmi köze hozzá, hogy engem mi érdekel, ha egyszer nem akarok tetszeni senkinek. Mit várhat másoktól az, aki maga is mindent csak félig visz véghez, mit vethet a szemükre? Követelőzni, számonkérni, visszaautasítani, és még annyi más mindenhez sincs jogod.

Közben mintha elindultunk volna, és én nem tudok róla. Vannak ilyen ellenőrizhetetlenül gazdag pillanatok, és megfertőzhetnek bármilyen jelent. Alighanem ez történt most is. A házfalak meredek síkján tökéletesen vakolás teríti el a színeket, a bordót, az almazöldet, a sárgát, a fehérét. A házfalak mellett kavicsos járda húzódik. Középütt a kocsit bazaltkövei szürkellenek. A lépések keresztezik egymást, elszakadnak egymástól, és visszatérnek újra. Talán ugyanoda, ahonnan elindultak, talán máshova, ki tudja? A cipőnyomok sokasága összegubancolódik egy-egy csomópontban, aztán szétterül, megritkul, és folytatódik egészen a következő csomópontig. Így próbálom, földre csüggesztett tekintettel áttekinteni a távozásunkat.

Egy pillanatnyi megtorpanás, és máris futunk tovább. Futunk a szűk utcák során végestelen-végig a sötétedésben. Kibogozhatatlan értelmű sottóságok ébrednek, halnak el. Szél ollója jár közöttünk, herseg és elnyesi a szálatkat. Mi lesz velük? Ne érdekeljen! Valaki, aki mellém került, megfogja a vállamat. Nem ismerem, tekintetemmel mégis követem az irányt, amerre mutat. Csak nem bízom meg benne? Az utcába beesik a sárga napfény, az alkonyat fénye, a felé fordított tűzfal előtt megállunk, nekivetem

a hátamat, a fölgyülemlett sugárzás átmelegít, leszárítja az izzadságot a homlokomról és hibátlanul kirajzol mindent.

Ő a vezér, súgja egy bizalmas hang a fülembé. Mindenki feléje húzódik önkéntelenül is, így aztán kis gyűrű képződik körülötte. Én a gyűrű szélén maradok, nem törekszem túlságosan a közelébe, talán azért, mert innen távolról jobban szemügyre vehetem. Rövid bőrnadrág van rajta, rövidujjú ing. Karján és lábszárán a barna bőrt aranyszínű pihék borítják. Sűrű, sötétszőke haja hátra van fésülve. Szemének bizonytalan szürke színéből semmit nem tudok kiolvasni, se elszántságot, se tétovázást. És közben azon gondolkodom, hogy mit csináljak a táskámmal, tartsam továbbra is a hónom alatt, mint eddig, vagy kövessem az óvatlanabbak példáját, dobjam le a földre, és üljek rá pihenni? Ennyire azért nem érzem otthonosnak a helyzetet. Otthon lenni jobb volna, és otthon is lehetnék már, ha el nem térít a falkaszellem vonzása és a vétkes kíváncsiság. Ha otthon volnék, talán éppen ide gondolnék ugyanilyen vágyakozással. Nem számolok az esélyekkel, semmivel nem számolok, igyekszem inkább mindent elfelejteni. Kitágul a szemem, remeg a kezem, és még jobban magamhoz szorítom a táskámat.

A vezér csipőre teszi az egyik kezét, a másikat ellenzőnek a szeméhez emeli, és úgy kémlel át a fejünk fölött. Megteheti, mert egy kicsit mindnyájunknál magasabb. Azt mondják, nyolcadikos. A combján megfeszülnek az izmok. Ellenzőnek használt kezét leengedi, és lassan a zsebébe csúsztatja. Állítólag bokszer van nála. A zseb valóban erősen kidudorodik. A lábán félcipő, zokni. Cipője orrával a salakot rugdossa, egy salakos emelkedőn állunk, a kirugdalt salak helyén lyuk képződik, amelyet önkéntelenül a cipője talpával gondosan elsimít. Becsukom a szememet, a kevés napfény melegétől lüktetni kezd a bőröm, talán azért, mert nem látom, csak érzem, egészen átmelegít. Megérint a szél. Jaj, csak ne! Szeretnék ittmaradni ebben a végletekig veszélyeztetett tétlenségben, csöndben, nyu-

galomban, de nem lehet. Túl régóta várakozunk már, érezhetően nincs esélyünk továbbnyújtani e tétlenséget.

Kinyitom a szememet, amit látok, ha elüt is az elképzelésemtől, el kell fogadnom. Mindenki hasonlóan van vele, így alakul ki a közvélemény a tényektől szinte teljesen függetlenül, ebben a szélvédett, napfényes zugban is ugyanúgy, mint bármelyik más részén a világnak. Mindenki kételkedik abban, amiben a másik bízik. Ezért senkise meri elárulni titkos elképzeléseit. Sejtéseink mégis összegződnek egy megbízhatatlan közös akaratban. Amit elhallgatok, arra gondolok, ezért aztán, amikor számot kéne adnom öntudatlanság-határolta belső világomról, a gondolatlanság legmélyebb rétegeibe kényszerülök. Oda, ahol már magam se ismerem ki magamat, ahol az emlékezet véletlen villanásainak vagyok kiszolgáltatva egészen.

Türelem kell hozzá, hogy kétségbeesés nélkül kivárjam, amíg átjutunk a helyzet holtpontján. A sietség, a kapkodás ilyenkor semmire se jó, csak még jobban belebonyolít abba a helyzetbe, amit elhagyni szeretnék. Nem erre vártam, de jó ez is. Hanyag, nemtörődöm mozdulatok visznek, lábujjhegyen, tapogatózva osonunk a házfalak, a kerítések mentén. Közben meg-megállunk. Olyan az utunk, akár a vér lüktetése. A türelem halvány buborékvilágítása, nyomása alatt dereng elő a léteinket körülvevő semmi. Lopózkodás tükrös szobákon át. Vigyáznod kell, nehogy nyomot hagyj a bútorok porán.

A rohanás hirtelenjött lendülete előretaszít, de csaknem orra bukom, mert a megkezdett lépést már nem tudom befejezni, valami visszatart. Botlásomat kihasználva mindenki megelőzött. Nem tudom értékelni a helyzetemet. Minden attól függ, menekülünk valaki elől, vagy üldözünk valakit. Amíg ez nem derül ki, és egyelőre nem derül ki, addig is tennem kell valamit. Rohanok, és most tényleg nem szabadna mással törődnöm, mint ezzel a fatális végzetemmé vált rohanással. Fölnézek. Most már tényleg nincs miért tovább rejtegetnem a gyöngességemet.

Az őszi ég színe megkísért. Marólóg egy zöldes üvegben. Tisztaságszagát foszlányokban tépi le a szél. Nevetni, sírni, mindegy, mihez volna kedvem. Nem boldogság ez, tudom, de nyomában ugyanolyan üresség támad bennem, mintha az volna. Az utca összevissza táncba botlik, majd szédült forgásba pördül hirtelen. Szívesen kihullanék belőle, de nincs hová. Hát akkor inkább gyerünk! Vadul lódulok előre, összeszedve minden tartalék erőmet, mégsem sikerül fölzárkóznom a csapathoz, de amikor a fáradtság, a csüggedés terhét cipelve vánszorgok előre, akkor se szakadok le tőlük jobban. Mintha ugyanazok a szeszélyes indulatok, ugyanaz a fiziológiai kényszer mozgatná őket is, amely engem is fogvatart.

Újabb megiramodásomat, még mielőtt bármilyen eredményre vezethetne, megintcsak megtorpanás követi. Most lélegzetem szabálytalan ritmusa tett bizonytalanná. Másképpen kellene próbálkoznom, olyan megoldással, aminek nincsen kockázata, olyan megoldással, amilyen nincsen. Elhatározom, hogy lassan, módszeresen fokozom az iramot, mindig csak kicsivel erősebbre, mint amit a fáradtságom megengedne. Eleinte szinte a lehetőségeimen túl meg kell feszítenem az akaratomat, egészen addig, amíg automatikussá nem válik a kényszer. Ekkor már arra is van időm és erőm, hogy megfigyeljem magamat, a terjedő bizsergést a bőröm alatt, a lélegzet perzselte nyálkahártya sajgását, az ólmos nehézkedést, amely megköti izmaimat. Csak a csontok szabadok. Érzem, nemsokára eljön az idő, amikor ezt az érzést is föl kell adnom. Nem akarok gondolni rá, bármi másra inkább, csak erre ne. Futok, csak futok és futok tovább.

Ekkor már, bár töretlenül tovább cselekszem, képtelen vagyok arra gondolni, ami történik velem. Mintha kellemtelen álomba sülyyednék. Nem szívesen, de elfogadom a szemfényvesztés felém nyújtott segítő kezét. Ehhez nincs jogod, hallom meg egy idegen szájából a saját hangomat. Akácok vékony lombjai között az arcom, de se a tüskék, se

az ágcsonkok nem sértik föl a bőrömet. A levelek hűvöse jólesik. Az izzadság tűszúrásai kívülről, a bőrömon át hatolnak belém, s egy nem létező, legbenső pontban mind egymásra találhatnak és kioltják egymást.

A kíméletlen módszeresség, amit vezetőmül választottam, minden buktató ellenére egészen közel sodor a nem-remélt célhoz, itt van előttem a csapat, pár lépés kéne csak, hogy utolérjem őket, pár lépés, amit nem teszek meg. Pedig volna erőm, most már volna, gyorsíthatnék, előretörhetnék, hogy közéjük keveredjek, vagy akár, ha erre szotytyanna kedvem, az élre álljak, de kivárok inkább.

Megszoktam az iramot, és most ez is kielégít. Mozdulatok rendszertelen gazdagsága a robbanó kék ég előtt. Távol, nagyon-nagyon távol. Kívül minden tekintet hatókörén. A félt csalódás helyett csupán valami ismeretlenül kellemes izgalmat érzek. Hát csak ennyi tartott volna bennünket össze? A lépéseim lelassulnak, egyre ritkábbak, úgy állok meg, mint amikor az óra lejár. Egyedül és mozdatlanul. Egyik oldalon a gyárvég salakdombja, a másikon szántóföldek. Messzire látni. Fekete árnyalakok gyűlnek körém, majd lassan igazi arcok, hús-vér alakok bontakoznak elő belőlük. Az első szempillantással föl ismerem, idegenek. Elvesztem, ez villan végig rajtam, mint az áramütés. Semmit nem érzek. Odafönt az ég kékje ámít, világos, könnyű felhők gomolyognak szétválva, összegabalyodva.

Ugyanakkor mintha még mindig a futás egyenletes ritmusában vergődnék. Lábam nyoma a homokban. A futás egyenletes üteme fáradtság nélkül visz előre. Érzéketlen vagyok. Nem nézek sehova, se hátra, se előre, se magam elé. Úgyis csak ugyanazt láthatnám, amit eddig. Összeszűkült szemhéjam résében tompa, egyenletes fény győnyözik, aztán a léckerítés árny-fény ritmusának brutális ostorcsapásai. Mintha mindent unásig ismernék, bár még sohasem volt módom szembenézni semmivel. A holnapra gondolok. A holnap rejtélyesebb, mintsem áldását adhatná

bármilyen csalásra. Örökös lelkiismeret-furdalás emészt, s már nemcsak a holnap, a következő perc nevében is.

Ezen az úton bármilyen kicsire csökkenthető a távolság a hatás gyöngülése nélkül. Emlékek rakódnak a jelen időbe. Szétszabdadják, összetörik, meggyalázzák teljességét. Mi értelme van ennek, mondd, mi értelme? Most, amikor végre elégedett lehetnék magammal, az elmúlt csalódásokkal, kudarcokkal törődni több mint fölösleges. Tüdőm, bár repedésig tágul, szűk a lélegzetnek. Csak állok, pattanásig feszült szemgolyóm összegyűri magában a látványt, lihegéselem ellenőrizhetetlen ereje munkál csak bennem.

Körülnézek, s megnyugodva látom, mindnyájan itt vagyunk. Akár a lóférget a varjúcsőr, megroppant a nemkívánt sugárzás. Fény és csönd a kihalt utcán, a kiálló kavicsok és a föld közé árnyék gyűrődik. Szinte fáj, hogy másképpen is lehetett volna mindez. Szinte fölforralja a levegőt az elmulasztott lehetőségek sokasága, de már mögöttem, de már törvényen kívül. Mintha napok, hetek, hónapok, évek teltek volna el észrevétlen. És ennek sincs semmi jelentősége. Egy érzés, amit lehet így is, úgy is értelmezni, amit el lehet viselni, ami alatt össze lehet roppanni.

Nem tudok számot adni semmiről. Az események szorosan vesznek körül, érzem a közelségüket, mégsem tudok kapcsolatot teremteni velük, nincs már semmi közöm hozzájuk, és ezt könnyörtelenül a tudomásomra is hozzák. Nemcsak a múlt és a jövő távolodott el fényévekre tőlem, a jelen pillanata, amivel éppen most állok szemben, az is épp ilyen hozzáférhetetlen.

A várakozás közelebbhoz egymáshoz bennünket, de a viszonyunk nem lesz meghittebb, ismerősebb ettől. Túl sok az ismeretlen arc körülöttem, azok közül, akikkel elindultunk, szinte senki nincs már velünk, de az új fiúk, hiába, hogy most találkozunk először, az ismerősök bizalmával közelednek hozzám, már-már a barátságukba fogadnak, nem úgy, mint a régiek, akik kezdettől bizalmatlan-

nok voltak velem, legszívesebben kivetettek volna maguk közül, s gyanakvással fogadták makacs ragaszkodásomat.

Az elcsipett félszavakból, az ideges kézmozdulatokból nyilvánvalóvá válik, hogy a nemlétező csatát elvesztettük, és most menekülnünk kell. Előre, aztán vissza, kusza lábnyomok sokasága a homokban. Az ellenség, ha létezik egyáltalán, furcsa játékot játszik velünk, hol menekülünk előle, hol mi üldözzük, de találkozni sose találkozunk vele. A kihalt városszélen járunk, amott, a salakos úton túl a hepehupás homokdombok kezdődnek. Egy deszkakerítésnek támaszkodom. A fekete, esőverte, napszikkasztotta deszka meghajlik, s bőrömre önti melegét. Az ég szürke ragyogása változatlan, semmit nem árul el, a felhők is megszokott-lustán örvénylenek. Mégis távolibbnak látszik minden, mint amilyen valóban. Idegen tárgyak körvonalai rajzolódnak ki a horizonton. Hátatfordítok nekik és a távoltnak is, amit képviselnek.

Indulni kell, utat törünk magunknak az egymásba tor kolló, megkevert utcákon át. A gyorsaság látszatra minden bizonytalanságot elsöpör, minden kétes kérdést megold. Olyan biztosan fordulunk be itt, térünk más irányba és bukkanunk elő ott, mintha valaki tudná közülünk, hová igyekszünk, s be volna avatva a fordulók, a kitérők nyitjába. Bár minden erre vall, én mégis kételkedem benne. Mintha vonaton utaznék, s egy fülke sarkába húzódva félálomban érezném, hallanám, ahogy átcsatog velem a szerelvénnyel az elágazások, kereszteződések váltószövedékén. Nem tehetek mást, rábízom magam a csapat lendületére, a bizalom idegen súlya fullasztóan nehezedik a mellemre, hagyom, a lépteinktől dobogó föld láthatára hadd nyeljen el egészen.

Ez a bizonytalanság, úgy érzem, teljes egészében az enyém, de amikor a többiek arcára nézek, elhűlve látom a közös kétely bélyegét mindnyájukon. Még a szél is elpártolt tőlünk, hol a hátunknak feszül, hol szembefordul velünk, hol körülkering bennünket, hol kavarogva csapja

a fülünkbe, az orrunkba, a szemünkbe a port, hol annyira észrevétlenné válik, mintha légüres térben mozognánk. Nem szól senki, csak az egymásba tapadt lihegéseket hallani. A földet nézem, tehetetlen áramlását a talpam alatt. Egy ideje nem éreztem, de most megint fölbukkan izomrostjaimban a sejtek mélyéről előszivárgó fáradtság. Hirtelen taglóz le. Nincs idő menekülni, se erőm ellenállni neki. Teljesen a hatalmába kerített, irdatlan súlya alatt csaknem a földig görnyedek. Ebbe a félig szédült állapotba alig jut be valami a külvilág valódi eseményeiből. Egyedül a föld ismeretlenül is ismerős mintázata kivétel, de ez nem mutat semmit a ránkzúduló események igazi arcából.

Ingerült szóváltás hangjai zökkentenek ki e mindent egymásba oldó monotoníából. Tudni vélem, amit nem tudok, kimondom és megteszem, amit nem volna szabad se kimondanom, se megtennem. Félig-jelenlétem tékozló iramában így tűnik, így süllyed le minden, ami áldozatul esik közeledésemnek. Egyre jobban összesodródunk, és ez a sodródás ébreszt föl. Hol vagyunk, kavarog innen oda, onnan ide a gazdátlan kérdés. A vitának ez az egyik pontja, a másikat, bár tudom, hogy van, nem ismerem. A szavak összeecsapnak a fejem fölött.

A magukból kikelt arcok, a hadonászó kezek látványa a különös megvilágításban mintha csak árnyékok volnának, úgy tűnnek elém sorban egymás után. Vigyázz, mert bekerítenek, hallom innen is, onnan is a figyelmeztetést. A mozgó alakok felénk tartanak, az állók előlünk zárják el az utat, de most mintha valami megzavarta volna őket, fölbomlani látszik a fenyegető hadrend. Az éles, sötét árnyak megfakulnak, belemosódnak a környezetükbe, a fal, a rét, a homok erősen világító háttérébe, mintha egyre távolodnának. Már-már hajlandó volnék azt hinni, megmenekültünk, amikor egy másik látószögből ismét előbukkannak. Körvonalaik még élesebben rajzolódnak ki előttem, mint az imént, és sokkal nagyobbak is. Úgy látszik, a többiek is

észrevették őket, indulnunk kéne, rebben föl innen is, onnan is az izgatott suttogás, de senki se mozdul. A veszélyérzet nemhogy gyors cselekvésre sarkallna, inkább megbénít.

A halántékomon egyre lassabban lüktet az ér, bőrömet apró tűszúrások lepik el, a hajszálak, a szőrszálak gyökereinek görcse nyomán izzadság gyöngyözik elő, és teljesen elborít, patakokban csorog le a homlokomon, nem törölöm le, hagyom a kövér cseppeket, hadd fussanak végig az orromon, hadd tétovázzanak ott, amíg tehetik, amíg végleg le nem hullnak a lábam elé a porba. A kerítések, a házfalak között ritkás lombok csipkéje kering, elhagyott házhelyek gázos, burjánzó mélye ásít a szemünkbe.

A földet nézem, a mesés por a lábamhoz tapad. Sohase hittem volna, hogy még egyszer megérintenek ezek a pilanatok. A földön kört rajzol a kés egyenetlen hasításának a nyoma. Lehajolok, előttem a földbe ázott téglá, kezemben a hegyesre faragott gyertyánfadarab. Tétovázom, mintha nem tudnám, mit kell, kellene tennem, közben valami jóvátehetetlenül elpattan. Ág reccsen odafönn a diófalombban. Elejtem játékomat. Mintha lehetne egészen céltalan egy cselekvés, úgy teszek. Közben a többiek figyelnek. Csak erre vártak, az az érzésem, mert most hangosan és önkéntelenül tör ki belőlük a diadalordítás. Ettől lesz igazán keserű a vereség íze a számban. Az út, ami előttem van, az út, ami mögöttem van, egyformán véges, bár mindkettőt szeretném végtelennek látni.

Egy alak ballag feketén az alkonyati ég téglavörösében, éneke messze száll az elveszett lombok között, tengerüteme az alkonyat érzékeny fényei között bujkálva vesz körül. Mozdulatlanul nézem, nem teszek egy lépést sem feléje, azt várom, hogy ő jöjjön hozzám, de hiába, egyre messzebb kerül tőlem, mintha én magam lettem volna az valamikor. Hosszú fénypázmák a fészker alatt, a gerendák pókhálós zegzugában. A vályúban még ott van a tegnapi víz és a félbehagyott csata roncsai, ragyognak a csöppek

a fiolákon. Most csönd van, nem hallatszanak a robbanások, az ágyúlövések, a csatakiáltások, a győztes üdvrivalgás, a kikötő csörömpölése, a viharnaszád fedélzetzaja, a motorzúgás, semmi, a flottilla északi fénye is kihamvadt, sötét van. A fészter tetőszerkezetét, az összerótt gerendákat, léceket, deszkákat vastagon takarja a bársonyos, puha por, itt ott hiányzik néhány zszindely, s a helyükön beomlik az emléktelen, bálnaszürke ég. Igen, ez voltam én valamikor, a vályúban bukdácsoló viharnaszád kapitánya. Parancsolok, és senki nem engedelmeskedik. Hé, gyere vissza, kiabálok, de Gazsi hátra se nézve iszkol hazafelé, szürke, kopasz fejét éppen most préseli át a kapu alatt, mert még a kaput se nyitja ki, úgy hagy faképnél. A víz még hullámszik. Dugók hevernek a földön a szétmázolódott sárban, a síkos, megcsúszott lábnyomok között. A megüresedett ház, a bezárt ablakok, az örökösen árnyékos udvar túl sok bizonytalanságot takar. Beesteledik, rám köszönt az árnyékos holnapok sora, amelyekhez nem tudom, mi közöm van. A lomb, a lombzúgás maga az este. Elfogja előlem a fényt. Ez maradt a merész kalandozásból. A padlászugolyból eltűnt az orvosságosüvegek mézragyogása, ki van rekesztve a nap.

Lábamat újra a futás ritmusa lendíti az egyik megtorpanástól a másikig. Az ég mintha megállt volna fölöttünk. Talán nem is haladunk, csak úgy érezzük, mintha haladnánk, mindenesetre ezzel áztatjuk magunkat. Futás közben is beszélünk, habár, ahogyan én nem, valószínűleg ők sem értenek egymás szavából egy hangot sem. Inkább a lihegésnek egy különös válfaja ez, csak én vélem beszédnek, ott jönnek, itt, nem, ott, kapkodjuk a fejünket, és teljesen tanácstalanul irányt váltunk, megtorpanunk, majd újra nekiiramodunk. Teljes a fejetlenség. Biztosan észrevettek és be vagyunk kerítve. Mindennel számat vetek, ha tehetném, legszívesebben már most megadnám magamat. Ellenállásra nem gondolok. Hogyan is gondolhatnék, amikor nem földi lények ellenfelének, hanem mindenható hatalmak játékszerének tudom magamat?

Néha eljátszom a gondolattal: ők is ugyanolyan esendők, amilyenek mi vagyunk, ugyanolyan öntudatlanul kóborolnak ezen a homokbuckás senkiföldjén, mint mi, s ilyenkor azt sem tartom lehetetlennek, hogy az események kiszolgáltatott áldozatainak szerepköréből a történeteket is befolyásolni képes résztvevőkké lépjünk elő. Valami nincsen rendjén, ezzel tisztában vagyok, és nemcsak én, valószínű, mindannyian. Talán éppen ezért menekülünk a futás ismerős mozdulataiba, a régről megmaradt mintákhoz, hogy eloszlassunk a minden zugból örökösen ránkleselkedő kételyeket. A ritmus hol azt súgja, távolodunk, hol azt, hogy közeledünk. Üres utcákba fordulunk be, üres utcákból fordulunk ki. Szinte elszédülök, olyan akadálytalanul ránt magához a távolság. Mintha az ég is megremegne, a dagadt felhők, az ősz foszlani készülő árnyai, az este bilincsei mind lezörögnek a földre. Ahol majd én is elbukom, ahol el kell buknom. Már-már ünnepélyes pillanat ez. Árnyékom kirajzolódik a házfalakra. Végtelen hosszú minden út, és végül mégis elfogy alólad. Senkisem tudhatja meg, hogy az elején tart még csak, vagy ez már a vége. Az éjszakák, a nappalok lehajolnak értem. Lassan mintha ismerős szögletekig jutnék, mintha már jártam volna itt valamikor.

Lassacsकán tisztulni kezd a kép. Saját boldogulásom nyitját kutatom, nem érdekelnek már a többiek, bár egyelőre nincs erőm elszakadni tőlük, de követni se akarom őket. A vezér, a nagyfiú, aki után elindultunk, talán már nincs is velünk, csak rászédett bennünket, belebolondított e kétes kimenetelű kalandba, ő maga meg lelépett, még mielőtt szembe kellett volna néznie a veszéllyel. Az elszakadás lehetőségeit latolgatva nézek körül, most látom meg, hogy tévedtem, a vezér velünk van, ő vezeti a csapatot, az arca konok és elszánt, a lábszárán, a combján még mindig frissen játszanak az izmok, mintha nem ugyanaz a fáradtság, nem ugyanazok a kétségek próbálták volna megtörni őt is, amelyek bennünket. Csalódást okoz, hogy így van,

hogy még az ő jelenléte sem segít, és nagyobb, mintha csak benne kellett volna csalódnom. Rohanjon ő egyedül a vesztébe, engem ne vigyen magával, gondolom. Mégis a többiekkel együtt fölzárkózom, bármilyen öldöklő erőfeszítésbe kerül, mögéje. Ez a szótlan gyanakvás, úgy érzem, ölni is képes volna. Ha legalább beszélhetnénk róla! De nem lehet.

Valahogyan mégis kikeveredünk a veszélyzónából. Fölzabadultan lélegzem be a levegő nehéz kortyait. Egyre kevesebben vagyunk, nyilall belém a fölismerés. Miért nem vettem ezt észre eddig? Amikor elmaradoztak, befordultak egy-egy ellenkező utcába, megálltak, visszafordultak a dezertőrök, akkor még nem gondoltam, hogy ez lesz a vége, hogy ennyire megfogyatkozunk, mert egyenként tették, mellékesen, és ekkor én a többség példáját követtem, elfordítottam a fejemet, mintha nem vettem volna észre semmit, igyekeztem eltitkolni a nyilvánvaló tényeket még önmagam előtt is. Mindezt védekezésnek szántam, aztán az ellenkezőjére fordult. Bár megzavart a sok váratlan fordulat, a fáradtság elkábított, a rögeszméimet éberem őrzöm tovább, magam elé nézek, s most nemcsak azért, hogy ne kelljen tudomást vennem arról, amiről nem akarok tudni, hanem, mert így, legalábbis azt remélem, könnyebben meglazíthatom a szálakat, amelyek a többiekhez kötnek.

Az előbb úgy éreztem, közeledünk valami felé, most meg mintha távolodnánk, nem is tudom, mitől tartsak jobban, a hazatalálástól vagy a végleges eltévedéstől. Melegség önt el, az ól puhasága vesz körül, szokott szagok kábítanak, és én nem vagyok elég bátor hozzá, ehhez sem, hogy lesöpörjem magamról pókhálójukat.

Egy világos téglafal előtt állok, és ekkor már túlvagyok, jóval túl minden fáradtságon. Kavics szóródik a bádogtetőre. A kiáltást füttyülés követi. Egy kő úszik át a levegőn, szinte az útját is látom, ahogyan lassan felém tart és elhúz mellettem, bár lett volna rá időm, el se ugrottam

előle, a fejemet se húztam le. Az érdektelenséget akár bátorságnak is nevezhetném. Hosszú szünet következik, mintha abbahagyták volna. A várakozás mindent eltorzít körülöttem. Merre induljunk, amikor minden irányból egyformán lesnek ránk? Bármerre mozdulunk, csak a figyelmet vonjuk még jobban magunkra. A szembenlevő oldalra, egy napsütötte deszkapalánk elé szorulunk. És most már szünet nélkül záporoznak ránk a kövek, a göröngyök, de még nem találunk, a kerítésnek dobban, ott hal el mindegyik, előbb csak ugatásra ingerelve, majd tajtékos hörgésbe hajszolva az udvarban keringő kutyát. Most már nem látom a köveket a kékesszürke háttér előtt, se a göröngyöket, fogalmam sincs, honnan jöhetnek, mintha maga az ég engedné el, bízna a sorsukra őket, hagyva, hogy felénk, hogy felém hulljanak. Teljes kiszolgáltatottságban kapkodom a levegőt. Tüzel a homlokom, izzadság lepi el, letörlöm, de az apró tűszúrások ott maradnak a bőrömön. Elborítanak. Először csak a tenyerem hiábavaló útját, aztán nem elégszenek meg ennyivel, egészen mindent. Közben valami mintha ránehezede a mellemre. Annyira távoli erő, hogy még csak találgatni sem érdemes, hogy mi az. A középszürke háttér, a deszkafal fekete mintákat ölt.

A csönd szürke pusztasága magányosan terül el előttem, nem zavarja semmi. Sehol egy roppanásnyi jel, semmi sehol. A többieket keresem, merre vannak, vannak-e egyáltalán. Arra kell eszmélnem, teljesen egyedül vagyok. Talán valamelyik utcasarok mögött megtalálom őket, ha lesz bennem kitartás elég sokáig keresni őket. Ahhoz azonban előbb el kellene rugaszkodnom innen. Valami támpontot keresek, ami felé legalább az első lépéseket megtetném. Nem baj, ha tévedek, a többi úgyszintén jön magától. Egy emlékképet vélek fölbukkanni, amelyik látni engedi őket, ahogyan befordulnak a legközelebbi kerítés mögé. Nem, nem a legközelebbi, egy másik volt az, talán a következő. Bármilyen bizonytalan is a cél, azért elindulok, és bár teljesen egyedül, nyoma sincs bennem a félelemnek.

Egészen üres az utca, egy moccanás nem sok, annyi se zavarja utamat. Valahol messze harangoznak. Szeretnék végre eljutni valahová, sokkal jobban vágyom rá, mint ahogyan szabadna.

Bár a testem tele van a rohanás még egészen el nem felejtett, s talán egészen soha el nem felejthető ritmusával, de ennek a ritmusnak már nincs többé hatalma rajtam. Fölkattan a villany üres fénye, könyvek halma, álom piros kapuja, a szám olvashatatlan rajta, tétlenül motozni kezdek, a megszakadt fonal sötét bizonytalanságba lendül, nincs erőm utánakapni, a nemlét igazi távlatában majd magától szakad el minden, ott semmi semmivel nem függhet össze már. Mielőtt befordulnék a kapun, megpróbálok visszanézni, de ahelyett, hogy én látnám meg az idegen derengés zománca alá szorult utcát, az utca lát meg engem, ahogyan hangyányi pontként a zárral motozok.

7

Elöttem az ütött-kopott, sárga fakapu, rajta a hatalmas rézkilincs, amit szennyével át- meg átfont a zöld rozsdas, megcsontkított a használat, és nincs kedvem ellenük szegülni, áttörni rajtuk, be a hűvös, nyirkos folyosó alagútjába, inkább visszafordulnék, de még mielőtt tett követhetné az elhatározást, magától mozdul meg a rézkilincs, nyílik ki a kapu, nyel magába a folyosó. A visszacsapódó kapu eltakarja előlem mindazt, ami mögöttem van, amire talán valóban jobb is nem emlékezni. Porszem porszemre halmozódva. A szándékom elleni álmodás keresztútján állok. Nem kérdezek semmit, nem vágyom semmilyen tanácsra. Mintha önként indultam volna el, úgy teszek. A folyosó almazöld légterében vizeletszag terjeng. A kopott, hólyagos olajfestés végzetlenül terpeszkedik a nedves falakon, akár egy itt felejtett régi térkép rongyos, rojtos árka. Rozzant főhadiszállás.

Az elmocskolt, fehér falak a régi vadsággal köszöntenek, mintha elmaradt volna a nyári meszelés. A padomhoz lépek, leülök. Egyedül vagyok, míg odakint vad ütem forgatja, kavarja a lépteket, a fölbukkanó-eltűnő arcokat. Itt ott az emlékezet szigetei megőrzik azt is, ami elmúlt, másutt nyomtalanul mossa el az idő a jelen foszlékony partjait. Lassan népesedik be az osztályterem. Pár összehajló fej egy könyv, egy másolandó házi föladat fölött. Beszélgetés pókhálója lepi el egy-egy izgalmas történet forrponjtját. Innen szivárog elő, ezekből a repedésekből történetünk. S talán most nem számít alatomosságnak, hogy hallgatózom.

Az agyonmosott, háborús katonagommbal ékesített úttörősapka alatt Árki összegyűrt rágógumi-arcát látom és riadt egertekintetét, amint bizalmatlanul pásztázza a kíváncsi, feléje forduló arcokat, mintha nem is őket nézné, hanem mögöttük keresne valakit, aki szélhámos szavait igazolhatja. Szüksége is volna erre a segítségre, hiszen egyre szemenszedettebb módon rugaszkodik el a valóságtól, bár ez az elrugaszkodás nemhogy visszatetszést szülne, érdeklődést kelt inkább. Magam is, aki nem kevés gyanakvással hallgattam eddig, közelebb húzódok hozzá, hogy minden szavát halljam. Úgy beszél, mintha ismerne mindent, már-már én is hiszek neki, a többiek még inkább így vannak vele.

Ők ösztönösen érzik, amit én nem, hogy nem érdemes ragaszkodni a terhes tudástöredékekhez, jobb róluk lemondani a képzelet javára. Árki jól használja ki a helyzetet, beszámolója mindenkit lefegyverez. Még engem is, aki pedig egy-egy hamis szó, fordulat hallatán szeretném odakiáltani a tátott szájjal ámuló többieknek, hogy hazugság, nem is úgy volt, de félek a visszavágástól, a kérdéstől, hogy te azt honnan tudod, ezért aztán csak magamban méltatlankodom.

Talán még szerencsém is van ezzel a tétovázással, így módot adtam Árkinak, hogy beszéljen, s így kiadja magát,

magamnak, hogy hallgassak, s megőrizhessem a titkaimat, a titkokat, amelyekhez senkinek semmi köze. Ő könnyű szívvel hazudik, mert talán nem is sejti, mi az igazság. A száraz, de izgatottság fűtötte szavak közül egészen váratlan résekből süt föl az élmény melege, és életet kölcsönöz a legvalószínűtlenebb hazugságoknak is. Látom a többiek arcán, hogy hisznek neki, s érzem magamban, hogy legszívesebben hinnék én is, néha, egy-egy pillanatra engedek a csábításnak, ezt utólag magamnak is szégyenkezve kell bevallanom. Árki elbeszéléseiben vannak olyan pontok, amelyek hordoznak néhány valóságelemet, néhány tárgy megemlítése, a szereplők személye, helyszínek leírása, de ezek csak arra jók, hogy hitelesítsék a hazugságot.

Eleinte rá sem ismerek tegnapi megpróbáltatásunk, ámokfutásunk történetére. Nem emlékszem, hogy az itteniek közül ott és akkor bárkivel is találkoztam volna, de már hajlandó vagyok magamat hibáztatni, hiszen annyira elmosódóak, bizonytalanok az emlékeim, nem volna csoda, ha ez-az időközben kiesett volna közülük. Így hát nem értem, amikor mégis vad düh támad bennem ellenük, hogy honnan, hogy miért. Nem igaz, hazugság az egész, csak a szátok jár, zakatol bennem a kiolthatatlan indulat.

Nem is úgy volt, igen, dobáltak bennünket, elszaladtunk, aztán mi is dobáltunk, aztán nem találtam meg a többieket, és akkor már este volt, és egészen hazáig kergettek, meg is fogtak volna, ha be nem ugrom hirtelen a kapun, rátoltam a reteszt, amikor visszanéztem a deszkarésen, láttam, hogy cigarettáznak és köpködnek, és halottam, hogy káromkodnak, szitkozódnak. Ökölharc, bokszerek, ugyan, kitalálás az egész.

Szerencsére hamar leereszt a hév, ami olyan hirtelen lökte ki az első, méltatlankodó szavakat a számon, és a továbbiakban csak érthetetlen dadogás formájában mormolom magam elé az igazamat. Különben sem figyel rám senki, tudhatok akármit, arra nem kíváncsiak. Ez is a sors

ajándéka, bár egyelőre nem tudom megbecsülni, méltánytalanságnak tartom, és megaláztatásként élem meg inkább. Mégsem futamodom meg a föladattól, próbálom hideg fejjel mérlegelni a helyzetet. Bárhogy is bizonygatnám igazamat, bármilyen ékes szóval, meggyőző erővel, kudarcot vallanék, érzem, s nemcsak azért, mert most már, hogy elhitték, mindenképpen érdekük ragaszkodni Árki hazugságaihoz, hanem főképpen azért, mert én semmi bizonyosat, főlemelőt, lelkesítőt nem tudnék állítani, a kételyekkel, nyomasztó bizonytalanságokkal terhelt valóságra pedig senki sem kíváncsi.

A vele való szembenézést, az igazáért folytatott küzdelmet mindig is kevesen vállalták, a többség ezt nagyképű okvetetlenkedésnek tartja, akik vállalják, azokat ellenszenvvel figyeli. Ráadásul én csak arra emlékszem, ami közvetlenül velem, körülöttem történt, ami nekem fáj, engem görnyesztett, ők pedig az egésyre kíváncsiak, a diadalmas végkifejletre, amelyről csakis Árki adhat számot, ő, aki semmit nem élt át belőle, aki könnyedén átsiklik a részletek fölött, és a hallgatóság szája íze szerint azzal áll elő, amit ők hallani akarnak.

Bár látszólag tudomást se vesznek rólam, jelenlétem mégis kellemetlenül érinti őket. Érzem, semmi mással nem tudnám megbékíteni őket, csak azzal, ha megszűnnek létezni. Ha ezt a szívességet nem is teszem meg nekik, próbálok észrevétlenné válni, ennyit, gondolom, még utánuk engedhetek anélkül, hogy később, ha majd eljön a számvetés ideje, szembe kelljen köpni magamat. Látszólag föladok hát mindent, háttérbe vonulok, egyetértek, engedelmesen bólogatok, néha már-már önként lesem el a szándékaikat, és cselekszem a szájuk íze szerint, de a belső elégedetlenséget tovább táplálom magamban.

Mindezt nem kapok és nem is remélek több jutalmat, mint hogy megtűrnek maguk között, átnéznak rajtam, szóba se állnak velem, mintha nem volnék, de nyíltan nem bántanak. Mintha titkolt, nehéz terhet cipelnék a bőröm

alatt, úgy küszködöm az emlékeimmel. Homorú tükrét elem tartja a tegnap sivatagálmodása, és nem tudok nem belenézni. Magamat látom benne, és közös véget nem érő rohanásunkat. Különben is mindegy már, hogy min vergődtem át. Megtörtént vagy nem történt meg, ez a mértéke mindennek. El kell fogadnunk, bármilyen megalázó, kilátástalan sorsot tartogat is számunkra az élet, kijátszanak vagy sem, van, vagy nincs hatalmunk védekezni, nem fontos, elég, ha sejtjük, ami sejthető, bármilyen rossz íz marad is utána a szánkban.

Nem mondom, hogy igazam van, de az ellenkezőjét se bizonyította be még senki. Szó sincs itt méltányosságról. Egy darabig a szemtanúmban bíztam, de hát kiderült, néhányukat sikerült ügyel-bajjal azonosítanom, hogy ők a legvérmesebb ellenlábasaim, többek között arról sem akarnak tudni, hogy együtt éltük át, amit átéltünk. Ezáltal erkölcsi fölényem is szertefoszlott, amit eddig az biztosított, hogy egyedüli részvevőnek képzeltem magamat.

Nyílik az ajtó, és belép az osztályba a tanár. Vele együtt közénk szökik a felelés réme is, eltávolít bennünket egymástól, félresiklat, megbénít szerencsére minden beszélgetést, minden önszabályozó közösségi reflexet. Mély, megkönnyebbült sóhajtásként szakad ki belőlem a sokáig visszatartott lélegzet. Minden, ami velünk történik, csak viszonyaink hálójában él, bontakozik ki, hal el, kerít hatalmába, enged szabadon, csakis így, ezáltal jelent valamit, sokkal többet, mintha minden zugot nyíltan megmutatna. Itt élünk a főszínen is megmutatkozó történések alján, ahonnan semmilyen hang nem kászálódhat ki, ami megzavarná az eseménylátszatok logikáját. Tudnom kéne, és tudom is, hogy a létezés logikája könnyörtelen, az elbukottak sorsa senkit se érdekel. Elképzelni sem sokkal könnyebb a vesztesek útját, mint végigjárni.

A valóságban bármilyen megmagyarázhatatlanul kapcsolódnak egymáshoz a jelenségek, bonyolódnak a történetek, belső energiájuk átsegíti őket a legkilátástalanabb

holtpontokon is, míg a képzelet által életre hívott ábrándok törékeny hajókként az első széllelkéstől elveszítik egyensúlyukat, sziklához csapódnak, és megsemmisülnek. A tehetetlenség sodor tovább. A lelkiismerete mindenkinek egyformán tiszta, mentség bármire bőven található a feketlen eszmezsákban. Értékelné a tévedést, elviselni a vereséget, erre tanított egy életen át a csalódás.

Recseg a dobogó, ahogy a tanár föllép az idő próbálta deszkákra. Benyúlok a padba, a könyvet keresem, először nem találok, aztán mégis a kezembe akad, meg se nézem a borítóját, nemcsak azért, mert nincs alkalmam rá, hanem mert már a fogásáról megismerem. A pad alatt nyitom ki. A tintatartó kerek nyílásán bevetülő fényben megvilágosodnak a betűk, de csak egy-egy szó, egy-egy fél mondat erejéig, sokszor meg még ennyire se, szótagok szabálytalan keveréke ötlék elém. Lázás lapozgatásba kezdek. Jutadombi csata, olvasom egy helyütt. Aztán már a későbbiekben hiába próbálok visszalapozni ide, bár mindent elkövetek, hogy sikerüljön, nem találok többé a bejegyzést. Valószínűleg tévedtem, hiszen a könyv nem a jelenről szól, de még a tegnapról sem, hanem valami egészen másról, valami olyasmiről, amihez, úgy érzem, semmi közöm, és mégis úgy híják, hogy történelem. Eltévedek a szavak között. Mintha nem illenének össze, és nem vonatkoznának semmire. Egy darabig bajlódom a megfejtéssel, de hamar belátom igyekezetem hiábavalóságát, könnyedén, minden különösebb csalódás nélkül mondok le róla.

A padló durva és hirtelen reccsenése zökkent vissza a valóságba. A tanár lelépett a dobogóról, és felém közeledik. Óvatosan becsukom a könyvet. A padra borulva várom be, amíg fölébem ér. Megáll. Nem is annyira a hangokból, a légáramlásból, tehát a külső jelekből következtetek, hanem valami belső remegés súgja meg, ezért biztosabb vagyok benne, mintha látnám, mi történik. Nem nézek föl, pedig tudom, hogy ezt kéne tennem. Nem lázadás ez,

csupán a cselekvés értelmetlen halogatása. Egy idő után a kíváncsiság legyőzi bennem a rejtőzködés ösztönét, fölmelem a fejemet, csak féloldalt, és óvatosan, de azért annyira, hogy lássak. Kapnám is vissza azonnal, ha lehetne, de már nem lehet. A furcsa, szokatlan rövidülés bár eltorzítja, azért fölismerhetően mutatja felém a szigorúságot mímelő arcot. Belelátok a szőrös orrlyukakba, s az az érzésem, végig a fekete kanyarodókon, egészen a szűkülő, táguló, teli és üres légjáratok mélyére, a tüdőhólyagokba is eljut a tekintetem. Teri néni, mert ő az, finom lénye még ebben az annyira nem hozzáillő rálátásban is megnyilatkozik. Hátraszegi a nyakát, innen a furcsa látószög, oldalra fordítja a vállát, kezével végigsimít a fodros ingmellen, haragosan nyitja föl az ajkát. Azt várom, hogy rám ripakodják, de helyette szelíden szólal meg, már-már bocsánatkérő hangon.

– Csukd be a könyvet!

– De hiszen én nem csináltam semmit – mondom. Alakoskodásom annyira nyilvánvaló, hogy ez még Teri néni galambepéjét is fölforralja. Fölém hajol, és mindkét kezével a hajamba markol, éles, kicsi, vörösre festett körmei a fejbőrömet karcolják. Teljes erejéből rázni kezdi a fejemet. Nem egészen értem a fölindulását, nyüsztítve próbálok szabadulni, és szabadkozni is egyben.

– De hiszen én csak...

– Kinevetsz? – sziszegi fojtottan, a hang úgy hagyja el a száját, hogy az ajka nem is mozog, dacosan pengeélesre szorítja össze.

Talán még nem késő, még meg tudnék magyarázni mindent, ébred föl bennem a bűnbánat, hiszen a kedvence voltam, szeretett, és most azt hiszi, ellene támadok, pedig dehogy. Hogyan magyarázzam meg, hogy nem így van, nem, ezzel most nem szabad próbálkoznom. Térdemet a pad vasvázához nyomom, annyira, hogy fájjon. A rosszul levágott csavarvégek mélyen belenyomódnak a bőrömbe, és sokáig látható vöröseslila nyomot hagynak.

– Folytasd! – mondja. – Ha figyeltél, akkor tudnod kell, hol tartunk. – A hangjában jól megfér egymás mellett a melegség és a fenyegetés. Fölállok, nem térhetek ki tovább a kihívás elől. Újra hallom Teri néni hangját, amelyet az elvesztett türelem egészen elidegenít tőlem. – Na, mi lesz, miért nem folytatod?

– Mit?

– Szép dolog, mondhatom! – És ezt a szózatot az osztályhoz intézi, mintha ellenemben náluk keresne megértést. – Azt se tudja, miről van szó. – Győzelme csalódást és fájdalmat okozott neki, egészen magába roskad, maga elé beszél, hogy alig érteni. Rám néz. Újra kérdez, valószínűleg abban bízik, hogy tévedés volt, amit az imént hallott, és most a helyes választ mondom, s talán már mondanám is, ha tudnám, melyik fonalat kell fölvennem, de nem tudom. – Tényleg nem tudod? – Nemcsak neki, nekem is fáj a csalódás, amit okozok, de tehetetlen vagyok. – Na, mondd meg neki – szólítja föl Bodort, aki úgy jelentkezik, hogy majd kiesik a padból. Bodor, a mindig készséges rajtanács elnök fölpattan, és olyan lendülettel kezd bele a mondókájába, hogy nem tudnám akkor se megállítani, ha esetleg mégis eszembe jutott volna a föladott lecke.

– 1848-ban népünk az európai haladás élén járt. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc nemzeti történelmünk legdicsőségesebb, haladó hagyományai közé tartozik. 1848 megkezdett munkáját folytatta az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság, amely a szocialista átalakulás előfeltételeként a polgári demokratikus forradalom követeléseinek következetes végrehajtását is céljául tűzte ki. 1848 és 1919 fölvetett nagy kérdéseinek végleges megoldása azonban csak akkor vált lehetségessé, amikor a szovjet hadsereg dicsőséges harcainak eredményeképpen hazánk fölszabadult a belső és külső kizsákmányolók uralma alól, amikor hazánkban végérvényesen a munkásosztály, a dolgozó nép jutott hatalomra, s építi a párt vezetésével a szocializmust. A Szovjet Hadsereg szabaddá tette az utat

a Duna-medence népei előtt, és most már elindulhattunk
afelé a cél felé, amelyről az emberiség és a magyar nép
legjobbjai álmodoztak, és amelyről Petőfi Sándor így írt:

*Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyformán foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!*

Mi megfogadjuk a magyar ifjúság példaképének, Petőfi Sándornak a szavát. Nem nyugszunk addig, amíg meg nem oldottuk azokat a föladatokat, amelyek előttünk állnak. A múlt ismeretei és tanulságai alapján bizakodva nézünk a jövő felé. Tudjuk, hogy úrrá leszünk mindazonkon a nehézségeken, amelyek előttünk állnak. Erre tanít bennünket az emberiség és a magyar nép története, amely harcok, küzdelmek, eredmények és kudarcok, de elsősorban győzelmek története. – Teri néni tekintete, ez az ismerős, fáradt tekintet még jóval a fejelet befejezése előtt elhagyja Bodort, és kérdően fordult felém, na, mi lesz, nem folytatod, mintha csak ezt mondaná, és én örülök neki, hogy Bodor elmondta mindazt, amit én nemcsak nem tudtam volna, de nem is akartam elmondani.

Kudarcos szereplésemben közrejátszott, hogy nem tanultam, hát igen, a vészterhes juta-dombi csata miatt, de még valami más is, egy belső, megmagyarázhatatlan ellenkezés, amely talán éppen nem készülésem okaiból fakadt. Teri néni, ahogy Bodor befejezte az előadását, azonnal rám emeli a tekintetét.

– Nem készültél – mondja, aztán még hozzáteszi, de ezt már csak úgy magának: – Hát már te is! – fölerősödik, ugyanakkor sírósan megcsuklik a hangja. – És pont ebből. – Most az én arcomon is kigyullad a szégyen pirossága.

– Nem – ismerem be szégyenemet legyőzve arcátlanul. Főlemelem a fejemet, és egyenesen Teri néni szemébe nézek. Erre ő elfordul tőlem.

– Szégyellheted magad – mondja. Hátat fordít, és a dobogó felé veszi az útját.

– Leülhetek? – kérdezem.

– Nem – mondja. Megvonom a vállam, és állva maradok. Ő föllép a katedrára, leül, az osztálykönyv fölé hajol. Beírja vagy nem, mormolom magamban, és megáll a lélegzetem. Azt veszem észre, megáll a keze a papír fölött, fölnéz, aztán vissza az osztálykönyvbe, piszmog valamit. Úgy csinál, mintha tényleg beírta volna az egyest. Mégis az az érzésem, nem tette meg, csak velem akarja elhitetni, hogy megtette. A bizonytalanság ernyedtsibon-
gása a legkisebb moccanások, a legfojtottabb lélegzetek réseibe is befészkei magát, onnan rajzik ki, mássza be az egész testemet, a bőrömet, a szemem bogarát. Azt hiszem, már nem figyel, és megpróbálok leülni. – Állva maradsz! – csattan föl a hangja. Igen, hebegem magam elé. Észreveszi, hogy mozog a szájam, s ez fölingerli.
– Mit mondtál? – ripakodik rám, arcát egészen eltorzítja a sértett gyanakvás.

– Semmit.

– Ne hazudj!

– Nem hazudok – vágom rá, most már én is indulatosan. Látom rajta, hogy ettől meghökken, de nem csak ő, az osztályból többen is fölkapják a fejüket. Valószínű, szívesen abbahagyná ő is ezt a beszélgetést, de most már nincsen visszaút.

– Láttam a szádon – mondja.

– Csak magamban beszéltem.

– Tudod, ki beszél magában? – Az osztály röhög. Könnyen röhögnek és boldogan. Most már nyeregben érzi magát, azt gondolja, egy fél mondat is elég hozzá, hogy szóra bírjon. – Szóval mit mondtál?

– Csak azt, hogy igen.

– Azt? – Késik a válaszom. Talán azért, mert átlátva a helyzetemet megértettem, nincs ember, aki most, mindezek után jó szívvel és őszintén elhihetné, amit mondok. Nem akarok dacolni, de mit számít most az, hogy mit akarok. Egészen valószínűtlen képzetek felé sodródom. Nem önszántamból, de nem is akaratom ellenére.

– Azt – mondom ki újra mégis.

– Nem hiszem. – Megbillen körülöttem az osztály. A szédlés forgataga a semmibe tántorít. Ekkor válik nyilvánvalóvá előttem, hogyha helyesen akarok cselekedni, nem szabad válaszolnom. – Miért nem felelsz rendesen? – Nem hagyom magamat megingatni. – A hallgatás beleegyezés. – Keserűen látja be, semmire se megy velem. – Na, jól van – mondja. Bal kezével végigsimítja a szoknyáját, a jobb kezében ott a kréta. Visszalép a táblához, de nehezen találja az elvesztett fonalat.

Aztán mégis egészen belefeledkezik az előadásba. Csak akkor fordul vissza, amikor befejezte az okfejtést, fölírta a táblára a vázlatot. Csodálkozva néz rám, aki még mindig állva hallgatom az órát. – Mért nem ülsz le? – kérdezi.

– Hát mert azt tetszett mondani, hogy...

– Mit mondtam?

– Hogy maradjak állva.

– Ül le – mondja lemondóan, és a kezével felém legyint, mint akinek elege van mindenből. Leülök, előveszem a füzetemet. – És vedd elő a füzetedet! – Ceruzát keresek. – És készen legyen a vázlatod, mert óra után megnézem!

Észrevétlenül telik el közben az idő, csak arra figyelek föl, amikor odajön hozzám, megfogja a vállamat, fölém hajol. Reszketni kezdek az izgalomtól, de meg se érezhetem ruhája könnyű érintését, be se szívhatom kedves illatát, nincs bocsánat, máris elmegy.

Szanaszét a füzetek és a könyvek, mire összeszedem őket, és becsukom a táskámat, már egyedül vagyok az osztályban. Ez volt az utolsó óra. Lassan, tapogatózva szedem össze magamat, indulok kifelé. Ahogyan fölismerem

pontról pontra megaláztatásom elárvult színhelyeit, mély csalódottság ébred bennem. Azért megyek. Nem állít meg semmi. A többiek már a folyosón csattognak. Mire én is idáig érek, eltűnnek innen is. Kilépek az utcára, senki sehol. Egyedül vagyok, ahogy már annyiszor, és csak az furcsa benne, hogy nem tudom megszokni. Az alkonyodó ég, a friss levegő, ahogy föltépem a kaput, azonnal magába szippant. Érzékeimet előnti az egyenletes öröm. Most senki nincs, aki kitérítene megszokott utamból, üres a szemközi kapumélyedés, s előtte a napsütötte, szélárnyékos falszakasz mente, és ameddig a szemem ellát, nyitva az egész utca. Lerobogok a lépcsőkön, a lendület egyre fokozódik. Lépéseim alatt föloldódik a föld egyforma mintázata. Nem tudom, miből gondolom, hogy most nem hibázom, nem hibázhatom el, de valami ezt súgja egyre a fülembe, és én elhiszem neki. Szemberohan velem ugyan az az út, amit már egyszer magam mögött hagytam. Ez a szemfényvesztés bizalmatlanná tesz, de nem tehetek semmit ellene. Lélegzetként, a levegővel együtt szívom be. Talán azért ejt ennyire zavarba, mert kikerülhetetlen. Csak most borzongat meg az este hűvössége, most hőkölök visza tőle. Szürke felhők úsznak a szürke égen, csak a pere-mük fehér és sárga derengése választja külön őket. A föld korgó, gyomormély hangot ad, annyira mélyről sejtem hallani, hogy szinte nem is hallom. Lovasokat vélek áttűnni a gyorsan változó homály függőnye mögött.

Kürtszó ível a távolból, pereg a dob. Azért van így, mert így kellett lennie. Hahó! Kiáltás kiáltás nyomába ér, búcsú a búcsú hajlékony ízével egy. Fölemelem az arcom, akkor is, ha tudom, hogy nyomban eltapos, aki erősebb. Kezdetben, amikor felhős szavak, kipirult arcok, lobogó zászlók vonzottak, könnyű volt még, de aztán, amikor mindez elveszettnek látszik, mi lesz? Arcodon átfúj a szél, bőrdet bogárcsípés pírja futja el. Hol vagy? Nem hallod a kérdést, nem érik felelet benned. A képtelen közelség, a képtelen távolság ráncaiban bujkálsz. És mindaz, aminek

a kergetésében elvegyültél, nincs is talán. Könnyen megszédülsz az első szél, az első szó lendületétől, és ugyanilyen könnyen kiábrándulsz, és másba kezdesz. A veszélyeit e kalandoknak én érzem igazán, aki nem tudok szabadulni egy pillanatra se a föld nehézkedésétől, hiába gyürkőzöm, gyürköztem százszor is neki.

Valahol földereng az esti szórt világosság. A táborhelyek felől idáig szivárog a rejtett izgalom, ide látszik a tábortüzek verdesése. Pedig az ütközet messze van még. Vagy nincs is olyan messze, mint szeretnéd? Soha nincs. Itt van, itt jár mindig a nyomomban, s csak az alkalmas pillanatra vár, hogy lecsapjon, láza elnémítson, lelkesültsége megalázzon, és máris nem leszek, nem vagyok. Későn eszméltem. Tudom, és érzem a veszélyt, ezért nem fogyok ki a figyelemből, hátha így az ígérkező esélyek ellenére elkerülhetem a vesztemet. Ha elég éber leszek, talán sikerül. Úgy nézek körül, hogy ha látna is valaki, semmit se sejtсен abból, amit magamban rejték. Idekint nyugalom van, annak látszik legalábbis, és én szeretném, ha így is maradna, amíg csak maradhat. Áttetsző fátyol hullámszik mindenben, köd és füst, a kigőzölgések alatt a megszokás világának szögletei és horpadásai, a lét unásig ismerni vélt fölszíne. Maradni szeretnék, amikor men-nem kellene. Az este ragadós porában, egészen megfeledkezve mindarról, ami fontos, maradék mozdulataimmal bíbelődöm. Mi az, ami folyton másra késztet, s nem hagy megmaradni annál, ami boldogítana?

És ekkor kitépődöm a mindent legyűrő némaságból, micsoda meglepetés, és meglódulok a seszínű égaj felé, megelevenedik körülöttem az eddig kihaltnak látszó környezet. Innen is, onnan is test nélküli, árnyékszerű alakok lépnek elő, egyelőre nem tudom eldönteni, ismerem-e őket, vagy sem, de talán nem is fontos ez most. Futni kezdek. A rohanásba mintha gépzaj vegyülne. Nem nézek hátra. Kövek süvitenek bele a szélbe, szembe velem, de alighogy elkerülnek, máris megfeledkezem a leselkedő veszélyről.

Testemben a lelkesedés könnyítő láza. Biztatni nem biztat semmivel, egyszerűen csak jelen van, és csábító lehetőség engedni neki. Földhözragadt gondolkodásom most is csapdákat állít, amikor pedig létem, szeretnék hinni a pillanat káprázatának, teljesen elszakadt nehezékeitől. Megpróbálok mindent lerázni magamról.

Az égalj, ami felé haladtam, haladtunk, ismerős derengésbe mosódik. Mit ígér ez a be nem fejezett világításváltozás, dereng vagy alkonyodik? A kibontakozás lehetősége annyira távoli, hogy nem is érdekel. A jelen sokkal fontosabb kérdéseket állít eléem. Ezekkel kell törődnöm. A rohanás egyre jobban visszaalakul a régi erőfeszítéssé, aminek szinte lehetetlen megfelelnem. Úgy érzem, ha eleget teszek követelményeinek, mindennek eleget tettem. És még sincs így? Ezt csak később tudom meg majd, ha megtudom egyáltalán valamikor. Úgy látszik most, hogy nincs olyan hely sehol, ahol megállapodhatnék, ahol megszabadulhatnék erőfeszítéseim és kudarcaim terhétől.

És a győzelem? Annyit a vereség is ér ebből a szempontból, ha nem többet. A végsőre gondolkodok, ahonnan nincs tovább. És mindez nemcsak azért ilyen titokzatos, mert még nem tapasztaltam, ha eljön, akkor se hiszem, hogy képes leszek többet kezdeni vele. Egyszerre csak a kész helyzet előtt találom magamat. Szemgolyóm megfeszül, akár egy túltágított léggömb a robbanás előtt. Ilyenkor jobb nem nézni sehova, de befelé ennek ellenére látok. Nem remélem, de szeretném fölismerni szándékaim eddig rejtve maradt rugóit. Aligha jelentené ez azt, hogy képes leszek úrrá lenni zavaros helyzetemen, mégis ez az egyetlen kívánságom, aminek érdekében semmilyen áldozattól sem riadnék vissza. Csalódnék, ha sikerülne megtudnom, amit nem tudok, hogy itt belül, akaratom idegen ütemre járó rugói között miféle létenergiák semmisülnek meg.

Szinte semmi nem kell hozzá, hogy az egyik végletből a másikba essem. Mindegy, hogy a saját sorsodat, egy nemzet sorsát vagy az egész emberiségét jelképezed, a végzet

ugyanolyan vakon gyűr le, ugyanúgy megaláz. Önmagad érdekében esetleg kevesebb aljasságra vetemedsz, és ez mindenképpen a javadra válik. Ábrándjaimat kergetem, és amikor kihullok közülük, a csonkára metszett fák alatt, a mélyre süllyedt felhők előtt találok magamat, ahol az álnokul elhagyott nappal minden eseménye, minden próbálkozása megtoroklott, s engem vár vissza a hűtlen, a gyáva szökevényt. Este van már, este, és nagyon régóta, ameddig csak elér újra megnyílt emlékezetem, ezt találja. A tárgyak hajdani fénye, máza mindenütt kopásba hajlik. És az arcok? Nem akarok velük szembenézni. Először ők fordítottak hátat nekem, ők aláztak meg, és mindezt úgy, hogy észre se vették, mit tesznek. Én legalább tudok róla. Nem mintha ez mentségemül szolgálhatna.

Elfogadnom vagy elkerülnöm bármit egyformán nehéz. Ha mindezt megpróbálom a követhető tanácsok nyelvére fordítani, akkor se jutok sokra. Különösen, ami a tennivalókat illeti. Ha tudnám, mi vár rám a következő pillanatban, talán könnyebben döntenék, de valószínű, éppilyen hiába, ráadásul nem is tudom. A választás lényege éppen ez. A cselekvés kábulata egyformán gyökerezik abban, amiről tudunk valamit, és abban, amiről nem tudunk semmit. Ha elfogadom, ha nem, az események így sodornak magukkal. Követem őket, bár minden ízemben iszonyodom erejüktől, ami az aljasságnak nyit teret.

Mintha kivilágosodott volna, olyan, és közben tudom, hogy öreg este van. Körülnézek azért. Nem igaz, hogy a megbánás bármit is jóvátehet. Ha így volna, most nem kínozna ennyire a szégyen. Utólag jóvátenni bármit képtelenség, úgy érzem, a bocsánatkérés, az engesztelés egyformán hazugságra épül, annyi benne a csalás és a csalódás, hogy nem éri meg. És az már szinte kizárólag az én személyes balszerencsém, hogy az események akárhányszor is bizonyítják a tévedésem, nem vagyok képes belátni hibáimat, kiküszöbölni őket, és a sikeresebb jövő reményében másként kezdeni újra mindent. Rögeszmém horgán

fönnakadva addig vergődöm, amíg csak az erőm tart, de hát, ha több belátással bírnék, alkalmasabb lennék a haszonelvű változtatásra, a végeredményt tekintve nem ugyanide jutnék-e mégis?

A hazatérés talán a legszebb út, amelyen valaha jártam, mégsem telik benne semmi kedvem. Az üveg völgy szédlítő horpadása. Fák nélküli, hatalmas sziklafönnsík. A ritka levegőben az üresség érintése bujkál. Úgy érzem, mintha váratlanul egy összeverődött tömegbe kerültem volna, amely igényli a jelenlétemet, bármilyen érthetetlen is ez számomra, és közben minden erőszakos ösztönét szembehelyezi velem. Nem akarom, mégis engedelmessé kényszerülök neki, s még lelkesültséget, örömet is erőltetek az arcomra, hogy valahogyan elleplezzem, amit magamba rejt. Ez a minden valóságos esélyen túli világ, ami valószínűleg csak a képzeletemben él, ugyanígy köt magához, és ugyanígy nem fogad be, mint az igazi. Mindig csak a jóvátehetetlennel találom magamat szembe, ami még megmenthető, azt a jelenlét ezer tévedése gondosan elrejtő előlem. Megállhatok-e, akár csak egy pillanatra, hogy számot vessek magammal? Éppen válaszra várok, amikor egy váratlan, távoli érintés nyomán annyira könnyűnek érzem magamat, hogy abba kell hagynom minden erőfeszítést, föl kell adnom minden kívánságot és minden ellenállást. És ekkor meglátom, meg kell látnom, amit eddig nem láthattam, mindez nem okoz semmi meglepetést, mintha a megszokás ugyanúgy elkoptatta volna a titkolt lényeket, mint az unásig ismert fölszínt. Erőm elszállt, izmaim megkönnyebbültek. Akárhova jutottam, mindegy, elértem valamit, vagy sem, most már meg kell pihennem, azt hiszem.

HARMADIK RÉSZ

1

Mielőtt belépnék, még egyszer fölkaparog minden, mintha választhatnék az üres, távoli este meg a hazatérés között. A szabad ég, ahogy eddig magához vonzott, most ugyanolyan erővel lök el magától. Belépek a konyhába. Sírás fojtogat. Nem értem, miért, és ez zavarba ejt. Anyám a sarokban ül, a varrógép fölé görnyed. Elmélyülten figyel a tű alatt vánszorgó vásznat, hajtja a pedált, nem figyel rám, észre se vett. A vállára teszem a kezemet. Abbahagyja a varrást, visszafordul, magához húz, és megcsókol. Annyira mohó szeretettel, hogy megijedek tőle. A sarokba húzodom, ahol a homály tele van a fal hengerelt mintáinak kackaringós, káprázó ütemével. Anyám föláll a varrógéptől, a tűzhelyen motoz, a konyhaszekrényhez lép és ennivalót tesz az asztalra. Nem vagyok éhes, de eszem, mert ennem kell: kenyér, szalonna, savanyúpaprika meg krumpli. Rám tör az ízek megsemmisítő régisége. És a sarokban újra fölzümmög a varrógép.

– Mi volt az iskolában? – kérdezi anyám, de a varrógép zümmögését nem hagyja abba, így aztán a hangok nehezen érnek el hozzám, de a kérdés annyira megszokott, hogy érteném akkor is, ha egyetlen hang nem jutna el hozzám. – Mért nem válaszolsz? – sokallja meg anyám a hallgatásomat, és abbahagyja a varrást.

– Semmi – mondom sietve, hogy jóvátegyem az előbbi okatlan mulasztásomat.

– Nem feleltél?

– Nem – mondom sietve, pedig kimerítőbb és mindenképpen igazabb vallomásra készültem. Az, hogy hazudtam vagy igazat mondtam, ebből a szempontból talán mellékes is. Előveszem a könyveket, a füzeteket, hosszan turkálók közöttük, mire a kezembe veszem végre valamelyiket. Kinyitom, a lapok között sárga, papírosszínű fény vibrál. Most kéne, most volna jó visszalépni, vissza a semleges szürkeségbe, eltűnni az összevissza kanyargó utcák labirintusában, de nem lehet. Valami mintha bezárult volna mögöttem, kapu csapódását vélem hallani, ablaktábla zörög. Az idő folytatódik, visszafelé csak az emlékezet ablaka nyílik, a cselekvés terepe a jelen. Az asztalon a vacsora maradványai: morzsák és kés; a tanulás kellékei: néhány nyitvafelejtett könyv és füzet. Anyám továbbra is a varrógép fölött görnyed. A gép ideges zakatolása baljóslatúvá teszi a csöndet.

Későre jár, és apám még mindig nincs itthon. Délutáni műszakban van, amely kettőtől tízig tart, fürdés, öltözködés, zötykölődés a kései járatokon, éjfélre jár, mire hazaér. Akkor én már alszom, anyám azonban mindig megvárja, és mégis ő ébreszt reggel engem, de előtte megfőzi a pótteát, megkeni a zsíroskenyeremet. Észrevétlen biztonsága maga a lét. Érzelem nélküli szeretet, amit nem értek, de úgy szívom magamba, mint az éltető föld nedveit a növény.

– Készen vagy a leckével? – kérdezi. Régebben ellenőrizte is, igazat mondok-e, kikérdezett, most már nem. Megbízik bennem, és ez nagy teher számomra. Nehezen küzdök meg vele.

– Igen – mondom bizonytalanul. Nem akarok hazudni, de anyámnak sem akarok szomorúságot okozni, miközben fogalmam sincs róla, elkészültem-e a leckével, fölírtam-e egyáltalán az iskolában a füzetbe, hogy mi a föladat. Nem is tartom ezt olyan fontosnak, amilyennek anyám képzei. Még így is, minden tanulás, minden készülés, minden gondosság nélkül is én vagyok szinte az egyetlen az

osztályban, akinek fogalma van arról, miről beszél a tanár, mit kellene tudni másnap, úgyhogy nincs lelkiismeret-furdalásom a hirtelen igenbe rejtett kegyes hazugság miatt.

– Aludnod kéne! – mondja anyám, és abbahagyja a varrógép berregtetését, odaül mellém a díványra, segít a táskába kormányozni a szanaszét iramló füzeteket és könyveket. Ölébe hajtom a fejemet. Lüktetve, csöndben már-már elalszom, de éber alvás ez, minden moccanás, mintha egy nagyítólencse figyelme vetülne rá, óriásira növekszik benne.

Egyre kisebbnek érzem közöttük magamat, a megsemmisülés közelének különös légárama sodorja messze tőlem a jelenlét részegen imbolygó, hamis öntudatát. Búcsút se int, úgy fordít hátat a létezés káosza. Amikor az éberség fényében, kapzsi markába gyűrve, akaratom ellenére is percről percre találkoznod kellett vele, aligha hitted, hogy a hiánya egyszer majd ennyire fájni fog. Jobb volna egyszer s mindenkorra mindenről egészen megfeledkezni, mint e hiábavalóságok között örlődni szüntelen, de hát nem enyém a választás joga, és nem is a tiéd.

Minden eltávozás egy másik jelenlét pillanatának ajtaját nyitja ki. Most, itt a látszólagos újrakezdés pillanatában másképpen gondolkodom mindent. A hiúságnak, a nagyravágyásnak, a gőgnek ekkor még nincsen hatalma rajtam, nincsen lehetősége rá, hogy eltérítsen arról az ösvényről, amelyen belátásom szerint járnok rendeltetett. Minél több esendő öröm, hazug remény vonja el figyelmemet a létezés elemi igazságairól, annál makacsabban kéne ragaszkodnom hozzájuk. Nehéz, talán egyenesen lehetetlen a zavaró ösztönök leplezését letépni, mögéjük látni, cselekedni és tartózkodni a cselekvéstől, akár az öntudat halálos hasadása ellenére is. És közben ugyanúgy folytatódik minden, az egész élet, mintha nem játszódnának le a főlészín mögött ezek a mindent fölőrlő apróságok. Ha akarsz, elhiheted, hogy még vissza lehet térni innen is, rá lehet találni a régi útra, el lehet felejteni minden gyanút,

a mulasztások pótolhatók, de meg ne próbáld cselekvésre váltani az ábrándjaidat, ez az ára annak, hogy ne csalódjál.

Nekem nem sikerült vesztég maradnom, de te, ha úgy gondolod, hogy megéri a kockázat, és miért ne gondolnád, nyugodtan belevághatsz bármilyen kalandba. Rég volt, amikor vakmerőségemért jutalmat reméltem, ma már tudom, hogy ez is csak egy volt a lázas ábrándok közül, és szerencsésnek mondhatom magamat, hogy ép bőrrel megúsztam a velük való kacérkodást. Mint világutazó jártam a poros dűlőutakat, s a világot, mint reszkető gyerek. Beszélhet bárki bármit, végiggondolni, mi történik velünk, szinte lehetetlen. Át a képzeteken, át az értelmezések silány szövetén fut a kés, fölhasad előtte a szédület tisztsága. Metsző csalás, ha a jelenre gondolsz. Ami elmúlt, bár nem sokkal, de azért türelmesebb. Hiába tagadnám, nyugalmat keresek. Törekvésemet távoli, ismeretlen kényszer táplálja, nem tudom, hogyan kerültem a hálójába. És közben telik az idő. Mennyire nem illik ide, hogy ezt kimondom, mégsem tudom megkerülni, mással helyettesíteni a szavakat. Másodpercek vagy évezredek, csaknem ugyanazt a gazdagságot rejtik, ugyanazt a szegénységet. Együtt vagyunk. Minden az idő láncán, akár szabadulni szeretne fogságából, akár megadja magát neki. Egymás mellett, egymás ellen, egyetlen jelenlétre kényszerítve nehéz volna másnak mutatkoznunk, mint amik valóban vagyunk. Egy elvétett mozdulat látszólag semmitmondó emléke rémlik föl bennem. Ami akkor heves büntudattal bódított el, most kijózanít.

Fölemelkedem, és elindulok. Olyan élesen tudom ezt is, hogy szinte fáj. A mozgás ezernyi, bizonyára csak esetleges nehezeke fölismerhetetlen kitérők felé tántorít. Rosszul lépek, megfeszül a bokám, aztán helyreugrik. A fájdalom szétcsillagzó jelenléte és eltűnése gyűrűket vet a fekete semmire. Sokáig zavartalannak tetszik ez az állapot, s ekkor megint egy más érzet szökik föl. Élesen roppan a padló. Megpróbálom számba venni, miféle változásokat idé-

zett elő ez a hirtelen kelt és hirtelen kimúlt zaj, de nem sikerül. Egyszerűen nem vagyok képes visszaemlékezni semmire, ami közel van hozzám. A távoli emlékképek fölrémlenek előttem, de a közvetlenül elhagyott idő teljesen üres. Nem keresem az okát, mert meg vagyok győződve róla, hogy úgysem találnám. A konyha ugyanolyan, mint amikor beléptem, ugyanolyan tompán és homályosan rejt magába a tárgyakat és anyámat, aki talán még most is a varrógép zümmögésébe burkolózva görnyed a sarokban, így várja apámat haza a gyárból.

– Mi van, miért nem alszol? – kérdezi aggódva.

– Elfelejtettem, mi van föladvá. Meg kell kérdeznem valakitől.

– De hát kitől?

– Sanyitól.

– Késő van már – mondja anyám. A fejemre teszi a kezét, megsimogat, magához von, átölel, s visszakísér a szobába. Leül az ágyam szélére. Megsimogatja az arcomat, a homlokomra teszi a kezét. – Aludj! Nincs semmi baj, meglátod, rendben lesz minden – mondja.

– Pedig sietnék – suttogom kétségeimmel viaskodva.

– Majd holnap – vigasztal ő. Megfogja a kezemet, a párnámra hajtja a fejét, így várja ki, hogy elaludjak. Arra riadok, hogy nincs velem, csak a könnyei nyoma a párnán, mert sírt. A fölismerés, mint hóhér pallosa sújt le a tarkómra, a fekete semmibe szédülve alszom el újra, megsza-
badulva a mi lesz holnap, mi lesz holnapután rémképeitől. Az alvás megszabadít. És bármilyen ideiglenes is ez a szabadság, gyógyító balzsama új életre kelt.

Egyszer aztán – nehezen volna eldönthető, hogy a valóságban, vagy csak az álom díszletei között – mégiscsak bekövetkezik a látogatás. Az mindenesetre biztosnak látszik, hogy nappal volt, és nem este. A nap az arcomba süttött, a hajamat hátravetette a szél. Még hallottam anyám hangját, ahogyan utánam kiáltott, aztán el ne maraggy, de ennek a mondatnak ott és akkor nem volt több jelentősége,

mint akármelyik más zajnak, kocsizörgésnek, kapucsapódásnak, léptek dobogásának. Könnyedén indultam, hagytam magam mögött anyámat, apám most is a gyárban volt, a vasárnapi kommunista műszak miatt kellett dolgoznia. Akarva-akaratlanul bíztam rá magamat a létezés makacs, egyhangú ritmusára, amely a lépéseimet, a karom, a bordáim mozgását, a lélegzetemet egyaránt a maga képére formálta. Felhők dugítják el az eget, nyomasztó, lila lesz a levegő körülöttem és eltorzítja a világot, összehúszom, aztán kimeresztem a szememet, de ez sem segít, a házfalak, a kerítések élesen, keményen, durva árnyékkal kerektezve, de nem saját színükben, idegen körvonalak kalodájába torzítva mutatkoznak meg.

Nemrég még sütött a nap, barátságos és ismerős volt minden, de a közelgő vihar jégverésillata átrajzolta körülöttem a világot, mégsem fordultam vissza. Mielőtt megzörgettem volna a kaput, nekidőltem a kerítésnek, hogy megpihenjek, erőt gyűjtsek. Arra számítottam, Sanyi kint lesz az utcán, fogót vagy bújócskát játszik a pajtásaival, esetleg fociznak, fejelnek, és nem kell a kaput zörgetnem, bekéretőznöm a házba, az anyjától kérni engedélyt, hogy beszélhessek vele. Sokáig vártam, hátha mégis előbukkan Sanyi vagy legalább valamelyik haverja, akitől megtudhatom, hol találom éppen, de sehol senki. A leckét pedig meg kell tudnom. Már a kilincsre tettem a kezemet, hogy benyissak, próbaszerencse, hátha nincs zárva a kapu, aztán mégis meggondoltam magamat, s a további várakozás mellett döntöttem.

Egészen az árokpartig hátráltam, hátamat nekidöntöttem az egyik tömzsi, csonkra nyírt akácnak. Az árokból a rothadás és a szappanos víz szaga szivárgott. Letéptem egy levelet valamelyik frissen sarjadt hajtásról, a számba vettem, megpróbáltam sípolni vele, ahogyan Mánytól láttam, de nem sikerült, mérgemben szétrágtam a levelet. A nyers íz szétszivárgott az ínyemen, a nyál elvitte mindenhová, a gyomromba, a beleimbe, és hiába próbáltam

kiköpködni, nem tudtam többé megszabadulni tőle. Talán nincs is itthon, ezzel mentegettem magamat már-már bele-törődve a kudarcba, de aztán mégis elszégyelltem magamat a gyávaságom miatt, s újra a kapuhoz léptem, rátettem a kezemet a kilincsre. Könnyebben engedett, mintsem remélni mertem volna. Nagyot köszöntem, de nem jött rá válasz. Óvatosan osontam végig a tornácon, és máris a szűk, füledt nyárikonyhában találtam magamat, a mosás nehéz gőzét ételszag járta át, a paprikáskrumplié. Köszöntem újra, talán még az előbbinél is hangosabban, de erre sem jött válasz. Mintha a vastagon gomolygó gőzön kívül senki sem lett volna idebent. Már-már menekülőre fogtam, de a gőzből váratlanul kibontakozó kövér asszonytest elállta előttem az utat.

Ügyetlen mosollyal próbáltam leplezni zavaromat, mint aki tilosban jár. Sanyi anyja most gyűrött pongyolát és kötényt viselt, egyáltalán nem hasonlított az iskolai ünnepeken megismert, csipkés fehér blúzba, sötétkék szoknyába, magas sarkú cipőbe öltöztetett, kipirosított, vörös zászlót lengető valójára. A ruha lomposan lógott rajta, dagadt kezét egy rongyos, színement köténybe törölgette, madzaggal hátrakötött haja csimbókokban hullott le oldalt, de a feje tetején úgy meredt égne, akár egy indián toll-dísz. A barátságtalan, visszautasító morgás, amivel fogadott, vártalanul túlzó kedvességbe csapott át.

– Mit akarsz? – kérdezte mézesmázosan a veszettül gőzölgő üst árnyékába húzódva. A háta mögül mintha Sanyi arca bukkant volna elő egy pillanatra, még rám is nevetett, de aztán engedelmesen visszabújt az anyja háta mögé.

– Csak azt akartam kérdezni, itthon van-e... – Be se sikerült fejezni a mondatomat, máris kész volt a felelet.

– Sanyit keresed? Nincs itthon. – Nem ért váratlanul a válasz, mégis zavarba jöttem. Most mit csináljak, hol keressem az igazamat? Engem ilyen könnyen nem lehet lerázni, határoztam el, és megpróbáltam beljebb jutni

a konyhába. Sanyi anyja vastag tenyerét a mellemnek feszítve próbált kitessékelní az udvarra, egyelőre udvariasan és kíméletesen. Segélykérőn néztem az üst felé, amely mögöl Sanyi ismerős arca újra előbukkant. Biztatást vártam tőle, de a vigyor, ami az arcát eltorzította, nem az együttérzésé, sokkal inkább a kárörömé. Nem haragudtam érte, csupán csodálkoztam barátságá pálfordulásán. Rejtély volt számomra, mi örömet okozhatott neki a megszégyenítésem. Dermedten álltam a konyha közepén, és meghátrálni se tudtam addig, amíg Sanyi mamája újra tuszkolni nem kezdett kifelé.

– Tényleg nincs itthon? – makacskodtam még a küszöbön is.

– Hát persze, hogy nincs. Csak nem képzeled, hogy hazudok? – Aztán, de ezt már csak úgy magának tetti hozzá: – Egy ilyen taknyos kedvéért!

– Ott láttam, az üst mögött bujkál.

– Mit láttál, te szerencsétlen? Na, takarodj innen, de gyorsan! Sanyinak tanulni kell, nem csavaroghat összevissza egy ilyen léhűtővel, amilyen te vagy. – Nem kellett biztatnia, mentem magamtól is, de azért búcsúzóul még jó erősen mellbe taszított. Néhány tántorgó lépés, és újra a kapu előtt álltam. Nemhiába óvakodtam benyitni, most már bizonyosságot nyerhettem róla.

Még lengett a kapu megbolygatott szárnya, a tenyeremben még ott volt a mohos szálkák érintésének finom térképe, és hordom azóta is, amíg le nem törli valami más, ennél is emlékezetesebb érintés. És utána is, a hiányérzet üvege alá préselve ottmarad minden meg nem értett csalódás énem egy légmentesen elzárt zugában, ahol védve van az újabb változásoktól, ahol tanulságul és példaként sem szolgálhat, elkerülheti a gyakorlati alkalmazás, újrafölhasználás kínjait és veszélyeit.

Amikor elindultam, borult, és minden tele volt az eső hideg, baljóslatú előszelével. Aztán egészen eleredt, a csapkodó, örvénylő szél szétmázolta arcomon a rendszertele-

nül érkező cseppeket. Szemét és por sodródott az utcák során, amerre csak vetődtem. Amíg hátulról fűjt, addig nem volt baj, talán még segített is, hanem amikor szembe fordult, lehajtott fejjel, fölgýűrt gallérral se tudtam kivédeni aljas pofonjait. És folyton változott az iránya, hol előlről fűjt, hol oldalba kapott, aztán hátulról, majd ismét előlről próbálkozott, de akárhonnan érkeztek is egyre erősödő hullámai, örökösen ott lűktettek ruhám bő ráncaiban, a hajamban, a számban azt az érzést keltve, hogy teljesen reménytelenül birkózom vele. Hiába próbáltam megfigyelni, mi történik körülöttem, a megzavarodott érzékek radarernyőjén minden egybemosódott.

Senkise volt az utcán. Betonkerítés állta el az utamat. Rajta megtaláltam a lyukat, s a lyuk körül otromba kátánybetűkkel a fölírást: „Tilos az átjárás!” Átbűjtam a tiltott résen. Bokrok vizes vesszői csapódtak az arcomba. Valahol piros zászló lobbant. Vasutasok futottak végig a sínek mentén. Rendőr sípolt. A vigasztalanul zuhogó eső rejteke alatt mégis sikerűlt megszöknöm. A szél a mellemnek dőlt, a szemembe mart, hűlő izmaimba mintha só ragadt volna, de már semmi nem érdekelt. Egy újabb utcavég, nedves, fénylő fű, tócsák vize csapódott a bokámra, a töltés oldalában csúszkálva-mászva próbáltam visszanyerni az egyensúlyomat, csuklóm az omló, nedves salakba merűlt, megcsúsztam, nem tudtam föllállni. Sokáig küszködtem így.

Máig nem tudom, hogyan menekűltem meg. Az eső ekkor már csak szemerkélt. A hajam tövét le-lecsurranó cseppek csiklandozták. Az esővíz pálló melege fölszállt a hajszálak tövéből. A szél hűvös borzongása. Hallomás nélküli álom. Nedves föld. A víz ezűstje. Kizöldűlt fehér hamvából a lomb. A távolban egy bádogtető rozsdája, a külváros hordóhangjai. Csattogott a régi csatorna a ficánkóló víz rűgásaitól. Kísértetiesen távol volt minden, köztem és köztűk kétséges utat járt be az érzékek igyekvése. Nem a mérhető távolság, nem az eső, és még csak

a szél se: talán egyszerűen a fáradtság koptatta a környezetet ilyen hiányossá, és fosztott meg a teljes jelenlét izgalmatól.

Tudtam, hogy egyszer bekövetkezik majd ez is, a súlytalanság állapota, eldobhatok magamtól minden koloncot, nem gátol akkor majd semmi semmiben, de nem hittem, hogy ez a perc lesz az, ez a pillanat. Titokban zajlik majd, úgy képzeltem, mint az elalvás, az ébredés. Mint az élet minden lényeges impulzusa. Egy kapu. Akácok. Döng a deszkapalló, ahogy futok a hídon át. A réseken lelátni a sínekre, le a talpfák közé, ahol az éles kövek szürkén fénylenek az esőben. Szédülök. Lassan indulnak, de gyorsan maradnak el a deszkarések e körbe-körbe táncban. És ekkor már semmi sincs a körülöttem áramló levegő hűvöségén kívül, de ez is egyre jobban a bőrömnek nyomódik, egyre kisebb helyet hagy a lélegzetnek, mintha valami már most, a szabadságnak ebben a kitáruló, beteljesedő pillanatában a pusztulásomra törne.

Magamrahagyva futottam. Hajamból hidegen gomolygott az eső gőze. Már nem téríthetett el semmi: A napfényben is ugyanolyan homályosnak látszott minden, mint amikor az eső függönyözte el. A lombokból, a házfalakból pára szállt föl, a színek és a napsütés közé telepedett, míg egy suhanásnyi szél meg nem szabadította leplezésétől a látványt. És ekkor minden úgy jelent meg, olyan egyszerre, mintha mély álomból ébredtem volna. A lebukó nap most hirtelen öntötte szét fukarul őrzött melegét. Most újra ugyanaz a mozgás játszódott le bennem, amely elindított, éppen csak visszafelé, és lassabban, egyre lassabban.

2

Az asztalnál keresztpapa és keresztmama s a fiúk, Laci bácsi. Vendégségben vagyunk. Laci bácsi nevet, folyton nevet és beszél. Engem ugrat. Észre se veszem. Feje éppen-

hogyan az asztal fölött van, akár csak az enyém, mintha nagyon alacsony széken ülne. Innen mélyről nyúl kál ő is az asztal fölé. Törpe. Csak magamban ismétlem el a szót, így is félelem és szorongás környékezi miatt, és büntudat, mert ha magamban is, de kimondtam, pedig tudom, hogy nem szabad. A feje nagy, sokkal nagyobb, mint az enyém, akkora vagy csaknem akkora, mint apámé, és ugyanolyan ráncos. A keze kérges. Vonatdübörgés rázza meg az ablaküveget, csak a kerekeket látni, ahogy végigzuhan a töltesen, s csaknem berobognak az ablakon. Nyomukban még a beköszöntő csönd is rázkódik. Az asztalon az üvegkancsóban fénylő víz is lúdbőrösen remeg. Kés, villa, kanál csörren, tányérok koccannak össze, poharak csöndülnek, vendégségben vagyunk keresztmamáéknál, s a vasárnapi ebédhez a terítetek.

– Hé, gyerekek, mi van az iskolába? – A hang élesen sivít föl, mintha valaki késsel kaparná meg a pohár falát. A kancsóban buborékot eresztett a víz, meleg van. A tűzhelyből féhéren világít ki a hasadékokon a parázs, ugrál máskor türelmetlenül a láng. Ez Laci bácsi hangja, száz hang közül is megismerném.

– Semmi – mondom sértődötten. Unom, hogy mindig mindenki ezt kérdezi, miközben jól látszik az arcukon, hogy egyáltalán nem kíváncsiak rá.

– Azért valami csak van. Hány egyest kaptál, hallod-e?

– Egyet se.

– Nana! – emeli föl fenyegetően, de egyszersmind tréfásan is az ujját.

– Hadd már azt a gyereket, Laci! – szól rá Laci bácsira a keresztmama.

– Mért, hiszen nem is bántom. Igaz-e, gyerekek, nem bántottalak?

– Nem – mondom óvatosan, mert azért a keresztmamát sem akarom megbántani.

– Na, látja, anyuka!

– Ej, mit bánom én, de hadd abba akkor is!

– De hát miért?

– Igaza van anyádnak, hadd abba – mondja a kereszt-papa, miközben a kezefejével széttörli fehér bajuszát. Az imént vette le róla a bajuszkötőt. És ezzel a beszélgetés el is fordul tőlem végérvényesen. A bajusz vége hegyesen kunkorodik. Keresztapa keveset beszél, főként a bajuszával és a pipájával van elfoglalva. Kellemes pipafüst bujkál az ablak alatt: mennyire más ez, mint apám Munkás cigarettájának maró mérge. Hát még, amikor az ablakrésen át belekeveredik a muskátlik olajos illata. Akár egy temp-lomsarok. Lecsúszom a székről és elindulok, ez itt az én birodalmam, a vízcsap öblétől a fásládáig és vissza. Aztán egyszersak észrevétlenül az ajtó rézkilincsére teszem a kezemet. – Hová mész? – dermeszti meg mozdulataimat keresztmama nyilalló hangja.

– Sehova – mondom, és visszahöklök az ajtónyitástól. Visszaülök a székre, lógázom a lábamat, és újabb alkalomra várok. Már nem eszem, de a rántotthús zsíros íze még itt van az ínyemen, szaga a levegőben. Túlpirult morzsaréteg. Apám cigarettára gyújt.

– Képze'd csak, Etelkám, a Lelkesné azt mongya neköm, nyócvan forint. Na, mit szó'sz hozzá? Nem sok az egy kicsit, kérdeztem tüle. Hát erre aztán nem tudott mit mondani. Nem vót egy szava se.

– Mon'tam neki, hogy most verjetök rá! Azt hiszi, megcsinyá'ták?

– Honnan tunnán én azt?

– A fészkes fenét csiná'ták. Nem csiná'tak azok semmit.

– Na, de tudja-e, mi van nálunk a műhelyben, Jani bátyám?

– Édesanyámék azt üzenik, hogy csak aratás után majd, mert addig nem érnek rá.

– Nem?

– Sok a dóguk, azt üzenik.

– Hé, gyerök, hova mész má' mögin? – csattan a hátamba újra egy hang, de ez most nem a keresztmamáé, valaki más lehet az, de nincs módom megbizonyosodni a hang

gazdájának kilétéről, mert hamarabb kipenderülök az udvarra, semminthogy körülnézhetnék a konyhában.

Odakint döngölt föld fogad, salakos ipartelepi humusz alkotja a kertet, az ágyásokban csökötten, füstösen kornyadoznak a paradicsom- meg a paprikapalánták. A tömlő áttekereg a lécek között, sziszegve, vékony sugárban spriccel belőle a víz. A város sejtelmes energiái lappanganak mindenütt, még az olyan ismeretlen szavakban is, mint MTK-pálya, MÁV-telep. Egy tócsa fekete tükre mutatja meg a ház meredek falát. Néhány faág meg az ég zavarja csak a látványt. Kicsit odább a fészker: percegő, szüette rend honol benne. Keresztpapa műve. Szögletesre rakva az aprófa, a gyújtós, a szén, a szerszámok. Leng utánam a laza deszkaajtó, amikor belépek. A homályban lépéseket vélek hallani, mintha valaki közeledne. Megijedek, ledöntök egy gyújtóshalmot, hátamat a deszkafalnak vetem, üzöttvad-tekintettel kutatom a homályt, de sehol senki.

Kimenekülök az udvarra, nem rakom rendbe magam mögött a halombadöntött gyújtóst. A tenyérnyi kertet alacsony léckerítés választja el az udvartól, s a másik oldalon az utcától is. Az utca túloldalán a vasúti töltés oldalában szürkén örvénylik a gaz. Itt, a kertben ágyások. Az ágyásokban a már említett csenevész haszonnövények mellett vattasűrűn tenyésznek a virágok. A nyers föld és az oldott vizelet szaga átérzik a virágkirakatba illő tenyészeten. A félig nyitott léckapu kallantyújával babrálok, mint aki megérkezett valahová, ahova régóta vágyakozik, de vágyai birodalmában mégsem érzi otthon magát. És ekkor jönnek ki a házból, az egész vendégség megtetézve a házbeli ismerősökkel, még Lelkesné is ott van közöttük. Könnyű, olcsó nyári ruhák. Apám, keresztpapa és Laci bácsi öltönyt viselnek, fehér inget, nyakkendőt. Laci bácsi aprókat lép, ingadozik. Búcsúzkodnak.

– Oszt jó légy ám! – szól rám a keresztmama, és fölnevet. Ugyanúgy tud nevetni, ahogyan a nagyanyám, de nem

olyan ritkán. Lehajol, megcsókol. A hirtelenségben, ahogyan ezt teszi, megint nagyanyámra ismerek, csakhogy ő nem azért tesz így, hogy elrejtse szándékát, az érzéseit, hanem inkább hogy kimutassa. Keresztpapa puha bajsza megcsiklandozza a nyakam, ezért aztán majdnem elneveitem magamat. Megütközve néz vissza, mire én sietve viszszaigyűröm a gyomromban kavargó remegést, ő mégis gyorsan hátat fordít, mintha megsértődött volna. Laci bácsi mellém lép, belém karol, hamiskásan rámkacsint.

– Gyere, mutatok neked valamit, na, gyere, nem bánod mög! – súgja, mintha titkot közölné, és sietve visszaindul a házba. Én szorosan a nyomában maradva követem minde-nüvé, amerre megy. A konyhába jutunk vissza. A sarokba, a mindig kulcsrazárt kopott szekrényhez vezet. Recse-gve nyílnak meg a rozoga ajtók, és látni engedik a féltve rejtete-tett kincsek halmazát, a filléres amerikai kovbojregényeket. A fölturnyozott könyvhalmok a fejem búbjáig érnek, néme-lyik kihasasodva szinte összeomlik a saját súlya alatt, olyan magas, és olyan ingatag. A piros, kék, sárga borítókon léleg-zetelállító jelenetek, lovasvágta, bekötött szájak, vereke-dések, tűzpárbaj. Tarkaság és dohszag. Fölemelek egyet a leszóródott könyvek közül. Remegő izgalom ejti foglyul minden porcikámat, amikor a repedezett, sárgult lapokat végigpergetem az ujjaim között. Az izgalom arra ösztönöz, hogy azonnal egy másik könyv után kapjak, azt emeljem föl, lapozzak bele, tegyem le, nyúljak egy másik után: *Rejtelmes völgy*, *A kékség királya*, és ki jegyezhetné meg a véghetetlenül szemem elé áradó címek sokaságát.

– Ez jó lesz – mondom, és ránézek Laci bácsira, de köz-ben reszket a kezem, amiben a könyvet tartom, és ujjam alatt meggyűrődik a borító pirosa és kékje.

– No, vidd csak – vág hátba Laci bácsi bátorítóan, és újra rámkacsint. – És ez, mit szó'ná ehhez, e'mmég anná' is jobb. – Lehajol, és egy másik könyvet emel föl, tart elém, de én már a boldogságtól se látok, se hallok, úgy-hogy nem vagyok képes méltányolni az ajánlatát.

– Ez? – kérdezem.

– Ez hát – mondja.

– Inkább ezt – mondom, és mohón kapom el, szorítom a hónom alá a már kiválasztott puha, foszladozó füzetet.

– E’vihetöd mind a kettőt.

– El?

– E’hát.

– Inkább ezt – ragaszkodom a már megszerzethez, mintha el akarná venni tőlem. – Ha majd kiolvastam, akkor viszem el a másikat.

– Hát jó – mondja Laci bácsi elégedetten, de mintha kicsit meg is sértődött volna, úgy dobja vissza a kezében tartott, nekem kínált könyvet a többi közé.

Mákszínű este van. A nyitott ajtón át belátni az istállóba, ahol a petróleumlámpa halvány fénykörében ül Mary, halvány kendője a homlokába húzva. A sajtárba a fejő mozdulatok nyomán habosan csorran a tej. Az édeskés illat átítatja a trágya ammóniaszagát. Csönd van, csak a tehén ropogtatja ráérősen fogai között a szárat. Megcsörren a lánc. Nem nyikorog az ajtó, pedig mintha belépett volna rajta valaki, hatalmas árnyéka rávetül a falra. Mary azonban meg se moccan, ül, a válla előreesik, a kendő a homlokában, és türelmesen tereli a sajtárba a cérnavékony tejsugarakat. Már elapadt a tögy, de nem veszi észre, csak fej, csak fej tovább, amíg a tehén hátra nem néz, és farkának egy erőteljes ostorcsapásával abba nem hagyatja Maryvel a gépies mozdulatokat. Becsukódik az ajtó. A szívem a torkomban dobog az izgalomtól, pedig tudom, hiszen oldalakkal előbb kikövetkeztethettem, senki más, csakis Jimi lehet a rejtélyes érkező. Megáll az istállóajtóban, a sombreroát a kezében tartja. Előrelép. Hosszan nézi Maryt, aki már abbahagyta a fejést, és most visszafordul. Nézik egymást. Jimi visszateszi fejére a kalapot. Mary föláll, és a tehén oldalának dől. Jimi közelebb lép Maryhez, és megfogja a vállát, magához öleli. Megcsókolják egymást. Hátról csak Jimi görnyedt válla látszik.

Olyan szép, igazán olyan szép jelenet volna ez, ha a féltékenység vészjósló árnyéka nem keretezné be. Mi lesz akkor, ha majd Jack tudomást szerez róla? Pedig tudomást szerez majd biztosan, ha máris nem ő leselkedik a szénapadlásról a deszkaréseken át.

Miért ilyen vakmerő Jimi? Kinthagyta a fekete kancát, s azt ezer mérföldre mindenki ismeri a környéken. Patáján világít ugyan a kék kötény, amivel gondosan bebugyolálta, hogy hangtalanul járjon, ne hallatsszék a dobogása, de ha egyszer valakit elárulnak, azt elárulják, lehet akármilyen óvatos. Jimit elárulták? Még nem vagyok biztos benne, de rossz az előérzetem. Kintről beszélgetés zaja szűrődik be, közeledő lépések kopogása. Jimi talán nem hallja? Ha halaná, gondolnia kellene a védekezésre, ő pedig nem gondol rá, vagy ha gondol is, úgy tesz, mintha nem gondolna. Ember ilyen hidegvérrel nem várhatja a veszélyt.

– Jönnék – súgja Mary, tehát már ő is észrevette a gyanús jeleket. – Jimi, mintha nem értené, miről is van szó, csak megrántja a vállát. – A hátsó kijárat még szabad, erre még elmehetsz.

– És te?

– Tudod jól, hogy az apám, a testvéreim mind itt vannak, anyám beteg, ápolnom kell.

– Akkor nem megyek én se.

– De Jimi, az életedre törnek! – Halk sikoltás hagyja el Mary ajkát, megtántorodik, és Jimi karjába alél, miközben tovább suttogja: – Menekülj! Hallod, menekülj! – Jimi föl-emeli, majd gondosan a szénára fekteti a halottsápadt Maryt, melléje térdel, merően figyel a lányt, aki csak félig van öntudatánál, de sápadt és áttetsző arcát Jimi felé fordítja. Jimi még sohase látta ilyen szépnek Maryt. Nincs ereje félbeszakítani ezt a pillanatot, addig őrzi, amíg csak őrizheti.

Recsegve törik be az ajtó. Alighanem Jack az. Még be sem lépett, de én már tudni vélem, hogy ő. Nem hiszem, hogy előrelapoztam volna, alighanem csak kikövetkeztet-

tem az előzményekből. Csak néhány bekezdés, és máris kiderül az igazság. Nem, itt nem lehet abbahagyni, éppen a legérdekesebb résznél. Igaz, eddig bárhol próbálkoztam vele, mármint azzal, hogy abbahagyjam az olvasást, ugyanígy jártam. Apám félretolja a lábost, amiből eddig a déli, maradék paprikáskrumplit kanalazta, a keze fejével megtörli a bajuszát, hátratolja a széket, föláll. Alakja meggörnyed a huszonötös égő fénykörében. Kilép, és felém jön az alvadt homályon át. Érzem kerges tenyerét a koponyámon, ahogy megsimogat és aludni küld. Ő maga már el is indult a szobaajtó felé. Anyám a dunnákat és a párnákat cipeli utána, amikkel tele van a konyha. Azért hordta ki őket, hogy melegedjenek. Hűvös tavaszi estén is be kell gyújtani, hogy a nedves, hideg házban legalább egy meleg zugra leljünk. Én azonban nem tudok elszakadni Laci bácsi könyvétől. Tekintetem mohón tapad a megsárgult lapokra, apám vészjósló fenyegetéseivel sem törődöm, amelyek pedig kihallatszanak hozzám a szobából, nem teszem le a könyvet. Most tartok ott, hogy Jack belép az istállóba.

Látta, hogy egy ember fordul feléje a jászol mellől, majd közeledik is hozzá. Egy pillantással végigmérte ennek az embernek minden porcikáját. Látta, hogy a válla csak úgy duzzad az erőtől, szép feje van, és a szeme meg az arca csupa mosoly, de ez a mosoly annak az embernek a mosolya, aki igazán szereti a harcot. Jack fölemelt revolverrel lépett be, csak nagyon keveset kellett változtatnia a revolver helyzetén, hogy a másik ember szívébe küldjön egy 45-ös golyót. De mintha valami láthatatlan kéz tolta volna félre a golyót, az elkerülte másik ember mellkasát. A másik ember, aki Jimi volt, egyik pillanatról a másikra mintha egészen láthatatlan lett volna. Fojtó lihegés csapott Jack arcába, mintha egy vadállat lehelete lett volna, s egyszerre sötétség támadt a szeme előtt. Vaktában újra elhúzta a ravaszt, belelőtt ebbe a vörösfoltos sötétségbe, de közben valaki, alighanem Jimi, kicsavarta a revolvert a kezéből,

s olyan erővel markolta meg a vállát, akár egy medve. Jack a másik revolvere után nyúlt, de már ez is eltűnt, nem találta az övében, és egy hideg revolvercső szegeződött az álla alá. Jack fütytyentésére betódult a banda, hogy a segítségére siessen. Egy legyintés balkézzel, és Jack összecsuklott, akár az elengedett kötél. Nem hallatszott lövés, a banda élve akarta kézrekeríteni Jimi. Jiminek sincs szüksége fegyverre, mindkét ökle kemény, mint a vaskalapács, és olyan gyors, mint a villám. Az egyik vörösfejű fickót úgy vágta szájon, hogy hallani lehet, amikor az lenyeli a fogait. Aztán megfordult, egy kövérképű montanai torkát kapta el, és a fickót a takarmánygödörbe dobta. A többieknek se maradt idejük az ellenállásra. Jimi gyorsabban osztogatta a csapásokat, mint Mississippi Jim osztogatta valaha a pókerkártyát. A harmadik ember látva, hogy nélküle semmire se mennek, éppen föl akarta emelni a fegyverét, Jimi úgy vágta pofán, hogy az orra palacsintává lapult. Aztán a negyedik után nyúlt, aki szintén a revolvere után kapott, de már késve. Úgy esett ő is össze, mint egy félig telt zabzsák. A többi ember ott tolong az ajtó körül, de Jimi, bár közben Maryt is a karjába vette, úgy vág át rajtuk, mint a semmin. Könnyű szökkenéssel ugorja át az árkot, fölpattan a lovára, visszatüzel, fűbeharaptat néhány embert, s ezzel az én szemem elől is eltűnik, eltünteti néhány kitépett oldal.

Mindig ezek a kitépett oldalak, ezek kínozzák meg leginkább a képzeletet, mert hiába, mert semmiféle találgatással nem lehet maradéktalanul pótolni őket. Ott üget a fekete kanca, amit mindenki ismer ezer mérföldes körzetben ezen a vidéken, a fekete éjszaka alatt, és senki nem ér a nyomába, senki nem meri föltartóztatni. Jimi a ló nyakára hajol, és valamit súg a fülébe. És Mary hol van? Elnyelte mindhármukat a rejtelmes völgy sötétje. Becsukom a könyvet.

A borítón, mert az eredeti leszakadt, és én elveszítettem, ugyanaz a látvány fogad, ami innen bentről, a sápadt

lapokról már ismerős, hiszen én rajzoltam, festettem. Ugyanaz a táj, csak éppen nem éjszaka van, hanem nappal. Hogy tud sütni itt a nap is, sokkal erősebben, mint bárhol másutt! A talpadig éget. Száraz szél rohanja meg a síkságot. A kép kerek, és elmosódott, mintha egy repedezett, koszos hajóablakon át nézném a közelgő szárazföldet. A háttérben a hegyek egészen a felhőkig nyúlnak: a havas csúcstól lefelé minden övezet jól elkülöníthető, úgy áll, ahogyan a földrajzórán tanultuk, a havasi rétek, a túlelevelű, a lombos erdők övezete, és végül a hegy lábánál, már a végtelenbe olvadó mezőgazdasági övezet, amit az erővetés táblái osztanak be, sárgán és zölden, akár a sakktáblát a fekete és a fehér.

A kobaltkék ég lencséje alatt a völgy néha szinte elvész a messzeségben, néha meg annyira közeljön, hogy látom a kanyargó ösvények porában hagyott pata- és szekérnyomokat, belátok az istállók ablakán, már-már a percegő széna szálaait is látom. Aztán megint messze van minden. Apró pontok nyargalnak az elkuszált cérnaösvényeken. Nyomukban fölcsap a por, kezükben durrog a karikás, az arcukat piros kendő fedi, a térdüket egészen az állukig főlhúzzák, így lovagolják meg a vad paripákat. Vadul üldözik a két szerelmest. A csapat alighanem a Jack-féle rablóbanda újra összezsúrdult maradéka. Jack is ott van közöttük. Hajtja a bosszúvágy, nem volt elég neki az egyszeri verés. A szerelmesek azt hiszik, hogy már megmenekültek, biztonságban vannak, Jimi lova a lazára eresztett kantár biztosította szabadságot kihasználva ráérősen poroszkal a patak völgy árnyas-kies kanyarodóin. Jimi most leszáll a lóról, hogy ezzel is kímélje a vad hajsztától csatakosra izzadt állatot. Mary aléltan ringatózik a nyeregben. Mi lesz, ha ismét föltűnik Jack, mert a szétszórt, majd újra összezsúrdult banda élén, lelki szemeimmel mindezt látom is, ő lovagol.

A szobából kiszűrődő zilált horkanások s a megbékélt, egyenletes szuszogás arra enged következtetni: apám

elaludt, s így nincs mitől tartanom a továbbiakban, hiszen anyám is visszaült a varrógép mellé, és velem látszólag semmit sem törődve elmélyülten azt zümmögteti. Újra ki nyitom hát a könyvet s belevetem magamat az olvasásba. A vérbosszú elixírje egy orvosságosüvegben, ahogy a fehér falnak durran és nyomot hagy.

A nádasban érik utol őket. A ló most sem hazudtolja meg jó hírét, okosan védett helyre viszi Maryt, és itt várja be, amíg Jimi végez a bandával. De végez-e? Hátha most elpártol tőle a szerencse, ami annyi oldalon, annyi viszontagságon át elkísérte. Nincs türelmem kívánni, mit hoz az állkapcák recsegése-ropogása, átlapozom a verekedést, hogy mielőbb megtudjam az eredményt, hogy kielégíthessem már-már elviselhetetlenné fokozódó kíváncsiságomat, és lecsillapíthassam az izgalmat, enyhíthessem a feszültséget.

Közben Mary fölébredt, de ekkorra már a verekedésnek is vége. A dombtetőn látom őket viszont, ahogy egymást átölelve a ló nyakára hajolnak és eltűnnek az óvó hajlatban. Örökre. Béke veletek. A fullasztó fényben fürdő préri itt maradt előttem üresen, siváran. A napsütésben villog a por, egyenesen a kék égből jön, akár a reggeli harangszó, meg az erdő és a fű illata, a siennaszínű domboké. Aztán egy váratlan útkanyar mégis visszahozza őket. Vissza az önfeledt vágta ingujjban, keresztül az üres mezőn, de szép! Fény, fény, kiáltanám, ha volna hang a torkomban, de nincs. A felhők halvány csipkéje elhasad. Úgy érzem, semmit se tudok kezdeni ezzel a szabadsággal, ezzel a rabsággal, ami a vibráló táj ezer zugából felém árad, titokban meg olyan sok mindent remélek tőle, hogy azt már bevallani is csalódás volna. Filmkockák futó esője, gépperregés. Valaki kiált, valaki énekel.

Remeg a bőröm, a homlokomon kiütnek a verítékcseppek. Az az érzésem, hogy minden, ami kikeveredik a látókörömből, hirtelen megsemmisül. Talán ezért próbálom követni az ésszerűség határain túl is ezt az önfeledt vágatát. Próbálom, de azért nem fektetek bele túl sok

energiát. Visszagyűröm magamba a százfelé törő kíváncsiság eleven hullámozását. Arra figyelek, ami itt van közvetlenül a közelemben. A világ látható pillanatai egyre rövidebbek, de a verőfényük annál csodálatosabb. A vágatás a templom előtt torpan meg. Csaknem ugyanúgy, ahogyan előre elképzeltem, és ez boldoggá tesz. Eperfa-illat. Konganak a lépések a mozaiklapokon, a homályos boltívek alatt. Üres a templom, az ólomablakokból színes fény vetül a falakra, ezernyi finom árnyalat a fehér meszelésre. Egy imakönyv a hatalmas tenyérben: a bőrkötés fekete, a lapok éle piros. Ha a gerincére fekteted, magától nyílik ki, és mindig ugyanott. Egy halványsárga, leprévelt virág. A hártya néhol betörött; könnyen felejtethető tudás. Ötletszerűen gondolsz erre is, arra is. A játék ezzel még nem ér véget. Valahol, ahol pedig nem szabadna, kihull az árulkodó szírom a féltő ujjak közül. Tanácstalanságom a vereséghez hasonlít. Ha egy kicsit el is távolított az eseményektől, nem állt végleg közénk e véletlen titok, kábutan hajtom a falhoz a fejemet. Még messze van a csalódás. Az érdes templomfény jegesen zuhog rám. Kilépek.

A távolodó porfelhőt nem mindennapi vágta kavarja föl. Aztán minden elcsöndesedik, csak egy rekedt hang énekmagányát hallgatom.

*Szénát gyűjt Mary, s a tehenet feji,
és várja vissza, visszavárja kovboját.*

Egy csöndes zug, a reggeli fejés ideje. Mindenki a templomban van, csak Mary van otthon egyedül. A komondor is alszik a szalmában. Vége a fejésnek, elapadt a tej, de Mary csak ül tovább a háromlábú széken, fejét a tehén oldalának dönti, a könnyei belecsöpögnek a gőzölgő sajttárba. Csörren a lánc, meleg párolog föl, az ablak langyos félhomályt ereszt.

A ló az ájulás partján imbolyog, a testét omló tajték lepi. Vége a vágatásnak. A sajtár fölborult, a tej a frissen terített szalmaalomra ömlik. Nyílik az ajtó, belobban rajta

a fény és csillogó mázzal vonja be a tejharmatos almot, a szétszivárgó tejfoltokat. A szemem ég, nem találok a reszkető betűket a papíron. A tehetetlenség harsány szégyene az arcomon. A bomlott haj a nap felé kilobban. A kék kötő! Mary! Mary! Ő az. Egészen közönyös, hogy meddig nézem, a káprázat bizonytalan távlata befogad. A könyv puhán csukódik be, akár egy szárny. Sárguló lapok, ima íze; erről se feledkezz meg! Semmiről. Vidd tovább a saját bőrdbe kötve!

Ruhák lógnak, száradó ruhák a mennyezetről, dunnahuzat, párnahuzat, lepedők, ingek, nadrágok, szoknyák, pizsamák. A kötelek, amik a ruhákat tartják, ajtófélfától ajtófélfáig ívelnek, középen erősen megereszkedtek, ívük már-már szakadásig hajlik. A huszonötös égő fénye egyre halványodó körökben járja be a szobát. Ahol én ülök, az elfogyó fény legutolsó zugában, már minden egybemosódik lázkarikákat kergető tekintetem előtt. A csukott ablakon az éjszaka egyszínű árnya virít be. Le kéne feküdnöm, tudom, de annyira fáradt vagyok, hogy nem tudom elszánni magamat az előkészületekre. Amíg csak tehetem, megpróbálok halogatni a döntést.

– Eriggy aludni – mondja anyám, amikor észreveszi, hogy még mindig itt vagyok mellette. Vagy talán már alszom is. Elengedem magamat, könnyű vagyok, és egyáltalán nem ura annak, amit teszek. Nem nézek oda, mégis látom anyámat, alig öszül még: fiatal, de az arccsontja alá már befészkeltek magukat a mély árnyékok. Nem erre a fölismerésre vártam. Testemet átmossa a képzelet áradása, hatalmas álom lendül át fölöttem. Néhány porfoszlányt vélek látni, amikor fölnézek, ahogy búcsúzóul átlebenben a tiszta, a túlságosan tiszta égen. Nem vagyok képes megállapítani a távolságot, közel van vagy messze. Ráncok futnak egy éppencsak kirajzolódó arc felé. Elsötétedik, és nem tudom, mi történik a sötétség leple alatt. Jóleső bizonytalanság vesz körül.

A szürke égen át egy szürke árny suhan. A reggel hideg csíkja a spalettán, ez vágja ketté a várakozásomat. Anyám érdes kezét érzem a homlokomon.

– Kelj föl, hét óra! – súgja már-már bocsánatkérően a fülembé. Testem valami megmagyarázhatatlan eredetű fájdalommal van telítve, egyszerűen képtelen vagyok megmozdulni. – Iskolába kell menned! – hallom, szinte már nem is az anyanyelvemen. A magánhangzók visszhangot vetnek, és sokkal tovább tartanak ki, mint a mássalhangzók. Amikor nyoma sincs már a jelentésnek a szavakban, a szavak emlékében meg még kevésbé, akkor kelnek csak életre igazán. Ahogyan a hangszóró elhal, valahogy úgy rezegnek át mindenben, olyan halkán, hogy az már-már elviselhetetlen. Erőfeszítéseim és józan öntudatom ellenére visszacsúszom megint oda, ahonnan jöttem, az álom közvetlen közelébe. Semmi többet, egy szót, csak egyetlenegy szót akarok kimondani. Szinte fuldoklom a sikertelenségtől, annyira akarom, és egyáltalán nem sikerül.

3

Körülnézek. Minden az ismeretlenség homályában lapul. És mégis, ez a hely is jogot formál a jelenlétemhez. Mint minden eddigi, gondolom már-már belenyugvással. Egy rés nyílik meg a hátam mögött, az áthatolhatatlannak vélt falon, és abban látom ezt is, ami most jutott az eszembe, és azt is, ami a következő pillanatban. Lassan kiegészül a kép. Egy változatos, és azért egészen talán sohasem átlátható világ részletei tünedeznek elem. Gyönyörködhetnék benne, de nem tudok. Zavar, hogy ennyi minden egymással elkeverve megfér egymás mellett. Hiába kavargó a lét kéretlen és hívatlan hepehupái között valahol az a láthatatlanul keskeny ösvény, ami idáig elvezetett, lökött, taszított, kergetett, semmi esélyem rá, hogy egyszer elindulhassak rajta visszafelé, hogy megkeressem a forrást, amely útnak

indított, hogy még egyszer rátaláljak. A hely és az idő, ahova mindezek ellenére eljutottam, és ahonnan tovább kell jutnom, függetlenül attól, hogy akarom, vagy nem akarom, lassan leleplezi magát, körém tolakszik, és durván és egyszerűen látni kényszerít. Mély lélegzetet veszek, mint amikor rossz álmot töröl ki szeméből az ember. Megkönnyebbülök, az ablakra nézek, látom a lemeszelt ablak-szemek mögött a reggelt, mintha szemtől szembe látnám.

Énekóra lesz, kel lábra a megkönnyebbült suttogás egyszerre mindenünnen. Szarka jön, legyintenek a bennfentesek, én azonban nem vagyok ennyire nyugodt. Az ajtó még mozdulatlan, de a kilincsen már motoz valaki, de nem nyit be. A kedélyes, tereferélő hangulat egyik pillanatról a másikra ideges, feszült várakozássá változik. Csak nehogy helyettesítés legyen! Pedig van rá esély, hiszen ő nem szokott ennyit tévovázni, egyből bent van az osztályban, nem teketóriázik, fölül az első pad tetejére, ez mindig üres, a lábát az ülésre rakja, és mesél. Azt mondják, a légynek sem árt, én mégis tartok tőle. Valaki megint megnyitja, aztán visszacsukja az ajtót. Ha ő az, miért nem jön be, miért feszíti pattanásig az idegeinket? Az osztály már teljesen össze van törve, valamelyik pokróctanár kegyetlenkedéseire fölkészülten várja a végétét.

Szarka kedélyes bekacsintása, integetése se váltja ki a szokott derűs hatást, hiszen fölötte ott áll az igazgató úr roppant, szürke alakja. Egy pillanatra látom csak, ahogyan kíméletlen taglejtésekkel magyaráz, a fejét ingatja, fölsőtestét fenyegetően előregörnyeszti, meglengeti a mutatóujját, mintha egy taknyos gyereket fegyelmezne. Mielőtt belépne, Szarka még egyszer visszahúzza az ajtót, de nem engedi el a kilincset, még innen, a másik oldalról is látni, hogyan remeg rajta a keze. Amikor tényleg belép az osztályterembe, az arcáról akkorra már végleg eltűnt az előbbi biztató mosoly, a vidámság, az elszíntelenedett szemhéj alatt megverten bujkál a bizonytalanul pislogó szemgolyó, a gyáván ide-oda rebbenő tekintet fészke.

Egyébként vörös feje most egészen megsárgult, a borvirágos arcon tarkázó, szeszélyes alakú fehér foltok meg elszürkültek. Kigombolt nyakú fehér ing, zsírfoltos sötét-kék zakó, kifényesedett nadrág, mindez ismerős, de a viselőjük egészen megváltozott, idegen valaki benyomását kelti. A meglepetés azonban ahhoz nem elég, hogy a hatására csöndben maradjunk, de azt azért megakadályozza, hogy a bennünk feszülő féktelenséget a szokásos gátlatlansággal fejezzük ki.

Föllép a katedrára, háttal áll az osztálynak, a táskájában keresgél, aztán egyszercsak hirtelen mozdulattal szembe fordul velünk, látszik rajta, hogy meglepetést akart okozni. A megvertség csak lassan, fokozatosan fajul benne haraggá, szinte a szemünk láttára dülled egyre kijebb és kijebb a szeme, amelynek fehérjén sárgára színeződve feszülnek meg a nikotinos erek. Arcbőre szokatlanul erősen fényleni kezd. Nem szól semmit, odamegy a számára üresen hagyott katedra előtti mesélőpadhoz, fölül rá, de szokásával ellentétben most nem szólal meg. Mocskos cipőjével megrugdossa az ülést, a fagyossá vált csöndben ezek a pimasz, jelentéktelen zajok is mindent átrendező, eget verő égzengésként hangzanak fel. Fölsőtestével előredűl, hintázik egy kicsit, aztán abbahagyja, mintha gondolkozna, mibe is kezdjen bele. Ezer ötlettel tudnánk szolgálni neki, s ezt máskor soha nem is mulasztjuk el, néha ezzel mulatjuk el az egész órát, de most valahogyan senkinek sincsen bátorsága megbolygatni a nyugalomát. Tétlenül, reménykedve várjuk, hogy magától forduljon jóra minden. Azt szeretnének, ha az idő nekünk dolgozna, én is ebben reménykedem, de közben tudom, hogy nincsen így.

Szarka homlokán egyre görbébbek lesznek a ráncok, a szája szögletében keserűbb a fintor. Mintha aludna, ügyetlenül húzza elő az asztal alól a széket, roskad le rá, görnyed az asztal lapja fölé, nyitja a fiókot, veszi ki belőle az osztálykönyvet. Az ismét kipirosodó arcon egyre váltják alakjukat a fehér foltok. Ez végsősoron mellékes, de

minduntalan ebbe ütközik bele a figyelmem. A domború mellkas fölött, az arc puffadt fészkében megmozdul és felénk fordul a savós színű szem. A szembogár idegen feketesége akár egy-egy lyuk, úgy tátong az arcon. Fölemeli az osztálykönyvet, a melléhez szorítja és így tartja egy darabig. Aztán jelentést kér.

A hetes elmondja a mondókáját: tanár úrnak jelentem, az osztálylétszám negyvenkettő, hiányzik öt: Benda, Iványi, Dénes, Czwick, Fábián, jelen van harminchét. Szarka ülve hallgatja végig a jelentést. Leteszi az osztálykönyvet az asztalra, kinyitja, föléje görnyed, lapoz benne, megtalálja, amit keresett. Remeg a keze és a kezében a töltőtoll. Izzadság üt ki a homlokán, amikor újra ránk néz. Mintha folyvást keresne valamit, de nem találná meg bennünk, közöttünk. Megköszörüli a torkát. Ez mindnyájunkat reménykedéssel tölt el, azt képzeljük, fölenged végre és mesélni kezd, ahogyan régen, hazugságot hazugságba öltve, ahogyan szokta, teljes megfélemezésben, de megreccsenő hangja már az első hangnál mást sejtet, nem azt, amire vártunk.

– Kezdjük! – mondja. Körülnézek. Tekintetem az enyéemhez hasonló értetlen tekintetekkel találkozik. A kövéres, puffadt ujj a névsorban keresgél. – Árki – böki ki mindjárt a névsorból az első nevet. Árki föláll. Zavart tekintete elárulja, hogy ő sem tudja pontosan, miről is van szó voltaképpen. Szarka csak most veszi észre az általános tanácstalanságot. Érzi, meg kell magyaráznia a helyzetet. – Felelés lesz – mondja. A kezdeti, meglepetéskeltette csöndet elégedetlen zsibongás váltja föl. Szarka dacosan hány fittyet a zúgolódásra. Mélyen behajol Árki öreg arcába, és szinte kiabálva adja ki utasítását. – Énekelj!

– Nem tudok – mondja Árki. A hangja száraz és szenvtelen, de összezárt pengeajka vészjóslón remeg meg.

– Nem?

– Nem.

– De valamit csak tudsz!

– Semmit.

– Hát jó, nekem így is jó – mondja Szarka vészjóslóan. Az osztálykönyv fölé hajol és beírja az egyest. – Leülhetsz – mondja. Árki tétovázva, bizonytalanul ereszkedik vissza a padba, de ott kihúzza magát, fölszegi a fejét, így néz körül, bele az egész osztály szemébe, nem szégyenkezik, de ekkor már Szarka nem törődik vele, továbblapoz az osztálykönyvben. – Wolf – mondja. Wolf értetlenkedve néz körül, mint aki nagyot hall.

– Tessék? – kérdezi.

– Énekelj!

– Én?

– Igen, te.

– De hát én, de hát nekem ízél a hangom.

– Mutál?

– Igen.

– Mindegy, akkor is énekelj!

– De mit?

– Amit akarsz.

– Nem jut eszembe semmi.

– Gondolkozz! – Wolf a homlokát ráncolja.

– A könyvből lehet? – kérdezi pofátlanul. Szarka azonban minden várakozással ellentétben utánaenged.

– Lehet – mondja. Wolf erre lehajol, a padban turkál, de nem találja a könyvet. Nem baj, legalább ezzel is megy az idő. – Mi van, nem találsz a könyvet? – Wolf a fejét ingatja. – Ki ad neki kölcsön egyet? – kérdezi Szarka. Többen is ugranak, úgyhogy Wolf válogathat, melyiket fogadja el a feléje nyújtott könyvek közül. Végre nagy kegyesen a kezébe veszi az egyiket. Tanácstalanul nézegeti, lapozgatja, mígnem Szarka türelmét veszítve rá nem ordít. – Kezdd már! – De Wolf föl se néz, továbbra is a körömvájkálás undok foglalatosságába merülve húzza az időt, valamit azonban mégis megérezhetett, mert mindenki meglepetésére hirtelen mégiscsak rázendít. A cérnavékony első hangok hamarosan öreges, recsegő dörmögéssé változnak, de Wolfot ez egyáltalán nem érdekli.

– Zódd a selymed elvtárs... – de már itt, az első sor végeztével elakad. Szarka borízú, de megbízható baritonja azonban készségesen kisegíti.

– ...selyemből lobogót,
az vezesse harcra
a magyar dolgozót.

*Kényszer volt egykor a
munka, ma hősi tett,
zódd a selymed elvtárs,
és védd az életet!*

Amilyen váratlanul kezdődött, ugyanolyan váratlanul ér véget a dal. Wolf szolgálatkész vigyorral kérdezi.

– Leülhettek? – Szarka nem válaszol, Wolf mellé lép, megveregeti a vállát, az osztály felé fordul, és emelt hangon, hogy mindenki hallja, ezt mondja:

– Na, látjátok, hát így is lehet.

– Hányas volt? – kérdezi hátulról egy elváltoztatott hang a névtelen levelek modorában – ha lett volna bátorságom ilyesmihez, akár az enyém is lehetett volna –, de Szarka most jókedvű, nem lehet kihozni a sodrából, oda se figyel a kérdés szemtelen, pökhendi fölhangjaira, egyszerűen és nyíltan válaszol, ahogyan a szíve parancsolja.

– Ötös. – Döbbenet ereszkedik az osztályra. Saját szemünkkel láthatjuk, ahogyan bevési a jegyet az osztálykönyvbe. Nem kíméli a tollat, recseg a hegye, úgy rányomja. A feszültség fölengedett, és egyre jobban fölenged, a közelgő szereplés izgalma sem gátolja, talán inkább még fokozza a fölszabadultság furcsa és szokatlan érzését bennünk. – A következő! – mondja Szarka, és a Wolf mögött ülő Ércesre mutat. Ülésrend szerint megyünk hát, és így még nekem sok időm van, akár a csöngetésig is kihúzhatom. Mitró, Döme, Günter, így jönnek sorban a felelők, és a tankönyv dalai: Bunkócska, bunkócska, te drága... aztán a Vörös Csepel zúgjon a hangod..., az

Úttörőnek lenni mindig jó... És Szarka nem lankad, írja a jegyeket, mindegyik ötös.

– A következő! A következő! Jöhet a következő! – Már az utolsó énekes is leszerepelt, de Szarka még mindig makacsul fújja a magáét. – A következő! – mondja. Aztán megismétli most már mérgesen, csaknem kiabálva. – Hát nem hallod? – És egyenesen felém bök az ujjával. A helyzet félreérthetetlen, és mégsem akarok hinni neki. Elfordulok, de Szarka hangja erőszakosan visszafordít. – Te, te! – mondja ellentmondást nem tűrő hangsúllyal. Megrázkódom, mintha fáznék, és egyenesen az arcába nézek. Undor és megvetés süt a tekintetéből, és bár ez őt nem érdekli, azért nem esik jól neki, az látszik az arcán. – Neked szólok, mit tekeregsz, mint egy galandféreg! – Az osztályból fojtott, rosszízű nevetés böffen föl. A sárga pergamenarc, a kékülő ajak, a lepedékes fog, a rojtosodó fogíny furcsa kényszervigyora elől nem tudok kitérni. Üss pofon, na, üss, mire vársz? Így próbálok elébemenni a kihívásnak. Szemetlenül előretartom az arcomat, de ő mintha nem venné észre. Egészen közelhajol hozzám, lehelete az arcomba csap. Csepeg a jóindulattól. – Kezdheted – mondja, és közben a kezét is bátorítóan a vállamra teszi. Megpróbál a szemembe nézni, de én elkerülöm a tekintét. Szájam körül megjelennek a konokság ráncai, és ezzel minden segítőkészséget eltaszítok magamtól.

– Nem tudok énekelni – mondom. Az arc eltávolodik tőlem, és megkeményedik. A nevemet keresi az osztálykönyvben, hogy beírja az egyest. Fölkészültem már rá, így aztán nem okoz különösebb megrázkódtatást, mégis a hideg veríték ütközik ki a hátamon, miközben az események kibontakozására várok. Botfűlű. Ő mondta ki a végzetes megbélyegzést vagy valaki más, így utólag már nem lehet eldönteni. Mindenesetre röhög az osztály. Rajtam röhög.

Én meg közben azt képzelem, száll a dal, az én torkomból ömlik, árad keresztül az iskolafalakon, az ablakkereteken, szétfeszíti az óra gondosan szőtt gubóját, szétfeszít

mindent, nem retten vissza semmitől, nemhogy a gúnyos kis nevetések, az óracső se torpantja meg, akaratom ellenére visz, forgat magával engem is beláthatatlan távlatok útvesztőiben. Miközben ezt képzelem, a valóságban néma vagyok. Égő, könnytől kivörösödött szemmel nézek bele most már Szarka szemébe. A dac és a harag, ami elle-ne bujtogatott, mostanra eltompult bennem, fáradt vagyok, reménytelenül fáradt. Az eltévelyedés félreeső zugaiban botorkálok megfosztva önmagamtól.

Az önvesztés kábulatából egy váratlan mozdulat ragad ki. Közel hajol, megfogja a vállamat, az arcomba lehel, és én bárhogy irtózom tőle, bármilyen heves görcsbe rándít is össze az undor, örömmel fogadom a közeledését. Az előbb még legszívesebben hasbarúgtam volna, most meg úgy állunk egymás mellett, mint két barát.

– Segítek – mondja, és hunyorít hozzá. – Jó? – Nem várja, hogy válaszoljak, inkább biztatásnak szánja a kérdést. – Ha nem akarsz, nem kell énekelned, egyszer végigmész a C-dúron, és arra már megadom a kettest. – És Wolf, ő talán tudta? Ráadásul ötöst kapott. Nekem meg egy kettesért is tudnom kellene. Szánalmas, makogó hangok törnek föl a torkomból. – Nagyon jó lesz – mondja, de alig tudja magába fojtani a nevetést. – Csak énekelj! – Az osztályból innen is, onnan is izgatott kuncogás tör föl. A legjobban nem is a kudarc nyomaszt, hanem az, hogy a legjobb pajtásaim is ilyen mohón ragadják meg az alkalmat, hogy kinevessenek. Ezt azért sose gondoltam volna.

– Nem tudok – mondom, és kitör belőlem a fuldokló zokogás.

– Dehogynem – mondja ő vigasztalóan, és a két erőszakos ujját, a mutatót meg a hüvelyket az állam alá fúrja, és fölemeli a fejemet, hogy az arcomba bámulhasson és nemcsak ő, az egész osztály, az egész mocskos, röhögő banda. Hiába próbálok ellenállni, igyekszem visszaszorítani az államot, nem sikerül, az ujjak kemények és erősek, és szúrnak, mint a drót, elszánt kegyetlenség dolgozik bennük,

amit én hívtam ki magam ellen. De hát mivel: azzal, hogy ellenálltam, vagy azzal, hogy nem eléggé, vagy egyszerűen csak a pusztá létemmel? Reszket a szája széle, amikor megszólal. – Na, ne húzd tovább az időt, énekelj!

– Nem húzom – mondom, miközben szétmázolom a könyveket az arcomon.

– Dehogynem – mondja, miközben türelmetlenül az órájára néz. – Ugyanannyi időt töltöttem el veled, mint az összes többivel – és ekkor, hogy mindkét kezével körbe mutathasson az osztályon, elengedi az államot, amit én dacosan rögtön visszaszorítok a mellemre.

Hátatfordít, már nem törődik velem, és a dobogó irányába veszi a lépéseit. Recseg a szék, ahogy leül rá. Maga elé húzza az osztálykönyvet. Jobb is volna, ha beírná az egyest, gondolom, legalább túllennék rajta. Aztán mégse írja be. Visszajön hozzám. A szemembe néz, kitátja a száját, de nem szólal meg. A fogakon sárga lepedék, bennük fekete lyukak. Odúszag dől a szájából. Egyszer majd én is ilyen leszek, nem szabadna irtóznom tőle. Az idő elvégzi munkáját rajtam is, bármit teszek, bárhogy is szeretném megakadályozni ebben. Miközben előttem áll, egészen máshová figyel, ezt megérezem a tekintetéből, a szuszogásából, oda, az ablak felőli padsor utolsó padja iránt, Árki felé. Nem szól, éppen csak a tekintetével int.

Árki nyomban fölpattan és kihúzza magát katonásan, a vigyázzállás szabályai szerint. Szarkát már ez is elégedettséggel tölti el. Odaoldalaz Árkihoz, és egészen közel hajol hozzá, úgy mondja halk, személyes hangon, csak neki:

– Kijavíthatod. – Árki azonban nem kap az alkalmon, sokáig tétovázik. Amikor megérti Szarka ajánlatát, akkor sem az öröm, hanem a bosszús elégedetlenség lesz úrrá az ábrázatán.

– Már be van írva – mondja.

– De ha énekelsz, kijavítom – duruzsol Szarka.

– Hogyan?

– Radírral – Árki hitetlenkedő pillantását látva még hozzáteszi. – Ötösre. – Árki vonakodására válaszul további kedvezményeket helyez kilátásba. – Előveheted a könyvet is – mondja. Árki lehajol, és a táskájában kotorász. A csuklóján megcsillan a karóra. Karórája van! Talán leülhetnék, hiszen senki nem foglalkozik már velem. Ez némileg kárpótol az iménti sérelmekért, de csak némileg. Egészen semmit se lehet jóvátenni. Mély lélegzetet veszek, de nem ülök le. Árki közben fölemelkedett a keresésből.

– Nem találom – mondja.

– Adjatok neki! – Árki azonban sértődötten félretolja a feléje nyúló kezeket. Talán ezt hívják bátorságnak? Nem tudhatom, hiszen sohasem volt benne részem. Milyen sokan vannak, akik különbek nálam, nyomasztóan sokan. Talán mindenki képes arra, hogy valamiben megszégyenítsen. Pedig valamikor szerettem volna tökéletessé lenni, hogy minden várakozásnak megfelelhessenek. Azonban más-ként alakult.

– Dacolva száz veszéllyel a partizán, a partizán... – Árki hangja úgy ér, mintha jeges szélroham csapna hirtelen az arcomba, eláll tőle a lélegzetem is.

– Ötös – vág közbe izgatottan Szarka. Visszamegy a helyére, hosszan kaparász, javítgat a naplóban, amit pedig, jól tudja, nem szabadna, és közben sunyin, aggódva rámpislog, hogy észreveszem-e. – Na, így jó lesz – mondja, amikor megszólal végre.

Az órájára néz, legyint. Ugyanez a kéz a következő pillanatban a padom fölött jelenik meg, széttúrja könyvemben a salátalapokat. Leütött köröm, nikotinsárga bőr, véraláfutások, minden a bennünket körülvevő rejtélyes viszontagságokra utal. A szőrös kézfejen izgatottan lüktetnek az erek.

– Ezt! – mondja, és a kurta ujj, a legörbült köröm ellentmondást nem tűrő, agresszív határozottsággal mutat a papírra. Kifogytam minden haladékból, bekövetkezett hát, amitől mindig is félttem. Most már késő kibúvót keresnem.

– Kossuth Lajos azt üzenté... – Valóban kibuknak ajkam közül a hangok, vagy csak képzelem mindezt, miközben még az is lehet, hogy egyetlen szó sem hagyta el a számat?

– Nem hallom – mondja Szarka. Érdekes, mennyire nem számít, mit határozok. Abbahagyni szeretném az egészet, és mégsem teszem, megpróbálom kicsikarni magamból valamilyen hangot, az sem érdekel már, mit szólnak hozzá a többiek, az osztály. Szánalmas vinnyogás hagyja el az ajkamat. – Nagyon jó – mondja –, csak egy kicsit hangsabban! – A képmutató biztatás megszégyeníti. Az imént éppen hogy csak legyőzött görcs most visszatért, és sokszorozott erővel szorítja össze a gégémet. Szarka azonban úgy tesz, mintha mindebből semmit se venne észre, de én már nem hiszek neki, vad, kétségbeesett harag támad föl bennem ellene. Amikor újra meghallom fölényes, behízelt hangját, haragom még csak fokozódik: vágj az arcába, üsd, rúgd, harapd, karmold, törd, zúzd a mocskos pofáját! Nem a megfontolás tart vissza tőle, hogy mindezt megtegyem. Elhagyott ekkorra már minden erőm. Szarka érzi a diadalt, és ki is akarja élvezni egészen. Közelmerészkedik hozzám, felém hajol. – Na! – mondja. – Még egyszer! – Nyomasztó ennyire közlelő látnom a megszürcült arcot.

Az egyre kínosabbá mélyülő hallgatásba szerencsére ekkor beleharsan a csöngő. Diadalittas ordítás rá a válasza. A folyosón dobogás visszhangzik. Valaki fölkapja a padomról a könyvet. Táskák csapódnak. Lehajtom a fejemet, és ekkor megrohan a fáradtság, elönt tetőtől talpig, émeletítő rohama a bizonytalan semmibe ránt.

– Tanár úr, csöngettek! Vége az órának, gyerünk haza! – És a bátrabbak kipattanva a padokból máris megindulnak az ajtó felé.

– Állj! – Nem a szó értelme, hanem a kiáltás szokatlan ereje az, ami megállít bennünket. Váratlanul tört derékba a lendületünk, mindenki túl mélyre kerül a csüggedésben ahhoz, hogy bármilyen közös akarat megtestesülhessen benne.

– A semmire nem osztályozhatok – motyogja Szarka bizonytalanul, mintegy magyarázatképpen maga elé. – Ez eddig még csak egyes. Írjam be? – Nem tudok válaszolni, mert torkomat már teljesen eltömi a sírás előérzete. – Beírjam? – Kétségbeesésemben legszívesebben igent mondanék, de a fejemmel mégis tagadást jelzek. A zokogás hangtalanul és könnytelenül, de teljes erejéből rázza a vállamat. Egy kéz megfogja a vállamat, egy száj segítséget ígér, de én már nem hiszek semmit senkinek, elegendem van mindenből és mindenkiből. Elöttem az üres pad a rajzok és a faragások ismerős messzeségével. És valahonnan egy ismeretlen, de magabiztos torokból messzezengezően árad az ének: „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza.” A vörös, érhálós szemfehér fölött megrebben a szemhéj, alatta remegni kezd a megereszkedett táská, a pikkelyes bőr. Mindez alighanem az izgalom jele. – Nagyon jó – mondja, de közben az osztályra néz, fordultában még sikerül elkapnom, tettenérem a cinkos szemvillanást. Az érdektelen zúgásból hirtelen csap ki a röhögés, ő is alig tudja megtartóztatni magát, hogy ne csatlakozzon hozzájuk. – Ha még egyszer megpróbálsz – nagyot nyel, hogy legyűrje a torokán akadt gombócot –, átengedlek – mondja biztatóan egy futó mosoly kíséretében.

Az osztályon füttyögés, taps, röhögés, rikoltozás viharzik át, és ez az izgatott csatazaj végre észretérít.

– Nem – mondom. Szarka azonban nem nyugszik bele, hogy ilyen kurtán-furcsán tegyünk pontot e kínos tanóra végére.

– Próbáld meg – duruzsolja –, hiszen olyan jól ment már. – És közben, úgy, hogy én ne vegyem észre, rákacsint az osztályra. Én meg csak azért is észreveszem. Szóval erre megy ki a játék!

– Nem – mondom most már okkal megmakacsolva magamat.

– Hát akkor – tárja szét sajnálkozva a kezét – nincs más hátra, be kell írnom. – A vér a fejembe tódul, az elkesere-

dett düh sose érzett erővel fordít ki önmagamból. Az arcom vörös, a halántékom lüktet, a szemgolyóm majd' megpattan, egész testemben reszketek. Rekedt és fátyolos hangomat eltorzítja az önkívület. Szarka is hátrahőköl, amikor meghallja.

– Mit? – nyögöm ki, és egészen belegörnyedek az erőlködésbe.

– Hát a... a... – próbálja dadogva kikerülni az egyenes választ Szarka, de én nem hagyom ennyiben, megpróbálom sarokba szorítani, rákényszeríteni, hogy színt valljon.

– Az egyest?

– Azt! – Bármennyire is kutyaszorítóba került, itt, ezen a ponton erősebb nálam, s ezt tudja ő is, hangja és tekintete a megvert helyzet ellenére fölényességet sugall. – Kár – mondja, és hangja megremeg az álnok sajnálkozástól –, pedig már olyan jól ment. – Nem érzékelem a mondat gúnyos élet. Tudom, hogy nem szabadna, mégis hiszek neki, ekkora bennem az éhség az együttérzésre.

Az osztályban már senki nem törődik velem, de én még mindig visszahallom a régi röhögést, az ördögi gurgulázását, ahogy föl-leugrál a hanglétra bizonytalan fokain. Azzal vannak elfoglalva, hogy véghezvigyék végre szökési kísérletüket, amit Szarka az ajtóból parancsolva vissza őket újra megpróbál leszerelni. A meghökkenés azonban csak egy pillanatra torpantja meg őket, annyira, hogy láthassam, amit pedig jobb lett volna nem meglátnom: a kihavadt tekintetekből felém sugárzó megvetést és gyűlöletet. Engem okolnak hát, és nem Szarkát, hogy így elhúzódtott az óra, hogy így elpocsékolódott a csavargásra szánható, amúgyis szűkös délután.

Szarka, kihasználva a rövid megdöbbenést, az ajtóhoz rohan, megfogja a kilincset, és nem enged senkit kimenni. Elkecsereedett lökdösődés alakul ki, az osztály bezárva hullámlázik a padok között. Én még mindig a helyemen állok, egyedül a fölbolydult osztályból. Tekintetem a lökdösődő vállak fölött találkozik Szarkáéval. Szarka, mintha csak

erre várt volna, elengedi a kilincset, s legyintve hagyja, hogy az osztály kitóduljon a folyosóra és magával sodorja őt is. Megverten én is utánuk kullogok.

– Énekes! – röppen föl egy cérnavékony hang a tömegből. – Énekes! – cincogja rá a másik, aztán többen is bekapcsolódnak a kórusba. – Énekes! Énekes! Énekes! – Sírok. És ebben a kietlen káoszban, ahol végképpen nem találom magamat, egészen elvesznék, ha rám nem szólna valaki.

– Te itt maradsz! – Szarka hangja, de mintha mégsem ő volna az. Az osztály kiürült. Az ablakok rezzenetlenek, a lépések fölverte állott por még itt van a levegőben, a most hatalmasnak és távolinak tetsző falak között akár egy fájdalmas ének, olyan a csönd. Nyitott érzékeimen át belémömlik és magával sodor. Visszahuppanok a padra, lehajtom a fejemet és tovább sírok. Szarka fölémhajol, megsimogatja a fejemet, és szólomatni kezd. – Nézz ide! Na, nézz ide! – szinte könyörög, de én nem nézek. Szégyellem, hogy sírok, hogy elérzékenyültem. Megrázza a vállamat, erőszakos, nikotinos ujjait megint az állam alá nyomja, és megpróbálja fölfeszíteni. Vadul visszarántom a fejemet, homlokom a deszkára koppan.

Szarka most föláll és sétálni kezd. Így legalább nem ér hozzám, és a szaga sem olyan undorítóan közeli és teljes. Hallom a lépéseit, a padló nyikorgását és azt is, amikor föllép a dobogóra. Fölkapom a fejemet. Látom, ahogyan a hóna alá csapja az osztálykönyvet.

– Gyere! – szól rám.

– Hova?

– Ne törődj velem!

– A táskám...

– Hozd! – Még be se csomagoltam, most szedek össze mindent a pad homályos mélyében kotorászva, de nem vár meg, úgy kell utánaolokolnom. Meg se torpan, hátra se néz, csak megy tovább. Egy fehérre festett ajtó előtt megállunk. Ebben a kihalt félhomályban minden olyan ismeretlen, mintha először járnék itt. Igazgató. Ez áll a kis, fekete

táblán aranyozott betűkkel. Szarka kopog. Nem jön válasz. Vár. Újra kopog. Megint semmi. Pedig a réseken, meg a kulcslyukon át látni, hogy ég benn a villany.

Szarka szeretné elleplezni előttem a zavarát, de nem megy neki, mégsem mer újabb kopogással kísérletezni. Sokáig várunk így, mire fölnyílik végre az ajtó. Egy hóri-horgas alak, szürke öltöny, lógó, bibircsókós orr jelenik meg előttünk. A helyettes, állapítom meg. Szarka mély lélegzetet vesz, és fontoskodva előrelép. A helyettes arca megrándul. Láthatóan kellemetlenül érinti a találkozás, de már nincs is módja kitérni. A kulcsok között keresgél, amikor megtalálja az iroda kulcsát, bezárja az ajtót. Nem zavarja, hogy közben Szarka teljes hévvel, fojtott hangon magyaráz neki. Ha nem mutogatna közben minduntalan felém, akkor is tudnám, hogy rólam van szó. A helyettes menni készül, de Szarka várakozóan eléje áll, s amikor látja, hogy ez is kevés, újra beszélni kezd, de a helyettes leinti.

– Majd máskor – mondja.

– De hát ez szabotázs! – csak ennyit hallok. A helyettes ügyet sem vetve rá elsiet. Szarka a cementlapot bámulja bambán, és akadozva motyogja maga elé. – Szabotázs, ez igenis szabotázs! – A helyettes erre megtorpan, visszafordul, bevárja Szarkát, mélyen a szemébe néz, és azt mondja:

– A szabotázs komoly ügy, az már nem az én asztalom. Keresd Kódis elvtársat, elvégre ő az igazgató.

– Értettem – mondja Szarka, és haptákba vágja magát, mint a frissen sorozott baka a kiképző őrmester előtt. Együtt indulnak tovább, érik el a folyosó túlsó végét. Erős lépteik teljesen fölverik a folyosó csöndjét. Nyílik az udvari ajtó. A nyitott ajtó előtt bevárnak. Egyikük az ajtó egyik, a másik az ajtó másik félfájához támaszkodva vár rám. A helyettes még sürgetően integet is, jelezve, hogy gyorsabban, gyerünk, gyerünk! Amikor a közelükbe érek, mégis megtorpanok. Egész testemben remegni kezdek. Nem is jutnék túl a kettejük közötti szűk résen, ha egy nyakonlegyintéssel át nem segítenének rajta.

Ketten vagyunk az osztályteremben, amit Szarka már jóelőre kulcsrazárt. Egészen közelhajol hozzám, bizalmasan szinte a fülembe suttogja a szavakat, amelyeket a fogai között megszűrve ejt ki, mintha nehezeére esne, hogy kinyissa a száját. Külön-külön megformál minden hangot, még szünetet is tart közöttük, annyira aggályosan ügyel rá, hogy megértsem.

– Miért nem akarsz énekelni?

– Mert kinevetnek – mondom a torkomat kaparászó sírógörcstől el-elfúló hangon.

– De hiszen itt rajtam kívül nem hallja senki, ketten vagyunk, az ajtót is bezártam – mondja Szarka, tovább folytatva a bizalmaskodást. A sárga fogak, az émelyítően piros íny azonban így is, minden óvatossága ellenére kivillannak egy-egy futó, bizalmas vigyor nyomán.

Most meg miért nem szól, miért hallgat olyan régóta már? A hallgatása ugyanolyan gyanús, mint az örökös beszéd volt. Egyik se árulja el, voltaképpen mit akar tőlem. Egyre inkább az a meggyőződés lesz úrrá rajtam, hogy ez az éneklés csak ürügy. Olyasmit akar megtudni tőlem, amit még magam sem tudok. Erőszakos, vizslató tekintete, ha módja volna rá, a zsigereimig hatolna. Viszket a bőröm. A mellemre ismeretlen eredetű szorongás súlya nehezül. Köhögök. Nézzük egymást. Néha én is megpróbálom viszonozni a kutató tekintetet, de csak akkor, amikor a végső elkeseredés csaknem teljesen megfoszt önmagamtól.

– Na, gyerünk, mi lesz már! – mintha kurta katonai vezényszavakat mondana. Mosolyog, de hogy ez a mosoly a tehetetlenség, a kétségbeesés, a sikertelensége okozta harag leplezésére szolgál-e, azt egyelőre nem lehet kideríteni. – Ha nem, hát nem, nekem így is jó – rántja meg hányavetin a vállát –, de akkor velem jössz! – mondja. És én megyek. Minden gyanakvás, minden főnntartás nélkül követem. Csak a füžeteimet, a könyveimet próbálom előbb

kapkodva összecsomagolni. Szemmel láthatóan idegesíti, megalázónak érzi, hogy várakoztatom. – Siess, ne húzd az időt! – A hangja mint érthetetlen visszhang bolyong az üres teremben.

A folyosó hallgat. Csak az üveg remeg meg az ajtóban, amikor kilépünk. A hónom alatt viszem a táskát, és úgy szorítom, mintha attól félnék, elveszi valaki tőlem. A folyosón egymás mögött megyünk, ő elöl, én mögötte. Egyre jobban eltávolodik tőlem, és én nem is igyekszem utolérni. Egy fekete, gömböc árnyalak a folyosó végi derengésre vetülve, ennyi csak. Távolról követem. Olyan régóta megyünk, legalábbis nekem az az érzésem, hogy lassan az eltévedés rémálma is fölködlök előttem. A zöld olajfestés végtelen mezői között visz még mindig és mindezek ellenére az út.

Egészen közelérek hozzá, amikor megfordul. Tekintetem nem tudja átfogni az egész alakot, csak a melle közepét, a szivarzsebből kilógó zsebkendőt látom, a zakó meglazultan fityegő, begombolatlan felső gombját, a kifényesedett hajtókát, a kihajtott fehér inggallért látom, de ezeket a részleteket a vártnál is élesebben. Amikor megfogja a vállamat, ez a bizalmas mozdulat szinte megszégyenít. Erős szomjúságot érzek. A nyelvem a szájam padlásához tapad, az ajkam cserepes. A kicsi, gömbölyded kezek puhán pihennek meg a vállamon, mégis erőszakoskodásnak érzem érintésüket. Talán megérezve viszolygásomat, végül is elenged, de ekkor már hiába. Szédelegve, kábán állok a folyosófordulóban. Hiába kísért meg a menekülés esélye, jól tudom, hogy mindez csak játék, és csak az áltatásomra szolgál.

Szarka egy váratlan mozdulattal előretessékel. A meglepetéstől körül se tudok nézni, és így beleverem a fejemet a fehér faajtóba, még mielőtt az kinyílna előttem. A koppanást követve kíváncsian nyílik ki az ajtó. Én elöl, Szarka utánam, így lépünk be az igazgatói iroda előszobájába. Az előszobában halványzürke félhomály uralkodik, amit

a tanáriból kiszűrődő halk beszélgetés csak még nyomasztóbbá tesz. Mi azonban nem a duruzsolás irányába, hanem a másik ajtó közelébe húzódunk. Az ajtó mögül olyan mély csönd sugárzik, mintha nem volna odabent senki.

Várunk. Szarka idegesen pislog körül, a cipője orra le van ütve, azt nézi. Egyre közelebbhúzódik hozzám, végül belém karol, őriz, hogy meg ne szökjem. Ekkor, a már-már meddőnek tetsző várakozás óráknak tetsző hosszú percei után kinyílik az ajtó. A titkárnő nyitja ki. Kódis igazgató elvtárs az iroda mélyén egy oroszláncörmös, vörösbársony huzatú karosszékekben gubbasztva óriás mahagóni íróasztalának védbástyája mögé húzódva fogad. Szarka eléje penderül, és bokáját összecsatlantva gyakorlottan jelent. A szavait nem értem, mert bizalmasan suttogóra fogta a beszédét. Az igazgató elvtárs a fejét ingatja. Szarka erre meghunyászkodó mosollyal kullog vissza hozzám.

– De hát akkor, mi legyen akkor? – fordul vissza, s mondja ki most már hangosan minden konspirációs szabályról megfélelkezve a kétségeit. Az igazgató unottan fordul el Szarkától, mint aki végzett vele. A nehéz bársony szaga s a régi bútoroké kellemesen járja át a szobát. A függönyök hasadékan ködös, sárgásszürke fény ömlik be, odakinn kigyulladtak az utcai lámpák. Az olajos padlón porladt árnyékok rajza rémlik, körvonal nélküli, bizonytalan sokaságuk, mint az álom. A bútorok és maga a padló is – görcsök, repedések, deszkaerezet – egészen másképpen fest, mint ahogyan képzeltem odakint. A lebegő árnyékok mögött ott van a súlyos anyag, szögfejek csillannak elő, koppan a feketeségből. Az iroda olyan tágas, akár egy osztályterem. A közepén nagy, bástyaszerű íróasztal áll. Az asztalon díszes asztali lámpa, de nincs fölgújtva. Az ablakok mellett két öblös szekrény áll. Faragott díszítések kuszálják meg az éleket, törik át a hatalmas fölszínt. Az egyik szekrény nyitva van, a polcok között fészkelő sötétség alól a rend és az össze-

visszaság egyforma arányban dereng elő. Egymásra halmozva, ládákban áll a papír, fejléces kartonok, irattartókba préselt följegyzések, jelentések, tervezetek, és még ki tudja, mi minden. Az asztal mögött széles, oroszánkarmos fotel terpeszkedik, a karfák mancsban végződnek, és ugyanúgy a lábak is, ott karmolnak bele a koszos padlóba, ahol nem látom már, az asztal alatt. Mintha egészen egyedül volnék, úgy állnak körül, közelítenek hozzám, távolodnak el tőlem a tárgyak.

Ajtó csapódik, padló recseg, idegen, távolinak hallott zajok hasítanak bele a nagyon is közeli csöndbe. Valaki, ismeretlen férfi belép, egy papírt tesz le az íróasztalra, aztán távozik. Az igazgató előkászálódik az asztal mögül, a szekrényhez lép, az iratok között turkál, előhúz valamit, megnézi, visszatesszi, mást keres, azt is megnézi, a táskájába csúsztatja, és ránk ügyet se vetve visszamegy az ajtóhoz, kinyitja, kilép rajta, és magunkra hagy bennünket.

Szarka az íróasztal sarkánál áll, lerí róla a sértett tanácsalanság. Én szorosan mellette, most, hogy az igazgató kilépett az irodából, kíváncsian az oroszlanos karszék közelébe húzódok. A penészes szagú, bársonnyal bevont kárpit megérinti meztelen combomat, rövidnadrágban vagyok. A szúrós-szörös fölszín, mint patkány bundája dörgölődik a bőrömhöz, mégsem hőkölök vissza, legyőzöm az erős viszolygást, a gyomromat szorongató undort, és még szorosabban hozzányomom a combomat a szúrós bársonyhoz. Nem bánom meg, mert ahogyan elsimul a tüskés fölszín, lelapulnak a sörtéi, hűvös és tiszta lesz az érintése, akár az üvegé. A tekintetem Szarkára téved. Legalább olyan elesettnek és tanácsalannak látszik, mint én. A torkát köszörüli, aprókat köhint a szája elé emelt tenyerébe, s a fölfogott köhögést szétkeni az arcán, a maradékot meg a nadrágjába törüli. Csak nem mondani akar valamit? Pedig olyan jól megvoltunk eddig csöndben.

Kinyújtja felém a kezét, megragadja a karomat és belelök a fotelba.

– Ülj le! – mondja, mintha választás kérdése volna mindez, s egyensúlyomat elveszítve nem tántorodtam volna bele már az imént a süppedős fotel üveges, zöld bársonyába. Féltérdre ereszkedve néz szembe velem, a mutatóujját fenyegetően fölemelve, de azért a helyzethez mértén barátságos hangon figyelmeztet. – Itt most aztán nincs mese, énekelned kell!

– De hát ha egyszer nem tudok! – próbálom bizonygatni könnyes szemmel, ki tudja hányadszor. Most már mindkét térde a földön, és könyörgésre fogja a dogot. Érzek iránta némi szánságot, talán még többet is, mint amennyit kellene, de képtelen vagyok engedni a kérésének. Elhúzódom tőle, amikor hozzám ér. Hideg és nedves kezét lelököm a combomról. Visszavonul készségesen, nem erőlteti tovább az ostromot. Az arca azonban, hiába csúszom egyre hátrább a széken, makacsul közeledik az enyémhez. A másnapos borosta már-már a bőrömet súrolja, nedves ajka a fülemhez ér, úgy suttogja:

– Itt nem hallja senki. – Behunyja a szemét, ettől az arca mintha még közelebb kerülne hozzám. – Csak én – suttogja. – És én nem nevetlek ki.

Tovább hátrálok, a fotel bársony bevonatú támlája a hátamnak feszül, és nem enged. Az izgalom elborítja a tekintetemet, vörös karikákat gyújt föl és hamvaszt el előttem, halk tengermorajjal itatja át hallásomat, a bőrömrre álmos zsibongást terít, de ezen a minden érzékelést kifosztó ködön át is hallani vélem Szarka nehézkes szuszogását, látni a szemében meglobbanó romlott, sárga fényt, érezni a szájából terjengő gyomorszagot, s a borosták hátborzongató csiklandását az arcomon.

Szarka hirtelen hátrahőköl, én is megérezem a benne föl-támadt szokatlan erő áramütését, és ez valamelyest ma-

gamhoz térít. Végighordozom a szobán a tekintetemet. A félig nyílt ajtó keretéből sikerül kihámoznom az igazgató szürke alakját, aki bár félig hátat fordít, úgy érzem, mégis engem, minket figyel. Amikor belép, lépései nyomán hihetetlen erővel recseg meg a padló. Szarka, mint kutya a régvárt gazdához, úgy ugrik oda hozzá, és izgatottan beszélni kezd. E fojtott beszédnek csak a foszlányai jutnak el hozzám.

– ...nem akar. – Egyelőre ennyit értek meg a szervilis szóáradatból. Kihasználva a zavart helyzetet, amelyben senki sem figyel rám, lecsúszom a székről, és a bizonytalan homály védelme alatt egészen az ablakig jutok. Itt megállok, a táskámat két kézzel szorítom magamhoz, és nekidőlök a falnak. Arcomat az utca kigyulladó fényei felé fordítom. Odakint az akáclombok közé gabalyodott lámpákból makacsul dereng a fehér világosság. Szarkára, az igazgatóra, a karszékre, az asztalra, akárcsak a többi érdektelen tárgyra egyformán nehezedik rá a szoba áthatolhatatlan, súlyos homálya. Ekkor gyullad ki az asztali lámpa, amelynek fénykörében az igazgató hajlott alakja bontakozik ki.

Pár másodperc és fölegyenesedik, összeszedi az asztalra rakott papírokat, és az aktatáskájába süllyeszti őket. Szemlátomást indulni készül. Szarka pulikutya-szorgalommal loholja körbe és magyaráz, folyton magyaráz. Az igazgató félretolja Szarkát.

– Mindjárt visszajövök, addig csak folytassátok! – mondja, és sietve becsukja maga mögött az ajtót. Szarka diadalittas ábrázata semmi jót nem ígér.

– Gyere ide! – mondja boldog tudatában annak, hogy ismét ketten maradtunk, és szabad prédaként bánhat velem. Nem engedelmeskedem, hiába dobbant akaratosan a lábával. Erőltetetten mosolyog. A csábítás mellett kötött ki hát. Átlátok a mesterkedésén. A padlót nézem, részben azért, hogy leplezzem zavaromat, részben azért, hogy időt nyerjek. Az ismerős motívumok, a poros derengés, a kopott,

sárga erezet, a szeszélyes, sötét rések, megtagadva minden ésszerűséget, fölváltva hol az otthonosság, hol az idegenség érzetét sugallják. A figyelmem közben teljesen kikapcsolódott, nem vettem észre azt sem, hogy Szarka a hátam mögé került, és így meglepetésként ér, amikor előretaszít. Vad igyekezet indít meg elveszett egyensúlyom nyomába, de mire megtalálnám, újabb lökés lendít tovább. Ellenállásra még gondolni se merek. Újra a régi fotel előtt állok, és még mielőtt visszanyerném az egyensúlyomat, lehuppanok a vörös bársonyra. – Na! – szakítja meg sietős lihegését egy elégedett nyögés erejéig Szarka, miközben a karszék oldalához kerül. Kezét a támlára teszi, hozzáér a vállamhoz. Megrázkódom, de olyan durván és hirtelenül, hogy féllő, talán megbántottam.

Ő azonban úgy tesz, mintha észre se venné. Valami mégis megpattanhatott benne, mert azt látom, hogy egyre zsugorodik, egyre kisebb lesz, ráncosabb és gyűröttebb az arca, egyre lejjebb csúszik, már nem is térdel, hason csúszik előttem. Alulról néz föl rám, a padló homályából. Békához hasonlít, ugyanúgy lüktet a tokája, és a szeme is ugyanolyan meredt és nedves. Csak nem sír? Befátyolodok s még el is csuklik a hangja a megindultságtól, annyira, hogy nem értem meg, amit mond, csak a szájáról olvasom le, ahogy könnyörög, egy hal némaságával tátogja el a mondanivalóját.

– Énekelj! – Tudtam, hogy ez következik, mégis csalódott vagyok. Segíteni szeretnék neki. Fuldokló forróság önti el a torkomat. Olyan fáradtan liheg, mintha nehéz teher cipelése közben állt volna meg, csak azért, hogy szót értsen velem. – Jót akarok neked – mondja. És én nem is kételkedem benne. Meleg lehelete ugyanekkor végigsiklik lúdbőrző combomon, megborzongok tőle. Fázni kezdek, talán a fáradtságtól. Lecsúszom a székről, hogy kikerüljem a párás lehelet fújtatását. – Ülj vissza! – csattan rám kijózanodott hangon, mintha nem is ő búgta volna a fülembe az imént meghatottságtól kótyagos sirámain. Enge-

delmeskedem. Nem értem a hirtelen pálfordulás okát. Mintha nem venné észre, hogy a parancsoló hangnem eredményt hozott, újra könyörögni kezd. Aztán, amikor észreveszi magát, a szégyentől torzul el az arca, egész lényét bosszúvágy hatja át. Szőrös, kurta mancsa előre-nyúlik, belemarkol a combomba, a csontomig hat a szorítása, a körmök kékes lyukakat vájnak a bőrömbe, s apró véraláfutás-holdakat hagynak maguk után.

Valahol egy önfeledt dallam szárnyal, mintha senki sem énekelné, mintha maga alkotná magát, olyan érintetlen, mentes minden testi kísértéstől. Az az érzésem, csak ki kéne nyitni a számat, és eltalálna hozzám, az enyém lehetne örökre. Kitátom a számat, mintha énekelnék. Csukott szememet résnyire nyitom, éppencsak hogy kilássak rajta, de azt ne tudja meg senki, hogy én látok. Szarka sem gyanakszik, ezért aztán gátlástalanul azt teszi, ami jólesik neki. Önfeledt, elégedett vigyor kuszálja össze az arcvonásait.

Minden óvatosságról megfeledkezve kinyitom a szememet, és ekkor teljes erővel föltör torkomból a sírás. A könnyek elkenődnek az arcomon, vörösre csípi a szememet. Belső látásom összezavarodva megtelik káprázó foltokkal. E foltok játékán át is józanul látom azonban Szarka arcát, ahogyan megpróbálja meglepődését s a nyomában támadt bosszúságot elleplezni. A csuklás és a zokogás kényszere egyszerre kínoz, hiába próbálok harcolni ellenük, mindent szétráznak, elkevernek és bemocskolnak.

– Na, ne sírj! – próbál minden őszintétlen megnyilatkozása ellenére is őszintén vigasztalni.

– Nem sírok – mondom.

– Dehogynem.

– Már nem – próbálok szolgalelkűen megfelelni a várokozásnak. És tényleg, az, hogy megszólaltam, hogy hosszú idő után sikerült megtalálnom a hangomat, mindegy, milyen siralmas állapotban, mintha valamelyest enyhített volna a kétségbeesésem.

– Töröld meg az orrod! – A saját zsebkendőjét nyújtja felém. Nem akarom elfogadni.

– Nekem is van – mondom, és félretolom a kezét, kényszeredett mozdulatokkal a magamé után kotorászok. Szarka egy elnéző mosoly kíséretében még közelebb tolja az arcomhoz a sajátját, ezt a koszos, összegyűrt-ragadt rongycsomót. Bármennyire is undorító, elveszem. Megpróbálom megtörölni vele az orromat. A savanyú szag hányingert kelt bennem. Inkább a kezemfejével mázoló szét az arcomon a könnyeket, és közben úgy teszek, mintha a zsebkendőbe törölném. Visszaadom Szarkának a zsebkendőt, aki minden gátlás nélkül zsebre gyűri.

– Köszönöm – mondom.

– Nyugodj meg!

– Már nem sírok – mondom, de erre megint a torkomban érzem a zokogás újra támadó ingerének szorítását. Szarka erre mintha vérszemet kapna, újra előáll a régi nótával.

– Próbáld meg még egyszer!

– Tessék? – Úgy teszek, mintha nem jól érteném. Szarka erre mintha elszégyellné magát, lesüti a szemét, a zakója gombjával babrál, aztán előáll újra a régi kéréssel, úgy lát-szik, képtelen belenyugodni a kudarcba, és ezért nem ismer kíméletet.

– Énekelj! – mondja.

– Nem megy – mondom, de már az utolsó hangokat meg se tudom formálni, elnyeli őket a fölhabzó sírás örvénylése. – Nem tudok.

– Segítek – mondja. – Nézd, itt van a könyv! – És elélem teszi a sajátját. Ugyanaz a pállott bor- és dohányszag árad belőle, ami a leheletéből. Megsárgult körme ott pattog a kották alatt, fölött, ahogyan az utat mutatja.

Zengje dal és büszke ének:

Hej de szép a hősi élet,

Ha bátor szívvel, éles karddal

Csatára készen állsz.

Szarka előttem térdel a szőnyegen, ölében a könyv. A tekintetét várakozón és türelmesen emeli rám. Magam sem hittem volna, hogy ez még egyszer megtörténhet, de belekezek.

– Zengje... – De már itt elakadok. Egyszerűen nem tudom, hogy milyen hangon kellene elkezdenem. Silány próbálkozásomat Szarka kitörő örömmel fogadja. Alig várja, hogy elakadjak, máris lelkes helyeslésben tör ki.

– Jó, nagyon jó, csak folytasd! – De nem folytatom.

– Nem volt jó – mondom.

– Dehogynem.

– Á... – mondom, és legyintek.

– Akkor kezd előlről!

– Előlről?

– Ahogy akarod, nekem mindegy.

– Megpróbáljam? – kérdezem inkább csak magamtól, és nem azért, hogy választ kapjak rá.

– Zengje... – Talán most sikerült volna túljutnom a kezdeti nehézségeken elakadás nélkül, de lehet, hogy ezt csak azért gondolom, hogy módomban legyen őt hibáztatni, amiért közbevágott. – Zengje dal... – Amikor észreveszi, hogy a segítség csak még nagyobb zavarba ejtett, magyarázkodni kezd. – Hát így, így valahogy. – Nem találok semmi különöset a pár kiénekelt hangban, amiket még külön-külön meg is rezegettetett a nyomatékosság kedvéért, de az megvilágosul előttem, hogy nem volt véletlen eddigi viselkedésem, egyszerűen képtelen vagyok utánogni. És ez a sokadik, s talán a többihez hasonlóan meddő fölismerés most ráébreszt születésem balsikerére. Mohón, de sikertelenül kezdek kutatni az ellenérvek után. – Na – mondja biztatón, és egyben csodálkozva is –, nem próbálsz meg mégis? – Hallgatok. Nem azért, hogy bosszantsam, és még csak nem is szántsándékkal, egyszerűen képtelen volnék bármit mondani.

Készültem rá, hogy válaszolok, hogy megmondom, megmagyarázom, miért nem megy, miért nem tudom folytatni,

miért nem is akarom, de bennemakadt a szó, magam sem értem, miért. Megfogja a térdemet, de ez az érintés nem erőszakos, mint az eddigiek, mintha egészen távolról ereszkedne a bőrömrre a hideg, verejtékes tenyér, így aztán el se húzódok, lenézek rá, tekintetem találkozik zavaros tekintetével. Nedves a szeme, mintha sírna. Mintha könnycsepp gördülne le az arcán a bő zsírpárnák, a puffadt bőrtüremlések között. Káprázat mozditja el, oltja ki a képet. A kimerültség utolsó lökései alatt rázkódik minden. Elengeti a térdemet és fölemeli a kezét, az arcom felé. Csak nem megüt? Összerezzenek, az arcom elé kapom a kezemet, hogy védekezzem, de már későn: ha valóban meg akart volna ütni, már régen megüthetett volna. Nem tette, s ez arra vall, más volt a szándéka. Hogy mi, sohase tudhatom már meg, mert látva védekezésemet, útközben megváltoztatta a mozdulatot, mintha csak a homlokát akarta volna megtörölni. Nekem meg nem marad más, mint a szégyenkezés, hogy így félreismertem. Olyan sokáig ülünk egymással szemben egyetlen szó és mozdulat nélkül, hogy lassan arról is kezdek megfeledkezni, miért vagyunk itt és hogyan kerültünk ide. Egy szorítás jelzi a karomon, hogy ő nem feledkezett meg rólam.

– Addig nem mész el, amíg nem énekeltél – sziszegi elszántan a fülembe. Megpróbálok fölemelkedni a székről, talán csak azért, hogy meggyőződjem szándéka komolyságáról, hogy próbára tegyem. Durván lök vissza. – Énekelj!

– Nem.

– Szóval tényleg nem akarsz énekelni?

– Akarok, csak nem tudok.

– Hogyne tudnál, énekelni mindenki tud, aki akar.

– Mindenki? Lehet, hogy mindenki tud, de én nem.

– Az előbb is... – Talán azt akarja mondani, tudták, ám ahogy rámpillant, elakad a szava, de azért végül mégis kivágja. – ...milyen jól ment. – Biztatásnak szánta, én gúnyolódásnak érzem. Amikor látja, hogy szép szóval nem boldogul, fenyegetésre vált. – Azt akarod, hogy megbuk-

tassalak? – Hogy kérdezhet ilyet, nem akarom, hát persze hogy nem akarom, ugyanakkor azt is tudom, ha föl nem is készültem rá, ezt kell tennie, ezért aztán nem lepődöm meg a fordulaton, hogy ezt a végső érvet is elővette. – Ha nem énekelsz, nincs mire osztályoznom, meg kell, hogy buktassalak – magyarázza. – De ha megpróbálsz, akárhogy sikerül, az már a legrosszabb esetben is kettes. – A könyvek elmázolódtak az arcomon, hátamra rátapad az átíz-zadt ing, most kezdem csak érezni, ahogyan az izgalom alábbhagy bennem, milyen hűvös van itt. – Na, énekelsz, vagy nem énekelsz? Döntsd el végre! Ne húzzuk tovább az időt. – Előhalássza a mellényéből és az asztalra teszi a zsebóráját. – Mert én nem érek rá. – Kivár egy kicsit, aztán teszi hozzá: – Öt percet kapsz. Ha addig nem jutunk dűlőre, már nem velem, az igazgató elvtárssal gyűlik meg a bajod. Azt pedig nem ajánlom.

– Énekelnék, de ha egyszer nem... Nem jön ki hang a torkomon.

– És ha segíték? – Nem sokat teketóriázik, rázendít maga. Miközben énekel, kellemetlen leheletét egyenesen az arcomba fújja. Sikerül ellepleznie a viszolygásomat, így aztán elégedetten fejezi be a produkciót. Némi diadal-érzettel a tekintetében kezdi fürkészni az arcomat, hogy na, mit szólok hozzá. Föláll. Éppen a nadrágját porolja, amikor az igazgató visszatér. – Megyünk már, megyünk – kapja össze magát készségesen Szarka.

– Sikerült? – kérdezi az igazgató.

– Készülődj! – szól rám Szarka. Sehogyan sem boldogulok, hol ez, hol az esik ki a kezemből. Mire valahogyan sikerül összeszednem magamat, rengeteg idő telik el. – Na, mi lesz már? Gyerünk! – hallom közben többször is Szarka sürgetését. Azt hiszi, ezzel a tüntető, de csak mímelt határozottsággal elmismásolhatja az igazi válaszádat, de az igazgató nem enged.

– Szarka elvtárs, hova siettek?

– Miii? Sehova.

– Na, hát azért. Előbb amúgyis válaszolnod kell: mire mentél a kis reakcióssal? Énekelt vagy nem énekelt?
– Szarka a bokámba rúg, így adja tudtomra, nekem kell színt vallanom.

– Nem tudok – mondom határozottan. Engem is meglep, mennyi indokolatlan öntudat lappang a válaszómban. – Nem tudok énekelni. Nem tehetek róla, hogy nincs hangom.

– Van vagy nincs, az nem számít, mindenkinek énekelni kell. Aki szabotál, arra lesújt a proletárhatalom ökle. De nemcsak rád, hanem az apádra meg az anyádra is, ezt jól jegyezd meg, te kis átokfajzat. – Elfordul tőlem. Megkönnyebbülten veszem tudomásul, mert ez lehet, hogy azt jelenti, tényleg végzett velem, és többé nincs semmi dolgunk egymással. Szarkához fordul. Némileg csökkentett hangerővel mondja, jelezve, hogy ez már nem rám tartozik, de egyáltalán nem törődve azzal, hogy a szavai esetleg mégis eljutnak hozzám is. – Szarka elvtárs, mást vártam tőled, egy kicsit több határozottságot. Ezt csak azért mondom, hogy vigyázz magadra, mert ha így folytatod, nem sok kenyeret eszel meg nálunk. – Rövid köhögési roham kapja el. Kikászálódva belőle, miközben kitessekel bennünket az irodából, Szarkához intézve a szavait, de úgy, hogy azért én is értek belőlük, még utánunk szól: – De az az érzésem, hogy másutt se.

Kurtán-furcsán, száraz csattanással csukódik be az igazgatói iroda ajtaja. Megverten bandukolunk le a lépcsőn. Nem nézünk egymásra. Két külön sors, két külön út, köszönés nélkül válunk el, megy mindegyikünk a maga végzete iránt, ki erre, ki arra.

A porló vakolat, mert ezt kaparászom a napsütötte falnak támaszkodva, ujjam nyomán a sárga keramitkockákra pereg. Ősz van. A meleg ritkás hullámokban tör át az

üveghűvös levegőn. Ilyenkor mintha otthon volnék, úgy fedezem föl a távoli nap mindig is édes ízét az ajkamon. A fejem fölött a barackfa ritkás lombja, a levelek élükkel állnak bele az ég halványkékjébe, és közben, mintha szita-kötőszárnyak volnának, rezegve távolodnak. Néha idáig csapja a meg-meglebbenő szél egy-egy porfelhő illatát, ennyi ér el hozzám az iskolaudvarból. A rosszízű zajok elnyelik egymást. Egyetlen hol erősödő, hol gyöngülő, de mindig távoli zümmögés marad belőlük. Azt is mondhatnám, csönd van. Itt-ott kicsöndül belőle egy-egy csábítóan érthető beszédfoszlány, de amilyen váratlanul jött, ugyanúgy el is tűnik, és magával viszi tárgyitalan zavartságomat. Ezek a pillanatok, ha egyelőre nincs is komolyabb következményük, jelzik, hogy hol vagyok és hogy mire számíthatok.

Ha hátranézek, az udvar sajátos csataterét látom: a szürke porfelhők rongyolódó burkában ruhák, arcok villannak föl, tűnnek el. Szeretném azt hinni, semmi közöm sincs hozzájuk, nyugodtan hátat fordíthatok nekik. A lepergő vakolat érintésem nyomán puha homoklisztet ereszt magából, és ez a liszt az ujjamra tapad, mindez a napsütés nagyítóüvege alatt történik, ahol valamiféle megmagyarázhatatlan érzécsalódás folytán teljes biztonságban vélem érezni magamat. És éppen ekkor, az idill kibontakozásának kezdeti pillanatában valaki egy marék homokot szór az ingembe.

Bodor volt, válik nyilvánvalóvá bennem a fölismerés, amikor meglátom eliramodni magam mellől. A homok összekeveredett az izzadsággal, csípni, marni kezdi a bőrt. Nemcsak az ingem alá, a nadrágom, a gatyám ráncaiba is beleette magát. Mindenhol gúnyos arcok merednek felém, és tátott szájjal kiabálják:

– Énekes, énekes, énekes... – Mit csináljak, melyik hang felé forduljak? Találomra választom ki az egyiket közülük. Kergetni kezdem, nem tudom, ki rejtőzik mögötte, és egyelőre nem is érdekel. Összeviszsa kacsázik. Nem baj,

gondolom, ezzel is csak magát fárasztja. Késve jövök rá, mi a célja: el akar keveredni a sokaságban, nem szeretné, ha azonosítanám. Ekkor kényszerülök rá, hogy foglalkozzam vele, ki is ő voltaképpen. Könnyű izgatottság fut át rajtam, amikor fölismerem Bodort az üldözöttben. Kétségbeesett igyekvését, ahogy ide-odaugrál a lézengők között, lenézően figyelem, hiszen amikor fölismertem, minden esélyét elveszítette. Ő még nem tud erről, és ez csaknem mulatságossá teszi a helyzetet. Nem, most már nem téveszthetem el a választ. Ismét foglalkozhatom egy kicsit magammal, az alkalmat, habár nem hívtam, elfogadom. Érzem, hogy a homok már szétfolyt az ingem alatt. Ami nem tapadt bele a hátamon az izzadt bőrbe, az lecsurgott az alsónadrág gumijáig, ott egy-két pillanatra megakadt, aztán futás közben a homokszemek a gumi alá sodródtak és véresre horzsolták a bőrömet.

A fáradtság és a kellemetlen, viszkető fájdalom egyre több izzadságot présel ki a bőrömből, s így egyre elkeseredettebb akarat hajszol a bosszú iránt. Minden erőmet összeszedem, egyetlen, kétségbeesett rugaszkodásra összpontosítok, hogy ezzel utolérjem Bodort. Amikor látom, hogy nem sikerült, egy kanyarral, egy közismert, ócska csellel egészen más irányba, az udvarnak egy másik részébe térített, mint ahova ő maga bevenni szeretne volna magát. A düh összeszorítja bennem a maradék erőt, és sarkall egy újabb, az előbbihez hasonlóan kétségbeesett, és nem több sikerrel kecsegtető rohamra. A sírás fojtogat. Szerencse, hogy az elhatározást csak jókora késéssel hajlandó követni a tett, mert addigra már egészen mássá alakul minden, nincs mit követni, a kezdeti, bódult elhatározás az indulat keltette forró pillanatban szerencsésen elveszett.

A szenvedélyek vezérelte akarat káoszát hétköznapien egyszerű számítás váltja föl: ha lassú és egyenletes tempót diktálok, akkor a kanyarokat, a cseleket mindig megnyerem, így a józan ész szerint ő fárad el hamarabb. Ha elfogyott minden ereje, akkor jövök én, és azt csinálom vele,

amit akarok: először is szétverem a pofáját, ne röhögjön hátrafelé, ne mutogasson ocsmány jeleket az ujjával, hamvadjon le a rózsás pír az arcáról! Elégtételt érzek, amikor észreveszem, hogy a kimerültség fehér foltjai kezdenek kiütközni a bőrén. Nemcsak ő, a többiek is észrevették, fordult a kocka, már nem gúnyolnak, nem röhögnek ki, de azért még egyelőre Bodorral azonosítják magukat. Megpróbálnak segíteni neki, a bátrabbak keresztezik az utamat, belém ütköznek, hogy eltérítsenek, de nem sok eredménnyel. Ha mindenki ellenem szegül, ha mindenki megpróbál eltéríteni eredeti szándékomtól, én akkor is kitarok. A vastag, szürke por, amibe a lépéseink csapódnak, a szürke hát, amit egészen egyszerűen nem tudok szem elől tévesztetni, meghatározzák cselekvésem lehetséges koordinátáit.

– Énekes, énekes, énekes... – A csúfolódás hullámai innen-onnan, mindenünnen körém torlódnak. Azonban mindenki érzi, hogy ez már nem az az igazi szenvedély, amely engem kétségbeesésbe taszíthat. Bodor egy utolsó, kétségbeesett gesztussal megpróbál úrrá lenni a helyzeten, hátrafordul, az arcomba nevet, de én átlátok a szitán. Megszűnt számomra a világ csalóka csábításainak szövevénye. Egyenletesen futok tovább, az ujjam hegye hiába érintette meg Bodor kabátjának szürke hátát, ettől a fikarcnyi részeredménytől nem szédülök meg. Bodor, mint aki vesztét érzi, egészen megbokrosodott, minden tartalék erejét elpocsékolva iramodik ide-oda, cikázik, ugrál és forog. Az ujjamban itt van megfeszült testének érintése, az utolsó kétségbeesés, amely az én idegeimbe gyűrűzött át az ő izmainak erőfeszítéseiből.

Tudom, hogy nemsokára ismét találkozunk, készülök rá, vigyázok, hogy ne veszítsem el a fejemet. És a megugráások, a szökések egyre rövidebbek. Kétszer vagy háromszor engedem így továbbfutni, mire megérlelődik bennem az elhatározás, hogy most kell lecsapnom. Visszanéz, mintha valami rejtélyes módon tudomást szerzett volna

arról, ami bennem zajlik. A tekintetünk találkozik. A szeméből eltűnik a vad csillogás, mintha ő maga is beletörődött volna a vereségbe. Megáll, szembefordul velem. A ziháló mellkas, a tátott száj szájalmat ébreszt bennem. A tétovázással időt vesztek, ő pedig kihasználva a váratlan lehetőséget, újra egérutat nyer. Mire magamhoz térek, újra jelentős hátrány fogad. Megpróbálok ismét aprólékos haditervemhez igazodva csak az erőmmel gazdálkodni, és nem figyelni semmi másra.

Már-már elérem célomat, amikor fölberreg a jelzőcsöngő. Az évek alatt belénk ivódott reflex folytán vigyázzállásba dermedünk, Bodor is, én is. Egészen közel vagyunk egymáshoz, de hát hiába, az iskolai perrendtartás megálljt parancsolt mindkettőnknek. A következő csöngetés után tanári fölügyelet mellett zajlik a sorakozás. Bodor az első sorba tolakszik be, ahonnan a sorakoztató tanár közvetlen védelmében integet hátra, mutat számárfület, és mozgatja hangtalanul a száját, de úgy, hogy én leolvashassam róla, mit mond.

– Énekes, énekes, énekes... – Összetalálkozik a tekintetünk. Bodor arcára visszatértek a zavartalan, piros rózsák, a haját elsimította, kézzel megigazította benne a hullámokat, a szemébe visszalobbant a szemtelen tűz, a mindenkit megvesztegető magabiztos csillogás. És nem áll be a szája, azóta is folyamatosan csak ezt ismételteti: – Énekes, énekes, énekes...

Az osztályajtó előtt a folyosón megállunk. Puskás, aki a hatodikkal együtt vezetett idáig, most odafordul Bodorhoz, a kedvencéhez, és tőle kérdezi meg:

– Milyen órátok lesz?

– Számtan.

– Kivel?

– Kovács... tanár ... úrral – mondja Bodor, az urat kicsit nyávogva, szégyenlősen ejtve ki, hiszen ő az osztályban a rajtanácselnök, s legalább neki jó példával előljárva elvtársazni illenék a tanárokat.

– Nem láttad Kovácsot? – szólítja le Puskás a mellette elviharzani készülő történelemtanárnőt.

– A tanáriban... Jön, mindjárt jön...

– Na, menjetek be – mondja sietve Puskás, mert a folyosó végén már az igazgató is fölfigyelni látszik a tanácstalan csődületre.

A kinyíló ajtón egymást taposva, lökdösve tódulunk be. Dobog a padló, száll az olajos por, az otthonos, a megszokott légkörben mindenki a megszokott módon baktat a helyére. Látszólag ezt teszem én is. De csak látszólag, mert közben olyan szorosra zárom az öklömet, hogy elfehérednek a bütykök a kezem fejen, és letérek szokásos utamról: az ablak melletti padsor folyosójába lépek be, aminek a közepén már ott áll Bodor. Nem figyel rám, a szomszédjával beszélget, talán rólam, mert nagyokat nevetnek. Azért nem bízok semmit a véletlenre, Paulovics mögé húzódok, akinek széles háta jó rejtékhelynek bizonyul. Csak az utolsó pillanatban lépek ki mögüle, amikor már akarom is, hogy Bodor lásson. Nem hisz a szemének, a helyem felé fordul, hogy ott keressen. Vak erővel lendül előre az öklöm.

Reggelente, amikor a disznóól deszkapalánkját döntgetve edzettem a visszavágásra készülve, érzékelhető volt a közegellenállás. Most nem. Talán nem talált, rémlik föl a bizonytalanság bennem. Várom az ellentámadást. Védekezően görbedek össze, hogy a rúgásokat, a pofonokat valahogy elviseljem. Már az is megfordult a fejemben, hogy menekülnöm kéne, gyorsan, gyorsan vissza a helyemre, amikor belső kétségeim lidércnyomásától megszabadulva megvilágosodik előttem a látvány. Kételkedve fogadom, mintha káprázat volna. Bodor mélyen előregörnyedve áll, arcát a tenyerébe temeti. Meginog, de nem esik el, önkéntelen mozgással szerzi vissza az egyensúlyát, mintha nem tudna egészen magáról. A tábláig viszi a vak lendület, ott aztán összeroskad, de csak guggolásba ereszkedik, arra azért vigyáz, hogy a ruhája össze ne piszkolódjon az

olajos padlón. Fölnéz, felénk fordul. Meglepett moraj fogadja a látványt. Az orrából dől a vér, már az egész arcát összemázolta vele, piros foltok éktelenítik a fülét, az arcát, az állát, a homlokát, minden elővigyázatossága ellenére még a fehér ingére, a vasalt galléra és a kike-ményített ingmellre is jutott néhány csepp. Ő is csak késve, most, ahogy vértől ragacsos kezét elvette az arca elől, döbben rá, mi történt, és kezd el vadul, kítátott szájjal ordítani, mint akit nyúznak. A magánszámot néma döbbenet fogadja, pedig még mindig nincs bent tanár. Az egyébként pontosságáról híres Kovács tanár úr alaposan késik. Ez a helyzet máskor mindig alapos okot adna a rosszul értelmezett szabadságvágy táplálta értelmetlen tombolásra. Most azonban az önföladó örület helyett hosszas, kimért csönd telepszik a padsorok közé. Talán éppen innen, a hiábavalóság érzéséből táplálkozik Bodor fölháborodása, aki most egy lélegzetnyi szünet után újabb üvöltésrohammal próbálkozik. Az arcán, ha lehet, még jobban szétmázolja a vért és a taknyot.

Rá se nézek Bodorra, a padlót bámulom, úgy megyek vissza a helyemre. Senki se akadályoz, nem vet gáncsot, nem öklöz belém, inkább valamiféle nem várt, tartózkodó tisztelet kísér, elhúzódnak előlem, és némi viszolygással, de mindenképpen megbecsüléssel tekintenek rám. Vannak, akik máris együttérzésükről biztosítanak. Jó volt, jól megadtad neki, meg más efféle közbeszólások követnek. Az elégedettségbe, amit érzek, a leplezetlen szolgálalkúság bizony némi csalódást vegyít.

A meghunyászkodott arcokat látva nem vagyok biztos benne, hogy ez lett volna az a győzelem, amire annyi fáradsággal készültem sok-sok kitartó reggelen át. Bodor még mindig üvölt, de az általános zaj, az osztály morajlása már elnyeli a hangját. Így lassan csökken a lendülete, míg végül abba nem hagyja, s a grimaszok is le nem oldódnak az arcáról.

– Jön, jön... – szalad végig az osztályon a hír. Még mielőtt újra elcsöndesülnénk, valaki közbekiabál.

– Hülyék, csak vicc volt! – A fölháborodás moraja magasra csap. A hirtelen támadt izgalomban egészen megfeledkezünk a veszélyről, és nem vesszük észre Kovács tanár urat, nem, ő egyáltalán és talán senkinek, még az igazgatónak sem elvtárs, aki ekkor lép be az ajtón. Minden a feje tetején áll, de ő úgy tesz, mintha ez nem zavarná. Hatalmas, görnyedt alakja az osztály fölé magasodik. Lehajtott fejjel, rosszkedvűen néz szét fölöttünk. A magába fordult arcon gúnyos mosoly rezdül át.

– Na, mi lesz? – kérdezi halkán, mintha nem is tölünk, csupán magától kérdezné. A ráncos, fáradt arcból az arcunkba szegeződik szúrós, csodálkozó tekintete. A kérdésre azonban nem vár feleletet, az asztal fölé görnyed, föllapozza az osztálykönyvet. Közben csönd lett.

Vigyázban állunk, pedig senki se szólított föl rá, senki nem kiabált velünk. – Leülni! – mondja, amikor fölnéz az osztálykönyvből. – A hetes? – kérdezi, mert látja, hogy senki nem jelent. A hetes föláll és már indulna is kifelé, de megállítja. – A helyeden is jó lesz – mondja. Meghallgatja a jelentést, beírja az adatokat az osztálykönyvbe. Fölegyenesedik és a tábla felé fordul, a kezébe veszi a krétát, hogy hozzákezdjen az órához. Ekkor veszi észre a vértócsát a dobogó előtt. Megáll a kezében a kréta. Nem merek odanézni. Megszólal, de alig jut el hozzám a hangja, talán éppen azért, mert biztos vagyok benne, hogy nekem szól, hozzám beszél. – Ki volt az? – Jelentkezni kéne, de képtelen vagyok rá. Hiába határozom el magamat, a szám nem nyílik szóra, az izmaim nem engedelmeskednek, egyedül a szememet vagyok képes kinyitni.

Bodort látom, aki kifeszített mellel, véres arcát pimaszul előretolva, hiába, hogy azóta százszor letörörlhetne volna, pattan föl a helyéről, s két ujját fölmutatva, karját föltűnően lengetve jelentkezik. Árulkodni fog, szorul össze a gyomrom. Igen, ezt szerettem volna megelőzni a saját

jelentkezésemmel, de nem sikerült. Bodor felémfordítva a tekintetét megvetően biggyeszi le az ajkát, aztán rám mutatva Kovácshoz fordul.

– Ő... Ő... Ő volt az – mondja, de mielőtt befejezné a mondókáját, Kovács félbeszakítja.

– Takarítsd el! – parancsol rá Bodorra. Bodor méltatlankodva mutogat a vértócsára.

– De hát miért én? – Rossz a lelkiismeretem, s attól csak még rosszabb, hogy továbbra sem szólok közbe, nem kelek Bodor védelmére, amit pedig bizonyos lovagiassági szempontból mégiscsak rendjénvalónak tartanék. Meglepetten látom, hogy közben Bodor nem játssza tovább az ártatlan áldozati bárányt, megvert arca beletörődést sugároz. Nem keresi kétes igazságát, mintha föladta volna a harcot. Elkezdődik az óra, de most még Kovács világos és számomra mindig szórakoztató egyenlet-megfejtéseit, általános derűtséget fakasztó tréfáit sem tudom követni, egy szót sem értek semmiből.

Kovács barázdált arca olyan, mintha pók szötte volna be, emögül a különös háló mögül figyel bennünket. Rejtelmes sors az övé, és tudja, a miénk is, mindegyikünké külön-külön más matematikai föladvány, amelyeket azonban nem lehet olyan könnyedén, a szárnyaló logika leleményével megoldani, mint a könyvbezárt példatár számozott darabjait.

Bodor megverten követi Kovács parancsát, kisurran az osztályból, majd kisvártatva vizesvödörrel és fölmosóronggyal felszerelve tér vissza. Odamegy a vértócsához, leteszi a vödört, belemártja a rongyot, kicsavarja, feltörli a vért, újra megáztatja, újra kicsavarja a rongyot, olyan szakszerűen és aprólékosan, mintha örömét lelné benne. Már semmi se látszik, de ő még mindig csiszatol, mintha egyenesen örömét lelné benne. Kovácsnak kell közbeszólnia, aki, úgy látszik, nagyon is világosan látja, mi történik körülötte, bár többnyire semmi jelét nem adja ennek a tisztánlátásnak, néha egyenesen körmönfontan leplezni igyekszik.

– Elég lesz – szól rá Bodorra. Bodor most is szó nélkül engedelmeskedik, fogja a vödröt, a rongyot, és kisurran a folyosóra. Amikor eltűnik, megkönnyebbülök. Nem hittem volna, hogy egyszer majd ennyire nyomaszt a jelenléte. Bodor, amikor visszajön, se Kovácsra, se az osztályra nem vet egy pillantást se, megy egyenesen a maga helyére. Előveszi a füzetét, a könyvét, és belekezd a vázlat másolásába, hogy pótolja elmaradását, de Kovács hangja megint megtalálja, kibillenti békés nyugalmából, amely felé pedig olyan kitartóan és olyan egykedvűen igyekezett. – Mosa-kodj meg! – Bodor egy szó nélkül tűnik el, tér vissza, miközben Kovács rezzenéstelen arccal vezényli az órát.

Bodor arca, amikor visszatér közénk, már nem véres, a hideg víz ismét előhívta rajta a megcsúfolt rózsafoltokat, a hamvas csinosságot. Mozdulataiban is újraéledni látszik a régi fölényesség, mintha mi sem történt volna az imént, tüntetően szorgalmas mintatanulóként a füzete fölé hajol, és ír szorgalmasan. Én meg még mindig az óra elején fölütött üres lap előtt görnyedek, és szorongva gondolkodom az otthoni kapkodásra, amikor majd nem tudom megkérdezni senkitől, mi volt a házi föladat, miről is volt szó a múlt órán.

Az a rémképzet fogan meg bennem, hogy anyámék Bodorhoz küldenek megkérdezni, mi a lecke, és én nem merem azt mondani, hogy nem megyek. Úgy teszek, mintha elindulnék, a sarkon lecövekelek, kihúzom valahogyan az időt, visszafordulok, és azt mondom, nem volt otthon náluk senki. Így bokszolnak gyomron a jövő rémképei. Azonban ez a figyelmeztetés sem képes jobb belátásra bírni, nem tud rávenni arra, hogy úrrá legyek magamon, és elvégezzem praktikus teendőimet, amiket pedig hiába odázok el, végül mégiscsak nekem kell elvégeznem majd, nekem kell pótolnom az elmulasztottakat, jóval több szemrehányást, neheztelést vonva magamra, mint amennyivel most kéne megküzdennem.

Már kint vagyok az utcán, hátam a szögletes vaskorlátnak nyomódik, a délutáni szél a hajamba fúj, szárnyán a föld, a nap, a víz szaga kavarog, s e kavargó foszlányok mögött ott van a mozdulatlan ég. Hibátlan kékje az arcomba ásít. Kezemmel takarom el a szememet. Mitró hozza az üzenetet, hogy hívatnak az igazgatói irodába. Gyűrött arcából együttérző mosolyt küld felém, aztán továbbáll.

Szédülök. Televan minden a messzeséggel. Biztosan Mitró találta ki az egészet, gondolom. Miközben Mitrót hazugsággal vádolom, mégis elindulok visszafelé. Távozásom fonala váratlanul gombolyodik vissza: az udvar, a sárga keramitkockák, a lépcső, a folyosó visszhangos ürességében kongó lépteim, az alkony hályogával belepett ablakok sora, mintha egészen más volna minden, nem ugyanaz, amit távozóban láttam. Az utolsó ablak előtt megállok, lenézek a néptelen udvarra. Gyűrött papírdarabokat, száraz faleveleket sodor a szél az egyik kerítéstől a másikig, de a port egészen az ablakig fölkaivarja. Sokáig állok így, mintha volna valami értelme a várakozásomnak. Az iskola olyan most, mint egy kiürült kaszárnya. Az ég kemény kéksége, amit látok, s a Duna illata, amit megérezek, az üvegen át is elbódít. Tudom, hogy értelmetlenül húzom az időt, csak a helyzetemet rontom ezzel is, mégsem tudok ellenállni a csábításnak.

Váratlanul és némán rohan meg a balsejtelem. Ekkor fordulok csak hátra. Szürke öltöny, csontos, hórihorgas alak, az orrát vérekes bibircsók csúfítja el. Barátságos mosolya valóságos ördögvigyor. Lehajol hozzám, hideg, szürke tekintete úgy vizslat rajtam, mint éhes farkasé, mikor végre sikerül becserkésznie a prédát. Nyakában mint rendeltetését veszített hajókötel fityeg a csomóra kötött vörös nyakkendő. Miután alaposan szemügyre vett, újra fölegyenesedik, megköszörüli a torkát, köhécsel. Amikor megszólal, a hangja már valószínűtlen magasságban

kering a fejem fölött. A ruha szövetéből, az ingmellből, a kéz nikotinette bőréből keserű dohányszag árad.

– Nézelődünk, nézelődünk? – recsegnek a gúnyos szavak.

– Hívtalak – nyögöm ki a magam mentségét. – Mitró mondta. Az irodába.

– Hát akkor? – Az arc odafönn elsötétül. – Mire vársz?

– Csak megálltam... – Nincs idő magyarázkodni, elkapja a galléromat, visszaránt, majd előrelódít, az igazgatói szoba ajtaja iránt. A túlméretezett lendülettől csaknem hasraesem, eszeveszett iramban kapkodom a lábamat, hogy elveszített egyensúlyomat valahogy visszanyerjem. – Na, gyerünk! – mondja, mintha észre se venné kétségbeesett igyekezetemet. Bármennyi előnyt szereztem is – éppen az ő erőszakosságának következtében –, pár lépéssel az ajtó előtt mégis megelőz. Mintha a szél fújná, úgy lenglobog borjúsájú nadrágja. Kinyitja az ajtót és betessékel. Az előtérben félhomály fogad. A tanári ajtaja már zárva, szemben az igazgatói iroda ajtaja résnyire nyitva, ezen a résen villanyfény vetül be az előtér sötét padlójára. Megérintem a kilincset, de nem merem benyitni az ajtót, mert az a legkisebb mozdulatra is erős nyikorgásba kezd. Megvárom hát, amíg a fejem fölött átnyúlva ő löki be.

Előretessékel, de ő nem jön velem. Egyedül vagyok az irodában, aminek tárgyait az asztali lámpa fénye különös, már-már baljós megvilágításba helyezi. Az ajtó nyitvamaradt mögöttem, és a nyíláson most úgy gomolyog be és idebent úgy oszlik el a sötétség, akár a füst. Idegen szag terjeng a poros levegőben, beleszimatolok, mélyen a tüdőmbe szívom, véget nem érő köhögési roham görnyeszt össze. Tekintetemet a padló olajos repedései közé mélyesztem, mintha innen várnék segítséget.

Megrezen az ablaküveg, nyikordul a padló, percegnek a bútorok, a köhögési roham csillapodásával a legapróbb, a legjelentéktelenebb zajok is belekerülnek a megfigyelés végsősoron nem általam irányított vonzásába. Lassan az az érzés kezd úrrá lenni rajtam, ami még nem meggyőződés

ugyan, de nincsen messze tőle, hogy én okozom ezeket a zajokat, amikhez a valóságban semmi közöm, én lebentem meg a függönyt, én borzoló szét a papírokat az íróasztalon, és az a különös és ismeretlen szag is, ami csordultig telíti meg a szobát, az én ruhámból szivárog elő. Kezd kényelmetlenné válni a várakozás. Eleinte még talán örültem is neki, azt gondoltam, időt nyerek vele. Most azonban, amikor nyakig benne vagyok a csapdájában, csak nyomasztó kilátástalanságát érzem. Már-már reménykedve, hogy ne mondjam, örömmel fogadom az ajtó előtt fölhangozó lépések zaját.

– Idezártam – hallom a helyettes suttogóra fogott hangját, de azt nem tudom, kinek vagy kiknek beszél. Ugyanekkor fölébred bennem a gyanú, hogy mindez csak képzelődés. A csönd az épület eresztékeit is megropogtatja, ahogyan kiteljesedik. Senki sem törődik velem, szeretnék abban reménykedni, hogy megfélekeztek rólam. Belső nyugtalanságom azonban ellentmond ennek a föltételezésnek. Úgy érzem, mintha valaki egy rejtett résen át most is figyelne, és csak arra vár, hogy hibázzam, és máris előjön, és megbüntet. Semmi külső jel nem mutat arra, hogy elképzelésemnek bármilyen valóság alapja volna, de ösztöneimben egyre erősebbé válik a bizonyosság, hogy figyelnek. Viszket a lábam, de nem merem megvakarni, nehogy azt a látszatot keltsem, netalántán a szökés gondolatával foglalkozom.

A hosszas, egyre kilátástalanabbá nyújtózó bizonytalanság arra késztet: megpróbáljam legalább ideiglenesen enyhíteni ízületeimben az álldogálás okozta feszültséget. Topogni kezdek, nem törődöm azzal se, hogy így esetleg magam ellen hangolom a titokzatos megfigyelőt, akinek léteiben egyre kevésbé kételkedem. Megpróbálom elképzelni, hogy ki lehet ő, de se a tanárok közül senkit, se az igazgatót, se a fűtőt, se a takarítónőket nem tudom beleképzelni ebbe az alattomos szerepbe. Szarkára szívesen gyanakodnék, de ha behunyom a szememet, mégsem őt látom magam előtt.

Szürkeöltönyös, magas férfi gubbaszt a szomszéd szobában. Ezen az oldalon eddig nem volt semmiféle szoba, az ablak közvetlenül az udvarra nézett, bármilyen valószerűtlen föltételezés, mégis arra kell gondolnom, most, várakozásom ideje alatt épült föl ez a megfigyelőszoba. Nekik ez semmibe se kerül, gondolom. Bármit véghezvihatnak, ha megszületik bennük az elhatározás. Mert ugyan a megfigyelőrés mellett egyetlen férfi tart szolgálatot, a szoba tele van különféle alakokkal. Csak úgy döng a padló a lépéseik alatt. Lehetetlen megszámolnom, hányan vannak, a nagy igyekezet olyan gyors mozgásba keveri őket. A falon térkép függ, világtérkép, amit a földrajzóráról ismerek. Valaki nádpálcájával rábök a térképre, mielőtt behorpadna a papír, korogva megcsúszik rajta a pálca. Ahogy egymáshoz fordulnak, összenéznek, a társuk elé tolnak egy-egy összeírt jegyzetlapot, olvasnak, bólintanak, mosolyognak, a fejüket ingatják, vagy a tenyerüket a homlokukhoz emelik, egyszóval az egész viselkedésük arra utal, hogy egy szervezet tagjai, akik titkos szabályokat követve végzik vagy halogatják a közös cél érdekében vállalt tennivalókat. Annak, aki nem ismeri ezt a célt, nevetségesnek is tetszhet mindaz, ami őket teljes valójukban leköti. Másokat talán untatna, esetleg szégyenérzettel töltene el ez a tevékenység, ami nekik az életük. Valaki hátatfordítva a térképnek egy irattartót emel ki a fiókból. Többen feléje fordulnak. Kinyitja az irattartót. Olvasni kezd. Néhányan mögéje állnak, és a válla fölött belenéznek a papírokba. Megpróbálok én is odafigyelni, de egy szót se tudok kivenni a sietős, suttogás bélelte beszédből.

Csak nem rólam van szó? Ennyire fontos volnék nekik? Ezen azért csodálkozom, de ha egyszer fogva tartanak, akkor végső soron érthető is lehetne mindez, ha közben nem játszanák el azt is, hogy ők tulajdonképpen nem is tudnak rólam. Hiába próbálom fölhívni magamra a figyelmet, igyekezetem nem vezet eredményre. Körülnézek, belehallgatok a sipító csöndbe, minden olyan, amilyennek

nem szabadna lennie. A vakmerőség furcsa érzése lesz úrrá rajtam. Néhány lépést teszek az asztal felé. Azt remélem, hogy így sikerül föl hívnom magamra a figyelmet, kiprovokálhatom megfigyelőim közbelépését, de tévedtem, nem történik most se semmi.

Éppen föladni készülök menekülési kísérleteimet, amikor képtelennél képtelenebb föltételezések bukkannak elém, olyan föltételezések, amelyeknek minden részletéből bizonytalanság süt. Elsiklik érzéseim között a régi és az új, a távol és a közel, és miközben minderről tudomásom van, gyanúsán közel engedem magamhoz az érzelmeket, és teljes erővel támad rám egyszerre minden irányból a gyöngeség. Csapódik az ajtó, nyikorog a padló, amikor átmegy a szobán. Most megáll. Csak nem fölöttem? Az esélyek, a lehetőségek latolgatása egyre kevesebbet mond, szinte semmit. A megvalósulás úgyis mindig a legképtelenebb fordulatokat hozza, mintha a csalás maga lépne színre.

Egy kéz ereszkedik le a vállamra. Bármennyire is tudtam és vártam ezt a találkozást, most a meglepetés fénye torzítja el. Ki lehet az? A hosszú, nyikorgó lépések, az ajtócsapódás mintha egyenesen a szekrényből hozták volna elő. Szól is hozzám, de nem értem. Talán ő is érzi, hogy zavart keltett, s ez némi belátásra inti. Elenged, mohó késpenge-szorítása lecsúszik a vállamról, mintha csak azt mondaná, nem te vagy, tévedtem, elmehetsz. Pár lépés. Az asztalhoz megy, arca megjelenik az asztali lámpa fénykörében, miközben gyanús neszt csapva a papírok között turkál.

Kódis igazgató elvtárs. A föl ismerés csalódással tölt el, pedig meg is nyugtathatott volna. Alig leplezi az ideges-ségét. Valamit előhalászik a papírok közül, megnézi, forgatja, de el már nem olvassa, visszaejti a többi közé. A keze lecsüng, a tekintete az asztalra mered, mintha már meg is feledkezett volna rólam, és azt se tudná, hogy itt vagyok. Hozzám beszél, de úgy tesz, mintha mégsem vol-nék jelen.

– Az ellenőrződ? – Mozdulatlan szájjal beszél, talán egyenesen a gyomrából préseli elő a hangokat.

– Nincs nálam.

– Hol van?

– Otthonfelejtettem – vágom rá azonnal, gondolkodás nélkül, pedig jól tudom, hogy ott lapul a táskámban, amit ráadásul még el sem rejthetek, hiszen ott nehezkedik a hátamon. Remegni kezdenek az izmaim, és lúdbőrös leszek az ijedségtől, ahogy megvilágosodik előttem helyzetem fonákja. Magával a hazugság tényével sem tudok megbékülni, bármennyire kiszolgáltatott helyzetben fanyalodtam rá, de arra, hogy ilyen közel sodródok általa a lepleződéshez, eddig nem gondoltam. Megpróbálom menteni, ami még menthető, leveszem a hátamról a táskát. A nagy igyekezetben majdnem leejtem, úgy kell utánakapnom. A hirtelen mozdulat zajjal jár, s ezáltal akaratom ellenére fölhívom magamra a figyelmet. Pánikba esem, de azért sikerül a lábamhoz eresztetni a táskát.

Az igazgató elvtárs közben semmit se változtatott unott pózán, kimerültség, fáradtság lepte arcán a legkisebb jelét sem fedezem föl annak, hogy gyanút fogott volna. Kihajol az asztalilámpa rajzolta fénykörből. Alakja így fej nélkül még idegenebbé és még titokzatosabbá válik.

– Menj érte!

– Hova? Haza? – kérdezem csodálkozva.

– Nekem mindegy, ahova akarsz, csak aztán itt légy időben. Tíz perced van. Ha késel, rendőrökkel hozatlak be.

– Hátrálva teszem meg az utat az ajtóig. Sietve megyek végig a folyosó sötétkéi ablaksora előtt, mintha kergetnének, és csak bent, az osztályban roskadok le a padra, mellemre vonom a táskámat és fölzokogok. Szeretnék megszabadulni a hazugság terhétől, de fogalmam sincs róla, mit tehetnék ennek érdekében. Az ablakon hívogatóan világít be az este sötétkéi messzesége. Kinyitom a táskámat és kutatni kezdek benne. Teljes a rendetlenség, mégis, az első mozdulatra megtalálom az ellenőrzőt. A falakból

az elhasznált levegő savanyú szaga párolog. Csalódottan hanyatlik alá a kezem. Legszívesebben eltüntetném az ellenőrzőt. Az első gondolatom az, ki kellene dobnom az ablakon, de gyorsan el is vetem ezt a lehetőséget. Visszacsúsztatom inkább oda, ahonnan elővettem, a füzetek közé, csak mélyebbre, nem oda, ahol a kezembe akadt. Becsukom a táskát és sietve indulok vissza, nincs vesztegetni való időm. Egyetlen vállrándítással lerázom magamról az aggályokat. Megszökhetnek, szívesen engednek is a csábításnak, csupán a rendőröktől való félelem tart vissza. Az utolsó pillanatig abban reménykedem, valahogyan elodázhatom az igazgatói irodába való visszatérést, az álomittas utolsó mozdulatokon már-már önkívületben sajtolódok át, hogy aztán végül mégiscsak ott kössek ki az asztali lámpa fényköre előtt.

Az igazgató elvtárs mintha meg se mozdult volna, most is ugyanúgy ül a helyén, mint amikor utamra engedett. A bozontos szemöldök alatt a szemet árnyék takarja, nem látszik, rám néz-e, vagy valahova máshova figyel. A szoba közepén állok, nem akarok megszólalni, attól félek, esetleg zavarnék vele, és különben sincs semmi mondanivalóm. Sok idő telik el így, egészen megfellebbezem kényelmetlen helyzetemről, és arról is, mire készültem, az előre kitervelt hazugságról.

– Az ellenőrződ? – emeli rám számonkérően a pillantását.

– Elveszett – mondom.

– Elveszett? – Mintha biztosan tudná, hogy hazudtam, olyan gúnyos magabiztossággal vonja kétségbe kijelentésem igazát. Az arcán, mint valami égésebek hegei, virulnak ki, majd hálnak el a piros-lila foltok, látszik bennük a holt erek rajzolata. A nyak tájékán összetorlódnak a rücskös bőr ráncai. Az ujjak bőgyéből száraz cigarettabűz árad. Előredől, két kézzel az asztalra támaszkodva föláll, hátratulja a széket, kikászálódik az asztal mögül, és hozzám lép. Megérinti a vállamat. A ruhán át is érzem, milyen hideg a tenyere. A barátságosnak is fölfogható érintés

váratlanul vált át támadásba. A behajlított mutató- és a középső ujjja közé csípi a fülcimpámat, és egy ügyes szorítással megroppanja, majd csavarni kezdi. – Tehát – és itt egy újabb csavarás következik, úgy látszik, nem akarja bizonytalan lelkiállapotomra bízni a döntést, amiből a válszom megszületik – elveszett?

– Igen – mondom, de most már korántsem olyan magabiztosan, mint az imént.

– Szóval elveszett – ismétli mímelt csodálkozással mag elé motyogva, mintha én nem is léteznék. Lazít kicsit a fogáson, aztán újrakezdi, olyan egykedvűen és érzéketlenül, hogy sírni is elfelejtek. A fájdalom ekkorra már túllépte az érzékelhetőség határát. Talán ő is érzi, hogy igyekvése ezen az úton nem vezet eredményre. Kiengedi ujjai közül a fületem. Hirtelen ugrom el, húzódok vissza. A táskát meg, amit közben lecsúsztottam a lábam mellé, ott hagyom szabad prédául neki. Amikor lehajol érte, akkor eszmélek csak rá, hogy mi történt. Annyira ideges vagyok, hogy nem is merek odanézni. Csukott szemmel magamban számolom a másodperceket: most ér oda az asztalhoz, most teszi le a táskát, most nyitja ki, most kezd keresni benne. Amikor kinyitom a szemem és tekintetem az ő gúnyos mosolyával találkozik, tudom, hogy elvesztetem. Mint egy undorító, döglött férget csippenti föl asztaláról az ellenőrzőmet. – És ez micsoda? – Szégyenkezve fordítom el a tekintetemet, de azt azért még látom, hogy az ellenőrzőt visszapottyantja az asztalra, a többit azonban már csak elképzelem. Kinyitja, tenyerével szétnyomja az ágaskodó lapokat, előveszi a tollat, és írni kezd.

Ha volna bennem elég bátorság, most odaugranék hozzá, kikapnám a kezéből az ellenőrzőt, még mielőtt nyomot hagyna a toll a papíron, aztán uzsgyi az ajtóhoz, egyetlen lendület csak, egy másik, és máris bekap a szürkület. Szabad vagy, rohanhatsz árkon-bokron, üthetik bottal a nyomodat, meg se állsz, amíg biztonságban nem érzed magadat. Valahol, ahol avas kazlak enyhítő mákonya vár.

Fekete, aranszegélyes töltőtoll, a csillogó hegy megsiklik a papír fölött, de hangot nem ad. Ekkor teljes mellszélességgel az igazgató elvtárs felé fordulok. A hirtelen rámuagro tekintet, az arc megdöbbenése nekem elég. Ezt a hatást a szó már csak ronthatná, akár durvábbá tenné, akár enyhítené. A tollat, még mielőtt a végzetes mozdulatra rászánná magát és alákanyarítaná vele a nevét, a lámpafénybe emeli, a hegyét vizsgálja. Elégedetten csetint, az asztal fölé hajol, rá az ellenőrzőm védtelen lapjára. Közelebb lépek, mintha ezzel meg tudnám akadályozni, de nem szólok, lehajtott fejjel, földresütött szemmel hallgatom a toll percegését, aztán a papírét, amikor fölemeli a füzetet, lengeti a lapokat, fújja, szárítja a tintát. Majd azt is, ahogyan visszadobja az ellenőrzőt az asztalra.

Mással kezd foglalkozni, rám se hederít. Az ellenőrzőt félretolja, egészen az asztal szélére, hogy ne zavarja a további munkában. Nem merek megmozdulni, fölkapni az ellenőrzőt, a táskát, és eliszkolni. Várok, csak várok, s közben álltó helyemben csaknem elalszom. Arra eszmélek, hogy az igazgató elvtárs csomagol. Menni készül, és még mindig úgy tesz, mintha én nem is lennék a szobában, rám se néz, se nem szól hozzám. Nem várt vakmerőségre vetemedem, kilépek az árnyékból, bele a lámpa padlóra vetülő oldalfényébe, és az ellenőrzőért nyúlok.

– Hát te még mindig itt vagy? – kapja föl erre csodálkozva a fejét.

– Az ellenőrzőm – mondom megvetően, de nem merem elvenni. – Ez az – bökök az asztal sarkára lökött füzetre. A kezembe kapom, veszem a táskát is. Fékezni igyekszem a sietségemet, nehogy eláruljam magamat, kihívjam az ellenszenvét. Nyugodtan bezárhatna egy-két órára még, ha úgy tartja a kedve. Jobb hát óvatosnak lenni. Lassan, araszolva próbálok kijutni a füledt és nyomasztó szoba légköréből. Már majdnem sikerül, amikor rideg hangja váratlanul rám reccsen, akár egy ajtócsapódás.

– Nem tudsz köszönni? – Megtorpanok, de csak félig fordulok vissza, köszönés közben is igyekszem a szökés irányát tartani.

– Előre! – mondom dadogva, és közben megpróbálom gyorsítani a lépéseimet.

– Megállj! – harsan föl a hátam mögött Kódis igazgató elvtárs hangja. – Gyere vissza! – Megállok, de nem mozdulok. – Amíg azt nem mondom, hogy elmehetsz, addig itt maradsz, értetted?

– De hát én köszöntem – mondom leverten. Úgy csinál, mintha nem hallaná. Rámutat az ellenőrzőmre, amit a kezemben tartok.

– Azt meg add ide! – integet. – Na, nem hallod?

– Már egyszer odaadtam, most kaptam vissza.

– Ne okoskodj! – mondja. Kiveszi kezemből az ellenőrzőt, belelapoz, a fejét csóválja, javít valamit benne, aztán visszaadja. – Elviheted – nyújtja felém. – És holnap aláírva visszahozod.

– Miért kaptam? – Egyszerre tör ki belőlem a sokáig elfojtott izgalom és a vereség okozta pánik feszültsége.

– Nem tudod?

– Nem – vágom rá.

– Pedig tudhatnád – mondja. – Igazán sajnálom, de most már világosan látom, hogy neked röpielnöd kell! Röpielnöd, érted?

– De hát miért, ha egyszer nem csináltam semmit? Ez... – Megragadja a nyakamnál a kabátom gallérját, és fölfelé húzza, hogy a lábam alig éri el a földet. – Ez nem igazság – mondom. Visszaenged a földre. Úgy látszik, ekkora arcátlanságra azért nem számított. Teljes erővel meglódít, úgy, hogy a fejem a lendülettől az ajtóhoz koppan.

– Elég legyen! – mondja szinte vigasztalón, de fenyegetően is ugyanakkor. – Sipirc, kifelé! – És egy jólirányzott háttasztatással ad nyomatékot a szavainak. Ahogy sikeült megszabadulnia tőlem, magára zárja az ajtót.

Izgatottan lapozom föl az ellenőrzőt. Megrovás, ez a címe a bejegyzésnek. Nem olvasom végig, izgatott tekintetem

egy-egy szót ragad meg, azt forgatja, faggatja reménytelenül. Verekedett, összeférhetetlen, a végkövetkeztetés pedig ez: az úttörőerkölcs elleni vétség miatt eltávolítjuk az iskolából. Azt jelentené ez, hogy ki vagyok csapva? Igazán elkeseredni sem tudok. Talán jobb is volna, gondolom, valahol egészen másutt újrakezdeni mindent.

Becsukom és a táska legmélyére süllyesztem az ellenőrzőt. A bezárt ajtó csak nem hagy nyugodni, visszasettenkedem hát, és rátapadok a kulcslyukra. Elsőnek Bodor tűnik föl a látókörömben. Úttörőruhát visel, ahogyan egy rajtanács elnökhöz illik, a vállpántos, zsebes fehér ingből kifityeg a síp zsinórja, frissen olajozott, vizezett, fésült haja a fejére tapad, a választék mentén kilátszik a rózsaszín bőr, a szeme csillog, az arca piros a kinti szélről meg az izgatottságtól. Én meg azt hittem, beteg, azért nem jött iskolába. Micsoda tökfey vagyok. Most az az érzésem támad, hogy észrevett, mert idenéz, pedig tudom, hogy ő nem láthat át a kulcslyukon, ahhoz közelebb kellene merészkednie, ráadásul idekint sötét van, bent meg az asztali lámpa mellé most a nagyvillanyt is fölgyújtották, de azért félrehúzódom. A kíváncsiság azonban hamarost visszacsalogat a leshegyemre. A mamára esik a tekintetem. Ő is ünnepre van öltözve, pedig a legporosabb hétköznapi ez, amit valaha is megérttem. Kövérkés arcát púder hamvazza be, a fodrász mosta, festette vörös frizura keretéből ez a fehérség tolatsozik elő, meg a nyakkendőpirosra festett szája. A világoskék selyemruha halvány mintái alatt hullámozik a megereszkedett, de még mindig a buja tegnapot idéző hús, a fehérnemű nyomai, a hurkás bevágások átütnek a feszes műanyag szöveten. A mama most ingatag túsarkú cipőjén az igazgatói asztalhoz egyensúlyoz, félfenékkel fölül az asztalra, az igazgató elvtárshoz hajol, és bizalmasan belesuttog a fülébe.

Csalódottan hagyom el a helyemet. Talán valami zajt is ütöttem közben? Mindenesetre meglepett kapkodás zajai szűrődnek ki bentről, aztán hirtelen kivágódik az ajtó nagyot csattanva, mint egy botütés, de én ekkor már messze

vagyok, az üres, visszhangos folyosó dobálja utánam elvadult lépteim összevissza zaját. Nem nézek hátra, nem akarok látni semmit, nem akarok tudni semmiről. Letrappolok a lépcsőn, kilépek a kapun. A hideg esti szél arcomba csapja az udvar fölkavart porát, olyan kíméletlenül és hirtelen, hogy a könnyem kicsordul tőle.

8

Fölkúszik a látóhatár peremén, szembe a nézőtérrel, lassan közeledik, csaknem rágördül az első sorokra, meg is billen egy kicsit, ekkor már annyira közel van, hogy az egész látómező betelik vele, a páncél eresztékei is kivehetők, kékes olajfüst gomolyog elő belőlük, maga a cső feketén ásít az arcunkba, dübörgéstől rázkódik minden. Nem sok hiányzik hozzá, hogy ránk billenjen, belenyomja arcunkat a homokba, szétlapítsa a koponyánkat, a földbe, az acéltalp láncszemeire mázolja az agyvelőnket. Fölpattanok, kiszakítom magamat a nyomasztó látvány közeléből, mögöttem moziszékek csapódása, a följajzott közönség pisszegése, de nem érdekel. Menekülök. Odakint egy egészen más idő vár, a ragyogó őszei égbolt felhőtlen borul rám, lélekszakadva rohanok hazafelé, haza, ahova talán végleg, ahogyan szeretnék, sohase érhetek vissza már.

Képzeletem visszamarkol a vászon elhagyott képei közé, de csak vergődik a hallatlan közönyben, bármibe kezdek, bármit próbálok fölidézni, szétfoszlik nyomban az este békés üvegén. Egyszer csak elmaradnak a lépések, megtörik az érzékeny fölszín, átzuhanok rajta, nem tudom, hogyan, egyszer csak ott vagyok a másik oldalon, síkos, álmos feketeség sodor, juttat egyre mélyebbre, nem máshova, egyszerűen csak önmagába. Mintha az öntudatom aludna ki, pedig éberem figyelek minden moccanást. Valószínűtlennek látszik, hogy valaha is visszatérjek ebből az ólmos, elnehezült állapotból, és visszatérek mégis, vissza kell térnem. Ekkorra

minden megváltozott, habár a változás nyoma alig fedezhető föl, érzem, hogy semmi sem olyan, amilyen volt.

Szemem részében megjelennek a függöny napsütéstől gomolygó mintái. A testem hihetetlenül laza mozdulatokba bonyolódik bele, és mindez csaknem teljesen akaratom ellenére történik velem. A lepedő és a takaró ráncainak hálójában fekszem, az imént ébredtem. A mozdulatok végiggurulnak a reggel minden zugán, ledobom magamról a takarót, mosakszom, öltözöm, mintha nehéz cementes zsákot sikerült volna ledobni a vállamról. Az iskolatáska mélyén lapuló ellenőrzőről, benne az igazgatói megrovásról most nem akarok tudomást venni.

Szélesre tárom a konyhaajtót, betódul rajta, és tolakodó sürgés-forgásával körémfészkeli magát az udvar. Éberebb vagyok, mint amit a lidércnyomásos tegnap, a sötét álmok útvesztőiben kanyargó éjszaka múltán várhattam volna. A szobában, a hátam mögött még ott van a földúlt ágy, előttem, a konyhában a rendetlen asztal, mellette a sarokban a födetlen mosdótál, a kemény kútvíz fölszínére kiredvesedett a szappanhab.

Hány óra lehet? Érdekes, most ez a kérdés sem izgat túlságosan. Nem érdekel, hogy valószínűleg elmúlt már nyolc, és régesrég ott kellene lennem az iskolában, ahol nem vagyok. Anyám se, apám se ébresztett föl, pedig mindketten itthon vannak. Bizonyos fokig neheztelek is rájuk emiatt. Érzem, látom, tudom, valamiből kimaradtam, valamit átaludtam, amit nem lett volna szabad. Nemcsak az iskola-kezdést, valami jóval fontosabb eseményt annál. Kinézek az udvarra, amely televan nemcsak a ház lakóival, de a szomszédok is idecsődültek. Apám középen áll és magyaráz. Minden szavát kezének széles mozdulatával kíséri. Szemmel láthatóan elégedett magával, és némi megvetéssel szemléli a hallgatók mohó kíváncsiságát, mintha annak kielégítése neki semmi örömet nem okozna.

A küszöbön állok, nem lépek ki az udvarra, de így jobban látok, jobban megfigyelhetek mindent, ami az udvaron

történik, mintha magam is elkeverednék az összegyűlték között. Anyám is előkerül valahonnan. Sír, a kötényével törölgeti a szemét. Amikor észrevesz, felém rohan, kócos haja, a lehetetlen mozdulatok már messziről elárulják, hogy teljesen ki van vetkőzve önmagából. Elhúzódom tőle, igyekszem azt a látszatot kelteni, nincs közünk egymáshoz, természetesen ez teljesen fölösleges igyekezet, hiszen itt mindenki mindent tud mindenkiről.

– Kitört a háború! – zokogja. A hang fönnakad, mintha még folytatni akarná, csak éppen nem tudja, a görcsös, föl-fölbuggyanó sírás mögött egy egész vádbeszéd lappang. Mesterséges távolságtartást mímelve fürkészem anyám arcát, apám gesztikuláló alakját az udvari sereglet közepén, és arra a megállapításra kell jutnom, hogy amit látok, az teljes egészében értelmetlen álmokép, amelyből minél hamarabb föl kéne ébrednem.

– Belöttek – hallom apám távoli, rekedtes hangját. A szemében különös élénkség csillog, régi, értelmetlen, háborús veszélyek visszfénye. – Itt van, ni – mondja, és kinyitja az öklét. A kérges tenyérben akár egy apró, törekeny ékszer, furcsa alakú rézszilánk fekszik. – ...a golyó.

– Géppuska – mondja valaki.

– Dehogyanis.

– Ismerem.

– Az nagyobb.

– Voltam én is katona.

– Én talán nem?

– A tetőn jött be – mondja apám.

– Hogy lehet az?

– Talán repülőről lőttek.

– Ugyan már.

– Miért volna az olyan lehetetlen, van repülőjük is elég, hát nem?

– Gellert kaphatott valahol – tereli vissza a vitát apám a realitások talajára. A beszélgetés ugyan tovább folytatódik, de én visszamegyek a konyhába, mosakszom, majd

a szobában öltözködöm. Csak úgy mellékesen nézek föl a mennyezetre, ahol valóban ott tátong a golyóütötte öklömnnyi lyuk, nád- és faforgácsok lógnak a vakolat alól. Bennem is emelkedni kezd az izgalom, aminek szokatlan külső jegyeit olyan megütközve fedeztem föl másokon az imént. Hiába hajtja a függöny túlfinomult mintáit az aranyló napsütés a régi, békés örvények ütemében, úgy, mintha mi sem történt volna, engem már nem tud elmeríteni, hátatfordítok neki. Áthullok, mint egy eldobott kő, az udvaron. De milyen üresség felé?

A szappanosvíz-marta árok magától áll elé, nem én kerestem. A sivár, mocskos fenéken leszáradt habrojtok, hullámsávok. Továbbkapom róla a tekintetemet és átlen-dülök fölötte. Rohanok, megállok. Mint egy elpattant rugó terhe huppanok le, túl a várakozás ürességében. A keramitkockákkal kirakott út hangtalanul reszket, mintha csak az őszi napsütés rázná, nem pedig az ezer tonnás vasszörnyek dübörgése. Az útburkolat sárga visszfénye az arcomba lő, és megdermeszt, amikor a két vasszörnyeteg követési távolságát megfelelően átugrom fölötte.

Nem egészen jószántamból kerültem át ide a túloldalra, habár azt se mondhatom, hogy kényszerített volna valaki. Egy megmagyarázhatatlan sorsközösség parancsait követ-tük mindannyian akkoriban. Legszívesebben máris visszamenekülnék, de az egyre szorosabbra zárkozó harckocsioszlop nem enged.

Az ég, a verőfény, a felhők szilvahamva ugyanolyan itt is, mint amilyen az indulás pillanatában volt, és úgy elkábított, hogy mostanáig sem tértem egészen magamhoz, ugyanolyan, és mégis egészen más. Repedt üveg. Eldobott uzsonnapapír. Furcsa, hogy itt mennyire nincsen a helyén semmi. Hogy lobogott a hajam, amikor nekivágtam! És most? A homlokomba csüng. Villamossínek. HÉV-megállók. A szél víz és kátrány szagát hozza a Dunáról. A várakozás tele van különféle előérzetekkel. A bőröm remegve issza az elkésett napsütés minden melegét, majd meg lúd-

bőrözni kezd a széltől. Hűvös van, bármennyire is ragyog az ősz. Hol erősödő, hol csituló hullámokban támad és rázza meg mellemet a dübörgés, és nem enged vissza. A harckocsik személytelenül kúsznak láncaik csörgését követve a kövön. Teknősbéka-alakú kígyók.

Annyi minden jut eszembe és hullik ki öntudatomból ebben a pillanatban, hogy le kell mondanom a számvetés gesztusáról. A mozdulatlanság egyetlen menedékem. És egyelőre nincs is szükségem másra. A homlokcsontom lüktet a dübörgéstől, amit már nem is hallok, annyira túl-emelkedett rajtam, annyira eltemetett, csak egy-egy ütési fájdalom marad a nyomában. Egyedül vagyok a házfalak előtt, amelyek most felizzó fényben fürdenek.

Ez a helyzet is olyan, mint a többi: eleinte úgy látszik, káprázatosan sokféleképpen oldható meg, de aztán kiábrándítóan egyféleképpen ér véget. Szánalmasan üres az utca és elhagyatott a város. A tankok vonulása amilyen hirtelen dübörgött föl, olyan hirtelen csöndesült el. Ha a csípős napsütés nem táplálná állandóan az éberség érzését bennem, hihetném azt is, hogy álmodom. Futni kezdek, s a rohanástól újra előnti mellemet a dunai szél, jól ismerem a zugokat, ahonnan fölszáll, a nádasok szögleteit, a ladikok kátrányos öblét, a békalencsés holt vizet. Mintha csak ez hiányzott volna, a bezárt ablakok kicsapódnak, mozgás támad az udvarokban, mindenki előmerészkedik, akiben egy csöppnyi virtus lakik. Én meg éppen most igyekszem elbújni, amikor mindenki megmutatni szeretné magát, számban a becsapottság íze, mellemet a szégyen szorítja, és éppen most, amikor minden azt próbálja elhietni velem, megszabadulhatok tőlük.

A kapuban a szomszédasszony lebben elélem. Zavarba hoz, amikor föl ismerem, dadogva köszönök neki, de igazán akkor akad meg torkomon a szó, amikor megérezem a nyitott pongyolájából áradó ágyiszagot, s meglátom a hiányos gombolás alól elővillanni a mellét. Puskát tart a kezében, fiatal arcára az ágyban töltött reggel gyűrődéseinek pókhálója

tapad. A férje lehajtott fejjel jön utána, most bújik bele a bőrkabátjába. A fiatalasszony pongyoláját egyre jobban szétzilálja a szél, de ő nem törődik vele. A férj mögött a kapualjban a másik szomszéd viaskodik a feleségével.

– Nem engedlek, nem, nem! – kiabál az asszony. – A gyerekekre gondujj! – De a férfi csak megrántja a vállát, összébhúzza magán a fekete nagykabátot, fölhajtja a galélt és kilép az utca szél kavarta, szemerkélő porába. – Szegegy kis árváim, mi lesz veletek? – És mintha csak erre vártak volna, a három apróság előrohan a kapualjból, és fázósan bújnak az anyjuk szoknyája alá, a lábszárát, a combját ölelgetik, és sírnak. – Ne menj! – nyújtja ki az asszony még egyszer a kezét a férje után, de a férfinak csak a válla rándul meg, zörren a puská rajta. A bőrkabátos férfi veszi át a puskát, amit a felesége nyújtott feléje, a vállára akasztja és a térsa után szól. Együtt mennek tovább. Ők nem integetnek, csak az asszonyok. A szél a hátuknak támaszkodik és belesodorja őket a homályos messzeségbe.

A bőrkabátos férfi felesége, a szomszéd fiatalasszony megvetően nézi a gyerekei között zokogó térsát.

– Én, ha nem akart volna menni, akkor magam küldtem volna az uramat – mondja eltökélten.

– De hát miért, miért, miért...? – zokogja a másik.

– Mert most erre van szüksége a hazának.

– És nekünk? Jaj, jaj, jaj, jaj... És nekünk mire van?

– Meghátrálok, behúszom magam mögött az ajtót, nem akarok tudni semmit arról, ami odakint történik. Semmiről semmit, de már későn van, a falakon át is beömlik, körémtapad az a leplezetlen őszinteség, amellyel a kezdet kezdetén törtek elő a két tenyérbe temetett szájból a fájdalom hangjai.

Az utca olyan, mintha nagyon hiányozna belőle valami, teljesen egyedül lépderek a vadul csikorgó salakon. Lóbálom kezemben a vödört, vízért megyek. Visszacsöngének a fülemben anyám szavai: „Most ereggy! Most nem gyün semmi!” Nagy izgalomban megfledkezett magáról, azért mondta csak így, ilyen parasztosan, amiről pedig egyébként régen leszoktatta már a városi környezet. Szorosan a fal mellett haladok, mintha így biztonságosabb volna. Megnyikordul a vödör drótozott füle. Fölkapom a fejemet. A túlságos csönd és a szokatlan mozdulatlanság a legkisebb mozgást, a leghalkabb zajt is óriásivá nagyítja. A látóhatár tiszta, egyelőre még a képzelet sem bolygatja meg, az elkalandozó tekintet nyugodtan visszatérhet önmagához. A zengő, sárga fény egészen a pórusaimig hatol, megmutatja a falon a meszelés szemcsés szerkezetét is, és mindent, ami nagyítófényvel beragyogott utamat körülveszi. A szél homokot hord a szemembe. Olyan meleg van, mintha nyár volna, és talán ettől, talán valami mástól nagyon nehezemre esnek a mozdulatok. A fal is túlságosan közel van, de nem tudok elszakadni tőle, különösen így, hogy nem akarok. Bármikor megérinthezem, és ez az érdes közelség jólesik. Újra a vödör zörgését figyelem, és a lépéseim alatt csikorgó salak zaját. Mindezt le kell győznöm, hogy haladhassak, de nem jelent semmi erőfeszítést, mintha magától történne, olyan.

Mintha csupán a gyomrom remegését akarnám csillapítani, rádőlök az öntöttvas-fogantyúra, és szorosan hozzápréselem magamat. A víz hirtelen indul meg, vad, fehér sugárban szakad ki a csőből, csapódik a vödör kopott zománcú, fekete vedlésekkel tarkított, vízkövesen sárgálló fenekére. A színtelen elem önmagába gabalyodva szikrázik, zúg, forog, lobog, tűnik el és tolakszik fölfelé, szétfut, befolyja a vödör oldalát, a lábamra fröcsög, de ahogy meggyűlik, lecsillapul, és egyre szelídebben nyeli el a csapból

előlővellő fehér vízsugarat. Már csak halk morgást hallani a mélyből, a kiteljesedő tükör alatt. Elengedem a vasfogantyút, a csap eláll, a zubogás abbamarad. A rozsdafoltok sötétje úgy lebeg, hullámozik a víz áttetsző rétege alatt, ahogyan a hullott levelek hányódnak a szélben.

Megmarkolom a vödör fogantyúját, kezemet a csípőmnek támasztva, teljes erőmet megfeszítve tudom csak fölemelni. Túl sok vizet engedtem bele, így aztán nehezebb, mint amire számítottam. Leteszem, kilötyögtetek egy keveset belőle. Újra nekifeszülök, fölemelem, de nem érzem, hogy most könnyebb volna. Mindegy, azért elindulok. Csak megbirkózom a feladattal, gondolom, hiszen nem először teszem. A fölsőkarom szorosan a testemhez préselődik, a könyökömet a csípőmhöz feszítem, hogy a vödröt el tudjam tartani magamtól, és ne akadályozzon a járásban, de egészen nem sikerül megvalósítani a szándékomat, a vödör a lépések okozta kilengésektől neki-nekiütődik a lábam szárának, a combomnak, néha a víz is kilöttyen, szétfolyik a bőrömön, és hideg érintésével gyógyítóan takarja be a karcolások, horzsolások okozta fájdalompontokat.

Alig teszek meg pár lépést, egész testemet görcsberántja a fáradtság. Pihenek, kezét cserélek, aztán újra nekifeszülök a földatnak. Semmi másra nem tudok figyelni, csak arra, hogy kitartsak, valahogyan beosszam vészesen fogyatkozó erőmet. Nem vagyok elégedett magammal. Azért bizakodni kezdek, már csak pár lépés az emelkedő, csak odáig tartsak ki, lefelé könnyebb lesz. Na végre, sóhajtok föl. Leteszem a vödröt egy kis megérdemelt pihenőre, és megkönnyebbülten fújom ki magamból a levegőt.

Most, hogy megszabadultam az erőfeszítés nyűgétől, az egész engem megtagadó világ nem várt őszinteséggel tárul ki előttem: a kihalt utca, a mély, ásító csönd, az őszi napsütés nagyítóüvege alatt reszkető házfalak, a hazafelé vezető salakos út repedései, rovátkái; mintha e különleges pillanatban kínálná föl számomra a megbocsátást. Inkább újra elindulok, mintsem hogy kiszolgáltassam magamat

a tétlen szembenézés kiszámíthatatlan következményeinek. A lejtőn minden könnyebb, de jobban is kell vigyáznom. Ha lehet, még fokozottabb igyekezettel, feszültebb figyelemmel kell birkóznom, mint ahogyan eddig tettem, a súllyal és a távolsággal.

Valahol itt, erőfeszítéseim legelvakultabb pillanatában ér a fölismerés: menekülj! Talán egyenesen a napsütésből, a szélből, a megszaggatott égboltból csapódnak elő, dörrennek föl a lövések? Semmi mozgás, semmi hang nem előzte meg őket. Porzik körülöttem a vakolat, tégladarabok, mészszilánkok hullnak a bőrömre, azt se tudom biztosan, eltaláltak-e vagy sem, élek-e még vagy meghaltam már. Lassan-lassan az egész utca egyetlen torkolattűz árnyéktalan fényességébe csúszik. A szemvillanás töredéke alatt megy végbe mindez, talán csak egyszerű érzéksalódás eredményeképpen, a következményei mégis beláthatatlanok.

A legrosszabb helyen, a salakdomb déli hajlatán állok, ahol semmi nem nyújt védelmet, nem rejt el a hirtelen fölindult tankok előreszegeződő géppuskacsöveinek irányzéka elől, még akkor se, ha lehasalnék. A vödört eldobtam ugyan, de a cipelés nyugétól megszabadultan még védtelebnek érzem magamat, mint annak előtte, a súly terhe alatt. Tehetetlenül nézem, ahogyan a fölborult vödörből ömleni kezd a víz, utat keres magának, majd a lejtő irányában széthabzik és elnyelődik a száraz salakon. Érdekes, hogy most, a legalkalmatlanabb időben is sajnálni tudom a kárbaveszett fáradságot. A valószínűtlenül összetorlódott szándékok és emlékképek halmazából csak áttételesen, akár egy csalóka káprázat sugárzik felém a veszély érzete. Mintha egyenesen a talpam alól zúdulna föl, úgy rázza már az utcát a tankok dübörgése. A hang szinte érzékelhetetlen, annyira erős. Az egyik érzék hirtelen túlterhelése mintha megzavarná a másikat is, látási zavarokkal küszködöm, sötétség önt el körülöttem mindent, és csak nehezen vagyok képes mögéje látni. A bizonytalantól rugom el magamat, már-már a semmibe.

Egy sorozat éppen előttem metszi le az ablakpárkányt, a vakolat szilánkjai az arcomba csapódnak. Szemtől szemben a fekete lyuk, és körülötte a torkolattűz penésze olyan élesen rajzolódik ki, mintha látnám, vagy talán még annál is élesebben. Mintha egyetlen hatalmas áramütés rázná, úgy remeg az utca, a házfalak, az ablakok, a kapuk, a kerítések, a cseréptetők s maga az útburkolat is, és mint nyári forróságban a betonút fölött, úgy vibrál a levegő is. Fejem a zárt kapunak koppan, kezem a kilincsre tapad, elkéstem, zörgetni, segítségért kiabálni nincs erőm. A megcsukló térd földrebuktat.

A kezem továbbra is a kilincset markolja, de elernyedve lassan leválik róla. Utolsó erőmet fölemésztve körömömet a repedezett, világossárga festékrétegbe vájom. A festékszemszék szilánkjai becsúsznak a körömöm alá, akár a szálla, de a fájdalom érzete most el se jut a tudatomig, valahol, már az út kezdetén elenyészik. Az izmaim, úgy látszik, azért még engedelmeskednek az akaratomnak, tehát még élek. A fölébredő örömet azonban elnyomja bennem a következő sorozat hideglelős előcsöndje, szinte hallom, ahogyan meghasítja a levegőt és felém zuhan. Számolj le mindennel, számolj le, számolj le! Az ismétlődés örvénye végtelen körforgásba kergeti a gazdátlan szavakat. Messzi, fekete vonzás nyílik meg előttem, és én kiszámíthatatlanul szédelve feléje. A végső rémület kábulatában elhatároztam, megzörgetem a kaput, de hogy valóban megtettem-e, arra már nem emlékszem, érzékeim nem képesek kitörni a körém települt sötétség csapdájából. Amikor újra látni kezdek, a boltozatos kapualj sárga keramitkockákról visszafénylő világítása önt el először. Az udvar felől érkezik. Sohase láttam még ilyen közéről és ilyen hétköznapián, csakis a lefelé fordított szorongásával átítatva.

A felsőkaromat erős kéz szorítja meg, és visz, vonszol magával. Kovács tanár úr! Nem szólok, de hálás tekintetem a tekintetébe kapcsolódik. Rábízom magamat. Pincelejáró lépcsőfokain botladozunk alá. A lövések, a dübörgés

itt tompa morajjá szelidül, éppencsak hallom őket. A nyirkos sötétben zsúfoltság fogad, lökdösődés, köhögés, szuszogás, a menekültek fészkelődve igyekeznek kiszorítani egymást a védett, falmelléki helyekről. Középen kell maradnom, hátamban az örökké leselkedő bizonytalansággal. Lassan a pince sötétjén is átderengenek a körvonalak, az alakok, az arcok. Valahol, egy félreeső zugban helyet is találok magamnak. A fehér téglafalon vastagon virágzik a salétrom. A nedves földből a temető nyírka szaglik. A féljelenlét lázával telített képek egyszerre vannak távol tőlem és közel hozzám, mint az alkonyi nap által vörösre színezett, fölszálló por.

Az arcomon, a karomon megfeszül a fölszáradt izzadság páncélja. Mindkét tenyerem a nyirkos téglafalra tapad. Pókháló gubanca ragad a bőrömrre. Valaki kinyitja az ajtót. Az ajtónyíláson át acélszürkén zuhan felénk a darab ég. A nemrég napsütéstől világított felhők fény-árny káprázata eltűnt nyomtalanul, a háttér, amely előtt a dohánylevél-színű arc felém fordul, rideg és semleges. Az arcon ideges pókhálóráncok rezegnek. A megmentőm Kovács tanár úr, a Bodorra lesújtó véres ökölcsapás tanúja, igen, ő az. Nem szól hozzám, barátságosan megveregeti a vállamat, és ez a mozdulat többet jelent számomra a legékesebb szavaknál is. Csaknem elsirom magamat. Mitől lett hirtelen ilyen ráncos és öreg, aki tegnap még derült volt és fiatal? Talán a megvilágítás teszi?

– Elmentek! – adja hírül egy izgatott kiáltás.

– Tényleg? Hát akkor... Gyerünk! Mit totojázik maga ott elől!

– Nyugalom, nem egyedül van, szomszéd! – Lassan, tapogatózva, miközben minduntalan visszataszítanak, jutok el a lépcsőig, az ajtónyílás közvetlen közelébe. A fény az arcomra csorog, fölemel magához, ha akarom, ha nem. Mohón nézek szembe vele. Mire várok? Talán hogy átöleljen? A káprázat, amit e várt, de mégis túl hirtelennek érzett találkozás előidéz, a fekete és a vörös sokezer

árnyalatából áll össze, és ezeknek az árnyalatoknak mint-ha jelentésük volna, aztán elhalványodnak, egymásba mosódnak, mintha mégse. Elengednek, és én lassan kibontakozva vonzásukból fölbotorkálok a lépcsőn egy – a fejem fölött elhangzó – beszélgetés mondatfoszlányainak kíséretében.

– Tegnap lőtték agyon.

– Kit?

– A feleségét – hallom a rekedt, elfúló hangot. Fölnézek. Egy kezet látok, amelynek mutatójja előreszegeződik, a pincefölgjáróban segédkező Kovács tanár úrra.

– Ne mondja!

– Akár mondom, akár nem, megtörtént.

– Szegény. Itt maradt egyedül, négy gyerekkel.

– Szörnyű még elgondolni is.

– Hogyan történt?

– Vízért ment.

– Vízért?

– Vagy a közértbe, nem is tudom. Miért olyan fontos ez?

– Nem fontos, csak nem értem. Mit ártott nekik az a szegény asszony?

– Ártatlan, nem ártatlan, azt hiszi, érdekel ez valakit ilyenkor?

– Tudom, hogy nem. Hiszen máskor se. De akárhogy is tudom, mégse értem. Miért? Mondja meg valaki végre, hogy miért?

– Ráadásul robbanógolyóval lőttek.

– Micsodával?

– Robbanógolyóval.

– Az meg mi?

– Maga nem volt katona?

– Nem, hála Istennek. Le vagyok százalékolva.

– Hát az olyan lövedék, hogy ha belemegy a húsba, netalántán csontot ér, azonnal szétrobban.

– Én az ENSZ helyében megtiltanám az ilyesmit.

– Meg is van tiltva, de hiába.

– Gazemberek.

– Jól mondja.

– Szétfröccsent az agyveleje szegénynek, és odamázoló-
dott a köre. A közért lépcsőjére. Még most is látszik. Nem
lehetett nyom nélkül letakarítani se. – Fáj a fejem. Szeretnék
semmit nem érteni abból, amit hallottam, semmit, de sem-
mit. Amit mégis meg kellett érteni, elhinni azt se akarom.
A vödör vízre gondolok, talán mert ő is vízért ment szegény.
Bár lehet, hogy nem, kenyérért állt sorban a közért előtt. De
hát mit számít ez? Semmit. Semmi nem számít semmit.

A sárga viaszfényben fürdő kapubolt kopogásából most
kifelé megyek. Lehajtom a fejemet, a kövezen tükröző-
dő arcom visszfénye vibrálva néz szembe velem, mintha
sose láttam volna, annyira idegen. Idegen vagyok. Mintha
valaki orvul kést döfött volna a hátamba, úgy hasít belém
a fölismerés. Bármennyire is lehetetlennek szeretném érez-
ni az esélyét annak, hogy mindent elveszítsek, a kijózanító
tudás könyörtelenül figyelmeztet rá, ilyen közel még soha-
sem voltam hozzá.

Mindezt az a pillanat tudatosítja bennem, amelyben
kilépek az utcára, vissza a tett helyszínére, amelyet pedig
olyannyira szerettem volna elkerülni. Becsapódik hátam
mögött a kapu. Visszahökölök a látványtól, amely éppen
azért szokatlan, mert minden porcikáját unásig ismerem.
Hátamat nekitámasztom a napsütötte, meleg kapuszárny-
nak. Csönd van, béke és üresség. A fény, mintha nem
a napból jönne, hanem a tárgyakból szivárogna elő, min-
den tele van vele, és nem vet árnyékot mégsem. Túlságosan
hihetetlen mindez ahhoz, hogy örüljek neki. Nem érzem
semminek se a súlyát, a mozgás mégis nehezemre esik.
A ragyogás csalóka méze mintha belémfojtaná a lélegze-
tet, átcsapnak rajtam a légszomj hullámai. A különös
körülmények beláthatatlanná tágítják az észlelés körét,
amelynek mélyén a felejtés kútja gyűrűzik.

A dübörgés, ami nemrég a gyomromat rázta, a sejtjeim
mélyéig hatolt, most földézhetségtelenül semmivé vált. Tenye-

remet a hátam mögé rejtem, s rátapasztom a repedezett festékfelületre. Miért ebben a halálközeli, ismerős tapintásban keresem a biztonságot, ezt magam sem értem. Szemtől szemben az utca fényben lüktető tárgyaival, innen, a salakdomb tetejéről belátok mindent. Pár lépésre tőlem, szinte a lábam előtt, ott fekszik a fölborult vödör, csaknem úgy, ahogyan hagytam.

A házfalak üveges fénye hidegen pislákol, most még képes megdelejezni engem is, de érzem, bármikor kialhat. A levegő tömör anyagként feszül neki minden oldalról a bőrömnek, mintha egyenesen belém akarna hatolni. Elszigetel a világtól, mégis az egyetlen kapocs köztem és a világ között. Meg se próbálok szabadulni, hiszen tudom, hogy úgysem sikerülne. A belenyugvás a legjobb orvosság, amikor elfogadom, akkor megmutatja lakható arcát ez az állapot is. Úgy érzem, ha akarnám, el is hagyhatnám most már, szabadon engedne. Kezem lecsúszik a repedezett festéknyomokról. Megpróbálok kissé eltávolodni őrhelyemtől, ekkor veszem csak észre a vakolatban a golyónyomokat, amelyek éppen csípőmagasságban éktelenkednek a falban. Ha Kovács tanár úr nem ránt be a kapualjba, elkerülhettem-e volna őket? Talán hason kúszva, gondolom, ha a lövész nem állítja közben lejjebb az irányzékot. De hát miért ne állította volna? Meglep, mennyire hideg fejjel, és csakis így vagyok képes mérlegelni a halál és az életbenmaradás esélyeit. Visszalépek, megérintem az egyik golyónyomot, az elporlott vakolat kéretlen bőségben kezd peregni belőle, mintha sohase akarna elállni.

Cipőm közben véletlenül a vödörhöz koccan. Már majdnem lehajoltam, hogy fölvegyem, valami az utolsó pillanatban mégis meggátol abban, hogy engedelmeskedjem az önkéntelen késztetésnek. Tanácstalanul állok a vödör fölért félbehagyott mozdulatom fogságában. A bőröm remegése, a pupillám vibrálása még onnan maradt vissza, a sorozatot kísérő, természetellenes állapotból, most, ebben a pillanatban már semmi nem indokolja jelenlétüket,

mégsem akar egyikük sem elmúlni. Hiába történt meg, nem vagyok, nem lehetek egészen biztos abban, hogy megmenekültem. Tekintetem a sárga falra esik. A nyugtalan fölszín megnyílik előttem, mintha igazolni akarná bal-sejtelmemet. A szédülés hullámhátán bukdácsolok. Nem ismerek magamra, annyira könnyelműen szédülök bele ebbe a kalandba. Ha módom volna másként cselekedni, mint cselekszem, mi várna akkor, ezt forgatom a fejemben, de választ, mint ahogyan az természetes is, nem találok rá.

A tárgyak sivár jelenléte legalább olyan nyomasztó, mint amilyen akkor volt, amikor odahagytam őket, ha nem nyomasztóbb. Nem ez a jövő csábított akkor, amely most jelenidőnek mutatja magát, és most sem ez a távlat készítet emlékezésre, amely mögöttem maradt, tettenérhetetlen mágneses erő taszít vagy vonz valamerre, tulajdonképpen mindegy is, hova, csak el innen, életemnek erről a megátkozott és egyszerre magáldott pontjáról. Nyitva a tér, amelynek ígéretes tágassága mindig odaátról ásit felénk, az el nem érhető, bizonytalan messzeségből. A fal sárga lüktetése átforr az időn, amely most mintha meg is torpant volna egy pillanatra. Egymásnak adnak a megvilágítás folyton változó értékei. Olyan térben létezem, ahová az idő nem képes behatolni. Akár akarom, akár nem, magába vonz, sötét öblébe szippant ez a rejtjeles különlet, amelyben meghalni és élni egyformán nehéz.

Arcomat véresre horzsolja a fal, olyan közel kerültem hozzá. A vödör még mindig ott fekszik előttem, de most már egészen pontosan és részletesen látom is. A szája előtt sötét folt mutatja, hogy merre folyt ki belőle a víz, hol itta föl a száraz, vörös talaj. A vödör oldala lyukas, három golyónyomot számlálok meg, átlátok rajtuk, körülöttük a friss sérülés erejével pattog a zománc, mintha apró tűszúrások esője verné a bőrömet, és ez a pattogzás egyáltalán nem akar abbamaradni. Ennyi idő alatt az összes zománcnak le kellett volna vedleni, de nem ez történt, a vödör fehér hasa csaknem érintetlen, csupán a golyónyomok

körül képződtek meg a zománcát vesztett fölszín fekete karikái. Mintha a teljes világ fölszíne pattogzana már, nemcsak a vödör, a falak, a bazalt útburkolat, a tetőcserepek, a fák lombjai a lehetetlent kísértik, ledobva a fölszínüket, fölismerhetetlenül mássá szeretnének válni. Minden látható fölszín fekete foltoktól lesz éktelen. És még ez se minden, a lemenő nap óriás korongján is fekete foltok ütköznek elő. A bőromet tapogatom, a ruhámat, a létezés legapróbb részleteiben is benne fészkel a vakság átka.

Kívánom is meg nem is, hogy megtudjam az igazságot, amelyet ismerni terhes, mégis, különösen távol tőle, szívesen teszünk úgy, mintha nem volna az. Próbálok elfordulni, meghátrálni a szembenézés elől, de akkor is ugyanezek a kétségek fogadnak. Most már legalább ezt is tudom. A jelenlét nem ismer kibúvót, hiába szeretné annyira, aki a csapdájában vergődik, de nem ismer könyörületet sem, hiába szeretne visszakerülni bűvkörébe az, akit már elejtett, nem engedi. Mindaz, ami nyomtalanul eltűnt, és az is, ami nem, most az öskáoszt vetíti elé, pedig én világosan szeretnék látni, szeretném azt hinni, nem mindegy, hogyan folytatódik tovább ez a történet, és nem mindegy az sem, hogyan ér véget, amikor véget kell érnie.

A Közel születése és utóélete

A regényt az 1977-es fülszöveg tanúsága szerint 1968-ban kezdtem el írni. Azonban akkor csak néhány részlet került papírra. A téma fokozatosan szippantott magába. Igazán a '73–75 közötti időszakban éreztem úgy, hogy amit ebben a könyvben elmondhatok, azt mindenáron el kell mondanom. Mivel akkoriban a közzététel teljességgel lehetetlennek látszott, a kimondás kényszere nem másokra, csak is önmagamra irányult. Ha e műfajtan írás műfaját mégis meg kéne neveznem, azt mondhatnám, nem más ez a könyv, mint gyónás önmagamnak.

Mielőtt azonban rátérnék a születés körülményeinek elemzésére, érdemes néhány szót az 1968-as, '69-es évekre vesztegetni, amelyeknek légköre, történelmi közege – akkori emlékezetem szerint is – az írásra készítő vallomáshoznyedélynek egyszerre volt kiváltó oka és szülőanyja. Akkori munkahelyem, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat székhelye szomszédos volt a csehszlovák kulturális központtal. Így aztán a prágai tavasz néven elhíresült reformmozgalom minden mozzanatát már-már testközelből érzékelhettem, Kundera, Vaculík és a többiek műveit szinte a születésük pillanatában olvashattam magyarrá fordítva. A prágai '68-at övező pesti entellektüel-eufória engem ennek ellenére hidegen hagyott: az a melléközöge, miszerint mi, hülye magyarok megérdemeltük a sorsunkat, mert fejfel rohantunk a falnak, bezzeg az okos, taktikus csehek sikere megérdemelt. '56 elevenen élt emlékezetemben, amelynek megbosszulására Prága több vagon gumibotot küldött a Kádár-kormányának, szemben a forradalmároknak vérét adó Varsóval. Ha egészen nem is, némileg el tudtam tekinteni a vesztünkre törő utódállamok egyik legvérmesebbikének dühödten magyarelles gesztusaitól, ha visszafogottan is, de rokonszenvvel figyeltem a szovjeturalommal szembeni függetlenedési törekvését, amelynek

bukása azért alapvetően nem rázott meg. Elkönnyveltem: bekövetkezett a szükségszerű végkifejlet. A gumibotokat megköszönni Kádár-tankok indultak a szomszédba. Miért lett volna ez nagyobb szégyen a gumibotokénál? Ennek ellenére, amikor elterjedt a hír, hogy a szovjet követség előtt a magyar értelmiség néma tiltakozást hirdet, megjelentem a helyszínen a Kilencek néhány tagjával együtt. Rózsa Endrére, Kovács Istvánra biztosan emlékszem. Úgy ötven-hatan lehettünk, a suttogó propaganda elindítói ott-hon maradtak. A követség előtti utcai padon üldögélve a saját balekségünkön elmélkedtem mindaddig, amíg a kiérkező rendőrök fel nem szólítottak bennünket a távozásra.

Közben mi, a Kilencek a saját szabadságharcunkat vívtuk a cenzúrával szemben, a szabad megszólalásért. És többszörösen bukásra álltunk, túl voltunk a Magvető Könyvkiadó durva, ávós stílusú elutasításán, a Szépirodalmi Könyvkiadó lektorainak megalázó kioktatásán.

A '68-as, '69-es év fordulójának szilveszterét egyedül, az utcán töltöttem. Hideg volt, fáztam, körülöttem vadul kavargott a léggömböket rángató, dudáló, részeg tömeg: az volt az érzésem, egyedül én vagyok józan. Mégsem mentem haza: mint orvos az ideggörcsben rángatózó beteget, úgy figyeltem a várost, és közben magamat is. Valami rendkívüli vibrálást éreztem a légkörben, azt éreztem, hogy itt és most semmi sem az, aminek lennie kéne. Mindenki a gulyáskommunizmus beköszöntének örvendett, pedig egy évtized sem telt el azóta, hogy az '56-ot követő bosszúhadjárat hivatalos, bírósági döntésekkel és „törvényes” akasztásokkal szegélyezett szakasza 1961. augusztus 26-án a Baross téri felkelőcsoport három tagjának, Nickelsburg László parancsnoknak, Hámori István és Kovács Lajos felkelőnek a kivégzésével véget ért. Ráadásul csak a bosszúállás hivatalos szakasza zárult le. A szájról szájra terjedő hírek arról beszéltek, hogy a bosszúhadjárat más szín alatt, a látszattörvényesség álarcát is levetve, titokban tovább folyik. Alapelvei is megváltoztak. Egyik

tiszthelyettes-képzésre vezényelt sorkatona ismerősöm mesélte megdöbbenve, mire tanították ott a felettesei. A kiskatonát büntetni kell, ez volt az első tétel, amely tulajdonképpen elfogadható lett volna egy erőszakszervezet esetében. Ismerősömet a második tétel döbbsentette meg, amely szerint a katonát nem azért kell büntetni, amit valóban elkövet, hanem valami egészen más, mondvacsinált vétségért. Azért, hangzott a magyarázat, mert ha tudja a katona, miért kapta a büntetést, alkalmazkodva a szabályokhoz, képes lesz beilleszkedni a rendszerbe. A cél pedig nem ez, hanem az, hogy a katona féljen. Ha nem tudja, miért kapta a büntetést, kialakul benne a folyamatos félelemérzet, s használható alannyá válik. Ez a fegyelmelési képlet volt egyben az akkori társadalomszervezés filozófiájának alapja is.

Ceruza, papír mindig volt a zsebemben, gémberedett ujjakkal jegyeztem föl a trombitaharsogásból kiszivárgó szavakat: „A horpadt éj, / trombiták horpadásai / az éjszakában / rátalál a hiányra. / Ki kell tölteni, / mindegy, ki tölti ki / a hiányt! / A kényszer, / ahogy minket megítél, / megítélhető maga is / valaki által. / Zajok parancsszava / a rendszertelenségbe ágyazódva: / trombiták, kereplők, emberi / hangok, autódudák. / Mindez / a kifejezőerő próbája, / nincs messze már / az érthetőség határaitól, / az igazi parancsszavaktól.” // „A hiány / hidege / s bőrünk / hol összeér, / megvethetetlen a láb, / nem hely / és nem idő / a lét új üteme, / elképzelt dimenzió, / át nem élt, / de átélhető / halálnem.” // „Dúdolható dalok némasága a némaság.” // „Nagyhatalmi parádék / kosztümös forgatása.” // „Leheletnyi távolságra / az erőszak. / A lázadás / talán csak önmagunk / fölégatése / fegyverrel a kézben / vagy fegyvertelenül / különös lángolás.”

Nagyjából ennyi került az alkalmi jegyzetfüzetbe, a *Fordulópont* című, később tízoldalassá terebélyesedő vers alapmotívumai. Az önkéntes tűzhalál kísértete nemcsak Jan Palach példája nyomán volt jelen a szilveszteri örületben,

de érezni lehetett, hogy a halál előszele, saját halálunk előszele süvít a szeles körúti éjszakában. Az előérzet hamar beigazolódott. Január 20-án a tizenhét éves Bauer Sándor a Nemzeti Múzeum kertjében, nemzeti zászlóval a kezében lángra gyújtotta magát, hogy tiltakozzék a szovjet megszállás ellen. Mindez titokban történt, de mindnyájan tudtunk róla: akkoriban titkos szóbeszédnek útján terjedtek a valódi hírek.

Mivel a versnek, amely e lakhatatlan világban való tévelygésünket próbálta ábrázolni, többszörösen visszatérő alapotívuma a tűzhalál, nem gondoltam rá, hogy egyhamar megjelenhet. Tulajdonképpen nem is másoknak, nem is az olvasóknak szántam, csak önmagamnak, azokkal a kétségekkel akartam szembenézni, amelyek akkor, azon a szilveszteréjszakán különös erővel kerítettek hatalmukba, s amelyeket Bauer Sándor önkéntes tűzhalála néhány nappal később még jobban elmélyített.

A sors furcsa véletlene, hogy a következő év fordulóján Darvas József pártfogásának köszönhetően megjelent a Kilencek *Elérhetetlen föld* című antológiája. Három verset távolított el belőle a cenzúra. Az enyémekek közül a *Szarka várost* kellett kihagyni. Ennek helyére került az akkor elkészült *Fordulópont*. Talán túlzott személyessége miatt nem vette észre senki, vagy azért nem, mert hangvétele mindkét kordivattól, az egyértelmű, forradalmi pátosztól és a mindent kétségbevonó iróniától egyformán távol állt. Ugyanaz a kétségbeesett önkeresés szülte, és ugyanaz a szemlélet jellemzi, mint az akkor éppen keletkezőben lévő *Közelt*.

Mivel sose voltam írásaiból élő író, aki publikációiból legalább minimális létfenntartást biztosító jövedelmet remélhet, az íráshoz szükséges szabadidő kiszakítása emberfeletti erőfeszítéseket igényelt. És nemcsak tőlem, de a feleségemtől, Mezey Katalintól is, aki ugyancsak saját irodalmi elképzeléseinek megvalósításáért küzdött az enyémnél semmivel sem jobb körülmények között. Ennek a helyzetnek

az elemzése megérne egy külön okfejtést. Most azonban nem akarok vele foglalkozni. Csupán azért említtem, mert Schopenhauer is *Az egyéniségről* írott dolgozatában az alkotó szellem kifejlődésének legalapvetőbb feltételeként említi a szabadidőt, ahogy ő fogalmaz, a lét „negatív aján-dékát”. Az alkotó egyéniségnek „szabad időre van szükség-e – mondja –, hogy szellemi képességeit kifejleszthesse, és élvezhesse. Csak arra van szüksége, hogy engedtessek meg neki, hogy egész életén át, minden nap, minden órá-ban a maga egyénisége szerint élhessen.” Ez a fényűzés, amely a kiegyensúlyozott alkotói tevékenység alapfelté-tele, számomra sohasem adatott meg. Az időt, amely éppen ez által csak részben lehetett szabad, mindig nyo-masztó nehézségek árán kellett kizsarolnom a sorstól az írás számára. És ez az erőfeszítés óhatatlanul az alkotói nézőpont módosulásához vezetett. Fölényes témakeze-zésre, az elbeszélő ironikus kívülállásának intonálására nem adott lehetőséget. Mindent azonnal, a gyónás lelki terhével és a bocsánat iránti szomjúság szenvedélyével kellett elmondanom. De hát kinek gyóntam, és kitől remél-tem bocsánatot?

Mivel, mint már említettem, csak önmagamnak írtam, és még csak a lehetősége sem merült fel annak, hogy valaha valaki is elolvassa az írásomat, jóval gátlástalanab-bul ömlöttek belőlem a szavak, mintha folytonosan mér-legre kellett volna tennem őket. Ugyanakkor, éppen a szag-gatott, időhiányos írásmód miatt nem vált egyetlen eruptív szóáradattá sem a könyv, ezért hasonlít a szerkezete is inkább a cseppkőbarlangokéhoz, semmint a homokdűné-kéhez.

Furcsa módon aztán ez a könyv is, mint a *Fordulópont*, minden ésszerűséget meghazudtolva elég gyorsan megje-lent. A kéziratot feleségem mutatta meg Nagy Lászlónak, aki pártfogásába vette azt, elvitte és kiadásra ajánlotta Illés Endrének, a Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatójának. Nagy László a könyvet értelmezve jogosan furcsállotta,

hogy a gyerekszemmel láttatott világot rendre átrajzolják a harmincéves író kételyei, és így az olvasót is elbizonytalanítják: kinek higgyen most a kettő közül, melyik értelmezéssel azonosuljon?

De hát a kettő ugyanaz, mondom én. Születési rendellenesség, amelyet, ha megoperálnánk, az újszülött meghalna. Illés Endre elolvasta a könyvet, tetszett neki, és gyorsan megjelentette, Benedek Mihály szerkesztésének köszönhetően szinte hibátlan szöveggel. Azonban a mintegy 770 oldalas könyv nem egy kötetben, nem azonos címmel, nem egyszerre, hanem kettébontva, két év eltolódással látott napvilágot. Az első rész megtartotta az egésznek szánt *Közel* címet, a második rész pedig, amely két év múlva, 1979-ben jelent meg, a *Visszatérés* címet kapta.

Ésszerű magyarázat nem adódott rá, miért kell kettébontani a kéziratot. Azt mondták, azért, mert együtt túl vastag lett volna. Én inkább arra gyanakódtam, hogy nem volt alkalmas az időpont egy olyan könyv megjelentetéséhez, amelynek záró motívuma az '56-os Budapest végső ostromára induló szovjet tankoszlop sortüze, amelynek a főhős is majdném áldozatául esik.

A *Közel* szűk szakmai körökben, legalábbis azok körében, akiket én, mint hozzám közel álló írókat számon tartottam, aratott némi elismerést. Még a kiadó nivódíját is megkapta, amely első prózakötetről lévén szó, nagy megtiszteltetésnek számított. A leginkább értő és talán túlzottan is elismerő írást Határ Győző közölte róla a párizsi Irodalmi Újságban. Egyik levelében pedig azt írta, hogy annyira belemerült a *Közel* olvasásába, hogy megfeledezve magáról, még a wimbledoni tejesembernek is magyarul akart fizetni. (Ezt a kijelentést, azt hiszem, most már életem legnagyobb irodalmi elismeréseként kell számon tartanom.)

A tájszólás, amely az egész könyvet átítatja, Határ Győző számára, aki hasonló közegből szakadt ki, a gyomai tájszólás otthonosságát idézte fel. Ami másokat idegenkedésre ingerelt, a tősgyökeres pestieket éppúgy, mint a tájszó-

lást éppen hogy levetett vidékieket, őt, a soknyelvű világit meghatotta.

Egy másik levélre, Réz Pál levelére emlékszem még, aki azt írta: lehet, hogy könyvem sokak számára Veres Péter reinkarnációjának látszik, de ő azt gondolja, sokkal inkább Proust kezenyoma fedezhető fel rajta. Talán azért is maradtak meg bennem Réz Pál szavai, mert biztos kézzel tapintotta ki a könyv irodalmi ihletforrásait. Veres Péter remekműve, a *Számadás* és Sinka István *Fekete bojtárja* volt valóban az a két távoli csillag, amelyek ennek a könyvnek az első szavait kicsalták belőlem. Az csak természetes, hogy *Az eltűnt idő...*-t fordító Gyergyai Albert által somogyi szavakkal újjávarázsolt francia mondatok zenéje, utánozhatatlan íze is alakította irodalmi ízlésemet.

Ha már az irodalmi minták keresésének ingoványos terepére tévedtem, a francia új regényt is meg kell említenem. Talán a közelség élménye is innen adódik. Az a szemlélet, amely pórusaikig kinagyítva mutatta meg a tárgyakat, új értelmezési lehetőségekre hívta fel a figyelmemet. A történetek, amelyeket ez az objektív megközelített – gyilkosságok, utazások –, számomra érdektelenek voltak, de a látásmód az általam ismert világ számtalan eddig rejtett titkára nyitotta rá a szememet.

Dylan Thomas verseivel való találkozásom is ebbe a sorba tartozik. Nevezetesen két versről van szó. Először a Fern Hill-ről (amelyet *Páfrány domb* címen később többen is lefordítottak, legemlékezetesebben éppen Nagy László), másodsor a *Poem in October*-ről. Mindkét vers fordításába belekezdtem, de egyrészt hiányos angoltudásom, másrészt a versek talányos utalásrendszere és a nyelvi lebegtetés gesztusa eltántorított a végső értelmezéstől. Azonban a sikertelen fordításkísérletek két jelentős fölismeréssel mégiscsak megajándékoztak. Egyrészt az anyaföld hétköznapi mítoszának megértésére inspiráltak, másrészt arra, hogy harmincévesen illik számvetést készíteni. A második vers címében szereplő October szó ráadásul

felszabadított bennem egy olyan emlékezet-gátlást, amelynek eltűntével hirtelen – azért ez a hirtelenség jó néhány évig tartott – kiömlött belőlem mindaz, amiről azt hittem, sohasem leszek képes elmondani.

Fölvetődik a kérdés: miért éppen a *Közel* újrakiadása a legfontosabb számomra most? Mint már annyiszor, megint csak a véletlen áldozata lettem. Azt gondoltam, bele se nézek a könyvbe, odaadom egy korrektornak, és minden megy a maga útján. Aztán mégiscsak rászántam magam, hogy a gépileg beolvasott szöveget átjavítsam. Így aztán félig-meddig akaratom ellenére keveredtem bele a javított kiadás útvesztőjébe. Mielőtt ennek a szempontjairól néhány szót szólnék, megpróbálok magyarázatot adni rá, miért fontos számomra ez a másoknak olvasmányélményként talán joggal nehezen értékelhető könyv.

Egyrészt talán éppen azért, mert magamnak íródott, hiszen Arisztotelész szerint is azoké a boldogság, akik önmagukkal beérik, másrészt arról a sziszifuszi küzdelemről szól, amit gyermekként fizikai és szellemi életben maradásomért, önmagam megőrzéséért folytatnom kellett. Ez a küzdelem azonban a „sokkal inkább megismerő, mint akaró” gyermek küzdelme volt, akinek lénye, mint Schopenhauer kifejti, nagyobb részben a megismerésben merül el, a gyermeké, aki „szüntelenül táplálékot keres a még új lét egész világában, ahol minden az újdonság lázában ragyog. Ez a forrása gyermekéveink kimeríthetetlen költészetének. A költészetnek, mint minden művészetnek, a lényege ugyanis a plátói eszmének a felfogásában rejlik, abban tudniillik, hogy minden egyes dologban a lényegest és így az egész fajban a közöst meglássuk. (...) Ámbár úgy tetszik, hogy gyermekkorunk jeleneteiben mindig csak a mindenkori egyes tárggyal vagy esettel vagyunk elfoglalva, éspedig csak amilyen mértékben az pillanatnyi akarásunkat érdekli: valójában másképp áll a dolog. Az élet ugyanis egész jelentőségében olyan újnak és az ismétléstől még el nem kopott benyomásaival oly frissnek tetszik

előttünk, hogy gyermeki játékaink közepette csöndben és világos szándék nélkül azzal foglalkozunk, hogy az egyes jelenetekből és eseményekből magát az élet lényegét és alakjainak alaptípusát felfogjuk. A dolgokat és a személyeket, miként Spinoza mondaná, az örökkévalóság szempontjából szemléljük.”

Attól azonban, hogy a gyermek természetszerűleg így látja a világot, nem vált magától értetődővé, hogy egy évtizedekkel később elindított rekonstrukció képes ezt a természetszerű látásmódot újraértelmezni, és hitelesen megjeleníteni akárcsak önmagam számára is. Írás közben egyre inkább rá kellett döbbennem, hogy egyáltalán nem képes: a gyermek, aki voltam, már nem létezett, szavait, amelyek sokszor el sem hangzottak, csak a képzelet erőterében derengtek föl, teljes pontossággal visszaidézni lehetetlen. Mégsem hagytam abba az írást, amely pedig az egyetlen hiteles válasz lehetett volna e képtelenség fölismerésére.

Megpróbáltam párbeszédet folytatni az egykori, a keletkezés mítoszában elveszett szavakkal.

Önkéntelen szerepvállalás volt ez, és nem tudatos, mint a pszichoanalitikus ágyára fekvő lelki betegé, mégis hasonlatos az övéhez, aki – engedtessek meg, hogy itt a könnyebbség kedvéért egy valódi pszichoanalitikusnak, a bolgár-francia Julia Kristevának a szavait idézzem – „csak annyiban nihilista, hogy a nyelvre bízta magát, hiszen ebben teljesedik ki az emberi lét szubjektívációja és objektivációja.” S így lehetővé válik, „hogy az (ön)analizáló szakítson régi önmagával. (...) Ez az ’új’ ember – attól a pillanattól kezdve, hogy fölismeri a(z ön)megismerés vágyává alakított vágyai erejét, egészen a psziché és a test megsemmisüléséig – tudatában van annak, hogy ki van szolgáltatva a tudatalattijában végbemenő folyamatoknak, amelyeket ugyan a tudat felszínére hozhat, de soha nem ismerhet meg egészében. (...) A képzelet, a játék, a megmutatkozás tere ez, ahol a számvetés megújulássá,

teremtéssé válhat.” A pszichológus a teremtés szót használja, én azonban pontosítanék. Az ige által a világ csak a kezdetek kezdetén, Isten által teremtdött. Az ember csak a már megteremtett, de feledésbe merült világ részleteihez képes közel kerülni, csak azokat képes újratehermenteni, szerényebben szólva restaurálni a szavak által.

Ki ül a pszichoanalitikusi karszékben, ki hallgatja, ki ítéli meg az írói számadás szavait? Ezt mindenki szeretné tudni, aki írásra adja a fejét, de hiába. S ha megtudhatnám is, képes volnék-e a szájaíze szerint alakítani a mondataimat? Vagy akkor se tudnék kilépni saját bűvös körömből, nem tudnék mondani semmi érdemlegest, beérvén azzal, amivel eddig próbálkoztam, hogy szavak által megkíséreljem újratehermenteni azt a világot, amely nemcsak az egyéni sors tanúja, hanem a közösségé is, amelynek az egyén csak egy porszeme, de olyan porszem, amely az egésznek igyekszik tudatában lenni?

Sokáig azt hittem, a porszem-lét egyenlő a hatalomnélküliséggel. Tévedésemre Marcus Aurelius döbbsentett rá, aki császár volt, mondhatni a világ ura, mégis porszemként szemlélte a világot s élte meg a rá szabott sorsot. „Gondold meg – figyelmeztette önmagát –, mióta tétovázol már, hányszor kaptál az istenektől haladékot, s nem használod ki! Egyszer már rá kell eszmélned, hogy milyen az a világrend, amelynek része vagy, milyen az a világot kormányzó elv, amelynek kisugárzása vagy, s hogy kimért az idő, és ha nem használod fel kedélyed derítésére, elszalad, s nincs több lehetőség. (...) Megfeledkezel arról, hogy minden az egyetemes természet szerint történik; (...) s arról is, hogy milyen szoros kapcsolat van az egyes ember és az emberi nem között: nem a vér és a mag rokonsága, hanem az értelem közössége.”

Itt, ezen a ponton a római birodalom császára ugyanazzal a hiánnyal viaskodott, amellyel a XX. század mindennapi létnyűgébe száműzött közember: a szabadidő hiányával. Neki sem adatott meg a lét negatív ajándéka, amit

Schopenhauer a legfőbb jónak feltételez. Többnyire hadjáratok szüneteiben, például a Gram partján, papírra vetett *Elmélkedéseit* sem volt ideje közönség elé bocsájtani, mások szerkesztették meg, adták közre halála után.

Most a *Közel* és a *Visszatérés* egybeszerkesztésével, újrakiadásával foglalkozva úgy érzem, mintha túléltem volna önmagam, mintha a saját utókorom volnék. Bár most sem tudom, kihez szólnak ezek a szavak, ki ül a faráccsal elhomályosított, személytelen gyóntatószék túloldalán, mégis igyekszem érthetővé tenni számára a gyermekkori énemmel felelő szavakat.

Sokáig ellenálltam a javítás, átdolgozás kísértésének, aztán végül mégis megadtam magamat. A gyermeki s az ifjúkori kettős látásmódot új szempont színezte át, a cseppkőbarlang-kompozícióra új réteg rakódott, az öreg betűvető székszepe.

Oláh János

Tartalom

Közzjáték	5
Elindulok	9
Visszatérés	273
A <i>Közel</i> születése és utóélete	531

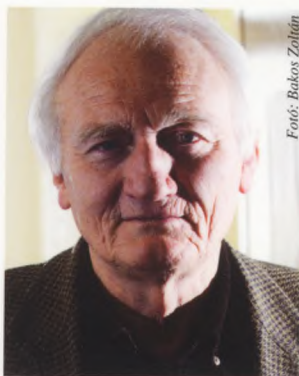
8266/14

*A Magyar Napló Kiadó az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének,
valamint az 1999-ben alapított
Könyves Szövetségnek a tagja
www.konyves-szovetseg.hu*

Magyar Napló Kiadó Kft.
1062 Budapest, Bajza u. 18.
www.magyarnaplo.hu

Felelős kiadó a Magyar Napló Kiadó vezetője
Felelős szerkesztő Zsiga Kristóf
A könyvet gondozta Bíró Gergely
Tördelőszerkesztő Bornemissza Ádám
A borítót Oláh Katalin Kinga domborművének
felhasználásával Zách Eszter készítette
Készült a Pannónia Nyomdában, Budapesten

Fotó: Bakos Zoltán

OLÁH JÁNOS (Nagyberki, 1942) első versei már tizenéves korában megjelentek. A Képzőművészeti Gimnáziumban érettségizett, majd az ELTE BTK-n szerzett diplomát (1966). Az általa is kezdeményezett *Elérhetetlen föld* című antológiában indult költői pályája. Politikai konfliktusok miatt elvesztette népművelői állását, és húsz éven át cselgáncsedzőként dolgozott. Eközben az Illés Endre vezette Szépirodalmi Könyvkiadóban sorra jelentek meg könyvei. *Kenyérpusztítók* című drámáját Ruszt József állította színpadra (Universitas, 1971). A rendszerváltozás után előbb a *Remetei Kéziratok* alapító-szerkesztője, majd 1994-től a *Magyar Napló* folyóirat főszerkesztője, a *Magyar Napló Kiadó* alapítója. Az év versei, Az év novellái című antológiasorozatot és a *Versmaraton* kezdeményezője.

Könyvei: *Fordulópont* (versek, 1972), *Közel* (regény, 1976), *Visszatérés* (regény, 1979), *Jel* (versek, 1981), *Az örült* (regény, 1983), *Az Örvényes partján* (novellafüzér, 1988), *Nagyító fény* (válogatott versek, 1991), *Kenyérpusztítók* (hang- és színjátékok, 1993), *Vérszerződés* (novellák, 2001), *Por és hamu* (versek, 2002), *Száműzött történetek* (novellafüzér, 2011).

Díjai: Greve-díj (1992), a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje (1993), József Attila-díj (1994), Március 15-e-díj (2007), Bethlen Gábor-díj (2007), a Partiumi Írótabor-díja (2012), Arany János-díj (2012), Márai Sándor-díj (2012), Magyarország Babérkoszorúja-díj (2014).

4000 Ft

„...Oláh Jánosnak sikerült. Ámuldozva és elragadtatva tapasztaltam, hogy önéletrajzi regényében, a *Közelben* nemcsak tartani tudja ezt a hangot, hanem még fokozni is. Ezt a hangot, a csontig vetkőző őszinteséget, az őszinteség, az önpusztító önkeresés, önélveboncolás hangját, amely végső soron a szókratészi önmegismerés felé vezet (...)

A *Közel* különös szintézist valósít meg, s bármi paradoxul hangzik is, nem tudnám jobban megközelíteni a permanens tudathasadás kultúrszintézisét.

Oláh János egyetemet végzett intellektuel, maradéktalanul magába szívta a főváros sajátos, fölényes, rafinált intellektualizmusát; ugyanakkor sohasem szakadt el somogyi gyökereitől, attól a falusi világtól, amelynek nyelvét, ha akarja, bármikor újra beszéli, gondolatvilágát, ha akarja, kapcsolókattintással behangolja.

A *Közel* a gyermekkor beutazása, a Nagyberkiben született somogyi kisfiú felcseperedésének tudatregénye; távolról sem a gyermekkor nosztalgias felsugárzása; sem nem móríczi, realista színekben tartott gyermekkori anekdoták füzére.

Egyrészt azzal, hogy tudatregény, máris, ha akarja, ha nem, szakítania kell nemcsak a külső világ leíró realizmusával, de még az elbeszélés »bejárt«, realista kényelmével is; másrészt a tudatfolyam minél közvetlenebb, szinte telexes »áttételében« olyan stiláris újításokat hoz, amelyek a mai magyar irodalomban ismeretlenek, vagy kuriózumképpen fordulnak elő csupán. (...)

Már legfőbb ideje, hogy meghonosodjék, és teljes polgárjogot kapjon a modern magyar irodalomban is (...) a különböző tájnyelvek kvázi-kodifikált átírása – amelyet oly bőséggel használ alakjai jellemzésére a modern angol széppróza. (...)

A regény prózaversre emlékeztető szabad lengésével, bartóki kontraszthatásaival és nem utolsósorban a teljes beleélés alázatánál fogva – sodrásával, váratlanságaival – magával ragadó és meg-hökkentő. Elszakad a szokványos regényelképzeléstől, bebizonyítja, hogy a lehető legszubjektívebb a legegységesebb, a legteljesebb érvényű.”

(Határ Győző: Lélektani nagytakarítás, Irodalmi Újság, 1978. január-február)

OLÁH JÁNOS • KÖZEL

MB
251